

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
L
D

KALENDARIA
ECCLESIÆ UNIVERSÆ
TOMUS PRIMUS.

KALENDARIA
ECCLESIÆ UNIVERSÆ

IN QUIBUS

Tum ex Vetuſtis Marmoribus, tum ex Codicibus, Tabulis, Parietinis, Pictis, Scriptis, Scalptiſve, Sanctorum Nomina, Imagines, & Feſti per annum dies

ECCLESIARUM ORIENTIS, ET OCCIDENTIS,

Præmiſſis uniuſcujuſque Eccleſiæ Originibus

Recenſentur, deſcribuntur, Notiſque illuſtrantur

STUDIO, ET OPERA

JOSEPHI SIMONII ASSEMANI

Bibliothecæ Vaticanæ Præfecti, & Sacroſanctæ Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe Canonici.

TOMUS PRIMUS.

Kalendaria Eccleſiæ Slavicæ, ſive Græco-Moſchæ.

ROMÆ, MDCCL.

EX TYPOGRAPHIA KOMAREK,

Apud Angelum Rotilium Linguarum Orientalium Typographum.

SUPERIORUM PERMISSU.

SANCTISSIMO PATRI

BENEDICTO XIV.

PONT. OPT. MAX.

JOSEPH SIMONIUS ASSEMANUS.

Uod post editos sub tuis Auspiciis Sancti Ephræmi Syri sex Tomos aggressus sum de Kalendariis Eccle-

Ecclesiæ Universæ, deque sacris Imaginibus opus, SANCTISSIME PATER, non ingratum Tibi fore confido, cum ob tuum in literas omnes, ac præsertim sacras, studium & amorem, tum ob argumenti ipsius dignitatem cum aliqua novitate conjunctam.

Jam quidem tot alii præstantissimi Auctores doctissimas lucubrationes ediderunt de Sanctorum, Imaginumque cultu: tot insuper tum vetusta, tum nova in lucem hominum prodierunt Martyrologia, Menologia, & quibuscumque aliis appellentur nominibus amplissima de rebus Sanctorum ge-

ſtis Commentaria: ſuum denique Neapolitanæ Eccleſiæ antiquiſſimum Kalendarium, ſuas Ephemerides Græco-Moſchas, ſuos alterius cujuſvis Orientalis ſive Occidentalis Eccleſiæ Faſtos docti Viri evulgarunt, notiſque illuſtrarunt. Verumtamen una nobis relicta erat, non unius aut alterius, ſed totius, quæ ſub cœlo eſt, Eccleſiæ, in unum veluti conſpectum redigenda imago, quæ ſive ſcriptis, ſive picturis, ſive opere anaglypho, quoſcumque olim aut Sanctos, aut Feſtos per anni circulum dies coluere, & nunc etiam colunt in univerſo terrarum Orbe Chriſtianæ

gen-

gentes, in membranis, marmoribus, tabulis, parietibus, metallis repræſentaret. Novum hoc ſcribendi genus, ex antiquis ſacris Ædibus, Cimeliis, Codicibus petitum, quin æquis rerum æſtimatoribus ſit placiturum, dubium mihi non eſt. Sic enim & antiqua circa hanc Eccleſiaſticam diſciplinam, ab ipſis Chriſtianæ Religionis primordiis ad noſtram uſque ætatem perducta traditio ob oculos ponitur; & nationum omnium, ſive quæ Communionem Sanctæ Sedis Apoſtolicæ amplectuntur, ſive quæ ob hæreſim vel ſchiſma ab ea ſejunctæ ſunt, compendiaria pertexitur

xitur historia; & eorum, qui extra Catholicæ Ecclesiæ Communionem vixerunt, quosque Sectarii speciosissimis Sanctimoniæ titulis exornant, ætas demonstratur, res gestæ indicantur, & vitia notantur, propter quæ ab iis, qui veræ Sanctimoniæ laudem apud orthodoxos sunt consequuti, tamquam lolium a frumento, & lupi ab ovibus, secernuntur.

Quis autem justus sacrarum istiusmodi rerum æstimator, æque ac Sanctitas Tua, PATER BEATISSIME, cujus judicio, cum ob summam, qua polles, tamquam Jesu Christi Domini nostri vices in terris gerens, au-

ctoritatem, tum ob eximiam, qua cunctos facile antecellis, disciplinarum Ecclesiasticarum scientiam, omnigena cum eruditione conjunctam, tam in his, de quibus agitur, quam in cæteris quibuscumque facultatibus, maxime deferendum esse, nemo est, qui non intelligat. Testantur hoc alia ingenii tui præstantissima monumenta, omnium consensu ita probata, ut qui judicium ferre possunt, multiplicem in illis doctrinam admirentur; sed præsertim in ore omnium versantur Libri sapienter a Te conscripti, de Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione,

in

in quibus non modo hoc ipſum, quod ego exponendum ſuſcepi, de Sanctorum Faſtis, & Imaginibus argumentum uberrime a Te pertractatur; verum etiam ratio Canonizationis Sanctorum inſtituendæ, quam difficilem quidem prius, implicatamque vetuſtas omnis querebatur; nunc vero ſapienter editis quatuor operoſis Voluminibus, adeo planam ac tutam effeciſti, ut ſublatis impedimentis omnibus nihil arduum, nihil dubium ſupereſſe videatur. Novus autem in ſacris literis ac peregrinus eſſet, qui in eximiis illis Tuis Inſtitutionibus non perſpice-

ret congesta omnia, quæ possint Ecclesiasticam disciplinam illustrare, eamque, ubi in aliqua sui parte a primævo splendore excidisset, in pristinum revocare, & morum corruptelas evellere, nimirum pulcherrimam Antiquitatis imaginem excitare, quam negligentia hominum & ignorantia diuturnitate temporis deformassent. Quid dicam de Commentariis illis, quos de Domini nostri Jesu Christi, Matrisque ejus Festis, deque incruento Missæ Sacrificio conscripsisti? Quid de aureo illo volumine, nuper a Te in lucem emisso, in quo plane &
per-

perſpicue doces, quibus de cauſis, & qua ratione ſint Concilia celebranda; & quibus de Eccleſiaſticis negotiis debeant in iis ſacri Præſules, & quo ordine pertractare? Quid poſtremo de Bullis, Brevibus, Literis Encyclicis, & reliquis Pontificiis Conſtitutionibus, quibus ut in urbe Roma, totaque Pontificia ditione, unicuique juſtitia probe adminiſtraretur, omnem operam ac ſtudium contuliſti? Sed neque populorum, qui ab Urbe totius orbis terrarum principe remotiſſimi ſunt, neque Orientalium Eccleſiarum curam ſuſcipere neglexiſti: id

quod

quod ex iis ipſis conſpici poteſt duobus præclaris Libris, quos, exemplo ductus Deceſſorum tuorum Summorum Pontificum, typis committi permiſiſti. Jam vero quantus in hiſce Tuis præſtantiſſimis ſcriptis, Eccleſiæ Ordinibus ſplendor, quanta rebus ſacris amplitudo ac dignitas, quanta Chriſtiano populo utilitas ventura ſit, facili negotio perſpicitur. Ex iis nempe, velut ex uberrimo fonte, ſua omnia deſumunt ii, qui res Eccleſiaſticas quoquo modo illuſtrare conantur. Adeo nihil reliquiſti: nihil temere, nihil inconſulto a Te profertur, ſed

omnia certiſſimis ex ſacra Antiquitate documentis ac teſtimoniis, & Eccleſiaſticæ omnigenæ eruditionis incredibili copia confirmantur. Nec hactenus accuratio tua ſtetit: nam & hoc ad Tuas laudes pertinere cenſeo, quod acre tuum judicium & conſuetam perſpicaciam, nihil eorum fugeret, quæ ad quaslibet ſive de Fidei dogmatibus, ſive de ſacris Eccleſiæ Ritibus, ſive de omni penitioris doctrinæ ſubtilitate controverſias enucleandas conducere videntur: & ea quidem ſcribendi facilitate atque elegantia, quam Tibi miro quodam naturæ ſatu inſitam, ad

diſſi-

difficillima quæque non minus perſpicuo, quam culto, ornatoque orationis filo explicanda, omnes merito ſuſpicimus.

Quamobrem reliquas Tuas doctiſſimas lucubrationes admirabitur quidem poſteritas; ſed potiſſimum hanc ego, quam de Sanctorum Feſtis atque Imaginibus tractationem inſtituiſti, tamquam ſuſcepto a me argumento propriam ac ſingularem, ſummis laudibus celebrabo. Utinam vero, SANCTISSIME PATER, ex aſſidua ipſius lectione ita profecerim, ut aliquod tanto Magiſtro non indignum in publicam lucem proferam! Nimirum hunc pri-

mum Librum *de Ecclesiæ Slavicæ, sive Græco-Moschæ Kalendariis*, augustissimo Nomini tuo inscriptum, ad tuos provolutus pedes offero, palamque omnibus facio, siquid recte, & ex sententia in eo processit, id totum præceptionibus sanctissimis tuis acceptum referri; siquid contra ex antiquitatis Ecclesiasticæ ignoratione peccatum fuit, me non refugere, quin id omne in imperitiam meam rejiciatur.

Verum quod ego unum hunc Librum ex omnibus designaverim, quem Tuo sub auspicatissimo nomine primum in lucem protraherem, causa non una

 fuit.

fuit. Nam quum ante hos tres annos vetus Ecclesiæ Slavicæ, sive Græco-Moschæ Kalendarium, abhinc annis fere quingentis literis Russicis descriptum, pictisque Sanctorum Imaginibus exornatum, ex testamento cl. Viri Marchionis Alexandri Gregorii Capponii in Bibliothecam Vaticanam unacum selectis Italicis omnium scientiarum impressis libris illatum esset; quumque idem Marchio paucis ante obitum annis, pro eo, quo in omnem antiquitatem, præsertim vero sacram, studio incendebatur, jussisset illud quantivis pretii cimelium perpetuo a me Commentario il-

lustrari, ibi me sane manum admovere primum oportuit, mox ad aliarum gentium Christianarum Kalendaria progressurum. Sed in nuncupando Tibi primum hoc opere alia caussa longe maxima occursat, non eo tantum, quod de Ruthenica gente beneficiis innumeris a Te affecta, dicendi locus se ultro hic offerret: (quae enim inveniri potest sub coelo natio, de qua non optime meruisti?) verum quia ipsum hoc Kalendarium Bibliothecae Vaticanae a Marchione Capponio addictum, me coeteroquin vix hiscere aggredientem; (universum enim laudationis genus quam Tibi invisum sit,

ſatis compertum omnibus exploratumque eſt:) ad enarranda tamen tua decora atque ornamenta excitat, qui eandem Bibliothecam magnifice largiterque exornaviſti. Jam quidem illam Muſeo Carpineo ditaveras. Jam Collectione Monetarum Summorum Pontificum, a quo tempore primæ quæque ad noſtram uſque ætatem cuſæ ſunt, locupletaveras. Jam Codices plurimos, & impreſſos & manuſcriptos, Græcos, Latinos, Arabicos, Perſicos, Sinicos, in eandem inferri juſſeras. At (abſit verbo invidia) nihil illuſtrius, nihil pretioſus eo dono excogitari poteſt, quod ei nuper dediſti.

Otthobonianos dico Codices manu exaratos, ter mille, tercentum, & amplius, tempore, numero, raritate, argumentis præſtantiſſimos, quorum acceſſione, Bibliotheca omnium Bibliothecarum cæteroquin ditiſſima, ſeipſa ditiorem ſe evaſiſſe gratulata eſt. Debet hoc Tibi Reſpublica Literaria, quod tantam tamque inſignem ſacræ profanæque Antiquitatis ſupellectilem, aſſiduo Alexandri VIII. Deceſſoris Tui ſtudio per annos fere ſexaginta ex univerſa Italia collectam, ab Urbe Mundi Regina in alias neſcio quas terras exulatum abire non permiſiſti. Debemus & nos qui Apoſtolicæ

Bibliothecæ tuo beneficio præſumus, quod illam ſeipſa jam ſuperiorem effeciſti.

En quibus de cauſis id qualecumque eſt operis ac laboris, nomini Tuo nuncupandum cenſui. Quod eſt reliquum, Tuo ipſum patrocinio potentiſſimo tueri, ne dedigneris, SANCTISSIME PATER, dum ad tuos qua par eſt veneratione provolutus pedes, a Deo Opt. Max. precari non deſino, ut Pontificem virtutibus, doctrinis, omnique laudum genere clariſſimum, ad Literarum decus, ad Reipublicæ Chriſtianę bonum, ad Sacrorum ornamentum, diutiſſime nobis ſervet, atque incolumem tueatur.

JOSE-

JOSEPHI SIMONII ASSEMANI

BIBLIOTHECÆ VATICANÆ PRÆFECTI

Et Sacrosanctæ Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe Canonici

PRÆFATIO

In primum Librum de Kalendariis Ecclesiæ Slavicæ, sive Græco-Moschæ.

I qui hactenus honesta quadam æmulatione non Literariam modo Rempublicam, sed & Christianam pietatem juvare sibi proposuerunt, hi profecto in eo laborem operamque suam contulere, ut quidquid ad Ecclesiasticas Antiquitates illustrandas conduceret, e tenebris erutum, in publicam Eruditorum lucem proferrent. Id enim, qualecumque sit, sive literis exaratum, sive tabulis, marmoribusque incisum, sive tandem musivis, pictisque coloribus expressum, & priscorum Ecclesiæ procerum fidem, & propagatæ Religionis Orthodoxæ historiam, posteris demonstrat. Sed quod majores

jores nostri temporibus suis gratulabantur, si vel unum sacrorum ejusmodi monumentorum, summo studio ab Eruditis perquisitum, ad communem piorum utilitatem evulgaretur; potiori nos jure felicitatem ætatis nostræ prædicare, atque extollere possumus, quibus, Deo favente, contigit, omnes fere linguarum omnium Ecclesiasticas opes, scriptas, sculptas, pictas, ex universi Orbis Bibliothecis, Archivis, latebris expromtas, Apostolicæ præsertim Sedis, religiosorumque Europæ Principum beneficio, nec non doctorum virorum summa cura, in publicis Museis expositas, volutare. Enim vero in tanto nos lumine scientiarum omnis generis, Auctorum cujuscumque gentis, & Ecclesiarum, quæ ubique terrarum sunt, constitutos videmus, ut nihil ulterius desiderari posse, aut sperari videatur. Ita in publicis Bibliothecis, & in ipsis propemodum librariis officinis, privatisque ædibus, jam nobis licet, summa cum animi voluptate oculis intueri, manibus contrectare, animo contemplari quæcumque ad omnigenam sacrorum eruditionem faciunt: ut profanam omittam, cujus vel ipsa rudera, a Viris studiosis diligentissime conquisita, a laudatissimis Regibus, nulla maximorum sumtuum habita ratione, e terræ visceribus eruta, veluti ævo sempiterno fruitura, in magni-

gnificis Cimeliarchiis collocata conſpicimus. Sunt illi quidem poſterorum fama digni, qui in congerenda tam pretioſa doctrinarum, ut ita dicam, ſupellectile, opes, facultateſque ſuas impendunt: quippe qui nihil magis ſpectant, quam ut plurimos juvare poſſint: eoque fit, ut quemadmodum ſacros, profanoſque iſtiuſmodi fœtus, a præſtantiſſimis ingeniis editos, ipſi ab interitu vindicare conantur; ſic apud omnes, fama veri conſcia, tamdiu vivant, quamdiu piorum, ſtudioſorumque genus conſiſtet.

Hæc quum ita ſint, quumque multi Principes Viri in multis Italiæ, atque Europæ partibus, hanc ſtudiorum partem ornandam, illuſtrandamque dudum ſuſceperint, atque etiam in dies ſuſcipiant; ſupremam tamen manum tanto operi, poſt Sanctiſſimum Pontificem Clementem XII., impoſuiſſe in capite totius Orbis terrarum Roma, noſtris hiſce temporibus videtur Benedictus XIV. Pontifex Optimus Maximus, qui Urbem, ſacris profaniſque monumentis ceteroqui Deceſſoris ſui beneficio ditiſſimam, nova nuper, lectiſſimaque acceſſione locupletavit. Non enim ſatis habuit, ampliſſimis illam, ſumtuoſiſſimiſque ornare ædificiis, quæ in hanc rerum dominam civitatem, fama eorum exciti, convenientes eruditi hoſpites, ſuſpiciunt; niſi etiam exquiſitas pulcherrimarum

artium admirandæ Antiquitatis reliquias, in Bibliothecam Vaticanam, & in Museum Capitolinum, ad augendum utriusque ornatum, inferret: Codices, inquam, manu exaratos Otthobonianos termille tercentum, & amplius, admirandæ vetustatis, & profundæ eruditionis: aurea, argentea, ærea numismata Summorum Pontificum, Imperatorum Romanorum, Regum Græciæ, Syriæ, Ægypti: autographa diplomata in membranis, & in papyro: marmoreas, æneasque statuas, anaglyphas, incisas in gemmis, impressas in vitri fragmentis Imagines: & alia præclara Antiquitatis monumenta, quibus singillatim recensendis, enucleandis, & illustrandis non unum suffecerit volumen.

Æquali cura, ac pari sollicitudine Magnus ille Clemens XI., numquam mihi sine summis laudum præconiis memorandus, tum domesticis Antecessorum suorum Pontificum exemplis excitatus, tum beneficentissimi in omnes animi sui propensione, ut quidquid ad Catholicæ Fidei, doctrinæque conservationem, & incrementum pertineret, id totum in eadem Apostolica Bibliotheca præsto esset, jam antea cogitationem studiumque suum ad colligendos ex interiori Ægypto, Syriæque, ac Græciæ angulis manuscriptos Codices converterat,
Græ-

Græcos præsertim, Syriacos, Arabicos, Copticos, & Armenicos, in quibus, uno veluti conspectu, ipsa Ecclesiarum omnium Orientalium facies spectanda exhiberetur. Sed quid ego hæc de optimis hisce, aliisque sapientissimis Pontificibus commemorem, qui urbium Reginam ad istam, quam videmus, rerum amplitudinem extulere, quum nota omnibus sint & comperta, quumque doctos Viros ad ea propius contemplanda, & in suos commentarios referenda, ex ultimis Europæ finibus huc quotidie adventare conspiciamus?

Itaque, his in præsenti omissis, id enarrandum aggredimur, quod in nostram quidem Bibliothecam Vaticanam unacum selectissimis ter mille quingentis, & amplius, Italicis omnium artium, omniumque scientiarum impressis Libris, ex testamento Clarissimi Viri, mihique, dum viveret, amicissimi, Marchionis Alexandri Gregorii Capponii, nuper est invectum, quodque ille per literas ad amicos non semel significaverat, in promtu esse, ut publicam in lucem, commentariis qualibuscumque a me, cui id onus ipse demandaverat, illustratum, quamprimum exiret; sed hactenus prodire nequivit, tametsi Vir ille præstantissimus, sacrarum æque ac profanarum Antiquitatum studiosissimus, vehementissime id ipsum cupe-

ret, urgeretque. *Tabulas* dico, ſive *Ephemerides*, *Græco-Moſchas*, non minus voluptate oculos, quam animum eruditione afficientes, quas ille quidem, non modico ſoluto pretio, avide, ut ſolebat, comparaverat. Ita nimirum ad præclara quæque perficienda Vir nobiliſſimus Capponius & ſuapte natura proclivis erat, & majorum ſuorum exemplo incitatus, ut quaſcumque reperire poterat ſeu ſacras, ſeu profanas Eruditorum veterum gazas, nullis parcens ſumtibus, in Muſeum induceret ſuum, & cum Orbe literario magna largitate communicaret: nimirum, Majorum domi militiæque clariſſimorum ſtudia æmulatus, quorum unus celebritate nominis eximius *Ginus* (1) Pandectas a Piſanis Amalphi repertos, Piſis poſt longam obſidionem ſtrenue expugnatis, Florentiam tranſtulit, ubi pro Auguſta Medicææ Domus magnificentia, in Muſeo Magni Ducis collocati, Juriſprudentiam Romanam veluti poſtliminio reddiderunt: alter Purpura, ſacriſque literis non minus inſignis, Aloyſius (2), Vatica-

1 Politian. lib. 2. Epiſt. 4. Gravin. de ortu & progreſſu Jur. Civil. cap. 140. Mabillon. in Itinere Italico pag. 185. ubi de Pandectis Florentinis. Idem pag. 187. teſtatur, ſe in Bibliotheca Laurentiana Florentiæ legiſſe Librum Matthæi Palmerii de captivitate Piſarum, cui præfixa eſt ejuſdem Auctoris epiſtola *Magno & ſpectato viro Nerio Capponio*.

2 Angel. Roccha de Bibliothec. Vatican. Ciaccon. in Vitis Pontificum, & Cardinalium Tom. 4 pag. 421.

ticanam Bibliothecam, cui dignissime præerat, præstantissimis Codicibus ditavit. Enimvero Capponium nostrum curam diligentiamque suam non in aliam rem contulisse, quam ut alienis, non suis commodis serviret, ad memoriam æternitatis duratura monumenta testantur, quæ largo undique sumtu ad communem Eruditorum utilitatem collegit; quæ vivens calamo describi, in æs incidi, ac prælo excusa repræsentari, publicique juris fieri voluit; quæ demum moriens, non intra domesticos parietes includi, sed partim in Bibliothecam (1) Vaticanam, partim in Kirkerianum Collegii Romani Societatis Jesu Museum inferri jussit. Verum, ut a laudibus eximii Viri (quem ego & propter priscam ipsius amicitiam, & propter collatum ab eo Bibliothecæ nostræ Vaticanæ beneficium, nunquam sine laude commemorabo) ut, inquam, ab ipsius laudibus ad *Tabulas Græco-Moschas* redeam, hæ sunt hujus argumentum Commentarii, eædemque mei erga optimum Marchionem Capponium grati animi monumentum sempiternum.

Dum enim Sancti Ephræmi Syri Opera Græca, locis e variis conquisita, evolvo sedulus,

1 Dominicus Georgius, vir editis Libris clarissimus, typis evulgavit anno 1747. *Bibliothecam Capponianam*, idest Librorum, ut plurimum Italicorum, Catalogum, quos Capponius Vaticanæ legavit.

lus, jussuque Eminentissimi ac Reverendissimi Domini D. Angeli Mariæ Quirini S. R. E. Cardinalis Bibliothecarii, Viri doctrina, pietate, editisque infinitis propemodum libris clarissimi, deque nostra Vaticana Bibliotheca optime meriti, in Latinum sermonem converto, typisque Vaticanis edenda trado; veniunt in manus meas *Tabulæ Græco-Moschæ*, minutis Sanctorum Imaginibus elegantissime depictæ, eorumque nominibus Ruthenice inscriptæ. Rogat Marchio Capponius, ut Commentario eas illustrare velim, suis sumtibus, ut ajebat, æri incidendas, subjunctoque, quem ego scripsissem libro, typis evulgandas. Venustate Tabularum, & argumenti specie delectatus, magis autem Viri amicissimi, quem ego semper colui, auctoritate permotus, manum operi admoveo; simulque ipse, quod pollicitus fuerat, impigre exsequitur. Verum quum & meum, & ipsius opus ad exitum perductum fuisset, jamque aliud nihil superesset, quam ut Tabulæ Græco-Moschæ unacum meis Commentariis Typographo imprimendæ traderentur, præstantissimum Virum, vitaque longiore dignissimum, mors abstulit die 21. Septembris anno Domini 1746. Itaque seposita hujusce libri evulgandi cura, ad alia, quæ jampridem aggressus fueram, Opuscula perficienda

da animum adjicio, ac præsertim de Syria vetere, ac nova, deque Orientalium Christianorum, qui a multis jam seculis in Syros, Melchitas, Armenios, & Coptos divisi sunt, Historia, Conciliis, Ritualibus, deque aliis nonnullis ad Italicam Historiam, & Literariam eruditionem spectantibus, quorum Catalogum propediem editurus sum. At Clarissimi Marchionis defuncti ex sorore nepos, idemque hæres, Franciscus Maria Cardelli, Patricius Romanus, quum Catalogum Bibliothecæ Capponianæ in Vaticanam ex testamento Avunculi translatæ, a doctissimo Viro, mihique dum viveret, familiaritate conjuncto, Dominico Georgio conficiendum, typisque edendum curasset; me quoque & verbis, & facto suo excitavit, ut datam de evulgandis Ruthenicis Ephemeridibus fidem liberarem: id quod, ajebat, de Bibliotheca Vaticana optime meritus Alexander Gregorius Capponius tantopere exoptaverat, & a me, jam tradito in ejus manus adnotationum mearum exemplari, præstitum fuerat: nil aliud reliquum esse, quam ut typis evulgaretur. Æquis postulatis non potui non acquiescere. Resumo igitur quæcumque in Tabulas Græco-Moschas adnotaveram, animum figo, & perlego. Visa mihi sunt, ni fallor, Kalendarium utique Ruthenicum, juxta votum Marchio-

chionis Capponii, omni ex parte illustrare; non tamen mihi ipsi omnino facere satis. Nam in mentem venit, ingensque subsequutum est desiderium, Græco-Moschis Fastis etiam Græcos, Syriacos, Armenicos, Ægyptiacos, Æthiopicos, & Latinos adjungendi: quum præsertim viderem, argumentum hujusmodi a paucis, vel a nemine fuisse adhuc pro merito pertractatum. Ac proinde mihi mutanda fuit hujusce operis, quam delineaveram, dispositio: uno enim tenore cogitaveram, Prolegomena in Tabulas Græco-Moschas, & Tractatum de Slavorum origine, ac religione, atque Ruthenicas ipsas Ephemerides cum notis ad unumquemque mensis diem, prout illas jampridem composueram, sic in publicam lucem proferre; adjectis ad calcem *duobus Diptycis Ruthenicis*, quorum primo Sancti celebriores mensis Januarii, altero Februarii repræsentantur: præterea duobus *Kalendariis*, item Ruthenicis, quæ ad calcem quatuor Evangeliorum in totidem vetustis Codicibus Vaticanis habentur; necnon Tabula Græca, veteris ac novi Testamenti historiis insculpta, quæ in Museo Capponiano extabat, atque a doctissimo Viro Josepho Roccho Vulpio Societatis Jesu interpretatione, notisque illustrata fuerat. Hæc, inquam, omnia prælo jam parata erant. Verum, adjunctis, ut modo dicebam,

bam, aliarum gentium Christianarum Kalendariis, addenda etiam fuere, quæ ad illustranda eadem Kalendaria communiter faciunt: cujusmodi sunt non solum earum, quæ diversis Ritibus ac linguis Christum Deum colunt, gentium, sed etiam Imaginum, Lipsanorumque Origines.

Nam occasione quidem Ruthenicarum istiusmodi Inscriptionum, quæ Imaginibus Sanctorum Kalendarii Græco-Moschi sunt adpositæ, de celeberrimo etiam Sudario, seu Linteo Monstroliensi, faciem Christi Domini repræsentante, deque pervetusta Tabula Sacrosanctæ Basilicæ Vaticanæ, effigiem quoque Salvatoris, ac Principum Apostolorum Petri, & Pauli referente, in quibus Ruthenica, seu Slavica Epigraphe conspicitur, ipsa argumenti similitudo nos compulit pertractare. Quoniam vero Kalendaria ipsa tum Græco-Moscha, tum aliarum Orientis, & Occidentis Ecclesiarum picturis Sanctorum ornata sunt, & celebriores in ipsis Imaginum, & Reliquiarum Christi Domini, Sanctissimæ Deiparæ, Sanctorumque nonnullorum, translationes, ac depositiones pictæ sunt, descriptæque; idcirco, ut non solum de manu exaratis, aut impressis Kalendariis, sed de pictis, sculptis, cælatisve Sanctorum Fastis, & Imaginibus, plena haberi

 posset

posset cognitio, visum est, ipsis Græco-Moschis, cæterisque Orientalibus, & Occidentalibus Ephemeridibus subjungere libros de Sacris Christi Dei nostri, ac Deiparæ Virginis, Sanctorumque Imaginibus, & Reliquiis, quæ ex Palæstina ad nobiliores Asiæ, atque Europæ Ecclesias olim delatæ perhibentur: deque Palæstina ipsa, Imaginum, Lipsanorumque hujusmodi fonte atque origine. Neque enim, ut modo ajebam, in nostro Menologio Ruthenico, aut in aliis Græcis, aliarumque linguarum pictis, scriptisve, sive incisis Kalendariis, fit Sanctorum tantum commemoratio; sed præcipua etiam Jesu Christi Domini nostri, ejusque purissimæ Matris Virginis Mariæ, & Apostolorum, Martyrum, Sanctorumque festa recoluntur, Imagines ad vivum repræsentantur, Ecclesiæ insigniores indicantur; Lipsanorum demum translatio, aut cultus commemoratur.

Igitur hæc nostra in Menologium Slavicum, seu in Tabulas Græco-Moschas, sacrosque aliarum gentium Fastos, commentaria, quum uno Tomo comprehendi nequeant, in plures fuerunt omnino distribuenda: quorum Primo, de Tabulis ipsis, quæ, ut antea diximus, occasionem scribendi præbuere, agere instituimus, deque iis, qui aliquid ad illustrandum nostrum hocce Ruthenicum Kalen-

darium

darium, aut alios Slavicos Fastos, scriptum reliquerunt, sive rem Ruthenicam quomodocumque illustrarunt: ubi ipsas Ephemerides Græco-Moschas, uti in Tabulis Capponianis se habent, impressas, Latineque conversas, evulgabimus, Adnotationibus ad unumquemque mensem ac diem adpositis; additis insuper iis, quæ sunt a Possevino, Papebrochio, & Kulcinio, rerum Ruthenicarum peritissimis, editæ. Hinc vero progredientes ad differendum de vetustis manu exaratis, pictisve Kalendariis, & Menologiis, in subsequentibus Tomis ea Kalendaria exponenda suscipimus, quæ ad Græcos, Syros, Ægyptios, Æthiopes, Armenos, & Latinos spectant: quo fiet, ut Ecclesiæ universæ, Orientalis & Occidentalis, Sanctos, Festosque Christi Domini, ac Deiparæ Virginis dies, tum priscos, tum nuper inductos, uno veluti conspectu, habeamus.

His vero præmissis, ad sacras Imagines, & Reliquias transitum facientes, alios Libros subjiciemus: quorum primus & secundus circa eas Imagines versabuntur, quæ coloribus depictæ, aut musivæ, vel auro, argento, ære cælatæ, inque ligno, ebore, seu marmore, aliave materia sculptæ, scalptæ, exstantesque, sacras veteris ac novi Fœderis historias exhibent, & Christum Dominum, Deiparam, An-

gelos, Sanctos, Sanctasque repræsentant in tabulis, in parietibus, in vasis, in sacris vestibus, in urnis sepulcralibus, tam in Ecclesiis, & Cœmeteriis, quam in privatis ædibus, & in manuscriptis Codicibus; ubi ampla nobis sese offert seges pertractandi de Ecclesiis Græciæ, Syriæ, Italiæ, iis nimirum, in quibus vetustas Imagines conspicimus; aut a classicis auctoribus commemoratas legimus; simulque enumerandi præstantissimos quosque manuscriptos Codices Græcos, Latinos, Syriacos, Armenicos, alios, si quas habent antiqua manu, etiamsi rudi, & impolita, elaboratas hujusmodi generis picturas.

In tertio, & quarto expendemus celeberrimas Imagines, Slavicis literis inscriptas, Vaticanam, & Monstroliensem. Atque inde ad alias Christi, ac Deiparæ non manufactas, seu miraculosas, ut vocant, sive in Oriente, sive in Occidente celebriores Imagines, pergentes; archetypas ab ectypis, & primigenias ab exemplis conabimur discernere.

In quinto, & sexto Libro de sacris Christi Domini, ejusque Sanctissimæ Matris, & nonnullorum Sanctorum Lipsanis tractabimus, quæ in diversis Orientis, atque Occidentis Ecclesiis exstare dicuntur.

Septimus demum Liber in Palæstina, seu Ter-

Terra Sancta totus versatur, unde sacræ hujusmodi Reliquiæ omnes originem ducunt.

Nunc vero (ut ad Tabulas Græco-Moschas redeat oratio) in hoc primo Libro, quem in quatuor partes distribuimus, singillatim pertractamus, quis illas in Italiam attulerit, quæve illarum sit forma, quæ materia, quæ ætas; quam etiam aliis Ruthenicis Tabulis depictis præstent, quas cl. Papebrochius æri incidendas curavit: quid denique & pictis Imaginibus, & adjectis ad singulas Imagines Ruthenicis literis complectantur. Tabulis autem nostris ita utcumque illustratis, quibus Sanctorum, Festorumque totius anni series pulcherrime exhibetur, subjungimus e Museo quoque Capponiano duas alias Tabulas, item Ruthenicas, mensis Januarii, & Februarii, quas supra memoravimus: necnon eas Ephemerides, quæ sunt a cl. Papebrochio, Possevino, & Kulcinio editæ, quæque ad calcem antedictorum Codicum manuscriptorum Bibliothecæ Vaticanæ, Ruthenico sermone repræsentantur.

Illud tamen ex occasione Ruthenicorum hujusmodi Fastorum in secunda & tertia parte hujus Libri adjiciendum existimamus, quod non solum ad Russicæ illius gentis, sed etiam Slavorum omnium tam Græci, quam Latini Ritus, nomen, origines, & in amplectenda

Chri-

Christiana Religione primordia, & progressus; Metropolitanorum, Ducumque seu Regum seriem; inque sacris dogmatibus cum Græca, cumque Sancta Romana Ecclesia concordiam, sive dissensionem plane cognoscendam, visum est conducere. Sic enim fore arbitramur, ut non nuda Sanctorum, qui sunt in illis Tabulis depicti, nomina, sed ipsam Ruthenicam Slavicamque omnem tum Latini, tum Græci Ritus Ecclesiam, qualis per decem fere secula fuit, Lectoribus exhibeamus. Sic etiam Kalendarium nostrum Ruthenicum ad Possevinianas, Papebrochianas, & Kulcinianas Ephemerides collatum, palam faciet, quinam sint communes utriusque Ecclesiæ, Græcæ nimirum, ac Ruthenicæ; qui vero Sancti Russorum, seu Moscovitarum proprii, de quibus peculiarem Tractatum edidit modo laudatus Ignatius Kulcinius in *Specimine Ecclesiæ Ruthenicæ* Par. 1. a pag. 1. ad 68.

His Ephemeridibus libentissime subjiceremus eam quoque effigiatam Tabulam, quam cl. P. Vulpius Societatis Jesu, ut ante diximus, interpretatus fuerat, quamque Marchio Capponius huic nostro Commentario subjungendam jusserat, si ea Tabula ad Ecclesiam Ruthenicam quoquo modo spectaret. Verum quum Græca sit, a Græcis Monachis elaborata, Græcisque

cisque, non Russicis literis inscripta, opportunius fore judicavimus in alio Libro, in quo pictas, anaglyphasque Ecclesiæ Græcorum Imagines recensere constituimus, de illa disserere.

Sed non hic nobis animus est, integram, accuratamque Russorum, sive Slavorum cujuscumque gentis historiam conscribere. Id alii præstitere quam diligentissime; sive qui ex professo spartam hanc ornandam susceperunt; sive qui partem ejus illustrarunt: uti sunt *Sigismundus Herbersteinius* in Commentariis Rerum Moscoviticarum, Basileæ 1551. *Antonius Possevinus* in Relatione de Moscovia, Coloniæ 1595. *Salomon Neugebaver* in Moscovia, Gedani 1613. *Paulus Potocki* item in Moscovia, ibidem. *Moscoviæ Respublica*, Lugduni Batavor. 1630. *Jacobus Usfeldt* in Legatione Moscovitica, Francofurt. 1627. *Jacobus Reusenfel* de rebus Moscoviticis, Patavii 1680. *Grotius* Professor publicus in Academia Petropolitana, in historia Sacro-Politica Moschorum. *Joannes Petrus Kohlius* Introductione in Historiam, & Rem Literariam Slavorum, Altonaviæ 1729. *Bernardus Ribera* Ordinis Prædicatorum in Echo Fidei, Viennæ Austriæ 1733. *Ignatius Kulczynscki*, Ordinis Sancti Basilii Ruthenus, in Specimine Ecclesiæ Ruthenicæ, Romæ 1733. Aliique recentiores quamplu-

plurimi: quibus addi possunt *Rerum Polonicarum, Bohemicarum, Hungaricarum, & Moscoviticarum* Auctores, Francofurti 1600. *Martinus Cromerus*, Episcopus Varmiensis, de origine, & rebus Polonorum, Coloniæ Agrippinæ 1589. *Matthias Michovius* in Chronicis Poloniæ, deque Sarmatia Asiana. *Helmoldus* Presbyter Buzoviensis in Chronicis Slavorum, cum supplemento *Arnoldi Abbatis Lubecensis*, Francofurt. 1581. Annalium denique tum Francicorum, tum Ecclesiasticorum Scriptores, sive Continuatores, *Eginhardus, Regino, Aimoinus, Sigebertus*, Eminentissimus *Baronius*, *Raynaldus, Bzovius*, & cæteri. Angustos nobis ipsi præfigimus limites, nec ultra Ecclesiasticos Fastos, Slavicarumque Ecclesiarum origines, nostrum patimur evagari Commentarium, nisi quantum necesse est ad Tabulas ipsas Slavicas exponendas, & ad expendendum Sanctorum cultum, qui in Ecclesia Russorum iis defertur, quorum nomina Tabulæ quidem nostræ non exprimunt; sed in aliis recentioribus Kalendariis Græco Moschis occurrunt. Quum enim, ut cultus hujusmodi ab omni sit erroris labe purus ac immunis, nosse oporteat, quibus, & qua auctoritate, & a quo fuerit decretus: quumque hæc omnia constare nequeant, nisi sacra illius Ecclesiæ doctrina ab origine susce-

ptæ

ptæ Christianæ Fidei ad illam usque ætatem in suis, ut ajunt, capitibus, & membris, hoc est, Russiæ Primatibus, Episcopis, Ducibus, Regibus, Clero, & Populo, clare nitideque exposita; hinc etiam cogimur, Chronologicam eorum Primatum, & Ducum, seu Regum seriem texere; etsi hæc prima facie videatur ad propositum nobis scopum parum, aut nihil pertinere. Quamobrem, postquam Slavorum omnium origines, & progressus fuse exposuerimus, Kalendariis ipsis Græco-Moschis dissertationes quoque præmittere decrevimus de prima Russorum, aliorumque ejusdem sermonis ac Ritus populorum, qui Slavi communiter dicuntur, ad Christi Fidem conversione: deque Metropolitanorum, & Ducum, seu Regum serie: & quid tandem de antiquis, recentibusque eorum Sanctis sit sentiendum.

DE QUINQUE TABULIS GRÆCO-MOSCHIS

CAPPONIANIS

VARIORUM EPISTOLÆ

AD MARCHIONEM CAPPONIUM

ET JUDICIA.

I. **R**Agguaglio di *cinque Tavole Greco-Mosche*, o sieno Fasti de' Santi, che si conservano in Roma nel Museo del Sig. Marchese Alessandro Gregorio Capponi, Furier maggiore del Palazzo Apostolico. Roma, presso Rocco Bernabò 1731.

Furono ricevute con molto applauso dai periti delle sacre antichità l'*Efemeridi Greco-Mosche*, pubblicate dai celebri Padri *Bollandisti* ne' loro *Atti de' Santi* del tomo I. di *Maggio*, per trovarsi nelle medesime gran lumi da illustrare la materia de' *Santi* della *Chiesa Greca*, siccome dottamente accennarono i medesimi *Bollandisti* nelle note, e ne' saggi avvertimenti sopra esse *Efemeridi*, per cura loro nobilmente intagliate in *dodici Tavole*, corrispondenti ad altrettanti mesi dell'anno. Ma queste *Efemeridi Bollandiane*, che in sostanza vengono a formare un *Menologio* figurato della *Chiesa Rutena*, non sono di molta antichità, come prese nel pontificato di Urbano VIII. da altre, che si riferivano al 1300. in circa. In queste si trovano rammentati i *Patriarchi* scismatici di *Moscovia*, come *Sergio*, morto al XXV. Settembre del 1292. e *Pietro Metropolita*, morto parimente ai XXI. di Dicembre del 1300. I distici, che quivi si leggono sotto le figure de' *Santi*, furono dianzi insieme disposti da *Urbano Goffredo Sibero*, e in un tomo in quarto stampati in *Lipsia* nel 1727.

Ma siccome da un giorno all'altro si vanno scoprendo nuove memorie da collocare in maggior lume le cose profane non meno, che le sacre; quindi è, che dalle parti orientali essendo nuovamente capitate in Roma *cinque* altre *Tavole Greco-Mosche*, più antiche, e stimabili di quelle dei *Bollandisti*, il Signor Marchese *Capponi* venne in risoluzione di non lasciarsele scappar dalle mani, e mediante lo sborso di buona somma di danaro ne fece il pregevole acquisto. Tutte queste *Tavole* si riducono a *cinque* sole, le quali, unite insieme, vengono a formare una Croce Greca, mentre ciascuna di loro è perfettamente quadrata.

Elle si veggono tutte piene di molte e belle figure, con maestria colorite; e con iscrizioni *Rutene*, o *Moscovitiche* sopra esse. Alcuni *Santi* ritengono in mano qualche *cartella*, dove a minute lettere si leggono passi della sacra Scrittura. Le *Tavole*, come incorrotte, e non offese dal tempo, ci fanno pensare, che possano esser di *Cedro*. La più recente festa, che vi si trovi si è quella di una *procesfione* della *Santa Croce* nel di *primo* di *Agosto*, la qual festa, secondo l' *Ustau* de' *Ruteni*, che è il loro Diurno, sotto questo medesimo giorno si dice *istituita per la vittoria ottenuta contra gl' Infedeli nell'anno 1164 imperando Manuello Conneno in Grecia, e in Russia Andrea il Grande*. Altri *Santi*, o feste posteriori, non compariscono in questi sacri *Fasti*, e nel rimanente corrispondono al *Menologio* di *Basilio* Imperadore, coetaneo di *Vladimiro*, primo

mo

mo loro *Principe Cristiano*, e *Santo*, il quale però non è mentovato in queste *Tavole*, benchè in altri *Menologj* se ne celebri la festa ai XV. Luglio, essendo egli passato all'altra vita sul bel principio del secolo XI.

Ciascuna delle *Tavole Bollandiane*, come si è detto, contiene *un* sol mese; e *quattro* di queste del Signor *Marchese Capponi* ne contengono *dodici*; e ogni mese ha la sua propria colonna. *La quinta*, che và nel mezzo di tutte, niuna delle quali eccede un palmo in quadro, riesce alquanto più lunga e larga, e contiene tutte le *Domeniche*, incominciando dalla *Settuagesima* del *Fariseo* e del *Publicano* fino alla *prima* dopo la *Pentecoste*. Nelle altre si vede uno, o anche più *Santi* in un quadrato, alto un oncia e un quarto, e figurato da linee parallele, che si tagliano a perpendicolo. Sotto *nove* di questi XII. mesi tre dipintori di essi vi espressero all'uso antico i loro nomi in questa maniera:

Sotto Marzo, Aprile, e Maggio: *Andrea, figliuolo d'Elia dipinse.*

Sotto Giugno, Luglio, e Agosto: *Niceta, figliuolo di Giovanni dipinse.*

Sotto Settembre, Ottobre, e Novembre: *Sergio, figliuolo di Basilio dipinse.*

La pittura, in rigoardo al tempo, e al paese, donde viene, è squisita, i colori sono assai vivi, le figure minute, ma belle, e con proprietà di abiti del miglior gusto Greco: e quello, che più importa, sono tutte a maraviglia conservate; laddove quelle dei *Bollandisti* sono assai maggiori, e poi fatte con poco gusto. Di qui può dedursi, che queste *Tavole* fossero dipinte in tempo, che più fioriva l'Impero Greco; ma le *Bollandiane* si danno per fatte assai dopo, e mentre quell'Imperio se ne andava in precipizio. La vernice di queste nostre è bellissima, e le figure non avendo corpo, ci fanno sospettare, che i colori delle medesime sieno composizione di sughi d'erbe, o di mistura, somigliante all'alchimia. Questo è quanto si è potuto qui brevemente notare per una semplice informazione alle persone dotte in tali materie, le quali sono pregate a compiacersi di suggerire, e mandare a Roma quelle osservazioni, che stimeranno proprie ad illustrare il contenuto delle medesime *Tavole*, pensandosi di renderle pubbliche mediante la stampa.

2. *Anton Francesco Marmi*, Firenze 16 Ottobre 1731.

Quivi (*in Prato*) mi giunse e il compitissimo foglio suo de' *6*; e il divulgato Ragguaglio delle cinque Tavole Greco-Mosche, che ha di fresco acquistate per il suo rinomato Museo, che ben meritano, che VS. Illustrissima ne pubblichi i rami con le sue erudite osservazioni. Mi ricordo di quelle de' Bollandisti. I Greci Ruteni secondo il loro menologio anno assai meno del Scismatico, che gli Orientali, avendo conservata più intatta la venerazione di più Santi di quella degli altri; ora tanto più sarà evidente per le sue cinque Tavole. Il P. Goar è anch'esso di questo sentimento. Sentirò ciò, che ne giudicherà alcun altro de' nostri amatori di antichità.

Il medesimo. Firenze 18. Genn. 1734.

Darà un gran credito alla rarissima Dattiloteca di VS. Illustrissima la pubblicazione del Menologio Greco Mosco; all'ultimazione del quale Ella è esortata a impiegarci del tempo, non meno di quello, che resti distribuito per la collocazione delle antiche statue in Campidoglio.

3. *Francesco Maria Zanotti* Bologna 20. Ottobre 1731.

L'acquisto fatto da VS. Illustrissima delle cinque Tavole Greco-Mosche, il dotto Ragguaglio delle quali mi viene trasmesso per mezzo di S. E. il Sig. Ambasciator di Bologna, merita, che tutta Italia, non che questa nostra Acca-

cademia, se ne rallegri senza fine con esso Lei. Io poi tanto a nome di questa Accademia delle Scienze, di cui sono Segretario, quanto a nome mio proprio, rendo a VS. Illustrisima quelle grazie maggiori, che posso, della bontà, che Ella hà avuto di parteciparne l'avviso.

4. *Anton Francesco Gori*. Firenze 20. Ott. 1731.

Ieri subito ricevuto il Ragguaglio del pregevolissimo acquisto delle cinque Tavole Greco-Mosche, che ha fatto il nostro Sig. Marchese Cappoai, sempre intento a rendersi immortale col torre dalla barbarie, e dall' oblio tanti insigni monumenti, dei quali va adorno il suo ricchissimo Museo, (di cui non ho mancato di farne onorata menzione anco nell' Opera del Museo Fiorentino) avendolo letto con sommo piacere, andai a comunicare sì bella notizia al Reverendiss. P. Capassi, il quale godè assai dell'avviso di i considerabile sacro monumento, e mi favorì di mostrarmi le Tavole Bollandiane; onde m'incaricò, che io mi rallegrassi altamente in nome suo col Sig. Marchese Cappool, e lo riverissi distintamente, siccome io supplico VS. Illustrissima, e Clarissima a farlo anche per mia parte, e mi onorerà di pregarlo a mandare qualche altra copia di questo Ragguaglio disteso con tanto giudizio, essendo desiderato, ed io special modo ancor da me, che non ho mancato di leggerlo a varj Letterati; e questa mattina di buon'ora sono stato dal nostro Sig Senator Bonarroti, che la riverisce divotissimamente, perchè in tal ora non vi sono rompicapi, e si è discorso un pezzetto intorno alle medesime Tavole, sicchè avendo ancor egli avuto quel Ragguaglio, spero, che ne scriverà; ma quel che ne ho ricavato è, che bisogna vedere almeno i disegni, e bisogna vedere le cose di questi tempi, e la Storia della Chiesa Rutena, e fare un grande spoglio dei riti, e un confronto con quelli dell' altre Chiese, per vederne la differenza. Ma io non dubito, che il nostro degnissimo Monsig. Fontanini potrà egli illustrare, essendo versatissimo in queste, ed in ogn'altra sorta d'erudizione; ed egli, che le vedrà oculatmente, potrà darne quei lumi, che son necessarj.

5. *Filippo Buonarroti*, Firenze 20. Ottob. 1731.

L'onore, che VS. Ill. mi compartisce delle cinque Tavole Mosche, richiederebbe d'aver talento, tempo, e libreria, che tutto mi manca, per corrispondere a'suoi favori. Gli dirò però ciò, che mi ha comunicato un mio padrone, che è il Sig. Dott. Cocchi, che nel Codice manoscritto de'Cerusici di S. Lorenzo, *seu Niceta*, vi dipinse le miniature, e che crede, che io Pistoja presso un Cav. Visconti vi sieno dodici Tavole di legno, in cui sono scolpite figure, e probabilmente saranno pure Mosche. Vedo, che VS. Illustrissima sà, negli Autori dove si possono mettere le mani. Credo, che tornerebbe bene il fare intagliare le Tavole.

6 *Feliciano Bussi*, Viterbo 28. Ottob. 1731.

Avendo io letto il Ragguaglio da VS. Illustrisima mandatomi delle sue stimabilissime Tavole Greco-Mosche, benchè comprenda, che nelle medesime possino contenersi delle varie erudizioni, concernenti a' Santi di que'Paesi, nulladimeno perchè questa Città è scarsissima di Libri, e particolarmente di quelli, che potrebbono dar lume per tali materie, quindi è, che io non saprei che cosa potergli dire su tal proposito. Hò però comunicato il detto suo Ragguaglio ad un certo Padre Gesuita mio grand'amico, il quale mi hà detto, che VS. Illustrisima si contenti di cercare in Roma da'Padri della Compagnia, ove si ritrovi al presente il Padre Receputi, il quale essendosi impegnato a tessere l' Istoria Illirica, per tal motivo con molto incommodo, e di-

diſpendio non ſolo ha viſitata tutta la Grecia, ed altre parti del Mondo, ma di vantaggio ottenne licenza da Clemente XI. di glor. mem. di poter ſpogliare tutti i più rari manoſcritti della Vaticana; non dubitando il detto mio Amico, che VS. Illuſtriſsima da tal Religioſo non ſia per avere molti de'lumi, che deſidera per la dilucidazione delle ſue Tavole.

7. *Girolamo Baruffardi Arciprete di Cento*, 19. Decembre 1731.
Mi tengo molto obbligato alla di lei gentilezza che ha voluto parteciparmi la rara notizia del prezioſo monumento delle Tavole Greco-Moſche. Ho letto perciò con ſommo piacere il Ragguaglio, che VS. Illuſtriſsima s'è compiacciuto mandarmi, e vi ho trovato un largo campo di dire molte, e molte coſe erudite, e farvi ſopra molte oſſervazioni. M' è ſovvenuto d' avere veduta nelle noſtre Monache di S. Antonio Abbate un'antica Croce e non picciola, mandata in dono già da Papa Innocenzo IV. (che regnava nel 1244) alla noſtra B. Beatrice Eſtenſe Fondatrice di quel Monaſtero, e vi oſſervai molte imaginette di Santi aſſai ſtravaganti, dipinte finiſsimamente a quel tempo come ho notato nella vita di detta Santa, che diedi alle ſtampe anni ſono. Voglio figurarmi, che le figure di queſte Tavole ſieno di quel modo, e di quella manifattura per la nettezza e vivezza de'colori. Havrò poi occaſione di ſervirmi di que' nomi de' Pittori ivi notati, in un diſcorſo di Pittura, che fò per Preliminare alle vite de' Pittori Ferrareſi, già da me terminate, e non ancora pubblicate; nel qual diſcorſo parlando degli antichiſsimi Pittori, fò vedere, che tutti ponevano ſotto alle Pitture i loro nomi. Ma di più ſi potrà ricavare, ſe il Sig. Marcheſe ſi riſolverà di pubblicare ſtampato il diſegno delle dette Tavole. Allora gli eruditi potranno ricavarne infinite erudizioni, ed io ſoſpiro il tempo di vederle, o e mi diſimpegno del dirvi allora anch' io qualche coſa.

8. *Paolo Gagliardi*. Breſcia 31. Gennaro 1732.
Ancorche io non abbia la buona ſorte di eſſer noto a VS. Illuſtriſsima, trovandomi nondimeno onorato col foglio della ſua notificazione intorno alle inſigni Tavole Greco-Moſche, mi veggo in debito di rendergliene colla preſente i più divoti ringraziamenti in atteſtato del mio obbligato e riverente riſpetto. Veramente da queſto Eminentiſsimo Sig. Cardinale Quirini me ne era di già ſtata fatta apertura, con quelle giuſte eſpreſsioni di lode, che ben ſi convengono ad un Cavaliere tanto dotto, e tanto erudito, quale VS. Illuſtriſsima ſi dimoſtra, facendomi rimarcare, con quanta capacità ella ſappia sì bene unire ad impieghi d'altra natura, una rara e ſcelta cognizione delle buone lettere, e rammentandomi nello ſteſſo tempo, con quanto vantaggio del pubblico, e con quant' obbligo particolare della ſudetta Eminenza, ella ſiaſi impiegata a promovere l'ampliazione e gli aumenti della Biblioteca Vaticana Ora però, che d'ordine eſpreſſo di VS Illuſtriſsima mi è ſtato traſmeſſo il ſudetto foglio, ſarà parte della mia attenzione, aver preſente il di lei comando, ed ove nell' occaſione de' ſtudj miei s' incontri coſa conferente ad illuſtrare le ſudette Tavole, non reſterò di ſegnarla ed unirla, per ſervire in qualche maniera al di lei nobile deſiderio. Se l'aveſsi a parlare più preciſamente del materiale, che ſenza dubbio ſuppongo più raro e pregevole delle Tavole Bollandiane già pubblicate, ſarebbe parmi opportuno, a-er qualche maggior ſaggio di codeſte ſue ſotto agli occhi. In ogni modo però communicherò la notizia anco ad altri amici, e letterati, da'quali ritraendo lumi giovevoli all' intento di VS. Illuſtriſsima, non mancherò di traſmettergli.

APPRO-

APPROBATIONES.

ILlustrissimi ac Reverendissimi Romanæ Curiæ Præsulis Josephi Simonii Assemani Canonici Basilicæ S. Petri, & Bibliothecæ Vaticanæ Præfecti, multarum linguarum peritia, sacræ & profanæ eruditionis copia, perpetuique in re litteraria labores & studia, litteratorum neminem latent, nullaque indigent commendatione. Itaque quum de novo hoc ejus opere judicium ferre mihi demandatum sit, nescio quomodo illud feram magis apte, ac si dicam, me in eo haud solum Religioni adversum nihil offendisse, sed ubique omnia tum pietati Illustrissimi Auctoris, tum egregiæ ejus doctrinæ optime respondere. In quorum fidem subscripsi Kal. Apr. Anno Jubilæi MDCCL.

Petrus Franciscus Fugginius Bibliothecæ Vaticanæ alter Custos.

VIri Clarissimi Josephi Simonii Assemani primi Bibliothecæ Vaticanæ Custodis eximium opus *in Kalendaria Ecclesiæ Universæ &c.* incredibili animi voluptate perlegi, nihilque in eo reperi, quod cum Doctrina Romanæ Ecclesiæ, rectaque Morum institutione pugnet. Immo vero tanta diligentia, eruditione, perspicuitate, tantaque in aliis confutandis modestia, & gravitate descriptum esse animadverti, ut nihil supra ab Auctore, multis jam voluminibus vulgatis in Europa universa celeberrimo, desiderari posse videatur. Itaque dignum esse, quod in lucem prodeat, censeo; quod mihi etiam persuadeam fore, ut magnam sit illaturum in Ecclesiam partem commodorum. Dabam in Æd. S. Mar. super Minerv. Kal. Aprilibus 1750.

Fr. Thomas Maria Mamachius O. P. Theologus Casanatensis.

RUthenicæ Ecclesiæ antiquitates, quas hactenus & Scriptorum inopia, & indigenarum incuria, densa vetustatis caligine obsitas, atque fabulosis commentis respersas fuisse

fuiſſe novimus, egregium nunc Scriptorem nactæ ſunt, qui & tenebras Herculeo labore diſcuſſit, & fabulas maximo quo pollet ingenii acumine rejecit. Is eſt cl. ac ſapientiſſimus Præſul Joſeph Simonius Aſſemanus Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, qui difficillimam hanc provinciam ſuſcipiens, ſummo Reipublicæ Litterariæ bono, Opus ſane eruditiſſimum perfecit, quod ipſi inſcribere placuit: *Kalendaria Eccleſiæ Slavicæ ſive Græco-Moſchæ*. Opus hujuſmodi jubente Reverendiſſimo S. P. A. Magiſtro legi animo imprimis attento, atque in eo nihil Catholicæ doctrinæ, boniſque moribus abſonum reperi; quin imo immenſam clariſſimi Scriptoris eruditionem admiratus ſum, qui remotiſſimarum gentium origines ac migrationes ex peritiſſimo ſacræ ac prophanæ eruditionis lārario ſumma felicitate in lucem profert. Quapropter Reipublicæ Litterariæ optime conſultum erit, ſi clariſſimi Scriptoris labores quamprimum prælo committantur. Ita cenſco.

Romæ pridie Nonas Aprilis Anno Jubilæi MDCCL.

Conſtantinus Ruggerius Bibliothecæ Imperiali Præfectus.

CEleberrimi Præſulis Joſephi Simonii Aſſemani Vaticanæ Baſilicæ Canonici, & Bibliothecæ Cuſtodis primi, laborioſiſſimum Opus ſacra, atque omnigena doctrina refertum, omniumque commendatione digniſſimum, quum ex eo fonte derivatum ſit, qui tot aliis voluminibus Chriſtianam, ac Litterariam Rempublicam irrigavit, ac tot laboribus, itineribus, legationibuſque etiam juverit, atque auxerit; jure optimo omnium lectione, ac laude dignum exiſtimo, atque ut in publicam lucem proferatur meritiſſimum cenſeo. In quorum fidem libenter hoc meum qualecumque teſtimonium adponendum curavi. Kal. April. MDCCL.

Franciſcus Marianus Vaticanæ Baſilicæ Benefic. & Bibliotb. Scriptor Græcus.

IMPRIMATUR,

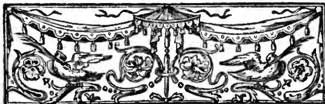
Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palat. Apostolici.

F. M. de Rubeis Archiep. Tarsi Vicesger.

IMPRIMATUR,

Fr. Joseph Augustinus Orsi Sacri Palatii Apostolici Magister Ordinis Prædicatorum.

LIBER

LIBER PRIMUS

KALENDARIA ECCLESIÆ SLAVICÆ, SIVE GRÆCO-MOSCHÆ.

PARS I.

DE TABULIS CAPPONIANIS.

CAPUT I.

Tabularum Græco-Moscharum Capponianarum Historia.

I. Gerasimus Phocas Tabulas Græco-Moschas à magno Russorum Imperatore dono accipit Marinus Gerasimi Frater easdē Marchioni Capponio vendit.

ERASIMUS Phocas, Cephaleniæ natus, in Ecclesia S. Georgii Græcorum Venetiis per aliquot annos Sacerdotium obtinuit: è Creta originem duxisse fertur, unde oriundus quoque fuit celeberrimus ille Joannes Phocas, cujus Liber inscriptus, Ἔκφρασις ἐν συνόψει τῶν ἀπ' Ἀντιοχείας μέχρις Ἱεροσολύμων κάστρων, καὶ Χωρῶν, Συρίας, Φοινίκης, καὶ τῶν κατὰ Παλαιστίνην ἁγίων τόπων, *Compendiaria descriptio castrorum & urbium, ab urbe Antiochia usque Hierosolymam; nec non Syriæ, ac Phoeniciæ, & in Palæstina sacrorum Locorum*, è Græco in Latinum conversus a cl. Leone Allatio, prodiit una cum textu Græco, primum

A qui-

quidem Coloniæ Agrippinæ apud Jodocum Kalcovium 1653. in ejusdem Leonis Allatii Symmictis, curante Bartholdo Nihusio: deinde Antuerpiæ apud Michaelem Cnobarum anno 1680. edente Daniele Papebrochio in Præliminaribus ad Tomum I. Sanctorum Maji. De Joanne enim, Gerasimi hujus gentili, hæc habet laudatus Allatius. " Joannes Creta oriundus, patrem habuit Matthæum; qui postea Monachum „ induens, in Patmo Insula se exercens, diem obit: ipse „ ætate grandior, sub Emmanuele Comneno munera militiæ „ tulit. Meminit ipse Cap. XXIV. de Sene Ibero: Πάλαι ἐπὶ χρόνοις συχνοῖς ἐν τῷ περὶ τὴν θάλασσαν τῆς Ἀτταλίας πεπηγότι λίθῳ, τοὺς ἀσκητικοὺς διανύσας πόνους, ὅτε καὶ ἡμεῖς τῷ ἀνδρὶ ἐνετύχομεν, τῷ ἀοιδίμῳ Βασιλεῖ καὶ Πορφυρογεννήτῳ τῷ Κομνηνῷ συστρατευόμενος „ Qui pridem per plures annos in saxo, ad „ mare Attaliæ fundato, laboribus continuis sudoribusque „ sese exercuerat; ibique nos eum alloquuti fuimus, dum „ una cum celeberrimo Imperatore & Porphyrogenneta „ Comneno militaremus. „ Pergit Allatius de eodem Joanne Phoca differens " Ejusdem Emmanuelis meminit alibi „ sæpius hoc eodem libello. Ducta uxore, ex ea filium habuit, ejus nomen a compaginatoribus libri, dum cultro „ foliorum extremitates æquarunt, abscissum est. Postea Monachus factus, invisit Loca Sancta anno 1185. & hæc omnia „ habeo ex notula, quæ rubeis literis in margine additur. συγγραφεῖσα παρὰ Ἰωάννου ἱερέως τοῦ εὐσεβεστάτου Φωκᾶ, υἱοῦ Ματθαίου μοναχοῦ τοῦ ἐνασκοῦντος ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ, ὅσπερ εἶδε τοὺς ἁγίους τόπους εἰς χιλίους ρπέ. „ Scripta a Joanne Sacerdote piissimo Phoca, „ filio Matthæi Monachi, qui se exercet in Patmo Insula, „ qui vidit Sancta Loca anno 1185. In fronte vero Libri scriptum erat: Υἱὸς ἱερέως τοῦ Φωκᾶ ἐκ τῆς Κρήτης γράφω νῦν, τοὔνομα .... Filius Sacerdotis Phocæ Cretensis, scribo nunc, „ nomine... " Manuel Comnenus, sub quo Joannes Phocas militasse se dicit, filius fuit Joannis Comneni, ob morum probitatem Καλοϊωάννου, *Calojoannis* dicti; patre autem Joanne die 8. Aprilis anni Christi 1143. defuncto, successit in Imperio Constantinopolitano, quod & administravit usque ad diem 24. Septembris anni 1180. quo in vivis esse desiit. Itaque ex filio hujus Joannis Phocæ, originem duxere majores Gera-

Gerasimi nostri, qui e Creta in Cephaleniam maris Jonii insulam incerto tempore migravit. Hinc igitur Gerasimus Phocas primum Venetias, deinde in Russiam magnam profectus, a Petro, maximo illo Moscorum Czare sive Imperatore, cui a sacris Confessionibus ad honorem fuerat, Icones sive Ephemerides Græco-Moschas, quinque Tabulis depictas, nobile Antiquitatis Ecclesiasticæ monumentum, dono accepit. Illas, quum in patriam redire cogitaret, Constantinopoli, peste sublatus, reliquit. Marinus Phocas, ejusdem Gerasimi germanus frater, bonorumque hæres, urbem Regiam petiit, Icones sustulit, & in Italiam regressus, clarissimo Viro Marchioni Alexandro Gregorio Capponio eas Romæ trecentis aureis vendidit; remque ita, ut modo narravi, se habere, literis manu propria subscriptis mihi testatus est. Id factum contigit paulo, postquam Menologium, Basilii Porphyrogeniti Imperatoris jussu descriptum, pictisque Sanctorum Imaginibus ornatum, cujus priorem semestrem partem Clemens XI. adhuc Adolescens Latinam fecerat, cura, studio, sumtibusque Eminentissimi ac Reverendissimi Domini D. Annibalis Albani S. R. E. Cardinalis, & nostræ Sacrosanctæ Basilicæ Vaticanæ Archipresbyteri, æri incisis, quæ in Autographo Vaticano exstabant, Sanctorum Iconibus, posteriori semestri parte a me Latinitate donata, in tres Tomos distributum, elegantissimis typis, *Urbini ex Typographia Venerabilis Capellæ Sanctissimi Sacramenti apud Antonium Fantauzzi anno* 1727. prodiisset.

II. **Tabularum Capponianarum materia, & forma.**

Hæc de Tabularum Capponianarum historia. Quod vero ad illarum materiam, & formam spectat; Vir clarissimus Capponius, rerum antiquarum diligentissimus investigator, in ea fuit sententia, ut assereret, ex materia cedrina eas constare: sic enim loquitur in Italico illo, quod typis Rocchi Bernabò Romæ anno 1731. evulgavit, de Tabulis hisce judicio: *Le tavole come incorrotte, e non offese dal tempo, ci fanno pensare, che possano essere di cedro*: quum nimirum corruptæ non sint, neque illas temporis vetustas læserit, hinc conjicit vir doctus, sibi videri, eas è cedro esse confectas: e cedro, inquam, Libani montis, quemadmodum de alia Capponiana Tabula Græca, Jesu Christi Domini nostri præcipuas res

 gestas,

gestas, una cum nonnullis Veteris Testamenti figuris seu typis, repræsentante, judicat Cl. Josephus Rocchus Vulpius Societatis Jesu,editis de Latio vetere libris clarissimus, in hæc verba: *E diptychorum genere ea est, ex materia ut videtur cedrina, fortasse Libani montis, buxeæ thecæ bipatenti inclusa, minutissimisque figuris scalpta diligentissime*. Idem de earum materia judicium tulere qui illas contrectarunt. Nobis hoc unum est satis, quod ita edacitatem temporis evaserint, ut nihil in iis desiderari possit: ac proinde merito de materia, de coloribus, deque figuris, quas repræsentant, hæc pronunciavit laudatus Marchio Capponius: *La pittura, in riguardo al tempo, e al paese, donde viene, è squisita, i colori sono assai vivi, le figure minute, ma belle, e con proprietà di abiti del miglior gusto Greco: e quello, chè più importa, sono tutte a maraviglia conservate; la dove quelle dei Bollandisti sono assai maggiori, e poi fatte con poco gusto. Di quì può dedursi, che queste Tavole fossero dipinte in tempo, che più fioriva l' Imperio Greco; ma le Bollandiane si danno per fatte assai dopo, e mentre quell' Imperio se ne andava in precipizio. La vernice di queste nostre è bellissima, e le figure non avendo corpo, ci fanno sospettare, che i colori delle medesime sieno composizione di sughi d' erbe, o di mistura somigliante all' alchimia*. Notant Bollandistæ ætatem Tabularum suarum Græco-Moscharum in Prolegomenis ad Tom. I. Maji pag. 44. quas Pictor ipse Ruthenus confectas testatur anno Mundi secundum Græcos 7136., hoc est, Christi 1628. adeoque longo post tempore, quam Græcorum Imperium est eversum. Hinc Sanctorum Icones in iis Tabulis expressæ, & a rudiore prodierunt manu, & gravem etiam alicubi Pictoris lapsum continent: veluti quum die 14. Februarii *Eulogius* Patriarcha Alexandrinus, Monachi habitu repræsentatur: & die 17. Decembris *Daniel* Propheta, tresque socii Pueri *Ananias*, *Azarias*, & *Misael*, sacras Patriarchæ seu Archiepiscopi vestes gerunt: quod & Cl. Vir Papebrochius observavit. At vero nostræ Tabulæ pari characterum & picturarum elegantia nitent; nec est, quod in eis sive in nomine, sive in habitu Sanctorum reprehendas. Adeo sunt omnia ad accuratam Historiæ Ecclesiasticæ atque Picturæ normam redacta: quodque magis mireris, etsi Imagines non ab

ab una manu promanant, sic tamen sunt concinnæ, & ad artem accommodatæ, ut unus idemque illarum auctor videatur.

III. Pictorum nomina, & quantum ii præstent Pictoribus Menologii Basiliani.

Pictorum nomina sunt quidem tribus Tabulis hunc in modum subjecta. Primæ videlicet, quæ Septembrem, Octobrem, & Novembrem continet, *Sergius filius Basilii pinxit*. Tertiæ, quæ Martium, Aprilem, & Majum, *Andreas Eliæ filius pinxit*. Quartæ demum, quæ Junium, Julium, & Augustum, *Nicetas Joannis filius pinxit*. In reliquis duabus, quæ nimirum Decembrem, Januarium, & Februarium, quæque Dominicas & Ferias per anni circulum complectuntur, nomina Pictorum non sunt expressa. Quàm vero hi Pictores, *Sergius*, scilicet, *Andreas*, & *Nicetas*, iis qui Menologium Basilianum circa annum Christi 984. picturis exornarunt, *Pantaleoni*, *Simeoni*, *Michaeli Blachernitæ*, *Georgio*, *Menæ*, *Simeoni Blachernitæ*, *Michaeli Parvo*, & *Nestori*, sint anteponendi, picturæ ipsæ adinvicem collatæ ostendunt. Quod argumento est, post restitutas in Oriente Sacras Imagines, pingendi artem in Græcia, & in ipsa Constantinopolitana Urbe, non a Monachis tantum, sed etiam a Laicis, coli cœptam, eo paulatim provectam fuisse, ut quæ seculo decimo exeunte sub Basilio Porphyrogenito, qui laudatum Menologium describendum pingendumque curavit, rudis plane & impolita fuerat, eadem tribus post seculis, quum Tabulæ nostræ depictæ sunt, ad elegantiam, & concinnitatem, ut illa ætas, Græcorumque genius ferre poterat, perducta sit.

IV. Tabulæ quinque Capponianæ, quibus Calendarium Ruthenorum, pictis Sanctorum, ac præcipuarum anni solennitatum Imaginibus, adjunctisque Slavonico seu Ruthenico charactere nominibus, ac titulis, continetur.

De Tabularum numero Marinus Phocas a Cl. Marchione interrogatus, tot sibi a Gerasimo fratre relictas fuisse affirmavit, quot idem Marchio Capponius soluto pretio emit: quinque videlicet Tabulas, quæ simul conjunctæ, quum quadratam figuram habeant, Græcam, ut ajunt, Crucem efficiunt. Pictum Ecclesiæ Ruthenicæ Menologium illas vere dixeris: Ephemerides enim Sanctorum totius anni, necnon Dominicas celebrioresque Ferias ac solennitates, prænotatis Slavonico seu Ruthenico sermone nominibus ac titulis, complectuntur. Prima scilicet Tabula Sanctos mensis Septembris, Octobris, & Novembris. Altera, Decembris, Januarii, & Februarii. Tertia, Martii, Aprilis, & Maji. Quarta,

ta, Junii, Julii, & Augusti. Quinta denique, Dominicas, Feriasque & præcipua Festa repræsentat, quæ a Dominica Pharisæi & Publicani (quarta scilicet ante Jejunium Quadragesimale) usque ad octavam Pentecostes, in sacris Græcorum Russorumque Officiis, occurrunt. Hinc non inanis eorum conjectura mihi videtur, qui sextam Tabulam periisse arbitrantur, in qua reliquæ anni Ecclesiastici Dominicæ, post octavam scilicet Pentecostes usque ad Dominicam Publicani & Pharisæi, descriptæ fuerint. Ita enim fert integer Græcæ Ecclesiæ Ritus, quem Rutheni etiam sequuntur, quemadmodum ex erudito Cl. Viri Leonis Allatii de Dominicis & Hebdomadibus Græcorum tractatu, & ex Ecclesiasticis ipsis Græcorum Russorumque Libris planum compertumque est.

CAPUT II.

Tabularum Capponianarum cum Ruthenicis Ephemeridibus a Papebrochio editis comparatio.

I. Capponianæ Tabulæ quantum Bollandianis præstent, ac primum quidem Antiquitate, nam Bollandianæ pictæ sunt an. Chr. 1628, Capponianæ circa ann. 1300.

BOllandiani operis præstantissimi doctissimus continuator Papebrochius, Actis Sanctorum Maji, Græco-Moschas Ephemerides præmittit, Tabulis duodecim incisas. Inscriptiones vero, quæ Sanctorum Iconibus superimpositæ legebantur, quasque idem Papebrochius ab interprete Belga Latine versas suis Ephemeridibus præfixit, edidit Ruthenice ac Latine, Romæ ex Typographia Hieronymi Mainardi anno 1733. R. P. Ignatius Kulczynski Ordinis S. Basilii Magni Procurator Generalis & Rector SS. Sergii & Bacchi ad Montes, in *Appendice ad Specimen Ecclesiæ Ruthenicæ* pag. 83. qui & in eodem Specimine Part. II. a pag. 69. doctas scribit *Animadversiones in Ephemerides Moschorum figuratas, Actis Sanctorum insertas, Tomo primo Maji præmissas, & per R. P. Danielem Papebrochium Soc. Jesu variis observationibus illustratas*. Verùm multa sunt, quæ Tabulas nostras Capponianas præ illis omnibus commendant. Ac primùm quidem Bollandianæ Ephemerides *anno Mundi* 7136. *Indictione XII.* vel potius *XI.*, hoc est anno Christi 1628. sculptæ vulgatæque sunt, quemadmodum ad diem 30. Septembris in

in fine duarum ultimarum linearum adnotatum legit Papebrochius in Prolegomenis ad Tom. I. Maji pag. 44. Nonnullos etiam in Sanctorum numero repræsentant, qui seculo decimo tertio exeunte, vel decimo quarto ineunte floruerunt, uti sunt *Parasceuia*, quæ die 28. Octobris anno 1239. obiit: *Sergius* Abbas die 25. Septembris anno 1292. *Petrus* Metropolita Kiovienfis die 21. Decembris anno 1325. *Antonius*, *Joannes*, & *Eustachius*, qui die 14. Aprilis circa annum 1328. Martyrio coronati dicuntur: *Alexius* denique Moscovitarum Metropolita, qui die 13. Februarii anno 1372. decessit. At nostræ Tabulæ antiquiores sunt: nullum enim Sanctorum exhibent, qui post millesimum tercentesimum Christi annum vixerit; nec ullum festum commemorant, quod sit post seculum istud institutum: quemadmodum ex iis, quæ suo loco observabimus, planum fit. Omnium siquidem recentissimi, qui decimo, undecimo, & tertiodecimo seculo instituti sunt Festi dies, in nostris Tabulis hi occurrunt: videlicet, I. *die* 1. *Octobris*, *Patrocinium B. Virginis Deiparæ Mariæ*, anno Christi 911. sub Leone Sapiente Imperatore. II. *die* 16. *Augusti*, *Translatio non manufactæ Imaginis Domini nostri Jesu Christi ex Urbe Edessa Constantinopolim*, sub Romano Lacapeno Imperatore anno 944. III. *die* 30. *Januarii*, *Commemoratio SS. Gregorii Theologi*, *Basilii Magni*, & *Joannis Chrysostomi*, sub Alexio Comneno circa annum 1086. vel 1100. IV. denique *die* 12. *Decembris S. Sabæ Serviæ Archiepiscopi*, qui obiit anno Christi 1250. Quæ omnia, ut mihi videtur, abunde declarant, paulo post annum 1250. Tabulas nostras descriptas depictasque fuisse: alioquin non esset, cur Sanctos recentiores, aut institutas posteriori ævo festivitates, non exhiberent.

II. Deinde Bollandianæ Tabulæ & Ephemerides Culcinianæ, Sanctos Ruthenos tum veteres, tum recentes exhibent. At Capponianæ, præter S. Cyrillum, & S. Sabam, nullum alium commemorant qui non fit in Calendario Ecclesiæ Græcæ olim descriptus.

Præterea, quæ a Bollandianis Patribus, & a P. Ignatio Kulczynski vulgatæ sunt Græco-Moschæ Tabulæ & Ephemerides Ruthenicæ, non recentes modo, quos supra enumeravimus, sed antiquos etiam continent Ruthenicæ Ecclesiæ Sanctos, ut *Cyrillum Philosophum* & Slavorum Apostolum die 14. Februarii: *Helenam*, alias Olgam, Reginam, *Volodimirum* Russorum Principem, *Borysum* & *Glebam* Volodimiri filios, diebus 11. 17. & 24. Julii: necnon *Cleopatram* Sanctimonialem, *Hila-*

Hilarionem Episcopum Mehlensem, *Athanasium* Metropolitam, diebus 20. 21. & 24. Octobris: *Barlaamum* denique Novogrodensem die 16. Novembris. Nostræ autem Ephemerides, quamvis sermone Ruthenico, ac proinde ad usum Ecclesiæ Ruthenorum confectæ, nullum Ruthenum aut Slavonicum Sanctum, excepto Cyrillo Slavicarum Literarum inventore, eodemque Moraviæ & Bulgariæ Apostolo, & S. Saba Serviæ primo, ut ajunt, Patriarcha, commemorant.

III. Orthodoxus Græcorum Russorumque Ritus per ea tempora, quibus Tabulæ nostræ sunt depictæ, ostenditur.

Sed quod Tabulis nostris splendorem magis pretiumque conciliat, Orthodoxæ est Græcæ Ecclesiæ Ritus in celebrandis per anni circulum Christi Domini, Deiparæ, Sanctorumque Festivitatibus exacte accurateque descriptus: ex quo nobis perspicuum redditur, quænam fuerit per ea tempora, quibus Tabulæ istæ pictæ sunt, hoc est, exeunte tertiodecimo Christi seculo, tum Græcorum, tum Russorum, in Divinis officiis disciplina. Ex his sane Tabulis, tùm etiam ex Menologio Basiliano, vetustisque Græcorum Menologiis & Kalendariis, quæ in Vaticana, aliisque Bibliothecis exstant, quæque nos suo loco in lucem proferemus, non inani conjectura colligimus, sero tandem in Ecclesiæ Græcæ Kalendarium irrepsisse Photii, Gregorii Palamæ, aliorumque Schismaticorum nomina, quæ in recentibus tantùm libris apparent. Non enim verosimile est, aut ex infinitis propemodum hujus generis Ecclesiasticis Codicibus illos tantùm ad nos pervenisse, quibus Orthodoxi Græci usque ad seculum tertiumdecimum usi fuissent: aut, si pro Sanctis antiquiores hoc seculo Schismaticos ii coluissent, ipsorum memoriam in Menæis, in Kalendariis, in Ephemeridibus, adnotatam non fuisse. Post redintegratum igitur, ac longe lateque propagatum, Michaëlis Cerularii, & sequentium Byzantii Patriarcharum opera, Græcorum Schisma, tum primum videntur infensi illi Romanæ Apostolicæ Sedi Antistites, primò quidem Summi Pontificis nomen è Sacris Diptychis, Petro Antiocheno teste in Epistola ad eundem Michaelem Cerularium anno Christi millesimo quinquagesimo quarto data, quæ a Baronio ad ann. 1154. n. 37. refertur, expungendum curasse; tum vero celebriores factionis suæ homines in Tabulas Sanctorum referre cœpisse. Hinc

IV. Secus dicendum de Papebrochianis Ephemeridibus, quæ nonnullos in Sanctorum numero exhibent, aut dubiæ fidei, aut certe Schismaticos.

Hinc in nostris quidem Tabulis, quæ exeunte seculo, ut diximus, tertiodecimo, sunt confectæ, nullum legitur Schismaticorum hujusmodi nomen, nulla Hæreticorum memoria: secus in Papebrochianis Ephemeridibus occurrunt in Sanctorum numerum relati nonnulli, quos neque Kulcinius inter Sanctos Ruthenos agnoscit, neque Græcorum Menologium exhibet, ut puta *Ignatius* Episcopus ad diem 28. Maji: *Dionysius* Monachus die 1. Junii: *Cyrillus* Monachus die 9. Junii: præterea quidam Ruthenorum Antistites seu Monachi sive Principes, inter Sanctos recensentur, qui, quum post invectum in Græcos & Russos Photianum & Cerularianum Schisma vixerint, suspectæ fidei sunt, imo pro Schismaticis diserte habentur a Possevino, tametsi Papebrochius & Kulcinius ab hac illos labe purgare contendunt, ut infra sermo erit; sunt autem *Sergius Radoznensis* die 25. Septembris, quem Possevinus circa annum Christi 1562. obiisse scribit; is autem qui teste Papebrochio vitam ipsius scripsit, testatur eum decessisse anno Mundi 6800., hoc est, Christi 1292. *Petrus Metropolita* ad diem 21. Decembris, qui circa annum Chr. 1300. teste Herberstenio, Duci Moschorum Joanni Danielis filio suasit, transferre Moscuam Imperii Sedem, exemplum sequutis posteris. *Alexius Metropolita*, die 12. Februarii, & 20. Maji, qui anno Christi 1364. a Philotheo Patriarcha Constantinopol. consecratus dicitur. *Jonas Metropolita*, sive is qui post Gerasimum Photii Schismatici Russorum Metropolitæ Successorem, adversus Isidorum S. R. E. Cardinalem, & Gregorium Orthodoxum Russiæ Inferioris Archiepiscopum, in Russia Superiori pro Metropolitano vivens, & pro Sancto post obitum a Schismaticis Russis est habitus; sive alter ejusdem nominis *Jonas*, cognomento *Hlezna*, qui ab anno Chr. 1482. ad annum 1490. sedit, & a Kulcinio tamquam Sanctus ad diem 30. Martii ponitur; quum Ruthenos Antistites post Isidori Cardinalis, & Gregorii Metropolitæ tempora, hoc est, ab anno Christi 1474. usque ad annum 1594., quo sub Clemente VIII. Summo Pontifice ad unitatem Fidei Catholicæ redierunt, in teterrimo schismate vixisse, ex eorundem Literis Eminentissimus Baronius in Appendice ad Tom. VII. Annalium ostendat.

V. Tabulæ Capponianæ depictæ videntur in aliquo ex Monasteriis Montis Atho, quæ a Joanne Comneno describuntur.

Quamobrem haud improbabili argumento conjicimus, Tabulas nostras in Græcia pictas fuisse, ubi Sancti illi Rutheni, vel nondum probati, vel saltem in Kalendarium, seu Menologium Græcorum relati non fuerant. Sacros enim Græcæ Ecclesiæ Fastos, a qua Russi Fidem Ritumque acceperunt, quomodo in Constantinopolitana Ecclesia servabantur, sic describere Græci Pictores voluerunt; additis solum *Cyrilli* Slavicæ gentis Apostoli, & *Sabæ* Servorum Patriarchæ nominibus, in gratiam fortasse Servorum, aut Russorum, Principis, sive Metropolitæ, cui Tabulæ illæ oblatæ fuisse videntur. Conjecturam nostram confirmat fundatum a priscis temporibus in *Monte Atho*, haud procul ab urbe Thessalonica, pro *Bulgarorum* & *Servorum* natione monasterium, & aliud recentius pro *Russis*: quo in monasterio, *Servorum* scilicet, ac *Bulgarorum*, eæ Ephemerides Ruthenicæ sive Slavicæ, fuerint olim elaboratæ.

Etenim hoc in more Monachorum Græcorum Montis Atho positum est, ut sive scribendo, sive pingendo, sive sculpendo, Menologia hujusmodi, Kalendaria, Diptycha, seu Ephemerides Sanctorum, mira arte conficiant, iisque vel dono datis, vel justo pretio venditis, victum sibi vestitumque comparent. Luculentum hujus rei testimonium nobis suppeditat *Joannes Comnenus* Medicus in *Descriptione Sancti Montis Atho*, quæ primum Græca vulgari lingua prodierat typis *Anthimi* Hieromonachi ex Iberia in *Monasterio Synagobi* in *Ungaro-Vlachia anno* 1701. deinde Græcè & Latinè lucem aspexit opera & studio Cl. Viri *Bernardi de Montfaucon Parisiis* 1708. *in Palæographia Græca*, lib. 7. a pag. 433. Sic autem scribit *Joannes Comnenus* de opere manuum Monachorum Montis Atho pag. 457. *De Asceteriis ac Templo S. Annæ. Incolæ vero Eremitæ, & Ascetæ labore manuum victum parant: & alii quidem sunt calligraphi, alii libros compingunt, alii Psaltæ sunt: hi thecas Reliquiarum vel Cruces insculpunt: illi Camelaucia sive Therístra plectunt: alii Cochlearia, alii Rosaria conficiunt, ex iisque victitant. Quod reliquum temporis habent, orationi impendunt.* Cruces, quas Monachi illi insculpunt, buxeæ plerumque sunt, aut ex alio ligno, continentque minutissimas Christi, Deiparæ, & Sanctorum Imagines,

gines, non quidem pictas, sed anaglyphas & exstantes, quas vulgo dicimus *di rilievo*: cujusmodi Cruces, seu Imagines in crucibus inclusæ, passim apud Græcos visuntur, & nonnullas ego penes me habeo, a Monachis Græcis tunc mihi traditas, quum in eo quod in Syriam susceperam anno Chr. 1736. itinere, per insulas Græciæ pertransirem.

Quod vero Joannes Comnenus *De monachis S. Annæ* scribit, hoc de cæteris sacri illius Montis Ascetis est intelligendum: ubique enim labore manuum sibi victum parant Monachi illi Athonitæ, ubique sunt calligraphi, librorumve compactores, ubique cruces insculpunt, camelaucia plectunt, cochlearia buxea conficiunt, coronas è buxo vel olea elaborant. Ad hæc Imagines Christi, Deiparæ, Sanctorum, non solum è buxo aliove ligno insculpunt, sed etiam in tabulis penicillo coloribus pingunt, ac præsertim eorum Sanctorum, quibus est Monasterium inscriptum, ut puta, *S. Athanasii* Athonitæ: *S. Annæ*: *Annunciationis Deiparæ*, *Batopedii*, & *Philothei*: *Deiparæ* τῶν εἰσοδίων, *Chilantarii*: *Dormitionis Deiparæ*, *Iberorum*, & *Protati*: *S. Dionysii*: *Pantocratoris*: *Ss. Quadraginta*, *Xeropotami*: *Transfigurationis Domini*, *Cutlumusæ*: *Nativitatis Christi*, *Simonis Petræ*: *S. Georgii*, *Zographi sive Pictoris*, & *Xenophontis*: *Ss. Michaelis*, & *Gabrielis*, *Dochiarii*: *S. Pauli*, *Bulgarorum* & *Servorum*: *S. Nicolai*, *Gregorii junioris*, & *Stauronicetæ*: *Ss. Petri* & *Pauli Apostolorum*, *Caracali*: *Ascensionis Christi*, *Esphigmeni*: *S. Panteleemonis*, *Russorum*: *S. Stephani*, *Castamoniti*. Tam enim sunt Græci omnes erga Sacrarum Imaginum cultum affecti, ut non antiquas modo Icones in Templis venerentur, sed novas etiam in dies sive in Ecclesiis, sive in Ædibus privatis colendas appendant, sive etiam secum in itinere, thecis inclusas, & è collo pendentes gestent.

CAPUT III.

Diversæ Picturarum species apud antiquos Orientales Christianos.

I.
Imaginum cultus, & multiplex picturarum genus ex Sanctis Patribus in Concilio Nicæn.II. laudatis.

QUoniam vero Cœnobiorum Montis Atho facta est mentio, juvat paulo fusius ex eodem Joanne Comneno tum Græcas, tum Moscoviticas, quæ in iis sunt Imagines enumerando ob oculos ponere: sunt enim earum nonnullæ, Tabulis nostris Capponianis simillimæ; aliæ coloribus depictas aut musivo opere confectas, sive argento cælatas, Christi Domini, Deiparæ, Apostolorum, & Sanctorum Effigies exhibent: aliæ historiam Evangelicam, resque a Sanctis gestas repræsentant: quædam denique Imperatorum, Augustarum, Principum, & eorum qui Monasteria aut Ecclesias fundarunt sive exornarunt, imagines & nomina, & inscriptiones. Quæ omnia multiplex picturarum genus non ab antiquis tantum, sed etiam a Græcis recentioribus excultum fuisse demonstrant; idque etiamnum in usu esse in Græcia, quod olim temporibus suis usurpatum in Templis, in parietibus Ecclesiarum, in vestibus sacris, in codicibus Evangeliorum, docent Græci ipsi Scriptores Ecclesiastici. In Concilio Nicæno II. collecta sunt quamplurima istiusmodi Patrum testimonia, quæ Joanni Comneno præmittenda censeo, ut ex iis pateat, unam eamdemque hac in re semper fuisse Ecclesiæ Orientis disciplinam.

II.
S. Joannes Chrysostomus.

Hæc igitur, quæ ad rem nostram magis faciunt, accipe. S. Joannes Chrysostomus Encomio in S. Meletium Episcopum Antiochenum, Act. 4. Concil. Nic. II. edit. Venet. anni 1729. tom. 8. pag. 850. *Non autem circa nomen tam magnum affectum passi estis tantummodo, verum etiam & circa ipsam ejus corporis formam. Quod ergo in nominibus fecistis, hoc & semper illius iconem gessistis. Etenim in annulorum circulis, & in calicibus, & phialis, & in thalamorum parietibus, & ubique, Iconam Sanctam illam exaraverunt multi, ut non solum audirent sanctum vocabulum illud, sed & viderent corporis ejus ubique figuram.* Idem in sermone, quod ve-

veteris & novi Testamenti unus sit Legislator: *Ego & ceram perfusam dilexi picturam pietate repletam. Vidi enim Angelum in Icona pellentem barbarorum cuneos: vidi conculcatas barbarorum nationes, & David veraciter dicentem: Domine in civitate tua imaginem eorum ad nihilum rediges.* S. Gregorius Nyssenus in Sermone de Deitate Filii & Spiritus, & in Abraham, pag. 851. *Vidi sæpe in pictura Imaginem passionis, & non sine lacrymis aspectum transivi, dum evidenter ars ante vultum afferret historiam. Cæterum ponitur Isaac apud ipsum Altare super genu locatus, & ligatas habens manus retrorsum. At ille ascendens post tergum pueri, suffragini innixus, læva manu comam pueri ad se reflectit, & incurvatur vultui miserabiliter ad ipsum respicienti, & dexteram, armatus gladio, ad occisionem dirigit, & tangit jam corpus gladii acie: & tunc ei fit divinitus vox prohibens opus.* Hæc Nyssenus de Isaaco. Sanctus vero Cyrillus Alexandrinus de Abrahamo in Epist. ad Acacium Scythopoleos Episcopum pag. 854. *Ergo si quidam nostrum desiderat videre depictam in tabula historiam de Abraham: quomodo scilicet eum designaverit pictor? utrumnam simul, an sigillatim gesserit quæ de illo dicuntur? siquidem nonnulli in alia atque alia specie diversis eundem locis depingunt: ut puta aliquando sedentem quidem asino, assumpto puero sequentibus famulis: aliquando autem remanente rursus asino deorsum unacum famulis, onerantem Isaac, & habentem præ manibus gladium simul & ignem. Necnon & alibi eundem in specie iterum alia compedientem super ligna adolescentem, & armasse gladio dexteram, ut necem inferat.* S. Nilus in Epist. ad Olympiodorum Præfectum pag. 875. docet, quæ sint in Ecclesia Imagines depingendæ. *Scribis mihi, si putas, decorum sit tibi extructuro Templum maximum ad honorem tam Sanctorum Martyrum, quam Christi, quem ipsi per certamina & dolores ac sudores testificati sunt, vel Imagines etiam ponere in Sacrario, & variis animalium venationibus parietes implere a dextris & a sinistris; ita ut videantur, in terra quidem extensa lina, & lepores & capræ, & cætera animalia fugere: porro illi capere festinantes, cum catellis alacriter insequi: in mari vero laxari retia, & omne genus piscium capi, & ad aridam piscatoris manibus ferri: insuper & gypso fingi omnes species, ostendi*

III. S. Gregorius Nyssenus.

IV. S. Cyrillus Alexandrinus.

V. S. Nilus.

di ad desiderium oculorum in domo Dei: sed & in communi domo mille cruces infigi, & picturas volucrum ac jumentorum, & repentium, ac diversorum germinum fieri. Ego ad ea quæ scripta sunt, dixerim; quia nimirum infantium est, & parvulos decet, his, quæ prædicta sunt, seducere fidelium oculum: firmi vero & virilis sensus proprium est, in Sacrario quidem ad Orientem divini Templi unam & solam Crucem formare: per unam enim & salutarem Crucem salvatur hominum genus, & desperatis quidem spes ubique prædicatur. Historiis autem veteris & novi Testamenti replere hinc & inde manu optimi Pictoris Templum Sanctorum, quatenus qui nesciunt literas, neque possunt legere divinas Scripturas, contemplatione picturæ memoriam sumant fortis facti eorum, qui vero Deo proprie servierunt, & ad æmulationem erigantur gloriosarum & memorabilium actionum, pro eo quod terram pro cælo commutaverint, quæ non videntur, visibilibus præponentes. Porro in communi domo multis ac diversis domunculis insignita, sufficere unicuique mansiunculæ infixam pretiosam Crucem, & superflua dimitti necessarium æstimo.

VI. S Sophronius Patriarcha Hierosol.

S. Sophronius Hierosolymorum Archiepiscopus Encomio in SS. Cyrum & Joannem, Ecclesiam describit Alexandriæ in eorum honorem erectam, pag. 898. *Alii quidem* (inquiens) *aliter Sanctos honorificent, multifarie dona eorum divulgantes, & beneficia multimode prædicantes: alii quidem Templorum excelsorum erectionibus, alii vero variorum marmorum ornamentis, alii autem deauratorum musivorum compositionibus: alii splendidis Pictorum artificiis, & aureis, alii etiam argenteis monumentis: porro alii sericis & bombycinis texturis: & ut semel absolute dicamus, omnes in honorem Martyrum satagant, ut unicuique facultas & voluntas suppeditat.* Et pag. 899. *Alexandriam Ægypti & Lybiæ audio Metropolim.* Et post alia. *Venientes ergo ad Templum quoddam perfectum* (Tetrapylum magnum infra vocat) *specie quidem terribile & præclarum, altitudine vero ad cælum ipsum pertingens: quod intrantes, maximam Imaginem & admirabilem videbamus, in medio quidem Dominum Christum pictum coloribus habentem, Christi autem Matrem & Dominam nostram Dei genitricem & semper Virginem Mariam sinistrorsum, & dextrorsum Joannem Baptistam & Præcursorem ejusdem Salvatoris,*

toris, qui ex utero eum exultationibus prænunciavit (nam & loquens quum esset intus, non audiebatur:) & quidam ex Apostolorum, & Prophetarum glorioso choro, & Martyrum cœtu: cum quibus & aderant ipsi Cyrus & Joannes Martyres, qui ante Imaginem stantes, Domino procidebant, genua incurvantes, & capita in pavimentum ferentes, & pro juvenis medela intercedentes. Ex miraculis SS. Cosmæ & Domiani p.903. *Desperavit ergo se vir, & accepit a multis consilium, ut ad Sanctorum Dei famulorum Cosmæ & Damiani sanctificatam pergeret domum.* Et post pauca. *Porro quum permansisset anno, & nullam visitationem fuisset adeptus, in fine egressus limine, quod appositum erat domui Sanctorum, & intuens in Imaginem Salvatoris, quæ posita erat in dexteriori porticu (picta vero erat in ea tam Sancta Maria Dei genitrix, quàm Sancti famuli Christi Cosmas & Damianus, & quidam ex magnis viris, Leontius nomine:) deprecationibus factis prolixis, flevit per multas horas amare: atque obsecratis Sanctis, abiit in locum cubiculi sui. Et aspicit per noctem venientes ad se famulos Christi Cosmam & Damianum, mediam habentes gratia plenam Virginem, & dicentem ipsis: Ecce iste est, adjuvate eum velociter.* Ex martyrio S. Procopii, qui sub Diocletiano passus est, pag. 930. *Neanias autem gaudio magno percepto in fide roboratus est, similiter omnes qui cum eo erant: & eadem noctis hora reversus est cum militibus, & venit Scythopolim: & advocatis occulte omnibus auri & argenti artificibus, interrogabat eos, dicens: Potestis mihi facere vas, quod ego vobis expono? Qui timentes austeritatem viri, consilio facto statuerunt coram eo unum, qui erat maior eorum, artificem nomine Marcum, dicentes: Iste faciet, Domine, voluntatem tuam.* Et post pauca. *Marcus autem non parebat ei. Neanias vero persuasit illi, dicens: quia usque ad mortem, non indicabo Imperatori secretum. Qui credens, per noctem in secreto operatus est Crucem de argento & auro. Et factum est, ut consummata & erecta Cruce, apparerent tres in ea Imagines: & erat superscriptum Hebraica dictione sursum in principio, Emmanuel: & in utrisque initiis, Michael, & Gabriel. Voluit ergo Marcus reveritus delere imagines, & non potuit: manus enim ejus manebat veluti arida. Quum autem gallus vocem dedisset, venit*

VII. De Miraculis SS. Cosmæ & Damiani.

VIII. De S.Neania seu Procopio.

nit Dux qui dicebatur Neanias, ad domum Marci, ut tolleret Crucem: & videns eam, adoravit illam, & dicit Marco: quæ sunt hæ facies, & quæ superscriptio? Dicit ei: Domine in ea hora, qua consummatum est opus, ortæ sunt Iconæ istæ, & nescio cujus, vel quæ sit superscriptio. Porro Neanias cognovit quamdam virtutem in ea esse. Et adorata Cruce, involvit purpura, & ivit viam suam gaudens, datis artifici Marco pretiis pluribus. Asterius Amaseæ in Ponto Episcopus, qui circa annum Christi 401. claruit, Eucomio in S. Euphemiam Martyrem pag. 858., depictam ejus passionem graphice describit. *Illinc*, inquit, *ad Dei Templum profectus sum, oraturus in vacatione. Quum autem & hoc consecutus, in obscuro porticus domorum incederem, vidi illic picturam quamdam, & me in summitatem visio cepit: ut Euphanoris autem diceres esse diligentiam artificii, vel cujusque illorum veterum, qui picturæ plurimum dignitatis conciliarunt, quum modica esset, etiam tabulas animatas operantes.* Et post pauca. *Mulier quædam virgo sacra & incorrupta, Deo pudicitiam vovens, Euphemiam vocant eam.... Pictor autem pie agens, & ipse per artem pro viribus totam historiam ejus designans in sindone, juxta thecam sacram posuit visionem. Habet autem ita se illud amabile artificium. Excelsus super thronum stabilis est judex, amare ac maligne aspiciens in virginem .... Adsunt autem satellites principatus, & milites multi.... Stabat autem virgo in aquilo indumento* ἐν φαιῷ χιτῶνι *ac tunica, philosophiam designans, &, ut visum est pictori, etiam vultu urbano.. Ducunt autem ad Principem duo milites, unus quidem illam ante trahens, alter autem post tergum urgens virginis temperatum pudore atque constantia morem*. Cætera. Atque hæc ex Actis Concilii Nicæni II. sunt desumta: quibus multa in hanc rem addi possunt de antiquo, & multiplici in Ecclesiis Orientis & Occidentis Picturarum usu: sed quoniam in Opere nostro de Sacris Imaginibus fusius hoc de argumento disseruimus, placet nunc laudatis Patrum testimoniis pauca adjicere.

IX. Asterius Amasea Episcopus.

X. Diversæ Picturarum species in auro, argento, vestibus, & vasis sacris.

Idem igitur Asterius, qui S. Euphemiam in tela depictam descripsit, in vestibus etiam picturas suo ævo fieri consuetas enarrat in *Homilia de Divite & Lazaro* apud Ciampinum Par. I. Veterum Monimentorum cap. 13. p. 93. ubi usum hujusmodi

di carpens: *Nec vero*, inquit, *constituerunt hic stultæ solertiæ fines; sed una quadam & supervacua arte texendi inventa, quæ staminis atque subtegminis contextu pictoriam facultatem imitatur, & omnium formas animalium in vestibus exprimit. Floridam & infinitis imaginibus variegatam vestem tum sibi, tum uxoribus & liberis studiose comparant: ludentes etiam in reliquis puerili more, nihilque sedulo vel serio agentes, per immodicas divitias, abutentes vita, non utentes; adversantes denique Paulo, pugnantesque cum iis, quæ numinis instinctu profatus est, non dictis, sed factis. Quæ enim ille verbo proscripsit, hæc isti mordicus retinent, & ipsa re confirmant. Quandocumque igitur amicti prodeunt, quasi depicti inter se, digitisque commonstrantes in vestibus picturam. Prosequuntur etiam ad multum spatii, neque temere recedunt: sunt ibi leones, panthera, ursi, tauri, canes, silvæ, saxa, ac venatores, & omnia denique, circa quæ pictorum versatur industria, ad imitationem naturæ expressa. Necesse quippe erat, ut videtur, parietes non solum atque domos ita adornari; verum etiam ipsas tunicas & pallia eis superjecta. Qui vero, quæque ex divitibus illis religiosiores sunt, ex historia Evangelica textoribus argumenta suppeditant: ipsum dico Christum cum Discipulis omnibus, & unumquodque miraculorum, hoc ipso quo narratur modo. Videbis nuptias Galilææ, & hydrias; Paralyticum humeris lectum ferentem: Cæcum qui luto curatur: Mulierem quæ sanguinis profluvio laborat, fimbriam prehendentem: Peccatricem ad pedes Jesu accedentem: Lazarum è sepulcro ad vitam revertentem. Et hæc dum faciunt, pie se facere, & vestimenta Deo grata induere arbitrantur.*

Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, qui in locum S. Tarasii anno Chr. 806. creatus, & anno 815. ob propugnatum sacrarum Imaginum cultum depositus, atque inde *Homologeta* sive Confessor merito audit, *in Oratione de immaculata Christianorum Fide* (cujus orationis capita 83. recenset Cl. Anselmus Bandurius in Conspectu operum ejusdem S.Nicephori Tom.1.apud Fabricium in Biblioth.Græc. tom.6. pag. 643.) hæc habet apud Cl. Allatium de Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis perpetua consensione lib. 3. cap. 15. pag. 1202. *Ad hæc sacra cimelia invadunt* (Iconomachi) *in* II. Ex Nicephoro Patriarcha Constantinopolitano.

 qui-

quibus sacra & vivifica Christi peraguntur mysteria, nec non & vestes, quotquot venerandis hisce picturis decore exornantur: adhuc etiam tabulas, quæ in Evangelicis Libris adorantur. Destruunt itaque Evangelium. Ecquid etenim apud eos videre est, nisi loco suo dimotum & abolitum Evangelium? nam in quo different, quæ intus exarata sunt, ab iis, quæ extra depicta, τῶν ἐκτὸς ἱστορημένων, *quum eadem sententia & argumentum in utrisque conspiciatur? Propterea que si unum venerandum est, & aliud venerandum erit, vel unum cum alio perditum iri necesse est. Jam vero intuemur complures ex his libris venerandis, ex antiquioribus etiam, & multum ante tempus a piis & Dei amantibus hominibus, ut testimonio hominum comprobatur, conscriptis; qui dum aperiuntur, in una parte ob scriptoriæ artis concinnitatem, divinæ nobis historiæ præcepta insinuant; in parte vero alia, propter pictoriæ excellens artificium,* διὰ τῆς ζωγραφικῆς εὐτεχνίας, *res nobis easdem ostendunt*. Et post pauca: *non eos* (Iconomachos scilicet) *sacrorum Vasorum multitudo, quæ verbis exprimi nequit, & ingenio hominum conquiri, sacris hisce Imaginibus decore nimis elaborata, emollivit*. Et Antirrhetico III. *Quæ enim ab initio & a Christianis, tum in auro, tum in argento, fabrefacta sunt, vocanturque Phylacteria, & quæ in collo appensa & per pectus demissa portamus nos Christiani, custodiendam ac muniendam vitam nostram, & servandas animas & corpora nostra (hinc enim illis & nomen appositum est, quod sanant morbos, & impurorum Dæmonum impetus arcent) ea nos possidere arbitramur. In illis passio Christi, & miracula, & vitam afferens resurrectio, utplurimum depicta conspiciuntur. Et horum innumera copia penes Christianos est*. Et paucis interjectis. *Quandoquidem & in sacris ædibus res sacræ repositæ sunt, similiter & quæ in divina Mensa & in aliis Templi partibus expanduntur, tam in vestibus, quam in alia materia depicta, tamquam res sacræ, & ab ipsis Christianis adoratæ, a principio confectæ sunt*.

III. Vestes pictæ ex veterum testimoniis.

Nimius essem, si vellem omnia Græcorum Patrum testimonia de diverso Picturarum sacrarum genere, & usu congerere. At quæ hactenus sunt producta, manifestum faciunt, non tantum pictas coloribus Imagines ab antiquis Græcis fuisse adhibitas; sed etiam auro vel argento fabrefactas, atque adeo

adeo extantes: item sacris vestibus intextas, & tabulis Evangeliorum impositas, instar Diptychorum, ac proinde vel ex ebore, vel ex auro argentove confectas: cujusmodi etiamnum in operculis sacrorum Codicum visuntur. Et de picturarum quidem extantium usu, etiam apud Græcos recentiores nostra ætate servato, infra sermo erit. Ad pictas vero vestes quod spectat, ut nunc omittam Homerum, qui variegatam animalium figuris tunicam Ulyssi tribuit: ut taceam de Massagetis, quos Herodotus herbarum succo pinxisse animalia in vestibus tradit. Ut Sileam Aristotelem (1), in opere de Admirandis Auditionibus de Alcisthene Sybarita hæc scribentem: *Alcistheni Sybaritæ tradunt, vestem tanta magnificentia confectam esse, ut quum in Laciniæ Junonis Panegyri, ad quam tota confluere solet Italia, proposuisset spectandam, omnium oculos a reliquis in se converterit. Hanc ajunt Carthaginiensibus emptam a Dionysio Seniore tum regnante, centum viginti talentorum pretio. Purpurea erat tota, amplitudine quindecim cubitorum, animalculis intertextis distincta. Superne quidem Susis, inferne vero Persicis. In medio autem Jupiter, Juno, Themis, Minerva, Apollo, Venus elucebant. Ad latera Alcisthenes, utrinque autem Sybaris.* Ut hæc, inquam, nimis vetusta silentio præteream, sub ipsis Imperatoribus legimus idipsum vestium genus usurpatum. Et quidem apud Vopiscum in Carino de pallio tyrianthino, cui Messallæ nomen & uxoris inscriptum: *Inscriptum est adhuc in choraulæ pallio tyrianthino, quo ille velut spolio nobilitatis exultat, Messallæ nomen, & uxoris.* In gra-

---

1 Fortunius Licetus in Hydrologia Peripatetica disp. 9. citat Auctores ambigentes, an Libellus *de admirandis Auditionibus*, sit *Aristotelis fætus.* Hujus tamen Alcisthenis vestimenti meminit Athenæus in Dipnosophistarum Libris, & Tzetzes in Chiliadibus, ubi tamen pro *Alcisthene*, *Antisthenem* habet. *Tale*, inquit, *vestimentum fuit Antisthenis. Erat Susium purpureum, quinque & decem cubitorum, habens Animalia, & Deos, & Persica, & Susa, Margaritis ornata, & Lapidibus pretiosis. Manica vero una quidem habuit Antisthenem, in altera autem Sybarim civitatem Antisthenis. Hoc autem Dionysius prior ille quum potitus esset, centum & viginti talentis nummorum Carthaginiensibus vendit. Plutarchus arbitror scribit.* Non Plutarchus. Sed Aristoteles, & Athenæus.

gratiarum actione, ex epistola Gratiani Augusti: *Palmatam tibi misi, in qua divus Constantinus parens noster intextus est*. Denique facit ad hoc etiam eorum testimonium, qui in vestibus nomen, vel Monogramma inscriptum tradunt. Plinius lib. 35. cap. 9. de Zeuxi. *Opes quoque tantas acquisivit, ut in ostentatione earum, Olympiæ aureis literis in palliorum tesseris intextum nomen suum ostentarit*. Apulejus lib. 6. de Asino aureo: *Videt dona speciosa, & lacinias auro literatas, ramis arborum postibusque suffixas, quæ cum gratia facti, nomen Deæ, cui fuerant dicata, testabantur*. Hinc Anastasius in Leone IV. *Atque ipsum super Altare fecit vestem auro textam, candidis per totum margaritis fulgentem, & in dextra lævaque tabulas gemmatas habentem, cum aureis per circuitum orbiculis, quibus insigne ipsius Præsulis nomen est descriptum*. Et Boëthius lib. 1. de Consolatione imaginatur per visum Philosophiam sibi se contemplandam exhibuisse, cujus habitum notis quibusdam exculptum atque insignitum fuisse describit. *Vestes erant* (inquit) *tenuissimis &c. harum in extremo margine* P, *scilicet* Π *Græcum, in supremo* T, *seu* Θ, *legebatur intextum, atque inter utrasque literas in scalarum modum gradus quidam insigniti videbantur, quibus ab inferiore ad superius elementum esset ascensus*.

Per literam Π, (inquit Thomas Yoice Anglus S. R. E. Cardinalis,) *Practicam*; per literam vero Θ, *Theoriam* significari vult Boëthius. Literæ hujusmodi in vestibus inscriptæ occurrunt passim in vetustioribus Romæ musivis imaginibus, quæ Aringhio dicuntur *Symbola*, Suaresio *Literatæ vestes*, Macro *Gammadiæ*, aliis *Tesseræ*, & *Monogrammata*, de quibus docte, ut solet, differit Ciampinus Par. I. Veterum Monimentorum cap. 13. a pag. 90. ad pag. 103. ubi ostendit, eas non nomina esse *Christi*, *Deiparæ*, *Apostolorum*, vel *Sanctorum*, quorum vestibus inscriptæ sint, neque nomina significare *musivariorum*, aut *textorum*, sive *sartorum*, qui vestes hujusmodi pinxerint, texuerint, compegerint; sed originem illas suam habere ab antiquo more, qui etiamnunc ubique in usu est, signandi omnes pannos signo imaginis, aut effigiei, seu alterius notæ, ut vulgo dicitur, *Merco*, seu *Impronta*, officinæ Textoris, utpote cum una, duabus aut tribus literis, vel

vel simul nexis, vel inverso ordine compositis, quibus literis aut artificum, aut loci, ubi panni illi fabricabantur, aliquam notam afferant. Hactenus de diversis picturarum speciebus apud antiquos Orientales.

CAPUT IV.

Sacræ Imagines, quæ in Ecclesiis & Monasteriis Montis Atho visuntur.

NUnc pergo ad Imagines sacras, quæ in Athoniticis Monasteriis a Joanne Comneno memorantur. Hæc itaque habet Joannes Comnenus, ubi agit de *Monasterio magnæ Lauræ S. Athanasii in monte Atho*, quod nomine *Dormitionis Deiparæ* exornatur, & ab Imperatoribus Nicephoro Phoca & Joanne Tzimisce, (quorum primus ab anno Chr. 959. ad annum 968. alter ab anno 969. ad annum 975. imperavit) constructum esse perhibetur, apud Montfauconium in Palæographia Græca pag.452. " Habet hoc Monasterium Sacella 26. cum interius, tum exterius posita, quorum magna pars depicta. *Et pag.* 453. Est autem Refectorium e regione magni Ecclesiæ ostii, peramplum sane & spatiosissimum, totum interius exteriusque depictum jucundissima historia. *Ibidem*. Templum vero majus peramplum est, & luminosum ". *Et post pauca*. Imaginesque habet multas antiquas & speciosas, auro circumillitas, & argenteis aureisque laminis ornatas, cum lapidibus pretiosis. Extra illas autem duæ sunt prægrandes, Servatoris nostri Christi una, Deiparæ altera, quas argento munivit & exornavit præclarus Imperator Andronicus Palæologus. Ad latera Imaginum sunt Imperator & uxor ejus Imperatrix, in argento effecti. Est & alia Imago S.Athanasii Athonitæ, argento exornata a magnificentissimo Avthente Ungaro-Ulachiæ Neagulo Voëvoda: ad cujus latera ipse depictus est cum conjuge, ad rei memoriam. — Monasterium S. Athanasii.

II. Monasterium Sanctæ Annæ.

De Asceteriis & templo S. Annæ pag. 459. " Est ibidem " Imago Sanctissimæ Deiparæ, cui adstat Sanctus (*Athana-*

" *sius*

„ *ſius Athonites*) depictus cum baculo in manu, percutiens
„ petram, ex qua ſcaturivit aqua.

III. Monaſterium Batopedii.

De Monaſterio Batopedii pag.465. " In ſacro Altari ſtat
„ mirabilis illa & pretioſa Sanctiſſimæ Deiparæ Imago, quæ
„ annis ſeptuaginta (*ab anno ſcil. mundi* 6370. *Chriſti* 862.
quo Saraceni e Syria in Monaſterium illud irruptionem fecere, *uti narratur pag*.461.) " fuit in fonte ſub Altari, cum
„ lampade in ejus conſpectu ſemper ardente, ut ſupra dictum
„ eſt. Et tot annorum ſpatio nec Imago corrupta eſt, nec
„ lampas ullatenus extincta: fons vero eſt ſub ſancta menſa.
„ Imago autem ex mixtura aromatum ſuaveolentium confe-
„ cta eſt: ſtatque pone ſacram menſam ſupra ſacrum Thro-
„ num, lampadem illam in conſpectu habens. Illic ſunt duæ
„ Imagines Imperatricis Theodoræ. In gratiam vero miracu-
„ li (*pag*.463.) ſive inventionis venerandæ Imaginis, in qua-
„ libet feria ſecunda hebdomadis fit Proceſſio in honorem
„ Deiparæ, & in qualibet feria tertia Liturgia celebratur.
„ *Et pag*. 466. Supra Narthecis portam eſt Dominus Chriſtus
„ muſivo opere depictus, ſimiliterque Annunciatio Deiparæ.
„ In muro Narthecis muſivo item opere delineati habentur
„ Imperatores quidam hujuſce Monaſterii benefactores. Ex-
„ trinſecus autem in parvo Narthece ad Cænam depicta eſt
„ illa Deiparæ Imago, quam Diaconus quidam in Cellera-
„ rium iratus, quod ſibi vinum non daret ad potandum, in
„ genam dexteram proxime oculum gladio percuſſit inſanus;
„ unde, o res mira! ſanguis multus emanavit: quam Ima-
„ ginem exinde, ἐσφαγμένην, *jugulatam* vocaverunt. In con-
„ ſpectu autem ejus lampas ardet aſſidue ad hunc uſque diem.
„ Sanguis effuſus adhuc in vulnere conſpicitur. *Pag*.467. In
„ Choro autem, & in Altari, ſuſpenſæ viſuntur pluſquam
„ centum Imagines Moſcoviticæ, omnes argenteæ deauratæ,
„ εἰκονίσματα πλεῖονα τῶν ἑκατὸν ὅλα μοσκόβικα ἀργυροχρυσω-
„ μένα. *Ibid*. Illic (*ideſt in ſacello SS. Nicolai & Demetrii*)
„ eſt quædam Deiparæ Imago intra apſidulam depicta, quæ
„ olim Imperatrici (*Placidiæ nimirum Theodoſii filiæ*) ne in
„ divinum Templum ingrederetur, edixit: " anno ſcilicet
mundi 5890. Chriſti 382. uti ibidem narratur; *Imago illa vo-*

catur

catur , Ζωοδόχος , *Zoodochos* , *seu vitæ susceptrix* . Pag. 468.
„ Sub Catechumenorum loco visitur alia Deiparæ Imago
„ miraculo insignis, in Sacello, quod vocatur τῆς παραμυθίας,
„ *Consolationis* , scalam conscendentibus ad dexteram in
„ muro depicta. Quæ aliquando, res mira! vultum convertit ad Hegumenum Monasterii, ipsique insidias furum declaravit, & incursionem, quam facturi erant in Monasterium.

IV. Monasterium Chilantarii.

De Monasterio Chilantarii, quod fundatum fuit sumtibus Stephani Serviæ & Romaniæ Regis, qui Romani Græcorum Imperatoris gener erat, *pag.* 472. " Ecclesiæ fenestræ „ formas & imagines Solemnitatum & Sanctorum repræsentant. *Et post pauca*. In sacro Altari sunt tres Cruces ligneæ, argento deaurato obductæ, opus admirabile. Imagines auro & lapillis pretiosis ornantur.

V. Monasterium Iberorum.

De Monasterio Iberorum, *pag.*475. " Alind item Sanctissimæ Virginis Monasterium, plumbo tectum, fundatum „ ab Iberiæ Principe Asota. Ibi est Imago Deiparæ, quæ „ vocatur τῆς Πορταΐτισσας, *Portatissæ* : quæ Iconomachorum tempore suopte motu per mare istuc profecta est. Ante sanctam illam Imaginem sunt lampades argenteæ quatuordecim jugiter ardentes . . . . . est autem Imago auro & lapidibus pretiosis exornata, quæ supra se habet tectorium perpulcrum, & in circuitu ejus suspensæ habentur octoginta lampades argenteæ, & sub pedibus dona multa, nempe Imagines, & thecæ argenteæ deauratæ. Imago miraculis insignitur; fert autem in gutture signum infixi gladii, unde, o prodigium! sanguis multus effluxit, & hactenus conspicitur. Est totum Templum stratum marmoribus & porphyrite, habetque circum columnas marmoreas spectabiles. Stat vero supra columnas quatuor, totumque depictum est a perito pictore, sumtibus splendidissimi Authentæ Ungaro-Ulachiæ Domini Joannis Serbani Voëvodæ Cantacuzeni.

VI. Monasterium Dionysii.

De Monasterio Dionysii, quod excitavit Trapezuntius Imperator Alexius Comnenus anno Chr. 1380. hortatu Dionysii, qui frater minor erat Theodosii tunc Archiepiscopi Trapezuntini, *pag.* 477. " Est autem illic Imago prædicti

„ Ale-

„ Alexii Comneni cum veſtimentis propriis & Imperatorio
„ diademate, admodum ſane ſpectabilis." *Et infra de Petro Ungaro-Vlachiæ Voëvoda, qui anno* 1580. *Eccleſiam depingi curavit* pag. 478. " Illic item reperitur Imago Sanctiſ-
„ ſimæ Deiparæ miraculis inſignis, quæ paucis abhinc an-
„ nis ex omnibus ſuis partibus undique unguentum effudit;
„ ita ut totum argentum, quo illita erat, unguento circum-
„ quaque perfuſum fuerit, atque in præſentem uſque diem
„ aperte conſpiciatur. *Pag.*480. Hujus Monaſterii poſt Ale-
„ xium Comnenum Imperatorem fundatores fuerunt, Nea-
„ gulus Baſſarabas Voevoda, ut diximus, & filius ejus Theo-
„ doſius, & Petrus Voevoda, qui quum Monaſterium in-
„ cendio conſumtum fuiſſet, fere totum propriis ſumtibus
„ reſtauravit: Eccleſiam extruxit latiorem ſublimiorem-
„ que, quam antea erat, totamque Picturis egregiis deco-
„ ravit.

VII. Monaſterium Pantocratoris.

De Monaſterio Pantocratoris, quod fundavit Alexius exercitus Dux, qui poſtea Græcorum Imperator fuit, & Joannes Primicerius ejuſdem Alexii frater, *pag.*481. " Templum
„ habet ſpectabile in honorem Transfigurationis Salvatoris
„ Chriſti, quod quatuor marmoreis columnis fulcitur, to-
„ tumque Picturis egregiis exornatur.

VIII. Monaſterium Xeropotami.

De Monaſterio Xeropotami, quod Romanus Imperator in honorem Sanctorum Quadraginta Martyrum fundavit, *pag.* 482. " Quare piiſſimus Valachiæ Authentes Ale-
„ xander Voëvoda ipſum magnis ſumtibus reſtauravit, Eccle-
„ ſiam depinxit & decoravit, ut hodieque videtur.

IX. Monaſterium Cutlumuſæ.

De Monaſterio Cutlumuſæ, quod Alexius Comnenus Imperator fundavit, *pag.*483. " Demum ſplendidiſſimus Va-
„ lachiæ Authentes Neagulus Voëvoda elapſis pluribus an-
„ nis, ſimiliterque Radulas Voëvoda, Baſſarabæ, Myrtzas
„ Voëvoda, & Vintilas Voëvoda, ipſum paulatim totum re-
„ ſtaurarunt: qui in Eccleſia per circuitum depicti ſuſpi-
„ ciuntur; ita ut poſt primum illum pro ſecundis fundatori-
„ bus & reſtauratoribus ejus Monaſterii habeantur. Eccleſia
„ honoratur nomine Transfigurationis Salvatoris Chriſti:
„ ſuſtentaturque quatuor columnis ædificatis, tota Picturis
„ elegantibus ornata,

De

De Monasterio Protato, quod in honorem Dormitionis Deiparæ a Constantino magno ædificatum dicitur, & in quo residet Aga illuc missus a Bostangibasio Imperatoris Turcarum, ut observet externa monasteriorum negotia, & loca a Piratis tueatur, *pag.*484. " Exstat ibi Imago miraculis „ insignis, quæ semel, o res mira! loquuta est & dixit, *Psallant quod dignum est*. Habetur item altera Imago Salvato- „ ris Christi in Altari, quæ Sacerdoti dixit, ut festinaret „ sacram Liturgiam celebrare, propter seniorem Mona- „ chum, qui divinis mysteriis communicare volebat, & ob „ asperum multorum dierum jejunium animo deficiebat, „ nec poterat ultra sustinere. X. Monasterium Protati.

De Monasterio Simonis Petræ, quod in cacumine Petræ cujusdam fundavit Simon Asceta in honorem Nativitatis Christi, *pag.*486. " In dextro choro sunt duodecim Ima- „ gines Moscoviticæ, quæ Sanctos singulis mensibus coli „ solitos referunt. Εἶναι δὲ ἐ εἰς τὸν δεξιὸν χορὸν δώδεκα εἰ- „ κονίσματα Μοσκόβικα περιέχοντα τοὺς ἑορταζομένους ἁγίους ἑκά- „ στου μηνός. *Et post pauca*. Post hunc vero (*idest post Simonem* „ *Monachum*) piissimus Serviæ & Romaniæ Rex Joannes „ Unclis, quum precibus memorati S. Simonis filia ejus „ gravi & incurabili morbo sanata esset, sancto viro dedit „ facultates multas, & totam Monasterii fabricam absolvit, „ ac demum ipse Monachus effectus est, ibique obdormivit „ in Domino: depictusque est in Refectorio ad fornicem fe- „ nestræ, quæ respicit ad mare. XI. Monasterium Simonis Petræ.

De Monasterio Zographi sive Pictoris, quod temporibus Leonis sapientis Imperatoris, Moyses, Aaron, & Joannes fratres ab Ochride, genus ducentes a Justiniano Imperatore, in honorem S. Georgii Martyris fundarunt, *pag.*487. „ At ipsum restauravit Authentes Moldo-Valachiæ Stepha- „ nus Voëvodas, anno mundi 7010. (*Chr.*1502.) qui etiam „ depictus est extra Ecclesiam ad rei memoriam. Hujus sa- „ crum Templum pulcherrimum est, honoraturque nomine „ Sancti, & magni Martyris Georgii. *Et post pauca*. Hujus „ pictura partim vetus, partim nova. Habet autem Imagi- „ nes peritissime elaboratas, maximeque eas, quæ Domi- „ num repræsentant. *Pag.*488. Illic habentur Imagines duæ XII. Monasterium Zographi.

„ S. Georgii, miraculis claræ. Altera ἀχειροποίητος, non mortalium manu facta est; sed ab eodem ipso Sancto depicta fuit, qua forma S. Georgius miraculis insignis repræsentatur. Erat autem prius in quodam Monasterio S. Georgii in Palæstina; postea vero, o prodigium! per seipsam sedes mutavit, venitque ad Sanctum Montem in Monasterium Zographi, sive Pictoris, ideoque Zographi vocatum est. Hæc ipsa Imago est, quam narrat Synaxarium per ova frixa miraculum effecisse. Altera S. Georgii Imago suopte motu per mare venit ex Arabia, & appulit ad portum Batopedii.

XIII. Monasterium Dochiarii. De Monasterio Dochiarii, quod prius in honorem S. Nicolai Myræ in Lycia Episcopi, deinde Archangelorum Michaelis & Gabrielis fundavit Euthymius Cathegumenus, amicus & in ascetica vita socius S. Athanasii in Monte Atho, temporibus Nicephori Botaniatæ, *pag.*489. " Sed quum Archangeli in opposita Chersoneso, quæ vulgo dicitur Loncus, thesaurum mirabiliter ostendissent, quo Patres Picturam Ecclesiæ perfecerunt, multaque alia restaurarunt, priscum *S. Nicolai* nomen ipsi cum cœlestium Principum nomine commutarunt. *Et pag.*490. Alexander vero Authentes Moldo-Valachiæ Voëvoda, ne tanta Archangelorum miracula illic edita in oblivionem venirent, religioso studio motus ex divina providentia totum restauravit, & Ecclesiam excitavit a fundamentis anno mundi 7086. (*Christi* 1578.) totamque interius depinxit, magnificeque ornavit, ut jam videmus. Illic vero depictus visitur cum uxore & filiis. *Ibidem*. In columna dextri chori est Imago Archangelorum miraculis clara, in cujus conspectu jugiter ardent tres lampades argenteæ deauratæ speciosissimæ. Ad lævam est Imago S. Nicolai, in cujus item conspectu lampas semper ardet.

XIV. Monasterium Pauli. De Monasterio Pauli, quod in honorem S. Georgii Martyris condidit Paulus, filius, ut dicitur, Mauricii Imperatoris & Eunuchus, *pag.*491. " Pictura ejus vetus est, Bulgarico more facta. Extra Templum est narthex totus depictus eleganter. *Et pag.* 492. Habet Ecclesia Imagines multas Moscoviticas eleganter ornatas. Illic habetur Crux admi-

„ randa

„ randa argentea deaurata tota, a Constantino Magno facta, „ cum vetustissima pictura duodecim solemnitatum Dominicarum, insculpta literis Latinis, ad picturarum inscriptiones, antiquis characteribus Langobardicis & Gothicis. Est „ & alia Imago parva cum pictura quoad artificium inimitabili, quam Imperator Theophilus, utpote Iconomachus, „ conjecit in ignem, & tamen, o res mira! combusta non „ est, sed servata, & ad hanc usque diem salva & integra „ manet. *Pag.* 493. Hoc Monasterium a S. Paulo constructum fuit: qui, ut fertur, filius erat Mauricii Imperatoris & Eunuchus: depictusque visitur ibi quasi fundator, „ etiamsi Sacellum dumtaxat excitaverit; nam totum Monasterium struxit Authentes Symendri in Servia Giuras Despotes, depictusque conspicitur ibi cum duobus filiis.

XV. Monasterium Xenophontis.

De Monasterio Xenophontis, cujus Templum in honorem S. Georgii conditum est, *pag.* 493. " Templum est pulcherrimum.... ac totum undique Picturis ornatum est. *Et pag.*494. " Habet Monasterium Sacella septem, in quorum „ uno depicti visuntur hi Principes, Banus Barbulus, Dantzulas Bornicus, Purbulus, & Radulas. Primus hujus Monasterii fundator fuit S. Xenophon, a quo nomen accepit. Sub hæc anno mundi 7053. (*idest Chr.* 1545.) ipsum „ restaurarunt Ducas Bornicus, & frater ejus Radulas Principes Ungaro-Ulachiæ sub Dei tutela positæ: totamque „ Ecclesiam pulcre depingi curarunt. Demum præclarus Authentes Valachiæ magnus ille ac præclarus Matæes Voëvoda Bassarabas, suis sumtibus Narthecem Ecclesiæ & totum Refectorium picturis exornavit, ubi in monumentum æternum ipse cum sua sponsa depictus visitur.

XVI Monasterium Simeni.

De Monasterio Esphigmeni, seu Simeni, quod fundatum dicitur a Theodosio juniore ejusque sorore Pulcheria, *pag.* 496. " Habet Templum in honorem Ascensionis Christi, admirandum, oblongum, columnis duabus ornatum, „ tholis fastigiatum, estque totum pulcre depictum. Refectorium habet jucundum, egregia pictura decoratum.

XVII. Monasterium Philothei.

De Monasterio Philothei, *pag.*497. " Est ibi Templum „ pulcrum & spectabile nomine Annunciationis Sanctissimæ „ Deiparæ. Fundatores ejus fuerunt Arsenius, Philotheus,

D 2 „ & Dio-

„ & Dionyſius, qui ſacrum in Olympo Monaſterium excitavit. Hi vero ſupra Narthecem depicti viſuntur. Demum anno ab Adamo 7000. (*Chriſti* 1492.) Rex Cachetii Leontius & filius ejus Alexander propriis facultatibus pulchriorem in ſtatum reſtaurarunt, Refectorium magnum & elegans excitarunt, totumque depinxerunt: ubi etiam viſuntur ipſorum Imagines.

XVIII. Monaſterium Caſtamoniti. De Monaſterio Caſtamoniti, quod eſt Conſtantis, ſeu potius Conſtantini Monaſterium in honorem S. Stephani Protomartyris exſtructum, *pag.*498. " Templum autem magnum eſt, ac ſpectabile, quinque tholis faſtigiatum, plumbo coopertum, ac depictum.

XIX. Monaſterium Stauronicetæ. Demum de Monaſterio Stauronicetæ, quod Jeremias ſenior, Patriarcha Conſtantinopolitanus in honorem S. Nicolai Myræ Archiepiſcopi fundavit, *pag.* 498. " Cujus (*Sancti Nicolai*) ſacra Imago tota argentea deaurata eſt, ita ut ſolus vultus appareat. Hæc autem Imago e mari exiit, poſtquam illo a quibuſdam conjecta fuerat Iconomachorum tempore. Et quia multo tempore in mari fuit, nata eſt in fronte ejus oſtrea parva, quæ hactenus conſpicitur: quapropter a populo Stridas vocatur. Eſt autem Imago tota muſivo opere aureis teſſellis concinnata. *Et pag.*499. Exſtat ibi Templum, parvum quidem, ſed artificio, & picturis elegans.... *Et poſt pauca.* " Refectorium Patrum picturis concinne ornatur. Ibi repræſentatur radix Jeſſæ tam eleganter, ut nihil ſimile reperiatur. Depicti ſunt item veteres Philoſophi cum Sybilla, qui de futura Domini noſtri Incarnatione clare vaticinati ſunt.

CA-

CAPUT V.

In Ecclesiis Græcorum Imagines non solum pictæ, sed etiam sculptæ & extantes: nec tantum Christi Domini, Deiparæ Virginis, Angelorum, & Sanctorum; verum etiam Dei Patris & Spiritus Sancti. Præterea Regum, Principum, & Benefactorum, & Biblicarum historiarum.

HÆc fusius ex Joanne Comneno describere placuit, tum quia Lectoribus non sunt obvia; tum quia propositæ nobis de sacris Græcorum Russorumque Ephemeridibus dissertationi lucem maximam afferunt; ex iis enim quæ ad rem nostram faciunt, tria potissimum colligimus.

I. In Templis & Monasteriis Græcorũ, præter Sanctorum Imagines, etiam Principum, & Benefactorum, & Biblicarum historiarum depictæ conspiciuntur.

Primum quidem, in Templis & Monasteriis Græcorum tum prisco tempore, tum recentiori ævo depictas exhiberi, non modo Sanctorum Imagines, quæ colantur cultu Sanctis debito; sed etiam Regum, Reginarum, Principum, Benefactorum, qui Ecclesias illas aut Monasteria fundarunt, sive instaurarunt, ad recolendam piam eorum memoriam; nec non veteris & novi Testamenti historias & symbola, quæ ad nostræ fidei mysteria quoquomodo referuntur. Sic in Monasterio S. Athanasii Athonitæ depicti sunt Andronicus Palæologus Imperator & uxor ejus Augusta, fortasse Irene, sive Anna: tam enim senior, quam junior Andronicus Palæologus, binas eo nomine uxores habuit, teste Cangio in Familiis Byzantinis pag.235. & 238. edit. Parif. Primus autem obiit 13. Februarii 1332. alter 25. Junii 1361. Depicti sunt etiam Neagulus Bassaraba Authentes Voëvoda Ungaro-Valachiæ cum conjuge sua: Benefactores autem dicuntur Nicephorus Phocas & Joannes Tzimisces: nec non Dionysius ex Andro, Constantinopolitanus Patriarcha, & Joannes Constantinus Bassaraba Voëvoda Authentes totius Ungaro-Valachiæ. Cyriacum seu Templum Dominicum S. Annæ, quum olim angustum fuisset, idem Dionysius Andrius Patriarcha Con-

Constantinopolitanus perhibetur sumtibus multis ipsum dilatasse & exornasse: & multa alia bona sancto Monti Atho contulisse. Monasterium Batopedii, inquit Joannes Comnenus, nomine Annunciationis Deiparæ, diversorum Imperatorum ædificium est. Primus omnium fuit Constantinus magnus: post aliquot autem annos ab ejus fundatione, quum ipsum Julianus Apostata diruisset, a magno Theodosio Imperatore ob miraculum erga filium ejus Arcadium perpetratum, instauratur. Historia musiva in Ecclesia depicta fuit. Quum vero anno Chr. 862. Saraceni in illud irruissent, tres nobiles viri Athanasius, Nicolaus, & Antonius, Hadrianopoli ad montem Atho accedentes, Sancti Athanasii suasu, proprio peculio illud in pristinum statum reduxerunt, ibique Monachi fuerunt; quorum reliquiæ in Ecclesiæ Narthece repositæ sunt, eorumque festum bis celebratur in anno; videlicet, die 17. Decembris, & feria 5. Pentecostes. Præterea S. Sabas, qui cum patre suo Simeone Monasterium Chilantarii fundavit, in hoc ipso Batopedii Monasterio sex Sacella struxit; ideo ut novi fundatores habentur, eorumque festum celebratur die 14. Januarii. Ornamenta eidem Monasterio contulerunt Imperatores Manuel Comnenus, & Andronicus Palæologus. In capitellis columnarum marmorearum, quibus Phiala ornatur, insculpta sunt nomina Imperatorum Joasaph & Matthæi Cantacuzenorum, & Manuelis Comneni. Ibidem sunt duæ Imagines Theodoræ Imperatricis. In muro Narthecis musivo opere depicti sunt Imperatores quidam hujusce Monasterii Benefactores. Ex laudabili vero consuetudine, ejusdem Monasterii Patres, a mensa excedentes, in Ecclesiam præcedentibus cereis recto ordine procedunt, & illic gratias agunt, Absolutionemque dicunt pro omnibus Christianis, quotquot bona contulerunt & conferunt Monasterio & Patribus, asceticam vitam illic agentibus. Monasterii Chilantarii, cujus Templum nomine Deiparæ τῶν εἰσοδίων, idest, *Præsentationis ejus in Templum*, ornatur, fundatores Stephanus Serviæ & Romaniæ Rex, Romani Imperatoris gener, S. Sabas, & Simeon pater ejus ex Servia. Monasterium Iberorum, cujus Templum nomine Dormitionis Deiparæ insignitur, fundatum fuit primum quidem ab

ab Imperatrice, Romani Imperatoris uxore, & a filiis ejus; deinde vero ſplendidius, & magnificentius a Tornicio, qui tunc Dux exercitus erat, & ibi Monachus effectus eſt. Renovatum deinde magnifice fuit a Regibus & Principibus Iberiæ. Intra id Monaſterium eſt & aliud Templum Deiparæ fundatum ab Iberiæ Principe Aſota, totum depictum a perito pictore, ſumtibus Joannis Scrbani Voëvodæ Cantacuzeni, Authentæ Ungaro-Valachiæ. Monaſterium S. Dionyſii, cujus Eccleſia S. Joanni Baptiſtæ dicata eſt, anno Chr. 1380. hortatu S. Dionyſii, qui frater minor erat Theodoſii, tunc Archiepiſcopi Trapezuntini: eſt illic Imago prædicti Alexii Comneni, cum veſtimentis propriis, & Imperatorio diademate. Hoc exornavit deinde Neagulus Baſſarabas Voëvoda Ungaro-Valachiæ, quartus poſt Radulam Voëvodam: tum filius ejus Theodoſius: tum Petrus Voëvoda Authentes Ungaro-Valachiæ anno Chr. 1580. Eccleſiam depingi curavit. Demum Pachomius Monachus, qui olim fuerat Alexander Authentes Valachiæ, & Domna Roxandra uxor ejuſdem Alexandri Voëvodæ, filia antedicti Petri Voëvodæ, Noſocomium pro infirmis & Refectorium excitavit, quod interius exteriuſque picturis decoravit. His adnumerantur tamquam fundatores & benefactores, Silvanus Monachus, a Petro Voevoda, ut operi conſtruendo advigilaret, illuc miſſus: & Macarius Heracleæ in Thracia Metropolita, qui abdicato Epiſcopatu, ibi Monachum egit: & Lazarus & Boius fratres, qui proprio ſumtu horreum ædificarunt: & Manuel, Thomaſque fratres, qui villam Orphanii & navale conſtruxerunt: *Quorum omnium in ſacris myſteriis memoria recolitur, & in æternum celebrabitur*. Monaſterium Pantocratoris fundatum fuit ab Alexio exercitus Duce, qui poſtea Imperator fuit, & a Joanne Primicerio, ejuſdem Alexii fratre; inſtauratum autem a magno Logotheta Barbulo, & Gabriele, principibus viris in Valachia: Templum Transfigurationi Chriſti dicatum eſt. Monaſterium Xeropotami, cujus Eccleſia nomine SS. Quadraginta Martyrum honoratur, fundatum fuit a Romano Imperatore; inſtauratum autem & picturis decoratum ab Alexandro Voëvoda Authenta Valachiæ. Monaſterium Cutlumuſæ, cujus Eccleſia nomine Transfigurationis Chriſti de-

decoratur, fundavit Alexius Comnenus Imperator: instaurarunt autem Valachiæ Authentes Neagulus Voëvoda, & Radulas Voëvoda, Bassarabæ, & Myrtzas Voëvoda, & Vintilas Voëvoda, qui in Ecclesia per circuitum depicti suspiciuntur. Monasterium Protati, cujus Ecclesia nomine Dormitionis Deiparæ insignitur, opus est Constantini Magni; iterum postea Julianus Apostata ipsum interius incendit. Illic est Monachorum forum, & in circuitu variæ artificum officinæ, vocaturque locus Caræs. Eo frequenter conveniunt Monachi, Hegumeni, & Senes ad Synaxin, maximeque singulis Sabbatis; ac de communibus omnium Monasteriorum negotiis & necessitatibus mutuo deliberant, ac dissidia quæ accidunt inter Patres componunt, vectigaliaque & onera graviora a magistratu Thessalonicensi sibi imposita solvunt. Ibi residet Aga istuc missus a Bostangibasio Imperatoris, estque quasi parva quædam, sed sufficiens, Monachorum Civitas. Monasterium Simonis Petræ, cujus Templum nomine Nativitatis Christi honoratur, fundavit S. Simon, qui proxime hunc locum vitam asceticam duxit. Post hunc Serviæ & Romaniæ Rex Joannes Unclis, quum precibus ejusdem Simonis, filia ejus a gravi morbo liberata esset, sancto viro dedit facultates multas, & totam Monasterii fabricam absolvit, ac demum ipse Monachus effectus est, ibique obdormivit in Domino: depictusque est in Refectorio ad fornicem fenestræ, quæ respicit ad mare. Monasterium Zographi sive Pictoris, cujus Ecclesia S. Georgii nomine nuncupatur, opus est trium principum ab Ochride, fratrum carnalium, genusque ducentium a Justiniano Imperatore, quorum nomina Moyses, Aaron, & Joannes, qui deinde ibi monasticum statum amplexi sunt sub Leone sapiente: instauravit deinde Authentes Moldo-Valachiæ Stephanus Voëvoda anno mundi 7010. Christi 1502. qui etiam depictus est extra Ecclesiam ad rei memoriam. Monasterium Dochiarii, cujus Ecclesia prius S. Nicolai Myræ in Lycia Episcopi, deinde SS. Archangelorum Michaelis & Gabrielis nomine insignita est, fundavit S. Euthymius Cathegumenus, qui extitit imperante Nicephoro Botaniate, amicus & in ascetica vita socius S. Athanasiii hoc in Monte Atho: deinde quidam Nicolaus Patricius,

prin-

princeps magnus proxime Græcorum Imperatorem, consobrinus memorati Euthymii, qui denique in ipso Monasterio monasticam vitam amplexus, & Neophytus vocatus, ac post Euthymii obitum in ejus locum Hegumenus fuit. Postremo puer quidam, quem in mare projectum Archangeli eripuerunt, Barnabas nomine, qui Monachus effectus, postea Monasterio Hegumenus præfuit. Alexander vero Authentes Moldo-Valachiæ Voëvoda, ne Archangelorum miracula illic edita in oblivionem venirent, totum instauravit, & Ecclesiam a fundamentis anno mundi 7086. Christi 1578. excitavit, picturisque depinxit; illic vero depictus visitur cum uxore & filiis. Monasterium S. Pauli, honoratum nomine S. Georgii Martyris, fundatum fuit a Paulo, qui, ut fertur, filius erat Mauricii Imperatoris & Eunuchus, depictusque visitur ibi quasi fundator, etiamsi Sacellum dumtaxat excitaverit. Nam totum Monasterium struxit Authentes Symendri in Servia Giuras Despotes, depictusque ibi conspicitur cum duobus filiis: Domina autem Maro ejusdem Giuræ filia, quam Agarenorum Imperator Mahumetes postea in uxorem duxit, quando Constantinopolim subjecit, eidem Monasterio dedit partem donorum a Magis oblatorum, quæ suavem emittunt odorem. Authentes totius Ungaro-Valachiæ Joannes Constantinus Bassarabas Voëvoda Brancobanus, a fundamentis ibi turrim excitavit, Refectorium condidit, & ad sui memoriam Sacellum ibi construxit. Monasterium Xenophontis, cujus Ecclesia S. Georgio dicata est, fundavit S. Xenophon, a quo nomen accepit. Instaurarunt anno mundi 7053. Christi 1545. Ducas Bornicus, & frater ejus Radulas Principes Ungaro-Valachiæ, totamque Ecclesiam depingi curarunt: demum Authentes Valachiæ Matæes Voëvoda Bassarabas Narthecem Ecclesiæ & totum Refectorium picturis exornavit: ubi in monumentum æternum ipse cum sponsa sua depictus visitur. Habet Monasterium Sacella septem, in quorum uno depicti visuntur hi Principes, Banus Barbulus, Dantzulas Bornicus, Purbulus, & Radulas. Monasterium Gregorii, cujus Templum in honorem S. Nicolai Thaumaturgi est constructum, fundavit S. Gregorius junior, a quo nomen accepit: demum Authentes Moldo-Va-

lachiæ Alexander, pater Bogdani Voëvodæ, ipsum instauravit anno mundi 7005. Christi 1497. Monasterium Caracali, cujus Ecclesia SS. Apostolis Petro & Paulo dicata est, fundavit Antonius Caracalus Romanus. Postremo Authentes Moldaviæ Petrus Voëvoda, quum ipsum instaurare vellet, misit Protospatharium suum Petrum cum pecunia multa, jussitque pulchro in situ fundari Monasterium. Spatharius vero quæstus causa, turrim tantum juxta mare struxit, & in Bogdaniam reversus est. Re comperta Authentes, factum hujusmodi indigne tulit, ipsique caput præcidere volebat. Spatharius vero necis vitandæ causa, pollicitus est se Monasterium proprio peculio excitaturum esse: atque ita dimissus fuit. Profectus ad Montem, Monasterium quo loco jam situm est, exstruxit, remigravitque deinde lætus in Bogdaniam: quem cum honore Authentes excepit. Demum uno consensu Authentes ille cum Spathario in Montem Sanctum venerunt, monasticumque statum amplexi, ambo Pachomii nomine vocati sunt, ac residuum vitæ suæ in eodem ipso Monasterio pie transegerunt, ubi etiam in Domino quieverunt. Monasterium Simeni, vel, ut accuratius loquamur, Esphigmeni, cujus Templum in honorem Ascensionis Christi consecratum est, fundavit Theodosius junior, & soror ejus Imperatrix Sancta Pulcheria Virgo. Monasterium Philothei, cujus Templum nomine Annunciationis Deiparæ dedicatum est, fundarunt Arsenius, Philotheus, & Dionysius, qui sacrum in Olympo Monasterium excitavit: demum anno mundi 7000. Christi 1492. Rex Cachetii Leontius & filius ejus Alexander instaurarunt, Refectorium excitantes, totumque depingentes, ubi etiam visuntur ipsorum Imagines. Monasterium Russorum, cujus Ecclesia S. Panteleemoni Martyri dicata est, excitavit Knezes Serviæ Lazarus, qui ob incorruptam virtutem Sanctus postea fuit. Monasterium Castamoniti in honorem S. Stephani Protomartyris consecratum, fundavit Constantinus magnus Imperator, de cujus nomine dicitur Castamoniti, idest Monasterium Constantis, seu potius Constantini: instauravit postea Manuel Palæologus Imperator. Monasterium Stauronicetæ, cujus Templum S. Nicolao Myræ in Lycia Archiepiscopo est consecratum, condidit Jeremias se-

ſenior Patriarcha Conſtantinopolitanus: Aquam vero ad potum deduxit Authentes Ungaro-Valachiæ Serbanus Cantacuzenus Voëvoda.

Hæc de Monaſteriis Athoniticis. Si Templa & Monaſteria Conſtantinopoli olim fundata, adhuc exiſterent, pictas in iis fundatorum imagines non minus cerneremus, quam in Monte Atho. Cætera tamen licet ex iis metiri, quæ nobis Scriptorum diligentia ſervavit. Cangius in Familiis Byzantinis pag. 233. edit. Pariſ. de Michaele Palæologo, Theodora ejus uxore, & Conſtantino filio hæc habet ex Leunclavio in Pandect. Turc. cap. 51. *Qui quidem tituli adſcripti leguntur ejuſdem Michaelis Imagini in Periblepta Deiparæ templo, verſus Occidentalem partem, ubi una cum Theodora Auguſta pictus conſpicitur, inter utrumque parentem collocato filio Conſtantino Porphyrogenito: quas quidem imagines delineari hoc loco curavimus.* Idem Cangius in Conſtantinopoli Chriſtiana lib. 4. cap. 2. num. 30. pag. 93. ex Cruſio in not. ad Malaxum pag. 189. 190. *Pammacariſtæ* Deiparæ Templum deſcribens: *Templum*, inquit, *imaginibus Chriſti*, *Mariæ*, *Apoſtolorum &c. Hiſtoriarum Biblicarum*, *Imperatorum Græcorum undequaque ſplendens*. Et poſt pauca. *In eodem Conditor Templi, ejuſque uxor eleganter depicti ſunt, forma Archiducali, cum inſcriptione*, Μιχαὴλ Δούκας Γλαβᾶς Ταρχανειώτης ὁ πρωτοστράτωρ καὶ κτίτωρ. Μαρία Δούκαινα Κομνηνὴ Παλαιολογῖνα Βλάχαινα ἡ πρωτοστρατορίσσα καὶ κτιτόρισσα.

Alterum, quod in Templis & Monaſteriis Græcorum Athoniticis obſervandum occurrit, Picturas hujuſmodi non unius generis eſſe, ſed multiplicis: alias nimirum penicillo coloribus depictas: alias argenteas, aut ligneas, hoc eſt, ex argento, ſive ligno, ſeu ex mixtura aromatum ſuaveolentium confectas, adeoque inſculptas & extantes: alias demum muſivo opere, ideſt, calculis auratis expreſſas. Quapropter Cl. *Leo Allatius*, meus in Bibliothecæ Vaticanæ præfectura digniſſimus deceſſor, in præſtantiſſimo illo Libro, quem *de Eccleſiæ Occidentalis atque Orientalis perpetua conſenſione* inſcripſit, jure meritoque deridendum potius, quam confutandum cenſet *Davidem Chytræum*, Lutheranæ Sectæ profeſſorem, qui in libello *de ſtatu Eccleſiarum ſuo tempore in Græcia*,

II. Imagines tam pictæ, quam ſculptæ & extantes, a Græcis coluntur.

 Aſia,

Asia, *Africa &c. Vuittembergæ edito*, ut Græcos ostenderet in Confessionem Lutheranorum, sive aliorum Neotericorum concessisse, *illos*, ait, *Imagines habere picłas*, *non sculptas*. Ejusdem erroris Græcos recentiores accusant alii Orthodoxi Scriptores, perinde ac si sacras quidem Imagines coloribus penicillo pictas expressasque, colendas utique esse affirment ac venerandas; verum easdem saxo, ligno, argento, aliave materia sculptas sive scalptas, & extantes, neutiquam salva religione coli posse. Cujus erroris, etiamnum inter nonnullos Italo-Græcos vigentis, clarissimum Benedicti XIII. Pont. Max. testimonium legere est in ejusdem literis ad Angelum Mariam Quirinum, Antistitem tunc Corcyrensem, mox Brixianum, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, non magis Purpura, quam literis clarissimum, deque nostra Bibliotheca Vaticana, cui dignissime præest, optime merentem, datis, ad calcem (1) libri, cui titulus, *Primordia Corcyræ*, in hæc verba: *Nelle Diocesi dello stesso Metropolita* (idest, Cardinalis Vincentii Mariæ Ursini, tunc Archiepiscopi Beneventani, deinde Benedicti XIII. Sanctissimi Romanæ Ecclesiæ Pontificis:) *dal Predecessore*, *non si sà con qual prudenza*, *morto il Prete Greco*, *se ne estinse il Rito*; *conferendo la Parrocchia al Prete Latino*. *E da quel tempo dell' estinzione di quel venerabile e sagratissimo Rito*, *fino ai tempi di chi scrive*, *i Parrocchiani Greci sono in errori gravissimi*, *come fra gl' altri*, 1. *non vogliono in casa sagre Imagini*, *ne Crocifissi di rilievo &c.* Hæc Sanctissimus ille Pontifex ad doctissimum Cardinalem. Non a Latino Parocho id erroris hauserant Italo-Græci Beneventanæ Diœceseos, uti videtur innuere Pontifex; sed quum ipse in eorum dogmata inquireret, tunc primum deprehendit illos tam inepte de sculptis Imaginibus sentire.

Ignarum quoque vulgus per Græciam vidimus, dum illac transiremus, non modo in sculptas scalptasque sive extantes Imagines debacchari, sed etiam in pictas seu typis impressas, quæ a Latina manu prodierint. Verum si vulgi insipientis, aut furiosi cujuspiam hominis sententiam exquirimus, de præcipuis antiquæ nostræ Fidei articulis, non de solis Imaginibus actum esset; neque enim in sola Græcia, verum

1 Brixiæ apud Rizzardum 1738. in Append. pag. XVIII.

rum etiam in media Italia, reperire est stolidos hujusmodi, qui præter, aut contra communem Ecclesiæ doctrinam, interrogati, respondent, opinantur, definiunt, de Deo, de Sanctis, de Sacramentis, de abstrusis obviisque Theologiæ quæstionibus. Quemadmodum autem anilia quorumdam deliramenta traditis ab Ecclesia Latina sacris doctrinis non officiunt, neque ad ipsam Romanam Ecclesiam, quæ omnium Ecclesiarum mater est & magistra, referuntur; ita de Græcis, ut arbitror, est sentiendum.

III. Allatii testimonium de cultu Imaginum sculptarum apud Græcos.

Audiamus Allatium in subjecta materia de Imaginibus lib. 3. *de Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis perpetua consensione*, *cap.* 15. *num.* XI. Davidi Chytræo ita respondentem. *Tradit præterea Chytræus, Græcos Imagines habere pictas, non sculptas. De pictis verum; debebat addere: quas & colunt & venerantur; non nunc primum malis pessimorum hominum artibus excogitatas, sed ab ipsa Evangelii prædicatione, Apostolorum traditione, & subsequentium Patrum consensione; non privatim in ædibus, sed publice in Ecclesiis, & earum muris & aliis partibus, & in ipsis sacris vasis ac libris consignatas.* Hoc ipsum quum productis Patrum testimoniis a num. XI. ad XV. demonstrasset, subjungit num. XVI. de sculptis Imaginibus. *Sed non diu stat*, inquit Allatius, *verum pergit ludere Chytræus, demitque Græcis sculptarum Imaginum adorationem. Sculptarum Imaginum duo sunt genera: alterum, quod per se stat, omni ex parte excavatum, & suo corpore ab aliis rebus sejuncto commendabile, quales sunt antiquorum statuæ ex marmore, metallo, aut alia materia confectæ: alterum est, quod in lapide ipso, aut solido corpore inciditur, non tamen ab eo divisum, sed parte ea, quam videri voluit artifex, protuberans plus minusve, ut eidem artifici placuit. Utrumque hoc genus sculptarum Imaginum a Græcis in veneratione haberi, ipsa experientia docet. Et, ut de Crucibus taceam, quas fere omnes non pictas, sed lignis in eum modum efformatis, maxima in veneratione habent, & adorandas exponunt; &, dum supplices aliquid a Deo exorant, circumferunt; neque his contenti, in nonnullis Christum ipsum appensum, a Cruce separatum, ut in Italia fieri solet, summa animi demissione, cum ipsa Cruce colunt. Adde, in officio Parasceves, dum Christum ipsum veluti ad sepulturam comi-*

mitantur, Christi corpus undequaque efformatum sculptumque circumducere per urbes & adorare. Verum tamen est rara hæc esse, nec ita frequentia: quod in altero sculpturæ genere aliter se habet: nam ubique tabellæ, modo ex metallo, sæpissime etiam ex ligno, exculptis Sanctorum Imaginibus, nullo non in loco adorationi objiciuntur. Eas montis Athi Monachi concinno & admirabili artificio inter alios in tabulis ligneis sculpunt, & aliis communicant. Vidi ipse, in parvula tabella, omnia vitæ Christi mysteria adeo subtiliter effigiata, cum literis non minus delicate excisis, quibus mysteria indicantur, ut non tantum mihi, sed aliis etiam spectatoribus, dubium fuerit, quodnam admirabilius esset, an ligni natura, quæ minutissimas illas incisas lineolas ferre posset, an manuum industria, quæ adeo leviter in incidendo moveretur, an acies oculorum incisoris, qui sine confusione adeo minuta commensuraret, an tandem instrumentorum acies & vigor, quæ sine aliorum jactura, tam altos sulcos spissosque impresserit, & strigium cava, & striarum angulos circumduxerit. Cruces etiam, quas vel domi tenent, vel appensas collo gestant, eodem incidendi artificio factæ sunt. Similibus Imaginibus plenæ sunt urbes, plena templa, plenæ ipsæ privatorum ædes: & tu, Chytræe, audes tam aperte mentiri, asserereque, Græcos non habere sculptas Imagines? Petrus Bellonius Observat. Lib. 1. *Cap.* XLI. *narrat, Græcos cereis & accensis lampadibus in suis templis statuas atque picturas instar Latinorum habere.* Vidi ego, dum in insula Chio moram ducerem, non modo in Metropolitana Græcorum Ecclesia Christum Dominum argenteæ Cruci affixum, verum etiam in celeberrimo Monasterio, quod ἁγία μονὴ appellatur, ad aram principem stantes argenteas Christi, & Apostolorum statuas.

IV.

Kieslingii calumniæ de Græcis, & Latinis Imaginibus referuntur, & refelluntur.

Tertium quod in Templis & Monasteriis Athoniticis observandum occurrit, Græcis falso affingi a Johanne Rudolpho Kieslingio, in Academia Lipsiensi Professore, in opere impresso Lipsiæ 1742. cui titulus: *Exercitationes Theologico-Historicæ, in quibus Venerabilis D. Joannis Chrysostomi Trombellii dissertationes de cultu Sanctorum, modeste diluuntur*: dum scribit pag. 397. apud Græcos nullam esse *Dei Imaginem*; & pictas solum ab iis Imagines coli, non fusiles, non ligneas. Verba Kieslingii recito.

Rem

Rem autem si accurate perpendamus, concedere debemus, turbatam a Romana Ecclesia Græcam, in hoc Sanctorum Imaginumque cultu, eidem non omnem denegari fidem, at certo tamen respectu circa ipsas Imagines ab ea diffidere. Primo enim admittit Ecclesia Græca Imagines Christi, & Angelorum, qui humana induti forma mortalibus apparuerunt: inde eorum Sanctorum, qui vere extitere, simulacra apud Græcos videbis obvia. At inconspicui & immensi Dei Imaginem deprehendes nullam; religioni enim sibi ducunt, Deum formæ expertem, efformare. Romanenses autem sibi omnia, quæ suggerit superstitio, libere arbitrantur, & Deum immortalem pro lubitu effingunt. Porro id Romanensibus in vitio ponunt, quod illi sine omni discrimine, & fusiles & ligneas recipiunt Sanctorum Imagines, quum ipsi pictas tantum colendas esse statuant; fusiles autem & ligneas rejiciant, & idolis annumerent. In cultu ipso parum a Romanensibus differunt: nam coram Imaginibus procidunt, eas adorant, & osculantur, & iisdem, quæ Romana Ecclesia ad emolliendum Sanctorum cultum profert, utuntur pigmentis; nisi forte hoc exceperis, quod miraculorum apud ipsos opinio non tam magna, quam in Romana sit Ecclesia. Hæc una est ex infinitis censuris, quibus Trombellianas dissertationes *modeste*, uti in præfixo operis titulo, *diluere* se Kieslingius affirmat. Eodem igitur *modestiæ* titulo nostras nos in allatum Kieslingii locum observationes ut exornemus, septem ejusdem Kieslingii assertiones in examen huc revocamus.

IV. **Ecclesia Græca a Romana non turbata, uti Keislingius calumniatur, sed erudita, & ab erroribus revocata.**

Prima assertio. Græcam Ecclesiam Kieslingius a Romana *turbatam* vocat. At oportet, Kieslingium, doctum cæteroquin virum, neque Latinos, neque Græcos Scriptores consuluisse, dum Græcos a Romanis turbatos dicit. Quis enim nescit, Græcam Ecclesiam (de schismatica loquor) semper novis rebus studentem, ex Episcopo Byzantino, qui Heracleensi Metropolitæ subjectus erat, creasse Patriarcham Constantinopolitanum, qui primas ante Alexandrinum & Antiochenum haberet, deinde etiam cum Romano Pontifice de Primatu contenderet. Romanusne Pontifex turbavit Græcum Patriarcham? nonne Græcus Romanum? sed facile consentientem me habebit Kieslingius, si *turbatam* Græcam a Romana Ecclesia intelligat, hoc est, *edoctam*, ab erroribus identidem

tidem pullulantibus revocatam; cujusmodi errores in subjecto argumento ab Iconomachis in Græcam Ecclesiam invectos, a Romanis Pontificibus fuisse feliciter proscriptos, Græci ipsi tum Patres in Concilio Nicæno II., tum Historici, & quotquot hanc materiam tractarunt, ingenue testantur. Audiat Kieslingius, quid in secunda Actione de Romano Pontifice dicit Euthymius Sardensis Episcopus, Lydiæ Metropolita: *Prælectas literas Sanctissimi Papæ* (Adriani primi) *senioris Romæ sincere ac indubitanter sequens, polliceor ac profiteor me ita sapere de sanctissimis Iconis, non quasi quoddam novum dogma admittens, sed tanquam certissime sciens de illis traditionem Sanctorum Apostolorum, & Sacratissimorum Magistrorum, qui has reliquerunt in Sancta Dei Ecclesia.* Quod ipsum asserunt Gregorius Sinope Episcopus, Sabas Studiani Monasterii Hegumenus, & Iconoclastici Conventiculi Refutatio lecta ac probata per Synodum Nicænam secundam. Ignatius Diaconus, Nicephori Discipulus, in vita Nicephori, hunc Patriarcham sic loquentem introducit ad Leonem Iconomachum Imperatorem. (Verba utinam intelligeret Chytræus & reliqui illius συμμύςορες, inquit Allatius de perpetua consens. pag. 1206.) *Quæ enim vobis Roma, primaria Apostolorum Domus, in Christi venerandæ Imaginis improbationem conspiravit? At nobiscum in illius veneratione conspirat, & una gaudet. Quæ Alexandria, Marci Evangelistæ venerandum Templum, Dei matris carneam materiæ impressam similitudinem in altum erigi aliquando prohibuit? Sed in hoc nobiscum una operatur & concurrit. Quæ Antiochia, Principis Petri decantatissima Sedes, in opprobrium sacrarum Picturarum convenit? At una nobiscum earundem reverentiam procurat. Quæ Hierosolyma, Fratris Domini gloriosum habitaculum, in destructionem paternarum traditionum consensit? Quis ex vestro Imperio subjectis, volens probansque Sacerdos, & non vim passus ac renuens, vos sequitur, & hisce factis assensum præbet? Quænam ex Catholicis Synodis, a quibus Fidei purum Divino Spiritu Symbolum editum est, in his una vobiscum collocuta est? Qui enim harum caret consensu, Ecclesiæ dogmatum ornatum contexere minime valebit.* En consensus quatuor Ecclesiarum Patriarchalium Orientis cum Romana Sede: nam Constan-

ſtantinopolitanam Eccleſiam idem ipſe Nicephorus, qui hæc verba ad Imperatorem Leonem habet, referebat: conſenſus, inquam, cum prima omnium Eccleſiarum & magiſtra, in Sacrarum Imaginum cultu, non quidem novitio ac recens invento, ſed ab ipſis Apoſtolis tradito. En literis Romani Pontificis ſubſcribunt Nicæni Patres, ac profitentur, " ita „ ſapere de ſanctiſſimis Iconis, non quaſi quoddam novum „ dogma admittentes, ſed tamquam certiſſime ſcientes de illis traditionem Sanctorum Apoſtolorum, & Sacratiſſimo„ rum Magiſtrorum, qui has reliquerunt in Sancta Dei Ec„ cleſia". En demum, quomodo Eccleſia Græca a Romana *turbata* eſt, nimirum erudita, inſtructa, in paternis & Apoſtolicis traditionibus retinendis confirmata, juxta illud Evangelii de S. Petro, *& tu converſus aliquando confirma fratres tuos*.

VI. **Sacræ Imagines per calumniam a Kieslingio *simulacra* vocantur. Quid ſit Imago, Idolum, Simulacrum.**

Secunda Kieslingii aſſertio. Græca Eccleſia cum Romana in eo concordat, quod " admittit Imagines Chriſti, & „ Angelorum, qui humana induti forma mortalibus appa„ ruerunt: inde Sanctorum ſimulacra apud Græcos videbis „ obvia". Verum dicit Kieslingius: nam non ſolum Chriſti Domini Dei noſtri, ſed etiam Deiparæ ſemper Virginis, Sanctorum & Sanctarum, nec non Angelorum Imagines apud Græcos videntur obviæ. Sed primo, addere debebat, *quas imagines Græci colunt & venerantur*: deinde eas Imagines *ſimulacrorum* nomine per ſummam injuriam vocat: nam, etſi nomen *ſimulacri* eſt paulo, quam *Idoli*, communius; (Lactantius ſiquidem lib.6. de vero cultu, cap.10. & 13. vocat hominem *Dei ſimulacrum*; & lib.2. de origine erroris cap. 2. dicit *ſimulacrum* dici a *ſimilitudine*, & proinde omnem veram Imaginem poſſe dici *ſimulacrum*: Tullius quoque *ſimulacrum*, *ſtatuam*, *imaginem* & *idolum* pro una eademque re accipit: ſic *pro Aruſp*.30. " Statuæ & imagines non animo„ rum ſimulacra ſunt, ſed corporum. 2. *de Invent*. 1. Zeu„ xis Helenæ ſimulacrum pinxit. 4. *in Verr*. 159. Effigies „ ſimulacrumque Mithridatis. *Pro Dom*. 111. Mulieris ſi„ mulacrum e marmore") Verius tamen eſt, quod alii dicunt, ſacrarumque Scripturarum loquendi modo conformius, *Simulacrum* dici a *ſimulando*, non a *ſimilitudine*: nam in Scripturis ſimulacra ubique ponuntur pro *Idolis*:

F ſem-

ſemper enim, ubi Latinus Interpres poſuit *Simulacra*, ut Act.15. Pſalm.113., 1. Joann. ult., & alibi; ibi in Græco eſt εἴδωλα; & B. Auguſtinus in Pſalm.135. dicit, Latinos ea ſimulacra vocare, quæ a Græcis dicuntur Idola: Hieronymus quoque in cap.7. Oſeæ ſcribit, ſic opponi Simulacrum Deo, ſicut opponitur mendacium veritati, quia ſimulacrum Deum falſum refert. Ita Ven. Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Reliquiis & Imaginibus Sanctorum cap.5. ubi etiam diſcrimen notat inter nomen *Imaginis* & *Idoli*. Imago, inquit, eſt vera rei ſimilitudo, ut quum pingimus hominem, equum &c. Imago enim ab imitando dicta eſt. Idolum autem eſt falſa ſimilitudo, ideſt, repræſentat id, quod revera non eſt, ut quum Gentiles proponebant Statuas Veneris, aut Minervæ; illa ſigna erant Idola, quia repræſentabant Deos generis feminini, quales Dii nec ſunt, nec eſſe poſſunt: atque ita nec vere repræſentabant, ſed erant falſæ imagines: id enim quod non eſt, repræſentari non poteſt. Ex quo intelligimus, Imagines Chriſti & Sanctorum non eſſe Idola. Sed nec Trinitatis aut Angelorum Imagines ſunt Idola, quia non ſunt factæ ad repræſentandum naturam Trinitatis vel Angelorum, ſed ad exprimendam formam, in qua apparuerunt, vel certe eorum proprietates: ac proinde Sacra Scriptura nuſquam tribuit nomen Idoli, ulli veræ Imagini, ſed ſolum ſimulacris Gentilium, quæ falſos Deos referebant. Hæc ille, & quidem veriſſime. Nam apud veteres quidem Latinos & Græcos pro una eademque re uſurpatas legimus has voces *Imago*, *Idolum*, *Simulacrum*, *Spectrum*, ſicut Tullius ait 1.de Fin.21. *Atomi, inane, Imagines, quæ Idola nominantur*: & epiſt. lib.15. ep.16. „ Quæ ille Gargetius etiam ante Democritus εἴδωλα, hic ſpe„ ctra nominat „: & pro Sext. 30. ſe imaginem judiciorum, aut ſimulacrum aliquod in Civitate futurum putaſſe: unde Homerus in XI. Odyſſeæ, & Lucianus in Dialogo de mortuis, animas mortuorum vocant εἴδωλα, & Maro in 6. Æneid.

> Et ni docta comes tenues ſine corpore vitas
> Admoneat volitare cava ſub imagine formæ;
> Irruat, & fruſtra ferro diverberet umbras.

Ubi quæ Homerus & Lucianus vocant εἴδωλα, appellat ipſe *umbras*,

umbras, & *cavas imagines*, ideſt, vanas & inanes. Quoniam tamen *Idolum*, *Spectrum*, & ſimilia, in propria & primaria ſignificatione deſignant Imaginem inanem, inde Scriptores Sacri, & Eccleſiaſtici Doctores, quum de Sanctorum Imaginibus loquuntur, ab iſtis vocibus abſtinent, *Idolum*, *Spectrum*, *Simulacrum*.

VII. Alia Kieslingii calumnia de Imaginibus Sanctorum, qui vere exſtiterunt apud Græcos ſculptis

Tertia Kieslingii aſſertio. Græca Eccleſia quum Imagines Chriſti & Angelorum, Romanæ conſentiens, admittat, inde " eorum Sanctorum, qui vere exſtitere, ſimulacra apud „ Græcos videbis obvia ". Jam ſatis diximus de nomine *Simulacri*. Nunc ludit Kieslingius, quum a Græcis ait admitti *eorum Sanctorum Imagines*, *qui vere extiterunt*. Nimirum his verbis ſugillat Romanam Eccleſiam, quaſi hæc veneretur eorum Sanctorum Imagines, qui numquam extiterunt: e contrario, Græci eos colunt Sanctos, eorumque Imagines *admittunt*, *qui vere extiterunt*. Hanc in Romanos calumniam repetit non ſemel. Nam pag. 393. §. XIV. " Vertant, *inquit*, „ ſe vero Romanæ Sedis mancipia, quorſum libeat, hanc „ tamen a ſeipſis non amovebunt ſuſpicionem, ſe Sanctorum „ colere, & adorare Simulacra. Quæ vero venerantur Sanctorum Simulacra, maximam qua partem ſunt entia non „ exiſtentia: quia neque fictitii illi Sancti unquam extiterunt, neque ſi extiterint, veræ hæ ſunt ipſorum Imagines. „ Fruſtra proinde Chriſtophori, Viaris, Theophori, & „ aliorum, quos vere vixiſſe negavimus, Imagines colun- „ tur. Imagines Sanctorum vanæ ſunt & fictæ ". Idem ſupra pag. 182. & ſeqq. Chriſtophorum, Urſulam, Catharinam, Margaritam, Gaſparem, Melchiorem, Balthaſarem, Veronicam, & Viarem, numquam extitiſſe ait, & pro Sanctis tamen coli. Sed quis non videt, quantum Kieslingius ab æquitatis tramite aberret, dum Græcos hac in re a Romanis diſſidere ſcribit, & a Romanis quidem ait, Imagines coli Sanctorum, qui non exſtiterunt; a Græcis vero, eorum qui vere exſtiterunt? nonne Græci æque ac Romani, venerantur Sanctos tres Magos, qui Chriſtum infantem adorarunt, Sanctum Chriſtophorum. S. Catharinam, S. Margaritam? nonne horum omnium Imagines habent & colunt? Quodſi Urſulam Græci & Veronicam in ſuo Menologio non habent, mi-

rum non est: nam habent ipsi & nonnullos Sanctos, quorum nomina in Romano Martyrologio non sunt inscripta. Quod vero ad eum spectat, quem ipse Kieslingius Sanctum *Viarem* vocat, & ab Hispanis aliquando cultum; miror, cur Mabillonii testimonium proferre non erubuerit: nam eo testimonio comprobatur, nisi probatos, a Romanis Sanctos non coli. Hæc verba sunt Mabillonii tom. 1. Mus. Ital. Par. 1. pag. 145. apud eundem Kieslingium pag. 185. " Notatu di-
" gnum est, quod Urbanus (Pontifex Maximus) ab Hispa-
" nis quibusdam interpellatus de concedendis Indulgen-
" tiis ob cultum cujusdam Sancti, cui Viar nomen inditum
" erat, negaverit Pontifex id se facturum, nisi prius (1) resci-
" ret, quis, & qualis esset ille Sanctus, & quo tandem argu-
" mento ejus sanctitas probaretur. Allatus est lapis, in quo
" hæ literæ reliquæ erant, S. *Viar*. At periti judicarunt,
" fragmentum esse Veteris Inscriptionis, in qua quidam Præ-
" fectu S. VIARum laudabatur" Vides, Kieslingi, a Romanis non permitti cultum, nisi sciatur, quis & qualis sit ille Sanctus, & quo tandem argumento ejus sanctitas probetur? Demum, quamquam Acta quorumdam Sanctorum sint fabulis referta, (quod unacum Baronio in notis ad Martyrologium Romanum ultro fatemur:) non tamen inde sequitur, Sanctos illos vere non extitisse. Quot, & quanta sunt, quæ quomodo, aut quando contigerint, nescimus, & scimus tamen ea vere contigisse?

VIII. Imagines Dei, & apud Latinos, & apud Græcos.

Quarta Kieslingii assertio. " Apud Græcos, *inquit*, in-
" conspicui, & immensi Dei Imaginem deprehendes nullam;
" religioni enim sibi ducunt, Deum formæ expertem, ef-
" formare; Romanenses autem sibi omnia, quæ suggerit su-
" perstitio, licere arbitrantur, & Deum immortalem pro lu-
" bitu effingunt". Ea, qua Kieslingius scribit, modestia ego quoque hic mihi utendum censeo. Duplex Kieslingii mendacium apertissimum. Primum quidem, quum de Romanis, ait, existimantibus omnia sibi licere, quæ suggerit superstitio, & Deum immortalem pro lubitu ab illis effingi. Non effingunt Romani Deum, sive Patrem, sive Spiritum San.

1 Apud Kieslingium *nesciret*: dolo ne, an typographorum oscitantia.

Sanctum, quomodocumque, aut pro lubitu; sed ea dumtaxat forma, qua mortalibus apparere dignatus est. Legat, quæso, Kieslingius, & intelligat, quomodo sit Deus a Christianis depictus & depingendus: legat, inquam, aurea verba Sanctissimi Patris Benedicti XIV. in opere præstantissimo de Servor.Dei Beatific. & Beator.Canonizat.lib.4. Par.2.cap.20. a n.2.ad 4.quæ verba placet hic describere,ut discant heterodoxi, quid Romana Ecclesia de Imaginibus Dei sentiat & doceat. *Quocirca*, inquit, *nedum aliqui Heterodoxi, sed etiam nonnulli ex nostris Theologis docuerunt, nec Deum Patrem, nec Sanctissimam Trinitatem in Picturis repræsentari debere. At, si in forma Hominis se Deus conspiciendum exhibuit Adamo, ut habetur Genes.* 3. 8. *Si scalæ innixus apparuit Patriarchæ Jacob, & Moysi uti legitur Genes.* 28. 13. *& Exod.* 33. 23. *Si tamquam Regem throno insidentem se exhibuit Isaiæ* 6. 1. *Si demum æternus Pater, ut habetur Daniel.* 7. 9. *Danieli apparuit in forma senis vestibus albis induti, capillis tamquam lana munda, & super thronum ignis*: Antiquus dierum sedit, vestimentum ejus candidum sicut nix, & capilli capitis ejus quasi lana munda, thronus ejus flammæ ignis. *Si denique Spiritus Sanctus in forma Columbæ supra Jordanem visus est, ut habetur Matth.* 3. 16.; *nemo est qui non videat, bene posse Deum depingi sub eis formis, sub quibus apparere dignatus est, & etiam sub eis, quibus eo, quo possumus, modo ejus Majestatem & Omnipotentiam ob oculos ponimus. Quamobrem Senator Philippus Buonarruoti* in suo celebri Opere de fragmentis antiquorum Vasorum Vitreorum repertis in Cœmeteriis Urbis, *Tabulam primam, & Figuram primam explicando, pag.* 5. *ait: Vien figurato quì Iddio nella Mano, come si vede nelle antiche Pitture, e ne' Sarcofagi de' Cimiterj, e nel Volume dell' Istoria de' Giudici della Vaticana, nelle Figure della Genesi riportate da un Codice manoscritto Greco antichissimo dal Lambecio nel Lib.* 3. *della Biblioteca Cesarea, in molti antichi Mosaici delle Chiese di Roma, nel Menologio di Basilio, e finalmente in alcune piccole monete di Costantino fatte dopo la sua morte, e che sono descritte da Eusebio, nelle quali l' Imperatore è come condotto in Cielo in un Cocchio, e vi è in alto una Mano, che lo riceve. Ed a ragione vien presa la Mano per simbolo di Dio, perchè essendo egli invisibile,*

bile, *l' opere solamente della sua mana si vedona*, *ande sovente nella Sacra Scrittura l' operazioni del medesimo si chiamano mano*, *mano forte*, *robusta*, *ed eccelsa*. Subjungit ibidem: *Docent Theologi cum Cardinali Bellarmino Lib.* 2. *de Imaginibus Sanctorum cap.* 8. *Deum triplici modo depingi posse*: *primo reputando*, *eum esse in se*, *qualis depingitur*, *hoc est*, *quod habeat naturam hominis cum suis membris*, & *idcirco Deum prout est in se*, *in Pictura repraesentari*; & *hac in re contineretur error impius*, *sacrilegus*, & *naturae divinae contrarius*; *error videlicet Anthropomorphitarum*, *cujus meminit S. Augustinus in lib. de Haeresibus cap.* 88. & *de quo agunt Alphonsus de Castro lib.*5. *adversus Haereses sub tit* Deus, *haeres.* 2. & *novissime Joannes Sianda in Lexico Haeresum*, *verb.* Anthropomorphitae. *Secundo Deus pingi potest*, *ut historia repraesentatur*, *ex. gr. si pingendus esset Adamus a Paradiso expulsus*, *depingi deberet Deus in forma Hominis ambulantis*, *uti legitur in Scriptura*; & *in hac Pictura non repraesentatur natura divina*, *sed factum illud oculis conspiciendum exponitur*, *quod auribus audientium insonaret*, *si voce exprimeretur*. *Tertio depingitur Deus*, *ut oculis ejus majestas proponatur*, *similitudinibus videlicet penicillo expressis*, *quibus aliquando in Scriptura hominibus apparuit*. *Et in his duobus postremis modis nihil est reprehensione dignum*, *uti bene* & *docte prosequitur Cardinalis Gottus* in suo celebri Opere de vera Christi Ecclesia adversus Jacobum Piceninum tom. 2. art. 16. §. 1. *Porro quamvis primis Ecclesiae temporibus Dei* & *Sanctissimae Trinitatis Imagines non essent in usu*, *teste Origine* lib. 7. adversus Celsum prope finem, *ubi ait*: Ut qui Deum incorporeum & invisibilem nulla figura circumscribimus: & *juxta Canonem* 37. *Concilii Illiberitani*, *ubi sic legitur*: Placuit, Picturas in Ecclesia esse non debere, ne, quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur: *posito*, *quod hic canon pertineat*, *non ad Imagines Sanctorum*, *sed ad Imagines Dei*, & *Sanctissimae Trinitatis*, *quum de his tantum stricta verificetur adoratio*; *statuta haec nihilominus dici debent ad avertendum periculum*, *quod imminebat Gentilibus* & *Catechumenis*, *qui Deum aspicientes in Ecclesiis circumscriptum* & *comprehensum lineis*, & *coloribus*, *in eum facile devenire potuissent errorem*, *quod a Christianis crederetur*, *non esse im-*

men-

menſum, omnipotentem, inviſibilem, æternum, incomprehenſibilem, ſpiritualem, corporis & materiæ expertem & immunem, quemadmodum erudite & ſolide annotavit Albaſpinæus Aurelianenſis Epiſcopus in commentario ad prædictum Canonem, atque proſequitur Mendoza. Vigebat quoque tunc temporis diſciplina Arcani, quæ ſecretiora occultabat Religionis Catholicæ myſteria, ne a Gentilibus profanarentur, atque ad eorum ludibrium exponerentur, ſicuti ad rem pergit Schelеſtrat. in ſua Diſſertat. de diſciplina Arcani cap. 6. *art.* 3. *& utramque rationem tum Albaſpinæi, tum Scheleſtrati illuſtrat Pagi ad Annales Cardinalis Baronii ad ann. Chr.* 55. *num.* 5. *&* 6. *Quibus idcirco ceſſantibus cauſis, bene poteſt, & laudabiliter Imago Dei depingi, & in Eccleſiis collocari; ita ut inter Propoſitiones a Summo Pontifice Alexandro VIII. proſcriptas die* 7. *Decembris* 1690. *vigeſima quinta in ordine ſit quæ ſequitur*: Dei Patris ſedentis Simulacrum nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare. *Pater Chriſtianus Lupus in notis ad Canones ſeptimi Concilii cap.* 5. *nonnullas eruditas proponens & reſolvens quæſtiones de ſacris Imaginibus, primo quærit, quonam tempore in Eccleſia fieri cœperint Imagines Dei Patris, adeoque totius Sanctiſſimæ Trinitatis: ad quod ingenue reſpondet, ſe ignorare. Quærit ſecundo, an Spiritus Sanctus in Columbæ ſpecie pingi poſſit; ad quod ait, hanc eſſe omnium Eccleſiarum antiquiſſimam conſuetudinem: quapropter in Libro Pontificali de Sancto Innocentio I. legitur*: Fecit Turrim argenteam cum Patena, & Columbam deauratam. *Quærit tertio, an Angeli in humana ſpecie legitime pingantur; & affirmando reſpondet, quum in humana forma ſæpe apparuerint his, ad quos miſſi ſunt a Deo, idque confirmat ex Epiſtola Nicolai I. Pontificis ad Michaëlem Auguſtum. Porro, principio ſeculi quinti Imagines Sanctiſſimæ Trinitatis in Eccleſiis pictas fuiſſe, deſumitur ex Epiſtola S. Paulini Nolani ad Severum, ubi deſcribens Picturas appoſitas in Baſilica S. Petri, hæc habet,*

Pleno coruſcat Trinitas myſterio,
Stat Chriſtus Agno, vox Patris cælo tonat,
Et per Columbam Spiritus Sanctus fluit,

& poſt pauca. *Pie ergo nunc & laudabiliter Sanctiſſima Trinitas pingitur; & Imagines ejus, quæ ab Eccleſia approbantur,*

ſunt

sunt illæ, quæ Deum Patrem repræsentant in forma senis, in cujus sinu est Christus, & inter utrumque Spiritus Sanctus in forma Columbæ: vel illæ, in quibus repræsentantur seorsum Deus Patr in forma senis, seorsum Christus, sed propinqui ambo, & inter utrumque Spiritus Sanctus in forma Columbæ, uti bene annotavit Cardinalis Capisuccus in suis controversiis Theologicis de cultu Sacrarum Imaginum §. 11. in fine, reprobatis quibusdam aliis Sanctissimæ Trinitatis Imaginibus, de quibus post Gersonem, & Molanum late agit vir in Ecclesiasticis quæstionibus versatissimus Joseph Maria Perimezz Episcopus Oppiden. Canon. Alleg. part. 2. alleg. 4. §. 1.

Hactenus Sapientissimus Pontifex. Non hæc faciunt Kieslingio satis? Audiat iterum eundem Catholicæ Ecclesiæ Summum Sacerdotem de sacris Dei Imaginibus docentem. Sic autem scribit in Epistola ad Josephum Episcopum Augustanum, data die 1. Octob. anno 1745. & impressa in tom. 1. Bullarii pag. 560. *Neminem profecto latet, impium atque sacrilegum errorem fore, divinæque naturæ injuriosum, siquis se putaret, Deum Optimum Maximum, sicuti in se est, coloribus exprimere posse. Quum enim illius Imago depingi atque oculis subjici nequeat, nisi tamquam materialis alicujus substantiæ, corporea figura & partibus prædita; si quis has qualitates divinæ naturæ tribueret, is profecto in Anthropomorphitarum errorem incideret. Repræsentatur tamen Deus eo modo, eaque forma, quibus in Scripturis Sanctis legimus ipsum mortalibus apparere dignatum esse. Licet enim id ab Heterodoxis Scriptoribus improbe reprehendatur, inter quos Simonem Episcopium vidimus* suarum Institutionum Theologicarum lib. 4. sect. 2. cap. 10. *asserentem, non licere Deum pingere, ne sub ea quidem forma, qua se hominibus videndum exhibuit; ex nostris vero etiam Durandus opinatus fuerit hujusmodi Imaginum usum minime expedire; & Joannes Hesselius, Catholicus itidem scriptor*, catechismi sui lib. 1. cap. 65. *huic opinioni favere videatur, dum ait innocuas quidem fore hujusmodi picturas, si a doctis tantummodo viris conspici deberent; sed quum sapientium & insipientium oculis exposita esse debeant, facile evenire posse, ut indoctis per eas male de Deo credendi occasio præbeatur: nihilominus communiter Catholici Theologi aliter docent*. Et postquam adduxit testimonia ex Pe-

Petavio Theologicor. Dogmat. lib. 15. de Incarn. cap. 14. Molano histor. Sacrar. Imaginum lib. 2. cap. 3. Suarez in 3. part. D. Thomæ tom. 1. quæst. 25. art. 3. disp. 54. sect. 2. Valentia tom. 4. pag. 384. Bellarmino & Goto Cardinalibus, ab eodem Pontifice alias citatis in opere de Canonizat. Sanctor. lib. 4. par. 2. cap. 20. num. 2. subjungit. *Imagines Deum ita repræsentantes minime reprobat sacra Tridentina Synodus* sess. 25. de Invocatione, Veneratione, & Reliquiis Sanctorum, & sacris Imaginibus; *sed Episcopis mandat, ut populos edoceant, per hujusmodi picturas erudiri & confirmari gregem Christi* in articulis fidei commemorandis & assidue recolendis. *Si quis vero privatus hujusmodi Imaginum usum opinione sua reprobare ausus est, Ecclesiastico judicio damnatus fuit, ut indicat Propositio XXV. inter damnatas a fel.rec. Prædecessore nostro Alexandro Papa VIII. die 7. Decembris* 1690. *quæ sic habet*: Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare. *Et profecto quum in sacris Literis legatur, Deum ipsum sub hac aut illa forma hominibus se videndum exhibuisse, cur sub eadem forma eundem pingere non licebit?* Si ergo literæ legentibus permittuntur; quum tamen sacræ Literæ in maxima veneratione habeantur; cur non etiam Imagines permittentur? *Verba sunt Alphonsi de Castro* lib. 8. adversus Hæreses; *quo etiam argumento strenue usus est Cardinalis de Richelieu in suo tractatu* de faciliori ratione reducendi eos, qui se ab Ecclesia segregarunt lib. 3. pag. 439. Pergit demonstrans, quomodo sit Deus pingendus §. 25. pag. 565. *Porro licere Sanctissimam Trinitatem coloribus pingere, communis est Theologorum opinio, quam copiose propugnant Valdensis, Molanus, Catharinus, Conradus Brunus, Nicolaus Sanderus, Franciscus Turrianus, Suaresius, Vasquez; quos sequitur Theophilus Raynaudus in libro, cui titulus*, Heteroclita spiritualia cœlestium & infernorum pag. 23. *inter ipsius opera tom. 15. ita scribens*: Ex usu Ecclesiæ, & ex consensu potiorum Theologorum, fas est pingere Sanctissimam Trinitatem: *ubi etiam Durandum impugnat inter scriptores Catholicos contra opinantem. Thuanus quidem* lib. 18. *refert Decretum quoddam, cujus Auctorem Espenæum fuisse asserit*: ut Sanctæ Trinitatis effigies, tamquam Sacræ Scripturæ, Conciliis, & veterum Patrum testimo-

moniis prohibita, tollatur: *ac reprehendit Decanum Collegii Theologici Parisiensis, Nicolaum Malardum, eo quod hujusmodi Decreto obstitisset. Verum hac in re Thuani dicta refellit* *Gretserus* in Thuano Pseudo-theologo pag.57.tom.17. novissimæ editionis Ratisponensis operum ejusdem Gretseri, & pag.567. §.32. *Imagines itaque Sanctissimæ Trinitatis communiter approbatæ, & tuto permittendæ, illæ sunt, quæ vel personam Dei Patris exhibent in forma Viri senis desumpta ex Daniel.* cap.7. v.9. *Antiquus dierum sedit: in ejus autem sinu Unigenitum ipsius Filium, Christum videlicet Deum & hominem: & inter utrosque Paraclitum Spiritum Sanctum in specie Columbæ; vel duas Personas modico intervallo sejunctas repræsentant, unam senioris Viri, nimirum Patris, alteram Christi, medium autem inter ipsos Spiritum Sanctum in Columba, ut præfertur, expressum.* Et quum hæc allato Cardinalis Capisucchi, qui plures annos munere Magistri Sacri Palatii Apostolici functus fuit, testimonio confirmasset, subjungit: *Et quamvis Molanus loquens de hac ratione repræsentandi Sanctissimam Trinitatem, ac præsertim ubi Christus in sinu Patris veluti mortuus depingitur, dubitare videatur, an approbari possit, propterea quod Christum mortuum nemini apparuisse legitur; attamen facile dignoscitur, quam levis momenti sit hujusmodi difficultas. Licet enim Salvatoris nostri mortui nullam apparitionem factam fuisse legamus; mortuus est tamen, & palam in conspectu innumerabilis populi expiravit. Cur igitur ea forma, qua olim Hierosolymis a tot millibus hominum visus est, depingi nequit etiam in sinu* (1) *Patris? aut cur sub eadem specie exponi nequit publicæ adorationi fidelium? quocirca facile Molani dubium resolvitur, ut observat etiam laudatus Ayala, supradicto libro, cui titulus*, Pictor Christianus lib. 2. cap. 3. num. 12. Quomodo autem Sancta Trinitas depingenda non sit idem Pontifex in eadem Epistola doctissime differit: ac primo quidem *de publicatis lateque diffusis quibusdam Imaginibus, Spiritum Sanctum sub speciosi Juvenis forma referentibus, sub-*

---

1 Antiquæ picturæ repræsentant etiam *Christum crucifixum in sinu Patris*, de quibus vide, ubi de Picturis agimus, quæ extant in Manuscriptis Codicibus.

subscriptis verbis : Veni Sancte Spiritus , ita differit , §. 10. pag. 562. *De altera vero quaestione dicturi* (an scilicet hujusmodi Iconum usus , expressio , & veneratio , sive intra Ecclesias , sive extra illas , admitti possit :) *primum omnium , Apostolicum Fraternitatis tuae zelum , quo hujusmodi Imagines huc illuc sparsas , & per Coenobium , per Ecclesiam , per Chorum palam expositas , auferri & removeri jussisti , laudamus atque probamus* , Te *hortantes , imo etiam auctoritate qua fungimur , Tibi mandantes , ut in suscepto proposito firmiter constanterque perseverans , nullo pacto permittas hujusmodi Icones ulterius multiplicari ; quascumque vero ullibi existere compereris , eas omnes & singulas de medio tollas* . Et modum praescribit §. 16. pag. 563. qua ratione Imago Spiritus Sancti a Pictoribus efformari debeat , & quaenam ipsius Imagines approbari debeant , aut reprobari . *In sanctis Evangeliis a BB. Matthaeo , Marco , & Luca conscriptis , ubi Baptismus enarratur , quem Dominus Noster Jesus Christus a Joanne accipere voluit , legitur , apertum fuisse coelum , & Spiritum Sanctum corporali specie , sicut Columbam , super eum descendisse . Quum igitur* (ut subdit §. 18.) *Spiritus Sanctus in Columbae specie olim visibiliter apparuerit ; profecto illius Imago sub eadem specie depingi debet . Qua in re vetus Ecclesiae disciplina nostrorum temporum consuetudini adstipulatur* . Atque hic proferuntur ad comprobandum hunc antiquum Ecclesiae morem , pingendi Spiritum Sanctum in specie Columbae , testimonia ex S. Paulino (1) Nolano , & ex Actis Concilii Constantinopolitani sub Joanne Patriarcha adversus Severum congregati , & Concilii Nicaeni II. in quibus de Severo dicitur , Labb. Concil. tom. 5. pag. 159. *Columbas aureas & argenteas in figuram Spiritus Sancti super divina Lavacra , & Altaria appensas , una cum aliis , sibi appropriavit , dicens , non oportere in specie Columbae Spiritum Sanctum nominare*: De Xenaia autem, in Collect. Concilior. Parisien. tom. 18. pag. 458. *Inter caetera autem dicebat , & hoc esse puerilis animi factum , fingere in Columbae idolo ter adorabilem Spiritum Sanctum*: Insuper producitur ex

G 2 ope-

1 Ejus Carmina supra descripta sunt , in quibus pleno dicitur coruscare Trinitas mysterio in Picturis in Basilica Sancti Petri jam tunc existentibus .

opere Italico Philippi Bonarotæ Senatoris, quod inscripsit, *Observationes in antiqua vitrea vasa*, ex Urbis cœmeteriis effossa pag.125. ubi plures afferuntur Imagines Spiritus Sancti sub Columbæ specie in nobilibus illis sacræ antiquitatis fragmentis expresſæ. Addit §.21.pag.564. alium depingendi Imagines Spiritus Sancti modum, in figura videlicet Linguarum Ignis super Apostolos descendentium, " Quoniam in sacra
„ Apostolicorum Actuum historia cap.2. refertur, Paraclitum
„ Spiritum Sanctum hoc visibili signo adventum suum ea
„ occasione hominibus manifestasse. Quamquam, si quis ex-
„ tra hanc occasionem eundem Spiritum Sanctum pingere
„ velit, non aliter ipsum (*ut ibidem inquit*) quam sub Co-
„ lumbæ forma poterit repræsentare; ut etiam recte monuit
„ eruditus Auctor Ayala in Tractatu, cui titulus est, *Pictor*
„ *Christianus*, *lib.2.c.3.*„ Atque hinc pergit idem sapientissimus Pontifex ad improbandos alios modos, quibus nonnulli aut Spiritum Sanctum, aut totam Sanctam Trinitatem depingere contendunt. Ac primo quidem §. 22. docet, Imaginem Spiritus Sancti sub Adolescentis aut Viri specie depingere non licere, " quum nullibi inveniatur in divinis Scri-
„ pturis, ipsum sub hujusmodi forma hominibus apparuisse „ cui rationi §.23. addit auctoritatem Sacrosanctæ Tridentinæ Synodi, prohibentis, Fidelium oculis exhiberi *ullas falsi dogmatis Imagines*, *aut rudibus periculosi erroris occasionem præbentes*; & generaliter, ullam insolitam poni aut ponendam curari Imaginem, tam in Ecclesiis, quam in aliis quibuscumque locis, districte vetantis. " Imago autem, de qua agi-
„ mus, præterquamquod insolita est, impium etiam, atque
„ damnatum a Patribus errorem in animos intuentium re-
„ vocare posset; eorum videlicet, qui asseruerunt divinam
„ Spiritus Sancti Personam humanæ conditionis naturam
„ assumpsisse", de quibus loquitur S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 16. & S. Isidorus Pelusiota lib.1. epist.243. Deinde §.26. & seqq. edicit tollendos esse abusus depingendi Sanctam Trinitatem qualibet forma pro Pictorum libito,
„ ut quum pingunt unum hominem cum tribus faciebus,
„ vel unum hominem cum duobus capitibus, & in medio
„ eorum Columbam: ista enim monstra quædam videntur,
„ & ma-

„ & magis offendunt deformitate sua, quam juvent similitu-
„ dine " Similiter quum pingunt Deiparam Virginem Trinitatem ipsam in utero gerentem; quasi vero tota Trinitas humanam carnem ex Virgine assumpsisset. Item quum depingunt Trinitatem sub humani corporis figura tribus capitibus instructa: quem pingendi modum, quamquam Valentia tom.2. pag.389. tueri quodammodo conetur; Sanctus tamen Antoninus in Summa Par.3.tit.8.cap.4. §. 11. acriter reprehendit; & Macrius in Hierolexico v. *Icona*, & Sarnellus Episcopus tom. 4. Epistolarum, epist. 13. testantur, Urbanum VIII. comburi jussisse Picturas quasdam Sanctissimam Trinitatem exhibentes sub specie hominis triplici facie instructi, idque factum fuisse die 11. Augusti anno 1628. Demum quum depingere volunt Sanctissimam Trinitatem sub figura trium hominum statura, ætate, omnibusque aliis lineamentis omnino æqualium: quem quidem depingendi modum Thomas Valdensis tom. 3. tit. 19. de Sacramentalibus cap. 151. approbare non dubitat, desumtum videlicet ex trium virorum apparitione Abrahamo facta Genes. 18. & ex interpretatione Sancti Augustini, & aliorum, qui in ea apparitione Imaginem Sanctæ Trinitatis agnoscunt. Verum Sanctissimus Pater eum improbat hisce Ayalæ verbis lib.2. de Pictore Christiano cap. 13. num. 8. " Aliam alicubi
„ conspeximus pingendæ Sanctissimæ Trinitatis rationem,
„ hanc scilicet; depingebantur in tabula tres viri perquam
„ similibus faciebus, æquali prorsus statura, & æqualibus
„ atque omnino similibus coloribus, vestibus ac lineamentis.
„ Non quidem hoc tam absurde; sed tamen non omnino re-
„ cte: etsi enim hac ratione servetur repræsentatio æqualitatis
„ & coæternitatis divinarum Personarum, deficit tamen chara-
„ cter, & notio, ut ita loquamur, divinæ Personæ; præterquam
„ quod in his rebus, quæ sunt dignitate sua gravissimæ, vitan-
„ da & fugienda est omnis & quæcumque novitas ". Postremo concludit §. 33. & seqq. hoc argumento tam adversus effigiem Trinitatis in forma trium hominum similium, quam adversus effigiem Spiritus Sancti in forma juvenis & viri.
„ Effigies trium hominum similium si canonica non est, nec
„ in Ecclesia recepta, frustra allegatur ad hoc, ut licitum
„ di-

„ dicatur sub viri aut juvenis specie Spiritus Sancti Imaginem
„ exhibere. Si vero canonica esset, legitima, & ab Ecclesia
„ probata, atque etiam tutissima foret præfata opinio, quod
„ apparitio trium Angelorum Abrahamo facta mysterium
„ adorandæ Trinitatis significaverit; nil aliud ex his inferri
„ posset, nisi prædictum Trinitatis repræsentandæ modum,
„ hoc est, pingendi tres viros æquali specie & simili vultu,
„ licitum esse & tolerandum; numquam vero ex iisdem rite
„ colligeretur, licere Spiritum Sanctum, seorsim a duabus
„ aliis Personis, humana facie, & sub speciosi juvenis for-
„ ma depictum exhibere. Nec enim apparitio Abrahamo fa-
„ cta unius Angeli fuit, sed trium; nec ullibi in sacris Li-
„ teris narratur, Spiritum Sanctum in forma viri aut juve-
„ nis, seorsim a duobus aliis, qui reliquas duas Trinitatis
„ Personas repræsentarent, hominibus apparuisse. Præter-
„ quam quod Imago Spiritus Sancti sub forma juvenis aut
„ viri, seorsim a Patre & Filio, insolita est, & inusitata in
„ Ecclesia, & consequenter nullo modo recipienda.

Hæc fusius ex doctissimis Sanct.ssimi Pontificis operibus describere placuit, ut Kieslingius discat, Romanos in depingendis Dei imaginibus non existimare omnia sibi licere, quæ suggerit superstitio, neque Deum immortalem pro lubitu ab illis effingi; quod est primum ejus mendacium.

Ad alterum Kieslingii mendacium pergo. Ait Kieslingius; *apud Græcos inconspicui & immensi Dei imaginem deprehendes nullam: religioni enim sibi ducunt, Deum formæ expertem, efformare*. Kieslingio adstipulatur Suicerus in thesauro Ecclesiastico ex Patribus Græcis consarcinato, ubi ad vocem εἰκὼν, tam pag. 1012., quam 1022. blaterat, *Ecclesiam Romanam Concilii Nicæni II. errori adjecisse adhuc alium, nempe Imagines sculptas & excisas, ipsiusque Dei repræsentationes, apud Græcos etiamnum ignotas*. De sculptis & excisis Imaginibus, mox sermo erit. Nunc de Imaginibus Deum repræsentantibus. Purum putum est Suiceri, Kieslingii, & sectariorum mendacium asserentium, Imagines Dei apud Græcos esse ignotas. In Menologio Græco Basiliano, quod Basilii Porphyrogeniti jussu scriptum pictumque fuit circa annum Christi 980. & authenticum servatur in Bibliotheca Vaticana, in

pri-

prima semestri parte, quæ sola exstat, frequenter occurrit Imago Dei Optimi Maximi, non quidem sub specie hominis, sed sub forma *Manus* humanæ e nubibus prodeuntis radiosque emittentis, aut sub forma *Radii* e *cœlo* delapsi. Kieslingium & Suicerum ad Tabulas jam æri incisas typisque impressas Urbini anno 1727. remitto. Mense Septembri die 3. (Tomo 1. pag. 11.) *Manus* e cœlo prodiens, radios emittit in S. Aristionem Episcopum Alexandriæ. Eadem Manus cernitur die 18. Septembris pag.49. in S.Eumenium Gortynæ Episcopum radios emittens: die 19. pag.53. in Sanctos centum & quinquaginta Martyres: die 23. pag.62. in S. Jonam patrem Theodori & Theophanis Confessorum: die 25. pag.67. in puerum de media turba repente arreptum & per aërem sublatum. Mense Octobri, die 1. pag.80. in S. Ananiam Apostolum & Episcopum Damasci: die 2. pag.85. in S. Theophilum Confessorem: die 4. pag. 89. in S. Paulum Simplicem: die 10. pag.109. in S. Jacobum Ascetam: die 11. pag.110. in S.Philonillam. die 12.pag.115. in S.Domninam: die 29.p.150. in S. Abramium. Mense Novembri, die 1. pag.158. in Sanctos Cosmam & Damianum: die 2. pag.161. in S. Acindynum & socios: die 3. pag.164. in S. Joannicium: die 7. pag.173. in S.Thessalonicam: die 8. pag.174. supra S.Michaëlem Archangelum: eadem die pag.175. in S. Matronam: die 10. pag.179. in S. Olympam, & socios Discipulos ex LXX. die 11. pag. 181. in S. Theodorum Studitam: die 13. in S.Antoninum & socios Martyres: die 24. in S. Gregorium Agrigentinum: die 25. pag.213. in S. Æcaterinam, & Philosophos: die 26. in S. Alypium Stylitam. Par. 2. Mense Decembri, die 1. pag.3. in S. Ananiam Persam Martyrem: die 2. pag.6. in S. Abibum: die 5. pag. 11. in S. Sabbam Abbatem: die 7. pag. 13. in S. Ambrosium Episcopum Mediolan. die 8.pag.14. in S.Athenodorum: die 9. pag. 16. in S. Joannem ex Episcopo Monachum Sabaitam: die 13. pag.26. in S. Eustratium & socios: die 20. pag.44. in SS. Eugenium & Macarium: die 27. pag.60. in S. Stephanum Protomartyrem. Mense Januario, die 6. pagin.86. Imago Dei Patris & Spiritus Sancti, in forma *Manus e cœlo* prodeuntis radiosque emittentis, & *Columbæ* super caput Christi Domini, a Joanne in Jordane baptizati: die 10. pag.93.

pag.93. in forma *Manus* in S. Domitianum Episcopum Melitinæ. Eodem die pag.95. in S. Domnicam. Mense Februario, die 1. pag.153. in S. Bendimianum: die 4. pag.159. in S. Isidorum Pelusiotam: die 7. pag. 169. in S.Parthenium Episcopum: die 13. pag. 184. in S. Martinianum: die 14. pag. 189. in S. Philemonem Episcopum Gazæ: die 22. pag.207. in Sanctum Athanasium. En habes, mi Kieslingi, in sex prioribus anni Græcorum mensibus, depictam Dei inconspicui & immensi Imaginem plus quam quadraginta vicibus: habes Spiritum Sanctum in forma Columbæ, Patrem Deum in forma Manus humanæ: Deum ipsum simpliciter & absolute, vel in forma Manus, vel in forma Radii e cœlo prodeuntis. Sed alias plurimas Græcas picturas afferre libet, ut Kieslingio, & Suicero fiat satis.

Præter Menologium Basilianum, exstat aliud Græcum in Cod. Vatican. 1156. seculo undecimo exaratum. In hoc Codice fol.1. pag.2. S. Joannes Evangelista sedet super pulvillum, librum apertum in genibus manu sinistra tenens, & dextera calamo scribens; oculis in cœlum sublatis, ubi *Manus e cælo* stellato erumpens, radios in ipsum emittit. In Bibliotheca Palatina exstat Codex Græcus membraneus seculo item XI. exaratus, signatus num.381., Psalterium continens, ubi fol.169.pag.2. depingitur Moyses in monte Legem a Deo accipiens, *Manu* hominis (idest Deo) e nubibus erumpente, tabulasque legis Moysi porrigente. Eodem modo depicta est & Moysis, & Dei imago in Codice Græco Alexandrino Vaticano 1. fol.1. pag.2. ubi Moyses scribit Genesim, coram adstantibus omnis generis animalibus, & superne *Radio* e nubibus erumpente: in media autem Picturæ parte, Pisces visuntur in mari, & Columba super aquas volitans, cum Epigraphe: Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐπιφερόμενον ἐπάνω τῶν ὑδάτων, *Spiritus Dei fertur super aquas*. In eodem Codice fol.46. Imago Moysis solventis calceos de pedibus, cum epigraphe: ὁ Μωϋσῆς λύων τὰ ὑποδήματα ἐκ τῶν πόδων: in angulo dextro Rubus ardens, & non combustus, cum literis: ἡ Βάτος: & *Radius* e nubibus, cum voce: μωσῆ, μωσῆ, λῦσον τό ὑπόδημα ἐκ τῶν πόδων σου, *Moyses, Moyses, solve calceamentum de*

de pedibus tuis. In Codice Vaticano Græco 1522. exarato ſeculo nono vel decimo, fol. 1. pag. 2. pictus eſt Moyſes in fundo aureo, accipiens tabulas Legis a Dei manu e nubibus erumpente. Codex Græcus Palatinus 189. ſeculo nono exaratus, quatuor Evangelia complectens, fol. 92. pag. 1. Baptiſmum Chriſti in Jordane ſic exhibet. Pictura repræſentat Chriſtum nudum, in Jordane uſque ad collum immerſum ſtantem; Joannem vero in angulo dextro, manum dextram capiti ipſius imponentem; & Columbam ſuper ejus caput deſcendentem, & manum hominis ſuperne e nubibus erumpentem. Similiter in Codice Græco Vaticano Urbinate, ſignato num. 2. exarato ad uſum Joannis Comneni Imperatoris, ejuſque filii Alexii Comneni, quorum Imaginibus ornatur, fol. 109. Pictura in fundo aureo repræſentans Baptiſmum Chriſti, exhibet Chriſtum nudum ſtantem in fluvio Jordanis uſque ad brachia immerſum, Joannem vero manum dexteram capiti ejus imponentem, Radium autem e cœlo emiſſum, & una cum Radio Columbam ſuper caput Chriſti deſcendentem, cum Epigraphe, ἡ Βάπτισις, *Baptiſmus*. Tandem, ne in re notiſſima nimius ſim, extat in Biblioth. Vaticana Codex Græcus ſignatus num. 699. opera Coſmæ Indicopleuſtæ complectens, ſeculo ſexto exeunte, vel ſeptimo ineunte exaratus. In hoc præſtantiſſimo ac vetuſtiſſimo membraneo Codice, Imago Dei in forma Radii, vel Manus humanæ a nubibus prodeuntis, ſæpiſſime occurrit. Unam igitur ex tot tamque frequenter ad ſingulos fere Teſtamenti Veteris Prophetas appoſitis Iconibus ſeligo. Fol. 61. pag. 2. Figura refert Moyſen ſtantem, dextra manu pectori admota, & ſiniſtra baculum tenentem, prodeunte e nubibus manu, complicatis in morem benedicentis digitis, radios in caput ejuſdem Moyſis emittente, cum epigraphe ad latus capitis, Μωϋσῆς θεωρῶν τὴν βάτον, *Moyſes contemplans Rubum*. Ibidem in angulo ſiniſtro picta eſt erumpens e nubibus manus, volumen plicatum tradens Moyſi, qui extenſis ſub pallio manibus illud accipit.

Ne autem Kieslingius de Vaticanis Codicibus dubium movere queat, ad alias ipſum Bibliothecas remittimus. Igitur eodem fere, ac Vaticanus Coſmæ Indicopleuſtæ Codex, ſeculo quinto exeunte, vel ſexto ineunte, exaratus eſt alter

Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, fragmenta Geneseos complectens, signatus num. XI. de quo Lambeclus lib. 2. pagin. 1007. & lib. 3. a pag. 2. ad 15. Hoc in Codice singulis fere paginis occurrit Imago Dei sub forma manus humanæ in nubibus. Sic fol. 1. par. 2. *Manus* Dei *in nubibus*, serpens arbori circumvolutus, Adam & Heva brevibus tunicis vestiti, Rota flammea cum Cherubino ante portam Paradisi, Adam & Heva e Paradiso ejecti. Fol. 3. pag. 1. manus Dei in nubibus, & sub ea Iris, tamquam signum pacti divini post Diluvium: Noë, tresque filii stantes, Deumque alloquentem audientes. Fol. 4. pag. 2. manus Dei in nubibus, Abraham in lecto jacens. Idem Abraham e domo egrediens, manumque Dei in nubibus aspiciens, promittentis multiplicandum fore ipsius semen sicut stellas cœli. Fol. 13. pag. 1. manus Dei e nubibus, præcipit Jacob, ut *ascendat in Bethel*. Hactenus de Imagine Dei in manuscriptis Græcis Codicibus.

Easdem Dei Imagines videre est in Ephemeridibus Græcomoschis tam nostris Capponianis, quam Papebrochianis. Ad diem 6. Jan. super Christi Domini in Jordane stantis caput visitur *Radius* e cœlo erumpens, & *Columba* descendens, utique symbolum Patris, & Spiritus Sancti. Ad 30. Martii, Christo Domino in Cruce pendente, *Radius* e cœlo erumpens, super ipsius caput descendit. Ad 25. Decembr. Christo recens nato, & in antro Bethlemitico in Præsepi posito, *Radius* e celo erumpens Stellam supra caput Christi emittit. Ibidem apud Papebrochium, Adoratio Magorum depicta cernitur, cum *Radio* e cœlo prodeunte, & Stellam super Bethleem emittente. In Tabula nostra Capponiana sic depingitur Adventus Spiritus Sancti in die Pentecostes: *Columba* e *Radio* procedens, descendit super capita Deiparæ, & Apostolorum. Sed neque aliter in Ecclesiis Græcorum depictus est Christi Baptismus, aut Spiritus Sancti Adventus, nisi quemadmodum supra ex Codicibus manu exaratis demonstravi. Sed & Annunciatio Deiparæ sic passim in Tabulis Græcanicis depicta conspicitur, ut e Radio cœlesti procedens Columba, in Virginem Gabrieli Archangelo dicentem, Ecce Ancilla Domini, illabi videatur. Quinimo Athonitæ Monachi in buxeis illis Imagunculis, quas scalpunt, eodem modo effingunt An-

Annunciationem Deiparæ, Christi Baptismum, & Spiritum Sanctum in Apostolos descendentem. Postremo hoc ipsum sibi volunt Picturæ, quas Joannes Comnenus de Ecclesiis Montis Atho loquens commemorat: nimirum ubi de Monasterio Chilantarii apud Montfauconium in Palæograph. Græc. pag.472. *Ecclesiæ fenestræ formas & Imagines Solemnitatum & Sanctorum repræsentant*: & pag.486. de Monasterio Simonis Petræ: *in dextro choro sunt duodecim Imagines Moscoviticæ, quæ Sanctos singulis mensibus coli solitos referunt*: & pag.492. de Monasterio Pauli: *habet Ecclesia Imagines multas Moscoviticas eleganter ornatas. Illic habetur Crux admiranda argentea deaurata tota, a Constantino Magno facta, cum vetustissima Pictura duodecim solemnitatum Dominicarum.*

Itaque sole clarius constat, non Latinos tantum, verum etiam Græcos, Imaginem Dei depingere, & quidem, ut diximus, Spiritus Sancti sub forma Columbæ; Patris autem sub figura Radii, aut Manus radios emittentis. Sic in musivis primum apparet Dei Imago in forma *manus in nubibus*, in Ecclesia SS. Cosmæ & Damiani Romæ anno 530. deinde anno 547. Ravennæ in Ecclesia S. Vitalis: & 567. item Ravennæ in Ecclesia S. Apollinaris in Classe. Vide Ciampinum Veter. Moniment. Tom. 2. pag. 60. 69. 81. in Tabul. 16. 20. & 24.

IX. A Græcis non pictas solum, sed & sculptas Imagines coli.

Quinta Kieslingii assertio. *Græci id Romanensibus in vitio ponunt, quod illi sine omni discrimine & fusiles, & ligneas* (addere debuerat, & *marmoreas*) *recipiunt Sanctorum Imagines; quum ipsi pictas tantum colendas esse statuant; fusiles autem & ligneas rejiciant*. Eadem est Suiceri in suo Thesauro pag.1022. in Sanctam Romanam Ecclesiam calumnia; & citat pro Græcorum quorumdam recentiorum errore *Metrophanem Critopulum in confessione Ecclesiæ Orientalis* cap. 15. ubi de Christi, Deiparæ, & Sanctorum Imaginibus hæc habet verba: *Horum itaque Imagines Ecclesia, οὐ γλυπτάς, οὐδὲ λαξευτάς, ἀλλὰ γραπτὰς μόνον, non sculptiles faciebat, neque excisas, sed pictas tantum*. Hanc Suiceri, & Kieslingii calumniam, jam supra confutavimus, producto pro Græcis Allatii testimonio. Sed quid Allatio opus est, quum idipsum & Græci Patres testentur, & ipsi recentiores Græci hac in re Patribus

consentiant ? Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus Antirrhetico III. adversus Iconomachos. *Quæ enim ab initio & a Christianis tum in auro, tum in argento fabrefacta sunt, vocanturque Phylacteria, & quæ in collo appensa, & per pectus demissa portamus nos Christiani ad custodiendam ac muniendam vitam nostram, & servandas animas & corpora nostra*. Reliqua ut supra. Tertullianus in lib. de pudicitia adversus Ecclesiam Orthodoxam cap. 7. *Procedant ipsæ picturæ calicum vestrorum, si vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius, utrumne christiano, an ethnico peccatori de restitutione conlineet*. Et cap. 10. *Ille si forte patrocinabitur Pastor, quem in calice depingis*. Christum Dominum in boni Pastoris, ovem perditam in humero reportantis, effigie antiqui Fideles pingebant, idest sculpebant, in sacris calicibus: neque picturam istam, sed ejus ad pœnitentes applicationem Tertullianus reprehendit. Hujusmodi Picturarum genus non modo in argento, marmore, & ære, sed etiam in vitri Fragmentis, frequentissimum, illustratur a Senatore *Bonarotio* in opere de fragmentis antiquorum vasorum vitreorum repertis in Cœmeteriis Urbis: & a Severano & Aringhio in Roma Subterranea; ubi infinita producuntur exempla Imaginum Christi in forma Agni, vel in forma Pastoris ovem in humero portantis. Sed & hunc pingendi sive sculpendi Imaginem Christi modum olim apud Græcos usurpatum fuisse patet primo ex his Eusebii verbis lib. 3. cap. 48. in vita Constantini Magni, de Imagine Pastoris in foro Constantinopolitano posita: *Videas etiam adhuc licet apud fontes in medio foro positos Pastoris præclara Symbola, illis, qui sacris literis eruditi sunt, satis cognita*. Secundo comprobatur ex Canone 81. Concilii Trullani: *In nonnullis Venerabilium Imaginum Picturis, Agnus qui digito Præcursoris demonstratur, depingitur, qui ad gratiæ figuram assumptus est, verum nobis Agnum per legem Christum Deum mortuum præmonstrans*: quibus verbis antiqua consuetudo apud Græcos Christum in forma Agni depingendi demonstratur; quamquam ibidem Patres Græci eam pingendi consuetudinem in melius (ut putabant) reformari volentes, mandarunt, ut non amplius depingeretur Christus in forma Agni; *Antiquas ergo figuras & umbras, ut veritatis signa & cha-*

characteres Ecclesiæ traditos, amplectentes, gratiam & veritatem præponimus, eum ut legis implementum suscipientes. Ut ergo quod perfectum est vel colorum expressionibus omnium oculis subjiciatur, ejus qui tollit peccata mundi, Christi Dei nostri humana forma characterem etiam in Imaginibus deinceps pro veteri Agno erigi ac depingi jubemus. Hunc canonem laudat septima Synodus, & ait: *videmus cuncti, & intelligimus, quod & ante sanctas Synodos & post sanctas Synodos Imaginum descriptiones in Ecclesia traditæ fuerunt.* Videmus (ut notat Lupus pag. 1042. ad hunc ipsum Canonem) Christum Dominum nostrum non dumtaxat in assumpti hominis, sed & in legalis Agni forma fuisse passim etiam in Græcorum Ecclesiis effigiatum. Et hunc morem, ut pravum damnare non ausus, ut imperfectum præsens Canon abolet ac proscribit. Longe pejus postmodum Claudius Taurinensis Episcopus blateravit versus omnem Latinam Ecclesiam: *isti perversorum dogmatum auctores agnos vivos volunt vorare, & in pariete pictos adorare.* Tertio demum ostenditur non pictas tantum, sed etiam sculptas imagines in vasis sacris apud Græcos fuisse usurpatas, ex hisce S. Stephani Monachi Auxentiani ad Basilium Tricacabum & Constantinum Nacoliensem Episcopum, pseudosynodi Iconoclastarum sub Constantino Copronymo primates verbis. *An non quum in Concilio vestro sederitis, libellus vobis a piis viris oblatus est, qui Episcopum quemdam eo nomine deferret, quod Lancem sanctam, in qua Christi ac Dei Genitricis imagines sculptæ erant, contrivisset? Vos autem contritionis illius crimen Imaginibus adscribentes, ipsum quidem omni crimine solvistis, pios autem viros ab Ecclesiæ cœtu proscripsistis, idolorum vindices eos appellantes. An non sacram supellectilem, sanctis imaginibus exornatam, concerpsistis?* En sacra apud Græcos vasa partim sculptis, partim pictis, aut textis imaginibus exornata. Celeberrima est illa ænea statua, divinis postmodum miraculis illustrata, quam Christo Domino Cæsareæ Philippi posuit Syrophœnissa, testibus Eusebio in hist. Ecclesiast. & Sozomeno; nec minus celebris altera statua a Constantino Magno posita, de qua hæc Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis pag. 40. edit. Paris. *In Chalce statuam æream Domini nostri Jesu Christi erexerat Constantinus Magnus; Leo autem pater Cabal-*

ballini sive Constantini Copronymi eam evertit. Quæ hodieque illic visitur musivi operis Imago Dei, posita fuit ab Irene Athenienſi. Prima autem illa ærea statua annos quadringentos & quindecim ibi stetit, cujus virtute mulier sanguinis profluvio laborans sanata fuit, & multa alia facta fuerunt miracula. In Monasteriis Athoniticis præter imagines depictas, alias eitam sculptas, & musivo sive plumario opere elaboratas, recenset Joannes Comnenus de Monasterio Iberorum apud Montfaucon. in Palæograph. Græc. pag. 473. his verbis. *Habet intus in media Ecclesia quatuor maximas columnas, ac in choro utroque tres minores: & in Ciborio proxime sito quatuor alias columnas porphyreticas, & crustationem in circuitu splendidissimam, & supra illam aulæa in muro opere plumario,* καὶ ἐπάνωθεν ταύτης τζίνια εἰς τὸν τοῖχον ὡραιοπλούμιστα: *superius vero picturam perjucundam. In fenestris vitreæ tabellæ multæ prægrandes sunt. Lampas istic habetur spectabilis multorum luminum. Pulpita, postica, sedes Hegumeni, tessellis osseis & ex ligno sentephii ornata sunt.* μέσα εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα ἔχει κουβούλιον ἐπάνωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης γλυπτὸν καὶ περικεχρυσωμένον, *supra sacram mensam est coronis insculpta, ac deaurata.* & pag. 466. de Monasterio Batopedii: *supra Narthecis portam est Dominus Christus musivo opere depictus, similiterque Annunciatio Deiparæ.* Ut sileam Imagines Sanctorum, quas Athonitæ Monachi concinno & admirabili artificio in tabulis ligneis sculpunt, & aliis communicant, de quibus supra dixi: ut demum nihil dicam de sacri Concilii Nicæni II. Decreto a Græcis probato: *definimus in omni certitudine ac diligentia, sicut figuram pretiosæ ac vivificæ Crucis, ita venerabiles ac Sanctas Imagines proponendas, tam de coloribus & tessellis, quam quæ ex alia materia congruenter in sanctis Dei Ecclesiis, & sacris vasis, & vestibus, & in parietibus ac tabulis, domibus & viis: tam videlicet Imaginem Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, quam intemeratæ Dominæ nostræ Sanctæ Dei Genitricis, venerabiliumque Angelorum, & omnium Sanctorum simul & almorum Virorum.*

X. Discrimen inter cultum, qui Deo, & cultum qui San-

Sexta Kieslingii assertio. *In cultu ipso Græci parum a Romanensibus differunt: nam coram Imaginibus procidunt, eas adorant, & osculantur, & iisdem, quæ Romana Ecclesia ad emol-*

emolliendum Sanctorum cultum profert, utuntur pigmentis. Multa dicit Kieslingius, sed in multiloquio non deest peccatum. Primo asserit, Græcos in cultu Sanctorum a Romanis parum differre. Hoc falsum: non parum differunt, sed nihil differunt, nam Imagines ita colunt, sicut Romani. Secundo asserit, Græcos ad emolliendum Sanctorum cultum, iisdem uti pigmentis, ac Romana Ecclesia. Pigmentum vocat discrimen, quod inter Latriam, Hyperduliam, & Duliam recte a nobis ponitur, ab ipso autem exercitat. 7. a pag. 38. frivolis ratiunculis impugnatur. Anastasius Patriarcha Antiochenus in epist. ad quemdam Scholasticum, laudatus in Concil. Nicæn. II. Act.4. pag.488. *nemo offendatur adorationis significatione. Adoramus enim homines & Angelos sanctos, non tamen servimus illis. Dominum enim, inquit Moyses, tuum adorabis, & illi soli servies. Et vide quomodo in eo quidem, quod dixit*, servies, *præposuit* soli; *in eo vero, quod ait*, adorabis, *nequaquam*. Hinc infert creaturis quidem adorationem, at non servitutem posse impendi. Quæstio est de voce. *Etiam Deo*, (inquit cl. Lupus in not. ad Canones Concilii septimi p.1084.) *Etiam Deo & creaturis quibusdam communem venerationis cultum proprio nequimus vocabulo exponere. Est admodum varius: alium Episcopis, alium Regibus, alium doctis; alium justis, alium adhuc vivis, alium regnantibus cum Christo impendimus, juxta variam cujusque dignitatem. Justis cum Christo regnantibus & Angelis & hominibus, impendendum Doctores classici voce* Græca *passim appellant* δυλίαν; *nescio, an penitus recte. Etenim hunc Romani Pontificis titulum*, Servus Servorum Dei, *Græci vertunt*, ὁ δῦλος τῶν δύλων τῦ θεῦ, *adeoque vox* δυλία, *non servitutis solis beatis Angelis, & hominibus impendendæ speciem significat, sed genus quibusvis hominibus ac etiam Deo commune. Nos interim Latini voce ista hodie utimur in dictum sensum. Eam vero cultus speciem Græci vocant Adorationem per amorem & affectum, salutationem, salutatoriam ac honoratoriam adorationem, & hæc nostra Dulia est omnino latior, utpote quæ se omnibus hominibus & rebus etiam inanimatis impendatur*. Sic in Concilio Nicæno secundo in decreto Fidei, de Imaginibus Christi Domini, Deiparæ Virginis, Angelorum, & Sanctorum hominum, pro-

ctis impenditur, tam apud Græcos, quam apud Latinos.

proponendis in Sanctis Dei Ecclesiis, & sacris vasis, & vestibus, & in parietibus ac tabulis, domibus & viis: " Quanto enim frequentius per imaginalem formationem vi-
„ dentur, tanto qui has contemplantur, alacrius eriguntur
„ ad primitivorum earum memoriam, & desiderium, & ad
„ osculum, & ad honorariam his adorationem tribuendam:
„ non tamen ad veram latriam, quæ secundum fidem est,
„ quæque solam divinam naturam decet, impartiendam".
Sic etiam Episcopi & Patres in Actionibus ejusdem Concilii protestati sunt. Actione prima Basilius Ancyræ Metropolita, Iconoclasta pœnitens, recipitur in Ecclesiæ gratiam sub hac professione: " Venerabiles Imagines, tam dispensationis Do-
„ mini nostri Jesu Christi, secundum quod homo factus est,
„ & intemeratæ Dominæ nostræ Sanctæ Dei Genitricis, at-
„ que Sanctorum Apostolorum, Prophetarum, Martyrum,
„ & omnium simul Sanctorum, saluto pariter & amplector,
„ atque adorationem, quæ pertinet ad honorem, impendo;
idest, non *latriam* aut *duliam*, sed solum salutationis & adorationis honorem. Actione secunda, Adriani Primi Papæ Epistolæ suffragans Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus, sacras Imagines asserit affectuoso amore adorandas, ita tamen ut fidem & latriam nostram in solum Deum ponamus. Et Alexandrini, Antiocheni, ac Hierosolymitani Patriarcharum dogmaticis ad Synodum literis subscribens Constantinus Constantiensis in Cypro Metropolita: *Suscipio*, ait, *& amplector honorabiliter sanctas & venerabiles Imagines, atque adorationem quæ per latriam, idest, Deo debitam servitutem efficitur, soli supersubstantiali & vivificæ Trinitati impendo.* Actione sexta, quum lecta fuisset & probata conventiculi Iconoclastarum Refutatio, pag. 579. inquiunt Patres. *Sanctas Imagines Christiani neque Deos nominarunt, neque ut Diis deservierunt, neque ab illis expectant Divinum judicium, neque spem salutis suæ in eis aliquando habuerunt, nisi ad recordationem & monimen eas habentes, & amore circa earum principalia flagrantes. Has & amplexi sunt, & honoranter adoraverunt, non tamen divinæ his servitutis vel cultus officium impenderunt; sed neque aliis quibuslibet rebus.* Concludunt tandem Nicæni Patres. *Sentimus bonum & optimum esse, venerabilium Imaginum*

ginum positionem in Ecclesia fieri, & spiritualiter reduci per has ad principalium suorum memoriam, atque istas propter eorumdem honorificentiam & salutare & amplecti, ac debitam Adorationem impendere. Sive ergo alicui sit salutationem gratum vocare, sive Adorationem; hoc ipsum enim utrumque est: nisi forte quis Adorationem, quæ secundum latriam exhibetur, intelligat. Alia enim est hæc, ut multipliciter est ostensum, nec instantia satanica sit erga Adorationem earum, neque formido iniquæ suspicionis habens occasionem, quia si accessero Imaginem salutaturus, invenior latriam, quæ in spiritu est, huic impendere. Absit suspicio hæc. Porro hi, qui dicunt imaginales formationes sufficere in commemorationem tantum habere, & non etiam ad salutationem, unum recipientes, alterum reprobantes, per hoc semipravi, partimque mendaces, & partim veraces demonstrantur, alias quidem vera confitentes, & alias depravantes. Et o insensibilitatem horum! Hæc postrema verba impetunt mediam ac molliorem quamdam erronum (qui Iconoclastæ vocari non possunt) factionem, admittentem sacras Imagines in Ecclesiis statui, verum ad solum adspicientium, indoctorum præsertim, instructionem seu commemorationem, alienas ab omni veneratione, etiam salutatoria.

In hac factione se suosque molliores Lutheranos esse fatetur Kieslingius, tum Reformatos, tum Carolstadium aliosque Calvinianos damnans, qui immani plane furore in Imagines debacchantes, eas debellant, deturbant, comminuunt, e Templis ejiciunt, & igni culinari ad præparandum cibum tradunt. *Neque Reformatis* (inquit pag. 187.) *hoc damus, ut statuamus, expellendas & amovendas esse prorsus omnes ex Templis nostris Imagines, ut potius eas, salva nostra fide, ex libertate Christiana, retinendas esse credamus: non enim morali præcepto Exod.* XI. 4. *Imagines expresse sunt probibitæ: vitium non Imaginibus in se, sed hominibus superstitione laborantibus esse tribuendum, existimaverim. Inde statuimus, Imagines, & picturas, artefactas, quæ faciunt ad ornatum & memoriam historiarum sacrarum conservandam, non esse in gratiam Reformatorum e templis extrudendas & eliminandas.* Et post pauca. *Carolstadius, seu Andreas a Bodenstein, Theol. doct. canon. & Archidiaconus in Ecclesia omnium Sanctorum* Wittebergensi, *homo rudis, & ad excitandas in Ecclesia turbas veluti natus, Lu-*

I *thero*

thero in arce Wartenburgensi, *jussu Electoris latitante, maximos circa imagines excitavit motus, adeo quidem ut caterva hominum stipatus, in Templum omnium Sanctorum irrueret, immani plane furore Christi crucifixi statuas, & alias Imagines sacras comminueret & dejiceret*. Et pag. 396. suam de Imaginibus confessionem ita exponit. *Hæc est nostra de Sanctorum Imaginibus confessio, quam facile hoc modo probamus. Quanto puriores sunt nostri de Deo immortali conceptus, tanto magis ad veram de Deo ideam accedunt. Quanto vero crassiores fovemus opiniones, tanto Deo ejusque essentia indigniores sunt æstimandæ Imagines: nimis rudes & duros de Deo nobis ingenerant sensus, & aliam, quam de Deo nobis formare debemus, suggerunt ideam, ita quidem, ut sensibilem, corporeum, & palpabilem nobis repræsentemus & concipiamus Deum. Vi potius animæ, quam sensuum ministerio excellentiam divinæ essentiæ contemplari decet. Nostra, quæ jam jacta est, disputationis alea, nunc omnem dirimet litem, quando evicerimus: Deum per imagines & simulacra non esse colendum, quod hoc ipso continetur mandato*: non facies sculptile & imaginem. *Non omnem Deus vetuit Imaginum effabricandarum usum: alias Besaleel & Abaliab, eximii in populo Judaico artifices frustra fuissent sapientia & arte a Deo instructi, neque usus Imaginum historicus, qui & olim fuit, & in nostra adhuc est Ecclesia, repellitur; sed agit Deus de Imaginibus & simulacris in cultu divino adhibendis*. Hæc Kieslingius. Primo negat Deum prorsus esse pingendum; qua in re & ab eorum sententia se recedere demonstrat, *quos Patres Nicæni ajunt affirmare Imaginales formationes* (sive Dei, sive Sanctorum) *sufficere in commemoratione tantum habere*; & a vero sensu abhorret: si enim, quanto puriores sunt nostri de Deo immortali conceptus, tanto magis ad veram de Deo ideam accedunt, atque adeo Imagines æstimandæ sunt Deo ejusque essentia indignæ, eo quod nimis rudes & duros de Deo nobis ingenerant sensus, & aliam quam de Deo nobis formare debemus, suggerunt ideam, ita quidem, ut sensibilem, corporeum, & palpabilem nobis repræsentemus & concipiamus Deum: si, inquam, hoc affirmat Kieslingius de Dei imaginibus; idipsum prorsus dicere debemus de sacris literis, in quibus nobis repræsentatur Deus ambulans, loquens, manibus & pedibus præditus, iratus, placatus, videns,

dens, audiens, odorans, & alia his similia: ac proinde abjiciendæ etiam essent sacræ literæ, eo quod aliam, quam de Deo nobis formare debemus, suggerunt ideam, ita quidem ut dum eas legimus, sensibilem, corporeum, & palpabilem nobis repræsentemus & concipiamus Deum: quod enim oculis nostris est imago Dei, manibus, pedibus, capite, oculis, auribus præditi, idipsum sunt hæ voces, Dei manus, pedes, caput, oculi, aures. Legat Kieslingius Antirrheticum III. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani a Fabricio in Biblioth. Græc. tom. 6. pag. 656. relatum, ubi cap. 4. hæc ad rem nostram affert: *Picturæ utilitas, per quam eorum quæ Christus sive fecit sive passus est, memoria renovatur. Evangelicæ scripturæ, cum historicis rerum Evangelicarum picturis collatæ.* Et cap. 5. *Sermones ipsi nihil aliud sunt nisi rerum Imagines; sermonibus lucem vimque addunt Picturæ. De veteribus libris, in quibus adjunctæ erant sermonibus imagines. Historicæ picturæ idem valent ac historici sermones: major oculorum quam aurium fides. Evangelica historia nihil aliud est, quam ipsum Evangelium.* Secundo affirmat Kieslingius, *non repelli usum Imaginum historicum*, qui (inquit) *& olim fuit, & in nostra adhuc est Ecclesia*: quibus verbis negat solummodo cultum Imaginum: adeoque in eorum numero se esse demonstrat, de quibus Patres Nicæni, *unum recipientes, alterum reprobantes, per hoc semipravi, partimque mendaces & partim veraces demonstrantur, alias quidem vera confitentes, & alias depravantes, & o insensibilitatem horum!*

Ad Græcos redeo. Græci distinguunt cultum a cultu, & venerationem a veneratione. Cultum Deo debitum vocant *Latriam*, *Adorationem quæ per Latriam efficitur*, *Adorationem quæ fit per Deo debitam servitutem*: *veram latriam*, *quæ secundum fidem est*, *quæque solam divinam naturam decet*. Sic enim in Concilio Nicæno II. sæpissime loquuntur; & in Relatione ad Constantinum Augustum ac Irenem ipsius matrem: *Decrevimus* (inquiunt) *sacras Sanctorum Imagines adorandas, idest salutandas: idipsum enim est utrumque. Κύνειν quippe antiqua Græca lingua* & salutare, & osculari *significat, & πρὸς, præpositio, augmentum quoddam significat amoris, quemadmodum* φέρω, & προσφέρω, Κύρω, &

 προσ-

προσκύζω, Κύνω, & προσκύνω: *quod salutationem indicat, & secundum protensionem amicitiam. Quod enim quis osculatur, & adorat: & quod adorat, profecto & osculatur, sicut testatur humana affectio, quæ a nobis ad amicos habetur, & obviorum congressus. Hoc non solum apud nos, sed & apud veteres in divina Scriptura scriptum reperimus. In historia namque Regnorum scriptum est*: & David surrexit, & cecidit in faciem suam, & adoravit tertio Jonatham, & deosculatus est eum. *Quid autem Dominus rursum de Pharisæis Evangelice ait?* Amant primos recubitus in cœnis, & salutationes in foro. *Certum est, quod hic salutationem, adorationem appellet. Pharisæi quippe jactantem sensum habentes, seseque justos opinantes, adorari ab hominibus festinabant, non ore ad os osculari: hoc enim est potius humilitatis, & non Pharisaici tumoris indicium. Iterum autem Paulus divinus Apostolus, sicut Lucas in Actibus Apostolorum describit*: quia quum venissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Jacobum, omnesque collecti sunt seniores. Quos quum salutasset, narrabat per singula, quas fecisset Deus in gentibus per ministerium ipsius. *Ergo & hic salutationem, honoratoriam adorationem, quam invicem exhibemus, Apostolicus sensus describit. Quemadmodum & de Jacob ait*: Adoravit fastigium virgæ ejus. *Consona vero istis & Gregorius cognomento Deiloquus, dicit*: Bethlehem cole, & Præsepe adora. *Quis putas eorum, qui recte & syncere intelligunt, quæ divina Scriptura proferuntur, intelligat quod hæc de Adoratione, quæ in spiritu fit, pronuncientur? nisi forte de insensatis sit, vel ex his, qui totius scripturalis scientiæ & paternæ doctrinæ expertes existunt? num quidem fastigio Virgæ servivit Jacob? Aut Præsepe præcepit* Gregorius *Theologus deservire? Et rursus quoque non vivificam Crucem salutantes, consone canimus*; Crucem tuam adoramus Domine, & adoramus Lanceam, quæ aperuit latus tuæ bonitatis? *Quod certissime salutatio est, & dicitur, sicut indicat istud, quod hæc propriis nostris labiis contingimus: nam etsi multoties invenitur Adoratio in divina Scriptura, & urbane loquentibus Patribus nostris pro servitute, quæ est in spiritu, quum vox multa significet, unum ex significatis ejus est adoratio secundum latriam.*

Adhuc

Adhuc autem Adoratio est & ea, quæ per honorem & per amorem fit: sicuti nos adoramus gloriosissimum & mansuetissimum Imperium vestrum. Est & alia per timorem tantum, sicut Jacob adoravit Esau; & est per gratiam, sicut Abraham adoravit filios Heth pro agro, quem accepit ab eis in sepulturam Saræ uxoris suæ. Item expectantes quædam a sublimioribus beneficium consequi, adorant eos, sicut Jacob Pharaonem. Hinc enim divina Scriptura docens nos, Dominum tuum adorabis, & illi soli servies, *Adorationem absolute ponit, & non adjicit* soli, *ut significata multa habentem & vocem æquivocam. Porro,* servies illi soli, *dixit; etenim soli Deo servitutem nostram referimus.* Ista est Græcorum distinctio. Quæ Deo soli debetur, vocatur, *Latria, Adoratio secundum latriam, servitus Deo debita, servitus quæ est in spiritu, Adoratio, quæ fit per Deo debitam servitutem; Latria quæ secundum fidem est.* Quæ vero Sanctis impenditur, appellatur, *Adoratio; salutatio; deosculatio: Adoratio per honorem & per amorem: adoratio quæ pertinet ad honorem: Salutatoria adoratio, cum convenienti honore.* Hinc dicunt, *venerabiles Imagines salutamus: suscipimus & amplectimur honorabiliter: adorationem quæ per honorem fit, eis impendimus: honoranter eas adoramus: honorariam iis adorationem tribuimus: non tamen Deos nominamus, neque ut Diis deservimus, neque ab illis expectamus divinum judicium, neque spem salutis nostræ in eis habemus: neque divinæ eis servitutis vel cultus officium impendimus.* Hæc enim servitus Græce *Latria* dicitur, de qua voce S. Augustinus lib. 10. de Civitate Dei cap. 1. *Latriam nostri, ubicumque sanctarum Scripturarum positum est, interpretati sunt servitutem. Sed ea servitus, quæ debetur hominibus, secundum quam præcipit Apostolus servos dominis suis subditos esse debere, alio nomine Græci nuncupare solent. Latria vero secundum consuetudinem, qua locuti sunt qui nobis divina eloquia condiderunt, aut semper, aut tam frequenter ut pene semper, ea dicitur servitus, quæ pertinet ad colendum Deum.* Vocem (ut inquit Lupus notat. in Canones Concilii septimi pag. 1084.) adæquate correspondentem nos Latini non habemus, ideoque Græca semper uti adsuevimus. Græcis λατρεία, & δουλεία, una eademque res est, *servitutem significans:*

atque

atque idcirco a ſacris Scriptoribus ſolet ad Deum referri, ſic tamen, ut aliquando etiam ad homines extendatur, & tam pro honoraria, quam pro vera ſubjectione accipiatur, juxta illud S. Pauli ad Galatas 5., *ſed per caritatem ſervite invicem*, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. & Gen. 29. 18. δουλεύσω σοι ἑπτὰ ἔτη περὶ τῆς Ῥαχὴλ, *ſerviam tibi ſeptem annis pro Rachel.* & Exod. 14. v. 12. οὐ τοῦτο ἦν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλαλήσαμεν πρὸς σὲ, λέγοντες. πάρες ἡμᾶς, ὅπως δουλεύσωμεν τοῖς αἰγυπτίοις. κρεῖσσον γὰρ ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς αἰγυπτίοις, ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ, " nonne iſte eſt ſermo, quem loquebamur ad te, dicentes: dimitte nos, ut ſerviamus Ægyptiis? melius eſt enim, nos ſervire Ægyptiis, quam mori in hoc deſerto". Infinita ſunt exempla, in quibus verbum δουλεύω, apud Græcos Scripturarum Interpretes, tum pro cultu religioſo Deo debito uſurpatur, tum pro miniſterio, ſive ſervitio quolibet hominibus præſtando. Idem dicendum de voce λατρεύω, quæ ſine diſcrimine uſurpatur, & ejuſdem eſt ſignificationis, ac δουλεύω, tam apud profanos auctores & Grammaticos, quam apud Græcos Veteris Teſtamenti Interptetes. Veteres Gloſſæ λατρεύω, *ſervio*; *ſervio* δουλεύω. Heſychius, λατρεύειν, δουλεύειν. Item λατρευτὸν, δουλικόν. &, λατρεύω, σέβω, δουλεύω. Tandem, λατρεία, δουλεία. Svidas, λατρεία, δουλεία, ἐπὶ μισθῷ, *ſervitus mercedis cauſa*. Phavorinus, λατρεύειν, κυρίως τὸ δουλεύειν. Λατρεύειν, *proprie eſt ſervire*. Septuaginta Interpretes per λατρείαν, non modo exprimunt cultum ſoli Deo debitum, verum etiam illum, qui tribuitur Creaturis: ut Levit. cap. 22. v. 7. 8. 21. & Numer. cap. 28. num. 18. ubi opus ſervile, quod Lex faciendum vetat in Sabbato, vocatur ἔργον λατρευτόν. Et Deuteron. 28. 48. habetur, λατρεύσεις τοῖς ἐχθροῖς σου, *ſervies inimicis tuis*. Sed & Hebraica vox עָבַד, ab iiſdem Interpretibus modo per δουλεύειν, modo per λατρεύειν, redditur. Neque vero, ut nonnulli autumant, ſemper ſumitur pro cultu Deo debito, ſed etiam pro ſervitio, ſive cultu, qui tribuitur Creaturis. Sic Geneſ. 29. 18. אֶעֱבָדְךָ, *ſerviam tibi annos ſeptem pro Rachele.*

le. Exod. 14. v. 12. *recede a nobis*, וְנַעַבְדָה *& serviemus Ægyptiis*. Exod. 21. 1. *Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet* יַעֲבֹד. Et sexcenta alia. Ut hinc discas, quam inepte Kieslingius, Latriam & Duliam pro una eademque re accipiendam affirmans, utramque de cultu religioso, qui soli Deo debetur, tantummodo intelligendam contendit. Verba ejus recito. *Auctores novi Instrumenti* (inquit pag. 43.) *hoc Pontificiorum discrimen* (inter Latriam & Duliam) *ignorant, & voces* λατρεύειν *&* δουλεύειν *promiscue ponunt, & de cultu religioso, qui soli debetur Deo, usurpant*. Quam hoc sit falsum, Testamenti Veteris Auctores demonstrant, ubi eadem vox, δουλεύω, & λατρεύω, non de solius Dei cultu religioso tantum, sed etiam de quolibet obsequio seu ministerio creaturis exhibendo, frequentissime occurrit. Sed & occurrit in Testamento novo eodem sensu. Pauca e multis seligo. 1. Timoth. 6. 2. *Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis serviant, quia fideles sunt & dilecti*: Græcus habet, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν. Act. 7. v. 7. *Et gentem, cui servient, judicabo ego, dixit Dominus: Et post hæc exibunt, & servient mihi in loco isto*. Καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ, εἶπεν ὁ κύριος· καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. En, δουλεύω de creaturis dicitur, & λατρεύω de Deo. Verum ut semel omnia complectar, nonne eadem in sacris literis debet esse vocum, δουλεύω, & λατρεύω, ac istarum, δοῦλος, & κύριος, seu δεσπότης? quas tamen voces, quis nescit, de Creatore & creaturis promiscue usurpari? tam enim dicitur *servus Dei*, quam *servus hominum*; sic etiam *Dominus*, & de Deo, & de hominibus prædicatur.

Ineptissime igitur Kieslingius has voces λατρεία & δουλεία, ad cultum divinum in sacris literis restrictas affirmat: ineptissime citat Spanhemium & Suicerum pag. 43. in hæc verba: " Probavit vir magnus ille Batavus, ex communi usu „ vocum apud Scriptores, & Scripturæ Sacræ lectione satis „ evidenter, has voces, *Latria & Dulia*, promiscue de cultu „ divino sumi: cui adjicio Suicerum ". Suicerus enim & Spanhemius utramque vocem dicunt de Deo æque ac de creaturis

turis dici: utramque promiscue, eandem rem significare; nullum in Scripturis discrimen apparere inter Latriam & Duliam: ac propterea in illud discrimen invehuntur, quod nostri Orthodoxi ponere solent inter Latriam & Duliam, hanc de Sanctorum, illam de Dei cultu intelligentes. Suiceri verba in Thesauro tom.2. pag. 216. hæc sunt, ad vocem λατρεία. *Hic non incommode quæritur: An distinctio λατρείας & δουλείας, qualem urgent Pontificii, dum volunt λατρείαν esse cultum soli Deo debitum; δουλείαν vero cultum, quem fas sit religiose tribuere creaturis, aliquo nitatur Scripturæ fundamento? nos illud negamus: ratio evidentissima est, quia hæ voces sine discrimine usurpantur, & ejusdem sunt significationis tam apud profanos auctores & Grammaticos, quam apud Græcos V. Testam. Interpretes, & Novi Testamenti Scriptores Θεοπνεύστους.* Et post pauca. *LXX. Interpretes per λατρειαν non modo exprimunt cultum soli Deo debitum, verum etiam illum, qui tribuitur creaturis.* Et mox. *Ibidem voce δουλείας utuntur passim, quum agitur de Deo, & de cultu, qui soli Deo tribuitur, & עָבַד, modo per δουλεύειν, modo per λατρεύειν interpretantur.* Audis, mi Kieslingi, voces, δουλεία & λατρεία, promiscuæ esse significationis, & tam per illas exprimi cultum soli Deo debitum, quam illum qui tribuitur creaturis? cur ergo illas ad cultum soli Deo debitum restringis, & hoc testibus Spanhemio, & Suicero? Spanhemius & Suicerus hoc tantum dicunt, discrimen inter λατρείαν & δουλείαν, qualem volunt Pontificii, in Sacris Scripturis non habere fundamentum; non tamen affirmant, voces istas de solius Dei cultu in Scripturis dici.

At ego postquam Kieslingium allatis Scripturæ testimoniis ad hoc adegi, ut fateri debeat tam de creaturis, quam de Deo voces istas λατρεία & δουλεία promiscue usurpari, nunc pergo ad id, unde digressus sum, eidem demonstraturus, recte a Latinis & a Græcis, post exortas hæreses, vocum cetcroquin promiscuarum, significationem fuisse distinctam. Græci, ut vidimus, προσκύνησιν, *Adorationem*, æque dici volunt de Deo, ac de Sanctis; λατρείαν vero & δουλείαν, ad solum Deum referri.

Quæ

Quæ ſupra retulimus verba, hæc ſunt; *Hinc divina Scriptura docens nos*, Dominum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies, *adorationem abſolute ponit, & non adjicit ſoli, ut ſignificata multa habentem, & vocem æquivocam. Porro* ſervies illi ſoli, *dixit: etenim ſoli Deo ſervitutem noſtram referimus.* Nimirum citant illud Matth. 4. v. 10. & Luc. 4. v. 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις: quæ verba a Chriſto Domino deſumta ſunt ex Deuteronom. 6. v. 13. ubi Hebraicus textus habet: אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד *Dominum Deum tuum timebis, & ipſi ſervies*: Græca autem verſio: Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις: & Latina: *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſervies.* Eadem verba recurrunt Deutoron. 10.20. Utrobique Græca & Latina verſio, *Dominum Deum tuum* φοβηθήσῃ, *timebis*, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, *& illi ſoli ſervies*: Hebraicus vero textus, ut ſupra. *Timere*, in Scriptura, idem eſt ac *colere*, *adorare*: hinc in Teſtamento novo pro φοβηθήσῃ, *timebis*, reperitur, προσκυνήσεις, *adorabis*. Non quæro, an Patres Nicæni ex iis verbis: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies*, recte intulerint, *Adorationem* eſſe Deo & creaturis communem; *ſervitutem* vero, hoc eſt λατρείαν, ſoli Deo debitam; ex eo nimirum, quod dicitur, *ſervies illi ſoli*: Videntur enim humanum quid paſſi, dum ſolius Græcæ verſionis rationem habent: nam textus Hebraicus non habet, *illi ſoli*, ſed, *illi ſervies*: & verbum עָבַד, *Abad*, quo *ſervitus* ſignificatur, jam vidimus in ſacris literis æque de Deo ac de creaturis dici. Non quæro, inquam, an ii recte argumententur: ſed hoc certum eſt, quum tam προσκύνησις, *Adoratio*, quam λατρεία & δουλεία, *ſervitus*, in Scriptura promiſcue Deo & creaturis tribuantur; Nicænos tamen Patres decreviſſe, has quidem duas poſtremas voces de Deo in poſterum eſſe accipiendas; primam vero promiſcue de creaturis ac de Deo poſſe uſurpari: idque eos feciſſe, ut diſcrimen aliquod inter cultum & cultum ponerent, neque Creator cum creaturis confunderetur.

Verum Latinis hæc diſtinctio non arriſit, ſed altera, quam Cardinalis Bellarminus Tom. 1. de Eccl. Triumph. lib. 1. cap. 12.

cap. 12. ita exponit. " Sed quamvis ista vocabula non sint
„ propria divino cultui, secundum primam ipsorum voca-
„ bulorum institutionem, tamen Schola Theologorum non
„ sine causa excogitavit illam distinctionem *de Latria*, &
„ *Dulia*. Nam quum in re inveniatur manifesta distinctio in-
„ ter cultum Dei, & Sanctorum, oportet etiam ad vitandam
„ æquivocationem invenire distincta vocabula. Optima autem
„ erant ista duo. Primo quia Scriptores sacri vocem λατρεία,
„ *Latria*, nunquam usurpant, nisi pro cultu solius Dei, ut pa-
„ tet ex toto novo Testamento; vocem autem δουλεία, *Dulia*
„ usurpant pro omni servitute tam Dei quam hominum. *Et*
„ *post pauca*. Neque obstat, quod isti Patres raro memine-
„ rint nominatim Duliæ: nam quum dicunt, Sanctos & Ima-
„ gines coli debere, & non Latria, satis indicant, debere coli
„ alia specie cultus, quam nos vocamus Duliam": uteam vo-
cat Beda in cap. 4. Lucæ, & Magister cum omni Schola lib.
3. Sent. dist. 9. & idem insinuat S. Augustinus lib. 20. contra
Faustum, ubi docet Deum cultu Latriæ colendum esse, se-
cus Sanctos." Colimus, *inquit*, ergo Martyres eo cultu di-
„ lectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti ho-
„ mines Dei, quorum cor ad talem pro Evangelica veritate
„ passionem paratum esse sentimus: sed illos tanto devotius,
„ quanto securius post certamina superata; quanto etiam
„ fidentiore animo laude prædicamus, jam in vita feliciores
„ victores, quam in ista adhuc usque pugnantes. At illo cul-
„ tu, qui λατρεία, *Latria* Græce dicitur, Latine uno verbo
„ dici non potest, quum sit proprie quædam divinitati debi-
„ ta servitus, nec colimus, nec colendos docemus, nisi unum
„ Deum." Idem lib. 10. de Civitate Dei. "Latriam nostri,
„ ubicumque sanctarum Scripturarum positum est, interpre-
„ tati sunt servitutem. Sed ea servitus, quæ debetur homi-
„ nibus, secundum quam præcepit Apostolus servos dominis
„ suis subditos esse debere, alio nomine Græce nuncupari so-
„ let". Nimirum, δουλεία: Sic enim habet Apostolus Ephes.
6. 5. Coloss. 3. 22. Tit. 2. 9. ubi hæ voces occurrunt, οἱ δοῦλοι,
ὀφθαλμοδουλείαν, δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ, ac pro-
inde δουλεία tam de Christo, quam de hominibus dicitur. Per-
git

git S.Augustinus: "Latria vero, secundum consuetudinem, „ qua loquuti sunt qui nobis divina eloquia condiderunt, „ aut semper, aut tam frequenter ut pene semper, ea dicitur „ servitus, quæ pertinet ad colendum Deum." Ecce Augustinus distinguit Latriam a Dulia: hanc vocat servitutem, quæ debetur hominibus, secundum quam præcepit Apostolus, servos dominis suis subditos esse debere, & alio nomine (*quam Latria*) Græce nuncupari solere: Duliam videlicet. Latriam vero, eam dici servitutem, quæ pertinet ad colendum Deum. Quamquam λατρέυω, & δυλέυω, in utroque Testamento pro una eademque re sumatur, & de Deo æque ac de creaturis dicatur; attamen S. Augustinus vult, apud Latinos jam suo tempore, morem invaluisse, ut Latria dicatur servitus quæ pertinet ad colendum Deum; Dulia vero, servitus, quæ debetur hominibus. Fateor, non loquitur ibi S. Augustinus de cultu Sanctis, aut Imaginibus exhibendo, sed de cultu, quo servi debent dominos suos prosequi. At quum alibi idem S. Doctor dicat, a nobis Sanctos Martyres coli, & quidem non cultu Latriæ, quæ est proprie quædam divinitati debita servitus; manifeste hinc liquet, eosdem Sanctos Martyres a nobis coli cultu *Duliæ*. Quidquid crepet Kieslingius, optime ad rem concludit cl. Joannes Chrysostomus Trombellius, Canonicus Regularis Congregationis Rhenanæ, & Sanctissimi Salvatoris Bononiæ Abbas, in suo præclaro opere de cultu Sanctorum edito Bononiæ anno 1740., inquiens pag. 15. *Doctores Ecclesiæ has voces, ut olim Patres Ecclesiæ vocabula* Persona, Hypostasis & Homousion, *introduxerunt, &, ut ita loquar, sanctificarunt*. Sicut enim non imaginaria fuere vocabula, *Hypostasis*, *Persona*, *Homousion*, sed in re ipsa fundata, quemadmodum Kieslingius ipse pag. 40. & seq. fatetur, ita neque imaginaria hæc distinctio inter *Latriam* & *Duliam*; sed primo quidem a S. Augustino desumta, deinde fundata in discrimine, quod omnino intercedere debet inter servitutem Deo, & inter servitutem creaturis debitam. Postremo, tametsi Græce idem sit λατρεία, ac δυλεία; Latini tamen jure possunt unam vocem ab altera distinguere; & primam quidem pro *servitute* Deo debita usurpare, alteram vero pro servitute debita creaturis. Nonne (si

vim Græcæ vocis respiciamus) ὑπόστασις, idem omnino est, ac Latine *Substantia*? Græcam tamen vocem *Hypostasis*, non pro substantia Latini usurpant, sed pro supposito, subsistentia, sive persona. Non ergo pigmenta sunt, quibus Latini, & Græci ad emolliendum cultum Sanctorum utuntur, uti imperite ait Kieslingius, sed solida & verissima ab utrisque usurpata vocabula, ut cultum Deo debitum, ab illo qui creaturis exhibetur, distinguant.

XI. Miracula a Deo patrata per sacras Imagines non minus apud Græcos, quam apud Latinos

Septima Kieslingii assertio. *Hoc discrimen inter Græcos & Latinos, in colendis Imaginibus intercedit, quod miraculorum opinio apud Græcos non tam magna, quam in Romana sit Ecclesia*. Si loquitur Kieslingius de miraculis, quæ a Græcis perhibentur per sacras Imagines fieri, aut facta fuisse; liquet, ipsum in Græcanicis rebus hospitem omnino esse & peregrinum, dum ait, non tam magnam apud Græcos miraculorum opinionem, quam in Romana sit Ecclesia. Ut enim missa faciam, quæ ab antiquis Scriptoribus narrantur de Imaginibus Achiropœtis, idest, non manufactis, Christi videlicet ad Abgarum misso Sudario, Hodegetria, Chalcopratiana, aliisque, miracula, juvat hic pauca ex Joanne Comneno repetere de Imaginibus Athoniticis. In Monasterio S.Athanasii pag. 454. *Illic est imago Sanctissimæ Deiparæ, quo loco Cucuzelæ psallenti aureum nummum dedit*. Pag. 462. de Imagine Deiparæ in Monasterio Batopedii. *Anno* 6370. (Chr. 862.) *venerunt Arabes & Saraceni ex Syria, Christianos occidentes, excursionesque contra illos facientes: quo tempore* XLII. *Martyres in Ammorio necati sunt. Ad sacrum vero montem irrumpentes, hoc Monasterium expilaverunt, prorsusque devastarunt: ex divinis autem patribus, qui inibi erant, alios trucidarunt, alios captivos fecerunt. Templi vero tegumentum totum foliis aureis ornatum abstulerunt. Quin etiam in medio Ecclesiæ ignem excitarunt, totamque denigrarunt fumo, itaut speciosissima illa musiva historia non ultra appareat: solaque manserit historia Deiparæ in sublimi posita, & ea quæ repræsentat,* Ave gratia plena. *Porro custos sacri Altaris, antequam Arabes advenirent, venerandam Crucem, & Imaginem Deiparæ, quæ fundandi Monasterii causa fuerat, in fontem, quem supra diximus sub sacra mensa esse, conjecit cum lampade ardente: & hæc modo con-*

congruenti ſuperne cooperuit. Quum autem fugam capeſſeret, comprehenſus a Barbaris, captivuſque abductus, in Creta venditus eſt. Elapſis vero ſeptuaginta annis, a captivitate redemtus, in Monaſterium rediit, ac de more genua flexit. Poſt dies aliquot Nicolaum Monaſterii præfectum interrogavit de Imagine fundatrice: quo audito obſtupeſcens ille, anceps animi erat. Demum, ut compendio dicam, præmiſſis precibus, & aperto fontis, qui ſub ſacra menſa eſt, oſtiolo, Imaginem Deiparæ ſalvam, lampadem in conſpectu ejus ardentem, & Crucem reperiunt, gloriam Deo rependunt, & educta illa in ſacro Altari reponunt: quo loco jam viſuntur, pieque coluntur ab omnibus. Et pag. 463. *In gratiam vero miraculi, ſive inventionis venerandæ Imaginis, in qualibet feria ſecunda hebdomadis fit Proceſſio in honorem Deiparæ., & in qualibet feria tertia Liturgia celebratur.* Pag. 466. in eodem Monaſterio Batopedii. *Extrinſecus autem in parvo narthece ad lævam depicta eſt illa Deiparæ imago, quam Diaconus quidam in cellerarium iratus, quod ſibi vinum non daret ad potandum, in genam dexteram proxime oculum gladio percuſſit inſanus; unde o res mira! ſanguis multus emanavit: quam Imaginem exinde, ἐσφαγμένην, jugulatam vocaverunt. In conſpectu autem ejus lampas ardet aſſidue ad hunc uſque diem. Sanguis effuſus adhuc in vulnere conſpicitur. Porro miſer ille Diaconus ſubito cæcus effectus eſt; ac deinde parata in conſpectu Imaginis ſedecula, cum timore ac tremore uſque ad finem vitæ ibi jugiter precabatur: cui tandem miſerata Deipara viſum reſtituit, ac delictum condonavit. Manus tamen, quæ Imaginem ferire auſa fuerat, ad uſque finem arida manſit. Et hactenus eadem ipſa manus jacet in conſpectu Imaginis in teſtimonium horrendi tunc patrati miraculi, ad multorum reſipiſcentiam, ac Deiparæ gloriam.* Et pag. 467. *Illic eſt quædam Deiparæ Imago intra apſidulam depicta, quæ olim Imperatrici, ne in divinum Templum ingrederetur, edixit.* Hiſtoriam hic compendio narrat Joannes Comnenus, quam contigiſſe ait anno Mundi 5890. Chriſti 382. & pag. 468. hanc aliam ſubjungit. *Sub Catechumenorum loco viſitur alia Deiparæ imago, miraculo inſignis, in Sacello, quod vocatur τὸ παρακλήσιον, conſolationis, ſcalam conſcendentibus ad dexteram, in muro depicta. Quæ aliquando, res mira! vultum convertit ad Hegumenum Mo-*

Monasterii; ipsique insidias furum declaravit, & incursionem, quam facturi erant in Monasterium: quod ita sine detrimento servatum est. Et sane Imaginis vultus hactenus ad dexteram versus conspicitur. Atque ad hunc usque diem lampas, & quidem prægrandis, jugiter ardet in ejus honorem, & ad memoriam vere tremendi miraculi. In Monasterio Iberorum pag. 475. *Ibi est Imago Deiparæ quæ vocatur Portætissæ: quæ Iconomachorum tempore suopte motu per mare illuc profecta est.* Et post pauca: *Imago miraculis insignitur: fert autem in gutture signum infixi gladii, unde, o prodigium! sanguis multus effluxit, & hactenus conspicitur.* In Monasterio Dionysii pag. 478. *Illic item reperitur Imago Sanctissimæ Deiparæ, miraculis insignis, quæ paucis abhinc annis ex omnibus suis partibus undique unguentum effudit; ita ut totum argentum, quo illita erat, unguento circumquaque perfusum fuerit, atque in præsentem usque diem aperte conspiciatur.* In Monasterio Protati pag. 484. *Extat ibi imago miraculis insignis, quæ semel, o res mira! loquuta est, & dixit,* Psallant quod dignum est. *Habetur item altera imago Salvatoris Christi in Altari, quæ Sacerdoti dixit, ut festinaret sacram Liturgiam celebrare, propter seniorem Monachum, qui divinis Mysteriis communicare volebat, & ob asperum multorum dierum jejunium, animo deficiebat, nec poterat ultra sustinere.* In Monasterio Zographi pag. 488. duæ Imagines S. Georgii Martyris, quarum altera non mortali manu facta, sed ab eodem ipso Sancto depicta dicitur, suopte motu ex Palæstina & Arabia in illud Monasterium per mare venisse perhibentur. Postremo pag.492. in Monasterio Pauli, *est & alia Imago parva cum pictura quoad artificium inimitabili, quam Imperator Theophilus, utpote Iconomachus, conjecit in ignem; & tamen, o res mira! combusta non est, sed servata & ad hanc usque diem salva & integra manet.* Quid ad hæc Kieslingius? nonne magna miraculorum opinio apud Græcos, & fortasse major, quam apud Latinos? An vero in Ecclesia Schismatica aut Hæretica possint per Imagines fieri vera miracula, consule præstantissimum opus Sanctissimi Domini nostri Benedicti XIV. de Canonizat. Sanctor. ubi lib.4. par.1. cap.3. ex professo tractat hanc materiam, *de malis scilicet Angelis, Infidelibus, Hæreticis, & Antichristo, quoad miraculorum patrationem.*

CA-

CAPUT VI.

Tabularum Capponianarum cum Athoniticis Imaginibus comparatio.

NUNC ad Græcas Moſcoviticaſque Athonitarum Monachorum Imagines redeo.

Jam vidimus ex Joanne Comneno, non modo Græcos, verum etiam Iberos, Bulgaros, Servos, & Ruſſos Monachos in monte Atho ſuum cœnobium olim habuiſse, & nunc habere. Sic autem ſcribit Joannes Comnenus de Bulgaris & Servis pag. 472. *Qui autem ibi* (hoc eſt, in Monaſterio Chilantarii) *aſceticam vitam agunt Patres, genere Servi & Bulgari ſunt*. Et pag. 491. *Divinum & ſacrum Monaſterium S. Pauli a Bulgaris & Servis incolitur*. Et pag. 494. *Patres autem iſtic* (in Monaſterio Xenophontis) *habitantes Servi & Bulgari ſunt*. De Iberis pag. 473. *Celebre Monaſterium Iberorum eſt antiquiſſimum fundatum ab orthodoxis Imperatoribus Romanorum* (ideſt Græcorum) *& primum quidem ab Imperatrice Romani Imperatoris uxore, & a filiis ejus. Deinde vero ſplendidius & magnificentius ſtructum eſt ab illuſtriſſimo Tornicio, qui tunc Dux exercitus erat, & ibi Monachus effectus eſt. Defuncto itaque Romano, & Imperatrice Vidua relicta cum filiis orphanis & tenellis, quum Imperium a Perſarum incurſionibus periclitaretur, Imperatrix & Senatus Princeps miſerunt ad Monaſterium, ipſumque* (Tornicium) *Conſtantinopolim deduxerunt: multiſque precibus atque ſuaſionibus devictam, Ducem exercitus conſtituerunt. Ipſe vero in Iberiam profectus, quum exercitum magnum collegiſſet, Barbaris obviam ivit, & commiſſo prælio, devicit ipſos & in fugam convertit, magnamque prædam cum captivis agens, ad Regiam victor & triumphans rediit. Petitaque ab Imperatrice venia, ad ſacrum Montem ſecundo rediit, & hoc ipſum Monaſterium, ubi nunc viſitur, ad refugium patriæ ſuæ Georgiæ conſtruxit. Ideoque vocatur Iberorum. Manſit autem Tornicius ibi Monachus, donec quieſceret in Domino. Renovatum deinde magnifice fuit a Regibus & Prinſipibus Iberiæ, cum valido & pulcro muro in circuitu*. Demum de

I. Bulgari, Servi, Iberi, & Ruſſi, præter Græcos, ſua habent in Monte Atho Monaſteria.

de Ruffis pag. 497. *Sacrum ac venerandum Monasterium Russorum est in loco plano, & umbroso, aquis irriguo, muris cinctum, cum cellis, turribus, & ceteris. Templum autem in honorem Sancti & magni Martyris Panteleemonis consecratum est: neque tamen latitudine & amplitudine ædificii commendatur, quantum altitudine. Habet Sacella sex, & alia ædificia memoratu digna. Fundator ejus fuit Knezes Serviæ Lazarus, qui ob incorruptam virtutem Sanctus postea fuit.* Carolus du Fresne Ducangius in præclaro illo libro de Familiis Bryzantinis, deque Familiis Dalmaticis, Sclavonicis, & Turcicis, tit. IX. *de Serviæ despotis*, Lazaros duos exhibet: unum edit. Parif. pag. 336. & Venet. pag. 260. qui *Lazarus Bukovitzius* audit, *Wxus* a Luccario appellatus, Solymani Turcarum Imperatoris bello, quod contra Musam gessit, partes sequutus, ab eodem Musa captus, & Philippopoli capite truncatus est: alterum edit. Parisien. pag. 338. & Venet. 262. qui *Lazarus Brankovvitzius*, vel *Bukovitzius* quoque dicitur, tertius Georgii Serviæ despotæ filius; hic pulso & exacto fratre Georgio, Serviam invasit: quumque Mahometes Turcarum Sultanus, ad quem Georgius confugerat, ingenti copiarum militarium apparatu in Serviam irrupisset, Lazarus, ejus adventu terrore simul ac mœrore perculsus, qui aliunde hac injusta usurpatione subditorum odium incurrerat, haud multo post, vitam exuit mense Decembri anno 1458. Uxorem duxerat anno 1445. Helenam Palæologinam, Thomæ Moreæ despotæ filiam, quæ obiit exul 7. Novembris, anno 1474. quum paulo ante mortem vestem induisset Monachicam. Hactenus Ducangius ex Phranze lib. 2. & 3. & ex Laonico lib. 7. Helenæ vir Lazarus is fortasse est, de quo Joannes Comnenus.

II. Moscoviticæ sacræ Imagines nostris Tabulis similes in Athoniticis Monasteriis.

Vidimus etiam ex eodem Joanne Comneno, Moscoviticas Imagines in Templis Athoniticis suspensas esse: nimirum pag. 467. in Templo Batopedii, *in Choro, & in Altari* plusquam centum *Imagines Moscoviticæ*, omnes argenteæ deauratæ: pag. 492. in Templo Pauli, *habet Ecclesia Imagines multas Moscoviticas eleganter ornatas*. Et pag. 486. de Monasterio Simonis Petræ; *in dextero Choro sunt duodecim Imagines Moscoviticæ, quæ Sanctos singulis mensibus coli solitos referunt.* Quis non videt *Moscoviticas illas duodecim Imagines*

nes a nostris Tabulis Græco-moschis nihil differre? in utrisque enim Sancti singulis mensibus coli soliti repræsentantur. Quod vero spectat ad Dominicas & Solemnitates per annum, quæ in nostris etiam Tabulis Græco-moschis depictæ visuntur; earum similis est illa ab eodem Comneno memorata Pictura, ubi de Monasterio Pauli pag. 492. post allata superius verba, *habet Ecclesia Imagines multas Moscoviticas eleganter ornatas*, hæc subjungit: " Illic habetur Crux admi-„ randa argentea deaurata tota, a Constantino Magno facta, „ cum vetustissima pictura duodecim Solemnitatum Domini-„ carum, insculpta literis Latinis ad picturarum inscriptio-„ nes, antiquis characteribus Longobardicis & Gothicis". Quamquam enim in hac Comneni narratione asystatum sit, sibique repugnet, quod dicitur de Constantino Magno Crucis illius auctore, deque literis Longobardicis & Gothicis eidem Cruci inscriptis: (Constantini siquidem Magni ævo nondum literæ Longobardicæ & Gothicæ emerserant: adeoque pro Constantino Magno reponendum puto Constantini Monomachi nomen:) res tamen ipsa, quæ ibi narratur, eo tantum errore demto, mirum quantum Tabulas nostras Græco-moschas illustrat. Quemadmodum pictura illa duodecim Solemnitatum Dominicarum, a Græco fortasse pictore, sed ad usum Latinorum elaborata, non Græcis, sed Latinis literis fuit inscripta; sic Tabulæ nostræ Ruthenicæ, a Græco, ut videtur, pictore, in aliquo Montis Atho cœnobio, vel Bulgarorum & Servorum, vel Iberorum, aut etiam Græcorum, confectæ, Russorum tamen usui futuræ, non Græcis, sed Ruthenicis literis fuerunt inscribendæ. In Athoniticis dixi Monasteriis Bulgarorum & Servorum, vel Iberorum, aut etiam Græcorum: non tamen in Monasterio Russorum; etenim ea quidem Monasteria ætatem nostrarum Tabularum antecedunt, quum fere omnia fuerint ante annum Christi 1100. condita: at vero cœnobium Russorum, ut ex Comneno liquet, quum a Lazaro Serviæ Despota, adeoque post annum Chr. 1400., fundatum sit, Tabulis nostris est recentius.

III. Aut a Græco pictore, aut certe a Bulgaro seu Serviano sunt nostræ Tabulæ elaboratæ.

Neque mirum videri debet, quod Ruthenicæ Imaginibus literæ a Græco pictore sint inscriptæ in Monasteriis Athoniticis Græcorum, sive Iberorum, aut etiam Bulgarorum & Servorum.

vorum. Nam ficuti Mofcoviticæ Imagines, a Ruffis utique depictæ, in Græcorum Ecclefiis, ut fupra vidimus, funt fufpenfæ; fic etiam fieri potuit, ut Græcus pictor, Slavonicarum literarum non ignarus, facras illas Ephemerides, Ruffiæ, aut Serviæ Principibus, five Metropolitis ufui futuras, in Græcorum Afceterio, aut in Iberorum, five in Servorum & Bulgarorum laudatis Monafteriis elaboraverit. Quid? quod nihil vero propius conjici poteft, quam ut dicatur, in aliquo ex Athoniticis Servorum & Bulgarorum Monafteriis illas fuiffe depictas. Servi enim & Bulgari, tum iifdem Slavonicis literis, tum eodem ac Ruffi ritu, Græco nimirum, utuntur. Præterea iidem fuere earum gentium Apoftoli, Cyrillus fcilicet, ac Methodius, eademque fere lingua, ut infra oftendam, hoc in præfenti Kulcinii teftimonio contentus in præfat. ad Specimen Ecclefiæ Ruthenicæ pag.2. " Cyrillus inde (*ex urbe Regia*) ad inftantiam Ratislai Principis in Moraviam fe contulit, ibidemque cum focio Methodio multis annis laboravit in converfione Slavorum, Moravorum nimirum, Bulgarorum, Serborum, ac Rufforum. *Et in ferie Chronologica magnorum Ruffiæ, feu Mofcoviæ Ducum pag.*100. " Peculiaria deinde nomina Sauromatæ fumferunt, vel a locis, vel a Principibus, vel ab aliquo eventu; hinc Ruffi feu Roxolani, Slavi, Veneti, Antæ, Poloni, Serbi, Rafcii, Bulgari, Bohemi, totque aliis nominibus, quæ jam funt antiquata. *Et paucis interjectis*. Quatuor enim gentibus Sarmaticis late per orbem diffufis diverfa fuerint cognomenta, mores varii, animique difcordes, imo & linguæ ejufdem confufiones multiplices; ubi tamen eædem gentes Sarmaticæ fub communi Slavorum nomine, a *Slava*, ideft, gloria, derivato, armis ac potentia excellere cœperunt, facile quoque in unius linguæ dialecton confenferunt, quo vix aliquantulum alicubi diverfo nunc utuntur, Bohemi, Moravi, Poloni, Ruffi, Bulgari, Rafcii, Dalmatæ, & Mofchi univerfi. *Hactenus Kulcinius*.

CA-

CAPUT VII.

De Diptychis, Fastis, Kalendariis, Menologiis, & Ephemeridibus, effigiatis, & non effigiatis.

De diversis Picturarum seu Imaginum speciebus diximus satis. Nunc de Tabularum tum Græco-moscharum, tum aliarum nominibus.

I. Ephemerides effigiatæ Græco-moschæ Papebrochii.

Suas Græco-moschas Tabulas Papebrochius appellat *Ephemerides*, & cum addito, *Ephemerides figuratas*: Sic enim scribit in Prolegomenis ad Tomum 1. Sanctorum *Maji pag.* 1. „ Quum placuisset semel sub unum aspectum dare totius „ Græcanici Anni sacri cursum, hexametris illis comprehen- „ sum, potius quam eum sic menstruatim distrahere, sub ea- „ dem Ephemeridum appellatione id faciendum censui; sub „ eademque comprehendere etiam volui quartum quoddam „ Menæorum, seu Menologiorum genus, in quo iidem fe- „ re totius anni Sancti, per duodecim Tabulas distributi, „ exprimuntur effigiati; atque Ephemerides Figuratas, sum- „ to ex re nomine, nuncupare: sicuti istas ex propria sibi sty- „ li ratione, vocavi metricas ". Est autem Ἐφημερὶς, *Ephemeris*, libellus, in quo acta quotidiana continentur: commentarius, regestum, memoriale. Latini *Diarium* dicunt, seu *Diurnum*. Et quidem aptissime id nomen Tabulis nostris Capponianis convenit, in quibus Sanctorum nomina singulis anni diebus recensentur: convenit & aliis tam pictis, quam scriptis Kalendariis seu Menologiis, de quibus suo loco dicendum erit.

II. Easdem Ephemerides Papebrochius *Menæa* & *Menologia* appellat.

Idem Cl. Vir Papebrochius triplex *Menæorum*, seu *Menologiorum* genus paulo ante notaverat. " Habebamus, *inquit*, duplex Menæorum seu Menologiorum, a mensibus, „ in quos annus dividitur, dictorum, brevissimum unum, „ quod totum possit membrana una expansa objici oculis; „ plenius alterum, quod debeat integrum volumen imple- „ re. Sed præter hæc aliud tertium deprehendi in ipso ma- „ jorum Menæorum corpore latitare, prorsus ei Martyrolo- „ gio simile, quod ante octingentos annos Wandelbertus

 „ Pru-

„ Prumienſis Monachus verſibus hexametris deſcripſit ; „ quodque Joannes Molanus ante Uſuardi Martyrologium „ verſiculatim diſtractum exhibuit , iterumque collectum „ recudit Acherius Tom. V. Specilegiorum ſuorum. Reperi „ enim in prædictis Menæis de ſingulorum dierum Sancto „ uno præcipuo, ante ejus elogium hexametrum unum ; pri- „ mumque inveni hujus mei ſpecimen, collectis totius Mar- „ tii verſiculis , ante Græca Acta ejuſdem menſis exhibui , „ rurſumque inter Acta menſis Aprilis , ſub appellatione „ *Ephemeridum Metricarum* , haud omnino (ut mihi „ videbatur) inepta , & necdum in ſacris occupata , Latinis „ vero omnibus non diſplicitura , quibus eadem ex aurei „ ſeculi Poëtis Propertio , Ovidio , Martiale innotuiſſet .

III. Quid ſint apud Græcos *Menæa*, quid *Synaxaria* ?

Et recte quidem Papebrochius , prout Tabulæ illæ fere-bant , quas ipſe illuſtrandas ſuſceperat . Nam earum quæ-dam hexametrum continent de ſingulorum dierum totius an-ni Sancto uno præcipuo ; aliæ vero Sanctos exprimunt effi-giatos , per duodecim tabulas diſtributos , pro totidem anni menſibus . Cæterum Græci , *Menæi* nomine intelligunt bre-vem aliquam Sanctorum , ſeu Chriſti ac Deiparæ Feſtorum , ut vocant , Immobilium , toto anno quotidie recurrentium nomenclaturam , qualis non in noſtris ſpectatur *Kalendariis* , ut idem Papebrochius autumat ; ſed qualis in Officio proprio Sanctorum juxta Romanum Ritum conſpicitur . Non enim nomina tantum Sanctorum uniuſcujuſque diei , ut fit in noſtris Kalendariis , recenſentur ; ſed etiam præter Cantus Lectio-neſque , explicatior quædam habetur unius pluriumve per dies ſingulos recolendorum notitia , quoad vitæ aut paſſionis modum , tempus & locum , ſive recurrentis Dominicæ ſolen-nitatis hiſtoriam , qualem continent , quæ etiam vocantur , & paſſim laudantur *Synaxaria* , iis ſimilia Martyrologiis , quæ apud Latinos exorſi ſunt ſcribere Beda & Florus , quæque deinde abſolverunt Rabanus , Uſuardus , Ado , Notkerus , ſtrictioris laxiorisve epitomæ formam obſervantes .

IV. Kalendaria , Faſti , Laterculi , Album , & Matricula , diffe-runt a Græcorum Menæis , & Syna-xariis .

At vero *Kalendaria* , & *Faſti* , tametſi ad normam Eccle-ſiaſticam transferuntur , longe differunt a *Menæis* Græcorum , longiſſime a *Synaxariis* . Illa enim , hoc eſt , *Kalendaria* , & *Faſti* , nomina tantum Sanctorum & celebritatum uniuſcujuſ-

que

que diei & mensis repræsentant: hæc autem, *Synaxaria* scilicet, & *Menæa*, elogium, & historiam præterea continent Sanctorum & solennitatum toto anno per singulos dies recurrentium. *Fastorum libri* appellantur, inquit Festus, *in quibus totius anni fit descriptio*: & Verrius: *Fasti sunt libri, quibus dierum totius anni continetur computatio*. Tales sub eodem nomine, versibus suis illustravit Ovidius, Festa & Ludos Populi Romani, ortus item atque occasus siderum notantes, necnon illustriora quædam gesta, quæ publica auctoritate judicata erant mereri memoriam quotannis populo renovandam. Eorum sic appellandorum principium fuisse a Tabulis quibusdam, *Fastos dies & Nefastos* notantibus, nemo tam parum Romanæ antiquitatis peritus est ut nesciat; neque velim dubitare, quin ejusmodi Tabulis idem *Fastorum* nomen remanserit, quandiu sub Romanis Consulibus Imperatoribusque Gentilibus Respublica stetit. *Fasti* etiam & *Laterculi*, dicebantur Magistratuum vel Civilium vel Militarium *Catalogi*, imo & *Nomenclaturæ* singularum Legionum ac Tribuum, quas posteriora tempora *Album*, aut *Matriculam* nuncupaverunt. Sed & *Laterculum* Theophilus Alexandriæ Episcopus, teste Sigeberto, appellavit Cyclum de observatione Paschæ per centum annos digestum: quem loquendi morem etiam recentiores Latini usurparunt in suis geographicis, historicis, seu Arithmeticis Tabulis. Ab hac ampliore ad longe restrictiorem significationem, *Fastorum*, *Laterculorum*, *Albi*, & *Matricularum* nomina frequentior usus sub Christianis Imperatoribus transtulit: non quidem, ut Fastos Nefastosque dies juri dicundo notarent; sed ut sive recurrentes sacras per annum celebritates indicarent, sive Sanctorum nomina unoquoque mense recolendorum, aut Catalogum Episcoporum aliorumque Fidelium ad Liturgiam recitandorum, seu demum Clericorum alicui Ecclesiæ inservientium: qui quidem Catalogi, sumto ex re nomine, appellati sunt etiam *Kalendaria*, & *Diptycha*; Kalendaria quidem, eo quod descriptis columnatim Kalendarum, Nonarum, atque Iduum notis cum literis Dominicalibus, totius anni Festa in iis adnotarentur; Diptycha autem, quod Tabulæ plicatiles essent, geminas se pandentes ac porrigentes.

Hinc,

V. De sacris & profanis Diptychis.

Hinc, ut in suo infinitæ propemodum diligentiæ eruditionisque Glossario mediæ infimæque Latinitatis brevissime simul & clarissime sacrorum profanorumque *Diptychorum* usum omnem explicavit Carolus du Fresne Dominus du Cange, (quem *Cangium* brevitatis gratia in posterum appellabimus) dicuntur δίθυρον δίπτυχον, γραμματίδιον, vel γραμματεῖον, Herodoto, Polluci, & Hesychio: γραμματεῖον δίθυρον, Libanio: *Bipatens pugillar*, Ausonio. Sunt enim *Diptycha*, ut Suidas & Hesychius exponunt, δύο περιβόλαια, ἢ δύο ἐπιβολὰς ἔχοντα, ὥστε τῷ μὲν ὑποστρώννυσθαι τὸ ἐπίπλουν. τῷ δὲ ἐπιβεβλῆσθαι, *quæ duabus constant tunicis, seu operimentis, quorum alterum operimento substernatur, altero idem obtegatur*. Quum vero Diptychorum hujusmodi, seu Tabellarum usus multiplex esse possit, sive sacer, sive profanus (quid enim in Tabellis scribi, pingi, seu insculpi non potest?) hinc alia sunt *Diptycha* Civilia, alia Ecclesiastica. Civilia sunt *Diptycha Consulum*, *Quæstorum*, & majorum Magistratuum, eorum nominibus inscripta, & imaginibus adornata, quæ ipsi ad amicos mittebant vice apophoreti, in Magistratus initi & adepti symbolum, de quibus Jacobus Gothofredus ad lib. 15. Cod. Theodos. de expens. Ludorum, & Alexander Wilthemius in commentario de Diptycho Leodiensi cap. 1. & 7.

VI. Diptychorum Ecclesiasticorum tria genera. Primum genus Episcoporū, seu Sanctorum.

Ecclesiasticorum Diptychorum tria sunt genera: primum, *Episcoporum* seu Sanctorum: alterum *Vivorum*: tertium *Defunctorum*. Diptycha *Episcoporum* illa dicuntur, in quibus Sanctorum Præsulum vita functorum, eorum scilicet qui in pace Ecclesiæ obdormierant, aut aliqua vitæ sanctitate inclaruerant, nomina exarabantur, quæ inter Missarum solemnia publice recitarentur. ἱερὰ δίπτυχα, Græcis, seu ἱεραὶ & ἅγιαι δέλτοι, Latinis appellata reperiuntur, *sacra Diptycha*, *Tabulæ sacræ*, *Catalogus Episcoporum*, *Codices vel Diptycha Ecclesiarum*, *salutatio beatissimorum Episcoporum*. Vide Concilium Chalcedonense Act. XI. Constantinopolitanum sub Mena Act. 5. Georgium Alexandrinum in vita S. Joannis Chrysostomi, Facundum Hermianensem lib. 4. cap. 1. de B. Cyrillo: Hadrianum II. Papam epist. 9. Hincmarum Rhemensem opusc. 17. ad Nicolaum Papam: & alios apud Cangium in Glossario Græco & La-

Latino, & Macros Fratres in Hierolexico. Diptycha hujusmodi vocantur *Complexus* ab Hormisda Papa in epist. ad Justinum num. 33. Tom. 4. Concil. Labb. pag. 1479. Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus in quinta mystagogica Catechesi tria Diptychorum genera distinguit: Sanctorum scilicet, Episcoporum & Defunctorum. *Postquam confectum est* (inquit) *illud spirituale Sacrificium, ipsum offerimus, ut meminerimus etiam ipsorum, qui ante nos obdormierunt. Primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras: deinde pro defunctis Patribus, & Episcopis; denique pro omnibus oramus qui inter nos vita functi, maximum credentes esse animorum juvamen, pro quibus offertur precatio sancti illius & tremendi Sacrificii.* Erant igitur tres inscriptorum, & recitandorum Ordines (ut notat Lupus ad Canones 5. Concilii pag. 752.) Primus palam Beatorum, secundus palam non Beatorum, tertius erat Patrum seu Episcoporum, quorum status erat incertus: ideoque illos neque invocabat Ecclesia, neque pro illis deprecabatur. Hinc illos errare idem Lupus demonstrat pag. 751. qui existimant, inscriptionem istam Episcoporum in pace Ecclesiæ defunctorum, fuisse antiquam Canonizationis ac Beatificationis formam, omnemque ita inscriptum Episcopum, dum ad Altare recitaretur, fuisse a Fidelibus cultum ac invocatum. Nam S. Augustinus lib. 1. Collat. Carthagin. cap. 230. Petiliano Donatistarum Episcopo existimanti, Cæcilianum Carthaginiensem Episcopum a nobis coli ut Sanctum, respondet: *In Ecclesia sumus, in qua Cæcilianus Episcopatum gessit, & diem obiit. Ejus nomen ad altare recitamus, ejus memoriæ communicamus, tamquam memoriæ fratris, non tamquam patris aut matris.* Ejus nomen salutabant, verum non ut Sancti, sed ut probi Episcopi, Sacerdotali officio citra querelam perfuncti, & a nobis cum pace & bona fama ad Deum profecti. Diversa enim fuisse salutandi & ad Altare recitandi genera ostendit idem Augustinus frequenter dicens de Sanctis Martyribus: *norunt Fideles, quo loco & ordine ad Altare recitentur.* Igitur eorum Antistitum, quorum nomina in ejusmodi sacra Diptycha referebantur post illorum excessum, quæ recitabatur in Liturgia memoria, longe alia erat ab ea quæ fiebat pro Sanctis: & Sacerdos aliter Sanctos

ctos, aliter Episcopos, & aliter defunctos commemoraret, uti ex S. Cyrillo Hierosolymitano patet. Ex eo autem modo, quo Sanctorum commemoratio peragebatur, initium sumsit *Canonizationis* ritus, cujus vocabuli vis nulla alia est, quam quod Summi Pontificis jussu, re prius diligenter expensa, virorum vitæ integritate & sanctitate atque editis miraculis insignium nomen in *Canonem* Sanctorum referatur. In *Canonem* itaque, ac in Diptycha, seu Catalogum, Album, & Tabulas Sanctorum referri, una eademque res est. Sed neque Sanctos Viros tantum in Diptychis, sive Tabulis sacris unacum Episcopis pie sancteque defunctis mos fuit recenseri; verum etiam OEcumenicas Synodos, ut docent Acta Synodi Constantinopolitanæ sub Mena, & Cyrillus in vita S. Sabbæ Abbatis fuse describit modum, quo ex ambone prædicatæ sunt sanctæ quatuor Synodi: quem ritum hodieque servant Syri orthodoxi, quum in Liturgia publice & palam sacras quatuor Synodos commemorant; servant etiam Jacobitæ Syri, Ægyptii & Abissini, a quibus tamen quarta Synodus omittitur. Hinc in Tabulis seu Kalendariis, & Menologiis, eundem morem legere est, sacrarum nempe Synodorum unacum Sanctorum Catalogo disertam commemorationem. Vide Ephemerides Græco-Moschas Papebrochii ad diem 16. Julii, qua Sanctarum sex Synodorum fit mentio.

VII. Alterum Diptychorum genus, Fidelium vivorum.

Diptycha vivorum, illa nuncupant, in quibus exarabantur nomina Romani Pontificis, Patriarcharum, Episcoporum, & eorum qui Clero adscripti sunt: deinde Imperatorum, Augustarum, & aliorum dignitate conspicuorum, qui eo tempore vivebant: postremo plebs ipsa & populus recensebatur, ac ii potissimum, qui offerebant. Chrysostomus in Liturgia: *Diaconus in circuitu sacram mensam thurificat, & Defunctorum ac Vivorum Diptycha, ut illi lubet, percurrit.* S. Maximus in Collatione cum Principibus, in Secretario: *Verumtamen quid volumus per multa discurrere? Inter sacras oblationes supra sanctam mensam post Pontifices, & Sacerdotes, & Diaconos, omnemque sacratum Ordinem, cum Laicis Imperatores memorantur, dicente Diacono: Et eorum qui in fide dormierunt Laicorum, Constantini, Constantis, & cæterorum. Sic autem & Vivorum memoriam facit Imperatorum post sacratos omnes:*

nes: apud Allat. in Concordia utriusque Ecclesiæ pag. 1185. De lapideo Imperatorum & Patriarcharum Regiæ Urbis Diptycho hæc apud Macros Fratres in Hierolexico pag. 224. *Prodigiosum quidem fuit id, quod in Chronico Belgico fol. mihi* 379. *narratur: extitisse nempe in Ecclesia S. Laurentii Constantinopolitanæ urbis quandam marmoream columnam laterculis sculptam, in quorum primo ordine Imperatorum, & in secundo ordine Patriarcharum notabantur nomina, ut de eis fieret in Missa commemoratio: quas notationes quidam Philosophus, nomine Leo, contemplans, vaticinatus est, dicens, quod quando laterculi illi essent completi, tunc fore, ut capiatur ab hostibus Civitas, & Græcorum Imperium cessaret. Quod ita evenit: nam in ultimo laterculo nominibus Constantini Palæologi Imperatoris, & Gregorii Patriarchæ, qui appellatus est Gennadius secundus, infaustum vaticinium verificatum fuit, & Urbs illa sub tyrannica Turcarum servitute redacta fuit*. De Romani Pontificis nomine in Diptycha Græcorum olim relato, postea ob schisma & hæresim Patriarcharum Orientalium deleto & abraso, hæc testimonia sufficiant. Theophanes ad annum 14. Zenonis Imp. Καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξῆρεν τῶν διπτύχων, *nomenque ejus*, (idest, Felicis Papæ) *e Diptychis sustulit*. Idem ad annum 3. Justini Senioris: Εὐφράσιος δὲ Ἀντιοχείας τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐξέβαλε τῶν διπτύχων, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πάπα Ῥώμης: *Euphrasius autem Antiochiæ Episcopus Chalcedonensem Synodum e Diptychis abrasit, necnon nomen Papæ Romæ*. Michaël Cerularius Patriarcha Constantinopolitanus in Epistola ad Petrum Patriarcham Antiochenum num. 9. apud Cotelerium Tom. 2. monument. Eccl. Græc. pag. 140. οἶδας γὰρ ὅτι ἀπὸ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου καὶ ἐπιτάδε, ἡ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφορὰ ταῖς καθ' ἡμᾶς δηλαδὴ ἐκκλησίαις ἐξεκόπη τοῦ πάπα: *Nosti enim a tempore sanctæ & œcumenicæ sextæ Synodi ac deinceps, relationem Papæ in sacris Diptychis, apud nostras videlicet sanctas Ecclesias, excisam fuisse*. Id quod tamen a veritate quam longissime abhorrere, affirmat Petrus Patriarcha Antiochenus in Responsione ad eundem Cerularium, arguens eum ejusque Chartophylacem & oscitantiæ, & falsi, his verbis, pag. 148. tom. cit. num. 5. *Adhæc ego quoque testis sum omni exceptione major, aliique mecum plures eorum qui in Ec-*

Ecclesia praecellunt, quod sub beatae memoriae Patriarcha Antiochiae domno Joanne, Papa Romae ipse etiam Johannes nominatus, in sacris Diptychis referretur. Constantinopolim praeterea ante hos annos quadragintaquinque reperi sub sanctae memoriae Patriarcha domno Sergio praedictum Papam in sacra Missa cum aliis Patriarchis referri. Quo autem pacto postea ejus amputata fuerit relatio, quamque ob causam, clam me est. Causa certe non alia fuit, quam schisma Graecorum per ipsum Michaëlem Cerularium longe lateque propagatum.

VIII. Tertium Diptychorum genus, Fidelium Defunctorũ.

Tertium denique Diptychorum genus erat *mortuorum*, eorum nempe qui in fide obdormierant, pro quibus Deum orabant, quorum nomina recitabantur, ac praesertim fundatorum Ecclesiae & benefactorum, quorum proinde & Imagines in Ecclesiis depictae erant, ut supra ex Joanne Comneno de Monasteriis montis Atho vidimus, & nomina e Diptychis ad sacram Liturgiam legebantur. Liturgia S.Chrysostomi: καὶ τὰ δίπτυχα τῶν τε κεκοιμημένων καὶ ζώντων, ὡς βύλεται, μνημονεύει, *& Defunctorum ac Vivorum Diptycha, ut illi lubet, percurrit.* Liturgia S. Marci: ὁ διάκονος τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων, *Diaconus Diptycha mortuorum* legit. Alcuinus: *Post illa verba, quibus dicitur: In somno pacis, usus fuit antiquorum, sicut etiam hodie Romana agit Ecclesia, ut statim recitarentur a Diptychis nomina Defunctorum.* Memoria vero illa, quae agitur pro Defunctis in sacrificio Missae, inscribitur apud S. Gregorium Magnum in libro Sacramentorum, *super Diptycha*; & in expositione Missae, *Oratio super Diptychos*. Diptychus enim Latinis idem est ac *Bipatens*: hinc S. Ambrosius lib. 5. Hexaëm. cap. 5. *Diptychum* vocat Conchylium marinum, quia in modum libri aperitur & clauditur: loquens enim de astutia Cancri marini, *explorat*, inquit, *si quando ostream remotis in locis ab omni vento contra Solis radios Diptychum illud suum aperiat, & reseret claustra testarum.* Sic etiam S. Augustinus lib. 15. cap. 1. contra Faustum, duas Tabulas Decalogi, *Diptychum lapideum* nominat. Symmachus quoque epist. 7. *offero igitur vobis eburneum Diptychum.* & Fortunatus lib. 10. Poëm. 10. de S. Martino.

Nomina vestra legat Patriarchis atque Prophetis,
Cui hodie in Templo Diptychus edit ebur.

De

Demum Hieronymus Rubeus lib. 3. histor. Ravennatis ad ann.515. Diptychum sumit pro Casula Sacerdotali: *quamquam*, inquit, *Ecclesiarum Diptycha putantur fuisse tabulæ sacræ duæ, quarum in altera vivorum, in altera mortuorum Episcoporum, qui recitabantur in sacrificio Missæ, nomina describantur; non erit tamen fortassis absonum opinari, fuisse etiam quandoque vestem illam, qua supra ceteram induitur Sacerdos, quum Missam celebrat: Casulam & Planetam appellant. In hanc sententiam adducit me, tum quod ea sit Vestis duplex, anterius & posterius ex humeris delabens; tum quod inter sacras divorum Reliquias in Classensi sacrario hujusmodi Vestem repererim vel antiquitate venerabilem, in qua talia inscripta sunt nomina*: Sanctorum scilicet Angelorum Michaelis, & Gabrielis, & Episcoporum Sigeberti, Andreæ, Concessi, Euprepii, Petronii, Zenonis, & aliorum, quæ brevitatis causa omisimus.

IX. Tabulæ nostræ Græco-moschæ referri quidẽ possunt ad primum genus Diptychorum: ab iis tamen differunt.

Ad primum Diptychorum Ecclesiasticorum genus referri possunt Tabulæ nostræ Græco Moschæ, eo scilicet quod Sanctorum nomina per singulos dies recolendorum in divinis Officiis exhibeant. Differunt tamen ab iis in eo, quod præter nomina, etiam Imagines Sanctorum repræsentant. Hinc Papebrochius de suis Ephemeridibus: *Ecce e Moscovia adsunt Tabellæ sacræ, non vivorum defunctorumve nominibus inscriptæ, sed Imaginibus Sanctorum pro uniuscujusque devotione distinctæ, eæque plicatiles, quas pro numero partium licebit etiam* Diptycha, *vel* Triptycha *appellare, donec aliunde doceamur, quæ sit earum nuncupatio propria apud Græcos, quorum exemplo ipsas facere Moschos credo. Interim ut commune omnibus nomen facerem, propiusque earum usum ac formam explicarem, novam iis appellationem condidi in titulo, &* Hagioptycha *scripsi*.

X. Græca Tabularum nostrarum nomina, εἰκόνες, εἰκονισμοὶ, & εἰκονίσματα, hoc est, Imagines.

Mihi ipse non tantum tribuo, ut novam Tabulis nostris Græcam appellationem imponam. Satis mihi est, ea uti voce, qua Joannes Comnenus Tabulas illas Moscoviticas nostris simillimas designavit in hæc verba pag. 486. Εἶναι δὲ καὶ εἰς τὸν δεξιὸν χορὸν δώδεκα εἰκονίσματα Μοσκόβικα περιέχοντα τοὺς ἑορταζομένους ἁγίους ἑκάστου μηνός: *In dextro Choro sunt duodecim Imagines Moscoviticæ, quæ Sanctos singulis mensibus coli solitos referunt*. En Tabulæ illæ Moscoviticæ nostris similes, vocantur Græce, εἰκονίσματα, *Effigies, Imagines*,

gines, *Figuræ*; a verbo εἴκω, *assimilor*, *sum similis*; unde εἰκὼν, όνος, *Imago*, *similitudo*; *statua*, *simulacrum*, *effigies*, & εἰκονίζω, *effingo*, *exprimo*, εἰκονισμὸς, *Effigies*, *imago*. Idem Comnenus *Picturam* solemnitatum Dominicarum & Sanctorum, quæ in Athonitico Chilantarii Monasterio servatur, quæque omnino convenit cum nostris Tabulis Græco-Moschis, Sanctos, & Dominicas feriasque anni præcipuas repræsentantibus, pag. 472. εἰκόνες vocat: τὰ φωτιστικὰ τῆς ἐκκλησίας εἶναι κατασκευασμένα εἰς σχήματα καὶ εἰκόνας τῶν ἑορτῶν καὶ ἁγίων: *Ecclesiæ fenestræ formas & Imagines solennitatum, & Sanctorum repræsentant*. Et pag. 492. *Picturam duodecim solemnitatum Dominicarum, quæ in Monasterio Pauli extat*, ἱστορίαν *appellat*: Imagines autem tum Græcas, tum Moscoviticas, εἰκόνες, & εἰκονίσματα: Sic enim scribit: ἔχει ἡ ἐκκλησία καὶ εἰκόνες πολλαῖς μοσκόβικαις τεχνικαῖς καθαραϊσμένοις. ἐκεῖ εὑρίσκεται σταυρὸς ἀξιοθαύμαστος ἀργυροδιάχρυσος ὅλος, παρὰ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου πεποιημένος, μὲ ἱστορίαν παλαιοτάτην τῶν δώδεκα δεσποτικῶν ἑορτῶν. ἔχει δὲ καὶ γράμματα λατινικὰ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς ἱστοριῶν κατὰ τοὺς παλαιοὺς χαρακτῆρας τῶν λογγιβάρδων καὶ γότθων. εἶναι καὶ ἕνα εἰκόνισμα μικρὸν μὲ ἱστορίαν ἀμίμητον εἰς τὴν τέχνην: *Habet Ecclesia Imagines multas Moscoviticas eleganter ornatas. Illic habetur Crux admiranda argentea deaurata tota, a Constantino Magno facta, cum vetustissima Pictura duodecim solemnitatum Dominicarum, insculpta literis Latinis, ad Picturarum inscriptiones, antiquis characteribus Longobardicis & Gothicis. Est & alia Imago parva cum Pictura quoad artificium inimitabili*. Pictura illa, ut vides, duodecim solemnitatum Dominicarum, ex argento confecta erat, adeoque insculpta, non coloribus penicillo depicta: vocatur tamen ἱστορία, non minus, quam altera coloribus expressa in Imagine parva, quæ dicitur ab Imperatore Theophilo Iconomacho in ignem conjecta, nec tamen combusta. Utrobique Comnenus adhibet vocem ἱστορία, quam etiam vocem usurpat, quum de musivo opere loquitur pag. 464. Καὶ ἐπάνω εἰς τὰ δύο Κιόνια ὁποῦ εἶναι πρὸς τὸ τέμπλον εἶναι ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου ἱστορισμένος διὰ μουσίου,

σίου, ἤτοι διὰ ψηφίδων χρυσῶν. *Et supra duas columnas, quæ Ciborium respiciunt, est Annunciatio Deiparæ musivo, idest Calculis aureis, expressa*. Itaque Tabulæ hujusmodi sive Sanctos, sive solemnitates Dominicas referentes, vocantur Græcis εἰκόνες, εἰκονισμοὶ, εἰκονίσματα; & pictura ipsa, sive coloribus penicillo expressa, seu sculpta & scalpta, hoc est, ebore, argento, aut ligno incisa, dicitur ἱστορία. Quæ autem Imago est coloribus picta seu insculpta, Comneno nuncupatur ἱστορισμένη, ζωγραφισμένη, & τυπωμένη, seu ἐντετυπωμένη: Sic enim scribit pag. 454. de Imaginibus Imperatorum in argento effictis. Εἶναι δὲ εἰς ἑκάτερα τὰ πλάγια τῶν εἰκόνων ὁ, τε Βασιλεὺς, καὶ ἡ Βασίλισσα αὐτοῦ ἐντετυπωμένοι μὲ ἀσίμι σκαπτόν. εἶναι καὶ ἄλλη τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου ἐγκαλλωπισμένη μὲ ἀσίμι ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατον Αὐθέντην τῆς Οὐγγροβλαχίας Νεάγουλον Βοεβόνδαν. Καὶ εἰς τὰ πλάγια εἶναι τυπωμένος μὲ τὴν δόμναν του ἐπάνω εἰς ἀσίμι διὰ ἐνθύμησιν. *Ad latera Imaginum* (Christi, & Deiparæ) *sunt Imperator* (Andronicus Palæologus) *& uxor ejus Imperatrix, in argento effecti. Est & alia Imago S. Athanasii Athonitæ argento exornata a magnificentissimo Authente Ungaro-Vlachiæ Neagulo Voëvoda: ad cujus latera ipse depictus est cum Conjuge ad rei memoriam*. Et pag. 453. de depicto Refectorio Monasterii S. Athanasii in Monte Atho. εἶναι δὲ ξαπεζαρεῖον ἀντικρὺ εἰς τὴν μεγάλην πόρταν τῆς ἐκκλησίας πρὸς δυσμὰς μέγιστον καὶ εὐρυχωρότατον, ὅλον ζωγραφισμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν μὲ ὡραιοτάτην ἱστορίαν: *Est autem Refectorium e regione magni Ecclesiæ ostii ad Occidentem, peramplum sane & spatiosissimum, totum interius exteriusque depictum jucundissima historia*. Pag. 466. Ἐπάνω δὲ εἰς τὴν πόρταν τοῦ νάρθηκος εἶναι ὁ δεσπότης Χριστὸς ζωγραφισμένος διὰ ψηφίων, καὶ ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου παραπλησίως. εἰς δὲ τὸν τοῖχον τοῦ νάρθηκος εἶναι καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Βασιλεῖς καὶ κτήτορας τοῦ μοναστηρίου μετὰ μουσίου ζωγραφισμένοι· ἔξω δὲ εἰς τὸν μικρὸν νάρθηκα πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος εἶναι ἱστορισμένη καὶ ἐκείνη ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, τὴν ὁποίαν ἕνας διάκονος θυμωθεὶς κατὰ τοῦ κελλαρίτου, πῶς δὲν τοῦ ἔδωσε κρασὶ διὰ νὰ πίῃ, ἐκτύπησεν ὡς ἀνόητος μὲ τὸ μαχαίριον εἰς τὸ δεξιὸν μάγουλον, πλησίον τοῦ ὀφθαλμοῦ.

θαλμῦ. *Supra Narthecis portam est Dominus Christus musivo opere depictus, similiterque Annunciatio Deiparæ. In muro Narthecis musivo item opere delineati habentur Imperatores quidam hujusce Monasterii fundatores. Extrinsecus autem in parvo Narthece ad lævam depicta est illa Deiparæ Imago, quam Diaconus quidam in Cellerarium iratus, quod sibi vinum non daret ad potandum, in genam dexteram proxime oculum gladio percussit insanus.* Demum pag. 480. ἔκαμε δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίαν πλέον εὐρυχώρην παρὰ ὅπου ἦτον τὸ πρῶτον καὶ ὑψηλοτέρην. καὶ τὴν ἱστόρησεν ὅλην μὲ θαυμαστὴν ζωγραφίαν: *Ecclesiam extruxit latiorem sublimioremque, quam antea erat, totamque picturis egregiis decoravit.*

XI. Non tamen Diptychorum nomine a Græcis appellantur

Sed cur Comnenus, & Græci Moschique, Tabulas hujusmodi, quæ Sanctos & solemnitates repræsentant, nusquam *Diptychorum* nomine dignantur? An quia Diptycha apud ipsos nonnisi in sensu Liturgico sumuntur? hoc est, pro eo Codice, in quo nomina Vivorum & Defunctorum sunt inscripta, quæ ad sacrum Altare recitantur. An vero, quia prisca origine videntur Diptycha fuisse bina folia, ut observarunt bene multi, plerumque eburnea, quæ muneris loco mittebantur, tametsi usu Ecclesiastico ad alium sensum, ut modo dicebam, sint traducta? Montfauconius in Palæographia Græca pag. 34. recte quidem monet, fuisse Diptycha *duo operimenta, quorum aliud substernebatur, aliud supraponebatur: atque adeo hoc libri genus ab operimento nomen habuisse* δίπτυχον, *idest, duplicæ; nimirum operimenti tantum, licet plurima folia intus essent, eaque ratione* πολύπτυχον *dici posset*; nullum tamen Græcorum Scriptorum testimonium afferre potuit, ut ostenderet, Figuratas Sanctorum & solemnitatum Dominicarum Tabulas etiam Diptychorum nomine a Græcis vocatas fuisse. Hinc de sua Tabula optime scribit Josephus Rocchus Vulpius eam de genere quidem Diptychorum vocans, quod a Diptychis originem trahat; a Diptychis tamen diversam. *Jam vero Tabulam ad hanc nostram Græco-Palæstinam quod attinet, illam ex Diptychorum genere esse dixi. Fuere autem Diptycha, quod græce eruditi sciunt omnes, parvæ Tabellæ duplices, sive Bipatentes; unde nomen illis apud Græcos factum; in quibus sacri An-*

Antistitis Civitatis cujusque nomen primo describi solitum fuit, ut publice inter Sacrificii solemnia apud populum enunciaretur, quo preces pro illius incolumitate communiter Deo Optimo Maximo offerrentur: quemadmodum & bodie Græci Latinique quamvis hi secreto, illi exclamantes, consuevere. Porro & vita functi deinde sacri iidem Antistites, qui præcipue virtutum fama, ac rebus pie sancteque gestis inclaruissent, sacras hasce in Tabellas nomine referri cœpere. Nomini descripto accessere nonnumquam Imagines exiguæ penicillo repræsentatæ. Mox, crescente in dies Sanctorum Virorum numero, in eosque Christianorum cultu, series in singulos anni menses per dies statos distributa, alia tamen regionibus aliis, ex parte saltem, confici cœpit: quæ tum Sacerdotum ad aram facientium, dum adstantis populi oculis subjiceretur, Tabulis eleganter pro regionum more depictis consignata, quæ singulorum & nomina, & facies ostenderet. Jamque Tabulæ hujusmodi diversæ omnimode a Diptychis illis primis fuerunt. Ab illis tamen exordium suique originem accepere. Quare merito Tabulam banc nostram Græco-Palæstinam e Diptychorum genere fuisse pronunciavi; non quidem proprie e Diptychis unum. Hæc ille: erudite quidem quoad originem Tabularum hujusmodi effigiatarum; non tamen vere, quoad appellationem Tabulæ suæ Græco-Palæstinæ: non enim illa fuit in Palæstina, ut ipse putat, elaborata; sed in monte Atho, ut ex dictis patet, & nos suo loco manifestius ostendemus.

XII. Kalendarium Sanctorum a Græcis vocatur Μηνολόγιον, hoc est *Menologium*: quod a *Menæis* est diversum.

Hactenus de Græcis Tabularum pictarum nominibus. Quæ autem Sanctorum & Solemnitatum nomina per anni circulum non picta, neque scalpta, sed calamo descripta continent Kalendaria, ea vocantur Græce Μηνολόγιον, idest, *libellus*, in quo per singulos menses Sanctorum nomina recensentur: Sic in impressis & manu exaratis Codicibus, Μηνολόγιον τῦ ὅλυ ἐνιαυτῦ, *Menologium totius anni*, initio, ut Græci, solent, a mense Septembris ducto. Cangius in Glossario mediæ & infimæ Græcitatis non in hoc sensu accipit Græcorum *Menologium*, sed pro libro Martyrologii Romani simili, in quo præter nomina, etiam Sanctorum vitæ continentur. Sic enim primum de Menæis scribit. Μηναῖα, *Menæa, dicuntur volumina cujusque diei & cujusque sancti officia continentia, in duo-*

duodecim menses dispertita, in quibus describuntur præterea eorumdem Sanctorum, quorum festum agitur, Vitæ aut Martyrii compendia, quæ συναξάρια vocant. Quæ quidem Menæa in tot volumina, quot sunt menses, distribuuntur. Deinde de Menologio. Μηνολόγιον, *liber Ecclesiasticus Græcorum, qui Latinis vulgo* Martyrologium *dicitur, in quo Sanctorum vitæ quolibet die per totum annum summatim exponuntur, vel certe nomina recitantur, ex quo non semel quæ ibi habentur in μηναῖα referuntur*. Et profert exempla Menologiorum. *Ejusmodi sunt*, inquit, *Menologium ex Versione Cardinalis Sirleti editum Tom. 5. antiquar. Lectionum Canisii*: Μηνολόγιον, *Basilio Porphyrogenito Bulgaroctono imperante, ejusque jussu exaratum, quod asservatur in Bibliotheca Vaticana, unde excerpta sunt quæ describuntur in Actis Sanctorum Bollandinis, & de quo copiose egit Allatius in dissert. I. de Libr. Eccl. Græcorum pag.*83. 84. 85. 86. *Denique Menologium ex Menæis Græcorum erutum, & in linguam Vernaculam versum a Maximo Margunio Cytherorum Episcopo, Venetiis ab Antonio Pinello an.* 1529. *in 4. editum*. Eadem de Menæis & Menologiis habet lib. 4 de Canonizatione Sanctorum par. 2. cap. 19. num. 26. Sanctissimus Dominus Noster Benedictus XIV. *Nonnulli*, inquit, *confundunt Menæa cum Menologiis. At Menæa continent singulis diebus officia unius, vel plurium Sanctorum, quorum solemnitas eo die celebratur; Menologia vero continent Sanctorum vitas quolibet die per totum annum summatim expositas, vel quorum vitæ non habentur, commemorationem. Menologia autem hæc respondent Martyrologiis Latinorum, uti observant Leo Allatius de libris Ecclesiæ Græcæ num.* 11. *& post eum & alios plurimos scripsit Joannes Franciscus Buddæus in Isagoge Historico-Theologica tom. 2. pag.*804. Non inficior a Græcis *Menologium* vocari, tam *Sirletanum*, quam *Basilianum*, & *Margunianum*; in quibus Sanctorum vitæ quolibet die per duodecim anni menses, summatim exponuntur. At *Menologium* illud, quod in fine *Horologii* Græcorum, & in manuscriptis Evangeliorum seu Lectionum Evangelicarum per anni circulum Codicibus apponi solet, longe diversum est a Menologiis Sirletano, Basiliano, & Marguniano: in eo quippe non vitæ, sed nomina tantum Sanctorum per totum annum recensentur. Utrum-

Utrumque Menologii genus complexus est Cangius his verbis: *Liber*, inquit, *Sanctorum vitæ quolibet die per totum annum summatim exponuntur, vel certe nomina recitantur, ex quo non semel quæ ibi habentur in* Μηναῖα *referuntur*. Referuntur quidem in *Menæa*, non solum vitæ Sanctorum ex Menologiis Sirletano, & Basiliano desumtæ, aut certe a Nicephoro Xanthopulo Synaxariorum auctore, adinstar Sirletani & Basiliani Menologii compositæ; sed etiam nuda Sanctorum nomina, quæ sunt unicuique mensium diei præmissa.

XIII. Kalendaria Romana Ethnicæ vetustatis, tum marmorea.

Hæc nomina Kalendariis Romanis respondent, sive iis quæ apud Ethnicos olim in usu fuerant, sive quæ postea Christiana Religio nominibus Sanctorum sacravit. Primi generis Kalendaria satis vetusta profert cl. Joannes Georgius Grævius, Thesauri Antiquitatum Romanarum Volumine VIII., in quo ad Lectorem sic præfatur: *Habes antiqua Romanorum Kalendaria, & primum quidem Urbanum Augusti temporibus marmori incisum, quod in ædibus Maffejorum ad Agrippinam Romæ videbatur, in quod extant notæ Ariæ Montani, & Petri Ciaconii Toletani, Viri eruditissimi, quem Arias Thraconium nominat. Dein Kalendarium Rusticum, quod itidem ex Romæ ruderibus erutum extabat in Bibliotheca Farnesiana. Id notis illustravit Fulvius Ursinus. Sequitur Kalendarii veteris fragmentum marmoreum, quod visebatur in ædibus Capranicorum, & aliud frustum quod possidebat Fulvius Ursinus*. Hæc de marmoribus Grævius. Sibrandus Siccama Commentario in Fastos Kalendares Romanorum, cap. I. laudat alia marmorea Fragmenta, quorum primum, inquit, inter antiqua rudera sub colle Hortulorum, sive sub Monte SS. Trinitatis, Romæ erutum, continet particulas mensis Julii, Augusti, Septembris, Octobris. Alterum fragmentum, item Romæ in Exquiliis ad Sanctæ Martinæ effossum fuit, continens fragmenta mensis Maji & Junii. Tertium fragmentum Præneste effossum est, cujus unicum tantum Festum superest. Quarta Festorum sive Kalendariorum Tabula marmorea, pene integra, paucorum dierum defectu in Novembri & Decembri deformata, quam ipse Siccama supplevit, ad Forum Romanum effossa est, & ut ex Festis, Feriisque patet, antiqua admodum, & non multo post Augusti ævum incisa, quia præ-

ter Cæsaris Augustique sacra, nullis sequentium Principum honoribus est occupata, solisque Deorum sacrificiis ornata. Quem venerandæ antiquitatis thesaurum (ut idem Siccama subjungit) debemus immortali memoriæ Benedicti Hegii Spoletini, & Pauli Manutii, quorum alter inter tabida marmorum ossa sepultam in lucem restituit, alter brevi commentariolo, quoad Fastos judiciariosque dies illustravit, ita tamen ut in ipso corpore nævos aliquot reliquerit, in quibus sanandis illustria ingenia sese exercerent. Idem vero Siccama non solum nævis illis medicinam quæsivit, verum Fastos ipsos multis Festis sacrisque, quæ aut longæva vetustas exedit, aut primitus adsculpta non fuerunt, ornavit ex veterum scriptis, antiquis marmoribus, nummis, aliisque priscis monimentis, perque singulos menses a cap. 7. ad 18. perpetuis commentariis illustravit.

XIV. Tum membranacea. Hactenus Kalendaria Veterum Romanorum marmorea. Sequuntur Membranacea, quæ in libris antiquis servantur. Horum primum est vetus Kalendarium, quod in Codicibus antiquis præfigitur Fastis Ovidii; sex priores menses complectens a Januario ad Junium: reliqui enim sex menses, ut in Ovidio, sic & in libro suo desiderantur, ex quo Cl. Grævius Volum. 8. Antiq. Roman. Variantes Lectiones edidit. Alterum vetus Kalendarium Romanum, quod ex vetustissima membrana Heribertus Rosweidus descripsit, notisque Ægidius Bucherius Atrebas, Vir doctissimus, Societatis Jesu, in commentario ad Victorii Aquitani Canonem Paschalem illustravit, circa tempora Constantii Imperatoris, Constantini Magni filii, exaratum est a quodam Furio Dionysio Filocalo, dicatumque Valentino, qui ex Primicerio Protectorum Tribunus, & ex Tribuno Dux Illyrici sub Constantio Imperatore fuit, quemadmodum ex pictura primi folii constat, ubi hæc leguntur: *Valentine floreas in Deo: Valentine lege feliciter. Valentine vivas, floreas. Valentine vivas, gaudeas. Furius Dionysius Filocalus titulavit.* Membranaceus vero Codex fuit Joannis Brenneri, qui Regio Senatui Luxemburgensi fuerat olim a secretis & actis, quem donaverat Afionvillio Regi Hispaniarum Bruxellis a privatis consiliis. Ei præfigebantur Imagines mensium cum tetrastichis Ausonii: sed in illo desidera-

rabantur quinque menses, Januarius, Aprilis, Majus, Junius, Julius. Sic & in ipso Kalendario deerant quatuor menses, Martius, Aprilis, Majus, Junius. Quæ omnia ex antiquissimo Codice Bibliothecæ Cæsareæ supplevit Vir clarissimus Petrus Lambecius in Bibliotheca Cæsarea tom.4. Additamento 1. a pag. 275. ubi de præstantissimo illo Codice hæc habet: *Hic igitur eximius Codex manuscriptus, quem ille ibi* (idest Bucherius in doctissimo de Doctrina temporum Commentario in Victorium Aquitanum, aliosque antiquos Canonum Paschalium Scriptores, ex Officina Plantiniana Balthasaris Moreti Antuerpiæ anno 1634. edito, cap.14. & 15.) *tantopere laudat & desiderat, sed fere tamquam perditum deplorat, superest etiamnunc in Augustissima Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi æque integer, ut ipse Cuspinianus olim eo usus est, obtinetque inter Codices manuscriptos historicos Latinos locum quinquagesimum sextum*. Idem Lambecius de ejusdem præclari Codicis possessoribus subjungit hanc notam: *Ejusdem Codicis manuscripti ante Joannem Cuspinianum possessor fuit Joannes Fuschmagius J. U. D. & Imperatoris Maximiliani Primi Consiliarius, ut ipse propria manu ibi testatur in principio. Post Cuspiniani autem obitum, quum idem ille præstantissimus Codex a reliqua ipsius Bibliotheca, qua nescio ratione, avulsus esset, emit eundem Joannes Faber Episcopus Vindobonensis sive Viennensis, quo anno Christi 1541. mortuo, pervenit idem Codex cum aliis multis præstantissimis Codicibus manuscriptis, quos jam memoratus Episcopus magno studio & sumptu collegerat, in Augustissimam Bibliothecam Cæsaream*. Hoc Kalendarium publicarat ante Bucherium, sed sine mensium Imaginibus, Joannes Georgius Herwart ab Hochenburg, Serenissimi Electoris Bavarici Cancellarius, aliis quoque scriptis celebris, quod & suo Uranologio inseruit Dionysius Petavius. Id non vidisse Bucherium miratur Grævius, sed suum mutilum pro inedito venditasse. Causam hanc fuisse existimo, quia nimirum Bucherius Kalendarium illud voluit una cum Imaginibus & tetrastichis Ausonii evulgare, idque ex vetustissimo illo Codice, de quo ipse hæc habet. *Quintum & ultimum opusculum erat vetus Kalendarium, tametsi quatuor mensibus mutilum, cum præcipuorum meliorumque Cæsarum natalibus, non*

N 2 *ultra*

ultra eundem Constantium Augustum, in cujus Consulatu septimo priorum Consulum seriem concluserat; quem proinde, ceu superstitem, Dominum vocat, quum alios Imperatores jam mortuos, Divos appellet: ac proinde ex mente Bucherii, scriptum fuerit hoc Kalendarium, oportet, anno Christi 354. in quem septimus Constantii Augusti Consulatus incidit. An vero hæc Cl. Bucherii conjectura usquequaque probanda sit, nolim in dubium revocare: ita enim sentiunt docti Viri Grævius, Lambecius, alii: & colligi videtur ex eo, quod postremo inter Imperatores loco appellatur *Constantius*: item ad Constantium usque producuntur tria priora opuscula, quæ ex eodem vetusto Codice in lucem emisit Bucherius; de quibus mox sermo erit. Cæterum in hoc ipso Kalendario, quod Grævius & Lambecius publici juris fecerunt, eodem prorsus modo natalis *Constantii* ad VII. Augusti describitur, ac aliorum Imperatorum. Sic enim legitur: *N. Constantii CM. XXIIII.* idest, *Natalis Constantii. Congiarium XXIV.* At vero antecedentium Imperatorum Natalis dupliciter signatur, aut solo nomine expresso, sic xx. Jan. *N. Gordiani CM. XXIIII.* 26. April. *N. M. Antonini*. 10. Maji: *N. Claudii*. 19. Aug. *N. Probi*. 8. Sept. *N. Aureliani*. 18. Sept. *N. Trajani*. 1. Oct. *N. Alexandri*. 8. Nov. *N. Nervæ*, & *Constantii CM. XLVIII.* (duplicatur enim Congiarium:) 17. Nov. *N. Vespasiani*. Aut præfixo *Divi* titulo, sic. 24. Jan. *N. D. Hadriani*. 27. Febr. *N. D. Constantini*. 31. Mart. *N. D. Constantini*. 10. Apr. *N. Divi Severi*. 25. Jul. *N. D. Constantini*. 1. Aug. *N. Divi Pertinacis*. 23. Sept. *N. D. Augusti*. 15. Dec. *N. Divi Veri*. 30. ejusdem, *N. D. Titi*. Lambecius tamen pag. 295. notat, in Codice Bucheriano, natalem Constantii aliter signari: *Per N. Constantii*, inquit, *significatur Natalis Imperatoris Constantii, filii Imperatoris Constantini Magni, ideoque in Codice manuscripto, quo R. P. Bucherius usus est, scriptum fuit*, Natalis D. N. Constantii, *hoc est*, *Natalis Domini Nostri Constantii*, *nempe tamquam de Imperatore adhuc vivente*. Atqui Codex ille, quo usus est Bucherius, non alius ab eo fuit, quem Cuspinianus adhibuit, adeoque unus idemque cum eo, quem Lambecius integrum edidit, uti supra idem Lambecius pag. 275. affirmat: in quo tamen Codice,

non,

non, *N. D. N. Constantii*, sed simpliciter, *N. Constantii* legitur. Sed ad Kalendaria Romana membranacea redeo.

Tertium vetus Kalendarium, quod laudatus Bucherius e vetustissima eadem membrana exscriptum edidit, opusculum exhibet sola Consulum nomina cum annuis Kalendarum Januariarum Feriis, nomine Planetarum expressis, Epactis, annisque Bissextilibus, a Consulibus Antonino II. & Geta, seu anno Christi vulgari 205. usque ad Constantium Augustum VII. & Constantium Cæsarem III., idest, annum Christi 354. mox tamen rursum posteriora Consulum collegia 43. repræsentat, additis aliis 57. ita ut Laterculum centum annorum expleat, a secundo nimirum Constantini Liciniique Consulatu seu anno Christi 312. usque ad annum 411.

Quartum Kalendarium ab eodem Bucherio ex iisdem schedis erutum, Præfectos Urbis Romæ exhibet cum solis rursum Consulum nominibus, a Gallieni Imp. temporibus & anno Christi 254. usque ad annum 354. quo Consules item notantur Constantius Augustus VII. & Constantius Cæsar III. Hoc opus Cuspinianus & Panvinius Libellum de Præfectis Urbis vocant, & in Fastos totum transferunt. De duobus hisce postremis Kalendariis hæc Lambecius lib.4. pag.275. ubi de Codice manuscripto Cæsareo 56. loquitur. *Nec ea solum, quæ a R.P. Bucherio supra enumerantur, verum etiam alia quædam egregia monumenta complectitur, quæ ad ipsius notitiam non pervenerunt, sed diligenter & accurate a me recensebuntur, si Deus vitam & vires mihi concesserit, ut in continuatione hujus Catalogi usque ad Codices manuscriptos historicos Latinos perveniam. Tunc quoque Fastos illos Consulares, a Cuspiniano tam frequenter citatos, & a Bucherio tam vehementer laudatos, publicabo integros, & quantum obiter fieri poterit, necessariis Annotationibus illustrabo*. Fidem datam præstantissimus Lambecius, morte præventus, liberare nequivit.

XV. Alia Kalendaria Romana recentiora.

His quatuor antiquis ethnicæ vetustatis Romanis Kalendariis, alia recentiora subjunguntur a nostrorum fere temporum hominibus concinnata: quorum primum edidit Thomas Dempsterus, alterum Dionysius Petavius, tertium Joannes Russius. Russiani Kalendarii meminit Lambecius in notis ad Kalendarium Cæsareum lib.4. pag. 293. ad mensem Majum, num.5.

num.5. *In Joannis*, inquit, *Russii Kalendario Romano ethnicæ vetustatis ex variis antiquis Kalendariis & Auctoribus collecto, & Sangalli typis Leonardi Straub anno* 1584. *in quarto edito*, *pro*, *Macellus Rosa sumat*, *perperam legitur*, *Marcellus Rosa sumat*. Alios ejusdem Russii errores notat pag.294. ad mensem Junium num.5. & pag.296. ad mensem Augustum num.4. Thomæ autem Dempsteri Kalendarium prodiit apud Grævium volum. 8. Roman. Antiq. pag. 116. hoc titulo: *Thomæ Dempsteri Kalendarium Romanum*, *in quo præter ortum & occasum signorum cœlestium*, *quæ in sex libris Fastorum notantur*, *Ludi item & Dedicationes templorum Romanorum & Græcorum per seriem integri anni habentur*. Idem Grævius volum. cit. Dempstero subnectit Kalendarium Petavii pag. 125. hoc titulo prænotatum: *Dionysii Petavii Kalendarium Vetus Romanum*, *cum ortu occasuque Stellarum*, *ex Ovidii Fastis*, *Columella lib.*XI. *cap.*2. *Plinio lib.*18. *cap.*26. 27. 28. 29. & 30. *His addi potest* Hadriani Junii Fastorum liber, *sive* Hemerologion *rerum memorabilium quolibet anni die actarum*: quem librum idem Grævius publicavit in cit. vol.8. a pag.229.

XVI. **Antiqua & recentia Romana Christianorum Kalendaria.**

Satis de profanis Kalendariis. Quæ vero sunt a Christianis usurpata, quis enumerare queat? nam singulis fere Codicibus Biblicis, nec non Missalibus, Psalteriis, præfigi solent sua Sanctorum Kalendaria, de quibus suo loco erit sermo. Interim pauca hic recensebo, quæ a vetustate commendantur. Duo Kalendaria satis Vetusta Actis Martyrum subjunxit Cl. Theodoricus Ruinartius. Primum, quod Ecclesiæ Romanæ usui fuit, jam olim ab Ægidio Bucherio editum, Liberii Papæ tempore, idest, circa seculi quarti medium, concinnatum: de quo hæc Bucherius loc. supra cit. ubi de manuscripto Codice Cuspiniani loquitur: *Tertium opusculum erat parvi instar Martyrologii*, *quo dies depositionis seu mortis*, *primo quorumdam Pontificum Romanorum*, *quot*, *paucis forte demptis*, *Auctor videre potuit*, *tum nonnullorum etiam Martyrum*, *annotabantur*. Pergit idem Bucherius de alio opusculo, quod æque ac tertium, ad Kalendarii genus referri potest. *Quartum*, inquiens, *opusculum erat brevis Romanorum Pontificum Catalogus a S. Petro ad Liberium*, *Romæ sub eodem Constantio Augusto Episcopum*, *quo quibus illi Consulibus inierint*,

rint, quibus excesserint, compendio referebatur. Alterum Ecclesiæ Carthaginiensis Kalendarium, quod ex veteribus membranis pene corrosis Monasterii Cluniacensis erutum, edidit Sacræ Antiquitatis studiosissimus Mabillonius Analectorum Veterum tom. 3. Alia Kalendaria alii evulgarunt. Bollandus in Præfatione ad Tomum primum Actorum Sanctorum pagina XLIV. profert *Laterculum Polemii Silvii*, anno Christi 448. scriptum, in quo præter Solemnitates profanas, Martyrum etiam aliquot nomina, & paucæ aliæ sacræ festivitates exhibentur. Muratorius in præclaro opere, cui titulus, *Scriptores Rerum Italicarum*, tria in lucem producit sacra Kalendaria: nimirum *Mutinense*, tom.2. Par. 1. pag. 216. *Mediolanense*, tomo 1. Par.2. pag.235. & tom.2. Par.2.pag.1027. & *Sitonianum* tom.2. Par.2. pag.1035. Genebrardus ante Commentarium in Psalmos, Kalendario Sanctorum Latino, historicorum testimoniis illustrato, Hebræum, Græcum, & Syriacum præposuit anno 1581.

XVII. Kalendarium Neapolitanum Latinum marmoreum.

Posttemo, ut Græca, Syriaca, Armenica, Coptica, Æthiopica, Sanctorum Kalendaria omittam, quæ sunt ab aliis edita, nobisque suo loco fusius expendenda; ut etiam sileam de Latinis vetustissimis Kalendariis, quæ in Codicibus Vaticanis, Palatinis, Alexandrinis, Otthobonianis extant, a nobis quoque tum recitanda, quum isti de Kalendariis operi extremam manum admovebimus: ut, inquam, hæc omnia missa faciam, præ omnibus quotquot hactenus descripta sunt e membranis, illud Kalendarium Latinum mihi excellere videtur, quod nuper anno Christi 1742. Neapoli repertum est non in membranis, sed in marmore scalptum: quo de Kalendario Commentarii eruditi prodiere, primum quidem Clarissimi Viri Alexii Symmachi Mazochii Neapolitanæ Ecclesiæ Canonici, & Regii Sacræ Scripturæ Interpretis, Neapoli 1744. deinde P. D. Ludovici Sabbatini de Amfora Presbyteri Congregationis Piorum Operariorum eadem in Urbe, eodemque anno. Doctissimi ipsius Mazochii verba de pretioso illo sacræ Antiquitatis Cimelio juvat describere. *Inter antiquas*, inquit, *Neapolitanæ Urbis Basilicas post Cathedralem facile nunc principem locum obtinet Abbatialis Ecclesia S. Joannis Baptistæ, vulgo S. Joannis Majoris, a Vincentio Episcopo*

scopo fundata olim medio VI. *seculo; quam & insigne Canonicorum Collegium illustriorem reddit. In ejus Basilicæ latere, quod Septemtriones spectat, duo prægrandia marmora, longa singula palmos Neapolitanos (quorum ternideni fide doctissimi Architecti Donati Gallarani pedes Romanos decem æquant:)* XXIII., *alta* III. *cum quadrante, crassa unum, parieti affixa erant ex utroque portæ latere in longum porrecta, ita ut unum ab altero lateralis ea Templi janua media dirimeret. Et ea quidem ante hominum memoriam sic adhærebant parietibus, nulla ut subesset suspicio de literis, quibus interior eorum facies, qua muro applicabatur, perscripta erat: quumque dorsum, quod spectantibus adjiciebant, variis fabulosorum animalium & stirpium formis pro ætatis illius ingenio insculptum esset; facile quivis credidisset, eam non pro postica, sed pro antica & primaria saxorum illorum parte haberi debere. Interea temporis Josepho Mariæ Purpuræ ejusdem Ecclesiæ Canonico & Curioni (hoc ipso anno* 1744. *non sine sanctioris vitæ opinione demortuo) ea cura subiit, ut ea duo marmora, quæ ad frontis quidem ornatum nihil facerent, ac Basilicæ operibus deservitum viderentur, inde divelleret; quod & mense Aprili anni* 1742. *factum fuit. Quæ ut literis certissimis a capite ad calcem exarata esse, compertum fuit; res tota per Scipionem Christophorum sacræ antiquitatis studiosissimum ad Eminentissimum Archiepiscopum Josephum Cardinalem Spinellum defertur. Is agnito monumenti pretio (quippe quod integrum Ecclesiæ Neapolitanæ vetus Kalendarium complectitur: nec aliud usquam, quod sciam, exstet marmoreum Kalendarium Ecclesiasticum, quum interim profana Kalendaria plura asserventur) asportari iu suas ædes ea duo saxa, & ante omnia de Fastorum ætate decerni jussit. Itum est in diversas sententias. Cur autem eos Fastos post octingentesimum Christi annum, ac medio fere nono seculo scalptos fuisse ipse censuerim, causas plures idoneas habeo.* Et post paulo. *Ac tantum quidem Cimelium Eminentissimus Cardinalis, ubi ex orci faucibus eripuisset, in vetus ædium suarum Sacellum transtulit: quo in Sacello nunc Sacra Theologia Clero Neapolitano universo exponitur. Ejus igitur Scholæ parietibus ea duo marmora ex utroque latere affixit.* Et infra. *Postremo & utrumque Marmor in æs incidi jussit: & id mibi negotii dedit, ut*

eos

eos Fastos quo possem Commentario instruerem. Hactenus Mazochius, *vir* (ut verbis utar Cl. Pii Thomæ Milante Stabiensis Episcopi, in Auctar. ad Bibl. Sixti Senensis in posteriori Elencho pag. 529.) *nedum politioris literaturæ*, *selectiorisque Latinitatis*, *sed rei antiquariæ*, *& Græcæ*, *Hebraicæ*, *ac Chaldaicæ linguarum peritissimus*.

XVIII. Tabulæ marmoreæ Kalendarium Ecclesiasticum referentes.

Præclaro huic Neapolitano Kalendario, quod summa cum voluptate hoc anno 1749. mense Majo propriis oculis conspexi, cumque typis impresso diligenter contuli, proxime accedunt Tabulæ marmoreæ, quæ in nonnullis Urbanis Ecclesiis visuntur, sive Kalendaria integra, sive nomina Sanctorum dumtaxat, qui ibi coluntur, referentes. Pauca e multis describam. Primum laudat P. D. Constantinus Cajetanus, Abbas Ordinis S. Benedicti, vir in exscribendis colligendisque sacris antiquitatibus celeberrimus, cujus miscellanea sacra & profana, Tomis duodeviginti comprehensa, in Romani Archigymnasii Bibliotheca servantur. Hic igitur Tom. 1. sacror. miscellaneorum fol.514. describit *Kalendarium Ecclesiasticum*, *quod olim exstabat in ruinoso muro Monasterii S.Mariæ in monte Aventino*. Initium a mense Januario, sic: " Kalen-
„ dis. Circumcisio. VIII. Idus, Epiphania Domini. VII.
„ Idus. S. Isidori ". Definit in mense Julio, II. *Idus*. De eodem Kalendario hæc idem Cajetanus fol. 516. " Vetustissi-
„ mum Kalendarium Ecclesiasticum, quod characteribus vix
„ adhuc conspicuis, plurimisque deletis, temporum super-
„ stes injuriis, conspicitur in Hortorum vestibulo S. Mariæ
„ Prioratus de Urbe, in monte Aventino.

Alterum non minus vetustum exhibet cl. Joannes Vignolius, Bibliothecæ nostræ olim secundus Custos, in *Libro Pontificali*, seu de gestis Romanorum Pontificum, quem cum Codicibus manuscriptis Vaticanis aliisque summo studio & labore conlatum edidit *Romæ typis Rocchi Bernabò anno* 1724. ubi post indicem Codicum manuscriptorum, quibus in præstantissimo illo opere usus est, sic illud describit. " Antiqua Ta-
„ bula marmorea sub porticu Ecclesiæ S. Silvestri in Capite,
„ Sanctorum aliquot, Romanorum præsertim Pontificum,
„ dies natales exhibens. " Nomina mensium, dierum, & Sanctorum, uti in ipsa marmorea Tabula descripta sunt,

ſuo loco dabimus. Nunc, uti legenda ſunt, exponimus.

„ In nomine Domini. Hæc eſt notitia natalitiorum San-
„ ctorum hic requieſcentium.

„ Menſe Januario, die III. Natale Sancti Antheri Papæ.
„ die x. menſis ſupraſcripti, Nat. S. Miltiades Papæ.

„ Menſe Februario, die XI. Nat. Sanctorum Caloceri
„ & Parthenii.

„ Menſe Martio, die II. Nat. S. Lucii Papæ. die VIII.
„ menſis ſupraſcripti, Nat. Sanctorum, quorum nomina Deus
„ ſcit. Die XVIII. menſis ſupraſcripti. Nat. Sancti Pymenii
„ Presbyteri & Martyris. Die XIX. menſis ſupr. Nat. Sancto-
„ rum Chryſanthi & Thraſonis. Die XXIV. menſis ſupr. Nat.
„ Sancti Quirini Martyris.

„ Menſe Aprili, die XXII. Nat. Sancti Gaii Papæ. Die
„ XXV. menſis ſupr. Nat. S. Militi Martyris.

„ Menſe Majo, die XII. Nat. Sanctorum Trofimi & Ca-
„ loceri.

„ Menſe Julio, die XXVI. Nat. Sanctorum Zefirini Papæ,
„ & Tarſicii Martyris.

„ Menſe Auguſto, die VIII. Nat. Sanctorum Quiriaci,
„ Largi, & Smaragdi Martyrum. Die XIII. menſis ſupra-
„ ſcripti, Nat. S. Yppoliti.

„ Menſe Septembrio, die X. nat. Sancti Gorgonii &
„ aliorum, quorum nomina Deus ſcit. Die XX. menſis ſupra-
„ ſcripti Sancti Januarii. Die XXI. nat. Sanctorum Pamfili, &
„ Pauli Mitis.

„ Menſe Octobri, die IX. natale Sanctorum multorum
„ Martyrum. Die XIII. menſis ſupraſcr. natale SS. Projecti,
„ & Seberi.

„ Menſe Novembri, die XXVII. natale Sancti Optati,
„ & Polychami. Die XI. menſis ſupraſcr. natale Sanctorum
„ Viginti quinque.

„ Menſe Decembri, die XXVII. natale Sancti Dionyſii
„ Papæ. Die XXIX. menſis ſupraſcripti natale Sancti Nemeſii
„ Diaconi.

XIX. Kalendarium Romanum in pariete pictum.

At vero Tabulis noſtris Capponianis Græco-Moſchis, tamquam ovum ovo, quamſimillimum eſt perveuſtum illud Romanum Kalendarium, quod in Clauſtro *S. Anaſtaſii ad Gut-*

Guttam jugiter manantem, sive *ad tres Fontes*, ubi Bernardus olim, postea Summus Pontifex Eugenii III. nomine, Abbas fuit, in pariete depictum est, de quo Mabillonius tom.I. Musei Italici pag. 142. hæc habet. *In eodem Claustro Kalendarium Festorum, quæ per totum annum in ordine celebrari olim mos erat, item depictum est. Fugientes literas, atque picturas Illustrissimus Commendator a Puteo depingi curavit. Picturæ utræque annos quadringentos excedunt.* Quamquam hoc Kalendarium Latinum, ut ajebam, iu pariete pictum est; illæ vero Græco-Moschæ Ephemerides in Tabulis.

XX Menologium Græcum depictum in manuscriptis Codicibus.

Nihil etiam differre ab Ephemeridibus Capponianis Ruthenicis dixerim Kalendaria picta, quæ adhuc servantur in Codicibus manuscriptis Græcis, ut puta, Menologium Basilianum, & alterum Menologium Vaticanum, quorum primum extat in Cod. manus. Græco Vaticano 1613. alterum in Codice item Vaticano Græco 1156. In his enim depictæ Sanctorum uniuscujusque diei & mensis per anni circulum Imagines repræsentantur: etsi hoc amplius Tabulis Capponianis, ut supra diximus, habent, quod præter picturas, etiam Sanctorum res gestas brevi oratione complectuntur. Codex quoque duodevigesimus Bibliothecæ Cæsareæ, Lambecio inter Historicos Tom.8. pag.261. relatus, partem Menologii Græci depicti continet: mensem scilicet Octobrem, cujus mensis Sanctorum effigies ibi exhibentur. Sed de his & aliis pictis Sanctorum Imaginibus postea sermo erit.

XXI. Injuriosa Macri censura in Menologium Græcum Basilianum.

Ut igitur eo redeat, unde digressa est oratio, nuda Sanctorum nomina, quæ in Menologio Græcorum, inque Tabulis nostris Græco-Moschis leguntur, concinunt laudatis Latinorum, Syrorum, aliorumque Kalendariis; non tamen alio apud Græcos nuncupantur nomine, quam *Menologii*. At vero *Fasti*, *Ephemerides*, *Kalendaria*, *Diptycha*, voces sunt a Latinis potius, quam a Græcis ad hanc rem, de qua loquimur, significandam usurpatæ. Interim in publica commoda peccaverim, nisi injuriosam plane Caroli Macri in Menologium Basilianum censuram notavero. Hic in additionibus ad Dominici Macri fratris Hierolexicon, postquam de Menologio ex fratre eadem ipsa verba descripsisset, quæ sunt a nobis supra ex Glossario Viri clarissimi Cangii desumta; nimirum, *Menolo-*

nologium μηνολόγιον , *idest Kalendarium, in quo notantur festivitates cujuscumque mensis occurrentes, Sanctorumque acta continet, quæ ad Matutinum leguntur*: hæc subjungit; *Basilius Macedo Imperator Græcorum auxit, & pulcherrimis Imaginibus Menologium Græcum ornavit, ubi martyria plurimorum Sanctorum separatim exprimebantur, quod Baronius anno* 886. *num.* 14. *originaliter vidisse testatur: sed a Catholicis caute legendum est, quia multi, qui Schismatici extiterant, pro Sanctis in hoc Kalendario celebrantur*. Duo hic peccat Macrus, & quidem gravissima. Primum, quum asserit Menologium illud a Basilio Macedone Imperatore auctum & imaginibus ornatum. Non Basilius Macedo, qui anno Chr. 886. Imperium tenebat, id opus scribendum & augendum curavit; sed Basilius alter Porphyrogenitus, qui sæculo integro posterior Macedone fuit, uti ex cl. Allatio, & Ughellio, necnon ex præfixis eidem Menologio Græcis versibus demonstravi in Præfat. ad Lectorem Par. 1. Urbini 1727. Alterum, quum pronunciat, multos in eo Menologio Schismaticos pro Sanctis celebrari. Atqui nullus est ibi Schismaticus, omnes vere Orthodoxi, & pro Sanctis in utraque Ecclesia, Romana scilicet & Græca, habiti. Legantur Sanctorum nomina: consulantur Allatius, Ughellius, Bollandiani. Unus est Macrus, qui quum librum illum neque vidisset, tam animosum tamen, tamque injustum de eo profert judicium.

CAPUT VIII.

Ephemerides Græco-Moschæ non effigiatæ, sive Kalendaria Slavonica tum in manuscriptis, tum in impressis Codicibus Slavicis.

I. Kalendarium Slavonicum tum in manuscriptis, tum in impressis libris Ecclesiasticis.

Adinstar Menologii Græcorum, suum quoque Russi habent Menologium, in quo exhibentur Sanctorum nomina singulis mensium diebus recolendorum. Illud vocant, *Sobornik duvanadesatim mesezam*, idest, *Collectio duodecim mensium*. Exstat hujusmodi *Collectio*, seu *Menologium*, tum in manuscriptis, tum in impressis Codicibus Ruthenicis, ac præsertim in Anthologiis, in Missalibus, in Ritualibus sive Eu-

Euchologiis, & in facrarum Scripturarum Codicibus, five integris, five in fine Lectionum Evangelicarum per anni circulum, five etiam ad calcem Codicis Evangeliorum.

II. InCodice Vaticano manuf. 1. membraneo, Lectiones Evangelicę per annum, & Kalendariũ Sanctorum Slavonice juxta ritumEcclefiæ Græco-Mofchæ.

Habentur in Bibliotheca Vaticana *duo optimi Codices manuscripti, Ruthenice*: Primus vetuftiffimus in membranis, fignatus num. 1. continet folia fcripta 275. quorum unum, aut alterum in fine defideratur. Sunt autem *Lectiones Evangelicæ* per anni circulum, juxta ritum Ecclefiæ Græcæ; a *Dominica Pafchatis* Refurrectionis, ufque ad *Sabbatum Sanctum*, ordine in Typico Græcorum inque Menæis præfcripto, a fol. 1. ad fol. 235. Subjungitur *Kalendarium Sanctorum* a menfe *Septembri* ad finem *Augufti*, a fol. 236. ad fol. 271. Demum Evangelia quædam in quibufdam Dominicis & Feftis legenda a fol. 271. ad fol. 275. Codex, ut videtur, exaratus feculo undecimo, quum ea tantum in ipfo fefta Sanctorum occurrant, quæ illud feculum anteceffere, uti ex Catalogo feu Kalendario mox patebit. Porro Lectionum ordo hic eft: a fol. 1. ad fol. 33. ex Evangelio Joannis, *Dominicæ feptem* cum fuis Feriis, a prima Dominica Refurrectionis, ad eam Dominicam, in qua fit commemoratio PatrumNicænorum, quæque Pentecoften antecedit. Fol. 34. ad 36. ex Evangelio Matthæi, *Dominica* Pentecoftes cum fequentibus feriis. Fol. 37. ad 73. item ex Matthæo, *Dominicæ* XI. poft Pentecoften cum fuis feriis. Fol. 73. ad 96. *Dominicæ* VI. ideft, a XII. poft Pentecoften ad XVII. cum fuis feriis, ex Marco. Fol. 97. ad 178. *Dominicæ* XIX. cum fuis feriis, a prima Dominica poft Feftum Crucis, ufque ad Dominicam I. Jejunii Quadragefimalis, ex Evangelio Lucæ. Folio 179. ad 186. *Dominicæ* V. cum fuis Sabbatis, a Dominica I. Jejunii ufque ad Sabbatum, quod Dominicam Palmarum antecedit. Fol. 187. ad 235. a Dominica Palmarum ufque ad Sabbatum Sanctum, ubi Evangelia XII. in Feria VI de Paffione Domini, & Evangelia XI. de Refurrectione Chrifti.

Kalendarium autem Sanctorum per menfes diftributum eft hujufmodi, a Fol. 236.

„ September. 1. Simeonis Stylitæ. 5. Zachariæ Prophe-
„ tæ. 6. Michaëlis Archangeli. 8. Nativitas Deiparæ. 9 Joa-
„ chim & Annæ, parentum Deiparæ. 14. Exaltatio S. Crucis.
„ 15. Nicetæ Martyris. 16. Euphemiæ Martyris. 20. Euftathii
„ Mart.

„ Mart. 23. Conceptio Joannis Præcursoris. 24. Theclæ Pro-
„ tomartyris. 26. Joannis Evangelistæ. 28. Charitonis Abba-
„ tis. 29. Cyriaci Abbatis. 30. Gregorii Armeniæ majoris
„ Episcopi.

„ October. 1. Ananiæ Apostoli. 2. Protectio Deiparæ. 3.
„ Dionysii Areopagitæ. 6. Thomæ Apostoli. 7. Sergii & Bac-
„ chi. 8. Pelagiæ. 9. Jacobi Apostoli. 11. Philippi Diaconi.
„ 12. Probi, Tarachi, Andronici. 16. Longini Mart. 18. Lu-
„ cæ Apostoli. 21. Hilarionis Abbatis. 22. Abercii. 23. Jacobi
„ fratris Domini. 26. Demetrii Mart. 27. Nestoris.

„ November. 1. Cosmæ & Damiani. 6. Pauli Confesso-
„ ris. 8. Michaelis Archang. 11. Menæ Mart. 12. Joannis Elee-
„ mosynarii. 13. Joannis Chrysostomi. 14. Philippi Apostoli.
„ 16. Matthæi Apostoli. 21. Præsentatio Deiparæ. 25. Cle-
„ mentis Papæ Romani. 26. Alypii Stylitæ, & Georgii Mart.
„ 27. Jacobi Persæ. 28. Stephani junioris. 30. Andreæ Apostoli.

„ December. 4. Barbaræ Virginis. 5. Sabæ Abbatis. 6. Ni-
„ colai Episcopi. 7. Ambrosii. 9. Conceptio Annæ. 11. Da-
„ nielis Stylitæ. 12. Spiridionis. 13. Eustratii, Auxentii, Eu-
„ genii, Mardarii, & Orestæ. 17. Ananiæ, Azariæ, Misaelis,
„ & Danielis.

„ Sabbato, & Dominica ante Nativitatem Domini.

„ Sabbato, & Dominica post Nativitatem Domini.
„ 20. Ignatii Mart. 22. Anastasiæ. 24. Ante festum Nativita-
„ tis Christi. 25. Nativitas Domini. 26. Festum Deiparæ.
„ 27. Stephani Protomartyris. 28. Nativitatis Christi. 29. San-
„ ctorum Infantium. 30. Nativitatis Christi. 31. Nativitatis
„ Christi.

„ Januarius. 1. Circumcisio Domini: & S. Patris Basilii.
„ Sabbato, & Dominica ante festum Luminum. 5. Ante fe-
„ stum Epiphaniæ. 6. Festum Epiphaniæ. 7. Joannis Baptistæ.
„ Sabbato & Dominica post Epiphaniam. 10. De Epiphania,
„ & Gregorii Nysseni. 11. Theodosii Abbatis. 14. Patrum
„ Montis Sinai. 16. Vincula S. Petri Apostoli. 17. Antonii
„ Abbatis. 18. Athanasii & Cyrilli. 19. Macarii Abbat. 20. Eu-
„ thymii Abbatis. 21. Maximi Confessoris. 22. Timothei
„ Apostoli, & Anastasii. 25. Gregorii Theologi. 27. Trans-
„ latio Joannis Chrysostomi. 28. Ephræm Syri. 29. Transla-
„ tio Ignatii. 31. Cyri, & Joannis. „ Fe-

„ Februarius. 1. Tryphonis Mart. 2. Occursus Domini.
„ 3. Simeonis & Annæ. 8. Zachariæ Prophetæ. 9. Nicephori
„ Mart. 17. Theodori Tyronis. 24. Inventio Capitis Joannis
„ Baptistæ.

„ Martius. 1. Eudociæ Mart. 9. Quadraginta Martyrum
„ Sebastenorum. 17. Alexii Viri Dei. 25. Annunciatio Dei-
„ paræ. 26. Gabrielis Arcangeli.

„ Aprilis. 1. Mariæ Ægyptiacæ. 23. Georgii Martyris.
„ 25. Marci Evangelistæ. 27. Simeonis Hierusalem Episcopi.
„ 30. Jacobi fratris Joannis Evangelistæ.

„ Majus. 1. Jeremiæ Prophetæ. 5. Irenæ. 7. Apparitio
„ Crucis Christi. 8. Joannis Apostoli & Evangelistæ. 10. Si-
„ monis Zelotæ Apostoli. 15. Pachomii Abbatis. 20. Thalelæi
„ Martyris. 21. Constantini Imperatoris, & Matris ejus He-
„ lenæ. 25. Tertia Inventio Capitis Joannis Baptistæ. 26. Ju-
„ dæ Apostoli.

„ Junius. 2. Nicephori Patriarchæ. 8. Theodori Militis.
„ 11. Bartholomæi & Barnabæ Apostolorum. 12. Onuphrii
„ Abbatis. 14. Elisæi Prophetæ. 19. Judæ Apostoli. 23. Agrip-
„ pinæ Mart. 24. Nativitas Joannis Baptistæ. 25. Febroniæ
„ Martyris. 28. Cyri & Joannis. 29. Petri & Pauli Apostolo-
„ rum. 30. Apostolorum Duodecim.

„ Julius. 1. Cosmæ & Damiani. 2. Depositio Vestis Dei-
„ paræ. 4. Andreæ Episcopi Cretæ. 8. Procopii Martyris.
„ 11. Euphemiæ Mart. 15. Cyriaci & Julitæ. 16. Patrum 630.
„ Calchedonensium. 17. Marinæ Martyris. 20. Eliæ Prophe-
„ tæ. 22. Mariæ Magdalenæ. 24. Christinæ Martyris. 25. An-
„ næ Matris Deiparæ. 27. Panteleemonis Mart.

„ Augustus. 1. Machabæorum. 2. Translatio Corporis
„ Stephani Protomart. 5. Eusignii Mart. 6. Transfiguratio
„ Domini. 9. Matthiæ Apostoli. 10. Dormitio Deiparæ. 16.
„ Diomedis Martyris, & Translatio Imaginis non manufa-
„ ctæ. 18. Flori & Lauri. 20. Samuelis Prophetæ. 24. Bar-
„ tholomæi Apostoli. 26. Adriani & Nataliæ. 29. Decollatio
„ Joannis Baptistæ. 31. Depositio Zonæ Deiparæ.

III. In Cod. ms Vat. Il. bombycino, Slavonico, quatuor Evan-

Alter Ruthenicus Codex, paulo recentior est, seculo, ut videtur, tertiodecimo exaratus in folio bombycino, olim in Vaticanam Bibliothecam anno Christi 1543. illatus, uti postre-

gelia, & Kalendarium Sanctorum, juxta Ritum Ruthenorum.

postremo ejus folio adnotatur. Signatur inter Vaticanos Ruthenicos num.II. continet autem folia scripta 238. non tamen Lectiones Evangelicas per anni circulum recitandas, instar prioris Codicis, complectitur; sed integer est quatuor Sanctorum Evangeliorum Codex, hoc ordine dispositus. Fol. 1. Index Cap.LXVIII. Matthęi. Fol.2. Theophylacti Archiepiscopi Bulgariæ, Præfatio in Matthæum. Fol. 5. Evangelium Matthæi. Fol.68. Index Capitum XLVIII. Marci. Fol. 69. Præfatio in Marcum. Fol. 71. Evangelium Marci. Fol. 113. Index Capitum LXXXIII. Lucæ. Fol.115. Præfatio in Lucam. Fol. 116. Evangelium Lucæ. Folio 180. Index Capitum XVIII. Joannis. Fol.180. Præfatio in Joannem. Fol.182. Evangelium Joannis.

Tum Fol.231. Evangeliis subjungitur Kalendarium Sanctorum, inscriptum, *Sobornik* Bl. *Mcsezam*, idest, *Collectio duodecim mensium*: qua in Collectione, non aliter ac in priori Codice, Sanctorum cujuslibet mensis nomina recensentur, nec non indicantur Evangelicæ Lectiones, quæ eo die sunt prælegendæ: ut sequitur.

„ September. 1. Simeonis Stylitæ. 2. Mamantis Marty-
„ ris, & Joannis jejunatoris. 3. Anthimi Martyris. 4. Babylæ
„ Mart.5. Zachariæ Prophetæ. 6. Michaëlis Archangeli. 8. Na-
„ tivitas Deiparæ. 9. Joachim & Annæ. 13. Menodoræ, Me-
„ trodoræ, & Nymphodoræ: & Adoratio Crucis. 14. Exal-
„ tatio Crucis. 15. Nicetæ Martyris. 16. Euphemiæ Mart.
„ 20. Eustathii Mart. 22. Phocæ Mart. 23. Conceptio Joan-
„ nis Baptistæ. 24. Theclæ Protomartyris. 26. Joannis Evan-
„ gelistæ. 28. Charitonis Abbatis. 30. Gregorii Armeniæ
„ majoris.

„ October. 1. Ananiæ Apostoli. 2. Romani Diaconi.
„ 3. Dionysii Areopagitæ. 6. Thomæ Apostoli. 7. Sergii &
„ Bacchi. 11. Philippi Diaconi, & Theophanis Grapti Epi-
„ scopi Nicææ. 16. Longini Martyris. 18. Lucæ Apostoli &
„ Evangelistæ. 20. Artemii Mart. 21. Hilarionis Abbatis.
„ 22. Abercii Episcopi. 23. Jacobi Apostoli fratris Domini,
„ 24. Arethæ & sociorum. 26. Demetrii Mart.

„ November. 1. Cosmæ & Damiani. 4. Joannicii Abba-
„ tis. 6. Pauli Confessoris. 8. Michaëlis Archangeli. 12. Jo-
„ annis

„ annis Eleemosynarii. 13. Joannis Chrysostomi Archiepi-
„ scopi Constantinopolitani. 14. Philippi Apostoli. 15. Gu-
„ riæ, Samonæ, & Abibi. 16. Matthæi Apostoli & Evange-
„ listæ. 17. Gregorii Thaumaturgi. 21. Præsentatio Deipa-
„ ræ. 24. Gregorii Agrigentini. 27. Jacobi Persæ. 28. Ste-
„ phani junioris. 30. Andreæ Apostoli.

„ December. 4. Barbaræ Mart. & Joannis Damasceni.
„ 5. Sabæ Abbatis. 6. Nicolai Episcopi. 9. Conceptio An-
„ næ. 13. Eustratii & sociorum. 17. Trium puerorum, &
„ Danielis Prophetæ. 20. Ignatii Theophori. 25. Nativitas
„ Domini. 26. Festum Deiparæ. 27. Stephani Protomarty-
„ ris. 28. Martyrum Nicomediæ. 29. Infantium. 30. Any-
„ siæ & Zotici.

„ Januarius. 1. Circumcisio Domini: & Basilii Magni.
„ 2. Silvestri Papæ Romani. 3. Gordii Mart. 4. Septuagin-
„ ta Apostolorum. 6. Epiphania Domini. 7. Festum Joan-
„ nis Baptistæ. 9. Polyeucti Mart. 11. Theodosii Abbatis.
„ 12. Tatianæ Martyris. 13. Hermyli & Stratonici. 15. Pauli
„ Thebæi, & Joannis Calibytæ. 16. Adoratio Catenæ Petri
„ Apostoli. 17. Antonii magni Abbatis. 18. Athanasii & Cy-
„ rilli Alexandriæ. 20. Euthymii Abbatis. 21. Maximi Con-
„ fessoris. 22. Timothei Apostoli, & Anastasii. 23. Clemen-
„ tis Mart. 25. Gregorii Theologi. 27. Translatio Joannis
„ Chrysostomi. 29. Translatio Ignatii. 31. Cyri & Joannis.

„ Februarius. 2. Occursus Domini. 3. Simeonis justi.
„ 8. Theodori Militis. 9. Nicephori Martyris. 24. Inventio
„ Capitis Joannis Baptistæ.

„ Martius. 9. Quadraginta Martyrum Sebastenorum.
„ 25. Annunciatio Deiparæ. 26. Gabrielis Archangeli.

„ Aprilis. 1. Mariæ Ægyptiacæ. 22. Theodori Syceo-
„ tæ. 23. Georgii Mart. 25. Marci Evangelistæ. 27. Simeo-
„ nis, propinqui Domini. 30. Jacobi Apostoli, filii Zebedæi.

„ Majus. 2. Athanasii magni. 7. Apparitio Crucis. 8. Jo-
„ annis Apostoli & Evangelistæ: & Sancti Arsenii Abbatis.
„ 21. Constantini & Helenæ. 24. Simeonis Thaumastoritæ.
„ 25. Tertia Inventio Capitis Joannis Baptistæ. 26. Carpi
„ Apostoli ex LXX.

„ Junius. 8. Theodori Militis. 11. Bartholomæi & Bar-

P „ na-

„ nabæ Apoſtolorum. 12. Onuphrii Abbatis. 14. Eliſæi Pro-
„ phetæ. 19. Judæ Apoſtoli, fratris Domini. 24. Nativitas
„ Joannis Baptiſtæ. 27. Sampſonis Xenodochi. 28. Cyri &
„ Joannis. 29. Petri & Pauli Apoſtolorum. 30. Apoſtolo-
„ rum XII.

„ Julius. 1. Coſmæ & Damiani. 2. Depoſitio Veſtis Dei-
„ paræ. 4. Andreæ Cretenſis. 8. Procopii Mart. 11. Euphe-
„ miæ Mart. 15. Cyrici & Julitæ. 16. Athenogenis Martyr.
„ 17. Marinæ Mart. 20. Eliæ Prophetæ. 22. Mariæ Magdalenæ.
„ 25. Annæ Matris Deiparæ. 27. Panteleemonis Martyris.
„ 31. Eudocimi Mart.

„ Auguſtus. 1. Machabæorum. 2. Translatio Stephani
„ Protomart. 6. Transfiguratio Domini. 15. Dormitio Dei-
„ paræ. 16. Diomedis Mart. & Translatio Imaginis non ma-
„ nufactæ Chriſti Domini ex Urbe Edeſſa. 18. Flori & Lauri
„ Mart. 25. Translatio Bartholomæi Apoſtoli: & Comme-
„ moratio Titi Apoſtoli. 29. Decollatio Joannis Baptiſtæ.
„ 31. Depoſitio Zonæ Deiparæ.

Sequuntur a fol. 235. ad fol. 237. Lectiones quædam Evangelicæ pro nonnullis feſtis, & de communi Sanctorum. Demum fol. 238. notatur amanuenſis nomen, *καρα.* NHKO-Δημα, *Presbyter Nicodemus.*

IV.
Kalendarium Sanctorum in Miſſali, Breviario, & Rituali Romano, in linguam Illyricam converſo ac primum de Breviario Illyrico: quod exſtat autographum in Biblioth. Vatic.

In his duobus Codicibus, ut vides, Slavicæ Eccleſiæ Ritus, a Græca non abhorrens, præſcribitur. In eadem autem Bibliotheca Vaticana, *ex Decreto Sacræ Congregationis de Propaganda Fide die* 17. *Decembris* 1647., conſervatur *Autographum manuſcriptum Breviarii*, Ritu quidem non Græco, ſed Romano, idiomate autem *Slavonico*, & charactere, quem vulgo *S. Hieronymi*, nuncupant, quod Breviarium a Raphaële Levacovich, Croata, Ordinis Minorum S. Franciſci de Obſervantia, Achridæ ſeu Juſtinianæ primæ Archiepiſcopo, juſſu Urbani VIII. recognitum, Methodius Terlecki, Epiſcopus Chelmenſis & Belcenſis, ad vetuſta Illyricæ linguæ Breviaria diligentiſſime contulit die 17. Sept. anno Orbis conditi 7151. Chriſti 1643. uti ipſe Epiſc. Methodius teſtatur, in hæc verba. *Ego Methodius Terlecki, Epiſcopus Chelmenſis & Belcenſis: dum anno infraſcripto pro graviſſimis negotiis totius Ruſſiæ, nonnulliſque meæ diœceſis, inprimis vero, quæ opportuna at-*

que

que pernecessaria arbitratus sum, pro sanctissima unione in Russia, & aliis Slavonicæ nationis Provinciis conservanda, & promovenda, apud Sedem Apostolicam summo studio laborarem, atque in dies expeditionem eorumdem pro voto præstolarer, Eminentissimi & Reverendissimi Domini Cardinales Sacræ Congregationis de Propaganda Fide instantiam apud me fecerunt, ut juxta eorumdem Decretum sub die prima Sept. anni præsentis 1643. *editum, vocato R. P. Raphaële Croato Ord. Minorum de Observantia, ad impressionem Breviarii Illyrici deputato, Psalterium in eodem Breviario imprimendum, cum memorato R. P. Raphaële, ad Vulgatam translationem, quantum phrasis Illyricæ linguæ pateretur, de verbo ad verbum accommodarem. Itaque quo in causa tam pia eorum voluntati morem gererem, sepositis quibuscumque privatis meis negotiis & occupationibus, accersire curavi illico præfatum R. P. Raphaëlem, afferreque plura vetustorum Illyricæ linguæ Breviariorum manuscripta, & impressa exemplaria, atque autographum, quod idem R. P. Raphaël ad Vulgatæ editionis sensum paraverat, adhibitis etiam antiquissimis, quibus ab ipso suo exordio Ruthena, & cuncta Slavonica usa est, & utitur Ecclesia, codicibus: post divinum imploratum auxilium, diligentissime insimul contulimus ipsius R.P. Raphaëlis autographum supradictum, cum antiquis Breviarii Illyrici Psalteriis, Latina Vulgata semper præ oculis existente, atque an conformis esset, examinavimus. Ita factum est, ut sollicita adhibita cura, tale redditum est Psalterium, quale a supradicta Sacra Congregatione expeteretur, hoc est, adamussim Vulgatæ translationi concordans. Nam explosis nonnullis vulgatis Sermonis Dalmatici vocabulis, quæ scriptorum licentia in vetusta Illyrica Breviaria, intrusa fuerant, quæque R. P. Raphaël suæ translationi inseruerat, pura, quæ in incorruptis apud me habebantur, Slavonica, eorum loco reposuimus; punctuationemque, & periodos, atque initia versuum singulorum, quum longe aliter in Illyricis leguntur, ubique juxta Vulgatam accommodavimus, ita ut divina opitulante gratia, Psalterium ipsum per nos revisum, atque ut dictum est, a peregrinis Dalmaticis vocibus purgatum, concordet in præsens in omnibus & per omnia cum desiderato Psalterio novissimi Breviarii moderni SS. D. N. Papæ Urbani VIII. vulgatæ editionis: neque est, ut eam ob causam Il-*

lyrici Breviarii impressio, summopere necessaria, & ab Illyricanæ Ecclesiæ Presbyteris quotidie expetita, diutius differatur. In cujus rei fidem præsens testimonium, mea manu subscriptum, atque sigillo munitum dedi. In Palatio Quirinali SS. D. N. die 16. *Sept. anno a creatione Mundi secundum nostrum computum* 7151., *a Nativitate vero Christi Domini* 1643. *Indict.* XI. *Idem qui supra Methodius Episcopus Chelmensis & Belcensis manu propria.*

V.
De Missali Romano Illyrico, in quo Kalendarium Sanctorum juxta Ritum Romanum.

In hoc igitur Slavonico, seu Illyriciano Breviario, quod exstat in Vat. Bibl. Cod manuscr. 6471., a pag. 24 ad pag. 30. habetur *Kalendarium Sanctorum*, etsi, ut supra dictum est, Ritu Romano, non Ruthenico; quod quidem Kalendarium non solum *Breviario Romano* Illyrice impresso præfixum fuerat temporibus Urb. VIII. anno Christi 1631. sed etiam Missali tum manuscripto sub Innocentio X. anno 1643. tum impresso sub Innocentio XI. anno 1688. quemadmodum constat ex Urbani Octavi literis datis apud Sanctam Mariam Majorem die 29. Aprilis 1631. Pontificatus octavo, quæ literæ iterum sunt præfixæ *Missali Romano Slavonico idiomate jussu SS. D. N. Papæ Urbani VIII. edito in fol. Romæ* 1745. *typis & impensis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide*, curante Viro clarissimo Matthæo Caramanio, nunc dignissimo Jaderæ Archiepiscopo, & ex literis Innocentii X. datis die XXII. Febr. 1648. quæ sunt præfixæ *Breviario Romano Slavonico, jussu SS. D. N. Innocentii Papæ XI. edito, Romæ typis & impensis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide* 1688. *in* 4. Sed juvat hic tam præfixas Missali Slavonico, quam Breviario, Romanorum Pontificum literas audire, ex quibus manifestum fit, undenam Ritum suum Slavi, Latino more viventes, acceperint.

VI.
Literæ Urb. VIII. circa Missale Romanum Illyricum.

Urbanus igitur Octavus, in Brevi Missalibus tum veteri, tum recentiori, præfixo sic ait. *Ecclesia Catholica, cui divina favente clementia, nullo meritorum nostrorum suffragio, præsidemus, sicuti una est, ita requirit nostræ pastoralis vigilantiæ sollicitudo, ut Christifideles idipsum non solum sapiant, sed etiam quantum possibile est, omnes etiam unanimes uno ore, in orationibus & sacrificiis honorificent Deum. Quum itaque, sicut accepimus, Missale idiomate Slavonico olim a fel. rec. Joanne*

nune VIII. prædecessore nostro concessum, a centum circiter annis typis editum non fuerit, atque inde acciderit, ut Slavonum Ecclesiæ Missalium inopia adeo laboraverint, ut plerisque in locis, nec Sacerdotes sacrosanctum Missæ sacrificium offerre, nec populi Ecclesiæ præcepto de illo audiendo satisfacere commode potuerint: nos Missalium inopiæ hujusmodi ad divini nominis laudem & gloriam, animarumque Christifidelium illarum partium salutem occurrere volentes, venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus negotio fidei in universum Orbem propagandæ præpositis, injunximus, ut quamplura Missalia, Slavonico conscripta idiomate, a Provincia Dalmatiæ Romam jussu nostro afferri, iisque per nonnullos linguæ Slavonicæ peritos, juxta emendationes a fel. etiam rec. Pio V. & Clemente VIII. Romanis Pontificibus, similiter prædecessoribus nostris, factas, & eorum literis Apostolicis approbatas, correctis, Missale, quod Romano prorsus conforme esset, componi, illudque præfato idiomate Slavonico, ad usum & commodum eorumdem Christifidelium Ecclesiarum, locorum & provinciarum, ubi hactenus præfato idiomate celebratum fuit, imprimi curarent. Quæ omnia quum præfati Cardinales diligenter præstiterint, eadem per præfatos Cardinales, & pie, & accurate in præmissis ordinata & gesta approbantes, ac præfatum Missale antiquum abrogantes, motu proprio, & ex certa scientia ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, antiquorum Missalium Slavonici idiomatis tam impressorum quam manuscriptorum usum, tenore præsentium, sub indignationis nostræ, ac aliis arbitrii nostri, imo iis etiam pœnis, quæ eorumdem Pii, & Clementis prædecessorum nostrorum literis continentur, tenore præsentium, penitus & omnino interdicimus. Præterea sub eisdem pœnis eo ipso absque aliqua declaratione incurrendis, Apostolica auctoritate earumdem tenore præsentium, prohibemus omnibus & singulis Presbyteris & Clericis, tam Sæcularibus, quam cujusvis Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti, etiam speciali nota dignis Regularibus, earumdem Ecclesiarum, locorum & provinciarum, ubi hactenus, ut præfertur, præfato idiomate Slavonico celebratum fuit, ne elapsis octo mensibus a die publicationis præsentium in Urbe, alio, quam hujusmodi novo Missali, nisi maluerint Latino, utantur.

In-

VII. Literæ Innocen. X. circa Breviariũ Romanum Illyricum.

Innocentius X. in Brevi, quod Breviario Romano Slavonico anno 1688. præmissum est: *Romanum Pontificem*, inquit, *cui ex dispositione divina omnium Orbis Ecclesiarum cura incumbit, sedulo decet invigilare, ut cuncta ad Catholicam fidem, divinumque cultum pertinentia, rite recteque in Ecclesiis prædictis peragantur; & præsertim ut sacræ Scripturæ & alii Codices, qui fidei cultusque hujusmodi fundamenta; & sacras preces, laudibus, gratiisque Deo persolvendis, continent, quocumque tempore, vel idiomate, aut charactere conscripti sint, mendis atque erroribus plane careant, illisque omnino expertes ab omnibus habeantur. Quum igitur Illyricarum gentium, quæ longe lateque per Europam diffusæ sunt, atque ab ipsis gloriosis Apostolorum Principibus Petro & Paulo potissimum Christi fidem edoctæ fuerunt, libros sacros jam inde a D. Hieronymi temporibus, ut pervetusta ad nos detulit traditio; vel certe a Pontificatu fel.rec. Joannis Papæ VIII. Prædecessoris nostri, uti ex ejusdem data super ea re epistola constat, ritu quidem Romano, sed idiomate Slavonico, & charactere S. Hieronymi vulgo nuncupato conscriptos, opportuna recognitione indigere compertum sit: nos rec. mem. Urbani Papæ VIII. etiam Prædecessoris nostri, qui Missale Illyricum emendatum juxta nuperrimas illius reformationes charactere Hieronymiano, ac lingua Slavonica typis vulgari mandavit, vestigiis inhærentes, de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, negotio propagationis fidei per universum Mundum præpositorum consilio, venerabili fratri Raphaëli Archiepiscopo Achridæ, seu Primæ Justinianæ, mandavimus, ut Breviarium Illyricum, ante annos centum impressum, recognosceret, & ad formam Breviarii Romani Latini nuper a prædicto Urbano Prædecessore reformati in prædictam linguam Slavonicam redigeret. Quod quum idem Raphaël Archiepiscopus diligenter præstiterit, dictumque novum Breviarium Illyricum a peritis prædictæ linguæ, & in sacris literis edoctis viris comprobatum fuerit: idcirco nos motu proprio, ac ex certa scientia & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, de simili prædictorum Fratrum nostrorum consilio, Breviarium prædictum tenore præsentium confirmamus & approbamus, typisque mandari jubemus*. Hactenus Innocentius X. Hoc ipsum Missale nuper, hoc est, anno Christi 1745., curante clarissimo

ſimo ac linguæ Slavonicæ apprime perito Matthæo Caramanio, nunc digniſſimo Jadrenſium Archiepiſcopo, typis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide, prodiit, unacum *Kalendario Sanctorum*, in morem tamen Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, non Græco-moſchæ accommodato.

VIII. Kalendarium Sanctorum juxta Romanum Ritum, in Rituali Romano Illyrico, quod P. Caſſius unacum Teſtamento novo Illyrice reddidit.

Idem Kalendarium Romanum Slavonico idiomate impreſſum fuit in *Rituali Romano, quod Illyrica lingua juſſu Urbani VIII.* prodiit in 4. *Romæ ex typographia Sacræ Congregationis de Propaganda Fide* 1640. curante Bartholomæo Caſſio, Dalmata, Soc. Jeſu, qui illud *Rituale Illyrice* reddiderat anno Chriſti 1636. uti liquet ex ejuſdem epiſtola, literis Pauli V. de Romano Rituali die 17. Jun. 1614. datis, ſubjuncta. Caſſii verſionem probavit primo Mutius Vitelleſcus Societatis Jeſu Præpoſitus Generalis, Romæ 13. Martii 1637. deinde Franciſcus Manolla Spalatenſis, J.V.D. & Canonicus S. Hieronymi Illyricorum de Urbe, die 25. Martii 1637. ubi ait, *Se, jubente Nicolao Riccardio S.Palatii Apoſtolici Magiſtro, vidiſſe, diligenterque perlegiſſe hoc Rituale Romanum ex Latino Illyricum factum communiori modo loquendi, ab admodum R. P. Bartholomæo Caſſio Soc. Jeſu in Baſilica S.Petri Pœnitentiario.* Ipſe vero Caſſius in epiſtola ad Urbanum VIII., teſtatur, juſſu ejuſdem id opus a ſe ſuſceptum. *Prudenti*, inquit, *ac piiſſimo conſilio factum eſt, B. Pater, ut Rituale Latinum fieret, Illyricum, Te præcipiente, & expetitum a tota Natione in lucem ederetur. Perdifficile enim erat Illyricis Sacerdotibus non paucis ſacros Ritus Latino eloquio ſcriptos intelligere, eoſque in praxi exercere, apud quos non ea Latinæ linguæ viget eruditio, ut poſſint exequi præſcripta rite recteque, ſicut oportet. Meum itaque fuit, ſacra jubente Congregatione, quum adhuc eſſem in Baſilica Vaticana Pœnitentiarius Illyricus, diuturno labore in pene infinita idiomatis Illyrici varietate perſcribere communiori dialecto Illyricis, quod Latinis ſermo Latinus præſcripſit. Quod quidem eo libentius atque alacrius elaboravi, quo gratius ac jucundius Tuæ ſanctitati futurum exiſtimavi. Ditiſſimus profecto theſaurus Eccleſiæ Illyricæ erit, ſacrorum Rituum Rituale effectum Illyricum, quo & gens univerſa ditabitur, & Catholica Fides in latiſſimis Provinciis propagabitur.* Pergit de ſua novi Teſtamenti Verſione Illyrica diſſerens: *Utinam aliquando*

etiam

etiam lucem aspiciat selecta a me ex antiquis Illyricis Codicibus Versio Illyrica novi Testamenti, Tuo imperio, tuisque perurbanis auspiciis, ut ea tota Natio luce nova Evangelicæ prædicationis, & veritatis illustrata, contra hæreses & Schismata, Tuæ Sanctitatis æterna recordatione glorietur & oblectetur. Nondum hæc versio Cassiana, quod sciam, prodiit in lucem: sed adhuc latet in Dalmatia ipsius Cassii autographum. Nam qui Latinum Ritum sequuntur Slavi, præter libros Ecclesiasticos supra recensitos, nullos alios impressos habent; sed vel manu exaratis Codicibus utuntur; vel iis, qui sunt ex fide Græcorum Scripturæ Codicum evulgati, ac præcipue in Moscovia aut in Polonia, de quibus mox sermo erit.

Porro *Kalendaria Sanctorum*, quæ sunt Missali, aut Breviario, aut Rituali supra laudatis præfixa, eadem prorsus sunt, ac ea, quæ in Latinis Romani ritus Codicibus legimus; ac proinde rem nullius momenti esse ducimus, ea in publicum proferre.

IX. Kalendarium Sanctorum Slavonicum Ritu Græco-moscho, in Bibliis Ostroviensibus editis anno 1581.

At vero in iis, qui juxta Ritum Ecclesiæ Ruthenicæ, hoc est, Slavo-Græcæ, manuscripti aut impressi sunt, *Missalibus* libris, *Ritualibus*, seu sacris *Bibliis*, *Kalendarium* Sanctorum, sive, *Collectio*, ut vocant, *duodecim mensium*, ab iis quæ supra ex binis illis Codicibus Vaticanis exhibuimus, & a Tabulis nostris Græco-moschis, haud quaquam differt. Ad calcem *Bibliorum Ostroviensium* Slavonicorum, quæ præ manibus habuit Johannes Petrus Kohlius, in Academia Scientiarum Petropolitana historiæ Ecclesiasticæ & humanarum literarum Professor, quemadmodum ipse affirmat in *historia Codicis sacri Slavonici*, *Altanoviæ anno* 1729. pag. 198. adjectum est *Kalendarium Græcum*, cum annexa Præfatiuncula Græce ac Ruthenice conscripta, qua, Deo pro incepto feliciter absolutoque opere, gratiæ persolvuntur. Biblia illa Slavonica *Ostroviensia* laudantur a Papebrochio tom. 1. Maji in Ephemeridibus Græco-moschis mense Februario die 14. pag. 16. Et a Lelongio in Bibliotheca sua sacra cap. XI. editionis Parisiensis: & a Kohlio loc. cit. pag. 23. & 188. Titulus est hic. *Biblia, hoc est, liber veteris & novi Testamenti, ex Hebræa in Græcam linguam septuaginta duorum θεοδιδάκτων Interpretum ante Incarnationem Domini Salvatoris nostri Jesu Christi trecentesimo*

octavo

octavo (lege, *decimo*: nam in textu Slavonico est nota hæc numeralis TI, nimirum, 310. non 308.) *anno, intento mandato Ptolemæi Philadelphi Regis Ægyptii, confecta Versione quanta fieri potuit diligentia expressa & correcta, anno post Incarnationem Domini Salvatoris nostri Jesu* 1581. Sequitur *Prima Præfatio* Græce, initium, θεὲ πάτερ παντοκράτωρ, *Deus Pater omnipotens*: ubi nomen Volhiniæ Principis Constantini, qui eam editionem curavit: *Ego Constantinus, dictus & in sacro baptismate Basilius, gratia Dei Salvatoris nostri Dux Ostroviæ, Vaivoda Kioviæ, Palatinus Volhiniæ, electis in Christo & dilectis fratribus non solum secundum carnem, sed & in Spiritu Sancto omnibus linguam Slavicam scientibus, & viventibus in Ecclesia Apostolica & Catholica, magno studio pronuncio, Versionem istam, Bibliaque legenda commendo, Deoque gratias ago, quod benedictione & misericordia Dei, atque suo erga homines amore dignus habitus sim qui & initium facerem, & finem etiam viderem præsentis operis, quod nunc ubique videtis, nempe, vetus & novum Testamentum typis impressum in civitate a Deo custodita & in primaria sede nostra* Ὀςροβίας ἐν Βολινδίᾳ, *Ostroviæ in Volhinia*, ἔτει ἀπὸ κτίσεως Κόσμου ἑπταχιλιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἐννάτῳ. καὶ Χριστοῦ γονίας χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ πρώτῳ, Βοηδρομιῶνος ἱσαμένου, *anno a creatione Mundi septies millesimo octogesimo nono, a nato Christo millesimo quingentesimo primo, medio mense Boedremione, hoc est, Augusto*. Lelongius perperam legit, *anno a creatione Mundi septies millesimo octingentesimo primo, a nato Christo* 1501. Ubi duplex est error: primus in anno mundi 7801., quum sit in Bibliis illis Ostroviensibus signatus annus 7089. alter in anno Christi 1501. qui non respondet anno mundi 7801. sed anno 7009. Atqui legendum omnino, *anno Mundi* 7089. *Christi* 1581. ut Græca inscriptio demonstrat. Altera *Præfatio* eundem, ut videtur, Constantinum Ducem habens auctorem, *Slavonica* est, adeoque ab omnibus, qui de Slavonicis Bibliis scripserunt, *Lelongio*, *Usserio*, aliisque ob linguæ Slavonicæ imperitiam, omissa. Nos illam ex Kohlii interpretatione pag. 191. integram producimus. *Primum hoc notandum est*, inquit Kohlius, *quod principio Præfationis refert; eo, quo Bibliorum edendorum opus susceperit, tempo-*

re, nullum nec se habuisse, nec in Dominio plane ipsius inventum esse Slavonico sermone conscriptum, quem in consilium adhibere potuerit, codicem. Accidisse tamen postea non sine maxima sua voluptate, ut ex Russicis oris ea ipsa, quæ magni Russorum Ducis Wolodimiri *temporibus ante quingentos jam annos in Slavonicum sermonem translata sunt Biblia, Garaburdii cujusdam opera tandem nactus sit. Verba ipsa Slavonica digna sunt quæ apponantur. Ibo i Kn'g glagolemich* Wivolia *&c. Hoc est,* Ut *& Liber vocatus Biblia, initio suscepti huius negotii (scilicet Bibliorum edendorum) non suppetiit qui nostro proposito, quum hoc inciperemus, omnino sufficisset. Sed & in omnibus partibus gentis nostræ Slavonica lingua conscriptus nec unus Codex inveniebatur omnibus veteris Testamenti libris constans. Tantum a summe religioso & gloriosissimæ memoriæ augustissimo Domino & magno Duce Joanne Basilovvitzio Russiæ: & reliqua: per Deo electum virum Michaëlem Garaburdium, scribam magni Ducis Lithuani, sedulis precibus digni sumus habiti accipere integra Biblia ex septuaginta duorum Interpretum* Græca *Versione ante quingentos & ultra annos, magni* Wolodimiri, *qui Russicam terram baptizandam curavit, tempore in Slavonicam linguam translata.* Ita nimirum Constantinus Dux sentiebat de primis lingua Slavonica consignatis Bibliis,non e Vulgata Latina, sed e Græca septuagintavirali Versione conversis,tempore Volodimiri Russorum Principis, hoc est, seculo post Christum natum decimo. *Alterum hoc notatu dignum* (pergit idem Kohlius pag. 193.) *in Præfatione nostra occurrit, præter supra commemoratum Slavonicum Codicem, multa alia variis linguis ac characteribus conscripta Biblia reperisse, eorumque normam ut sequerentur, quatenus cum sacra Scriptura consonent, interpretibus mandasse. Tantam vero Bibliorum Versionum ac Codicum discrepantiam deprehendisse, tam multa Scripturæ loca dubia, perperam scripta, ac depravata, ut maxima cura animique sollicitudine affectus sit, parumque abfuisse, quin edendi Biblia consilium abiecerit. Huc tandem accessisse varias hominum malevolorum calumnias, eorumque qui susceptum opus adjuvarent paucitatem. Quæ omnia, gravissima licet consilii impedimenta, non tanti tamen sibi esse visa, ut animum plane desponderet, atque a consilio suo discederet: quin potius ad rem, quam aggressus esset, persi-*

perficiendam alacriorem esse factum, certissima spe fretum, fore ut Deo adjuvante difficultates omnes superet. Hac mente certos homines literarum peritos quaquaversum ablegasse: qui diversis terrarum orbis partibus, in his Italia, Candia insula, aliisque remotissimis regionibus peragratis, multisque Græcis, Serbicis, & Bolgaricis Monasteriis visitatis; ad Vicarium denique Apostolorum, Orientalis Ecclesiæ Principem, sanctissimum Jeremiam, Archiepiscopum Constantinopolis ac novæ Romæ, (Oecumenicum Patriarcham) pervenerint, incorruptum planeque emendatum ab eo Bibliorum exemplar cum aliquot Græcæ Slavonicæque linguæ ac literarum peritis interpretibus flagitantes. Quem quidem, Deo animum flectente, adeo propensum & obsequentem invenisse, ut & antiquum Codicem Bibliorum, a mendis omnibus purgatum, & ad Slavonicam Versionem conficiendam idoneos homines illis tradiderit. Refert denique in Præfatione Princeps, sese & Codices & interpretes partim a Jeremia Constantinopolitano Præsule, partim aliunde ex animi sententia nactum, cum iis eque ac cum aliis multis sacrarum literarum peritis rem deliberasse: communique tandem suffragio optimum fuisse judicatum, septuaginta duorum Græcam Versionem, utpote Hebræis maxime convenientem, quoad ejus fieri posset, summa cura diligentiaque vertendo exprimere. Sequitur *Tertia Præfatio* ad omnes fideles Christianos directa, in qua præter cætera ad sacrum Codicem pertinentia, utilitas, quæ maxima inde hauritur, eximiaque ejus auctoritas, exponitur. Claudunt eam nonnullæ preces ad Deum Eucharisticæ, quibus hæc infra adjecta sunt: *Hæc Præfatio a peccatis pleno Gerasimo Danilovvitzschio composita est.* Coronidis loco additi sunt versus rhythmici, Slavonici, triginta distichis constantes, quibus & *Wolodimiri*, illius Russorum Principis, qui ad Christiana sacra Ruthenos perduxit, & *Constantini* Volhiniæ Principis, quo duce & auspice hæc Biblia prodierunt, laudes decantantur. Carmen hoc excipit *Series ordoque Librorum* veteris ac novi Testamenti. Ad finem Codicis adjectum est *Kalendarium Græcum*, cum annexa precatiuncula Eucharistica, Græce ac Ruthenice conscripta. Extremum est Typographi istud: Τὰ μὲν γὰρ παρόντα θεόδεκτα καὶ ψυχογωγικὰ βιβλία παλαίας τε καὶ νέας διαθήκης τετύπωνται ὑπ' ἐμοῦ ἁμαρτωλοτάτου Ἰωάννου τοῦ Θεοδώρου υἱοῦ, ἐκ τῆς μεγάλης Ῥω-

σίας, ἐν θεοφυλάκτῃ πόλει Ὀστροβίᾳ, ἔτει ἀπὸ κτίσεως τοῦ κόσμου ζπθ', καὶ ἀπὸ σαρκώσεως τοῦ κυρίου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ αφπα', Βοηδρομιῶνος ιβ'. ἡμέρᾳ: *Hæc præsentia a Deo tradita & animam dirigentia Biblia veteris & novi Testamenti, typis impressa sunt a me peccatorum omnium maximo Joanne Theodori filio, ex magna Russia, in Deo custodita urbe Ostrovia, anno a Mundi creatione* 7089. *& ab incarnatione Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi* 1581., *die* 12.*Boedremionis*, idest Augusti.

X. Kalendarium Slavonicum Græco-Moschum in Bibliis Moscuensibus editis anno Chr. 1664.

Ex Bibliis hisce Ostroviensibus descripta sunt & impressa Moscuæ alia Biblia anno Chr. 1664. in quibus ad calcem quoque adjectum est *Kalendarium Sanctorum*, cui titulus: *Sobornik dvvanadesatim Mesczam*, h. e. *Collectio duodecim mensium*: ubi mensium ordine servato, ut recte advertit Kohlius pag.53. " Quinam sacris diebus in Evangelistæ, Apostoli, ,, Sancti, aut Martyris, quisquis ille sit, memoriam Textus ,, Biblici in templis adstanti populo prælegendi sint, doce- ,, tur: quales e. g. mense Septembri die natzschulo, indi- ,, cta &c. hoc est, initio novi anni, & festo beati patris Si- ,, meonis Columnaris, Slavonice Stolpnika dicti, ex Evan- ,, gelio particulæ recitentur". Biblia illa *Moscuensia* appellat idem Kohlius pag. 26. quorum titulum Slavonice & Latine hunc exhibet. " Biblia, hoc est, Liber veteris, & novi ,, Testamenti secundum linguam Slavonicam, ex Hebræo in ,, Græcum sermonem septuaginta duorum a Deo doctorum ,, Interpretum, ante Incarnationem Domini Dei & Salvatoris ,, nostri Jesu Christi trecentesimo quinquagesimo anno, ex ,, zeli pleno mandato Ptolemæi Philadelphi Ægyptii Regis ,, olim translatus; nunc vero æque zeli pleno mandato ma- ,, gni Ducis Alexii Michaelovvitzii, totius magnæ & par- ,, væ, & albæ Russiæ Autocratoris, & ex benedictione san- ,, ctissimorum Metropolitarum, & Archiepiscoporum & Epi- ,, scoporum, ex translatione Bibliorum Ostroviensis typo- ,, graphiæ, quæ secundum Vetera Biblia correcta, quantum ,, fieri potuit, ex potentia divina expressus & impressus an- ,, no post conditum mundum 7102. post .Incarnationem ,, Verbi 1663. (Indicta secunda, mense sexto.) Hæc ultima verba intra parenthesin, *Indicta secunda*, *mense sexto*, de suo addi-

addidiſſe videtur Kohlius, aut is, quo interprete utebatur idem Kohlius: nam Slavonica verba non ipſe Latina fecit, ſed ex ore cujuſdam Interpretis deſcripſit, quemadmodum pag.28. fatetur his verbis: *Hactenus libri titulus, quem Interpretis, quo Petropoli ſolebam uti, ſubſidio in Latinum ſic convertimus*. Atqui Slavonicus libri titulus, qui ibidem tam literis Slavonicis, quàm Latinis præfigitur, poſt annum *Chr.*1663. nihil aliud habet. Quinimo ex ipſis Slavonicis verbis colligo, deceptum fuiſſe Interpretem Moſchum, inque errorem graviſſimum induxiſſe ipſum Kohlium, dum *annum conditi mundi*, quo Biblia illa Moſcuenſia ſunt typis impreſſa, notat fuiſſe 7102., eundemque ab Incarnatione 1663. Errat utrobique: nam primum quidem in Textu Slavonico ſunt hæ notæ numerales ζροβ, quas Interpres latine ſcribit pag.28. lin.6. ſic: *S. R. O. VV.*, & interpretatur pag.29. lin.5. ſic, 7102. quum illæ ſignificent non annum 7102., ſed 7172. ut intelligenti Græcas notas patet. Deinde annus Chriſti in eodem Slavonico Textu eſt hic, *αχξγ′*, quem idem quoque Interpres literis Latinis exprimit, *a*, *ch*, *x*, *g*; & interpretatur, 1663. Atqui annus Chriſti 1663. non reſpondet anno mundi 7102. ſed, 7172. nam Græci & Moſchi natum Chriſtum volunt anno mundi 5508. ut eſt res omnibus nota: ex quo deducitur, errorem etiam ineſſe in notis numeralibus anni Chriſti, & pro, *αχξγ′*, 1663. legendum, *αχξδ′*, 1664. Si enim annum mundi 5508., quo Chriſtus eſt natus, ſubtrahas ab anno 7172., quo Biblia Moſcuenſia ſunt impreſſa, remanet annus 1664. non 1663. Præterea graviſſime errat Interpres in conſignando anno ante Incarnationem, quo primum dicit juſſu Ptolemæi Philadelphi fuiſſe Biblia in Græcum ſermonem a ſeptuaginta Interpretibus converſa: *anno*, inquit, *ante Incarnationem Domini trecenteſimo quinquageſimo*: quo quid abſurdius? nam Ptolemæus Philadelphi, poſt Alexandri Magni obitum, qui contigit anno ante Chriſtum 323., Periodi Græco-Romanæ 5171. (ut oſtendit Uſſerius in Annalibus Vet. Teſtam. ex Plutarcho in Alexandro:) & poſt annos 50. quos Ptolemæus Lagides, Philadelphi pater, in Ægypto regnaverat, ab anno ſcilicet Periodi Græco-Romanæ 5171. ad annum 5220., ſeu ab anno ante Chriſtum 323. ad annum ante ipſius Chri-

ſti

sti nativitatem 273.;Ptolemæus,inquam,Philadelphus tum demum Regnum Ægyptiacum iniit,videlicet anno Periodi Græco-Romanæ 5220., ante Christi nativitatem 273. Falsa itaque est hæc supputatio, qua in Codice Slavonico, tum Ostroviensi, tum Moscuensi, dicitur Græca Versio a septuaginta Interpretibus confecta sub Ptolemæo Philadelpho *anno ante Incarnationem* 310. 308. *aut* 350. Sed redeo ad Biblia Moscuensia.

Post Titulum libri, & imagines Christi ac Deiparæ, infra & supra titulum positas, *versus* nonnulli leguntur Slavonico idiomate compositi, in tres illas, ut inquit Kohlius pag. 30. quas Russicum insigne præfert coronas, caput Aquilæ tegentes. Sequuntur preces ad Deum, gratias eidem agentes, quod auxilio suo ad optatum finem Bibliorum opus perduxerit. " Inter alia Ducis Alexii Mi-„ chaelovitzii in Deum pietate religioneque summis in cœ-„ lum laudibus elata, Divinæ supplicatur clementiæ, ut si „ quid forte in convertendis Bibliis erratum sit, corrigere „ ac supplere ipsa velit. Toti denique Orientali Ecclesiæ, „ omnibusque Græco cœtui addictis, Slavonica lingua lo-„ quentibus, etiam atque etiam hic liber ad sedulo legen-„ dum commendatur ". Proximum his locum tenet præfixa operi *Epistola*, qua quid præstiterint editores in primis indicant. " Et in prima quidem Præfationis parte (*Kobl. pag.*38.) „ sacrosanctum divinarum rerum studium extollitur, justum-„ que ei pretium constituitur. Qua quidem occasione pie-„ tatem, summaque in cœtum sacrum merita Ducis Alexii „ Michaelovitzii iterum honorifice prædicant; subjungunt-„ que, quantum huic Principi Slavonica gens Codice sacro „ propemodum destituta, pro hoc edendorum Bibliorum „ beneficio debeat ". Primum esse ajunt *Alexium Michaelidem*, qui de Bibliis vel recognoscendis, vel divulgandis salutare consilium inierit; quum nemo majorum suorum insigni Regio coronatorum, ad hoc animum adjecerit. Exponunt deinde quid in hac Moscuensi editione præstitum sit singulare. *Primam fuisse errorum tollendorum curam: non pauci quippe in Codicem Ostroviensem irrepserant, typographorum non minus, quam editorum, translatorumque culpa commissi errores: qui si non omnes, extantiores certe in nostro Codice sublati sunt, ple-*

risque

risque in margine certo quodam signo notatis. At libere tamen ac sincere ipsi fatentur, loca superesse bene multa politius a doctis limanda & emendanda, majorique cum studio accurationeque ad Græcam, *quam sequuti sunt, septuaginta Interpretum Versionem exprimenda ac conformanda. Hanc esse tamen culpam suam negant, varia, quominus accuratioribus sibi esse licuerit, impedimenta excusantes. Primum quidem manuscriptis, quibus illi tamen, qui scripta jam olim impressa corrigunt ac recognoscunt, instructi esse debeant, Codicibus antiquis fideque dignis caruisse. Dein præsto fuisse negant in transferendi corrigendique negotio tales, quales ad id rite obeundum requiruntur, Slavonicæ juxta ac Græcæ linguæ bene gnaros, & ad minutissima quæque accurato studio intentos laborum administros. Tempora denique causantur tranquilla minus, bellaque nescio quæ Ruthenis eorumque sacris infesta, quæ præter cætera multa, hoc secum incommodum ferre soleant, ut scientia plane omnis jaceat, cumque religione literæ divinæ pariter ac humanæ sepeliantur. Magnam quoque hujusce culpæ partem tribuunt malesanæ quorumdam ineptorum hominum, qui jam tum Ecclesiam Ruthenam turbabant, heresi, qua nihil rectum, nihil Orthodoxum, nisi quod antiquis scriptis, erroribus licet varii generis quammaxime scatentibus, conveniat, opinentur. Quo fit, ut quidquid tandem in antiquis Ecclesiæ libris cum cura emendatum, & maculis, quæ jamdudum insederant, repurgatum inveniant, non probent, sed innovatum, sacroque cœtui damnosum existiment. Horum quantum fieri possit vel inscitiæ &c. vel pertinaciæ cedendum putantes, corrigere omnia, si vel maxime ex autographis e Græcia allatis potuissent, consulto tamen noluisse. Futurum quippe prævidebant, ut mutatum nimis Codicem cane & angue pejus fugientes, his contra se verbis uterentur: quam tu nobis apportas Versionem depravatam penitus & corruptam? quid malum! ad nos e Græcia servitutis jugo oppressa, omnique plane doctrina nunc carenti, allata sublestæ fidei manuscripta? His aliisque rebus, quæ accuratiorem Versionem tum impediverint, obtentui sumtis, inque excusationem sui allatis, satius quidem visum fuisse dicunt, in tempus magis opportunum hoc edendorum Bibliorum negotium differre, quam minus accurata emittere. Sed morem gerendum fuisse jussui ac voluntati summi Ducis impressionem urgentis, sapienterque ita judi-*

dicantis; consultius esse præsentibus quibuscumque uti, quam longiori mora interposita, animorum populi sui salutem negligere ac retardare. Hactenus editores in Præfatione. Per hæresim illam, quam supra delinearunt, intelligunt Schismaticos illos Ruthenos, qui *Raskolski* vocantur. Horum errores Archimandrita Rostoviensis cap.8. de libris veteribus & novis in manuscripto Slavonico apud Kohlium pag.42. refert. De iisdem Tractatum pollicetur idem Kohlius in Præfat. de libris suis mox edendis num.11. in hæc verba: " Historia Ruthenæ Ecclesiæ Schismatica, sive historia de ortu, & progressu sectæ " illius, quæ superiori jam seculo, Niconis Patriarchæ temporibus, a Ruthena Ecclesia divortium fecit, quæque Raskolnika, hoc est, Schismatica, vulgo appellatur, ex fide " dignis domesticis monumentis hausta, variis observationibus illustrata". Kulcinius vero in Specimine Ecclesiæ Ruthenæ pag. 134. ubi agit de Gabriele Kolenda quadragesimo nono Metropolita, eorumdem Schismaticorum meminit his verbis: " Correxerat jam Nicon sacros libros, probantibus " talem correctionem Episcopis Moscoviticis; sed acto ipso in " exilium, magna pars Cleri, tum Secularis tum Regularis rejecit hosce libros, dictitans multis erroribus eos scatere: " unde accedente plebe crevit ingens Schisma, cujus asseclæ " a quodam Philippo Antesignano dicti fuere Philippoviani. " Animadversum in eos igne ac ferro; sed hisce nil proficientibus, pulsi omnes ex ditionibus Moscoviæ, in quibusdam albæ Russiæ locis domicilia fixere, quorum errores " Synodus Zamosciana refert ac damnat Tit.1. de Fide Catholica pag. 57. " Idem Kulcinius in Appendice ad librum citatum pag. 131. summatim narrat bella, quæ Alexius Michaëlides cum Polonis & Suecis gessit: quæ sane bella respiciunt editores Bibliorum Moscuensium, quum ajunt, ob quædam bella sibi suæque Ecclesiæ infesta factum fuisse, ut Biblia illa minus correcta in lucem prodierint. Porro post Præfationem, de qua hactenus loquuti sumus, subsequitur in Codice sacro Moscuensi *series & ordo librorum veteris & novi Testamenti* Slavonice *Riadovvii Tzschin*, hoc est, constitutus vel verus ordo, dictus. Catalogo librorum Sacri codicis subjicitur brevis expositio argumentorum in unoquoque veteris & novi Testa-

ſtamenti libro contentorum, Slavonice *Oglaweni Knigi Wetgago i Nowago Sawieta*. In calce totius operis ſequitur *Kalendarium*, de quo ſupra, inſcriptum, *Sowornik Dwanadeſatim Meſezam*, h.e. Collectio duodecim menſium. Denium ſuccedit *Ordo, vel Enumeratio Capitum Evangelicorum*, matutino tempore legendorum.

XI. Kalendarium Slavonicum Græco-Moſchum in libris novi Teſtament editis anno Chr. 1564. 1630. 1702 & 1, 5.

A Bibliis integris ad partem Bibliorum ſacrorum tranſeo. Exſtant *Kalendaria Slavonica* in libris *novi Teſtamenti* impreſſis. Horum primum prodiit anno Mundi 7072. Chriſti 1564. curante magno Duce Joanne Baſilide: quo de novo Teſtamento hæc Joannes Leonh. Friſchius in Diſſertatione de Slavonica lingua cap. 2. hiſtoriam Ruſſiæ typographicam breviſſimis quaſi lineis depingens apud Kohlium pag. 44. *Ruſſi*, inquit, *ab Urbe Moſcovia (vel potius Moſcua) Sede Tzaris, Moſcovitæ dicti, non inter ultimos fuerunt, qui Typographias inſtituerunt. Primum quidem Tzaris Johannis Baſilii filii Jwan Baſilewitz curæ debent: e qua anno Mundi 7072. prodierunt Evangelia, Acta Apoſtolorum, & Epiſtolæ Apoſtolorum, poſtquam integrum decennium Typographiæ huic adornandæ inſumptum eſt*. Typographi primi fuerunt *Jwan Hoderſon & Peter Timofoſſion*. Altera novi Teſtamenti editio exiit anno Chriſti 1630. cura Innocentii Archimandritæ, cui titulus apud Kohlium pag. 127. *Liber novi Teſtamenti, in quo Pſalterium benedicti Prophetæ & Regis Davidis, benedicente Deo, precibuſque ſuis auxiliante Domino Patre Innocentio Riſiela, divina gratia Archimandrita &c. in Monaſterio, quod Kioviæ eſt Pezarskienſi, primum typis editus anno poſt nativitatem Chriſti* 1630. *menſe Decembri die* 20. Ita legendum conjicio, non, *Indicta* 20. ut habet Kohlius: nam quis neſcit, Indictionem eſſe revolutionem annorum ab 1. ad 15. qua revolutione peracta, iterum ad unitatem rediri? In extrema libri pagina, *Typis impreſſus eſt liber hic in ſplendido & ſancto magnoque Monaſterio Kiovienſi Petzſarskienſi, Stauropegii Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, Patriarchæ Œcumenici. Kalendarium*, quod in fine adjectum eſt, eleganti manu colore rubro nigroque pictum, itemque lectiones Evangeliorum & Epiſtolarum ſecundum uſum Græcorum, & reliqua eodem modo, quo cæteræ novi Teſtamenti editiones, exhibet. Tertia novi Teſtamen-

ti editio Slavonica lingua, lucem vidit an. Chr. 1702. jussu Magni Ducis Petri Alexiovitzii, hoc titulo prænotata apud eundem Kohlium pag. 179. *In gloriam unius substantialis, vivificantis & indivisæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Sancti Spiritus, jussu Christianissimi Magni Domini nostri Zzar, & Magni Ducis Petri Alexiovitzii, totius magnæ, & parvæ & albæ Russiæ Autocratoris: & maxime illustri prosapia orti Domini nostri, Zzaaris filii, Alexii Petrowitzii; benedictione autem sanctissimorum Archisacerdotum, Patriarcharum locum tenentium, impressus hic liber benedictus novi Testamenti in Czarensi magna Civitate Moscua, anno Mundi 7210. post natum Christum anno 1702. Indict. 10. mense Februario.* Singulare hoc Codex habet, quod Apocalypsis S. Joannis, quæ in aliis Codicibus est reliquis novi Testamenti libris conjuncta, hic plane disjungitur, & post *Kalendarium*, & *Catalogum Festorum* ponitur. Ejusdem *Petri magni* jussu anno 1725. Quarta novi Testamenti editio in lucem est emissa, quæ ab aliis parum aut nihil differt.

CAPUT IX.

Quinam operam suam in æri incidendis, & elucidandis Ephemeridibus Græco-Moschis contulere: & primum de Ruthenico Kalendario Possevini.

PRimum de iis loquar, qui in Tabulis nostris æri incidendis laborem suum operamque contulere: deinde de iis, qui Kalendarium Ruthenicum quoquomodo Latina interpretatione aut notis illustrarunt: quo fiet, ut sua laus unicuique docto viro pro impensis ad literariam Rempublicam juvandam studiis tribuatur.

I. In æri incidendis Tabulis Græco-Moschis Capponianis, operam suam contulere Monachi Basiliani Rutheni, Mattheus Caramanius Illyricus, & P. Joseph Vulpius Soc. Jesu.

Quum Illustrissimus Marchio Capponius Tabulas suas Græco-Moschas æreis incisas formis accuratissime, quoad fieri posset, in lucem emittere decrevisset, eorum operam ad id munus sibi pernecessariam est ratus, qui Slavonicas Russorum literas apprime callerent. Itaque primum quidem curam adhibuit Basilianorum Monachorum Spiridionis Czapiovii, & Josaphatis Dedulii, qui in Romano Græcorum Col-

Collegio Philoſophicis ac Theologicis ſtudiis operam navabant; poſtea vero Cl. Viri Matthæi Caramanii Illyrici Sacerdotis, qui quum Miſſalis Illyrici editionem curaſſet, brevemque linguæ Illyricæ Grammaticam typis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide edidiſſet, ad Infulas Archiepiſcopales Civitatis Jaderæ in Dalmatia eſt evectus. Suam quoque ſymbolam in emendanda Tabularum inciſione contulit V. Cl. Vulpius Soc. Jeſu, quemadmodum ipſe in Diſſertatione de Tabula, quam Græco-Palæſtinam vocat, compoſita ante diem XIII. Kal. Febr. anno a Virginis partu 1740. de eadem Tabula, deque noſtris Græco-Moſchis ad Marchionem Capponium ſcribit in hæc verba. " Quare optime factum „ abs te, Vir Clariſſime, in hujuſce ſacri præclariſſimique „ Monumenti liberaliter procuranda editione: quemadmodum nuper in egregiis Tabulis Græco-Moſchis Sanctorum „ totius anni ſeriem pulcherrime exhibentibus, in eruditiſſimo pariter Muſeo Tuo nobiliſſime aſſervatis, feciſti. „ Quas & calamo delineari, & æreis tabulis incidi, & prælo „ excudi ſapientiſſime demandaſti: eaſdemque peculiari doctiſſimo commentario illuſtratas ab Viro clariſſimo Joſepho „ Aſſemano Syro-Maronita Vaticanæ Bibliothecæ Cuſtode „ meritiſſimo, in publicum ad communem literatorum utilitatem atque doctrinam prodire voluiſti. In quibus emendandis, & ad autographum recenſendis, me quoque opellæ nonnihil contuliſſe mihi gaudeo: quum a Te, ſuperiore anno (1739.) expreſſa illarum ex æreis inciſis formis „ exemplaria recolenda acceperim; eaque Baſilianorum Alumnorum Græci Collegii hujus mei, ſcilicet, Spiridionis „ Czapiovii, & Joſaphatis Dedulii Ruthenorum præſidio „ adjutus, a quamplurimis, quibus ob deſcriptoris atque „ inciſoris imperitiam, in tanta peregrinarum notarum conciſarum exiguitate, ſcatebant, perpurgata Tibi remiſerim. „ Quibus ſecundis curis & tertias Cl. Viri Matthæi Caramanii Illyrici Sacerdotis prudentiſſime adhibere decrevi- „ ſti, ut, quatenus fieri poſſet, humanitus prodirent quam „ emendatiſſime.

II. Kalendarium Ruthenicum Antonii Poſſevini.

Hactenus de æreis inciſis formis. Quod vero ſpectat ad Kalendarium ipſum Ruthenicum, ſive Græco-Moſchum, quod

quod figuras & nomina Sanctorum Slavonicis literis expressa repræsentat, primus omnium Antonius Possevinus in *Apparatu Sacro* pag. 174. *Venetiis apud Societatem Venetam anno Christi* 1606. Latine evulgavit *Fastos Ruthenicos*, quos idem pollicitus fuerat se subjecturum ei libro, quem *de rebus Moschoviticis* anno 1581. ad Gregorium XIII. Pontificem scripsit: Sic enim loquitur de divinis Ruthenorum officiis & Kalendario in secundo Commentario edito Vilnæ anno 1586. pag. 8. „ Jam quod attinet ad sacrum, officiave divina, hæc omnia „ Ruthenice, seu potius lingua Moschovitica recitantur, „ quæ fere prorsus eadem est, qua subditi Poloniæ Regis Rutheni utuntur. Libros autem omnes ipsi describunt, nec „ typis cudunt, nisi quum pro ipso tantum Principe aliquid „ prælo subjicitur, in oppido, quod Sloboda Alexandreska „ dicitur, ubi Typographiam habet: idque oppidum nonaginta Italicis milliaribus, quæ ipsi Verstas nominant, Moscua distat. Cæterum quos ipsi libros fere lectitant, aut „ etiam peritiores Monachi versant, eorum nomina, quantum hoc tempore assequi potuimus, erunt in calce hujus „ narrationis adscripta, unacum illorum Kalendario, ex „ quo intelligi possit, quorum anniversarios dies Sanctorum „ celebrant, vel item aliorum, quorum sanctitas Latinis & „ Græcis necdum innotuit ". Hæc Possevinus pollicetur: non tamen præstitit, nisi in Apparatu sacro loc. cit. ubi Kalendarium Ruthenicum describit, in hæc verba: " Kalendarium autem Ruthenorum, quod tam in Moscovia, quam „ in reliqua Russia est in usu, huc adjicimus, ut constet, „ quam multorum memoria quoque in eorum Anniversariis „ habeatur, quorum Ecclesia Catholica semper mentionem „ fecit. At item in eodem Kalendario sunt multi, quos non „ agnoscimus, sive quoniam fuere Schismatici, sive quod „ eorum vita nobis haud innotuit. Sciendum est autem, eos „ a mense Septembris suum Kalendarium, sicuti & annum „ incipere.

Istud Kalendarinm, sicuti est a Possevino editum, nos in tertia Parte hujus Libri describemus, expendemus, palamque faciemus, Sanctos omnes qui ibi recensentur, nequaquam fuisse Schismaticos, sed vere Sanctos, eorumque vitam

tam e Græcis orthodoxis Menæis esse petendam, præter diem 24. Julii, quo fit commemoratio *SS. Borisii & Klebæ*, qui a Græcis quidem Menæis absunt, sed in omnibus Ruthenicis sequioris ævi coluntur. Hos Kulcinius vocat *Borisum*, & *Hlibum*, dictos in Baptismo *Romanum*, & *Davidem*. Synodus Zamosciana a Sacris Congregationibus de Propaganda Fide & Concilii examinata atque probata, nec non a Summo Pontifice Benedicto XIII. confirmata, *tit. de Jejun. & Fest.* pag. 121. Festum horum Sanctorum Martyrum *Romani & Davidis* tum die 24. Julii, qua obitus, tum die 2. Maji, qua translatio eorumdem recolitur, inter Festa de præcepto connumeravit, & ita in Lithuania ab orthodoxis Ruthenis celebrari jussit. Quamobrem Possevinus hac in re non est audiendus, tum quia dubitationem immerito movet de vera eorum sanctitate, qui in eo Kalendario recensentur; tum etiam quia eorumdem Sanctorum nomina sic turpiter corrumpit, ut nisi cum aliis Kalendariis comparentur, vix intelligi queat, hircocervorum ne, an hominum nomina ibi sint descripta. Unde Kulcinius in eum hac censura merito invehitur in Specimine Ecclesiæ Ruthenæ Par. 2. pag. 93. ubi de S. Bartholomæi Apostoli Translatione. " Ruthenice seu Moscovitice Bartholo- „ mæus exprimitur Varstolomey. Hinc valde miror Possevi- „ num virum adeo illustrem, prout dictionem Volphromi, „ sic & alias plurimas ineptas, insulsas, & plane monstrosas „ ausum fuisse in publicum producere: debuit enim sane me- „ liorem adhibuisse diligentiam, aut fideliorem quæsivisse „ interpretem ". Hæc in antecessum monuisse juvat, nequis vocibus illis tam barbaris exterritus, Kalendarium Ruthenicum a Possevino evulgatum, cui suum cæteroquin, nec exiguum, pretium inest, tamquam rem nihili, parvipendat.

III.
Animadversiones in Antonii Possevini de rebus Moscoviticis librum.

Atque hæc de Kalendario Ruthenico Possevinianiano dicta sunto. Cæterum in suo de Moscoviticis rebus libro idem Possevinus tria de Ruthenis tradit, quæ hic sunt maxime notanda. Primum, pag. 2. Ruthenos a Græcis Schismaticis fidem Christianam accepisse: " Quibus autem, *inquit in comment.* 2. in universum Mosci erroribus implicantur, ex „ eo intelligi potest, quod ante quingentos annos, Duce „ Moscorum Volodimero, Christianam fidem a Schismati- „ cis

Prima, quod Ruthenos ait a Græcis Schismaticis Christianam fidem accepisse.

„ cis hæreticis acceperunt. Ea imbuti, ac proinde maximo „ sese beneficio devinctos putantes, facile crediderunt, quicquid de Latinis Græci (Romanæ gloriæ atque pietatis „ æmuli) obloquebantur. In ea vero opinione alti, & a teneris educati, chronicaque corrupta legentes, nec habentes qui istas ex eorum animis calumnias serio possent abstergere, a Catholicis valde abhorruerunt. Itaque quum ingens alicui malum imprecantur; utinam te, inquiunt, Latinæ fidei videam. Quum vero imaginem aliquam piam ex iis, quibus Catholici utuntur, a suis simplicioribus coli animadvertunt: ne colas, ajunt, quia nostræ fidei non „ sunt". Verum hoc, quod Possevinus de origine Christianæ fidei Ruthenicæ a Schismaticis acceptæ asserit, falsum esse, nos infra demonstrabimus; demonstravit & cl. Papebrochius in præfat. ad Ephemerides Græco - Moschas num. XI. pag. 3. „ Ad Russos quod attinet (quorum pars una Moscoviam „ constituit, altera Poloniæ Regi nunc paret unacum Lithuanis) ostendit Magister meus Godefridus Henschenius, fidem Christianam primum apud ipsos prædicatam, aut saltem stabilitam esse circa annum 990. a Michaële quodam, „ qui missus illuc a Nicolao Chrysoberga, Patriarcha Constantinopolitano, vere orthodoxo, & unionis cum prima „ Sede retinendæ studiosissimo, Wolodomirum baptizavit, „ eique in matrimonium conjunxit Annam, Basilii & Constantini orthodoxorum Imperatorum Sororem, ex qua natus Jaroslaus, imperii ac fidei hæres factus est, non tamen „ absque fratrum & cohæredum cæde atque injuria; & genuit Annam, Henrico I. Galliæ Regi desponsam an. 1051. „ quæ deinde, eo mortuo vidua, secundis nuptiis juncta „ fuit Rodulpho II. Crepiaci atque Valesii Comiti, testibus „ Sanmarthanis in Historia Genealogica; tandemque hoc „ etiam mortuo, in patriam rediit, utique optima Catholica, & fundata apud Silvanectum S. Vincentii Ecclesia memorabilis". Sero postea Russos in Schisma Græcanicum prolapsos, idem Papebrochius ostendit num. cit. cujusmodi sententiam nos alibi expendemus. Alieni autem a Latinis Russorum animi, quemadmodum a Possevino narratur, potissimum fundamentum Papebrochius id esse verissime scribit, quod

quod non alios fere Latinos sub Joanne Basilide nossent, quam Lutheranos, eorum judicio vix Christianos. Ante Joannis vero Basilidis tempora idcirco a Romana Ecclesia eos abhorruisse, quod Schismatici eorum Metropolitæ, quales post annum 1300. nonnullos fuisse certum est, Græcanicas in Latinos calumnias, a Michaële Cerulario longe lateque per Orientem disseminatas, in Russiam invexerint.

IV. Secunda animadversio, quod Possevinus asserit, Sanctos quosdam a Ruthenis coli, qui Schismatici fuerint.

Alterum pag. 15. Sanctos quosdam a Ruthenis coli, qui Schismatici fuerint. "Præterea, *inquit Possevinus*, non minima difficultas est, quæ Moscos in schismate detinet, quod (licet res plane fabulosa sit) corpora quorundam, qui Schismatici fuerunt, integra sese habere gloriantur, per quos miracula frequenter edi, cæcis visum restitui, ægrotos sanari, constanter affirmant. Ut plurimi periculi res esse videatur, si quis illorum corporum elevet præceptam animis sanctitatem, aut quasi dubius quærat, num ii vere Sancti, Martyresve fuerint. Inter alios autem numerantur Gleba & Boris, Petrus Metropolita, Alexius, quorum corpora exstare ajunt Moscoviæ: Sergius item quidam Monachus ante undeviginti annos mortuus, qui in Monasterio Trinitatis asservatur, procul ab ea Civitate milliaribus Italicis sexaginta. Quo in Monasterio ducenti circiter Monachi esse feruntur, universæ Moscoviæ primario ac satis opulento. Eo vero ad diem ipsius Sergii anniversarium celebrandum etiam Princeps ex arce Stariciæ, triduo post discessum nostrum (quum decimo octavo Kal. Octobris versus Plescoviam in viam nos dedissemus) excurrit, inde in Slobodam Alexandri oppidum, mox ad suam Regiam profecturus". Verum Papebrochius constanter pronunciat num. 20. pag. 6. tum commemoratos a Possevino, tum alios, quos Moscovia colit, in Sanctorum numero esse habendos: "Interim, *inquit*, ut eo unde digressa est, revertatur oratio, & remotum maneat impedimentum quod alias ferme insuperabile imaginabatur sibi Possevinus, ex parte eorum, quos gentes Ruthenicæ colunt Sanctorum, quosque veteribus Græcis permixtos habent hæ figuratæ Ephemerides; videtur (salva semper majoris certiorisque auctoritatis reverentia, & posito semel principio nostro, de fide Orthodoxa ab Orthodoxis Græcis apud

„ Ruf-

„ Russos constituta) videtur, inquam, dubitari non debere, „ quin vere Sancti, Orthodoxique & extra Schismatis cul„ pam positi possint haberi ii omnes, quos nunc Moscovia, „ quantumvis Schismatica, colit ut Sanctos. Numquam enim „ hanc de iis opinionem gens tota assumptura erat, nisi ex„ cellens quædam ac singularis virtutum Christianarum „ claritas, certis indubitatisque miraculis nixa, atque post „ mortem probata, eamdem induxisset. Si enim credimus „ (uti credere possumus, fortassis & debemus, nisi integræ „ maximæque nationi eam negamus fidem, quam putamus in „ re simili dandam nostræ:) si, inquam, credimus, frequentissi„ ma esse & vera miracula, quæ ad Deiparæ, Sanctique Ni„ colai & aliorum quorundam nobis quoque notorum Patro„ norum religiosam invocationem patrantur (utpote non „ aliud quam Orthodoxum cœlitum cultum affirmantia, ne„ que ad stabiliendum Schisma ullatenus trahenda:) cur „ ea quæ apud Indigetum sepulcra fieri dicuntur, habebi„ mus erroris imposturæve suspecta, quamdiu nulla affertur „ in contrarium ratio, quæ ejusmodi credulitatem evertat, „ nisi sola præsumptio schismatis, ut ita loquar, originalis, „ erroneo ut vidimus principio nixa? cur in eo, de cujus „ contrario nobis non constat, ponemus simplici populo „ scandalum, & optatæ unionis impedimentum fere insupe„ rabile, abrogari jubendo partem traditæ a majoribus reli„ gionis " ? Ut vero omnia hic complectar, quæ Papebrochius affert, ad hanc rem ostendendam, *omnes eos scilicet, quos nunc Moscovia quantumvis Schismatica colit, in Sanctorum numero esse vere collocandos*: addit idem Papebrochius num. 12. pag. 4. aliud argumentum ex eo petitum, quod, quamquam Græci Russique ipsi Duces ac Metropolitæ fuerint aliquando Schismatici, non tamen tota gens Ruthenica Schismatica fuit, aut quid esset Schisma intellexit, adeoque fieri potuit, ut vere Sancti fuerint ii omnes, qui in Kalendario Ruthenico coluntur. Verba ejus hæc sunt. *Verum inquies, ut bene Catholici fuerint Græci sub Imperatoribus Basilio & Constantino; non tamen in unione Romana tenuere constantiam, sed identidem relapsi sunt in suum Schisma variosque errores. Metropolitis autem Moscorum in usu perpetuo fuit, usque ad medieta-*

tem

tem Seculi XVI., *confirmationem ſuam a Patriarcha Conſtantinopolitano expetere*. *Sit ita ſane*: *ſed an continuo & toties Schiſmatici Moſci*, *mox*, *& quoties Græci a Romana unione reſilierunt? non exiſtimo*. *Sequeretur enim toties iterum fuiſſe Catholicos*, *quoties ad eandem iſti rediverunt*. *De Græcis autem dixit Poſſevinus*, *quod omnino* quaterdecies publica confeſſione ſe nobis adjunxerint: *idque fere de ſeptem ultimis ſeculis intelligi debet*. *Univerſim ergo de Moſcis videtur dici poſſe*, *& quidem jure multo majori*, *quod de Caſſinatibus pronunciavit Baronius ad annum* 1136. *quum narraſſet miraculum apertarum ſponte ad eorum preces januarum Eccleſiæ tum*, *quum ipſi Anacleto II. Antipapæ contra Innocentium II. adhærebant*. *Non ſimul*, inquit, *ac Abbas vel Epiſcopus aliquis Schiſmaticus eſt*, *neceſſe eſt omnes ſibi ſubditos pariter eſſe Schiſmaticos*: *ſed illos tantum*, *qui certo ſciunt ſuum errare Præſulem*. *Cæteros autem dico non peccare*, *qui perſuaſibilibus rationibus putant ipſum recta incedere via*, *& ſe verum ſequi Paſtorem*; *nec tanta ineſt ipſis doctrina*, *vel adeo explorata rerum geſtarum cognitio*: *hoſque ſua ipſorum bona conſcientia reddi crimine liberos*. *Sicut & tunc eveniſſe putamus*, *nimirum quod*, *etſi Abbas*, *& ex Præfectis aliquis apud Deum*, *& ejus Eccleſiam rei fuerint*; *ſimpliciores tamen his ſubditi*, *bona fide & conſcientia pura cuncta gerentes*, *divinis tantum rebus vacantes*, *omnis curioſitatis expertes*, *nullo modo*, (*ut Canones docent*) *rei fuerint tanti criminis*. (Hactenus Baronius). *Si enim hoc valet in tam conjunctis*, *quam ſunt cum ſuo Abbate Monachi*; *quanto id magis valere debuit in Moſcis*, *qui lingua moribuſque diverſiſſimi a Græcis*, *plerumque nec ſciebant*, *conjuncti an ſejuncti eſſent Latini & Græci inter ſe*; *ſolum autem conſiderabant ſuam ab initio ſuſceptæ fidei erga Conſtantinopolitanum Patriarcham ſubjectionem*? Demum, poſtquam enarraſſet, Eccleſiam Ruthenam unionem cum Romana identidem profeſſam fuiſſe per Epiſcopos & Duces ſuos, poſtque diſcuſſa præjudicia, quæ Latinis crearat hæreſis Lutherana, ſpem novam affulſiſſe ait circa annum 1669. & 1673. ab erroribus quibuſdam ad ſanam doctrinam reducendæ gentis, ignorantis potius, quam pertinacis. *Quid autem*, inquit, *aliud judicaſſent homines pii magis*, *quam eruditi? quum hinc intelligerent varietatem*

S *ritus*

ritus non scindere, sed ornare Ecclesiam: utpote cum ipsis Apostolis cœptam: inde vero, sublatis, quæ Lutheranorum abominationes nobis creaverant, præjudiciis, putarent, nullam, aut vix ullam esse sibi nobisque in fidei professione differentiam; eo dumtaxat excepto, quod Nicænæ (Constantinopolitanæ) *formulæ addamus verbum, Filioque; ipsi vero id non putent faciendum: non tam quia mordicus sustinent a solo Patre Spiritum Sanctum procedere, (quum eorum Clerus, Regularis æque ac Secularis, omni Theologico studio careat domi, foris autem discere non permittatur): sed quia veteris suæ fidei retinentissimi, omnem in ea alterationem, etiam explicationis causa factam, reformidant; quod genti simplici non magno sane vitio verti debet*. Hucusque Papebrochius: cujus sententiam ambabus, ut ajunt, ulnis amplectitur & laudat Ignatius Kulcinius in Præfatione ad Specimen Ecclesiæ Ruthenæ. Eadem fuerat ante Papebrochium sententia de Ruthenis P. Joannis Kulesza Societatis Jesu, qui in Libro Polonico a se edito Vilnæ anno 1704. (cui titulus, *Fides orthodoxa*) probat, Russos cum S. Uladimiro fidem Catholicam suscepisse, eandemque fidem semper viguisse in Russia, & hujus Primates omnes, si duos tantum exceperis, Photium ac Jonam II., orthodoxos fuisse: idque, ut ait, auctoritate Patrum Kuiatkievicz, Koialovicz, & Cichovii, probatissimorum ex eadem Soc. Jesu Scriptorum. Quid vero nobis hac de re sentiendum sit, infra exponemus.

V.

Tertia animadversio, de libris e Græco in Ruthenicum conversis, quos Possevinus enumerat.

Tertium, quod de Ruthenis notat Possevinus, est hoc. Ait pag. 8. in lib. 2. de rebus Moscoviticis, Jovium allucinatum fuisse, dum scribit, quatuor Ecclesiæ Latinæ Doctores, eorumque scripta apud Ruthenos in summa veneratione esse. *Quod autem in suo de Moscovia commentario scripserat Jovius, quatuor Latinæ Ecclesiæ Doctorum & aliorum Patrum scripta circumferri apud hanc gentem, in ejus linguam conversa (quam item Slavicam esse putabat) id nondum resciri potuit, licet a me accurate perquisitum sit. Quin vero, ne illorum quidem nomina huc pervenisse, satis verisimile est, quod ea, præter D. Ambrosii nomen, in eorum Kalendario (in quo tamen quorumdam Pontificum Romanorum, Sylvestri, Gregorii Magni, & aliorum mentio fit) non sunt inscripta. Et quidem illa*

illa apud aulicos ipsos, qui solent Principem comitari, fuisse videntur hactenus inaudita. Nec vero Slavicam linguam norunt, nisi quantum hæc cum Polonica, Ruthenica, & aliis ejusmodi sic habet affinitatem, ut quem Moscuam misi Sacerdotem, natione Slavum, is pleraque jam multa Moscoviticæ linguæ statim assequebatur, quum contra Mosci Slavicam difficilius percipere viderentur. Libros Patrum, Scriptorumque, e Græco in Ruthenicam linguam conversos, idem Possevinus tam in Lithuania, quam in Moscovia, dum eas regiones obiret, a se perquisitos, & in manus suas pervenisse, Ruthenico sermone conscriptos, hosce enumerat in Apparatu sacro, v. *Rutheni*, pag. 173. in quorum tamen numero Latini Doctores nequaquam recensentur. 1. *Liber dictus, Canones & norma Sanctorum Apostolorum, & Sanctorum Patrum*. 2. *Liber Magni Basilii, idest, Quadragesimales Conciones*. 3. *Liber Gregorii Theologi Nazianzeni*. 4. *Chrysostomi in Psalterium explicatio*. 5. *Actorum Apostolorum explicatio*. 6. *Quatuor libri Collationum Sanctorum Evangelistarum*. 7. *Margarita*. 8. *Theodoreti in Psalterium explicatio*. 9. *Liber Cyrilli Hierosolymitani*. 10. *Liber Gregorii Amerislei*. 11. *Liber Gregorii Sinaitæ*. 12. *Liber Gregorii Humilis, minimi, Nysseni*. 13. *Liber Joannis Climaci*. 14. *Liber Isaaci Sirinæ*. 15. *Liber Euphemii Sirinæ*. 16. *Liber Theodori Studitæ*. 17. *Liber Petri Damasceni*. 18. *Liber Joannis Damasceni*. 19. *Liber Anastasii Sinaitæ*. 20. *Liber Abbatis Dorothei*. 21. *Tres libri Niconis Magni*. 22. *Simeonis Metaphrastis*. 23. *Sententiæ plures ex Panario S. Epiphanii, & ex Limone, seu Prato spirituali: atque ex multis Sanctis Patribus qui Synodis interfuerunt*. 24. *Liber Maximi Confessoris*. 25. *Maximi Philosophi*. 26. *Liber Nicolai Cabasilæ*. 27. *Liturgiæ explicatio ejusdem Cabasilæ*. 28. *Liber Syllogismorum*. 29. *Liber Gregorii, dictus duorum verborum, in quo agitur de rebus moralibus. Alii vero libri Patrum Sanctorum exstant versi in linguam Slavicam, sive Slavonicam*. Hactenus Possevinus de libris Ruthenicis, quorum tamen nonnullos aut non intellexit, aut e Ruthenico in Latinum ab interprete male conversos edidit. Ut vero genuinum eorum titulum, saltem conjectando, Lector assequatur, Primus liber continet *Canones Apostolorum & Conciliorum*. Secundus,

orationes Basilii Magni, in Quadragesima recitandas. Tertius, *Homilias Gregorii Nazianzeni.* Quartus, *Chrysostomi commentaria in aliquot Psalmos*. Quintus, fortasse ejusdem Chrysostomi, *in Actus Apostolorum*. Sextus, ejusdem *in Evangelia* Joannis & Matthæi: aut potius Joannis Ilinski concordantia Evangelistarum, de qua infra sermo erit. Septimus, *Margarita*, videtur esse Chrysostomi ἐκλογαί, seu Florilegia per Theodorum Magistrum. Octavus, *Theodoreti* in Psalmos. Nonus, *Cyrilli Hierosolymitani* catecheses. Decimus, *Gregorii* Neocæsariensis, cognomento Thaumaturgi, Fides, & Epistola canonica. Undecimus, *Gregorii Sinaitæ Monachi* capita ascetica, de quibus in Bibl. Vindobon. Cod. Theol. CXCII. fol. 241. & Cod. Theol. CCI. fol. 167. Duodecimus *Gregorii Nisseni* opera, qui ad Nazianzenum relatus dicitur *humilis*, *minimus*, h. e. Gregorius minor: nam ille major audit. Decimus tertius, *Joannis Climaci* Scala. Decimus quartus, *Liber Isaaci Syri*, qui perperam Sirina, de contemptu Mundi. Decimus quintus, *Liber Ephræm Syri*, qui male Euphemius Sirina: quo de libro late differit Kohlius in historia Codicis Ephræmiani Slavonici. Decimus sextus, *Theodori Studitæ* homiliæ Catecheticæ. Decimus septimus, *Petri Damasceni* sermones ascetici, de quibus Caveus Tom. 2. histor. Liter. dissertat. 1. pag. 14. Decimus octavus, *Joannis Damasceni* opera. Decimus nonus, *Anastasii Sinaitæ* Hodegis, & alia. Vigesimus, *Dorothei Abbatis* doctrina de vita recte & pie instituenda in Auctario Duceano Tom. 1. pag. 743. Vigesimus primus, *Niconis Magni* tres libri, idest, Pandectes, de quo libro vide catalogum Codicum manuscriptorum Bibliothecæ Regiæ Parisiensis Tom. 2. pag. 168. & pag. 212. Cod. manuscr. 876. 877. 878. 879. 880. 1077. Vigesimus secundus, Collectanea ex Panario Epiphanii, & Prato Spirituali Joannis Moschi. Vigesimus tertius *S. Maximi Confessoris* opera Didactica, & ascetica, de quibus Caveus tom. 1. hist. Liter. pag. 322. Vigesimus quartus, *Maximi Philosophi*, nimirum Planudæ, de quo Caveus tom. cit. pag. 23. in Appendice. Vigesimus quintus & sextus *Nicolai Cabasilæ*, Nili Thessalonicensis ex sorore nepotis, opera apud eundem Caveum tom. cit. pag. 30. Vigesimus septimus, *Liber Syllogismorum*, fortasse Porphyrii

Isa-

Isagoge. Vigesimus octavus, *Gregorii Magni Papæ Dialogi*, qui liber perperam dicitur duorum verborum.

VI. Libri Slavonici a Iohanne Petro Kohlio recensiti.

Joannes Petrus Kohlius in libro, cui titulus, *Introductio in historiam & rem literariam Slavorum*, *Altonaviæ* 1729. de libris Ruthenorum §.1. pag. 3. hæc scribit. " Plerique libri „ Ruthenorum e Græco sermone a Græcis, quorum magna „ semper in his terris frequentia, ipsorum sermone in Slavo- „ nicum; paucissimi vel omnino nulli in linguam Russicam, „ sunt translati. Hujus generis magnum numerum suppedi- „ tat Bibliotheca Cæsarea Moscuensis, cujus Catalogum „ nondum editum, quem clarissimus ac politissimus Vir Bi- „ bliothecæ Academicæ Petroburgensi Præfectus J.D. Schu- „ macherus liberaliter mecum Petropoli communicavit, pos- „ sideo. In quo, præter Codices Græcos manuscriptos, in „ clarissimi Schiadæ Catalogo jam reperiendos, non exiguus „ etiam numerus Slavonicorum librorum, in primis Græco- „ rum Patrum in Slavonicum translatorum, Johannis Chry- „ sostomi, Basilii, Isaaci Syri, Johannis Climaci (Lestwiza „ Slavonice dicti) aliorumque exhibetur. Sed & non pauci „ ex Latino idiomate translati libri prostant. Horum inter „ rariores referendi sunt duo priores Tomi Historiæ Eccle- „ siasticæ Baronii, quos a nemine, quod sciam, ullibi com- „ memoratos, nescio quo loco impressos in folio, Petropoli „ aliquando inter alios Slavonicos libros ad vendendum ex- „ positos videre mihi contigit. De aliis libris e Latino, Ita- „ lico, & Germanico in Slavonicum conversis, quorum Ca- „ talogum nuperrime auxit Samuelis Pufendorfii de officio „ hominis & civis liber, a doctissimo quodam Archimandri- „ ta in Ruthenam, quæ ipsi vernacula est, linguam tradu- „ ctus". Idem Kohlius lib. cit. alios nonnullos libros Slavonicos, præter sacros Codices novi ac veteris Testamenti, laudat: nimirum in Præfat. de suis opusculis num. 1. *Liber manuscr. Slavonicus Bibliothecæ Iohanneæ Hamburgensis, cui titulus: Concilium ultimum Moscoviticum, concernens remotionem Patriarchæ Niconis, qui varias fovebat opiniones orthodoxiæ contrarias*. Num. 3. *Liber, qui de Fide inscribitur, de quo Nicolaus Bergius in tractatu de Religione Ruthenorum pag.* 78. *Post sacram Scripturam & Patres, summas deferunt libro,*

libro, qui dicitur ipsis, Kniga o Wierie, *de fide Liber, de quo nonnulla monenda, quum de libris Moscoviticis erimus soliciti: Quantum enim nobis hactenus constitit, recipitur hic liber de fide non tantum a Roskolskianis, sed & reliquis in universum Russis, ut proinde ejus testimonium magni fecerimus*. Integer titulus libri, Kohlio auctore, est hic: *Kniga o* Wierie *jedinoi, Swiatoi, Sabornoi, Apostolskoi Tzerkwe*: h. e. *Liber de fide unius Sanctæ, Catholicæ, Apostolicæ Ecclesiæ*. Num. 4. *Systema religionis Muhamedanæ, quod Moldaviæ Princeps Demetrius Cantemirius lingua Slavonico-Ruthenica, divulgavit Petropoli*; Kohlius autem in Latinum convertit, variisque observatis auctum, præmissa Præfatione de iis, qui ad hanc memoriam nostram, Turcarum religionem literis consignarunt, Scriptoribus illustravit. Lib. 2. pag. 304. *Liber Sanctissimi Patris nostri Ephræmi Syri, continens Sermones quidem antiquæ translationis* CXIII., *novæ vero Sermones* XXXI. *cui accedit beati Abbatis Dorothei liber: jussu religiosissimi magni Domini nostri Tzaris & magni Knasa (Principis) Petri Alexiewitzii, totius magnæ & parvæ & albæ Russiæ Autocratoris, sub nobili ex stirpe genito Domino nostro Tzarowitschio & magno Knasa Alexio Petrowitschio, benedictione autem totius sacri Concilii, Patriarchatus loco constituti: in Imperatoria Sede, magna urbe Moscua, anno ab orbe condito* 6210. *post nativitatem autem incarnati Dei Verbi* 1701. *Indictione decima, mense Decembri*. Ex quo Ephræmi libro idem Kohlius pag. 372. & pag. 390. duos Sermones Slavonice & Latine vulgavit: tresque alios in Præfat. num. 7. se evulgasse, aut evulgaturum asserit, his verbis: *Tres Ephræmi Syri sermones, qui in Slavonica Versione adhuc continentur inediti, in Latinam linguam translati*. Demum in historia Codicis sacri Slavonici pag. 16. & seq. postquam ostendisset, ad Slavos populos & in primis Russos, literarum elementa seculo post Christum nono per Constantinum Philosophum, qui Cyrillus est appellatus, invecta fuisse, de eorumdem Slavorum, & maxime Ruthenorum, summa diligentia in describendis Patrum, & Scriptorum libris, hæc subjungit. *Nullum credo populum in describendis libris tam laboriosum ac frequentem esse, quam Rutheni sunt. Hinc plurimos apud eos homines videas, qui per totum diem nihil*

bil aliud agunt, quam ut libros Russicos describant, nulla alia re victum quæritantes: hisque non tantum manuscriptos & nondum editos, cujus generis sunt libri historiam patriam complectentes, Annales *dicti, sed impressos etiam rariores ac pretiosiores describendos tradunt: ac sæpe tabernas mercatorum Petropoli ingressus, in quosdam sermones Chrysostomi vel Ephræmi Syri, vel sacræ Scripturæ libros descriptos incidi.* Et pag. 19. qui sint hujusmodi libri typis impressi, exponit. *Hi*, inquit, *si non omnes, plerique tamen Ecclesiastici erant argumenti, tam puris nitidisque characteribus, tamque candidæ chartæ impressi, ut mirum dictu sit, & in Batavica quadam, similive officina typographica excusi videantur. Qua in re consentire mecum video clarissimum Nicolaum Bergium pag. 155. sequentia referentem:* nitidissimis & charta & stylo utuntur, ut nihil reliquis typographis Europæis concedant, vel in ullo inferiores sint, cujus testes adduco Biblia, libros Chrysostomi de Sacerdotio, Liturgias, & vitas Sanctorum anno 1700. editorum. *Præter cæteros Ecclesiæ libros, omnes propemodum qui ab Ecclesia Ruthena recepti sunt, Doctores Græci, totus Chrysostomus, aliquot in folio spissis voluminibus constans, Basilius item magnus (Slavonice Basili* Weliki *dictus) aliique, quos aliquoties ipse in privatis Ruthenorum Bibliothecis oculis usurpavi, in folio plerosque editos, meroque Slavonico sermone scriptos tum temporis prodiere.* De imprimendorum vero librorum arte circa medium seculi decimiquinti ad Ruthenos traducta, idem Kohlius pag. 17. hæc notat. *De artis Typographicæ in Russia fatis, hactenus commemorata ex libro Slavonicæ gentis, quem possidemus, manuscripto depromsimus, cujus hic titulus est:* Rosisk o Raskolnitscheskoi Brinskoi Wierie, o utschenni ich, o dielach ich; *h. e.* Inquisitio in fidem, doctrinam, & facta Roskolnikorum Brinskiensium: *ubi circa initium rarissimi hujus, nec in ulla alia Bibliotheca a me reperti Codicis, in hæc fere verba scribit doctissimus famaque apud suos celebris auctor, Rostoviensis quondam Præsul Demetrius. Typographicæ*, inquit, *artis natalis in annum mundi circiter* 7061., *quum magnus ille Moscoviæ Dux Magni Basilii filius, Imperio; Ecclesiæ autem Metropolita Macarius Moscuæ habitans præsideret, incidit. Prima libris imprimendis destinata domus, scilicet officina, Moscuensi in oppido*

pido extructa est. Factum autem non diu post in obsidione, devastationeque hujus urbis, quam a Polonis patiebatur, ut cum multis splendidissimis palatiis officina hæc typographica incendio periret. Quo ipso simul magna papyri copia cum reliquo apparatu absumebatur. Tandem reparatum hoc damnum est a magno Duce Michaële Federowitzio sub Imperii ipsius finem, dignitatem Patriarchalem tum tenente Iosepho. Primus qui ex hac officina, quam ad suam mansisse memoriam Demetrius dicit, liber typis exscriptus est, circa annum a condito mundo 7152. *in lucem exiit. Ut totum adeo seculum a primæ officinæ incendio ad reparationem a Michaëlis filio factam præterfluxerit. Confer cl. Frischii de historia linguæ Slavonicæ schediasma alterum: qui cum manuscripto nostro quodammodo consentiens, Iohannis Basilii Imperio primam in Russia Typographiam conditam, indeque anno mundi* 7072. *Evangelia, Acta Apostolorum, & epistolas Apostolorum exiisse scribit. De re Typographica Ruthenorum confer, si libet, Nicolaum Bergium* lib. cit. pag. 151." Plures sunt, *inquit*, Typographiæ.
„ Antiqua videtur illa satis, quæ Ostrogiæ adhibita est ad Bi-
„ blia imprimenda, quam comparavit Dux Ostrogiensis circa
„ annum 1580. deinde Kioviæ instructam crediderim: itidem
„ Moscuæ, ubi nunc Palatium Typographorum magnifice exstructum plura præla continet". Porro inter Ecclesiasticos libros Ruthenice impressos commemorat Kulcinius Anthologium seu Tryphologium, & Horologium sive Ustavum. De *Tryphologio* in Præfat. ad Specimen Ecclesiæ Ruthenæ: *Vitas* (Sanctorum Ruthenorum) *ac animadversiones desumpsi ex meis libris, ac præcipue ex Anthologio, seu Tryphologio Leopoli anno* 1643. *typis impresso, quod continetur magno volumine in folio majori, estque ornatum non paucis ad præcipuas festivitates imaginibus*. Idem de *Ustavo* in citata Præfatione: *Juvit me in præsenti lucubratione & alius libellus, Ustavum seu Horologium dictus, pariter Leopoli anno* 1679. *typis impressus: insignis est enim Typographia Ruthenica Leopoliensis, quam regit Confraternitas Stauropigiana sub titulo Dormitionis Deiparæ antiquitus erecta, castro cum tribus propugnaculis, leone in porta, & turri excelsa, pro stemmate utens.*

Mat-

VII. Catalogus librorũ Ruthenicorum ex Matthæo Caramanio Archiepiſcopo Iaderenſi.

Matthæus Caramanius Dalmata Spalatenſis, Archiepiſcopus Jaderæ, Vir clariſſimus, & amiciſſimus, dum Romæ degeret ad Miſſale Illyricum imprimendum, hunc mihi Catalogum librorum Eccleſiaſticorum, præter ſacra Biblia & novi Teſtamenti Codices impreſſos, liberaliter tradidit. 1. *Trebnik*, ſive Rituale. 2. *Trebnik* alterum, Archiepiſcopi *Moghillæ*, Petri nimirum Moghillæ, ſeu Mohillæ Metropolitæ Kiovienſis Schiſmatici, cujus meminit Kulcinius ad annum Chr. 1636. in ſerie Chronologica Metropolitarum Ruſſiæ num. XLVII. pag. 130. ubi de Raphaële Korſak agit. 3. *Sluxebnik*, ſive Miſsale. 4. *Sluxebnik Arbiereiski*, Pontificale. 5. *Sluxebnik* Archiepiſcopi Moghillæ. 6. *Trofoloi*, i. e. *Trypbologium* ſeu Anthologium. 7. *Jermoloi*, *Irmologium*. 8. *Octoib*, Octoëchus. 9. *Sinakſari*, Synaxarium. 10. *Triod*, Triodium. 11. *Ciaſſoslov*, Horologium. 12. *Uſtav*, *Zernovnii*, Ceremoniale. 13. *Akafiſti*, hymnus Acathiſtus. 14. *Xitia Sviatib*, vitæ Sanctorum, in fol. quatuor Tomis. 15. *Patirik*, vitæ Sanctorum Kiovienſium. 16. *Kamen Vieri*, Petra Fidei, opus Metropolitæ Razanenſis. 17. *Praſcchiza na Raskolcika*, Reſponſio ad 140. Propoſitiones Raskolcikorum, ideſt Schiſmaticorum, auctore Epiſcopo Nixegorodenſi. 18. *Kormcjaja Kniga*, Directorium. 19. *Tirei*, Menæa, Tomi XII. 20. *Sinodalnoe Iſpoviedanie Pravoslavnia Vieri*, Synodalis confeſſio orthodoxæ fidei. 21. *Symphonia*, concordantia Evangeliorum & Actuum Apoſtolorum, Joannis Ilinski. 22. *Concordantia Pſalterii*, Principis Antiochi Cantemirii. Hactenus de libris Ruthenicis.

T C A-

CAPUT X.

De Ephemeridibus Græco-Moschis Papebrochii.

I. Ephemerides Græco-Moschæ, effigiatæ, a Papebrochio illustratæ.

NUnc, ut unde digressi sumus, eo revertamur, Possevinum in illustrandis Fastis Ruthenicis excepit *Papebrochius*. Binas hic nactus est Græco-Moschas effigiatas Ephemerides: alteram Amstelodami anno 1671. apud Laurentium Vander Hem: alteram post biennium sibi e Moscovia allatam, dum in Russiam iret extraordinarius Statuum Fœderatorum Legatus, indeque rediret. Et de priori quidem Græco Moscho effigiato Kalendario hæc idem Papebrochius in Præfat. num.6. " Cœpi ergo ibidem Amstelodami admo-
„ vere manum operi (scilicet interpretationi ejusdem Ka-
„ lendarii) quod nostra quoque Sanctorum Acta non raro
„ juvare posset: sed superinducta miniatura, & inauratio
„ (prout non certa aliqua ratio, sed sua lubentia inexperto
„ ad talia pictori suggesserat) multa alteraverat in vestium
„ pavimentorumque characteristica quadam diversitate, per
„ quam a Clericis & Monachis Laici, isti ab Episcopis, Epi.
„ scopi a Patriarchis seu Metropolitis distinguendi erant,
„ aliique nonnulli Sanctorum Ordines secernendi ab invi-
„ cem. Ipsis quoque nominibus aliquando irrepsisse vitia
„ deprehendi, quæ haud possent per meram conjecturam
„ corrigi absque erroris periculo. Ad hæc simplex illa San-
„ ctorum nomenclatura non satis digna futura erat, aut tam
„ pretiosa speciosaque expressione, qualem ille promitte-
„ bat; aut nomine meo, quod ipsi præfigere idem volebat.
Quamobrem nova sibi Ephemeridum Ruthenicarum exempla e Russia quærenda existimavit Vir doctus, quorum subsidio perfectum Græco-Moschum Kalendarium edere posset. *Successit*, inquit num. 7. *conatus iste primus tam feliciter, ut allatæ post biennium circiter Tabulæ, non multum esse mutandum probarint in iis, quæ jam pridem divinando definieram: & totum quem promiseram Commentariolum, prius absolvi, quam mense Junio anni prædicti* (1675.) *inciderem in morbum istum gravissimum, qui bis ad portas mortis adductum me arcuit a stu-*

ſtudiis per ſemeſtre integrum. His periculis defuncto, & negotiis, quæ morbi tempore accumulata fuerant, expedito, licuit promiſſum amico munus repræſentare: qui eo vehementer delectatus, iterum iterumque ſcripſit Moſcuam, nec acquievit prius, quam impetravit Tabulas, ad extremam operi manum imponendam requiſitas. Porro Tabulas iſtiuſmodi pergit deſcribere. *Duplicis*, inquit, *ſunt generis: aliæ inter ſe per latera conglutinatæ, longum conſtituunt volumen; & coloribus quatuor, purpureo, rubro, flavo, & viridi totæ, non dico pinguntur illuminanturque, ſed maculantur & obſcurantur; taleſque vulgo venales proſtant, & tales etiam fuerant illæ, quarum deformem ruſticitatem videram Amſtelodami elegantiori miniatura obtectam: aliæ puræ ac ſimplices, vix poſt longam indoginem inventæ, ac demum in Belgium allatæ ſunt. Celatura omnium, in ligno facta, tam eſt inſulſa, ſive lineamentorum ductus, ſive figurarum ſingularum poſituram ſpectes, ut quidquid in eo genere inſulſum poteſt toto Belgio inveniri, cum iſtis Tabulis collatum, elegans valde videri debeat. Placuit ergo novas Tabulas condere, quibus in æs transferendis non prorſus inutiliter pretium aliquod impenderetur; nihil autem deperiret de ſubſtantia argumenti totius: veſtium ſcilicet (quarum differentiam facile erat ſub rudi iſto ductu dignoſcere) formas eaſdem accipiendo, partim ex elegantius expreſſis Diptychis, Triptychiſque, de quibus infra in Appendice, partim ex ſimilium figurarum Græcanicarum exemplis atque Ectypis variis, quarum nonnulla apud nos copia eſt: ſic tamen ut menſura tabularum, originaliter altior quam lata, & quinquefariam diviſa, facta ſit pro majori commodo noſtro latior quam alta; & quinque in ſingulis Sanctorum ſeries, ad quatuor ordines reformatæ.* Quid vero ipſe præſtiterit, ut eaſdem Tabulas elegantiori forma in æs inciſas, non prorſus inutiliter evulgaret, enarrat num. 9. his verbis. *Inter iſtas variorum ſucceſſuum viciſſitudines conceptam natamque lucubrationem in fronte hujus Maji Lectori exhibeo, cujus majori commodo ut ſerviam, a Januario, more Romano, exordior annum; quem alias Græci, & horum exemplo Rutheni, a menſe Septembri auſpicantur. Addidi non ſolum obſervatiunculas aliquas nominibus ſingulis; ſed etiam quas, & quorum Sanctorum Græcas vitas ſeu Paſſiones deſideremus, quas habeamus.* Demum

num. 10. observat, *figuratam illam Moscorum Ephemeridem Sanctos quidem plerosque habere a Græcis, a quibus satis certo sibi constare ait neminem fere coli, qui eum honorem non acceperit a prisca & adhuc in fide integra apud illos Ecclesia; paucos tamen iisdem admixtos, nationi isti* (Ruthenicæ) *patrios propriosque*: quibus de Sanctis quid sibi sentiendum putet, consequenter exponit, quemadmodum nos supra, relatis ejusdem verbis, enarravimus. In Præfatione autem ad figuratas Ephemerides num. 3. pag. XI. *orat mixtos Lithuanis Ruthenos, eos maxime, qui Vilnæ vivunt S. Basilii institutum professi, ut quæcumque vel scripturæ vel explicationis suæ errata, benigne correcta ad se remittant, saltem ad instructionem posterorum. Addant etiam signorum Zodiaci in Tabulis suis deficientia nomina, quia in Ectypis omnino nequibant discerni characteres, quibus ea scribere debuisset, præterquam in paucis. Quodsi eadem signa non sunt ad normam Moscoviticorum exemplarium repræsentata, excusare rogat pictorem, cui in hac parte (uti & in loculis plerisque historialibus) indulgeri debuisse ait, ne sese omnino adstringeret insulsissimæ, quam præ oculis habuit, coordinationi figurarum, atque invenustis omnino lineamentis*. Ex quo satis constat, quam sint nostræ Capponianæ Tabulæ Papebrochianis illis anteponendæ: quia nimirum illæ omnino invenustæ erant & insulsæ, adeoque ne iis in æs transferendis prorsus inutiliter pretium aliquod impenderetur, novas Tabulas condere Papebrochio necessum fuit, formas elegantiores partim accipiendo ex Diptychis Triptychisque Græcis ac Ruthenicis elegantius expressis, quæ idem Papebrochius Ephemeridibus antedictis subjecit; partim ex similium figurarum Græcanicarum exemplis atque ectypis variis, quarum nonnulla apud ipsum copia erat. At vero nostræ Capponianæ Tabulæ sunt adeo venustæ & elegantes, ectypa etiam tam bene originalibus consonant, ut nihil melius desiderari possit.

II. **Kalendarium Ruthenicum Possevini a Papebrochio emendatum.**

Ut feliciter conatus Papebrochianus in Tabulis suis Græco-Moschis æri incidendis successerit, non tamen id felicitatis in exponendis Sanctorum nominibus ille est consequutus. Possevini quidem Kalendarium non semel Papebrochius emendat, quippe quod, ut supra est dictum, Ruthenica Sanctorum

ctorum nomina ubique corrupta repræſentat : Sic menſe Januario die 8. pro Domna Poſſevini, reponitur a Papebrochio *Domnica* : die 13. pro Hermogene, *Hermylus* : die 24. pro Euxemia, *Xenia* : die 26. pro Sozonte, *Xenophon* : die 28. pro Euchremio, *Ephræmus*. Menſe Februario die 5. pro S. Mart. Agapio, *Agatha* : die 6. pro Uculio, *Bucolus* : die 12. pro Mart. Melentio, *Meletius Epiſcopus Antiochenus* : die 14. pro Evagentio, *Auxentius* : die 22. pro Ugnifantio, *Eugenius*. Menſe Martio, die 8. pro Theophane, *Theophylactus* : die 10. pro Conrado, *Condratus* ſeu *Codratus*. Menſe Aprili, die 6. pro Euchemio, *Eutychius* : die 8. pro Radione, *Herodion* : die 9. pro Sutiphio, *Eupſychius* : die 14. pro Marciano, *Martinus* : die 20. pro Theodoſio, *Theodorus*. Menſe Majo, die 22. pro Baſilide, *Baſiliſcus*. Menſe Junio, die 6. pro Vicario, *Beſſarion* : die 11. pro S. Mart. Volphronio, *S. Bartholomæus Apoſtolus* : die 20. pro Maphædio, *Methodius*. Menſe Julio, die 29. pro Callimacho, *Callinicus*. Menſe Auguſto, die 5. pro Ereneo, *Euſignius* : die 7. pro Diomede, *Dometius* : die 18. pro Throlacono, *Florus & Laurus* : die 25. pro Sancto Apoſtolo Volphromo, *S. Bartholomæus Apoſtolus*. Menſe Septembri, die 10. pro Mart. Ruidona, *Menodora*, *Metrodora*, *Nymphodora* : die 12. pro Autonecho, *Autonomus* : die 17. pro S. Mart. Verſolina, *Fides*, *Spes*, *Charitas*, *earumque mater Sophia* : die 19. pro Trochipeo, *Trophimus* : die 21. pro Conrado, *Codratus*. Menſe Octobri, die 4. pro Erophio, *Hierotheus* : die 10. pro Eulatipio, *Eulampius* : die 12. pro Protonarcho, *Probus*, *Tarachus* : die 13. pro Pabilia, *Papylus* : die 14. pro S. Mart. Oſatio, *Protaſius* : die 15. pro Lucrino, *Lucianus* : die 17. pro Joſin, *Oſeas* : die 22. pro Arechmo, *Abercius* : die 30. pro Zenone, *Zenobius* : die 31. pro Euſtachio, *Stachys*. Menſe Novembri, die 3. pro Accezimo, *Acepſimas* : die 4. pro Oaicio, *Joannicius* : die 5. pro Julacio, *Galaction* : die 6. pro S. P. Vorlamam, *Barlaamus* : die 9. pro Aniſiphorio, *Oneſiphorus* : die 11. pro Menſuiti, *Menas* : die 15. pro S. Mart. Utiniſati, *Gurias*, *Samonas*, *Abibus* : die 17. pro S. Mart. Gregorio, *Gregorius Thaumaturgus* : die 26. pro Olympio, *Alypius*. Menſe Decembri, die 10. pro Mino, *Menas* : die 11. pro S. Mart. Daniele, *Daniel Stylita* :
die

die 14. pro Furſo, *Thyrſus*: die 15. pro Eliſcherio, *Eleutherius*: die 19. pro Vinſanto, *Bonifacius*: die 21. pro Ulnea, *Juliana*.

Verum ſuos etiam Papebrochius, nec paucos, in illo Kalendario effigiato Græco-Moſcho, admiſit errores. Et primo quidem in Appendice ad Ephemerides Græco-Moſchas pag.64. Indiculum ponit *Sanctorum Ruthenis propriorum*, nec non eorum, de quibus ipſe dubitat, *ſintne Rutheni, an non?* quorum proinde nominibus Aſteriſcum præfigit. Kulcinius vero in Specimine Eccleſiæ Ruthenæ Par.2.in Animadverſionibus ad eaſdem Papebrochianas Ephemerides, docte oſtendit, multos ex iis Sanctis nequaquam ad Eccleſiam Ruthenam pertinere: adeoque delendos eſſe ex *Indiculo Sanctorum Ruthenis propriorum*: cujuſmodi ſunt, *menſe Januario*, die XI. *Marcianus Presbyter*, & *OEconomus* Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ: die 14. *S. Agnes* Romana Martyr. *Menſe Februario*, die 14. *Eulogius* Patriarcha Alexandrinus. *Menſe Martio*, die 21. *Jacobus* Epiſcopus Catanenſis: die 19. Cyrillus, imo *Beryllus* ejuſdem Catanenſis Urbis Epiſcopus: die 24. *Iſacius Monachus* temporibus Valentis Imperatoris. *Menſe Aprili*, die 20. *Theodorus* ab aſpero cilicio *Trichinas* dictus. *Menſe Majo*, die 28. *Ignatius* Epiſcopus Conſtantinopolitanus. *Menſe Junio*, die 1.2.& 9. *Dionyſius Monachus* æque ac *Joannes Martyr*, & *Cyrillus Monachus*, inter Ruthenos indigenas ab eodem Kulcinio non agnoſcuntur. *Menſe Auguſto*, die 30. pro S. Felice reponendum nomen *Fantini*, idemque ex indiculo Sanctorum Ruthenorum expungendum. *Menſe Septembri*, die 7. non Eudocimus, neque Eudoxius, ſed *Evodius* colitur, Antiochiæ poſt Petrum Apoſtolum primus Epiſcopus: die 15. *Philotheus* Presbyter, non Archiepiſcopus Nidogradenſis, ſeu Novogradenſis. *Menſe Octobri*, die 24. *Athanaſius Metropolita*, imo Archiepiſcopus, ſeu Patriarcha Conſtantinopolitanus, non Kiovienſis.

III. Papebrochii in Kalendario Græco-Moſcho effigiato allucinationes.

Deinde in Ruthenicis verbis interpretandis idem Papebrochius, ſeu potius ipſius Interpres, non ſemel allucinatur. Sic Menſe Januario die 24. Sanctæ Xenæ jungitur *Babylas Presbyter Martyr*, cujus loco reponendum nomen *Sacromartyris Pauli*, docet Kulcinius Par.2. pag.71. his verbis: " Hac „ die S. Xenæ, dictæ etiam Euſebiæ, jungitur Paulus, loco „ cujus

„ cujus perperam inducit Papebrochius Presbyterum Martyrem Babylam; nam longe diversimode scribuntur apud nos *Pavel*, & *Vavila*, idest, Paulus, & Babylas: in imagine vero præsentis diei expresse ponitur *Pavel*, Paulus, addito *Pr. M.*, quod significat Prepodobno Muczenik, idest, Sacro-Martyr". Et die 1. Aprilis in Tabulis Græco-Moschis legitur, ΠΡ. MARIA, idest, *Sancta Maria*, nimirum Ægyptiaca, cujus loco Papebrochius ponit, ΠΟΡΝΗ MARIA, *meretrix Maria*, quum legendum sit non Græce πόρνη, sed Ruthenice, *Prepodobnaja*, *Sancta*, quemadmodum idem Kulcinius advertit Par. 2. pag. 79. *Non bene explicavit Belga*, ΠΡ, *significare Meretricem: nam similes quoque literæ ponuntur supra Zosimam: significant itaque Prepodobny*, *y Prepodobnaja*, *Sanctus*, *&* *Sancta*. Alibi, idest pag. 63. in Appendice ad Ephemerides Græco-Moschas, ubi agit de Tabella sinistra Triptychi majoris Ruthenici, idem Papebrochius has literas ΠΡ. præfixas nominibus SS. Zosimæ, & Sabbatii, perperam interpretatur, *Presbytero*, quum *Sanctum* significent. Item die 19. Junii, nomen Judæ Apostoli, Fratris Domini, quod Ruthenice *Hospoda Brat*, & per breviores notas ΓΑ ΒΡΑ, dicitur, ipse Papebrochius perperam legit *Gambratii*: " Judas, „ *inquiens*, Apostolus, cui cur hic Episcopale Pallium additur, & quid sibi velit additum cognomentum Gambratii, „ conjectura nulla assequor". Discat Papebrochius ex Kulcinio Part. 2. pag. 84. " Risum mihi movet cognomentum „ *Gambratii*, quod apposuit Papebrochius: in Tabulis enim „ figuratis sic legitur: *Juda Hā* (per abbreviationem loco, „ *Hospoda*) *Brat*, idest, Judas Domini frater. Nam literam „ Rutheni proferunt per H, ut idem Kulcinius subjungit. „ Ex hac occasione discat Lector, quod quamvis Rutheni „ scribant more Græcorum literam Gamma; pronunciant tamen eam per literam H, ut Gabriel, *Havryil*, Georgius, „ *Heorhiy*. Similiter utuntur Rutheni passim litera B, ut „ *Brat*, frater: *Blabo*, bonum: sed in pronunciandis nominibus propriis imitantur Græcos, & loco B, literam V, „ scribunt, ac proferunt, ut *Vasiley*, Basilius, *Vavila*, Babylas. Demum pro Θ, th, adhibent *Ft*, ut Timotheus, „ *Timoftei*: Thaddæus, *Ftaddey*". Demum die 15. Decembris,

bris, post titulos Imaginibus Sanctorum Eleutherii & Stephani Episcoporum præfixos, hæc verba Ruthenica in Tabulis Græco-Moschis leguntur, NΙΔ. ΠΡΑωΤΕΚ, idest, *Dominica Protoparentum*; quæ verba quum Papebrochius non intelligeret; " Ita, *inquit*, nos docuit R. P. Ohilewicz, qui „ utinam plura nos de eo docuisset, simulque indicasset, „ quid sibi velit adjectum Epithetum *Nedparotecz*. Hoc nunc „ beneficium àb aliis patriarum rerum peritis præstolamur ". Papebrochio Kulcinius adest, docetque pag. 106. quid illud epithetum sibi velit. " Optat, *inquit*, Papebrochius, ut in- „ dicem, quid significet adjectum huic diei epithetum, *Ned-* „ *parotecz*. Respondeo, esse terminum non significativum, „ & dico, quod proximo subsequenti die Dominico celebra- „ tur *Nedela Praotec*, idest, Dominica Protoparentum Do- „ mini nostri Jesu Christi. Habetur de ipsis Officium in An- „ thologio cum duplici Canone, altero Theophanis, altero „ Josephi, & Synaxario breviusculo.

In tabulis originalibus ad diem 14. Novembris incisa est Imago una cum nominibus Sanctorum *Philippi*, & *Gregorii*. Papebrochius in suis Ephemeridibus pag. 53. addit: *Josaphat Episcopus Polocensis Martyr*: cujus tamen neque Imago, neque nomen in antedictis Tabulis exstat: quin imo Kulcinius in Specimine Ecclesiæ Ruthenæ Par. I. pag. 40. affirmat, hujus Beati Martyris festum a Ruthenis Catholicis coli non die 14. Novembris, ut scribit Papebrochius, sed die 16. Septembris.

IV.

A Papebrochio laudati, Ohilevviczius Basilianus, & Kojaloviczius Soc. Iesu: de rebus Ruthenicis bene meriti.

Idem Papebrochius in Præfat. pag. 3. num. 30. fatetur, in Sanctis Ruthenis illustrandis se fuisse adjutum a P. Ohilewicz Ordinis S. Basilii Ruthenorum Provinciali, & a P. Kojalowitz Societatis Jesu: & primum quidem ait, eadem qua Possevinus opinione præventum, de vera quorundam Sanctorum Ruthenorum sanctitate dubitasse. *Eadem*, inquit, *qua Possevinus persuasione imbuti Rutheni in Lithuania Catholici, quum propriorum typorum defectu iisdem quibus Schismatici utantur Synaxariis, verentur memoriam eorum facere, quos non inveniunt Græcorum Kalendariis adnotatos; ne forte in aliquos non Sanctos, sed Schismaticos impingant; uti ad me perscribendum curavit R. admodum P. Ohilewicz, Ordinis S. Basilii Pro-*

Provincialis, Romanus Theologus, quum eum ego rogandum curassem, ut ex Synaxario Rutheno, quo suus ibi Ordo utitur, Latine vertenda curaret elogia Sanctorum, in Russia additorum antiquis e Græcia acceptis. Responsum autem istud mihi misit per R. P. Albertum Kojalowicz, qui meum ipsi exposuerat desiderium obstrictum mihi ea opera, quam sibi contuleram in hic edenda historia Lithuaniæ. Utrumque autem hic debui nominare, quia Alberti hujus Miscellaneis, ad statum Ecclesiasticum in eadem Lithuania pertinentibus, nonnihil adjutum me fateor ad sequentia commentanda; nonnihil etiam prædicti Provincialis Basiliani responsis. Utrumque laudat etiam Kulcinius in suo Specimine non semel: sed præcipue in serie chronologica Metropolitanorum Russiæ, ubi de Cypriano II. pag. 135. *Claruerunt eodem tempore in Congregatione Basilianorum Ruthenorum Lithuana viri literis ac pietate illustres, Pachomius Ohilewicz, quem frequenter laudat Papebrochius in Ephemeridibus Moschis, Simeon Cyprianowicz, Stephanus Martyzkiewicz, Joseph Pietkiewicz, Josaphat Brazyc dono liberandi energumenos a Deo illustratus, & alii non pauci.* Verum tam Papebrochius, quam Kulcinius a Pachomii Ohilevitzii sententia longe recedunt. Is enim, ut modo dictum est, non modo de vera Ruthenorum Sanctitate dubium movet; sed etiam Theodosium, Monasticæ vitæ apud Ruthenos propagatorem, diserte in numero Schismaticorum ponit ad diem 3. Maji apud Papebrochium pag. 27. his verbis. *Obitus S.P. Theodosii in Petserra. Ita ad verbum noster Belga. R.P. Ohilewicz interrogatus, respondit esse Theodosium Kioviensem, cujus virulentas contra Latinam fidem blasphemias coram Izaslao Russiæ Principe penes se habeat in manuscripto Codice, quo usus olim Dux Ostrogius Schismaticus.* Hæc Ohilevitzius: cujus tamen auctoritatem non tanti esse existimarunt Papebrochius & Kulcinius, ut eadem de S. Theodosio sentire cogerentur. Audiamus Papebrochium loc. cit. *Difficile mihi est divinare, quem ille* (Ohilevitzius) *Izaslaum intelligat: nam in epitome genealogica Ducum Moscoviæ tres omnino* Isoslavos *invenio, quorum primus fuerit filius* Wlodomiri, *sub quo fides Christiana recepta apud Moscos; secundus ejusdem* Wlodomiri *ex primogenito Iaroslavo nepos item secundogenitus; ac denique ex primo-*

genito suo Wlodemiro *nepos rursus secundogenitus; omnes Principes Russiæ, Dux nemo, quorum ultimus vixerit circa an.* 1150. *Interim difficulter inducor ut credam ejusmodi hominem, qualem indicat Obilewicz, tam solemnem cultum potuisse apud Moscos obtinere; & donec melius res examinata fuerit, opinabor potius diversum esse Scriptorem istius libri, a Sancto tam magnifice hic expresso*. Et pag. 3. num. 11. in Præfat. *Ceterum cum ipsius* (Ohilevitzii) *& Possevini pace dixerim, quod hujus opinio, & illorum* (Catholicorum Ruthenorum) *metus procedant ex opinione pro majori saltem parte erronea, de fide ad Russos a Schismaticis, & quidem Hæreticis, inducta*: quam quidem opinionem strenue impugnat Papebrochius, ut supra est dictum. At vero Kulcinius non contentus hoc generali ad rejiciendam Ohilevitzii opinionem argumento, addit specialem rationem. Postquam enim Par. 1. pag. 14. Synaxarium S. Theodosii Hegumeni Pieczarensis ad Kioviam, Monachorum in Russia post Antonium institutoris, a Rutheno in Latinum produxisset, in hæc verba Ohilevitzio respondet. *Hactenus Synaxarium; sed Patericon, seu Liber de vitis Patrum Cryptensium, fusius prosequitur acta hujus Sancti: cujus sanctitatem quod noster Obilewitz vocaverit in dubium, falsus fuit per hoc, quod in suo Codice invenerit aliquam Epistolam contra Latinam Ecclesiam ab altero, sed non ab isto Theodosio Pieczarensi, exaratam, ut optime opinatur Papebrochius. Vel, quod verosimilius est, virulentæ blasphemiæ contentæ in Codice, quem habebat præ manibus P. Obilewicz, imputatæ sunt falso Sancto Theodosio a recentioribus Schismaticis, ad conciliandam imposturæ authoritatem: quod passim antiquitus fiebat, & modo aliquando contigit. Ceterum eo tempore, quo claruit hic vir sanctissimus, de schismate nec somniabatur*. Obiit enim anno Chr. 1074. quum Isaslaus primus esset Russorum Dux, Jaroslai filius, & frater Annæ, quam Henricus I. Galliæ Rex uxorem duxerat.

IV. De Ruthenica Leopoliensi Typographia.

Verum, quod ait Ohilevitzius, Ruthenos in Lithuania Catholicos, propriorum typorum defectu, iisdem quibus Schismatici, Synaxariis uti, adeoque in Kalendariis suis in aliquos non Sanctos, sed Schismaticos aliquando impingere; adeo est hoc verum, ut ex ipsa Typographia Leopoliensi prodierint

dierint Schismaticorum nomina in Sanctorum numero relata. Laudat quidem Kulcinius in Præfat. ad suum Specimen, Librum Ruthenicum, cui nomen *Ustavum*, seu *Horologium*, Leopoli in Typographia Laicorum Stauropigianorum impressum, ex quo libro nonnullas ipse Sanctorum vitas profert. In hoc tamen Ustavo pro Sanctis habentur Schismatici Metropolitæ *Photius*, *Jonas*, & alii. Sic die 20. Maji: *Inventio Corporis Sancti Patris nostri Alexii Archiepiscopi Metropolitani Kioviensis, & totius Russiæ, novi Thaumaturgi, quæ contigit anno* 1439., *imperante in Russia Basilio Basilii filio, agente Pontificatum Photio Metropolitano*. Et die 27. ejusdem mensis: *Translatio corporum Sanctorum Patrum nostrorum Metropolitanorum Kioviensium, Cypriani, Photii, & Jonæ, qui extiterunt anno* 1309. Denique die 30. Martii: *Dormitio Sancti Patris nostri Jonæ Metropolitæ Kioviensis, & totius Russiæ, qui extitit anno* 1461. Constat quidem ex accurata Metropolitanorum Kioviensium serie, cohærere non posse ea, quæ de Cypriano, Photio, & Jona ad annum 1309. dicuntur: nam Cyprianus Alexio successit anno 1372. Photius anno 1415. in Synodo Novogrodecensi depositus fuit: & Jonas anno 1458. pro Archiepiscopo Kioviensi sese gerebat, ut liquet ex Bulla Pii II. data anno 1458. tertio non. Sept. ubi hæc de Schismatico isto Pseudometropolitano apud Kulcinium in Appendice pag. 138. *Dudum felic. record. Callixtus Papa III. Prædecessor noster provida consideratione attendens, quod iniquitatis & perditionis filius Jonas de Asciscenia Monachus Schismaticus ad dignitates & honores Ecclesiasticos ambitiose aspirans, spiritu rebellionis assumptus, se pro Archiepiscopo Ruthenensi ausu sacrilego gerere & nominare, ac venerabili Fratre nostro Isidoro Episcopo Sabinensi, & ex dispensatione Apostolica Archiepiscopo Ruthenensi, a Sede sua Ruthenensi ejecto, in Archiepiscopatu prædicto non vacante, temeritate propria se de facto intrudere, & Archiepiscopatum Ruthenensem prædictum in animę suę periculum, ac Sedis Apostolicæ vilipendium, indebite detinere præsumpserat.* At ex hoc id solum conficitur, in assignanda illorum Metropolitanorum Epocha Ustavum errasse; non in die ac mense, quibus Schismatici Photium, & Jonam Schismaticos colunt.

CAPUT XI.

De Ruthenicis Kulcinii Ephemeridibus.

I. Ignatius Kulczynski, al. Kulcinius; auctor libri anno 1733. editi, cui titulus, *Specimen Ecclesiæ Ruthenicæ.*

A Papebrochio ad Kulcinium transeo. Ignatius Kulczynski (quem nos Kulcinium appellamus) Monachus Ordinis S. Basilii Magni, Ruthenus, Procurator Generalis & Rector SS. Sergii & Bacchi ad Montes, rogatus ab Illustrissimo Marchione Capponio, ut quid de suis Tabulis Græco-Moschis, deque Papebrochianis sentiret, palam & libere pronunciaret; Capponianas ait Papebrochianis longe antecellere tum venustate, tum antiquitate: Papebrochianas enim anno Christi 1628. fuisse confectas, uti ex nota temporis ipsis apposita liquet; Capponianas autem *vel ante obitum, vel paulo post obitum Vladimiri*, Russorum Ducis, sub quo gens Ruthena fidem Christi accepit, *depictas*: antequam scilicet idem Ulodimirus, ejus filii Romanus & David, atque Abbates Antonius ac Theodosius, pro Sanctis declararentur: quorum proinde nomina in iisdem Tabulis idcirco non sunt inscripta. Quumque Marchio Capponius etiam atque etiam rogaret, ut Kulcinius suam de Tabulis Capponianis sententiam literis mandaret, simulque Papebrochianas Ephemerides illustraret, quæ multis in locis a viro illo docto in obscuro relictæ fuerant, ac præsertim ubi de Ecclesiastica Ruthenorum Sanctorum historia agitur: annuit Kulcinius, & operi illi erudito perscribendo manum statim admovit, quod ipse titulo, *Speciminis Ecclesiæ Ruthenicæ, ab origine susceptæ Fidei ad nostra usque tempora in suis Capitibus seu Primatibus Russiæ, cum Sancta Sede Apostolica Romana semper unitæ*, prænotatum, publici juris fecit, *Romæ typis Hieronymi Mainardi anno* 1733. Quo in opere quid idem Kulcinius præstiterit, ex adjuncta eidem titulo hac adnotatione colligitur. *Primo nonnullas Sanctorum Indigenarum Vitas ac Elogia; dein in Moscoviticas Papebrochii Ephemeridas notabiliores quasdam animadversiones: ac tandem succinctam Archiepiscoporum Kioviensium totiusque Russiæ Metropolitarum Chronologiam, breviter com-*

complectitur. In tres proinde Partes librum suum Kulcinius distribuit, quarum *Prima* inscribitur *De Sanctis Ruthenicæ Ecclesiæ propriis* a pag. 1. ad pag. 68. Pars secunda, *nonnullæ animadversiones in Ephemeridas Moscorum figuratas, Actis Sanctorum insertas, Tomo primo Maji præmissas, & per R. P. Danielem Papebrochium Societat. Jesu, variis observationibus illustratas*, a pag. 69. ad pag. 109. Pars Tertia *De Archiepiscopis Kiovienfibus ac Metropolitis totius Russiæ*, a pag. 110. ad pag. 144. *Appendicem* subjungit *ad* laudatum *Specimen Ecclesiæ Ruthenicæ*, in qua *duo Officia, unum de S. Vladimiro, alterum de SS. Romano & Davide*: item *Constitutiones S. Uladimiri, Jaroslai ejus filii, & Basilii*, magnorum Russiæ Ducum: demum *Synodos Kiovienfem, Novogrodenfem, Kobrynenfem*: *Acta in causa Beati Josaphati* Archiepiscopi Polocensis & Martyris: *Inscriptiones Ephemeridum Moscoviticarum* Papebrochii, Ruthenice & Latine: *Synaxarium de S. Andrea Apostolo*: Aliud *de S. Parascevia* Iconiensi: *Seriem Chronologicam magnorum Russiæ Ducum* usque ad annum 1730. *Adnotationem de Metropolitis totius Russiæ*, ac præsertim de Schismaticis ejus gentis Patriarchis, & Synodi Præsidibus, usque ad Theophanem Metropolitam Novogorodensem Synodi Moscoviticæ Præsidem, a pagina 1. ad paginam 142.

II. Auctores laudati a Kulcinio in Specimine Ecclesiæ Ruthenicæ.

Binas utrique operi, nimirum & Specimini Ecclesiæ Ruthenicæ, & Appendici, *Præfationes* Kulcinius præmittit: quibus in Præfationibus quid utrobique tractaverit, exponit; aperitque, unde hauserit Vitas Sanctorum Ruthenorum, & seriem Chronologicam Metropolitanorum, & Ducum Russiæ. Laudat autem binos Leopoli impressos libros Ecclesiasticos, videlicet *Trypbologium* seu Anthologium anno 1643. magno Volumine in folio majori, & *Ustavum* sive Horologium anno 1679. Præterea multa describit ex libro, cui titulus *Patericon*, seu Vitæ Patrum Cryptensium, & ex altero vetusto Volumine manuscripto, quod *Rituale Ruthenicum* nuncupatur. Citat etiam librum Slavonicum, inscriptum *Prolobi*, qui Menæis Græcorum respondet: nec non Annales Russiæ, quibus titulus, *Stepennia Knibi*, idest, Libri Graduales.

In texenda vero tum historia, tum serie Metropolitanorum,

rum, Ducumque Russiæ, fatetur sua se omnia desumpsisse ex hisce Scriptoribus; quorum 1. *Cossovius* Ruthenus Monachus Kioviensis, qui in libro de Vitis Patrum Pieczariensium apponit Chronologiam Metropolitarum, testaturque se extraxisse eandem ex authenticis Diptychis Kioviensis Ecclesiæ. 2. Patres Societatis Jesu, *Aloysius Kulesza* in libro Polonico impresso Vilnæ anno 1704. cui titulus, *Fides Orthodoxa*: *Kujatkevicius* in Annalibus Lithuaniæ: *Albertus Kojalovitzius* in Miscellaneis Ecclesiasticis Lithuaniæ: & *Cichovius* in Tribun.Patr.3. *Grotius* Professor publicus in Academia Petropolitana in Historia Sacro-Politica Moscorum. 4. *Bernardus Ribera* Ordinis Prædicatorum in libro impresso Viennæ in Austria anno 1733. cui titulus, *Echo Fidei*. 5. *Acta Ruthenica* quorundam Sanctorum approbata a Vilnensis Archiepiscopi Suffraganeo Georgio Episcopo Methonensi, & Præposito Grodnensi anno 1621. His addendi *Herberstenius*, *Cromerus*, *Okolscius*, aliique rerum Polonicarum, & Moscoviticarum Scriptores, ab iis, quorum supra mentionem fecimus, & a Kulcinio ipso laudati.

III. Expenduntur injustæ Kulcinii de Capponio, aliisve querelæ.

His subsidiis adjutus Kulcinius, Marchionis Capponii vota, quoad Papebrochianas Ephemerides, non modo implevit, sed etiam superavit. Optabat autem Capponius tam suas, quam Papebrochii Tabulas, unacum doctorum Virorum, quos consuluerat, Commentariis, in quibus & Kulcinianum Specimen non postremum locum habebat, conjunctim edere. Hinc alia aliorum scripta, suis sumtibus describenda, inque sua privata Bibliotheca diligenter asservanda curaverat, donec formis omnibus Imaginum Græco-Moscharum ære incisis per Chalcographum, liceret perductum ad finem opus typis evulgare. Ea res diutius protracta est, quam Capponius cogitaverat, aut Kulcinius putabat. Quamobrem hic moræ impatiens, quum præsertim ex Urbe in Poloniam esset brevi discessurus; subodoratus insuper alios doctos Viros sententiam Possevini & Ohilovitzii quoad Sanctos Ruthenos recentiores magis, quam suam ipsius, & Papebrochii, laudare; adeoque veritus, ut eam ob causam elaboratum a se opus supprimeretur, aut saltem e Sanctorum albo multi expungerentur, quorum ipse Vitas e Ruthenicis libris

libris Latinas fecerat; festinavit, inscio Capponio, *Specimen* suum in publicam lucem emittere; idque duplo auctius, quam quod manu propria exaratum Capponio tradiderat. Ut vero invidiam eidem Capponio crearet, qui de hac Kulcinii agendi ratione questus fuerat; Capponium ipsum in Præfatione indignis modis traducit, in hæc verba: *Imo & aliud conscripseram opusculum, in quo aderant inprimis aliquot vitæ præcipuorum Russiæ Sanctorum cum duobus officiis integris Latine ornatis, altero de S. Vladimiro Rege, altero de SS. Boriso & Hlibo, adjecto insuper textu Ruthenico: item Chronologia Metropolitarum Russiæ uberiori, quam hic, calamo exarata: demum Decretum depositionis Photii Metropolitæ, fragmenta Constitutionum Uladimiri, & Jaroslai, ac nonnulla alia. Qui tamen labor dolo, ac vi mihi ereptus, hæsit in manibus cujusdam hominis.* In eundem Capponium, suppresso licet nomine, invehitur in Præfatione ad Appendicem, inquiens: *Quum pararem ad typum meum libellum*, Specimen Ecclesiæ Ruthenicæ *nuncupatum, non pauca scitu digna consulto prætermisi: Verebar enim, ne mea lucubratio in mihi notas latebras incideret, nunquam forsan lucem visura, aut saltem publicationi suæ insuperabilem aliquem obicem offenderet; prout de facto molimen adfuit, sed irrito conatu. Superatis tandem periculis, & amotis obstaculis, dum percepi ab amicis, placere ipsis meum laborem, proficuum utpote (sic iidem ajunt) eruditis: illico adjeci animum ad concinnandam Appendicem Specimini jam edito addendam.* Quoniam autem in manibus ejusdem Capponii, ut supra est dictum, *Specimen Kulcinianum* manu exaratum hærebat; veritus Kulcinius, ut ipsum Capponius esset postea editurus, subjungit in prima Præfatione, post allata verba: *Hoc ideo innuo, quia in illo opusculo multa erant limanda, aliqua eliminanda, nonnulla mutanda, denique omnia fere accuratiori examine castiganda: quæ si prodierint in lucem, invito ac repugnante auctore, justam ejus censuram non evitabunt.* Hæc Kulcinius: qui tamen ex sui ipsius verbis convincitur, immerito in Capponium debacchari. Quid enim aliud est *Specimen Ecclesiæ Ruthenicæ* ab eodem Kulcinio typis impressum, nisi ipsissimum opus quod Capponio tradiderat? Confer manuscriptum cum impresso, & videbis Kulcinium aërem verberare.

rare. Nam *Vitæ aliquot Sanctorum Russiæ*, quas in Catalogo manuscriptorum primo loco recenset, typis per Kulcinium ipsum prodierunt Par.1. a pag. 1. ad pag. 68. *Duo Officia de SS. Vladimiro & filiis Boriso & Hlibo*, edita sunt ab eodem in Appendice a pag.1. ad pag.28. *Chronologia Metropolitarum Russiæ*, evulgata est Par.3. a pag. 110. ad pag. 144. *Decretum depositionis Photii*, impressum est in Appendice a pag. 46. ad pag.53. *Constitutiones Vladimiri, & Jaroslai*, lucem viderunt in Append. a pag.29. ad pag.35. Tandem *nonnulla alia*, quæ scribit in manibus Capponii hæsisse, hæc sunt: videlicet, „ ex Anthologio seu Tryphologio Rutheno typis impresso „ Leopoli anno Domini 1643. Troparia & Contacia tradu- „ cta, cum Lectionibus de Sanctis Patribus Antonio fol.561. „ Theodosio fol. 492. Abbatibus Cryptensibus Kioviæ: & „ Petro fol.655. Alexio fol.662. Metropolitanis Kioviensi- „ bus": hæc vero omnia, totidem verbis prodierunt in Speciminis Parte 1. pag.14. *de S.Theodosio*, pag. 25. *de S.Antonio*, pag.6. *de S. Alexio*, & pag. 62. *de S. Petro* Russiæ Metropolita: Ut mirum sane videatur, quod Kulcinius de illo manuscripto tam confidenter dicat, *ipsum dolo ac vi sibi ereptum*, quum ejus exemplar apud se retinuerit: magis etiam mirum fit, quod idem subjungit, " in illo opusculo multa fuisse li- „ manda, aliqua eliminanda, nonnulla mutanda, denique „ omnia fere accuratiori examine castiganda "; quum eadem omnino in manuscripto occurrant, ac in Specimine typis edito: fidem denique omnem excedat, quod de suo ipse timore scribit: *Verebar, ne mea lucubratio in mihi notas latebras incideret, nunquam forsan lucem visura, aut saltem publicationi suæ insuperabilem aliquem obicem offenderet, prout de facto molimen adfuit, sed irrito conatu*. Fingit nimirum sibi hostem Kulcinius, timetque timore, ubi nullus est timor: neque enim Capponius, neque alius quispiam Kulcinio obstitit, ne opusculum suum in lucem emitteret. Emisit nemine repugnante: sed tanto tamen verborum apparatu opus ei fuit, quia videlicet verebatur, ut alii aliter sentientes, *Specimen* suum censuris notarent. Itaque eruditorum judicium præoccupare voluit quoad assertam Sanctorum omnium Ruthenorum sanctitatem; perinde ac si non obstantibus adversariorum con-

contradictionibus, suam de illis Sanctis sententiam superiores probassent. Caeterum ne idem Kulcinius alium quempiam plagii accusare possit, (quod apud quosdam doctos Viros ipsum fecisse constat:) palam omnibus facimus, manuscriptum illud opusculum, quod ipse Marchioni Capponio tradiderat, quodque sibi dolo ac vi ereptum immerito conqueritur, post ejusdem Marchionis obitum, unacum locupletissima illa Librorum Italicorum supellectile, ad Bibliothecam Vaticanam devenisse, ibique cum nonnullis aliis manuscriptis Codicibus servari: ac proinde fas esse eruditis omnibus edicimus, ipsum opusculum videre, legere, conferre cum edito Kulciniano Specimine, comparare denique cum caeteris Commentariis, quae sunt vel a nobis, vel ab aliis circa Graeco-Moschas Ephemerides conscripta: ut hinc pateat, puram putam esse eorum calumniam, qui ex eo Kulciniano loco, quem supra attulimus, arbitrantur, aut alium quempiam, aut nos, illud opusculum tanquam ingenii nostri foetum, publici juris fecisse.

IV. Kulcinii de Tabulis Capponianis Graeco-Moschis sententia.

Sed ad Kalendarium Ruthenicum redeamus. In Specimine illo Kulciniano typis impresso, ut supra vidimus, Ephemerides quidem Graeco-Moschae Papebrochii egregie illustrantur; de Tabulis vero Capponianis ne verbum quidem. At vero in eo manuscripto Specimine, quod penes Marchionem Capponium remansit, inque Vaticana Bibliotheca nunc servatur, Kulcinius agit de materia, forma, atque aetate Tabularum Capponianarum. Verba ipsius tametsi valde prolixa, integra tamen juvat hic proferre, ut discat, tantum abesse, ut nos conscriptum ab ipso opusculum nobis vindicare velimus, ut potius illud, tamquam magna sui parte a veritate alienum, rejicere & confutare cogamur. Haec igitur habet in Praefatione. *Si texere historiam de antiquitate nominis Russorum seu Ruthenorum vellem, operae pretium foret revolvere multos Scriptores, tum qui res Polonicas prosequuti sunt, tum qui Annales Russiae scripserunt. Brevissimum igitur tantummodo Roxolaniae Specimen exhibeo, incipiendo ab eo tempore, quo ipsa fide Christi universaliter illuminata fuit. Porro ad scribendum hoc exile opusculum compulit me insignis humanitas & benevolentia Illustrissimi ac eruditissimi Domini Alexandri Gregorii*

Marchionis Capponii, qui quum ad suum nobile Museum, notabili sumptu erogato, sacros acquisivisset Fastos, Græco more depictos elegantissime, & literis Moscoviticis, seu, (quod idem est) Ruthenicis subscriptos, voluit, ut ego hoc monumentum antiquitatis nostræ Roxiacæ insigne viderem, de eodemque sensum meum aperirem. Veni pluries, vidi, consideravi, miratusque sum operis elegantiam. Sunt quinque Tabellæ dictarum Ephemeridum, quæ simul compositæ formant crucem Græcam, quum unaquæque ipsarum sit perfecte quadrata. Quatuor continent duodecim menses, scilicet quælibet ex ipsis complectitur tres menses per suas columellas distinctos, nec istæ quatuor magnitudine quadratæ figuræ unum palmum excedunt. Quinta tamen Tabella, quæ in medio reliquarum situm tenet, superat aliquantulum easdem longitudine, & hæc continet Dominicas cum Festis mobilibus, incipitque a Septuagesima, quæ canit Evangelium de Publicano ac Pharisæo; desinit vero in Dominicam post Pentecosten primam, quæ festum agit Omnium Sanctorum. Tabellæ istæ quum nullam ab edaci tempore offensionem præseferant, inducunt ad credendum esse eas cedrinas. Jam vero pictura, quæ ipsas exornat, pulchrior nequit sperari. Implentur enim dictæ toties Tabellæ plurimis elegantissimisque imagunculis, quæ varietate colorum, diversitate habitus, vultusque, inter se distinctæ interque proprias clausæ columellas, a vertice ad imum descendunt gradatim, tamquam per quosdam cancellos, qui perfecte quadrati, & altitudine unum unciam cum uno quarto non excedentes, plures Sanctos egregie expressos comprehendunt: Sancti per dies mensium distribuuntur subscriptionibus, earundem dierum quidem numeritis, nominum vero Sanctorum expressis: nonnulli Sancti, præcipue Prophetæ veteris Testamenti, tenent manu schedulas parvulas literis refertas, quæ per vitrum opticum commode leguntur. Tribus ex his Tabellis apposuere sua nomina Pictores earumdem. Sub Martio, Aprili, & Majo, subscripsit se sic: Andreas filius Heliæ pinxit. *Sub Junio, Julio, & Augusto, subscripsit se ita:* Nicetas filius Joannis pinxit. *Sub Septembri, Octobri, & Novembri, subscripsit se in hunc modum:* Sergius filius Basilii pinxit. *Reliquas duas Tabellas non subscripsere Authores. Pictura hujus Menologii Ruthenici omnibus numeris est perfectissima, colores vivi,*

vivi, Imagunculæ attenta parvitate formosissimæ, peplorumque ad morem Græcorum expressione accommodata ornatissimæ. Quum vero colores conspiciantur tenuissime inducti Tabellis, crediderim eos concretos fuisse vel ex succis herbarum, vel ex aliqua simili compositione alchimica. Hoc vero præ reliquis me trahit in admirationem, quod Pictura nullam passa sit læsionem, quamquam adeo tenuis & delicata: æternitati utpote fuit elaborata ab industriosa Ruthenica antiquitate, quam imitatur modernum ingenium Moscoviticum, dum similes parvulas Tabellas, sed non adeo perfecte, efformat; passimque per Russiam circumferuntur Moscovitiæ Imagunculæ, at longe nostris, de quibus agimus, dispares.

V. Kulcinius existimat Tabulas Græco-Moschas Capponianas circa Uladimiri tempora fuisse depictas.

Sic descriptis sacris Fastis Ruthenicis, seu Tabellis, in quibus hi continentur, quoad materiam, formam, quantitatem & qualitatem, ut nobiliores reddantur, antiquitatem earundem prodere animus est. Elegantia & pulchritudo operis inculcat has Tabellas eo tempore elaboratas fuisse, quo florebat Imperium Græcum, nec adhuc declinabat ad fatalem occasum. Hinc quamvis præcisum annum efformati operis determinare sit impossibile, tamen certum tempus ætatemque præfixam stabilire facillimum est: atque ideo dico, istas Tabellas depictas fuisse vel vivente Uladimiro, postquam baptizasset universam Russiam, vel post obitum ipsius, sed paucis, & non multis annis elapsis. Ita pronunciat Kulcinius de tempore, quo Capponianæ Tabulæ Græco-Moschæ sunt depictæ. Audiamus, quibus id ostendere conatur argumentis.

Præ primis (inquit) *imperantibus in Oriente Basilio & Constantino, nonne Græcia liberalibus mechanicisque floruit artibus? Eorum soror Anna uxor Uladimiri nonne debuit secum invexisse e Græcia in Russiam peritissimos in omni artium genere Græcos magistros? Ad promovendam vero recentem in Russia fidem, ad augendum cultum divinum, non erant procul dubio opportuniores magistri præ Pictoribus. Istos ergo excellentes in arte, Anna Græca secum conduxit: ab istis edocti ingeniosi discipuli Andreas, Nicetas, & Sergius Rutheni, formosas, de quibus sermo, Ephemerides efformarunt.* Hæc prima Kulcinii est ratio, seu potius divinatio; æque enim ab aliis negari potest, ac ab ipso asseritur. Ad secundum itaque argumentum progreditur.

Sed quid plura? (inquit) *In nostris sacris Fastis cur non inseritur nomen magnum Uladimiri? cur non expressi selectioribus coloribus vultus augusti Principum & Martyrum Romani & Davidis? cur non apposita sacra lebetonaria fundatorum Monachismi in Russia Antonii & Theodosii Abbatum? Hos quinque Divos Tutelares Russia semper coluit & colit. Et quaenam foret oscitantia Pictorum, eos praetereundi, nec sacris Fastis inscribendi? Plecterentur capite, si tam enormem errorem committere auderent. Manet igitur inconcussum, istas Tabellas Capponianas, seu in possessione Illustrissimi Domini Capponii existentes, fuisse depictas vel ante obitum, vel pauco tempore post obitum Uladimiri, antequam scilicet idem Uladimirus, eius filii Romanus & David, atque Abbates Antonius Theodosiusque pro Sanctis declararentur ac promulgarentur: qui omnes coaetanei vixere, quamquam posteriores Abbates diutius protraxerint vitam, quam priores Principes.* Kulcinius in serie Chronologica magnorum Russiae Ducum in Appendice ad suum Specimen pag. 111. asserit Uladimirum vivere desiisse an. Chr. 1008. & in serie Chronologica Metropolitarum Russię Par. 3. pag. 110. scribit, Leontium secundum Metropolitam, qui ab anno Christi 1020. ad annum circiter 1033. Kioviae sedit, Uladimiri exuvias in marmoreo Mausoleo condidisse. Idem Kulcinius pag. 111. de Georgio, quinto Russorum Metropolitano agens; *Hic Metropolita*, inquit, *decrevit ac promulgavit cultum venerationemque Sanctorum Borisi & Hlibi, qui nati e Divo Uladimiro, & in baptismo Romanus ac David dicti, a Suatopelco fratricida per submissos sicarios anno* 1010. *trucidati fuere. Honorat ipsos Ecclesia Ruthenica, ut Martyres, fortassis quia Suatoplecus meditans tyrannidem apostasiamque a Fide, in odium Religionis eos mactaverit, quamquam coaetanei Scriptores consulentes honori Uladimiriani sanguinis id subticuerint. Sacra eorum corpora translata fuere ad novum Templum honori eorum constructum in Urbe Vistegorodo anno* 1072. *quam translationem solemniter celebrarunt Izaslaus, Svatoslaus, & Usevolodus Principes: Georgius Metropolita, Petrus Perejaslaviensis, Michaël Persiensis Episcopi; Theodosius Hegumenus Pieczarensis, multique alii Praelati, ac Magnates.* Idem Kulcinius Par. 1. Speciminis pag. 18. *Theodosium* Hegumenum Pieczarensem obiisse

obiisse scribit *die tertia Maji*, *secundo post Pascha Sabbato*, *anno a nativitate Christi* 1074. Et pag. 27. *Antonium* fundatorem Pieczarensem ad superos migrasse *die* 10. *Julii*, *anno ab orbe condito* 6581. *a nativitate vero Domini* 1055. Imo, 1073. si verum est, Antonium decessisse *anno Mundi* 6581. nam Græci & Rutheni ad annum Mundi 5508. nativitatem Christi ponunt: adeoque subductis ab anno Mundi 6581. annis 5508., superest annus a Christo nato 1073. non 1055. Testem voco Papebrochium in Ephemeridibus Græco-Moschis ad diem 30. Septembris, ubi annum Mundi 7136. respondere ait anno Christi 1628.

Jam vero, ut ad argumentum Kulcinii redeam, quum Uladimirus ex dictis circa annum 1030. & Romanus ac David inter Sanctos adscripti fuerint anno Christi 1072. quumque Antonius ac Theodosius Abbates decesserint anno 1073. & 1074.; oportuit, juxta eundem Kulcinium, Tabulas Capponianas elaboratas fuisse ante annum Chr. 1030. aut 1020. quibus circiter annis Uladimirus a Leontio Metropolitano elatus fuit, adeoque inter Sanctos repositus: vel saltem ante annum 1072., quo Romanus, & David, Sanctorum Catalogo fuere adscripti. Quod argumentandi genus quam fallax sit, ex eo patet, quod in iisdem Tabulis Capponianis ad diem 30. Januarii sit commemoratio trium Ecclesiæ Doctorum, *Gregorii Nazianzeni*, *Basilii Magni*, & *Joannis Chrysostomi*: quæ commemoratio instituta fuit sub Alexio Comneno Imperatore, adeoque post annum Christi 1080. ut idem Kulcinius testatur in Specimine Par.2. pag.71. ad antedictum diem 30. Januarii in hæc verba: " De festo trium Ecclesiæ „ Græcæ Doctorum exstat prolixum in meo Anthologio Sy„ naxarium, cujus hic do breve Compendium. Imperante „ Cæsare Græcorum Alexio Comneno, qui successit Nice„ phoro Botoniatæ, exorta est quæstio Constantinopoli in„ ter eruditos, quisnam sit dignior in Ecclesia Dei ex tribus „ Doctoribus? utrum Basilius Magnus, an Gregorius Na„ zianzenus? an Joannes Chrysostomus " ? Cætera tam in Ruthenico Anthologio, qnam in Græco Synaxario. Atqui Alexius Comnenus Nicephori Botaniatæ successor, ab anno Christi 1081. ad annum 1117. imperavit, ut ex Annalibus Zo-

VI. Sibi tamen ipse non constat.

Zonaræ & Glycæ constat. Cur ergo Pictores illi Rutheni meminerunt Festi Trium Doctorum instituti post annum Christi 1081.; non item Sanctorum Uladimiri, Romani, & Davidis, qui ante hunc Christi annum, Kulcinio teste, inter Sanctos jam relati fuerant? nec tamen capite plexi sunt, quum tam enormem committere errorem ausi fuerint. Solvat hunc nodum Kulcinius.

VII. Refelluntur Kulcinii conjecturæ de processione Crucis ad diem 1. Augusti, quam ipse perperam putat designare tempus suscepti a Slavica gente sub Uladimiro sacri Baptismi.

Ad tertium Kulcinii argumentum pergo. " Addo his, „ *inquit*, probationibus ultimum colophonem. In Tabellis „ Capponianis sub die 1. Augusti ponitur Festum processio„ nis venerabilis & vivificantis Crucis Dominicæ. Porro „ hoc Festum institutum fuisse a Michaële, primo Metro„ politano, extra dubium est. Nam quum Uladimirus gra„ vissimis edictis compulisset populum Kioviensem, omnes„ que subditos ad suscipiendum Baptismum, quumque in„ colæ Kiovienses omnis sexus & conditionis obtemperan„ tes suo Principi, ad fluvium Poczaynam baptizati fuissent, „ hinc pro perenni tantæ rei memoria Michael Metropolita „ ad instantiam dicti Sancti Principis, censuit, instituendum „ præfatum Festum, prout & instituit, ac Synodo acta pro„ mulgavit ". Quomodo hæc demonstrat Kulcinius? aut si demonstrat, quid inde colligitur? nam in nostris Tabulis Capponianis res omnino diversa depingitur, ac in Papebrochianis, ut infra ostendam. Sed argumenta Kulcinii videamus. „ Nec temere hoc asseritur, *inquit*, sed validis demonstratur „ argumentis. In primis apud Græcos Scriptores nulla men„ tio de tali festo. Ergo illud stabilitum fuit a Ruthenis, & „ propter Ruthenos; nec alia causa adduci potest institutio„ nis ejusdem, nisi Baptismus Russiæ generalis, statuta per „ Basilium die, solemniter celebratus ". Hæc prima est Kulcinii ratio. Responsio autem in promtu est, falsum esse, apud Græcos Scriptores nullam ejus festi mentionem fieri: nam in Menæis Græcorum, etsi causa festi non assignetur, expressa tamen illius fit commemoratio ad diem 1. Augusti, his verbis: " Vespere, antequam signum detur, transfertur „ pretiosum Lignum e Scevophylacio, sicut die 14. Septem„ bris mensis. *Et in fine:* Deinde fit Ingressus, & Adoratio „ pretiosæ Crucis, juxta modum Tertiæ Dominicæ Jejunio-

„ rum

„ rum ", En *processio Crucis* Dominicæ, ejusque Adoratio, non apud Ruthenos tantum, sed etiam apud Græcos. At inquit Kulcinius, non eodem ritu celebratur a Græcis, ac Ruthenis ea processio: quamobrem pergit ad secundam rationem: *Item festum illud Processionis in hoc consistit juxta Rubricam Ruthenicam. Exit Clerus, populusque processionaliter ad aliquem fluvium, vel fontem vicinum, cum Pontifice vel Sacerdote sacris vestibus induto: qui celebratis divinis, procedit cum Clero & Populo, tenens manibus Crucem. Illico ac perventum est ad fluvium vel fontem, Pontifex vel Sacerdos lectis multis orationibus, immergit ter Crucem in aqua, & ter eandem elevat, canentibus Cantoribus: & hoc modo benedictam Aquam hauriunt vasculis omnes, domumque redeunt. Quodsi ob pluviam, vel aliud impedimentum fluvius aut fons accedi non possit, in Ecclesiis benedicitur Aqua*. Quis non videt, hanc eandem Rubricam e Græco esse desumtam? Quis non agnoscit Ritum illum Ecclesiæ Græcæ, qui vocatur, ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ, *officium Aquæ benedictæ minoris*, editum Goaro in Euchologio Græcorum pag. 358. edit. Venetæ ann. 1730. quo de ritu hæc idem Goarus in notis pag. 364. *Alio tamen tempore, singulis videlicet, mensibus, vel quacumque necessitate urgente posse minorem benedici, alio loco manifestabitur*. Et post pauca. *Qua vero ratione moti, mensibus singulis minorem hanc Aquam benedicere primum Græci cœperint, Balsamon in Can. 5. Synodi Trullanæ edocet: ut relictis nimirum superstitiosis ritibus, quibus ut gentilitatis reliquiis, mensis cujusque principio, sese non verebantur Christiani polluere, meliore sanctioreque cultu, Aqua sanctificata se possent lustrare*. In eo quidem officio relata a Kulcinio Rubrica adamussim præscribitur pag. 362. *Mox accepta pretiosa Cruce benedicit Aquas usque tertio, immergens & educens ipsam recta: & canet præsentem modulum* (Troparium) *ter, Ton. 2.* Tuis donis dignos nos effice &c. *Pretiosam deinde Crucem osculatur Sacerdos, similiter & omnis populus. Tum populum omnem aspergit: & Ecclesiam Aqua benedicta respergit*. Numquid Græci eo ritu significant Baptismum generalem aut suæ, aut Ruthenorum nationis? nequaquam: sed illa Aquarum singulis mensibus benedictio, juxta Balsamonem, successit loco superstitiosi illius Gentilium Ritus, de quo idem Bal-

Balsamon apud Goarum pag. 365. *Mos ergo erat apud Judæos festum agere, & genuflectere: ut mensis spatium feliciter transigerent, de quibus Deus quoque dixit per Prophetam*: Novilunia vestra, & Sabbata odit anima mea. *Sed & ante officinas suas & ædes, rogos incendebant, & super eos saliebant: per id existimantes ea quæ prius illis obtigissent, mala comburi, foreque ut in alia bona inciderent. His ergo conformiter faciebant quidam orthodoxi eo tempore, quo hæc* (Trullana) *Synodus est habita. Unde etiam Patres ea penitus cessare jusserunt & extingui. Hæc statuente Canone, novilunium quidem festum ante annos omnem memoriam superantes cessavit: ejus loco, Dei gratia, ut & ipse propitius reddatur, preces, ac Aquæ lustrales in Ecclesia a populo fideli fiunt in uniuscujusque mensis principio, & Aqua benedictionis, non contradictionis inungimur. Rogorum autem dæmoniacum mysterium, sortesque fiebant usque ad tempus Patriarchæ Domini Michaëlis, qui fuit Philosophorum Princeps*, (a quibusdam Anchialus dictus, qui sub Emmanuele Comneno vixit: adeoque Balsamonis ipsius fuit coætaneus.) Subjungit Balsamon, mysterium dæmoniacum sortium & rogi exponens: *Vigesima tertia*, inquit, *mensis Junii, vespere cogebantur in litoribus & quibusdam ædibus viri & mulieres, & primogenitam puellam instar sponsæ ornabant. Postquam ergo convivati essent, & bacchantium more saltassent, choreas duxissent, & in festis consuetas acclamationes usurpassent; in vas æris contractioris marinam aquam injiciebant, & res quasdam ad unumquemque eorum pertinentes: & tamquam Puella illa facultatem a dæmone accepisset prædicendi futura, ipsi quidem de bono aliquo, vel etiam aversando vel fugiendo quopiam, exclamando interrogabant. Puella autem e rebus in vas injectis, eam quæ incidisset, eductam ostendebat. Quam etiam accipiens stultus ejus dominus, certior fiebat de prosperis vel adversis ex ea eventuris. Postridie autem cum tympanis & choris, unacum Puella ad litora venientes, & aquam marinam nulla voce edita haurientes, ædes suas aspergebant; & a paulo insipientioribus hæc non solum fiebant, sed & per totam noctem rogos e fœno accendentes, supra eos saliebant, & sortiebantur sive divinabant de felicitate & infelicitate, & de quibusdam aliis plane dæmoniace. Eorum autem hinc & illinc aditum & domunculam, in qua sors illa fiebat,*

bat, una cum iis sub dio locis, quæ prope erant, aureis vestibus & sericeis textibus exornabant; quin etiam arborum foliis coronabant, ad honorandum, ut verisimile est, & excipiendum Satanam, qui illos sibi familiares fecerat. Hæc Balsamon: qui rogi quidem sortiumque dæmoniacum Ritum usque ad sua tempora durasse testatur; Aquæ vero lustralis institutionem singulis mensibus benedicendæ, longe fuisse antiquiorem, utpote quæ ante annos omnem memoriam superantes in locum Noviluniorum successerat. Hunc porro benedicendæ Aquæ ritum a Græcis ad Ruthenos transisse, extra dubium est: ac proinde Baptismum Russicæ Nationis, eo ritu designari, merum est Kulcinii somnium. Quinimo Kulcinius ipse fatetur in notis marginalibus ad hunc locum, eandem Aquæ benedictionem repeti quoque in Festis Titularibus Ecclesiarum quovis anni tempore; & in Ceremoniario vetustissimo, quod ait apud se in Archivo servari, præscribi modum & ordinem, quo eadem benedictio in aliis per annum solennitatibus sit facienda.

Ex quo colligitur, quanti æstimanda sit quæ ab eodem Kulcinio ex antedicto benedictionis Aquæ ritu desumitur ratio. *Ecce igitur*, inquit, *quam bene hoc festum Processionis & Undæ benedictionis, repræsentat illam Ruthenorum universalem baptizationem sub Uladimiro celebratam, quam incidisse in diem primam Augusti, inculcat & probat præfatum Processionis festum pro eadem die institutum.* Quam frigida ratiocinatio! Prima die Augusti fit apud Ruthenos Processio, & Aquæ benedictio: hæc igitur repræsentat Baptismum Ruthenorum, Kalendis Augusti sub Uladimiro celebratum. Atqui eadem die Græci quoque eundem ritum peragunt, quin tamen baptismum a se Kalendis Augusti susceptum designent. Item Rutheni, juxta Ceremoniarium vetustissimum, in aliis per annum festis diebus eundem benedictionis aquæ ritum usurpant: ac proinde non Kalendis Augusti, sed in uno ex aliis per annum festis contigit generalis sub Uladimiro Russicæ gentis baptismus. Aut hoc concedat, necesse est, Kulcinius; aut illud neget.

Pergit ulterius, eo Ritu Baptismum Ruthenorum repræsentare. *Ex his eruitur*, inquit, *aliud argumentum. Ecclesia*

Græca agens festum Epiphaniæ, solet eadem die benedicere Aquam, quam etiam vocat Jordanicam, quia hæc benedictio Aquæ fit in memoriam baptismi Christi, quem suscepit in Jordane a Joanne Baptista. Rutheni quoque sequuntur Græcos, cum magna solemnitate in festo Epiphaniæ celebrantes benedictionem Aquæ Jordanicæ. Sicut itaque primitivi Sancti Patres Græci instituerunt solennem benedictionis Aquæ functionem in honorem Baptismi Christi: sic noster primus Metropolitanus Michaël decrevit eandem celebrari functionem die prima Augusti in memoriam illius faustissimæ diei, qua Rutheni universali Baptismo regenerati fuere. Quis Kulcinio dixit, a Michaële primo Russiæ Metropolitano institutam fuisse Kalendis Augusti Processionem illam, & Aquæ benedictionem? undenam hoc hausit? ex libris Ruthenicis? At in illis ne verbum quidem de causa illius festi: quin potius præscribitur idem ritus in aliis per annum solennitatibus celebrandus. Ex libris Græcis? Silent Græci omnes de universali illo Ruthenorum baptismo, Kalendis Augusti accepto, deque Michaële Metropolitano ejus festi institutore. Præterea Kalendis Augusti, Processionem quidem & adorationem Crucis decernunt; Aquæ vero benedictionem, singulis mensibus in locum Noviluniorum Judaicorum, faciendam.

Quamobrem ad angustias redactus Kulcinius, quærit in Anthologio causam ejus festi, nec tamen reperit. Synaxarium itaque Uladimiri, quod die 15. Julii legitur apud Ruthenos, ad primam diem Augusti detorquet, perinde ac si de festo benedictionis aquæ, non de Uladimiro illud sit compositum. *Ad confirmandam*, inquit, *hanc sententiam quum quæsivissem probationes, in Anthologio, seu Tryphologio nostro nil reperi, præter consuetum de festo Processionis officium, quod totum de laudibus sanctæ Crucis versatur. Synaxarium vero ponitur tantum de Sanctis Macabæis, quorum memoria in eandem diem primam Augusti incidit, nec ulla mentio adest de institutione præfati festi: & puto ideo lectionem omitti, quia exprimitur historia in Synaxario Divi Uladimiri, ubi describitur universalis Ruthenorum baptizatio, & consequenter in memoriam ejus institutio festi processionis clarissime infertur.* Clarissime? imo obscurissime, & quamlongissime petita ratio. Nos causam clarissimam reddimus, cur Synaxarium de illa Pro-

Processione non legatur: quia nimirum sufficit Rubrica ad indicandam causam illius processionis. *Fit*, inquit, *ingressus, & adoratio pretiosæ Crucis, juxta modum tertiæ Dominicæ Jejuniorum*. Kalendis Augusti apud Græcos incipit Jejunium Deiparæ: adeoque fit Crucis adoratio eodem modo, quo in Triodio præscribitur facienda Dominica tertia Jejunii Quadragesimalis. Hæc causa, hæc historia illius Processionis. Non placet Kulcinio? Legat Ruthenicos libros, & aliam causam inveniet, quæ Græcis est ignota: inveniet, inquam, *festum illud Kalendis Augusti institutum fuisse propter victoriam de Infidelibus reportatam anno Chr.* 1164. *sub Manuele Comneno Imperatore, & Andrea magno Russorum Duce*. Idipsum in Ustavo Ruthenorum narratur: non itaque festum illud sub Uladimiro institutum, ut putat Kulcinius. Sed videamus, quo pacto ab isto ineluctabili argumento se extricare conatur. I

Relicto itaque Anthologio (pergit Kulcinius) *arripui Horologium, seu Diurnale, Ruthenice* Ustav *inscriptum, & Leopoli anno* 1679. *typis impressum. Sed meæ sententiæ contrariam assertionem inveni. Nam ibi sic legitur*: Die prima Augusti, Processio venerabilis & vivificantis Crucis Dominicæ. Institutum vero fuit hoc festum pro victoria de Infidelibus obtenta anno 1164. imperante in Græcia Manuele Comneno, & in Russia magno Principe Andrea Dei amante. *Ad refutandam hanc assertionem, prænoto & præcaveo, Typographiam Leopoliensem semper fuisse in manibus Secularium, seu Laicorum civium Leopoliensium Ruthenorum, qui Stauropigianorum cognomentum sibi assumentes, componebant imprimebantque libros pro libitu suo ac arbitrio. Hinc ista Typographia, alioquin in Russia celeberrima, quoad Chronologiam frequenter erravit. Videat eruditus Lector, si verum dico. In præfato Ustavo seu Diurnali, die* 20. *Maji sic legitur*. Inventio Corporis Sancti Patris nostri Alexii Archiepiscopi Metropolitani Kioviensis & totius Russiæ, novi Thaumaturgi, quæ contigit an. 1439., imperante in Russia Basilio Basilii filio, agente Pontificatum Photio Metropolitano. *Nonne hic est error insignis? Apud omnes Scriptores, etiam recentiores Schismaticos, est in confesso; hunc Photium Græcum fuisse in Synodo Novogrodensi depositum e Sede Primatiali Russiæ anno* 1415. *Quomodo ergo ipse depositus, & in-*

VII Nomina Schismaticorum in Ustavum Leopoliense invecta.

& infamis declaratus, potuit esse Metropolitanus in Russia anno 1439.? *Sed sit ita, quod Photius circa annum eundem fuerit in Russia superiori, idest, Moscovia, Metropolitanus; at videamus, quam turpiorem commiserit errorem Typographia Leopoliensis die* 27. *ejusdem Maji, ubi sic legitur*. Translatio Corporum Sanctorum Patrum nostrorum Metropolitanorum Kioviensium, Cypriani, Photii, & Jonæ, qui extiterunt anno 1309. *Item* 30. *Maji hoc habetur*. Dormitio Sancti Patris nostri Jonæ Metropolitæ Kioviensis, & totius Russiæ, qui extitit anno 1461. *Quomodo ista cohærere possunt? Cyprianus successit Sancto Alexio anno* 1372. *ergo non fuit Metropolitanus anno* 1309. *nam hoc anno Metropoliam Kioviensem tenebat S.Petrus. Item Photius juxta Diurnale Leopoliense die* 20. *Maji, fuit Metropolitanus anno* 1439. *Quomodo ergo potuit extitisse in Metropolia anno* 1309.? *Photius vero alter, præter unicum hunc Metropolitam, qui fuit detrusus, non extitit unquam in rerum natura. Tandem ut Jonas Metropolita existeret anno* 1309., *nullus somniavit Scriptor. Quod si sermo est de Jona Schismatico Antimetropolita, qui fuit æmulus Gregorii II. Successoris Cardinalis Isidori, huic nullus historicus dat locum inter Primates Kiovienses. En ergo errores in Chronologia commissos a Typographia Leopoliensi: sed pejus est, quod ex ipsius inadvertentia irrepserint meri Schismatici in Catalogum Sanctorum, uti Photius, Jonas, & alii nonnulli. Non est itaque audiendum Diurnale Leopoliense; sed firmiter tenendum, festum Processionis institutum fuisse a Michaële primo Metropolitano sub imperio Divi Uladimiri: quod festum in Tabulas sacras sub die* 1. *Augusti relatum, nostri quoque Pictores eximii Tabellis Capponianis inseruere.* Hucusque Kulcinius. Nos vero reponimus. Bene est, quod in libro Diurnali impresso in Typographia Leopoliensi, irrepserint nomina Schismaticorum in Catalogum Sanctorum: Bene etiam est, quod in Chronologia Liber ille sæpius fallitur: hæc duo Kulcinio ultro concedimus: at negamus tamen, illa e cerebro Leopoliensium Typographorum conficta, inque Ustavum Ruthenicum invecta. Desumserunt enim ex manuscriptis vel impressis Codicibus Ruthenicis seu Moscoviticis, quicquid in illo Ustavo continetur: idque ipsum Typographis illis Leopoliensibus, quos Catholicæ Romanæ fidei

dei

dei cultores fuisse non ambigimus, in imprimendis libris Ruthenicis contigisse affirmamus, quod Venetis Typographis Pinello, Bortolo, Glychio, & aliis, in Græcorum Ecclesiasticorum librorum impressione accidit: nimirum libros a Schismaticis vitiatos, bona ipsi fide, eo evulgarunt modo, quo illos sibi ad imprimendum oblatos acceperunt. Quis enim dixerit, Pinellum, Bortolum, Glychium, & Superiores ipsos Venetici Dominii, tum Ecclesiasticos, tum Laicos, qui typis imprimendis præerant, in ea fuisse opinione, ut pro veris Sanctis Photium & Gregorium Palamam haberent, eosque nonnullos contra fidem Orthodoxam Romanam errores amplecterentur, qui in libris illis continentur? Obrepserunt tamen errores illi, sive dormitantibus Præsidibus, sive vigilantibus Schismaticis. Idem plane de Typographia Leopoliensi asserimus. Non Typographi, non Præsides Typographiæ, sed Schismaticorum dolus, qui libros Ecclesiasticos Ruthenicos corruperant, nomina illa Photii, Jonæ, aliorumque in Ustavum invexit.

IX. Error Kulcinii, circa ætatem Photii Schismatici Russorum Metropolitæ.

Quod vero Kulcinius de errore Chronologico declamat, primum quidem dicimus, præter locum de anno 1309. quo Cyprianus, Photius, & Jonas ad diem 27. Maji vixisse dicuntur, Epochas alibi in Ustavo designatas optime procedere. Photius enim, tametsi anno Christi 1415. in Synodo Novogrodensi fuit depositus, a Schismaticis tamen in Russia superiori pro Metropolitano habebatur, & in summa erat veneratione post Concilii Florentini tempora, quando ipso agente per Basilium Basilidem magnum Russorum Ducem Isidorus S. R. E. Cardinalis in carcerem detrusus est, ignique fuisset traditus, nisi divinitus e manibus impiorum evasisset. Testis est ipse Kulcinius Par. 3. pag. 120. " Decretis „ Concilii Florentini per Russiam Regno Poloniæ unitam „ promulgatis, profectus est Isidorus ad Moscoviam, ut ibi „ unionem sanctam fundaret. Sed Basilius Basilides magnus „ Dux, & Episcopi, tum per Photium illum a Sede Kioviensi pulsum, tum per impios Marci Ephesini emissa„ rios, turpiter dementati, captum Cardinalem carceri man„ ciparunt, convocatoque consilio & collatis votis, igni ad„ dixerunt. Evasit tamen ipse, Deo favente, & Romam re-

„ ver-

„ versus ": & cætera. Basilius Basilides, eodem Kulcinio teste in Appendice pag. 122. Russis imperavit ab anno Chr. 1425. ad annum 1462. Photius itaque recte vitam produxisse dicitur ad annum 1439. quo inventio corporis Alexii Metropolitani contigit. Jonas autem, qui in Ustavo Ruthenico obiisse anno Christi 1461. perhibetur, adhuc in vivis erat anno Christi 1458. quo Pius II. anathema in ipsum tulit in hanc sententiam, apud eundem Kulcinium in Append. pag. 138. „ Dudum felic. rec. Callixtus Papa III. Prædecessor noster „ provida consideratione attendens, quod iniquitatis & per- „ ditionis filius Jonas de Ascisceniа Monachus Schismati- „ chus ad dignitates & honores Ecclesiasticos ambitiose as- „ pirans, spiritu rebellionis assumptus, se pro Archiepisco- „ po Ruthenensi, ausu sacrilego gerere & nominare . . . . „ præsumpserat ". Quibus ex verbis patet, illum quidem a summo Romano Pontifice & a Catholicis Ruthenis non fuisse habitum pro legitimo Russiæ Metropolitano; secus a Schismaticis in Moscovia: ac proinde non esse usquequaque verum, quod de eodem Jona scribit Kulcinius: *Huic nullus historicus dat locum inter Primates Kiovienses*. Nullus quidem Catholicus Romanus scriptor Jonam recenset in catalogo Primatum Kioviensium: at vero Schismatici post Photium numerant Jonam: & vocant utrumque *Metropolitam Kioviensem & totius Russiæ*.

X. Errores Chronologici in Ustavo Ruthenico.

Deinde dicimus, ex aliquo errore Chronologico, qui in Ustavum obrepserit, perperam colligi a Kulcinio, etiam in historia Festorum, eorumque causa describenda Ustavum errare. Christus Dominus juxta Græcorum omnium Ruthenorumque sententiam natus dicitur *anno Mundi* 5508. Hinc in libris omnibus Ruthenicis tam manuscriptis, quam impressis, cum eo mundi anno nativitas Christi semper componitur: sic Biblia Ostroviensia prodiisse dicuntur anno Mundi 7089. Christi 1581. Biblia Moscuensia anno mundi 7172. Christi 1664. novum Testanentum sub Joanne Basilide anno Mundi 7072. Chr. 1564. Alterum sub Petro Alexiovitzio anno Mundi 7210. Chr. 1702. Atque ita reliqui libri Ecclesiastici. Et tamen Pictor Ephemeridum Græco-Moscharum Papebrochii, Christum natum vult anno *Mundi* 5526. Kul-

cinio teste Par. 2. pag. 107. ad diem 25. Decembris, in hæc verba: *In Tabulis figuratis hæc tantum exprimitur Epigraphe:* Rozdestvo Chrysta, *Nativitas Christi. Additur quoque annus a Mundo condito* 5526. Qui est error manifestus. Nec minus errat Ustavum in anno Nativitatis Deiparæ: sic enim notat idem Kulcinius Par. 2. pag. 96. ad diem 8. Septembris: *Rozdestvo*, hoc est, *Nativitas SS. Dominæ nostræ Deiparæ, quæ nata est Regia stirpe e progenie David, e parentibus Joachimo & Anna, anno conditi Orbis* 5486. *Ita mei libri, in quibus habeo solemne de hoc festo Officium*. Advertit hunc errorem Kulcinius, & ad calcem Partis 3. pag. 144. monet Lectorem, ut eum corrigat: " Adverte secundo, *inquit*, errare meum „ Ustavum, dum ponit Deiparam natam fuisse anno a Mun„ do condito 5486. nec enim potest subsistere talis supputa„ tio, si Christus Dominus natus est anno a mundo condi„ to 5526. ut volunt Ephemerides figuratæ apud Papebro„ chium. Hinc censerem annum, quo nata est Deipara, re„ ponendum 5510. ab Orbis creatione ". Non cohærent hæc cum calculo Ruthenorum: num proinde falsa est historia nativitatis Christi & Deiparæ? num Synaxarium S. Antonii Pieczarensis, & Sanctæ Parasceviæ Ternoviensis est rejiciendum, eo quod Par. 1. apud Kulcinium pag. 27. Antonius quidem obiisse dicitur *anno Mundi* 6581. *Christi* 1055., Parascevia autem pag. 50. *anno Mundi* 6701. *Christi* 1175.?

XI. Kulcinii Errores Chronologici.

Sed neque Kulcinius erroribus Chronologicis caret; quos tamen errores non tanti esse putamus, ut historiam Kulcinianam penitus rejiciamus. Sic enim scribit de Gregorio II. Russiæ Metropolita, Isidori S. R. E. Cardinalis successore: *Gregorius II. Natione Bulgarus, Constantinopoli S. Demetrii Abbas, fidus Isidori Cardinalis Achates, promovente eodem, obtinuit Metropolitanam dignitatem a Nicolao V. Summo Pontifice anno* 1442., *a quo consecratus, Apostolicisque literis munitus, perrexit in Russiam, Sedemque suam Kioviensem occupavit pacifice, libentissime eum excipiente, ac in honore habente Casimiro Jagellonide Rege Poloniæ, unaque magno Duce Lithuaniæ ac Russiæ. Sed quum Jonas quidam Antimetropolita Schismaticus a Moscis electus, limites Archiepiscopatus Kioviensis invadere cœpisset; hinc supplicante Sedi Apostolicæ Gregorio nostro Metropo-*

tropolita, Pius II. Pontifex Maximus edidit Bullam sub datum Romæ anno 1458. *tertio nonas Septembris, qua præfato Jonæ de Ascifcenia, filio (ut loquitur Bulla) perditionis, superiorem Russiam, nempe Moscoviam reliquit; inferiorem vero, subjectam videlicet Regno Poloniæ, eidem Gregorio & successoribus Kiovienfibus Archiepiscopis assignavit, statuit, atque decrevit: nec non Ecclesias Breslensem, Smolescensem, Polocensem, Turoviensem, Luceoriensem, Vladimiriensem, Premysliensem, Chelmensem, Leopoliensem, & Halicensem, in suffraganeas dictæ Sedi Kioviensi ordinavit. Ab illo igitur tempore Russia superior, seu Moscovia, proprios in spiritualibus Rectores habebat; Russia vero inferior, appendix nempe Regni Poloniæ, Archiepiscopis Kioviensibus, quorum seriem prosequar, obediebat.* Multipliciter hic in Chronologia peccat Kulcinius. *Primo ait Gregorium II. obtinuisse Metropolitanam dignitatem a Nicolao V. Summo Pontifice an.* 1442. *ab eoque consecratum, in Russiam perrexisse.* Atqui Nicolaus V. an. Chr. 1442. nondum Summus Pontifex erat; sed Eugenius IV. qui anno Chr. 1447. VII. Kal. Mart. decessit: Nicolaus autem Eugenium excepit, Pontifex renunciatus pridie Non. Mart. eodem anno 1447. En primus error Chronologicus. Ait secundo, Pium II. anno Chr. 1458. tertio Non. Septemb. limites Metropolitani Russiæ inferioris & Metropolitani Russiæ superioris statuisse, decrevisse, ordinasse: & inferiori quidem Rnssiæ præfecisse Gregorium; superiorem autem Russiam, nempe, Moscoviam, Jonæ reliquisse: atque inde cœpisse Moscoviam suos habere Metropolitanos. Sed ex ipsa, quam citat, Pii Secundi Bulla convincitur erroris Chronologici Kulcinius: nam Pius Secundus in sua Bulla sic ait: (juvat autem ejus verba iterum recitare:) *Dudum fel. rec. Callixtus Papa III. Prædecessor noster provida consideratione attendens, quod iniquitatis & perditionis filius Jonas de Ascifcenia Monachus Schismaticus ad dignitates & honores Ecclesiasticos ambitiose aspirans, spiritu rebellionis assumptus, se pro Archiepiscopo Ruthenensi ausu sacrilego gerere & nominare, ac Venerabili Fratre nostro Isidoro Episcopo Sabinensi, & ex dispensatione Apopostolica Archiepiscopo Ruthenensi, a Sede sua Ruthenensi ejecto, in Archiepiscopatu prædicto non vacante, temeritate propria se de facto intrudere & Archie-*

chiepiſcopatum Ruthenenſem prædictum in animæ ſuæ periculum ac Sedis Apoſtolicæ vilipendium, indebite detinere præſumpſerat. Itaque ſub Callixto III. Iſidorus S. R. E. Cardinalis adhuc erat Archiepiſcopus Ruthenenſis; ac proinde Gregorius II. nondum Iſidoro in eo Archiepiſcopatu ſucceſſerat; ſed Iſidoro eodem a Sede ſua Ruthenenſi ejecto, Jonas Schiſmaticus auſu ſacrilego in Archiepiſcopatum Ruthenenſem prædictum non vacantem ſe ſe intrudere præſumpſerat: quem idcirco tam Callixtus III., quam Pius II. non modo Ruſſiæ ſuperiori non præficiunt, ſed etiam declarant anathemati ſubjectum, omnibuſque Eccleſiaſticis dignitatibus ſpoliatum. Callixtus autem III. Pontificatum iniit v. Idus Aprilis anno Chr. 1455. obiitque anno 1458. VIII. Idus Auguſti. En alter Chronologicus error Kulcinii, qui Gregorium II. ſcribit Iſidoro Cardinali anno 1442. ſucceſſiſſe, & Jonam a Schiſmaticis anno 1448. Moſcoviæ Metropolitam creatum. Verum de his alibi fuſius agetur: nunc ad ea regredior, quæ idem Kulcinius de Tabulis Capponianis diſſerit.

XII. Kulcinii opinio de antiquitate Tabularum Capponianarum, iterum rejicitur.

Poſtquam igitur Kulcinius ex feſto illo Benedictionis Aquæ & Adorationis Crucis, quod Kalendis Auguſti celebratur, colligere ſibi viſus fuiſſet, Tabularum Capponianarum ætatem ad Uladimiri Ruſſorum Ducis tempora aſcendere; Uſtavum vero in eo erraſſe, quod Feſtum illud narret ob Victoriam de Infidelibus relatam anno Chr. 1164. inſtitutum fuiſſe; ſic de Tabulis illis concludit. *Habet idcirco Illuſtriſſimus Dominus Marchio rarum antiquitatis Ruthenicæ monumentum, haſce nempe Tabellas, quæ olim auro argentove ligatæ, ut ex foraminibus clavulorum liquet, modo elegans ex aurichalco deaurato ornamentum habent, ſic ipſas exornante & illuſtrante pio ac erudito earundem poſſeſſore. Sed de his ſacris Faſtis, valore antiquitatis, picturæ elegantia inſignibus, hucuſque dixiſſe ſufficiat.*

Non ſum neſcius, eundem Kulcinium in Præfatione ad Specimen Ruthenicæ Eccleſiæ, de hoc ſuo manuſcripto, quod hucuſque produximus, monuiſſe, *multa eſſe in eo limanda, aliqua eliminanda, nonnulla mutanda, denique omnia fere accuratiori examine caſtiganda.* Præterea minatum fuiſſe: *quæ ſi prodierint in lucem, invito ac repugnante auctore,*

justam ejus censuram non evitabunt. Ut igitur id quoque demus auctori, de rebus Ruthenicis cæteroquin optime merito, præter nudam Tabularum Capponianarum, ac materialem, quam supra retulimus, descriptionem (quæ quidem descriptio apprime iis Tabulis covenit:) hæc duo tantum ad trutinam revocanda existimamus, omissis cæteris, quæ ipse Kulcinius fortasse limanda, eliminanda, atque mutanda censuit. Primum quidem sententiam ipsius nequaquam probare possumus, quoad Tabularum illarum antiquitatem, quas ipse putat aut Uladimiri tempore, aut paulo post fuisse depictas: nam in iisdem Tabulis (ut supra diximus) ad diem 30. Januarii fit commemoratio SS. Doctorum Gregorii Nazianzeni, Basilii Magni, & Joannis Chrysostomi: quod Festum, eodem Kulcinio teste, non in Ustavo, quem librum ipse corruptum putat, sed in Anthologio Rutheno, & in Græcis Menæis, sub Alexio Comneno, idest, post annum Christi 1081. fuit institutum. Verba Kulcinii Par. 1. pagina 71. supra recitavi.

XIII. Exponitur figura Ephemeridis Papebrochianæ ad diem 1. Augusti, quam Kulcinius de Baptismo Russiæ gentis perperam interpretatur.

Deinde ex iis, quæ idem Kulcinius in suo Specimine publici juris fecit, convincimus eas Tabulas post annum 1164. fuisse pictas: nam ad diem 1. Augusti pag.89. hæc habet. *Proischozdenie*, idest, *Processio venerandæ & vivificæ Crucis Domini. Hoc festum institutum fuit ob obtentam de Infidelibus victoriam anno* 1164. *Manuele Græcorum Rege, & Andrea Bobolubski, hoc est, Dei amante, magno Duce Russiæ, imperantibus. Sic habet meum Ustavum. Anthologium vero recicat quidem prolixum de Sancta Cruce officium, sed in communi, nilque commemorat de præsenti festo, quodque magis miror, nec Synaxarium, ut deberet, exhibet. Puto tamen hoc festum proprium Ruthenis institutum fuisse tempore Sancti Uladimiri Regis, & Michaelis Metropolitæ, quod postea majori cæpit celebrari cum solemnitate sub Andrea*. Eadem repetit in Appendice pag.116. *Andreas*, inquit, *Bobolubski, idest, Dei amator, filius Georgii Longimani, Uladimiriæ post patrem regnavit: subjugatisque peramplis hostium vicinorum ditionibus, magni Russorum Ducis titulum sibi assumpsit: ob relatas vero de Infidelibus victorias, ut Deo grates rependeret, festum Processionis S. Crucis, sub S. Uladimiro institutum, cum maxima solemnitate celebrari voluit*,

voluit, *ut dixi in Specimine pag.* 89. Hæc Kulcinius de illo festo. Jam vero supra ostendimus, festum hujusmodi nequaquam Ruthenis proprium fuisse, sed Græcis Ruthenisque commune; nihilque aliud continere, quam *benedictionem Aquæ*, singulis mensibus in Græcorum Ecclesiis fieri solitam, & *adorationem Crucis*, quæ Jejunio Deiparæ præmittitur. Kulcinius tamen, ut hanc solennitatem ad Uladimiri tempora detorqueat, explicandam aggreditur ejusdem solennitatis figuram, quæ hac die 1. Augusti in Ephemeridibus Papebrochianis exhibetur, in hæc verba. *Quid significet in Tabulis figuratis historia expressa, ubi exhibentur Christus in aëre apparens, Crux super montem plantata, Episcopus & Abbas Sancti, ac Reges coronati adstantes, fluvius e monte promanans, duæ feminæ flexis genibus plorantes, unus vir simili modo cum muliere orantes, & puerulus humi jacens exanimis; prorsus ignoro. Conicere tamen licet, quod quum contrito Peruni seu Jovis idolo, & suffecta in ejus locum Sancta Cruce, curantibus Michaële Metropolita, Uladimiro, & conjuge ejus Anna, Populus Kioviensis a Presbyteris baptizaretur in flumine, puer aliquis excidens e manibus matris, submersus fuerit, quem extractum in ripam quum plorarent parentes, precibus Michaëlis Metropolitæ suscitatum crediderim; hunc enim primum inter Primates venerantur ut Sanctum Rutheni; quamvis ei diem propriam non assignaverint.* Mera Kulcinii conjectura, nullius Auctoris testimonio confirmata. Quis enim dixerit, Baptismum Russicæ gentis per eam figuram repræsentari, in qua ne unus quidem exhibetur Baptismum suscipiens? certe in iisdem Papebrochianis Ephemeridibus ad diem 6. Januarii, Joannes Christum baptizans, & ad diem 7. idem Joannes populos in Jordane aquis tingens repræsentatur. Cur igitur in hac figura, neque Michaël Metropolita, neque alius quispiam Presbyter, pingitur Uladimirum Ducem, seu alium quemlibet baptizans, si baptismum Ruthenorum exhibere pictor voluisset? Aliud igitur intellexit pictor, ac in Kulcinii mentem venit: nimirum *adorationem Crucis* unacum *Aquæ Benedictione* exprimere conatus est; hanc quidem per *fluvium* designans; illam vere per *Crucem in Monte Calvariæ* positam, *Christumque* Dominum in aëre ap-

apparentem, quem Sancti in cœlo hinc, inde depicti, omnium ordinum, omniumque dignitatum adorant, *Metropolita*, scilicet, *Abbas*, *Diaconus*, *Rex*, *Regina*, *Princeps*, *Laicus*: & homines adhuc in terra viventes colunt, *Virgines* flexis genibus plorantes, & *Vir* cum *Uxore* orans ac *Filiolo* dormiente.

XIV.
Ostenditur in Tabulis Capponianis nihil eorum repræsentari, quæ Kulcinius ad diem 1. Augusti existimat ad Baptismum Russicæ gentis sub Uladimiro referri.

Cæterum etiamsi demus Kulcinio, in Tabulis Papebrochianis figuram modo descriptam ad Ruthenicæ gentis Baptismum referri; nihil tamen in nostris Capponianis Tabulis de Baptismo illo cogitari potest. Repræsentatur enim *Christus* in aëre stans inter *B. Virginem* matrem, & *Joannem* Baptistam, & infra ipsum in terra *Sepulcrum* apertum cum *Angelo* ipsum ostendente, & *duobus hominibus* hinc inde genuflexis, & cum Angelo colloquentibus; qui proinde videntur esse Sancti Apostoli *Petrus* & *Joannes*, de quibus in Evangelio Joan. 20. vers. 3. & seq. narratur, quod ad Sepulcrum Domini perrexerint, & introierint in monumentum, & viderint linteamina posita, & Sudarium, quod fuerat super caput Christi Domini, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum. Id quod nullam historiam continet, aut Victoriæ de infidelibus anno Chr. 1164. relatæ, uti in Ustavo Ruthenico perhibetur; aut Baptismi Ruthenorum sub Rege Uladimiro & Michaële Metropolitano, quemadmodum Kulcinius conjicit; sed ad Crucem Domini ejusque Sepulcrum alludit, cujus fit adoratio ad diem 1. Augusti, ut sæpe diximus. Corruunt itaque omnia Kulcinii argumenta, quæ ex illo universali Ruthenorum Baptismo petiit, ut harum Tabularum antiquitatem ad Uladimiri tempora referret. Postremo Tabulas istas Capponianas longe post Uladimiri ætatem fuisse depictas, ex eo evidentissime convincitur, quod in ipsis ad diem 12. Decembris fit commemoratio S. Sabæ Serviorum Archiepiscopi, qui anno Chr. 1250. obiit. Ad hoc argumentum quid Kulcinius respondere queat, Kulcinio ipsi relinquamus judicandum.

CA-

CAPUT XII.

De Illustrissimi Falconii Commentariis in Ephemerides Capponianas.

SUperest, ut paucis disseram de manuscriptis Commentariis, quæ Ill. Nicolaus Carminius Falconius, rogatu Marchionis Capponii, in Tabulas nostras Græco-Moschas composuit; servantur autem apud Illustrissimum D. Franciscum Cardelli, ejusdem Marchionis ex sorore nepotem, atque ex asse hæredem. Exstant etiam in manu exaratis Codicibus, quos idem Marchio Capponius una cum selectis Italicis libris Bibliothecæ Vaticanæ ex testamento reliquit, nonnullæ Italicæ Epistolæ, in quibus laudatus Nicolaus Carminius Falconius de antedictis suis Commentariis mentionem facit. Nos vero clarissimi æque ac amicissimi Viri opus idcirco hic recensendum existimavimus, ut & sua ipse laude nequaquam fraudetur, & nemini de nobis suspicionis locus relinquatur, quasi aliena pro nostris in lucem emittere velimus. Falconius itaque vir Græce Latineqne doctus, Martyranensis primum Antistes, nunc S. Severinæ Archiepiscopus, Cassii Dionis Romanæ historiæ ultimis Libris tribus anno Chr. 1724. restitutis, atque erudita *de varia Provincia Romani Metropolitæ* dissertatione, nec non Tomo primo ex octoginta Dionis libris, priores libros viginti & unum continente, in publicam lucem anno 1747. Græce & Latine cum suis variorumque notis emisso clarus, statim atque Tabulas Græco-Moschas Marchio Capponius, soluto pretio, sui juris fecit, ab eodem rogatus, illas Commentariis illustrandas suscepit, quibus hunc præfixit titulum: *Fasti Sanctorum Ecclesiæ Græco-Ruthenæ, quinque Tabulis antiquitus pictis, totos duodecim menses complexæ: ex Museo Ill. Marchionis Alexandri Gregorii Capponii nunc primum eductæ, æri incisæ, & Nicolai Carminii Falconii Commentariis illustratæ.* I. Nicolaus Carminius Falconius, primum Martyranensis Antistes, nunc S. Severinæ Archiepiscopus, Tabulas Capponianas illustrat.

In *Præfatione* ostendit quidem, eas Tabulas nec ante undecimum, nec post duodecimum Christianum seculum fuisse depictas: verum quum de SS. Ruthenis *Vladimiro*, *Helena*, *Boriso* II. Falconii allucinationes circa Sanctos Ruthenos.

riso & *Glebo*, deque primis Monastici Instituti in Russia propagatoribus *Antonio* ac *Theodosio* differit; tametsi præ oculis haberet tum Papebrochianas Ephemerides, tum Specimen Ecclesiæ Ruthenicæ a laudato Kulcinio conscriptum, unde seriem Chronologicam Metropolitanorum Russiæ ipse Falconius non tam hausit, quam verbo tenus exscripsit; in duos tamen impegit errores. Nam primo *Helenam*, alias *Olgam* nuncupatam, quæ fuit conjux Ighori, mater Suatoslai, & avia S. Uladimiri, non hujus aviam, sed *matrem* vocat: *Theodosium* autem Antonii in fundatione Cœnobii Pieczarensis ad Kioviam socium, *Athanasium* perperam appellat. Deinde causam reddere volens, cur in iis Tabulis non sint inter Sanctos depicti Uladimirus, Helena, Borisus, Hleba, Antonius, ac Theodosius, qui a Ruthenis cæteroquin coluntur, quique ante annum Christi 1100. in vivis esse desierant; hoc ideo factum affirmat, *quia Patriarcha Constantinopolitanus*, inquit, *qui supremam in Kioviensem Metropolitanum jurisdictionem exercebat: (ab illo enim consecrabatur, in Russiam mittebatur, & ab ejus nutu unacum Russis omnibus, in sacræ Liturgiæ peragendæ, inque divinorum Officiorum Ritu pendebat:) nondum Ruthenis eum Sanctorum hujusmodi Ruthenorum cultum permiserat. Id quod* (subjungit) *ex eo confirmatur, quia Græci nunquam illos in Sanctorum suorum Catalogum ad hanc usque diem retulerunt. Sed neque Rutheni propria illos auctoritate Sanctorum albo adscribere poterant, neque adscripserunt, nisi post annum Christi millesimum quingentesimum, quando Constantinopolitani Præsulis jugum excutientes, & Autocephali effecti, cœperunt Sanctos Indigenas Kalendariis inscribere, nullo habito Catholicorum & Schismaticorum delectu: quemadmodum videre est in Ephemeridibus Græco-Moschis Papebrochii, anno Christi 1628. confectis, in quibus tanquam Sancti coluntur Uladimirus, mater, filii, & antedicti Monachorum parentes, totque alii tum Catholici, tum Schismatici.* Eam enim sententiam Falconius mordicus tuetur, quam de Sanctis Ruthenis Possevinus tradiderat.

III. Ejusdem Falconii allucinatio quoad Russos, quos usque

Verum, etiamsi Falconio permittamus, in Papebrochianis Ephemeridibus quosdam Schismaticos pro Sanctis haberi (quod tamen alibi erit expendendum:) non tamen ei consen-

sentire possumus, quod Sancti illi Rutheni, Helena, Uladimirus, Borisus, Gleba, Antonius ac Theodosius, non ante in Russia cultum habuerint, quam post annum Christi 1500. quum abjecta Constantinopolitani Præsulis obedientia, sui juris esse cœperunt. Nam primo Rutheni longe post annum 1500. a Patriarchæ Byzantini nutibus pendere perrexerunt: nimirum usque ad annum Christi 1590. quo Hieremias Constantinopoli in Russiam profugiens, Theodoro Joannide magno Russorum Duce rogante, Jobum creavit primum Moscoviæ Patriarcham; in Michaelem autem Orthodoxum Kioviensem Metropolitam, sententiam depositionis tulit: qua de re audiatur Kulcinius in Specimine Par. 3. pag. 126. *Michaël III. e nobili Stirpe, dictus Raboza, anno 1588. per Jeremiam Patriarcham in locum Onesiphori substitutus, quum exemplo prædecessoris, negasset extorri Græco pecuniam, audivit ipsum comminantem sibi depositionem. Sed nil territus hisce minis Michaël, convocavit Brestam Synodum anno 1590. in qua quum proposuisset, utrum Jeremiæ per Russiam Moscoviamque vaganti, an Metrophani seu Neophyto Constantinopoli degenti obediendum foret? ex unanimi omnium congregatorum sensu decretum fuit, Russiam inferiorem Moscorum infestationibus fatigatam, singulari Sedis Apostolicæ Romanæ protectioni subdi debere. Interea Jeremias Patriarcha urbem Moscuam ingressus, rogante magno Duce Theodoro Joannide, creavit Patriarcham Moscoviæ quendam Jobum anno 1590. die 26. Januarii: & ab illo tempore Patriarchalis Sedes apud Moscos fundata. Magnis pro hac nova fundatione auctus muneribus Jeremias, rediit Constantinopolim; & redempto Patriarchatu, recordatus Michaëlis nostri Metropolitæ, sententiam depositionis in eum publicavit: cuius rei indignitate Episcopi Rutheni irritati, authores fuere Michaëli, ut Synodum convocaret, qua Brestæ in Lithuania anno 1594. celebrata, electi fuere duo Legati, qui irent Romam, nempe Hypatius Pociey Uladimiriensis, & Cyrillus Terlecki Luceoriensis Episcopi. Hi acceptis a Sigismundo III. Commendatoriis literis, pervenerunt Romam anno 1595. ubi summo plausu excepti a Clemente VIII. Pontifice Maximo, eidem nomine Metropolitæ, cæterorumque Coëpiscoporum obedientiam præstiterunt: & ornati insignibus gratiis ac privilegiis, in Russiam redie-*

ad annum 1500. Patriarchæ Constantinopolitano subjectos dicit.

dierunt, ibidemque in Synodo Brestæ rursus per Metropolitam convocata anno 1596., *renovationem unionis sanctæ, plaudente toto Regno, promulgarunt*. Itaque Rutheni quidem in Regno Poloniæ & magno Ducatu Lithuaniæ degentes, an. Chr. 1594. a Constantinopolitani Patriarchæ obedientia recedentes, Romanæ Sedi sese subjecerunt; qui vero Russiam superiorem, & Moscoviam incolebant, sub magno Russorum Duce Theodoro anno Chr. 1590. & Patriarchalem dignitatem sunt consequuti, & Autocephali effecti, non amplius Constantinopolitanis Præsulibus subjectionem exhibuere.

IV. Ostenditur, Russos pro Sanctis coluisse nonnullos indigenas etiam quum a Constantinopolitano Patriarcha penderent.

Deinde ante eum Christi annum, quando adhuc Patriarchis Byzantinis Russi suberant, jam pro Sanctis habebant colebantque Uladimirum, Helenam, Borisum, Glebam, Antonium, ac Theodosium, aliosque Ruthenos Monachos, Sacerdotes, Principes, Moniales: quorum nomina etiam in Kalendario Possieviniano sunt descripta: Possevinus autem in Russiam anno Christi 1581. perrexerat, adeoque antequam Rutheni utriusque Russiæ imperium Byzantinæ Sedis abdicarent. Præterea ex libris Ecclesiasticis Ruthenorum tam Unitorum, quam Schismaticorum constat, longe ante Possevini tempora Sanctos illos Ruthenos in Russia utraque cultos fuisse. Nam in Anthologio, in Ustavo, inque Menæis sive Prologis, (qui quidem libri annum Chr. 1500. longe antecedunt,) commemorantur Sancti illi Rutheni, quos supra recensuimus; necnon alii, quorum Catalogum edidit Kulcinius in Specimine Par. 3. pag. 140. Denique ex Vitis Patrum Cryptensium, & ex historia Metropolitanorum Kioviensium, planum compertumque fit, ante annum Christi 1500. Ecclesias in utraque Russia Sanctis illis Ruthenis dicatas fuisse, Monasteria eorum nomini inscripta; elevationes demum corporum eorundem solenni ritu celebratas. Sic Leontius secundus Metropolita perhibetur sacras Uladimiri exuvias in marmoreo Mausoleo condidisse, & Georgius primus Metropolita Sanctorum Borisi, & Glebæ cultum decrevisse: sic etiam corpora Petri vigesimiquarti Metropolitæ anno Christi 1419. & Alexii vigesimisexti Metropolitæ anno Chr. 1439. in locum sacrum, eisque nuncupatum tranferenda curasse eorum temporum Metropolitanos.

Hacte-

V. Quid Ill. Falcon. in suis Commentariis in Tabulas Cappo-nianas praestiterit.

Hactenus de Praefatione. Ad Falconianas autem in Kalendarium Graeco-Moschum adnotationes quod spectat, eae quidem amplae sunt, & eruditae: sed quum Graeca tantum Menaea sibi explicanda Auctor proposuerit, Ruthenicum hoc nostrum Kalendarium omnino neglexisse videtur. Epigraphas enim Sanctorum Imaginibus superscriptas, neque Graece, neque Ruthenice singulis mensium diebus praeponit; verum ex Menaeis Graecis, quemadmodum ibi Synaxariis titulus praefigitur, sic ipse eundem titulum Graece ac Latine eis Sanctis praemittit, quorum Imagines Tabulae nostrae repraesentant.

Appendicis loco, Vitas quorundam Sanctorum, Dissertationesque subnectit, quibus demonstrare conatur, recentiores amanuenses, sive Scriptores, ex uno Sancto oscitanter multos confinxisse. Et primum quidem describit *Acta Sanctorum Eustratii & Sociorum*: deinde *Testamentum* SS. Quadraginta Martyrum. Mox Vitam *S. Nicolai* Episcopi Myrensis, quem contendit duobus post Constantini Magni tempora seculis floruisse. Subjungit res gestas *SS. Vladimiri, Helenae, Borisi, Glebae, Alexii, & Petri Metropolitarum, Antonii ac Theodosii* Monachorum, ex Kulcinii interpretatione desumtas. Quatuor demum Dissertationibus opus suum terminat: quarum prima est, *in Acta Sanctorum Eustathii, & Sociorum*, ubi contendit, sub eorum nomine alios Sanctos latere, *Nilum* nempe & filios. Altera, *in Acta SS. Catharinae, Irenes, Barbarae, & Christinae*, quas pro una Irene in quatuor Sanctas istas a fabulatoribus divisas esse arbitratur. Tertia, *de Baptismo & cultu Constantini Magni Imperatoris*. Quarta, *in Acta S. Silvestri Papae*, quae ipse mendis purgata in lucem se emittere omnium primum affirmat.

VI. Quid sentiendum de Sanctorum Vitis, quas Appendicis loco subnectit?

Sed ut ingenue mentem meam aperiam, videtur Illustrissimus Falconius plus ingenio in hisce Commentariis, quam veritati indulsisse. Ea siquidem commentitia asserit, quae in antiquis utriusque Ecclesiae, Latinae & Graecae, tabulariis sunt recepta; quae vero ab eruditis communiter ut spuria repudiantur, ipse pro genuinis habenda esse pronunciat. Quid vero de isto scribendi genere judicaturi sint eruditi viri, pronum est conjicere. Vereor enim, ut de Commentariis hujusmodi, postquam in lucem prodierint, aut ea manuscripta

 le-

legerint, idipsum sentiant, quod Vir clarissimus Hermannus Samuel Reimarus in Hamburgensi Academia publicus Professor, in Epistola Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Angeli Mariæ Quirini S. R. E. Bibliothecarii & Episcopi Brixiensis, data Brixiæ die 23. Aug. 1746. pag. 8. laudatus, de ejusdem Falconii Latina Dionis Cassii versione censuit in hæc verba: *Verum, ne mentiar, ego mihi in hac nova Versione, emendationis parum, aut nihil; corruptionis & sordium quamplurimum invenisse visus sum: sic ut longe mihi expeditius res processura fuisset, si de integro Latinam Dionis historiam de Græco expressam condere cœpissem*. Et quod idem Reimarus subdit de Græcis ejusdem Dionis excerptis, quæ restituisse aut emendasse sibi visus est Falconius. *Venio nunc ad Græca: ubi vellem, ad ea recte edenda plus Græcitatis attulisset; vellem Dionis stylum sibi ante reddidisset magis familiarem; vellem Codici suo non subscripsisset superstitiosius; vellem in ejus lectione exhibenda plus judicii adhibuisset, & magis sibi constaret; vellem, Xiphilinum non tam temere & frequenter deseruisset, aut doctas & probas emendationes Virorum eruditorum sprevisset; vellem non tam multa sine ratione & necessitate ex suo ingenio præter indolem linguæ Græcæ, & præter nexum ac scopum Dionis mutasset. Nam omnia hæc conjuncta efficiunt sane, ut quæ jam habebamus ante Falconem Græca Dionis, multo corruptiora apud eum legantur: quæ vero nondum habebamus, vix confidenter satis ab ejus manu accepta usurpemus*. Ita dicturi sunt fortasse eruditi Viri, quum viderint, Illustrissimum Falconium, sine ratione & necessitate, ex suo ingenio, tam multa de Sanctis affirmare, quæ in antiquis Ecclesiarum monumentis negantur; tam multa negare, quæ ibi affirmantur: ita ut quæ jam habebamus ante Falconium Græca aut Latina Sanctorum Acta, multo corruptiora apud eum legantur; quæ vero nondum habebamus, vix confidenter satis ab ejus manu accepta usurpemus.

VII. Ludovici Antonii Muratorii, Viri cl., de scriptis Falconianis sententia, ac præsertim de Dionis Cassii historia ab ipso edita.

Scio, æquiorem clarissimi Muratorii esse de scriptis Falconianis sententiam. Is enim non modo suppeditatos sibi ab ipso complures Auctores fatetur, quos unacum aliis rerum Italicarum Scriptoribus in lucem emitteret; sed etiam impense laudat evulgata ab eodem Falconio Dionis Cassii Fragmenta,

ta, inquiens in Præfatione *ad Chronicon Episcoporum Sanctæ Neapolitanæ Ecclesiæ, auctore Johanne Diacono Ecclesiæ Sancti Januarii ad Diaconiam in urbe Neapoli positæ*, Tom. 1. Rer. Ital. Par. 2. pag. 289. *Antiquissimum Codicem manuscriptum, unde hæc descripta fuere, habet Vaticana Bibliotheca omnium princeps; & quod meæ felicitati tribuo, clarissimus ac eruditissimus vir Nicolaus Carminius Neapolitanus, Latinæ non minus quam Græcæ linguæ peritissimus, cui ob Dionis Cassii Historiam nuper cum tanta sui nominis laude, fatisque melioribus recusam, multa debet literaria Respublica, exemplar, quo sum usus, diligentissime cum Vaticano Codice contulit*. Idipsum profecto vir ille doctissimus, æquusque literarum æstimator, & judicasset, & scripsisset de ejusdem *Dionis Cassii Tomo primo, continente priores libros viginti & unum, ab urbe condita usque ad V. C. annum DCX. post eversam Carthaginem & Corinthum, nunc primum detectos, restitutos, concinnatosque, & nova fere versione, & perpetuis suis, variorumque notis auctos, studio & labore ejusdem Nicolai Carminii Falconii, Metropolitæ Ecclesiæ Sanctæ Severinæ in Brutiis ulterioribus in Regno Neapolitano, qui ipsum Sanctissimo Domino nostro Benedicto XIV. Pontifici Optimo Maximo D. D. D. Neapoli anno Domini* 1747. *apud Josephum de Bonis publicum Typographum*. Opus sane laboris non exigui, & plenum eruditionis, ac præsertim in Prolegomenis & Notis. Verum, dum in *plena diegesi omnium, quæ ad hanc suam editionem spectant*, sic præfatur: *Quod bonum, faustum, felix, fortunatumque sit mihi, Reique publicæ literariæ: Cassii Dionis Romanæ historiæ habemus libros*: non modo censuram eorum, quos ipse *incredulos, nimium festinos præcipitesque, & parum laborum ejusmodi æstimatores, difficiles, morosos, sciolos, invidos, otiosos, obtrectatores, congerronesque & calumniatores* appellat, non evitavit, sed auxit: quidquid enim ipse dicat, *personam detraxi Zonaræ, Dionem detexi (detectio enim hæc est, non autem inventio,) proinde dedi NOVUM potius, quam NOVA: Dionem utcumque dedi, quod prius se habere Respublica ignorabat, peneque dedi Dionem, unam si excipias lacunam ab anno V. C.* 671. *ad* 682. ... *annorum ferme duodecim, quos novem Dio libris excurrerat, a vigesimosexto libro ad trigesimumquartum: hanc enim*

irreparabilem jacturam nulli Codices, excerpta nulla reparant, nec mea diligentia, quæ nihil omnino ad id non tentavit, aut lucubrationes quidpiam contulerunt, etsi historia legatur in Appiano: quidquid, inquam, dicat de Dione, ex Constantino Porphyrogenito, Zonara, Cedremo, Tzetze, Suida, aliisque restituto; manifestum est ex ipsis, quæ e regione textus Dionii profert, Porphyrogeniti, Zonaræ, Tzetzæ, & Suidæ locis, non ipsa Dionis verba, sed sensum in iis auctoribus latere: ac proinde quum Falconius eos, qui perierunt, Dionis libros, in Zonara aliisve, quorum modo meminimus, reperisse se affirmat, perinde facit, ac is, qui Mosis Hebraicum Pentateuchum in Josephi antiquitatibus Judaicis, aut textum quatuor Evangeliorum in Annalibus Baronii expiscari se arbitratur.

VIII. Falconii in Dionem suum Prolegomena, & eruditorum in eundem judicium.

Jacebat (inquit Falconius de libris Dionis deperditis) *jacebat Protome magnæ statuæ proruta ad Athenæum: authorem operis norat nemo; & opus ipsum erat obscurum fere, & in parvo pretio (non magno utique, & pro merito) ex ignoratione, cujus esset artificis, cujus corporis, cujus lapidis pretiosi. Caput, brachia, reliqua, addita fuerant, rescissis propriis & deperditis, statuæ brevioris; scalproque ineruditiori deformata. Antiquarius, qui restituat fracta, qui inveniat: ne quidem postquam est proditum, Dionis perdita me invenisse (& tot annos tardata est hæc editio: non parva certe morula rimatoribus) corpus reliquum, qui Phidiæ aut Praxitelis opus monstret, & ex marmore detegat, Pario, aut auro; aliquam proculdubio inibit gratiam ab Republica literaria. Quid si, coagmentatis omnibus, ita suo loco quæque aptet, ut vix vi de cicatrice aliquando appareat, & statuam iterum erigat, restituta etiam ejus basi, cum data olim inscriptione? Porro, si magnam gratiam, non aliud ego feci in Dione (erudito colloquor cum lectore) nec magnam attamen ego exigo, cui magni loco præmii & laudis est, Reipublicæ inservisse; innumeris experimentis probasse Dionis opus, dedisse Romanæ ejus Historiæ titulum, caput, reliqua ex Plutarcho & aliis, in Epitome Zonaræ diutius deformata. Si id nihil est in Rempublicam contulisse; qui non probat, det meliora. Utinam & dedisset; & cur non dedit? si fors non læva fuisset, minoris longe mihi staret vigiliarum: sed non aliter potuit inveniri. Fateor equi-*

equidem me non dare Dionis Præfationem, non multos annos a Sulla, non nobilissima multa, quæ in Epitomis Zonaræ & Xiphilini desunt, quod hæc omnia jam perdidimus. At enim vero statuam quis acephalam, brachio aliquo, aut pede mutilam sinet, si ea mereatur, ut adscitio saltem capite, brachio, pede, etsi non suo, in medium prodeat? Nemo deformitatem illam, opinor, velit; nec damnet restitutoris solertiam & industriam. Hactenus de suo Dione Falconius. Nimirum idem ipse fatetur, *Dionem, tamquam Statuam acephalam, capite, brachio, pede mutilam*, labore suo atque industria, *adscititio saltem capite, brachio, pede, & si non suo, in medium prodiisse*. Igitur, si Dio membris non suis, sed adscititiis in medium prodit, sibi ipse Falconius non constat, quum initio Præfationis, literis cubitalibus Reipublicæ Literariæ edicit: *Quod bonum, faustum, felix, fortunatumque sit mihi, Reique publicæ literariæ, Cassii Dionis Romanæ Historiæ habemus libros*: inquiunt morosi, quos ipse vocat, Censores. Non habemus ipsos Dionis libros; sed eos, qui perditi fuerant, productis Porphyrogeniti, Zonaræ, Tzetzæ, Suidæ verbis, rem eandem, quam Dio retulerat, licet non iisdem verbis, nec eadem phrasi narrantibus, supplevit Falconius: eandem proinde (nec immerito) a literatis exigit gratiam, ac ii, qui restitutiones hujusmodi non modo in deperditis Livii Decadibus, sed etiam in ædificiis, templis, columnis, inscriptionibus, statuis, signis, vetustis libris, omni cum laude faciunt.

IX. Sparsus rumor de Dione reperto, unde, & a quibus?

Atque hæc obiter dicta sunto, non quod hæc Dionis coagmentata a doctissimo Falconio excerpta spernenda ac negligenda judicem; sed ut justum iis pretium statuatur, simulque pateat Literatis omnibus, rumorem illum in vulgus sparsum, de invento in Vaticanæ Bibliothecæ angulis integro Dione, esse falsissimum, neque a quopiam ex ejusdem Bibliothecæ administris profectum, sed ea ratione manasse, quam idem Falconius in Prolegomenis num. 19. exponit his verbis: *Oportuit namque de Zonara* (in quo Dionem ipsum reperisse se autumat:) *altum silere, ne prævenirer*. Fabricius tamen hoc jam de Zonara monuerat, inquiens: *Præter Xiphilinum, Zonaras quoque in Annalibus suis, Epitomen quondam Dionis exhibere videtur: nam in Imperatorum Romanorum gestis*,

gestis, hunc unice sequitur, & nonnulla etiam Xiphilino omissa, nos docet: ut jam a Vossio, ac Tillemontio observatum. Jam igitur Vossius, Tillemontius, ac Fabricius noverant, Dionis Epitomen quandam in Zonara contineri. Verum aliud est *Dio* in suis scriptis, aliud *Epitome Dionis* a Zonara excerpta. Redeo ad Falconium. Itaque de sparso illo inventi Dionis rumore sic ait. *Oportuit de Zonara altum silere, ne praeveniver, (quid enim erat facilius, obvio universis eo fonte detecto?) exornareque opus, ut decebat: Graeca tertium exscribere: notas pluries reformare: Manuscriptos ad haec conferre: edita syllabatim, ut ita dicam, consulere; Versiones denique recensere, & vel emaculare, vel novas cudere. nec Casanateae Bibliotheca, quae mihi Romae promus condus est, semper, aut nocte dieque patet. Interea tamen literae ad amicum virum clarissimum* (cur nomen non exprimit, & ejus, a quo, & ejus ad quem scriptae?) *sed rei inscium, volant undique, num verum sit, sciscitantes, inventum esse Dionem, & num in Vaticana Bibliotheca? nam vel in eo decipiebantur, errore oborto ex mea ad ipsam itatione; & quod inde tres Dionis ultimos dedi libros: quem tamen rumorem prudentia, quod jus mihi fasque erat, non sivit ut dissiparem, & quum praesentes ab amico Romae, ac absentes, solidi, aut enucleati nihil referrent, nisi se rem nescire; obloquentium passim per Italiam, & per loca alia, agmina congeruntur. Dubitantium plena oppida; suspiciones semper sinistrae, ob novitatem & incredibilitatem rei, quae mihi tantum, non tot eruditissimis viris, qui a quadringentis propemodum annis frustra, licet contra, studio in haec intenderant, occurrisset. Ita acribus initiis, & pronis animis auditum; coeptum mendacium valuit, & calumnia.* Certe mendacium nullum erat, neque ulla calumnia, Dionis Codicem integrum Graecum ineditum in Bibliotheca Vaticana nunquam extitisse. Sed mendacium & calumnia, hunc Codicem in Vaticana Bibliotheca existentem, a tot doctissimis Custodibus, Alemanno, Allatio, Holstenio, Schelstratio, Zaccagnio, Majello, non fuisse visum, non lectum, non cognitum. Hoc postremum negabant, qui eidem Bibliothecae praeerant. De Dione vero a Falconio e Zonarae Annalibus excerpendo, & supplendo, nemo unus somniabat: neque enim ea res tanti erat momenti, ut suspicio-

ciones finistras ob novitatem & incredibilitatem excitaret.

Idem ipse Falconius ingenue profitetur, ab eruditissimo, mihique dum viveret, amicissimo Carolo Majello, Bibliothecæ Vaticanæ Præfecto, suppeditatum sibi vetustissimum Dionis Codicem, ex quo tres ipse postremos libros edidit; suppeditaturo certe integrum Dionis Codicem, si exstitisset. Verba Illustr. Falconii in Prolegomenis hæc sunt num. 3. *Manum forte admovebam ultimam lucubrationi meæ*, De varia Provincia Romani Metropolitæ (*quæ ad umbilicum perducta, nondum Deus favit, ut publici juris fieret:*) *locusque mihi, post editiones expensas, consulendus erat Dionis in LXX. libro, ubi de Italiæ juridicis verba facit; quum Bibliothecam adeo Vaticanam, Codicem ejus aliquem ut observem. Augustum hoc, & locupletissimum Athenæum, quibusvis & quotannis Novembri mense* (*qui tunc anni* 1722. *excurrebat*) *patet & reseratur: ibique indicio beneficioque v.c. primi Præfecti ejus Caroli Majelli f.m.* (*Basilicæ Vaticanæ Canonici, & postea Archiepiscopi Emeseni, & a Latinis Epistolis ad Principes, ut pridem Benedicti XIII., ita etiam claræ memoriæ Clementis Papæ XII.*) *mihi nil ejusmodi cogitanti, idem ille Codex affertur, qui Dionis fragmenta Fulvio Ursino præstitit. Quadratum Codicem, antiquissimum a* IV. *vel* V. *seculo, membranaceum, tricolumnatim quaque plagula scriptum, literis capitalibus rectis, unoque ductu, continentique verbo productum, sine spiritibus aut accentibus, ullisve commatis aut punctis, adamussim ego descripsi alibi. Pervolvi, reperi quod quærebam: inter quæ vero miseratus dimidiatas ibi columnas, ubi novi ea factum causa, ut fragmenta sint, quæ Ursinus edidit tantum Græce, Leunclaviusque Latine reddidit* (*quod vir magnus, ex columnis illis, adeo quaque pagina lancinatis, integram sententiam posse percipi desperaverit*) *ego in contrariam ab ipso sententiam abii. Et, uti senserunt alii, qui fragmina illa, pretiosa tamen, & quæ ederentur, digna duxerunt: sive ut eruditis cogitandi, replendarumque lacunarum, ex conjecturis, aliove argumento, occasio præberetur: sive, nisi non aliud, ut quid inter Ursiniana fragmenta distet, Respublica nosse posset: me magna cupido incessit, ea juris publici faciendi. Ac propterea monente, faventeque in primis, & collaudante laborem, & vota mea, v. cl. quem dixi, Ar-*

X. Bibliothecæ Vaticanæ in Ill Falconium merita; editique ab ipso Dionis justum pretium.

Archiepiscopo Emeseno, ad summam fidem & diligentiam omnia exscripsi. & jam in eo eram, ut ipsa prælo committerem, quum incido in excerpta ex Dione Valesiana: quæ avide dum excurro, ex dimidiatarum vestigiis in Codice columnarum, aliorumque locorum, quæ medica egebant manu, in ipsis aliquot deprehendo, quæ confero, atque adamussim spatiis Valesiana congruere (quod eadem iisdemque verbis narrabant) lætissime aspicio. Pergit enarrans quæ in Dione ex aliis auctoribus restituendo præstiterit. Cæterum, ut meritis laudibus in hoc adornando opere Falconium extollendum existimo: ita Reipublicæ Literariæ compertum manifestumque volo, primo quidem, ea omnia, quæ clarissimus Falconius in hoc priore Dionis Tomo edidit, & in reliquis est editurus, in Græco Bibliothecæ Vaticanæ Codice non exstare, neque ullum ibi reperiri Codicem, qui Dionem integrum exhibeat: deinde quod idem eruditissimus Auctor in Prolegomenis ad suum Dionem conqueritur, *ab invidis, congerronibus, & blateronibus, domi forisque non argui se modo, verum publice & per typos damnari etiam vel de fuco, vel de impostura, quasi post tot spicilegas & venaticos eruditos, quidpiam vere dare possit ultra edita, nedum deperditos a principio libros, acephalo & mutilato Dionis operi*: id, inquam, a Bibliothecæ Vaticanæ Præfectis, aliisve Administris, neque manasse, neque iis in mentem venisse. Norunt enim, vel ex ipsis Catalogis, quæcumque in Vaticanis Codicibus continentur. Sed de his hactenus. Ad res Slavicas pergo.

PARS II.

PARS II.

ORIGINES ECCLESIASTICÆ

Slavorum, Russorum, Moscovitarum, Bulgarorum.

CAPUT I.

De Scythis & Sarmatis.

I. Slavorũ antiquum nomen Scythæ, & Sarmatæ.

ERUM ordo postulat, ut antequam dè Kalendariis Slavorum disseram, eorum Ecclesiasticas Origines exponam. Slavi non una gens est, neque in una habitans regione. Commune olim omnibus nomen *Scythæ* & *Sarmatæ*. Strabo lib.2. cap.114. *Habitant ultra Borysthenem ultimi notorum Scytharum, Rhoxolani..... Ab his, versus Meridiem supra Mæotidem sunt* Σαυρομάται καὶ Σκύθαι, μέχρι τῶν ἑώων σκυθῶν, *Sauromatæ & Scythæ usque ad Orientales Scythas*. Idem lib.xi. cap. 507. *Veteres Græcorum Scriptores, universas gentes Septentrionales*, Σκύθας ἢ Κελτοσκύθας, *Scytharum, & Celto-Scytharum, nomine affecerunt. Iis autem antiquiores ita diviserunt eas, ut qui supra Euxinum, Istrum, & Adriam, incolerent, eos omnes*, Ὑπερβορέους, *Hyperboreos*,

καὶ Σαυρομάτας, *& Sauromatas*, & Ἀριμασποὺς, *& Arimaspos appellarent: qui trans mare Hyrcanum*, Σάκας καὶ Μασσαγέτας, *Sacas & Massagetas*. Et eod. lib. cap. 492. scripserat: *Hac dispositione facta, primam partem incolunt Septentrionem versus & Oceanum, Scythæ quidam Vagi*, Σκυθῶν τινες νομάδες, καὶ Ἀμαξοίκοι, *& in plaustris degentes vitam: citra hos*, Σαρμάται, καὶ οὗτοι Σκύθαι, *Sarmatæ, ipsi quoque Scythæ*. En Scytharum nomen Sarmatis commune: iidemque Sarmatæ qui Scythæ, & viceversa. Sic etiam Plinius lib. 4. cap. 12. *Scytharum nomen transit in Sarmatas atque Germanos*. Et Pomponius Mela lib. 3. cap. 4. *Sarmatiam Germaniæ* conjungit, Vistula amne discretam: mox cap. 5. subdit: *Inde Asiæ confinia, nisi ubi perpetuæ nives sedent, & intolerabilis rigor, Scythici populi incolunt*.

II. Scythæ & Sarmatæ alii in Asia, alii in Europa.

Igitur quum tam late pateat Scytharum Sarmatarumque nomen, communiter tamen a Geographis bifariam dividi solet Scythia & Sarmatia: nimirum in *Asiaticam* & in *Europæam*. Scythia sive Sarmatia Europæa, incipit a Vistula, & ad Pontum usque supra Danubium profertur, de qua hæc Ptolemæus: *Tenent Sarmatiam gentes maximæ*: οἱ δὲ Οὐενέδαι παρ' ὅλον τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον, καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκῖνοί τε καὶ Βαστάρναι· καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, & Ῥωξολάνοι· καὶ ἐνδοτέρω τούτων οἱ Ἀμαξόβιοι: *Venedi per totum sinum Venedicum: & super Daciam Peucini & Basternæ: & per totum Mæotidis latus Jazyges & Rhaxolani: & qui interiores sunt his, Hamaxobii*. Ab ortu terminatur Tanai fluvio: ab Occasu, Vistula, & mari Svevico: a Meridie, Dacia, Ponto, Euxino, & palude Mæotide: a Septentrione vero, Oceano Boreali seu Sarmatico, & Scandinavia. Sarmatia seu Scythia Asiatica, inde incipit, ubi Europæa definit; nimirum a Bosporo Cimmerio, Mæoti palude, & Tanai fluvio: inter Oceanum vero septentrionalem, ac Pontum Euxinum, mare Hyrcanum, Jaxartem fluvium, Indicos montes, in extremum Orientem ad Seres usque procurrit. Hinc in partes tres a Ptolemæo dividitur: quarum quæ citima est, a Mæoti, & Tanais ostio ad Caspii maris partem & fluvium Rha, nunc Wolga seu Etel, protenditur, Ptolemæo lib. 5. cap. 9. dicta, ἡ ἐν Ἀσίᾳ Σαρματία, *Sarmatia Asiatica*. A fluvio Rha ad Imai

Imai montis juga eſt pars altera, quæ vocatur *Scythia* intra *Imaum*: & ulterior, *Scythia extra Imaum montem*.

III. Sarmatarum Scytharumque origo ex filiis ac nepotibus Japheti & primo, quidem cis Pontum Euxinum, & Mare Caſpium.

Nobis vero nunc *Scythia* ſeu *Sarmatia Europæa* curæ eſt, & *prima* ex tribus Aſiaticis, quæ a Tanai ad Wolgam extenditur. Nam intra hos fines, ſuas habuere ſedes Slavi populi, quos antiqui, Scytharum ſeu Sarmatarum nomine, donarunt. Miſſis autem iis, quæ veteres Græci Latinique de Sarmatis Schythiſve ſcripſerunt, non aliunde eorum origo, quam ex ſacris literis petenda: nimirum ex Japheti filiis ac nepotibus, *Gomer*, *Aſkenaz*, *Riphath*, *Thogarma*, *Thubal*, *Meſech*, *Magog*, & *Madai*: qui primum regiones cis Pontum Euxinum & mare Caſpium incoluerint; deinde ultra eas in Septentrionem uſque ad Viſtulam, verſus Occaſum, & Volgam verſus ortum, ſint progreſſi. Vir eximius Bochartius, lib. 3. de diſperſione gentium a cap. 8. ad 14. ſingulis ſedes attribuit: ſed ea præſertim ex ipſo deſumenda hic cenſeo, ex quibus doctiſſimus Auctor Scytharum, Sarmatarumque originem exponit, ubi de Magog diſſerens, Ezechielis Prophetæ hæc verba exponit cap. 38. verſ. 2. נשיא ראש משך ותובל *Principem Rhos*, *Meſech*, & *Thubal*, vel, ut habet Vulgata, *Principem capitis Meſech*, & *Thubal*. Utramque verſionem verba Hebræa ferre poſſunt. Poſteriorem ſequuntur Caldæus Interpres, Aquila, Hieronymus. Priorem, ἄρχοντα Ῥῶς, Μοσὸχ, καὶ Θοβέλ, Septuaginta Interpretes, Symmachus, & Proclus Epiſcopus apud Socratem hiſtor. Eccl. lib. 7. cap. 43. Ex utraque ſequitur, Scythas eſſe oriundos ex Magog, Meſech, & Thubal. Quamvis enim S. Hieronymus negat, nomen *Rhos* ſumi apud Ezechielem pro populo vel regione; *nec in Geneſi* (inquiens) *nec in alio Scripturæ loco*, *nec in Joſepho quidem*, *qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exponit nomina*, *hanc gentem potuimus invenire*: *ex quo manifeſtum eſt Rhos non gentem ſignificare*, *ſed caput*; attamen Vir tantus, quum hæc ſcripſit, non cogitabat in illo ipſo Ezechiele multa locorum eſſe nomina, quæ alibi nuſquam occurrunt, puta (1) *Chebar*, *Gammadim*, *Chelmad*, *Chetlon*, *Cub*, *Sibraim*, & alia: adeoque etiamſi *Rhos* nec in Jo-

1 Ezech. 1. & 27 & 30. & 47.

Josepho, nec in aliis extet Scripturæ locis, tamen nihil obstat, quominus possit esse loci nomen. Quidquid tamen sit, ex hoc certe loco constat, Septuaginta Interpretum temporibus, notum fuisse, inter *Magog*, *Mosoch*, & *Thobel*, etiam populum extitisse, cui *Rhos* nomen; derivatum scilicet ab *Araxe* fluvio, unde *Araxene* regio: nam qui Græcis *Araxes*, idem indigenis ראש, *Rhos*, vocatur. Sic etiam Arabes نهرالرس *Nahar-al-Ros* dicunt. Geographus Nubiensis climat. 5. Par. 6. *In Armenia duo sunt fluvii magni nominis*: نهر الرس ونهر الكر: *fluvius Ros*, *&* *fluvius Cor* (ideft Araxes, & Cyrus) *ambo ex Occasu ad Ortum labentes*; *& quidem fluvius Cor* (Cyrus) *qui magnus est*, *& naviger*, *oritur prope montem* (Caucasum): *& excurrens ad Tiflis* (Zalissam Ptolemæi) *indeque tendens ad fines Hanua & Samcun*, (*ideſt* Sanguta Ptolemæi) *confluit cum flumine Ros* (Araxe) *& exit in mare Chozar* (Caspium). *Similiter flumen Ros* (Araxes) *est magnum valde*: *egreditur ex partibus Armeniæ interioris e Calicala*: quod Turcis dicitur *Cara-cala*, ideſt nigrum Castellum. Hinc Josephus Ben Gorjon cap. 1. de Russis: רוסי *Russi habitant ad fluvium Cyrum*, *qui defluit in mare Georgian*, *ideſt Caspium*. Cyrum pro Araxe dixit, quia sunt vicini amnes, quique adeo confluentes, uno eodemque ostio in mare Caspium exeunt. Et ad utrumque Rossi habitabant in regione interamni, quæ Græcorum est *Araxene*. Ex ista interpretatione (inquit Bochartius loc. cit.) verborum Ezechielis hæc erit paraphrasis: *Pone faciem tuam contra Gog*, obfirma vultum tuum ad prophetandum contra Regem Scytharum, *in terra Magog*, qui Regni sedem habet in Scythia prope Caucasum; *Principem Rhos*, *Mesech*, & *Thubal*, principem Armeniæ Araxenæ, Moschicæ & Tibareniæ, regionum contiguarum, quæ tum erant Scythici juris. Scythas enim vel Sacas, quod idem est, imperii sui limites eo usque promovisse, disertis verbis testatur Strabo lib. XI. Σάκαι, inquit, τῆς Ἀρμενίας κατεκτήσαντο τὴν ἀρίστην γῆν, ἣν καὶ ἐπώνυμον ἑαυτῶν κατέλιπον τὴν Σακασηνὴν, καὶ μέχρι Καππαδοκῶν, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς Εὐξείνῳ, οὓς Ποντικοὺς νῦν καλοῦσι, προῆλθον: *Sacæ optimam Armeniæ regionem occuparunt*, *quam a se Sacasenam denominaverunt*, *& usque ad*

Cap-

Cappadoces, eos maxime qui Pontici dicuntur, ad mare Euxinum progressi sunt. Quin Scythæ in Trogo (1) leguntur juxta *Thermodonta* consedisse. Et Thermodon in Plutarcho de fluviis, ποταμὸς ἐστὶ Σκυθίας, *fluvius est Scythiæ*: in Philostrato, *Scytharum limes*. Est autem fluvius Ponti, in Euxinum influens. Herodotus Scytharum circa Araxem sedem antiquissimam fuisse tradit. Σκύθας τοὺς νομάδας οἰκέοντας ἐν τῇ Ἀσίῃ, πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσαγετέων, οἴχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξεα ἐπὶ γῆν Κιμμερίην, *Scythas nomades qui Asiam incolunt, quum a Massagetis bello vexarentur, Araxe trajecto, in Cimmeriam abiisse*. Cimmeriam, ideſt Scythiam ultra Pontum Euxinum.

Scythia enim dici cœpit, postquam Scythæ a Massagetis pulsi illam occuparunt. Diodorus lib. 2. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, οἱ Σκύθαι παρὰ τὸν Ἀράξιν ποταμὸν ὀλίγοι κατῴκουν παντελῶς καὶ διὰ τὴν ἀδοξίαν καταφρονούμενοι, *Scythæ primum juxta Araxem amnem pauci habitarunt, & propter ignobilitatem despecti*. Sequitur apud eundem, montanos Scythas inde usque ad Caucasum esse progressos; campestres vero usque ad Mæotidem paludem, & Tanaim, & Septentrionalem Oceanum. Strabo lib. 7. cap. 215. quidquid trans Cimmerium Bosporum est inter Tanaim, & Borysthenem, Scythiam vocat parvam: Ἐκαλεῖτο ἡ χώρα αὕτη πᾶσα, σχεδὸν δέ τι καὶ ἡ ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ μέχρι Βορυσθένους, μικρὰ σκυθία. *Tota illa regio, & fere quidquid extra Isthmum ad Borysthenem usque est, nuncupabatur Parva Scythia*. Plinius quoque Scytharum nomen ad populos ibi degentes extendit, lib. 4. cap. 12. *Ab eo* (ideſt ab ostiis Istri in Euxinum influentis) *in plenum quidem omnes Scytharum sunt gentes*: nimirum, ex Araxene trans Pontum progressæ, primo occuparunt Tauricam Chersonesum, deinde ulteriores regiones inter Tanaim & Borysthenem positas: Tauricæ enim incolæ *Rossi* nominantur, ideſt Araxeni: Tzetzes chil. 2. histor. 393.

IV. Deinde Pontum Euxinum prætergressi, sedes habuerunt inter fluvios Tanaim & Borysthenem.

Ταῦροι, τοῦ γένους τῶν βοῶν οἱ ἄρρενες καλοῦνται.
Ἔστι καὶ γένος σκυθικὸν, ἐπεὶ δ' ἄδηλον τοῦτο
Σαφέστερον ἐδήλωσα Ταύρους τοὺς Ῥῶς καλεῖσθαι.

Tauri

1 Justin. l. 2. de Vita Apollon. lib. 7. cap. 12.

Tauri generis boum masculi vocantur.
Est & genus Scythicum; quia autem hoc obscurum est,
Clarius indicavi, Tauros vocari gentes Rhos.

Tzetzis scilicet ævo notius erat nomen *Rhos*, quam *Taurorum*. Hinc vox composita *Tauro-Scythæ*, æque ac altera *Rhoxalani*: Tauri videlicet, & Alani, populi, alias *Scythæ*, & *Rhossi*. Nam Plinius & Ptolemæus utrosque habent, nimirum & *Tauro-Scythas*, & *Rhoxalanos*, quorum primos vocant Tauricæ Chersonesi incolas; secundos, supra Mæotidem paludem juxta Tanaim fluvium.

V. Scytharum mores ex Ezechiele Propheta.

Hæc de Scythis Bochartius: qui ex eodem Ezechielis loco non solum nomen, sed etiam Scytharum mores colligit. Ait Propheta eod. cap. 38. v. 3. & 4. de Gog in terra Magog, Principe Rhos, Mesech, & Thubal. *Educam te, & omnes copias tuas, equos & equites &c.* & vers. 5. *nonne venies e loco tuo, a partibus Aquilonis, tu & populi multi tecum, insidentes equis omnes*. Nempe Scythis etiam in plena pace id in more fuit, ut semper equis vectarentur. Hippocrates lib. de aquis & locis, de Scythis ita loquitur: ὑπὸ τῶν ἵππων αἰεὶ κοπτομένοι, ἀσθενεῖς γίγνονται εἰς τὴν μῖξιν, ex *equitatione semper defessi, imbecilli fiunt ad coitum*. Item. ὑπὸ τῆς ἱππασίης αὐτοὺς κέδματα λαμβάνει, ἅτε αἰεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσίν: *ab equitatione ipsos corripiunt articulorum dolores, quia pedes ipsorum semper ab equis propendent*. Nondum enim usus stapedum apud Scythas invaluerat. Subjungit Propheta v. 3. de iisdem: *excutiam arcum e manu sinistra tua, & sagittas a dextera tua dejiciam*. Nam Scytharum arma perpetua, sagittæ & arcus. Ideo Scytharum equites vocantur, ἱπποτοξόται, *hippotoxotæ* ab Herodoto lib. 4. cap. 46. & Luciano in Toxari & in Hermot. Nempe a teneris jaculari assueverant: etiam Κινούμενοι ἀφ' ἵππων, *dum ab equis movebantur*: idque tanta peritia, ut raro a scopo aberrarent. Unde est, quod in Plutarchi Symposio dicit Anacharsis, animalia Dei motionibus non minus obsequi, ἢ Σκύθαις τόξα, λύραι δὲ Ἕλλησι, καὶ αὐλοὶ συμπαθοῦσιν, *quam Scythis arcus, lyræque Græcis & tibiæ obsequuntur*. Et apud Herodotum, Mediæ Rex Cyaxares filium suum Scythis committit, ut ab iis addiscat τὴν τέχνην

τῶν

τῶν τόξῳ, supple, χρωμένων, *artem arcu jaculandi.* Et in Ctesiæ Persicis, Darius & Scytharches, hic Scytharum rex, ille Persarum, ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα, ἐπικρατέστερον δ' ἦν τὸ τῶν σκυθῶν. *arcus sibi miserunt mutuo, sed Scythicus prævalebat*: quod Darium ita perculit, ut fuga sibi consuluerit.

VI. *An Scytharum nomen e Germanica voce* Scutten *derivatum.*

Eo Scytharum nomen (inquit Bochartius) *multi revocant, quia Germanis* Scutten *sunt jaculatores. Quomodo Scytharum pars Scythica voce Arimaspi, idest, coclites, vel unoculi dicuntur,* διότι τοξιμώτατοι ὄντες ἐπιμύουσι τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν, διὰ τὸ πρὸς βολὴν εὐστοχόν, *quia quum sint jaculandi peritissimi, altero oculo connivent, ut colliment rectius*. Ita Eustathius in Dionysium Periegetam: ex Herodoto nimirum in *Melpomene*: ubi ait: καὶ ὀνομάζομεν αὐτοὺς σκυθιστὶ Ἀριμασπούς. ἄριμα γὰρ ἕν καλέουσι σκύθαι, σποῦ δὲ τὸν ὀφθαλμόν, *& appellamus eos Scythice, Arimaspos: Arima enim unum Scythæ vocant, Spu autem oculum*. Aliter legit Eustathius in Dionysium, Herodotum ipsum laudans: Ἀρὶ μὲν γὰρ τὸ ἕν, σκυθιστί. μασπὸς δὲ ὀφθαλμὸς, *Unoculos* Solinus vocat cap. 20. Et Mela lib. 2. cap. 1. *Hominum primi sunt Scythæ: Scytharumque, queis singuli oculi esse dicuntur, Arimaspi*.

VII. *Scythæ Parthis & Medis affines.*

Scythæ & Ægyptii diu de generis antiquitate contenderunt: in quo certamine superatis Ægyptiis, Scythæ antiquiores visi sunt Herodoto & Melæ: quin imo Curtius lib.6.cap.2. Parthos ait e Scythis originem ducere: *Scythæ sedes habent in Europa & Asia. Qui super Bosporum colunt, adscribuntur Asiæ. At qui in Europa sunt, a lævo Thraciæ litore ad Borysthenem, atque inde ad Tanaim alium amnem recta plaga pertinent. Tanais Europam & Asiam medius interfluit: nec dubitatur, quin Scythæ, qui Parthos condidere, non a Bosporo, sed ex regione Europæ penetraverint*. Intelligit Curtius eam Scytharum irruptionem in Asiam, duce Madye Rege suo tum factam, quum Cyaxare Medorum Rege superato, omni Asia potiti sunt; inde in Ægyptum contendentes, a Psammeticho Rege muneribus ac precibus deliniti, retrocesserunt; ab eodem demum Cyaxare, post 28. annorum dominatum, oppressi iterumque expulsi sunt: qua de re Herodotus lib.1. & 4. Tunc enim Scytharum reliquias, Parthiam ab ipsis dictam oc-

occupasse refert Justinus lib. 41. cap. 1. idque nominis indicio probat, quod *Scythico sermone Parthi exules dicuntur*: quod & Eustathius, aliique confirmant. Quidquid tamen sit *de Parthis e Scythia primum profectis*, certum est, sub Persis & Medis Regibus jam antea *Parthiam* inhabitatam, & *Scythas* seu *Sarmatas*, *Parthos*, *Medosque*, gentes fuisse affines. Hinc Plinius quidem ad Medos revocat Sarmatarum originem, eorum nempe Scytharum, quos Justinus, Curtius, & Eustathius Parthiam condidisse scribunt: sic enim ubi de Mæotide palude lib. 6. cap. 7. *Incolunt Sarmatæ, Medorum ut ferunt soboles, & ipsi in multa genera divisi*: & Mela lib. 4. cap. 3. *Sarmatæ gens habitu armisque Parthicæ proxima*: Trogus vero de Parthis lib. 41. *Sermo his inter Scythicum Medumque medius, ex utroque mistus. Vestis olim sui moris: postea quam accessere opes, ut Medis perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos.* Sarmatas, hoc est Scythas Europæos, en Plinius vocat *Medorum sobolem*, quos Justinus *Parthorum progenitores* asserit: Parthos autem & Medos pro iisdem haberi populis, tradit Æthicus, cujus verba Orosius lib. 1. cap. 2. describit, inquiens: *Generaliter Parthia dicitur, quamvis Scripturæ sanctæ universam sæpe Mediam vocant.*

VIII. Sarmatarum Scytharumque nominis origo.

Nec displicet conjectura Bochartii, quum ait: *forte dicti* σαρμάται, *ex Chaldæo*, שאר־מדי *Sear*, vel *Sar-Madai*, quasi *Medorum reliquiæ*. Græci tamen non aliam agnoscunt, quam Græcam vel Scythicam etymologiam: nam Sarmatas dictos volunt *Sauromatas*, *ab oculis lacertarum*: σαῦρος enim *lacerta* est, & ὄμμα, *oculus*: *Scythas* vero, a σκύζω, *quod sint feroces*, & facile σκυζόμενοι: vel a σκυθρὸς, *vultum præferens torvum & tetricum*: quo etymo ad illud Scythicum alludunt, Ἀριμασποί, *Monoculi*: quia nimirum (ut supra ex Eustathio observavi) quum sint jaculandi peritissimi, altero oculo connivent, ut rectius colliment. Hofmanus vero, verbo *Sarmatia*, postquam Sauromatarum originem ex σαῦρος, & ὄμμα produxisset, subjungit: *Ego certe, quid sibi velit hæc etymologia, plane nescio*. Veriorem illam credit doctissimi Bochartii, qui Sarmatas dici putat, *Sar-Madai*, *quasi Medorum reliquias*. Convenit & primum vetustissimumque apud Græcos ipsos

ipſos Sarmatarum nomen, Σαμάται: qui enim Stephano dicuntur Σαρμάται, aliis σαυρομάται, iidem Dionyſio appellantur & Σαμάται, & σαυρομάται. Sic enim ille de Sarmatiæ Europææ incolis: v. 305.

> Τῶ μὲν πρὸς Βορέην τετανυσμένα φῦλα νέμονται,
> Πολλὰ μαλ' ἑξείης Μαιωτίδος ἐς σόμα λίμνης
> Γερμανοὶ, Σαμάται τε, Γέται θ' ἅμα, Βαςάρναι τε.

Idem v. 612. ubi de Sarmatis Aſiæ populis.

> Ἤτοι μὲν λίμνης Μαιωτίδος ἄγχι νέμονται
> Αὐτοὶ μαιῶται τε καὶ ἔθνεα Σαυροματάων.

In *Samatis* vero manifeſte apparet origo *Madai*, h. e. Medorum: & in *Scythis* origo *nomadum*, a σκύτος nimirum derivata, quod eſt *corium*: coriaceis enim tentoriis nomades utuntur: congruit & gentis origo: nam, ut ſupra dixi a filio Japheti משך *Meſech*, prodiere *Moſchi*, Scytharum populi; *Meſech* autem Hebræis, Chaldæis, & Syris, idem eſt, ac *pellis*, *corium*: unde Græcorum Μίσκος, pro vellere, vel pelle quavis. Heſychius ex Nicandro, Μίσκος, κώδιον, δέρμα. Qui igitur *Meſechæi* ſeu *Moſchi* a Meſech dicti, iidem *Scythæ* a σκύτος, eodem ſenſu, appellati: poſtea, euphoniæ cauſa, *Scythæ*. Solent quippe Græci populos a locis, a moribus, & a ratione vivendi appellare; ſic *Hamaxobii* Scythæ dicuntur, *quia pro ſedibus plauſtra habent*: *Anthropophagi*, ſive ἀνδροφάγοι, quod nomen a morum feritate eſt, *quia carne humana veſcuntur*: Μελάγχλαινοι, *ab atris veſtibus quas geſtant*. Ἱππημολγοὶ, quod *lacte equino paſcuntur*: γαλακτοφάγοι, *lactivori*: & his ſimilia. Hæc autem etymologia a σκύτος, *corio*, petita, minus a Scythis (meo judicio) abhorret, quam quæ a Germanica voce *Scutten* derivatur: quamquam Græci *Scytham* quemdam, Herculis filium, comminiſcuntur, a quo *Scythiam* dictam putant; Plinius vero lib. 7. cap. 56. *Arcum & ſagittas Scythen Jovis filium inveniſſe* ſcribit. Sed ſolenne Græcis eſt, gentium, quarum originem ignorant, progenitores ad Jovem aut Herculem referre.

CAPUT II.

Slavorum origo.

I. Primum Slavi a Procopio memorati, & *Slaveni* dicti.

PRima *Slavorum* mentio sub Justiniano Imperatore occurrit apud Procopium de Bello Gothico non semel. Σκλαβηνοὶ, *Sclaveni* vocantur, & *Antis Hunnisque* conjuncti, trans Istrum habitasse dicuntur, eoque trajecto, Romanos infestasse, & in Illyricum invasisse. Pauca ex Procopio recitabo, ex quibus origo gentis appareat. Præmittit Procopius lib. 2. cap. 14. quod *Eruli* trans fluvium Istrum olim habitantes, cultuique idolorum dediti, quum procedente tempore & numero & viribus supra finitimos omnes Barbaros crevissent, adorti singulos, pronam habebant victoriam, & in eorum fortunas grassabantur. Demum *Longobardos*, jam tum Christianos, & quasdam alias gentes sibi vectigales fecerunt. Sed pacem, quam triennio sub Anastasio Imperatore coluerant, pertæsi, Rodulphum Regem suum compellunt, bellum Longobardis indicere: quo commisso, quum insignem de ipsis victoriam Longobardi retulissent, Rege ipso Rodulpho cæso, factum est, ut e patria migrantes, pars eorum, Istro amne trajecto, in Illyrico consederint; cæteri Istrum trajicere nolentes, sed in extremis orbis partibus sedes figere, cunctis *Sclavenorum populis* illos per fines suos deducentibus, vasta solitudine permensa, ad Varnos primum venientes, postea Daniam transcurrentes, demum Oceanum progressi, in Thulen insulam navigarunt. Præmissa autem Sclavenorum ultra Istrum sede, pergit idem Procopius lib. 3. cap. 38. trajectum ipsorum sub Justiniano describere. *Sub idem tempus*, inquit, *Sclavenorum exercitus, ex tribus solum conflatus virorummillibus, nemine prohibente, Istrum fluvium trajecit, ac nullo negotio subinde transmisso Hebro flumine, bifariam discessit. Constabat pars altera mille octingentis; altera reliquis. Utrosque, quamvis invicem, ut dictum est, separatos, aggressi in Illyrico Thraciaque exercitus Romani Duces, præter opinionem victi sunt, ac partim ibi ceciderunt, partim evaserunt, incompositi fugientes. Postquam ab utroque Barbarico exercitu, quamvis numero longe inferiore, Romani Duces omnes*

omnes ita fusi fugatique sunt, cum Asbade pars hostium altera manum conseruit. Erat hic vir Justiniani Augusti stipator, Candidatis quos appellant, adscriptus, & equitibus praeerat veteribus stationariis Tzuruli Thraciae castelli, numero animoque pollentibus. His quoque Sclaveni *disjectis, quamplurimos turpissime fugientes interfecerunt, captumque Asbadem tum quidem vivum servarunt, sed postea conjectum in flammas combusserunt, defectis prius loris ex dorsi illius pelle. His peractis, Thraciam omnem atque Illyricum impune vastarunt: ac multa utrique castella obsidione ceperunt, qui antea nec muros oppugnare, neque in campum descendere audebant.* Et post pauca. *Qui Asbadem vicerant, ad mare usque continenter omnia populati, urbem maritimam, quamvis militari praesidio munitam, expugnarunt: Toperus dicitur, urbiumque maritimarum Thraciae prima est: ac Byzantio dierum iter duodecim distat.* Et narrata eorum saevitia, concludit. *Ita uterque eorum exercitus, quasi nimio sanguine ebrius ac satius esset, quos in posterum caperet, illorum parti donare vitam statuit; quo factum est, ut domum omnes reversi sint, cum captivorum innumeris myriadibus.* Haec prima Sclavenorum irruptio. Altera ab eodem Procopio describitur lib. 3. cap. 40. *Sclavenorum catervae quantae nunquam antea prodierant, ad Imperii Romani fines progressae, trajecto Istro flumine, Naisum venerunt, eo, ut subjungitur consilio, ut Thessalonicam, urbesque illi circumjectas obsidione caperent.* Sed terruit eos Germanus, olim Antarum victor, recens ab Imperatore Justiniano creatus Magister militum totius Thraciae. *Itaque Sclaveni hunc Germanum veriti, ac simul rati florentissimo exercitu succinctum esse, utpote qui adversus Totilam & Gothos ab Imperatore mitteretur, coeptum Thessalonicam versus iter statim abrumpunt, neque ausi amplius in campos digredi, omnibus Illyrici montibus superatis, in Dalmatiam intrant.* Interim mortuo Germano, Imperator Joannem Vitaliani ex fratre nepotem, Germanique generum, alterumque Germani filium Justinianum jubet exercitum in Italiam ducere. Illi vero quum in Dalmatiam pervenissent, Salonis hiemem traducere constituerunt, statim ab illius exitu Ravennam recte ire habentes in animo. At Sclaveni, tum qui prius in oras Imperatori subditas se intulerant, tum qui paulo post, traje-

cto amne Istro, illis se permiscuerant, impunissime Romanum Imperium incursarunt. In eos misit Imperator exercitum, Ducibus cum aliis, tum Constantiano, Aratio, Nazare, Justino altero Germani filio, & Joanne cognomine Helluone: porro Scholasticum præfecit omnibus, unum e numero Eunuchorum Palatii. Sclavenorum partem offendit hic exercitus ad Adrianopolim, urbem Thraciæ mediterraneam, ac dierum iter quinque Byzantio dissitam. Ibi commisso prælio, vi demum victis Romanis, milites multi iique fortissimi cadunt: Duces ab hostibus tantum non capti, vixque elapsi cum reliquis, evadunt quo cuique licet. Constantiani vexillum cepere Barbari: ac spreto Romanorum exercitu, ulterius progressi, Asticam quam appellant regionem vastarunt, jamdiu intactam: quamobrem prædam ibi copiosissimam invenerunt. Late facta populatione, pervenerunt ad muros Longos, qui Byzantio diei itinere paulo amplius distant. Aliquanto post Romanus exercitus hos sequutus Barbaros, partemque eorum nactus, repentino ipsos fuderunt impetu, ac cæsis plurimis, captivorum Romanorum ingentem receperunt numerum, & inventum Constantiani Vexillum retulerunt: reliqui Barbari cum reliqua præda domum reversi sunt. Hæc de Sclavenis Procopius.

II. An Slavi dicti quasi Spori, idest, Sparsi.

Ad nomen vero eorum moresque & linguam quod spectat, idem lib. 3. cap. 14. sic scribit. *Et vero hi populi, Sclaveni, inquam, & Antæ, non uni parent viro, sed ab antiquo in populari imperio vitam agunt... aliarum etiam rerum fere omnium ratio ab utrisque Barbaris servatur eadem, fuitque olim constituta. Unum enim Deum, fulguris effectorem, Dominum hujus universitatis solum agnoscunt, eique boves & cujusque generis hostias immolant... Præterea fluvios colunt, & nymphas, & alia quædam numina, quibus omnibus operantur... Una est utrisque lingua admodum Barbara, nec forma corporis inter se differunt... Vitam æque ut Massagetæ victu arido incultoque tolerant, toti, sicut illi, sordibus & illuvie semper obsiti; ingenium ipsis nec malignum nec fraudulentum; & cum simplicitate mores Hunnicos in multis retinent. Nomen etiam quondam Sclavenis Antisque unum erat: utrosque enim appellavit* Sporos *antiquitas, ob id, opinor, quia σποράδην, hoc est,* Sparsim, *& rare*

rare positis tabernaculis regionem obtinent : quo fit , ut magnum occupent spatium : & vero ulterioris ripæ Istri partem maximam habent . Procopius quum circa Sclavenorum nomen ait, σπόρους γὰρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρους ἐκάλουν , ὅτι δὴ σποράδην , οἶμαι, διεσκηνημένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι , *utrosque (ideſt , & Antas & Sclavenos) appellavit Sporos antiquitas , ob id , opinor, quia Sparsim positis tabernaculis regionem inhabitant* : quum , inquam , hæc de eorum nomine scribit , rem quidem attingit, non tamen ipsum nomen designat : neque enim Græci erant Antæ & Sclaveni , neque Græca lingua utebantur , ut σπόροι Græce vocarentur : sed quod Græcis est σπόρος , & Latinis *Sparsus* , atque *disseminatus* ; idem Sclavenis Antisque dicitur *Rossus* , sive *Russus* , ut mox exponam .

At vero *Sclavenorum* nomen rem aliam designat , aliamque habet originem : nimirum , *Slavi* dicti a *Slava* , ideſt , gloria . Joannes Petrus Kohlius in historia Codicis sacri Slavonici , impressa Altonaviæ anno 1729. pag.13. *Observatiunculam hanc addendam esse puto de vera accurataque vocis* Slavi *scriptione , quam alii cum litera* C , *alii sine ea scribendam volunt . Nimirum , ex Etymologia vocis , scripturæ veritas judicanda est . Optima autem est a Slavonico vocabulo* Slava, gloria, *derivatio , quam solam etiam Rutheni , aliique* Slavici *scriptores agnoscunt . Non dubium igitur , quin verius absque* C *scribatur*, Kohlio adjungendus Kulcinius , Ruthenus seu *Slavus* & ipse, in Appendice ad Specimen Ecclesiæ Ruthenicæ, Romæ 1734. pag. 101. *Quamvis gentibus Sarmaticis late per orbem diffusis diversa fuerint cognomenta , mores varii , animique discordes , imo & linguæ ejusdem confusiones multiplices ; ubi tamen eædem gentes Sarmaticæ sub communi* Slavorum *nomine a* Slava , *ideſt*, gloria , *derivato , armis ac potentia excellere cœperunt ; facile quoque in unius linguæ dialecton consenserunt , quo vix aliquantum alicubi diverso nunc utuntur Boëmi , Moravi , Poloni , Russi , Bulgari , Rascii , Dalmatæ , & Mosci universi .* Idem Kohlius pag.7. de Slavis & Slavica lingua dixerat : *Longissime, si quæ alia , Slavonica gens linguaque patet . Nec ea tantum , quæ in notissimo illo , quod Romano Imper. subest , Slavoniæ regno sedem domiciliumque habet natio ; verum omnes etiam genere linguaque cognati populi , cujusmodi sunt Bohemi , Ungari , Poloni ,*

III.
Slavorum nomen a voce *Slava* derivatum, quæ gloriam, & famam significat.

ni, *Rutheni*, *aliique multi*, *Slavorum nomine appellantur*. Hanc gentis varietatem lingua, ut plerumque fit, sequitur. Proinde tot linguas dialecto Slavonicas, quot genere Slavos populos, habemus. Slavonica e. g. vocatur Vendica, Sorabica, Bohemica, Polonica, Hungarica, Russica, aliæque, quas omnes enumerare longum est, complures. Denique Hofmanus in suo Lexico verbo *Slavi*, ex Cromero de orig. & reb. gest. Polonor. " Nominis origo *Slava*, quod famam seu glo-,, riam genti notat, quam illa rebus magnis & præclaris con-,, tra Romanos ac finitimos quoscumque gestis comparavit. Hinc subjecta vox nominibus propriis, ut Vincislavus, Stanislavus, Ladislavus &c.

IV. Slavonicæ linguæ amplitudo.

Et Slavonicæ quidem linguæ amplitudinem, multi Scriptores consignarunt (ut idem Kohlius tradit pag.8.) In his *Herbersteinius* rerum Moscoviticarum Par.1. *Brerewoodus* in libro Anglico, in Latinam postea linguam converso, de scrutinio Religionum, & Linguarum. *Johannes Leonh. Frischius*, in tribus suis de historia linguæ Slavonicæ Schediasmatibus: ipse demum Kohlius in dissertatione Petropoli concinnata; in qua disserit de linguæ Slavonicæ fatis, præsertim in Germania, illiusque cum aliis linguis, præcipue cum Germanica, concentu; rejectisque eorum opinionibus, qui vel ex Hebraico fonte eam cum Abrahamo Frenzelio, & Joanne Herbinio in Religiosis Kioviensibus Cryptis Jen. 1675. editis, derivare; vel Græcæ cognatam esse volunt, ad eorum sententiam accedit, qui plurima vocabula vel cum Germanica lingua, vel cum aliis ex hac ortum habentibus, Anglica nimirum &c. convenire arbitrantur.

V. Iidem Slavi dicti *Sclaveni*, *Sclavi*, *Sclavini*.

Verum nos, missa ad eruditos ista de Slavonicæ linguæ amplitudine, & cum aliis linguis concentu quæstione, ut ad *Slavorum* nomen & populos redeamus, qui Procopio Σκλαβηνοὶ, *Sclaveni*, iidem dicuntur Theophani Σκλάβοι & Σκλαβῖνοι. Sic enim in Chronographia ad annum Justiniani Imperatoris 32. Incarnationis 551. Orbis conditi 6051. *Hoc etiam anno Unni & Sclavi*, οὖννοι καὶ σκλάβοι, *cum maximis copiis in Thraciam irruentes, eam bello vastaverunt, multosque homines vel occiderunt, vel in captivitatem abduxerunt: sed & Sergium militiæ Magistrum, Bacchi senioris filium, & Ederman, Calopodii cla-*

clarissimi Cubicularii & Præpositi filium, ceperunt. Quumque partes quasdam muri Anastasiani terræmotibus collapsas reperissent, per eas ingressi, in potestatem suam redegerunt loca ad Drypiam, Nymphas, & Chittus vicum sitas: cunctique facultatibus secum asportatis, in urbem confugerunt. Quamobrem Imperator multos ex civium numero delectos, ad Longum murum misit. Ibi commissa pugna, multi Romanorum & Scholarium ceciderunt. Postremum autem jubente Imperatore Ciboria argentea, & sanctæ Mensæ pariter ex argento, quæ extra civitatem in Ecclesiis erant, suis locis exportatæ sunt: portas vero omnes Theodosiani muri defenderunt Scholæ, Protectores, Numeri, & universus Senatus. Sed quum barbaros illic pertinaciter permanere videret Imperator, Patricium Belisarium unacum aliis Senatus contra ipsos progredi jussit. Porro Belisarius sumptis omnibus equis, tam Imperatoris quam circi, sed & sacrarum Domorum, necnon uniuscujusque hominis privati, cui fuit equus in potestate, populoque armis instructo, ad Chitti pagum profectus est, ibique aciem omnem composuit: tum quosdam ex barbaris capere & interficere cæpit: quin etiam arbores cædi, & pone exercitum in terram trahi imperavit: ex quo pulvis ingens vento excitatus, & in barbaros delatus, super eos incubuit. Qui quum maximas copias inde adesse existimarent, in fugam versi, ad regionem sancti Stratonici ad Decatum recessere. At quum subinde a speculatoribus rescivissent, Constantinopolis muros magno militum numero esse defensos, Tzurulum, & Arcadiopolim, & Sancti Alexandri Zupparorum versus digressi sunt: ibique castris positis usque ad Pascha substitere. Peracto festo Paschali Imperator cum universis civibus urbe relicta, ad reparandas muri Longi ruinas, Selybriam perrexit. Quare pedem retulerunt barbari, & trans murum abierunt. Ibi mansit Imperator ad Augustum usque mensem: similiter & barbari usque ad mensem Augustum extra urbem circumvagabantur. Cæterum Imperator bipuppes naves confici, iisque in Danubio adversus Unnos, si quando transfretarent, excipere, & cum eis manus jussit conserere. His auditis barbari, missis legatis, petiverunt, ut sibi reditus tuto permitteretur, & Danubium trajicerent. Misit ergo Imperator Justinum nepotem suum, & Curopalatem, eosque dimisit incolumes.

En

VI. Gens Slavorum Unni.

En Sclavi Unnis conjuncti, vel ab Unnis niſi nomine, non diverſi. Idem Theophanes ad annum Conſtantis Imperatoris 23. Incarnationis 656. " Porro Abderachman, Chaledi filius, exercitu in Romanam Ditionem deportato, illic hyberna duxit, & multas provincias depopulatus eſt. „ Sclavini vero, *οἱ δὲ Σκλαβῖνοι*, ad quinque millia ipſi adjuncti, per Syriam effuſi ſunt, & in Apamæorum agro, „ *ἐν Κώμῃ σκεδοκοβόλῳ*, (lege, *σελδοκοβήλῳ*) ad Scevocobolum (lege Seleucobelum) oppidum habitavere ". Iſti ſunt Sclavini, qui Iſtro trajecto, Arabibus in Syria ſeſe conjunxerunt, quorum in Saracenica hiſtoria fit frequens mentio.

VII. Arabicus Scripturæ Interpres Sclavorum originem ab Askenaz deducit.

Hinc Arabs Interpres, nomen *Askenaz*, quod Geneſ. 10. 3. legitur, vertit الصقالبة, *Sclavos*, ſenſum magis, quam vocem reſpiciens. Putavit enim, non propria ibi filiorum Japheti nomina, ſed populos ab iis derivatos deſignari. Bochartio autem lib. 3. cap. 9. docente, Coloni, Duce Askenaz, in minorem Phrygiam, Troademque deducti, ad Pontum uſque ſe diffuderunt, qui quum ex accolarum nomine diceretur Askenaz, a Græcis paulum deflexa voce, nominatus eſt Ἄξεινος, *Inhoſpitalis*, & poſtmodum εὔξεινος in contrarium verſa ſignificatione, ad vitandum *δυσφημίαν*. Apollodorus apud Strabonem lib. 7. dicit, " Axenum appellatum ob nimium rigorem, & ſævitiam accolentium populorum, & „ Scytharum maxime hoſpitum immolatorum carnibus veſcentium, ac calvariis poculorum loco utentium.

VIII. Slavi Romanis fœdere conjuncti.

Eſt & aliud Sclavenorum genus, qui cum Romanis militabant, de quibus Theophanes ad an. Juſtiniani 7. Incarnationis 684. *Hoc anno ex deportatis in Aſiam Slavis*, *ἐκ τῶν μετοικισθέντων ὑπ' αὐτοῦ σκλαβων*, *viros bello idoneos elegit Juſtinianus, & in exercitum ad triginta millia adlectos armis inſtruxit, quos Aciem ſuperabundantem nuncupavit, & eorum ductorem Nebulum. Eorum robori confidens, Arabibus ſcripſit, ſe pacis a ſe ſcriptæ conditionibus non amplius ſtare poſſe: & ſuperabundanti illa Acie, equeſtribuſque longioribus eductis, Sebuſtopolim quæ ad mare eſt, contendit. Arabes ex adverſo pacis ſe ſtudioſos ſimulare, nec eam velle infringere: illius violandæ cauſam ex Imperatore ſtare, & ex ejus præcipiti animo ad bellum renovandum cogi:*

cogi: deinde & ipsi arma induentes, Sebastopolim accedunt: ibique Imperatorem obtestantur, ne pacta, quæ inter se invicem interposito jurejurando firmaverant, solueret: Deum alioquin ultorem atque judicem injuriarum futurum. Imperatore neque tantum auditu hæc ferre passo, quinimo ad prælium quantocyus procurrente, Arabes scriptas de pace tabulas in aërem expansas, & ex longa hasta flamuli vice suspensas præcedere jubentes, ipsi, Muamed Duce, in Romanos irruunt, & bellum committunt. At Muamed, Sclavorum qui cum Romanis auxiliares militabant, Ducem clam tentans, transmissa ad eum pharetra nummis aureis plena, pluribus etiam pollicitis delinitum, cum sociorum viginti millibus ad suas partes transire suadet. Ita fugam, quam Romani tulerunt, ille mercatus est. Sub id tempus, Sclavorum reliquias, etiam mulieres & pueros, Justinianus e medio sustulit, ad Leucatam locum præruptum atque maritimum, & ad Nicomediæ situm litora.

Eodem quoque Sclavorum *τῶν σκλάβων* nomine, illos appellat, cumque Avaribus seu Abaribus populis conjungit Auctor chronici Paschalis ad annum Heraclii Imperatoris XVI. Indictione XIV. idest Chr. 626. ubi describens Chagani Avarum Regis obsidionem, qua urbem Regiam mense Augusto arctissime cingebat: *nocte*, inquit, *feriæ secundæ (quarta scilicet Augusti die) sub diluculum non potuere Avarum trabariæ fallere nostras excubias, ac ad Persas trajicere, Sclavis omnibus qui in trabariis inventi sunt, vel in mare præcipitatis, vel a nostris interfectis, πάντας τοὺς ἐν τοῖς μονοξύλοις εὑρεθέντας σκλάβους, Sed & Armenii ex Blachernarum muro egressi, ignem in Porticum, quæ ædi Sancti Nicolai adjacet, immiserunt. Quumque Sclavi, σκλάβοι, qui ex trabariis in mare natandi gratia se demiserant, Avares esse qui ad mare stationem haberent, ex igne conjicerent, huc venere, ibi ab Armeniis sunt interfecti. Pauci vero alii ex Sclavis natatu evadentes, quum ad impii Chagani castra pervenissent, illius jussu trucidati sunt. Ac Deo postmodum ita volente, & intercessionibus Dominæ nostræ Deiparæ, uno momento illius in mari accidit strages. Quippe universis trabariis in terram a nostris subductis, execrandus Chaganus in sua castra reversus, reduci præcepit machinas omnes quas ante muros statuerat, fossamque quam fecerat diruit, turresque ca-*

IX. Slavorum gens Abares.

stellis instructas, quas erexerat, ac vallis & sudibus, ipsisque turribus castellatis ac testudinibus, corio prius nudatis, incensis, recessit. Quidam ajunt, Sclavos ὅτι οἱ σκλάβοι, *quum quod actum fuerat, vidissent, castris relictis recessisse, eoque & execrandum Chaganum reverti, illosque sequi coactum fuisse.* Sclavi itaque Chagani Avarum Regis, Romanorum hostis, auxiliares erant: quin imo Abares & Sclavi, una eademque gens, si Constantinum Porphyrogenitum audimus, cujus in libro de Administrando Imperio, Par. 2. cap. 29. hæc sunt verba de Dalmatia, & Diocletianis populis, Diocleam urbem incolentibus: *Istorum autem Romanorum protendebantur termini ad flumen Danubium usque: quod quum aliquando transmisisset, discendi gratia, quinam trans Danubium habitent,* εὗρον ἔθνη σκλαβινικὰ, ἄοπλα ὄντα, ἅτινα καὶ Ἄβαροι ἐκαλοῦντο, *invenerunt Sclavinos, qui & Abares nuncupati, gentem inermem.* Et infra: *Hac igitur permutatione multis annis facta, Sclavi qui trans flumen habitabant, qui & Abari dicti.* Cætera.

X. Sclavi, speciale gentis Slavicæ nomen, a Russis distinctæ. Item Slavica dialectus a Russica differens.

Idem Constantinus Porphyrogenitus lib. cit. Par. 2. cap. 9. modum exponens, quo *Sclavi* & *Russi* in trabariis seu lintribus, quæ μονόξυλα Græce vocantur, Constantinopolim ab ulteriore Russia veniunt: gentem *Slavorum* diserte a Russis distinguit. *Lintres* (inquit) *ab ulteriore Russia Constantinopolim appellentes, a Nemogarda proficiscuntur, ubi Sphendosthlabus, Ingor Russiæ Principis filius, habitabat. Sunt etiam a castro Milinesca, Teliutza, Tzernigoga, & Busegrade. Hæc itaque omnia secundo Danapri flumine descendunt, coëuntque ad castrum Cioaba* (Kiovia) *cui cognomen Sambatas. Sclavi autem* οἱ δὲ σκλάβοι, *ipsorum tributarii, Cribetæeni dicti, & Lenzanei, necnon cæteri Sclavinii* καὶ οἱ λοιποὶ σκλαβίνιοι, *in montibus suis Monoxyla, sive lintres, hiemis tempore cædunt, ipsosque in aptam formam concinnatos, postquam sudo & sereno aere soluta glacies est, in proximas paludes deducunt. Postquam autem illos in Danaprim fluvium immiserunt, inde eodem flumine,* εἰς τὸ κίοβα, *Cioba* (Kioviam) *se conferunt, deinde monoxyla extrahunt atque suspendunt, Russisque venumdant. Russi vero has tantum scaphulas emunt, ex veteribusque solutis, remos, scalmos, & reliquum apparatum conficiunt, easque omnibus ad usum*

usum instruunt. Tum mense Junio, per flumen Danaprim navigantes ad Bitetzebe castrum sibi tributarium descendunt. Illic per duos tresve dies congregati, postquam omnia monoxyla convenerunt, postea movent, ac per memoratum fluvium Danaprim descendunt. Ac primo quidem ad primum locum fluminis præruptum veniunt, qui ἰσσυπῆ, Essupe *cognominatur*, ὃ ἑρμηνεύεται Ῥωσιστὶ, ϗ σκλαβινιστὶ, μὴ κοιμᾶσαι, *quod Russorum, Sclavorumque lingua valet, non dormire.* Cætera. Pergit singula loca describere, per quæ Constantinopolim Sclavi & Russi descendunt, eorum nominibus Sclavonice, Russice, & Græce notatis, nimirum, *superato Essupi, prærupto fluminis loco, ad alium locum præruptum descendunt, qui* ῥωσιστὶ, ὐλβορσὶ *Russis Ulborsi*, σκλαβινιστὶ δὲ, ὀστροβουνίπραχ, *Sclavis* Ostobruniprach, *dicitur*, ὅπερ ἑρμήνευεται τὸ νησίον τοῦ φραγμοῦ, *significatque* Insulam *loci* prærupti. *Tum tertium locum transmittunt, nuncupatum* γελανδρὶ, Gelandri, ὃ ἑρμηνεύεται σκλαβινιστὶ, ἦχος φραγμοῦ, *quem Slavonice* sonum loci prærupti *interpretantur. Similiter quartam munitionem majorem, quam Russi*, Ἀειφάρ, Aiphar, *Sclavi*, νεασὴτ, Neasèt, *appellant, quoniam in saxis munitionis* Pellicani *nidificant. Ad has fauces, viri ad hoc destinati excubias agunt propter Patzinacitas. At ubi ad quintum locum fluminis præruptum devenerunt, quem Russi*, Βαρουφόρος, Baruphorum, *Sclavi* Βουλνηπράχ, Bulniprach, *quod Paludem magnam efficiat, denominant, rursum pro more ad fluminis angulos navigia traducunt; & ad sextum perveniunt, a Russis*, Λεάντι, Leanti, *a Sclavis* Βερούτζη, Berutze, *nominatum, quasi dicas* Βράσμα νεροῦ, Aquæ scaturigo. *Quo etiam loco superato, ad septimum navigant, qui Russorum lingua* Στρούβουν, Strubun, *Sclavorum autem* ναπρεζή, napreze *vocatur, idest*, ὁ μικρὸς φραγμός, exiguus locus præruptus. *Transeuntque ad trajectum* τοῦ κραρίου, Crarii, *ubi e Russia Chersonitæ, & in Chersonem Patzinacitæ trajiciunt. Hoc autem transmisso loco, ad Sancti Gregorii insulam appellunt, ubi propter ingentem quercum sacrificia obeunt, viventesque aves immolant: circum autem sagittas defigunt, & alia superstitiosa peragunt. Ab hac vero insula Patzinacitam Russi nullo modo metuunt, donec ad fluvium* Seli-

 nam

nam *devenerint*. *Istinc porro moventes*, *quatuor diebus navigant*, *donec ad paludem fiuminis ostium perveniant*, *ubi Sancti Ætheru insula cernitur*. Reliqua. Tandem vivendi rationem Russorum exponens, *Ineunte*, inquit, *Novembri mense*, *quamprimum eorum Principes cum universa Russorum gente*, μετὰ πάντων τῶν Ῥῶς, *egrediuntur Ciabo* (Kiovia), *& in oppida proficiscuntur*, *quæ Gyra appellantur*, ἤγουν εἰς τὰς σκλαβινίας τῶν τε Βερβιάνων καὶ τῶν δρουγουβιτῶν καὶ κριβιτζῶν, καὶ τῶν σερβίων καὶ λοιπῶν σκλάβων, οἵτινές εἰσι πακτιῶται τῶν Ῥῶς, *aut in Sclaviniæ loca Berbianorum*, *Drugubitarum*, *Cribitzarum*, *Serviorum*, *reliquorumque Sclavorum*, *qui Russis tributarii sunt*.

XI. Sclavi proprie dicti supra Danaprim, & in Dalmatia.

Ex his intelligimus, alios esse Constantino *Russos*, alios *Sclavos*, qui ab ipso dicuntur σκλάβοι, & σκλαβῖνοι, eorumque regio σκλαβινία. Linguam etiam utrorumque paulo diversam: Sclavorum denique propriam regionem in montanis supra Danaprim, & Danubium flumina sitam; unde egressi, primo ultra, mox citra Danubium sedes fixerunt, ac tandem Illyricum hodiernum occuparunt, nempe Dalmatiam, Croatiam, Bosniam, & Slavoniam propriam: quamquam nunc hanc ultimam tantum inhabitent: est autem illa pars Hungariæ ad Meridiem, ubi alias Pannonia Savia, inter Dravum & Savum, ab Ortu in Occidentem exteusa, a Danubio prope Taurunum usque ad confinia Carniolæ & Stiriæ.

Hinc Hofmanus, *Sclavi*, inquit, *melius Slavi*, *populi Scythiæ Europææ*, *qui in Illyricum demigrantes*, *Hunnis pulsis*, *Sclavoniæ nomen indiderunt*. *Hi e Scythia egressi*, *Istria occupata sub Justino Imperatore*, *tota dein Græcia sub Justiniano devastata*, *per fratres duos*, *Lechum Poloniæ*, *Czechum Moraviæ Bohemiæque regna condidere*: *alias valde extensi*, *nunc Sclavoniæ propriæ finibus constricti*. *Maxima ex parte*, *Latina sacra colunt*. *Lingua utuntur Sclavonica*, *quæ apud Latinos* Illyrica *appellatur*, *& hodie omnium latissime patet*: *nam ea utuntur Istrii*, *Dalmatæ*, *Bosnenses*, *Moravi*, *Bohemi*, *Lusatii*, *Silesii*, *Poloni*, *Lithuani*, *Prutheni*, *Scandinaviæ incolæ*, *Russi longe lateque imperantes*, *Bulgari*, *multæque circumvicinæ regiones Constantinopolim fere usque*, *adeo ut ejus etiam inter Turcas frequentissimus sit usus*. Hæc Hofmanus de Sclavis

vis in Illyricum irrumpentibus, qui hodie *Sclavi* absolute dicuntur, & maxima ex parte, *Latina sacra* colunt, sermone tamen *Sclavonico*, quem *Illyricum* perperam vocant. *Alia vero Slavorum manus* (pergit idem Hofmanus in voce *Slavi*) *Venedi seu Wendi speciatim dicti, in regiones Vandalorum, inter Albim fluvium & mare Balthicum migravere, condideruntque geminam* Slaviam, *Orientalem & Occidentalem, quas observat Schurtzfleischius in ἀποσπασματίοις suis Witterbengensibus de rebus Slavicis*: & ante omnes de his agit Helmoldus, cujus verba mox producam.

XII. Sclavi *Sthlabini* dicti Cedreno: & ad Dalmatas restricti.

Quemadmodum autem Constantinus & alii nomen *Sclavorum* ad eam gentem restringunt, quæ in Scythia Europæa in Illyricum invasit; ita Cedrenus illud ipsum *Scythis* omnibus tribuit, *qui in Pannonia, Dalmatia ulterioribusque degebant regionibus: Chrobatis, inquam, Servis, Zachlumis, Terbuniotis, Canaliotis, Diocletianis, atque Arentanis*. Sic enim de his scribit in Imperio Basilii Macedonis pag. 577. „ At Chrobati, Servi, reliquæque Scythicæ, quas supra memoravimus, gentes, quum vidissent, quomodo missis a „ Romano Imperatore auxiliis res in Dalmatia acta esset" (Ragusium scilicet ab Agarenorum obsidione liberatum) " missis „ ad eum legatis, petunt rursus sub jugum Romanæ potestatis recipi: quorum honestam judicans petitionem Basilius, „ humaniter assensit. Ita istæ gentes omnes sub Imperium „ Romanum redierunt, iisque præfecti ex ipsarum corpore „ dati. Quum autem qui Ragusium obsederant Agareni, „ adhuc per Italiam discursarent, eamque continentibus damnis attererent; Basilius de iis profligandis cogitans, sentiensque classem Oryphæ ad hoc conficiendum non satis „ habere virium, per legatos a Dolicho (*Ludovico*) Franciæ „ Rege, & a Papa Romano contendit, ut sibi in excindendis „ impiis hostibus auxilia prębeant. Καὶ τὰς ὀλίγῳ πρόσθεν μνημονευθήσας χώρας τῶν Σθλαβίνων Sthlavinis quoque istis, quas paulo ante commemoravimus, gentibus præcipit, ac Ragusinis, „ ut institutum suum juvent. Hoc modo conjunctis viribus, „ ingens est contractus exercitus". Ita Cedrenus gentes illas *Scythicas* omnes uno τῶν Σθλαβίνων, *Sthlavinorum*, nomine comprehendit: nam perinde est *Sthlavus*, ac *Slavus*, uti ex hisce

hisce compositis constat, *Sphendosthlavus*, *Tzeesthlavus*: &c.

XIII. Latius tamen olim patuisse *Slavorum* nomen docet Helmoldus Presbyter Buzoviensis in Chronico Slavorum lib. 1. cap. 1. ubi hæc de amplitudine regionis & numero gentis.

Slavorum nomen late patens juxta Helmoldum in Chronico Slavico.

„ Slavorum populi multi sunt, habitantes in litore Baltici „ maris. Sinus hujus maris ab occidentali Oceano Orientem „ versus porrigitur, appellatus ideo Balticus, quod in modum „ balthei longo tractu per Scythicas regiones tendatur usque „ in Græciam: idemque mare barbarum, seu pelagus Scy- „ thicum vocatur, a gentibus quas alluit, barbaris. Hoc ma- „ re multæ circumsedent nationes. Dani siquidem, ac Sveo- „ nes, quos Northmannos vocamus, septentrionale litus, „ & omnes in eo obtinent insulas. At litus Australe, Slavo- „ rum incolunt nationes, quorum ab Oriente primi sunt Ru- „ zi (*Russi*) deinde Poloni, habentes a Septentrione Pru- „ zos (*Prussos*) ab austro Bojemos, & eos qui dicuntur Mo- „ rahi (*Moravi*) sive Carinthi, atque Sorabi. Quodsi adje- „ ceris Ungariam in partem Slavoniæ, ut quidam volunt, „ quia nec habitu nec lingua discrepat, eousque latitudine „ Slaviæ linguæ succrescit, ut pene careat æstimatione. Om- „ nes hæ regiones, præter Pruzos, Christianitatis titulo de- „ corantur. Diu enim est, ex quo Ruzia credidit. Russia „ autem vocatur a Danis Ostrogard, eo quod in Oriente po- „ sita, omnibus abundet bonis: hæc etiam Chunigard dici- „ tur, eo quod ibi sedes Hunnorum fuerit. Hujus metropo- „ lis, civitas est Chue (*Kiovia*.) Quibus autem doctoribus „ ad fidem venerint, minime compertum habeo, nisi quod „ in omnibus observantiis suis Græcos magis quam Latinos „ imitari videntur". Pergit de *Prussis* disserens, *Carinthis*, *Bohemis*, & *Polonis*, quos omnes *Slavos* vocat: Tum cap. 2. alios *Slavos* recenset, propter Albiam & Odoram flumina habitantes: nimirum eos qui antiquitus *Vandali*, nunc autem *Winithi* sive *Winuli* appellantur, *Pomeranos*, *Herulos* seu *Heveldos*, *Leubuzos*, *Wilinos*, *Stoderanos*, *Obotritos*, *Polabos*, & alios, quos a fortitudine *Wilzos* sive *Luticos* appellari ait. Demum Slavos insulanos subnectit, inquiens: " Sunt „ & insulæ Baltici maris, quæ incoluntur a *Slavis*, quarum una „ *Wemere* vocatur: hæc opposita est *Wagiris*, ita ut videri „ pos-

„ possit Aldenburg: altera insula longe major est, contra „ *Wilzos* posita, quam incolunt *Rani*, qui & *Rugiani*, gens „ fortissima Slavorum, qui soli habent Regem... Hi ergo „ sunt *Winulorum* populi, diffusi per regiones & insulas ma- „ ris". Verum, præter *Russos*, Slavi omnes ab Helmoldo memorati, ad Latina sacra, non Græca pertinent:" neque enim omnes Slavorum gentes recenset Helmoldus" (ut recte observat Reinerus Reineccius in Appendice prima de communibus gentium Germanicarum & Henetarum appellationibus:) „ omissis scilicet ad borealem plagam Moschis, ad ortum Cir- „ cassis, ad meridiem Bulgaris, Serviis, Bossinis, Rasciis, „ Croatis (nisi forte hos quispiam illi Carinthios dici malit) „ & quos proprie Slavos in Slavonia appellamus: & omnino „ de Sorabis explicavit obscurius, ignoratque prorsus Luzi- „ cos, Cassubios, & Silesios". Postremo quos Tacitus *Venedos* & *Fennos* nominat, quique Helmoldo *Winithi* & *Winuli* dicuntur, Germanis autem sunt *Heneti*, *Venedi*, *Vendæ*, *Veneti*: eos perperam idem Helmoldus a Vandalis propagavit, eoque nomine antiquitus Henetos appellatos tradit.

De Slavorum nomine & antiquitatibus hæc Græci & Latini: quorum proinde testimonio constat, ejus quidem gentis nomina Græce hæc esse, σκλαβηνοὶ, σκλάβοι, σκλαβῖνοι, σκλαβίνιοι, & σθλαβῖνοι; regionis autem, σκλαβηνία, & σκλαβινία. Latine vero, *Slavi*, *Sclavi*, *Sclavini*, *Slavini*, *Sclaveni*; regionis, *Slavia*, *Slavonia*, *Sclavonia*, *Sclavenia*, & *Sclavinia*: unde promanant, *Slavonici*, *Slavici*, & similia. Kohlius de Codice Slavonico veteris & novi Testamenti pag. 23. citat hæc verba Lelongii cap. XI. edit. Parisien. "Biblia veteris & „ novi Testamenti Slaveno-Russica, scilicet ex Græco sermo- „ ne in linguam Slavam vel Illyricam translata". Mox notam hujusmodi adjungit. "Perperam Slaveno-Russicus vo- „ catur hic Codex, pura & incorrupta Slavonica lingua con- „ textus. præterea nec *Slavenus* recte dicitur. *Slavi*, *Sla-* „ *vini*, *Slavoni*, dicimus; non, *Slaveni*; quod apud nullum „ Scriptorem facile reperias". Atqui primus qui Slavorum meminit Procopius (uti supra diximus) eos vocat σκλαβηνοὺς, *Sclavenos*, quod perinde est, ac *Slavenos*. Quin & ipsi *Slavi* linguam suam vocant *Slavenam*. Sic in titulo Codicis Mo- scuen-

XIV. Græca Slavorum nomina. An Slaveni recte appellati?

ſcuenſis ſacrorum Bibliorum apud Kohlium pag. 27. *Biblija, Sirietz Knigi Wetchago, i Nowago, Sawieta, po jaſiku* cλaβinckγ, *ideſt, Biblia, hoc eſt, Liber veteris & novi Teſtamenti, ſecundum linguam Slavenicam*. Kohlius interpretatur, *Slavonicam*; ſed in textu habetur, *Slavensku*, *Slavenicam*: nimirum ita ſeipſos *Slavi* appellant.

XV. Quid de ſe ipſi Slavi tradant? Jam ad Slavos ipſos quod ſpectat, hæc de ſe ipſi tradunt, quæ clariſſimus vir Sigiſmundus Herberſteinius *in commentario de rebus Moſcoviticis*, edito *Francofurti typis Wechelianis anno* 1600. pag. 2. obſervat: nimirum, quum Slavi ſive Ruſſi characteribus caruiſſent, quibus res olim geſtæ memoriæ mandari potuiſſent; de origine gentis nihil habent, præter id quod in Annales poſtea relatum eſt, quum literæ Slavonicæ a S. Cyrillo ſunt inventæ, ideſt circa annum Chr. 850. uti mox dicam; (non anno Mundi 6406. a Michaele Imp. CP. ad illos miſſæ, quemadmodum ſcribit Herberſteinius: is enim annus reſpondet anno Chr. 898. quo non Michaël, ſed Leo Sapiens imperabat:) Tunc enim non eadumtaxat, quæ tum gerebantur, verum etiam quæ a majoribus acceperant, & per longam memoriam retinuerant, ſcribi inque Annales eorum referri cœpta ſunt: in his vero, gentem hanc Slavonicam eſſe ex natione *Japhet*, atque olim conſediſſe ad Danubium, ubi nunc Hungaria eſt & Bulgaria, & tum Norci (ideſt, Noricum) appellatam: tandem diſpalatam, & per terras diſperſam, nomina accepiſſe vel a rebus geſtis, utpote *Slavi* a gloria & fama, *Ruſſi* a diſperſione; vel a locis, ut *Moravi* a fluvio, *Moſchi* ſeu Moſcovitæ, a Moſcua: & alii ab aliis; de quibus hæc idem Auctor: " Moravi a fluvio; alii Czechi, „ ideſt Bohemi: item Chorwati, Bieli, Serbli, ideſt Servii, „ Chorontani dicti, qui ad Danubium conſederant, a Wa„ lachis expulſi, venientes ad Viſtulam, nomen Lechorum „ a quodam Lecho Polonorum Principe, a quo Poloni et„ iamnum Lechi vocantur, acceperunt. Alii Lithuani, Ma„ ſovienſes, Pomerani: alii ſedentes per Boryſthenem, ubi „ nunc Chiowia eſt, Poleni dicebantur: alii Drewliani, in „ memoribus habitantes: alii inter Dwinam, & Peti, dicti „ Dregowici: alii Poleutzani, ad fluvium Poltæ, qui influit „ Dwinam: alii circa lacum Ilmen, qui Nowogardiam oc-

„ cu-

„ cupaverunt, fibique Principem Goftomiffel nomine con-
„ ftituerunt: alii per Defnam, & Sulam fluvios Seweri, feu
„ Sewerski appellati: alii vero fuper fontes Volhæ, & Bory-
„ fthenis, Chriwitzi nominati, horum arx, & caput Smo-
„ lenfco eft. " *Hæc*, inquit Herberfteinius, *Annales eorum*; fed fatis confufe, ut vides, & fine ulla temporis nota. Subjungit idem Auctor differens de lingua omnibus communi: *Slavorum porro lingua, quæ hodierno die corrupto nonnihil vocabulo Sclavonica appellatur, latiffime patet: ut qua Dalmatæ, Boffinenfes, Chroati, Iftrii, longoque fecundum mare Adriaticum tractu Forumjulii ufque Carni, quos Veneti Charfos appellant; item Carniolani, Carinthii, ad Dravum fluvium ufque: Stirii vero infra Gretzium fecundum Mueram, Danubium tenus; indeque Myfii, Servii, Bulgari, aliique Conftantinopolim ufque habitantes: Bohemi præterea, Lufacii, Silefii, Moravi, Vagique fluvii in regno Hungariæ accolæ: Poloni item, & Rutheni latiffime imperantes: & Circaffi quinquemontani ad Pontum: denique per Germaniam ultra Albim in Septentrionem Wandalorum reliquiæ fparfim habitantes utuntur. Hi etfi omnes fe Slavos effe fatentur, Germani tamen a folis Vandalis denominatione fumpta, omnes Slavonica lingua utentes, Wenden, Winden, & Windifch promifcue appellant*. Itaque ut *Slavorum* nomen omnibus, intra, & extra Germaniam commune; ita Germanice omnes Slavi, *Wenden*, *Winden*, feu *Windifch* appellantur. Hos Helmoldus (ut fupra vidimus) *Vandalos*, *Winithos*, five *Winulos* vocat: funt autem *Venedi*, feu *Wendi*, de quibus hæc Kohlius pag. 127. *Wendi*: *hoc nomine Slavi in Germania quondam habitantes, proprie infigniuntur: folent & Slavi, & contra appellari*. Hinc Aventinus in Annal. Bojorum: *Eadem tempeftate Methodius Philofophus Venedas invenit literas, vertitque divina oracula in vernaculum Slavorum fermonem*. Perperam *Methodius* Philofophus vocatur: non enim ille, fed *Cyrillus* in excellentiori quodam fenfu Philofophus cognominatus eft. *Venedæ* tamen literæ dicuntur ab eo inventæ, ideft, *Slavonicæ*: Wendica autem lingua eft una ex multis Dialectis linguæ Slavicæ, uti notat Kohlius pag. 8. ubi poftquam populos numeraffet Slavico idiomate utentes, *Sclavos*, fcilicet, *Bohemos*, *Ungaros*, *Polonos*, *Ruthe-*

nos, aliofque, fubjungit: *Hanc gent:s varietatem lingua, ut plerumque fit, fequitur. Proinde tot linguas Dialecto Sclavonicas, quot genere Slavos populos, habemus. Slavonica e.g. vocatur* Wendica, *Sorabica, Bohemica, Polonica, Hungarica, Ruffica, aliæque.*

XVI.

Quinam fint *Coseri* populi, & *Wageri.*

Hoc infuper in Slavorum Annalibus narrari fcribit ibidem Herberfteinius, *Coferos* fcilicet *populum, a nonnullis Ruthenis, tributi nomine, afpreolorum pelliculas de fingulis ædibus exegiffe: item Waregos ipfis imperaviffe.* Et de *Coferis* quidem, unde aut quinam fuerint, nihil præter nomen ex Annalibus fibi compertum fatetur. De *Wageris* itidem, certi quicquam ab illis cognofcere fe non potuiffe. Cæterum quum ipfi mare Balticum, & illud quod Pruffiam, Livoniam, indeque poft, ditionis fuæ partem a Svecia dividit, mare *Waregum*, *Waretzkoie morie*, appellent; recte conjicit Herberfteinius, de illis *Wageris* fermonem fieri, qui *Wagiriam* incolebant, feu *Wagriam*, famofiffimam quondam Vandalorum civitatem & provinciam, Lubecæ & Ducatui Holfatiæ finitimam: Wagiri enim populi, quos Ruffi *Waregos* vocant, *Wendi* fuere, eaque tempeftate potentiffimi; Rufforum denique lingua, moribus atque religione utebantur; tefte Helmoldo, cujus in Chronico Slavorum cap. 2. poftquam Slavorum populos inter Albiam & Odoram degentes recenfuiffet, hæc funt verba. *Hos fequuntur Obotriti, Civitas illorum Mikelinburg. Inde verfus nos* (ideft verfus Lubecenfes) *Polabi: Civitas eorum Racisburg. Inde tranfitur fluvius Travena, in noftram Wagirenfem provinciam: Civitas hujus provinciæ quondam fuit Aldenburg maritima.* Ruffis itaque finitimis, quos nunc Mofcovitas vocamus, olim imperarunt Slavi Principes ex *Wagriis* feu *Waregis*, potius evocati, quam externi, & a religione fua, moribus, idiomateque diverfi.

XVII.

Arabes, Perfæ, & Turci Scriptores, quid de Sclavorum, Rufforum, & Chazarorum originibus tradant.

At quod de *Coferis* populis Herbefteinius incompertum fibi fcribit, unde, aut quinam fuerint; id manifeftum fit ex Annalibus Arabicis, Perficis, ac Turcicis. Turci enim & Tartari, Slavis finitimi, poftquam Mahometanæ Sectæ nomen dederunt, literas quoque ab Arabibus mutuati, fcribendis Annalibus incubuere. Ante eos hoc ipfum præftiterant Arabes & Perfæ, qui medio feculo feptimo fectam illam ample-

plexi, res etiam a suis Regibus, quos Chaliphas appellant, in Arabia, Syria, Perside, Ægypto, & Africa gestas, literarum monumentis Arabice & Persice tradiderunt. Ex his duos potissimum seligo. quorum Annales sunt celeberrimi. Primus Ismael Abulpheda, Princeps Apameæ, in Syria natus anno Hegiræ 672. mortuus anno 732. Scripsit Arabice duo opera præstantissima, quæ manu exarata exstant in Bibliotheca Vaticana: horum primo titulus est تقويم البلدان *Takvim al-Boldan*, *Directio Regionum*, Geographia nimirum per Tabulas disposita secundum ordinem Climatum: alteri titulus, المختصر في اخبار البشر *Al-Mochtassar, fi Achbar al-Basciar*: *Compendium de rebus hominum gestis*, idest, *Historia universalis*. Secundus *Khondemir*, sive *Mircond*, Persice appellatus *Emirchond*, sive *Emirchovand-Sciah*. Scripsit Persice Historiam universalem anno Hegiræ 904. cui titulus خلاصة الاخبار في بيان احوال الاخيار, idest, *Liber complectens accuratam exactamque Historiam virorum præstantium*. Hanc Historiam ab orbe condito ad annum Hegiræ 875. Christi 1471. deductam, in Libros XII. distribuit: quorum primus de Mundi creatione: secundus de Prophetis a Deo in Mundum missis. Tertius de viris sapientia & doctrina præclaris. Quartus, de Regibus Persarum aliisque antiquis Dynastis. Quintus de Mahometo. Sextus de Chaliphis post Mahometum, deque duodecim Pontificibus sectæ Ali. Septimus de Chaliphis Ommiadis. Octavus de Chaliphis Abbasidis. Nonus de diversis Dynastiis, quæ sub Abbasidis exortæ sunt. Decimus de filiis Japhet, filii Noe, deque Ginchizchano Tartarorum Imperatore, ejusque Successoribus. Undecimus de Tamerlano, ejusque posteris usque ad Sultanum Hosainum Behadirkan, qui anno Christi 1471. imperabat. Duodecimus de Civitate Herat, ejusque ædificiis, suburbiis, & præclaris viris, qui inde ortum duxere. Itaque tam Mirchondus, quam Abulpheda, Slavos, Russos, Turcos, Chazaros, aliosque Septentrionales populos, a Japheto Noemi filio genus duxisse, tradunt: qua in re Annalibus Russorum consentiunt. Slavos autem vocant, صقالبه *Secaleba*; Slavum, صقلبي *Seclabi*; auctorem gentis, صقلب *Seclab*; sic Russi dicuntur apud ipsos, الروس *Rus*; & Chazari, خزر *Chozar*; hæc autem nomina volunt ab eorum

primo parente seu principe derivata; sedem vero iis fuisse ultra Pontum Euxinum & Mare Caspium, versus Septentrionem, inter fluvium *Etel* seu Volga, & *Danaprim* sive Borysthenem: *Seclabos* demum, partim Istro trajecto eam regionem, quam nunc Sclavoniam dicimus, incoluisse, partim in Hyperboreis illis montibus, ubi olim degebant, permansisse. Vide Herbelotium in Biblioth. Orient. pag. 722. verbo, *Rous*, & pag.794. v. *Secaleba*, *Seclab*, *Seclabi*, & pag.1002.v. *Khozar*, *&* *Khazar*: qui addit pag. 794. *Sclavos ab antiquis appellatos* (1) *Chalybes*, eosque ab Arabibus bifariam dividi; quorum pars ad Septentrionem habitet, de quibus hactenus meminimus; pars altera ad meridiem migraverit, quos Arabice dictos vult *Secalebat Al-Zeng*, *Sclavos Zingos*, antiquis vero, *Chalybes Æthiopum*.

XVIII. Undenam Sclavorum nomen ad servitutem significandam traductum.

Id puto inde ortum, quod processu temporis, illud gentis *Slavicæ* nomen, a gloria & fama (ut vidimus) derivatum, ad servitutem postea & infamiam traductum, pro mancipio seu servo usurpari cœperit in Germania, ubi (Hofmano observante) *propter suam pertinaciam, quum servitus ibi publico decreto abolita fuisset, soli Slavi hodieque gravi servitutis jugo premuntur, unde &* Slavos *Germani mancipia appellant*. A Germanis ad alios populos manavit, ut *Sclavum* mancipium dicant. Reineccius loc. supracit. *Scimusque Italicæ linguæ consuetudine aut nostra tempestate Slavorum nomen in contemtum & probrum trahi: appellantur enim eo servilis conditiones homines: forsitan quadam Ægyptiorum Saracenorum, sub Mamaluchorum dominatu, imitatione*. Jampridem annotarunt docti homines nomina *Servorum* a populis deduci. Strabo lib. 7.cap. 304. de Dacis sive Davis: *unde etiam apud Atticos in usu fuerint servorum nomina Getæ ac Davi*. & paulo post: *nam servis Attici nomina imponebant, aut genti unde fuerant allati, ut Lydum, Syrum: aut ea quæ apud istas gentes essent usitatissima*. Sed ut ad id quod de *Coseris* populis Herbersteinius ajebat, regrediar, ex allatis Arabum, Persarum, & Turcorum testimoniis non

1 Chalybes Xenophonti & Straboni populi fuere in Cappadocia regione ad Pontum. Vide Cellar. Geogr. antiqu. Tom. 2. pag. 322. & 334 Hinc igitur Herbelotius Sclavorum originem derivat, quia ii primum cis Pontum Euxinum habitarunt.

non alii sunt, quam *Chazari*, Septentrionalem maris Caspii oram incolentes, qui, juxta Slavorum Annales, Russis ad Volgam habitantibus aliquando tributum imposuerint. Sunt & alii Chazari supra Tauricam Chersonesum, de quibus postea sermo erit.

CAPUT III.
Russorum origo.

I. Russi dicti, qui sermone Slavico Ritum Græcum sequuntur.

SLavorum, de quibus hactenus diximus, multiplex gens est: majorem enim Scythiæ & Sarmatiæ tam Asiaticæ, quam Europææ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque discreti, quamquam in commune *Slavi* vocentur. Hoc tamen nomen iis postea solis adhæsit, qui vel in montibus suis hyperboreis supra Tyram seu Danastrim fluvium permansere; vel Istro trajecto in Illyricum & Dalmatiam effusi sunt. E contrario *Russi*, quamquam olim qui inter Volgam & Borysthenem vagabantur populi, hoc nomine soli appellarentur, sunt tamen postea ita vocati quicumque Græcum ritum sermone Slavico sequuntur.

II. De Russorum nominis origine variæ variorum sententiæ.

Russia unde nomen habeat, variæ sunt Scriptorum opiniones. Sunt enim, qui eam a quodam Russo, fratre seu nepote Lechi Principis Polonorum, perinde ac si ipse Russorum princeps fuisset, nomen accepisse volunt. Ita Kulcinius in Append. ad Specimen Ecclesiæ Ruthenæ pag. 102. num.3. *Ros*, seu *Rossus*. *Rossum, seu Russorum fratrem germanum Lechi Poloniæ, & Cechi Bohemiæ fundatorum volunt nonnulli Scriptores, inter quos Kulesza pag.* 139. Consentiunt Arabes, Persæ, ac Turci, quibus روس *Rus* vocatur, diciturque unus e filiis Japheti, qui cis fluvium Etel, sive Volgam consederit, & frequentes incursiones trans fluvium illum in Chazaros populos fecerit; illius autem posteri inter Bulgaros & Sclavos habitasse perhibentur, nimirum inter Etel, cujus ad oram Bulgari degebant, & inter Borysthenem, ultra quem Sclavi sedem habebant. Vide Herbelotium in Biblioth. Orient. pag.722. & seq. Verum quod de Rosso Lechi & Cechi fratre asseritur, merito confutatur a Kulcinio loc. cit. non quidem quia Russus Roxanis longe prius imperaverit; nam de Rosso isto Principe Roxanorum nulla apud antiquos mentio; sed quia

persione derivatum voluut, aut ex vagandi, & palandi studio. Procopius de bello Gothico lib. 3. cap. 14. Καὶ μὴν καὶ ὄνομα σκλαβηνοῖς τε καὶ Ἄνταις ἓν τὸ ἀνέκαθεν ἦν. σπόρους γὰρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρους ἐκάλουν, ὅτι δὴ σποράδην οἶμαι, διεσκηνημένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι. διὸ δὴ καὶ γῆν πολλὴν τινα ἔχουσι. Τὸ γὰρ πλεῖστον τῆς ἑτέρας τοῦ Ἴστρου ὄχθης αὐτοὶ νέμονται. *Nomen etiam quondam Sclavenis Antisque unum erat: utrosque enim appellavit* Sporos *antiquitas; ob id, opinor, quia* σποράδην, *hoc est*, Sparsim, *& rare positis tabernaculis regionem obtinent: quo fit ut magnum occupent spatium. Et vero ulterioris ripæ Istri partem maximam habent. Sporos* Græce Sclavenos Antasque vocat Procopius, qui patrio sermone Rhossi dicebantur.

Simeon Magister Logotheta in Annalibus de Romano Lacapeno Imperatore edit. Paris. pag. 490. Rossos interpretatur *Dromitas*: Τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ κατέπλευσαν οἱ Ῥῶς, οἱ καὶ Δρομῖται λεγόμενοι, οἱ ἐκ γένους τῶν φράγκων ὄντες, κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ πλοίων χιλιάδες δέκα. *Eodem anno Russi, quos Dromitas vocant, ac si vagos dicas ac cursu expeditos, ex Francis genus ducentes, conferta decem millium navium classe, infestis signis Byzantium venerunt.* Eadem fere verba leguntur apud incertum Theophanis continuatorem edit. Paris. pag. 262. δεκάτης καὶ τετάρτης ἰνδικτιῶνος, ἰουνίῳ δὲ μηνὶ ἰνδεκάτῃ, κατέπλευσαν οἱ Ῥῶς κατὰ Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ πλοίων χιλιάδων δέκα, οἱ καὶ Δρομῖται λεγόμενοι, οἱ ἐκ γένους τῶν φράγκων καθίστανται: *Quartadecima Indictione* (Anno Christi 941.) *mensis vero Junii undecima, Russi instructa classe ad decem navium millia adversus Byzantium migraverunt. Hos Dromitas vocant (velut palantes dicas ac cursu veloces) atque a Francis genus ducunt. Francigenæ* vocantur Russi e Venedis oriundi: nam generatim Germaniæ populi, a seculo quinto *Francorum* nomine, maxime ab Orientalibus, appellari cœperunt. *Dromitas* autem Latinus Interpres perinde ac *Sporos* vertit, id est gentem *vagam palantem, ac cursu expeditam*. Quamquam vero genuinus iste *Dromitarum* vocis sensus non sit, uti postea demonstrabo; existimavit tamen Interpres Latinus, idem Græcis esse *Dromitas*,

V. Quinam Russi Dromitæ.

mitas, ac Slavis *Rossos*, ideſt, *ſparſos*, *vagos*, *palantes*: neque mirum: etenim iidem Ruſſi inter Tanaim & Boryſthenem habitantes, ab antiquis dividuntur in *Scythas Georgos*, & *Nomades*, & *Hamaxobios*, & *degeneres* ſeu *a ſervis ortos*, & *Baſilidas*; quæ certe nomina Ruſſis & Sclavis apprime conveniunt. Omnes autem Ruſſi & Slavi, ut ſupra dictum eſt, Scythæ ſunt, & Sarmatæ.

VI.

Ruſsi iidem ac Roxalani. Varia Scytharum nomina, & populi diverſi.

Plinius lib. 4. cap. 12. *Ab eo* (ideſt, ab oſtiis Iſtri uſque ad Tanaim) *in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes: variæ tamen litori adpoſita tenuere: alias Getæ, Daci Romanis dicti: alias Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorumque Hamaxobii aut Aorſi: alias Scythæ degeneres & a ſervis orti, aut Troglodytæ: mox Alani, & Rhoxalani*. Strabo lib. 7. pag. 215. *Tota illa regio, & fere quidquid extra Iſthmum* (Cherſoneſi) *ad Boryſthenem uſque eſt, nuncupabatur parva Scythia*: Europæa nimirum, inter Tanaim & Boryſthenem incluſa: nam Scythia Aſiatica, quantum ad Ruſſos, a Tanai ad Rha ſeu Volgam fluvium extenditur. Hæc Scythia ſive Sarmatia, ab oſtiis Iſtri uſque ad amnem Rha extenſa, quæ ſupra Ponti Euxini oram ab Occidente ad Boream, & Septentrionem excurrit, varias gentes complectitur, variis diſtinctas nominibus, ſed quarum ſola nomina poſſunt ex antiquis Geographis certa dari, ſedes cuique ſuas, ob diſſenſum de iis ſcribentium, adſignari non poſſunt. Sunt tamen communia vocabula *Scytharum* & *Sarmatarum*. Cellarius lib. 2. Geograph. antiq. cap. 6. pag. 503. ordinem gentium inter Iſtrum ſive ejus oſtia, & Iſthmum Tauricæ Cherſoneſi, per flumina ſic diſponit. *Ab Iſtro ad Tyram ſeu Neſter*, Iſtrici, *haud dubie etiam aliis nominibus diſtincti. Poſt Tyram* Axiacæ *ad fluvium cognominem: ultra quem* Callipidæ *uſque ad* Hypanim, *qui Bogus eſt. Ab eo ad Boryſthenem* Boryſthenitæ, *quos flumen ſuum abluit, ut Mela ait, poſiti* ἐπὶ τῷ ὑπάνι, *ut Herodotus dicit, ideſt inter Hypanim & Boryſthenem. A Boryſthene ad Panticapen*, οἱ γεωργοὶ σκύθαι, agrum exercentes Scythæ: *a Panticape ad Gerrum, nomades Scythæ*, νομάδες σκύθαι, *Herodoto lib. 4. cap. 19.* οὔτε σπείροντες οὐδὲν, οὔτε ἀροῦντες, qui nec ſerunt, neque arant: *in quo a Georgis diſtinguuntur. Mela lib. 2. cap. 1. Vagi nomades pecorum pabula ſequuntur, atque ut illa durant, ita diu ſtatam ſedem agunt.*

agunt. Colunt Georgi exercentque agros. Trans Gerrum, & supra Isthmum Tauricæ Chersonesi, erant Scythæ Basilidæ, a Pomponio memorati. Herodotus cap. 20. πέραν τοῦ Γέῤῥου ταῦτα δὴ τὰ καλεύμενα Βασιλήϊά ἐστι, καὶ σκύθαι ἄριστοί τε καὶ πλεῖστοι, *Trans Gerrum, sunt ea, quæ vocantur Regia, & Scythæ optimi & plurimi. Ad latus Mæotidis Jazyges: Ptolemæus,* παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος ἰάζυγες, *per totum latus Mæotidis Jazyges.* Et post pauca. *Alani, Europæi quidem, ut Ammianus lib.* 22. *cap.* 19. *distinguit, supra Mæotin juxta Tanaim fuerunt, a quibus in occasum Rhoxolani recedebant, in veteri inscriptione apud Gruterum pag.* 453. *cum Bastarnis & Dacis conjuncti. Possis existimare ab Alanis esse ortos, & ab illorum gente distinctos prima syllaba: quemadmodum etiam Rhoxolanos Harduinus ex Plinii membranis scripsit: at dicta inscriptione Rhoxolani; & Straboni* Ῥωξολανοὶ *dicuntur.* His adduntur apud eundem Cellarium ex Ptolemæo, Plinio, Strabone, & aliis, *Geloni, Agathyrsi, Budini, Hamaxobii, Melanchlæni & Anthropophagi*, quos Ammianus ait, *palari per diversa, humanis corporibus victitantes*; ultimi in Orientem *Tanaitæ*, & in Septentrionem *Hyperborei*; inter Bastarnas autem & Rhoxolanos *Chuni*: quos tamen Ammianus lib. 31. cap. 2. *ultra paludes Mæoticas glacialem Oceanum accolere* scribit: Helmoldus autem Russiam lib. 1. cap. 1. describens: *Russia*, inquit, *vocatur a Danis Ostrogard, eo quod in Oriente posita, omnibus abundet bonis. Hæc etiam Chunigard dicitur, eo quod ibi sedes Hunnorum fuerit*: loquitur de Russia superiore, a Borysthene ad Volgam extensa. Demum de Asiatica Scythia seu Sarmatia, quæ Tanai & Volga includitur, agit Cellarius lib. 3. cap. 24. a pag. 881. ubi populos variorum nominum, sed obscuritate laborantes enumerans, plerosque eorum ait esse Nomades, Vagabundos, Hamaxobios; inter montes autem Ceraunios & Rha amnem, *Serbos* ponit. Difficillimum quidem foret, harum gentium omnium sedes discernere, & nomina cum hodiernis populis componere. Hoc tamen certum est, Geographos antiquos in eorum populorum nominibus exprimendis non tam proprietati nominum indulsisse, quam epithetis a Græca lingua petitis: cujusmodi sunt

hæc, *Nomades*, *Georgi*, *Hamaxobii*, *Troglodytæ*, *Basilidæ*, *Melanchlæni*, *Anthropophagi*, *Hyperborei*: vel a fluminibus, ut, *Istrici*, *Axiacæ*, *Borysthenitæ*, *Tanaitæ*.

VII. Prima Russorum mentio apud profanos Scriptores sub nomine Rhoxolanorum.

Cæterum ut ad Russos redeam, prima eorum mentio sub nomine *Rhoxolanorum* occurrit apud Strabonem, qui Tiberio imperante res Geographicas scripsit. Sic autem de Rhoxolanis lib. 2. cap. 114. " Habitant autem ultra Borysthenem „ ultimi notorum Scytharum, Ρ'ωξολάνοι, (1) Rhoxolani, „ magis versus meridiem siti, quam extrema ultra Britan„niam cognita. Ulteriora jam frigus habitari non sinit. Ab „ his versus meridiem supra Mæotidem sunt Sauromatæ „ & Scythæ, usque ad orientales Scythas ". Idem lib. 7. cap. 294. " Quid autem sit ultra Germanos, & alios iis con„fines, sive ii sunt Bastarnæ, ut plerique putant, sive alii „ interjecti, sive Jazyges, sive Rhoxolani, sive alii in curri„bus domicilia habentes (*Hamaxoichi scilicet, sive Hamaxo„bii*) non est facile dictu". Et cap. 306. regionem totam describit, quam Slavi omnes, sed præsertim Rhoxolani occupant: " Regionis autem totius, quæ jam dicto inter Istrum „ & Borysthenem intervallo interjacet, prima portio est so„litudo Getarum: & deinde Tyrigetæ *(idest ad Tyram flu„vium habitantes:)* Post hos Jazyges Sarmatæ, & qui Basilii, „ idest, Regii dicuntur, & Urgi, quorum plerique noma„des sunt, quidam etiam agriculturæ operam navant: (*quos „ Mela Georgos vocat*:) Hos ferunt etiam sæpe ad utramque „ Istri partem habitasse. In Mediterraneis Bastarnæ sunt, „ Tyrigetis (*ad Ortum positis*,) & Germanis (*ad Occasum*) „ confines (*idest, intermedii*) ac fere ipsi quoque Germanici „ generis, in plures divisi populos: nam Atmoni nominan„tur alii, alii Sidones: Peucini vero, qui insulam Peucen „ occuparunt. Ρ'ωξολανοὶ, Rhoxolani maxime septentriona„les, qui campos inter Tanaim & Borysthenem incolunt. „ Nam quantum est nobis cognitum regionis septentriona„lis,

1 *Rhoxolani*. Ita emendatiores codices Strabonis: cui consonant Plinius, Spartianus, alii Quidam legunt *Roxani*: alii *Roxoani*: Æneas Sylvius, seu Pius II in lib. de Polonia, Lithuania & Prussia; *Rutheni*, inquit, *quos appellare Strabo videtur Rosanos*, *Lithuanis contermini sunt*. Roxani sive Roxi videntur primo appellati: postea *Roxalani*, quasi *Roxi Alani*.

„ lis, a Germania usque ad Caspium mare, id omne est campestre. An supra Rhoxolanos habitet aliquis, nescimus". Græcus Codex, Xylandro notante, habebat Ρ'ωξανοὶ, *Rhoxani*: sed disertè lib. 2. est Ρ'ωξολανοὶ, de his ipsis: & in Epitoma Strabonis, Ρ'ωξοανοί. Verum præter Strabonem, alii etiam Græci Latinique veteres, legunt *Roxolani*: Rectius, ut puto, *Roxalani*, quasi *Roxi Alani*: nimirum inter Tanaim & Borysthenem habitantes; nam Alani Asiatici trans fluvium *Rha* seu Volgam, sedes habent.

Subjungit Strabo de Rhoxolanis: "Rhoxolani etiam contra Mithridatis Eupatoris Legatos στρατηγὺς, pugnaverunt, Tasio ipsos ducente, ut suppetias ferrent Palaco Sciluri filio: ac creditum quidem est eos esse bellicosos; sed adversus compositam probeque armatam phalangem, quævis barbarica natio & levis armaturæ exercitus, parum habet virium. Itaque Rhoxolanorum quinquaginta millia, vim (1) trecentorum (tot enim in acie habuit Diophantus Mithridatis στρατηγὸς legatus) non sustinuerunt; sed plerique eorum occisi sunt". Mox eorum vivendi genus describit. "Utuntur galeis de crudis boum tergoribus, ac thoracibus: peltas gerunt cratibus contextas: arma iis hasta, gladius, arcus: eorum similes sunt & reliqui plerique. Scenæ nomadum subcoactitio genere compactæ, infixæ sunt vehiculis, in quibus ii degunt: circum eas versantur pecora, quorum lacte, caseo, & carnibus victum suppeditant: sequuntur autem ipsi pascua, subinde herbosa occupantes loca: hyeme in paludibus Mæotidi propinquis, æstate etiam in campis. Tota autem regio algida est „ usque

VIII. Rhosi Dromitæ, sive Rhoxalani.

1 Græcus habet: ἐκεῖνοι γοῦν περὶ πέντε μυριάδας πρὸς τριακόσια &c Ubi Xylander: *mox, ubi asteriscum signavi, est in Græco* τριακόσια. τὸ ς, *quo numerus debuit exprimi exercitus Diophantici. Sed corruptus est locus. Ego divinare nolui, ut vel* τάγματα, *vel aliquid aliud subjicerem: nam Interpres LX millia verterat, nescio quid sequutus, inepte quidem. Quid enim memorabile est, aut qui ad rem propositam facit, a LX. millibus vinci milia L?; Itaque codex melior consulendus*. At memorabile est πέντε μυριάδας vinci a τριακοσίοις, uti plerique Codices habent: quamquam nonnulli veteres legunt πρὸς ἓξ τοὺς διακοσίους, quod certo corruptum est. Inde tamen antiquus interpres vertit *LX millia*, nimirum, ἓξ μυριάδας, *sex Myriades*: quod Xylander advertere debuerat.

„ usque ad maritima inter Borysthenem & ostia Mæotidis, „ loca. Regem quoque eorum nominat, qui contra Philip- „ pum pugnavit: Ateas is, qui contra Philippum Amyntæ „ filium bellum gessit, videtur plurimis istorum locorum „ barbaris imperasse ". Anteam appellat Lucianus lib. de Longævis Tom.2. pag. 469. edit. Amstel. Ἀντέας σκυθῶν βασιλεὺς, *Anteas Scytharum Rex, ad fluvium Istrum contra Philippum pugnans occubuit, supra annos nonaginta natus*. Demum cap.307. *Dromon Achillis* memorat, peninsulam in mare porrectam, longitudine stadiorum circiter mille versus ortum Solis, extentam, latitudine maxima duorum stadiorum, minima, jugerum quatuor, distantem a continente utrinque cervice sua stadiis sexaginta. Hanc peninsulam post Leucen Borysthenis ostio objectam insulam, ponunt Geographi. Mela lib.2. cap.7. " Leuce Borysthenis ostio objecta, parva ad- „ modum: & quia ibi Achilles situs est, Achillea cognomine. Et cap.1. " Achilles infesta classe mare Ponticum ingressus, „ ibi ludicro certamine celebrasse victoriam, & quum ab ar- „ mis quies erat, se ac suos cursu exercitavisse memoratur. „ Ideo dicta est δρόμος Ἀχίλλεως". Plinius lib.4.cap.12. " In- „ sula Achillis, tumulo ejus viri clara. Ab ea cxxv. millibus „ passuum peninsula ad formam gladii in transversum por- „ recta, exercitatione ejusdem, cognominata Dromos Achil- „ leos, cujus longitudinem octoginta millium passuum tra- „ dit Agrippa". Ab hoc *Dromo* dicti Russi *Dromitæ*, de quibus supra ex Simeone Logotheta, & Anonymo Theophanis Continuatore. Certe Rhoxolani hucusque hieme pecora sua cogebant, Strabone teste.

Post Strabonem, alii Græci Latinique Scriptores, expressam *Rhoxolanorum* mentionem faciunt. Plinius lib.4.cap.12. *Ab Istro in plenum quidem omnes Scytharum sunt gentes*: & post pauca: *mox Alani* & *Rhoxalani*. Tacitus Othonis Sylvii, qui octavus post C. Cæsarem apud Romanos imperavit, tempora persequens lib.17. versus finem ait: *Roxolanos Sarmaticam gentem* cæsis duabus cohortibus Romanis, in Mœsiam irrupisse. Spartianus in Hadriano cap.6. *Cum Rege Roxolanorum, qui de imminutis stipendiis querebatur, cognito negotio pacem composuit*. Dio Cassius lib.71. scribit, *Roxolanos* cum Jazygis, ad

ad latus Mæotidis habitantes, Aſiæ & Græciæ commerciorum cauſa innotuiſſe. Demum Ammianus Marcellinus de populis circa paludis Mæotidis ſtagna habitantibus lib. 22. cap. 16.
,, Jaxamatæ, & Mæotæ, & Jazyges, Roxolanique & Alani, &
,, Melanchlænæ, & cum Gelonis Agathyrſi".

IX. An Rhoſsicus Princeps ſub Conſtantino Magno Dapifer.

Itaque primum Ruſſorum nomen, quod ad Græcos Latinoſque manavit, *Rhoxolani*, ſeu *Rhoxi Alani*. Si vero Nicephoro Gregoræ fides eſt adhibenda, iidem populi *Roſi* dicebantur etiam temporibus Conſtantini Magni. Sic enim ſcribit lib. 7. num. v. de populis, qui dignitatis gradum aliquem ab Imperatoribus accepturi, Romam accedebant." Quum ſumma rerum ad Romanos devoluta eſſet, potentia Urbis ipſos prope cœlos attingebat. Eorum enim Conſules, & Imperatores, ὕπατοι τούτων καὶ αὐτοκράτορες, alii Africam & Libyam, alii Galliam & Iberiam, & Celticam, alii pleraſque Aſiæ & Europæ provincias ſubegerunt, uſque ad Tanaim & Gades. Ac tum ſervitutis lege aſtricti, alii aliunde Romam ad dominam Urbem in dies confluebant, Duces, Satrapæ, Reges, principes nationum, & rectores provinciarum: alii, ut Cæſaribus, & Auguſtis innoteſcerent; alii, ut dignitatis gradum & locum aliquem in Cæſareo Senatu ſortirentur. Accedebant & alii Viri clari & ſpectati, ut reverentiæ & honoris cauſa in Civitatem adſcriberentur, & illuſtri aliquo nomine Romano ornarentur: quemadmodum Joſephus Hebræus ex Palæſtina oriundus, & Ptolemæus, qui de rebus Aſtronomicis omnium optime ſcripſit. Illinc quippe uterque cognomen accepit, *Flavii* quidem Joſephus; Ptolemæus vero *Claudii*. Tum igitur confluentibus undecumque Principibus Parthicis, Perſicis, & cæteris omnibus, alii alias appellationes primitus ſortiti ſunt. Magni autem Conſtantini temporibus, Roſſicus locum, & dignitatem Dapiferi, ὁ δὲ Ῥωσικὸς τὴν στάσιν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπὶ τῆς Τραπέζης παρὰ τοῦ μεγάλου κεκλήρωται Κωνσταντίνου: Peloponneſi rector, τὰ τοῦ Πρίγκιπος, *Principis*: Atticæ, & Athenarum, τὸ τοῦ μεγάλου Δουκὸς, *magni Ducis*: Bœotiæ, & Thebarum, τὸ τοῦ μεγάλου Πριμμικηρίου, *Magni Primicerii*: magnæ vero Siciliæ, τὸ τοῦ Ῥηγός, *Regis*: alii de-

,, nique

„ nique alios titulos obtinuerunt". Hæc Gregoras: cujus testimonio usus Kulcinius in Append. ad Specimen Ecclesiæ Ruthenæ pag. 105. " Sæculo quarto, *Inquit*, Nicephorus „ Gregoras lib. 7. cap. 5. scribit, Principem Rossiacum, idest „ quemdam e Russia oriundum Magnatem, fuisse Aulicum „ Dapiferum Constantini Magni Romanorum Imperatoris. „ Quamvis autem P. Ribera putet Gregoram intelligendum „ esse potius de Rassiano, quam de Rossiaco Principe; hoc „ tamen Russis seu Moscis non obstat. Constat enim ex di- „ ctis Russos affines esse Rascianis, eandemque utrosque „ habere originem". Ita Kulcinius etiam fabulosa quæque ad Rusſos trahere conatur, modo antiquitatem gentis commendent. Atqui de gentis antiquitate quis dubitet, nisi qui *Scythas* & *Sarmatas* ignorat? Rossiacum vero Principem, qualem Gregoras describit, sub Constantino Magno *Dapiferi* titulo fuisse insignitum, commentum Græcanicum est, de quo hæc sapientissime Cangius in notis ad eundem Gregoram: „ Quæ hic de Russiæ seu Moscoviæ Principi, ἐπὶ τραπέζης, „ seu *Dapiferi*; Moreæ seu Peloponnesi Domino, *Principis*; „ Athenarum, *Magni Ducis*: Bœotiæ & Thebarum, *Magni* „ *Primicerii*; ac denique Siciliæ, *Regis*, a Constantino Ma- „ gno datis dignitatibus commentatur Gregoras, meræ sunt „ ac aniles omnino fabulæ, quas refellere, operam esset lu- „ dere. Nam ut de Russica taceam, quæ nullibi occurrit, cæ- „ teræ non a Græcis, sed a Latinis manarunt. Qui enim ex „ nostris post captam urbem Athenis imperarunt, Ducum „ appellationem vel sibimet adscripserunt, vel ab Imperato- „ ribus Latinis obtinuerunt: iisque simul & Thebis impera- „ runt, quamvis Gregoras diversos fuisse Athenarum & The- „ barum dominos hic innuat, licet infra Cap. VII. contra- „ rium agnoscat; qui quidem μεγάλοι Κύριοι a Græcis, a no- „ stris vero *Grands Sires*, idest, *Magni Domini*, propter „ vastiorem eorum dominationem, vulgo appellabantur; non „ vero ex voce Πριμμικήριος corrupta, ut hic, & Cap. VII. „ nugatur.

X. Monita Constantino Magno tributa ad retundendas importunas Russorum

Ante Nicephorum Gregoram infinitæ propemodum fabulæ ad Constantinum Magnum Byzantii a Græcis referebantur. Paucas seligo e Constantini Porphyrogeniti libro de admu-

administrando Imperio Par. 2. cap. XIII. ubi quid respondendum sit Russis, Chazaris, aliisque borealibus populis a Byzantino Imperatore aliquid postulantibus, filium suum docet Porphyrogenitus. *Scito*, inquit, *Borealibus omnibus populis, quasi a natura insitam esse divitiarum cupidinem insatiabilem: quamobrem omnia quærunt, omnia expetunt, neque concupiscentiam termino ullo circumscriptam habent; sed plura semper cupiunt, ac pro exigua opera maximam mercedem referri postulant. Id eoque importunas illorum petitiones, ac imprudentes postulationes suasione ac prudentiæ excusatione subvertere atq; inhibere oportet: quæ quidem quantum usu & experimento percepi, ut compendio dicam, hujusmodi futuræ sunt. Si quando sive Chazari, sive Turcæ, sive Russi,* εἴτε Χάζαροι, εἴτε Τοῦρκοι, εἴτε καὶ Ῥῶς, *sive aliæ quæpiam Boreales & Scythicæ gentes, ut plerumque accidit, Imperiales vestes, coronas, aut stolas, cujusdam præbiti ministerii causa, sibi transmitti postulent, ita te excusatum oportet. Hujusmodi stolæ & coronæ, quæ nos* Καμιλαύκια, Camelaucia *vocamus, neque hominum opera confecta, neque humana industria excogitata sunt. Sed ut ab historia veteri in libris arcanis scriptum reperimus; quando Deus Constantinum illum Magnum Imperatorem effecit, qui primus Christianorum Imperium tenuit, illi per Angelum tales stolas & coronas, quas nos Camelaucia vocamus, misit, jussitque ea deponere in magna Sancta Dei Ecclesia, quæ de nomine Sapientiæ Dei Enhypostatæ, Sancta Sophia appellatur; nec quotidie illa uti præcepit, sed tantum in publico & magno Dominico festo. Quare ex jussu Dei hæc deposita, & supra sacram mensam in Altari ipsius Templi suspensa manent, & in ornatum Ecclesiæ deputata sunt. Reliqua autem indumenta & saga Imperialia, supra hanc sacram mensam extensa jacent. Quum porro Domini & Dei nostri Jesu Christi festum inciderit, ex hujusmodi stolis & coronis ea accipiuntur a Patriarcha, quæ tum opportuna & convenientia sunt, qui ea ad Imperatorem mittit, isque illis tamquam minister Dei in processu tantum induitur: atque rursum, postquam illis est usus, ea remittit in Ecclesiam, ubi reponuntur de more. Quin etiam Sancti & Magni Constantini in Dei Ecclesiæ sacra mensa maledictio scripta est, ut ipsi per Angelum Deus mandavit: Ut si quis Imperator pro quacumque necessitate aut rerum conditione, sive ex intempestiva cupidi-*

rum, Chazarorum, Turcorum, aliorumque Scytharum petitiones.

pidine, ex iis quædam auferat, ac sive ipse iis utatur, aut aliis præbere audeat; quasi hostis & Dei jussorum inimicus, anathemate feriatur, & ab Ecclesia expellatur. Si vero ipse quoque alia illis similia efficere velit, ipsa quoque Ecclesia recipiat, libera voce petentibus Episcopis omnibus, & Senatu: neque vel Imperatori, vel Patriarchæ, vel cuiquam hominum facultas sit, rerum hujusmodi quampiam ex Sancta Dei Ecclesia exportare, sive stolæ eæ sint, sive coronæ. Sane iis qui ex hujusmodi Dei mandatis quodquam evertere velit, magna impendet formido. Nam quidam Imperator, Leo is vocabatur, qui etiam ex Chazaria uxorem duxerat, quum inconsulto ausu quodpiam ex hisce stemmatibus abstulisset, etsi Dominico non occurrente festo, atque id præter Patriarchæ voluntatem, hunc sibi ornatum imposuit; ac subito carbone in faciem erumpente, magnis inde cruciatus doloribus, misere periit, ac sibi ante tempus mortem maturavit. Atque ex subitanea illa hujusmodi audaciæ ultione is exinde mos inductus est, ut Imperator coronam accepturus, juret, & profiteatur se nihil mandatis & consuetudinibus antiquis hujusmodi adversum aggressurum aut cogitaturum esse; atque ita a Patriarcha coronetur, & statutæ solemnitati congruentia peragat & absolvat. Hæc de Imperialibus indumentis. Subjungit, traditum quoque a Constantino Magno, nequis Imperator exteros populos Græci ignis conficiendi artem edoceat, aut cum iis connubia contrahat. *Ita quoque de Græco igne, qui per Siphones emittitur, curam habeas, & sollicitudiuem, oportet, ut si quando hunc petere audeant, ut a nobis plerumque petierunt, hujusmodi eos verbis repellere & amandare posses: Istud quoque per Angelum magno & primo Christiano Imperatori Sancto Constantino ostensum est, qui monita & præcepta gravia ea de re ab eodem Angelo accepit: (quod a majoribus certo testimonio edidicimus:) ut apud solos Christianos, & in Imperatoria tantum urbe paretur, & non alibi, nisi ad aliam quamcumque gentem transmittatur vel tradatur.* Addit Angelicas minas contra hujus mandati transgressores, & pœnam cuidam e Ducibus Romanorum inflictam, qui acceptis gentilium quorumdam muneribus hunc ipsis ignem tradiderat: denique *si unquam natio quædam ex infidelibus & inhonoratis Borealibus, affinitatem cum Romano Imperatore contrahere voluerit, vel filiam ejus spon-*

ſponſam accipere, vel ſuam illi elocare, ita ut vel Imperatoris, vel filii ejus uxor ſit; hujuſmodi filium ſuum verbis idem Conſtantinus Porphyrogenitus abſurdam hanc petitionem propulſare docet. *Hac item de re interdictum, ac terribilis immutabiliſque conſtitutio a Magno & Sancto Conſtantino in ſacra menſa Catholicæ Chriſtianorum Eccleſiæ Sanctæ Sophiæ deſcripta eſt; ne unquam Imperator Romanus affinitatem contrahat cum gente, quæ peregrinis, & a Romano ſtatu alienis moribus utatur; maximeque ſi alienæ fidei, & baptizata non ſit; Francis tantum exceptis: hos quippe ſolos excepit Magnus ille & Sanctus Conſtantinus, quia illis ex partibus originem duxerat... Certe ſupra memoratus Leo Imperator, qui coronam, ut jam diximus, improbe ac temere, abſque Patriarchæ conſenſu ex Eccleſia accepit ſibique impoſuit, ac condignas ſubito ſceleris pœnas dedit; auſus item hoc Sancti illius Imperatoris, quod, ut jam declaratum eſt, in ſacra menſa deſcriptum erat, vilipendere & pro nihilo habere; ubi ſemel Dei legumque divinarum metum omnem excuſſerat, cum Chazariæ Chagano matrimonialem contractum inſtituit, filiamque ipſius uxorem accepit, cum magno tam ſuo, quam Imperii Romani opprobrio, quod avita præcepta violaſſet ac pro nihilo habuiſſet; præter quam quod ne Chriſtianus quidem orthodoxus eſſet, ſed hæreticus & imaginum hoſtis: ideo, harum ſcilicet impietatum cauſa, in Sancta Dei Eccleſia aſſidue excommunicatur & anathemate damnatur.... Quodſi reponant: cur Dominus Romanus Imperator cum Bulgaris affinitate junctus eſt, neptemque propriam Domino Petro Bulgaro elocavit? Ita reſpondendum eſt: quia Dominus Romanus Imperator, vir indoctus & illiteratus erat, neque in Regia educatus fuerat, neque a principio Romanis legibus & moribus obſequutus, neque ex Imperatorio & nobili genere ortus... hoc tantum uſus rationabili obtentu; iſto nempe modo ingentem captivorum Chriſtianorum multitudinem liberari: Chriſtianos item eſſe Bulgaros & ejuſdem fidei: præterea neque vere Principis & legitimi Imperatoris filiam eſſe; ſed tertii poſtremi atque ſubjecti, qui nullam in rebus Imperii poteſtatem haberet*. Hæc ſunt Conſtantini monita ad filium, *quorum*, inquit, *notitia, magno tibi uſui eſſe, & admirabilem te præbere poſſit*: Fabularum ſcilicet venditorem, qui Chazaris, Turcis, Ruſſis, aliiſque Borealibus & Scy-

thicis gentibus, magna tunc rerum inscitia insignibus, siquid a Byzantino Imperatore importune petiissent, quod is concedere nollet, advocato per machinam Deo, dictitaret, id per Angelum Constantino Magno Imperatori fuisse olim interdictum, & ab eodem Constantino Successoribus mandatum, ne alteri cuicumque genti traderetur; addito etiam commento, *quod a majoribus certo testimonio edidicimus*, *quod in sacra Templi Sophiani mensa descriptum est*. Quæ vero a Porphyrogenito aliisve Imperatoribus Græcis excogitata sunt ad repellendas importunas Scytharum petitiones, effugia, mox ab oscitantibus Scriptoribus pro rebus vere gestis in suos sunt annales relata. Redeo ad Russos.

XI. An Russus, Rhossi Episcopus Antipater.

Alterum de antiquitate nominis *Russici* testimonium profert Kulcinius loc. cit. inquiens: " Eodem sæculo (quarto) „ Antipater Episcopus Ros, seu Rossus, aut Russus interfuit „ Concilio Antiocheno, legiturque subscriptus in Synodali „ Epistola data ad Jovianum Imperatorem, ut ex Socrate lib. 3. „ cap. 21. narrat Cardinalis Baronius in Appendice de Ru„ thenis. Unde sæculo quarto non jam Russorum nomen in „ Orbe claruisse, sed & Christi fidem in aliquo Russiæ angu„ lo viguisse eruitur". Verum hæc quoque altera est ejusdem Kulcinii allucinatio: non enim Socrates de Episcopo Rossico sive Russico loquitur, sed de Episcopo Rhosi urbis ad sinum Issicum in confinio Syriæ & Ciliciæ positæ: qua de urbe hæc Strabo lib. 16. cap. 751. *Hinc ad mare est Seleucia*, & *Pieria*, *mons Amanus continuus*, καὶ ἡ Ῥωσσὸς μεταξὺ Ἰσσοῦ, καὶ Σελευκείας ἱδρυμένη, & *Rhossus inter Issum & Seleuciam posita*. Plinius lib. 5. cap. 21. *Oppidum Rhosos*: & *a tergo Portæ*, *quæ Syriæ adpellantur*, *intervallum Rhosiorum montium & Tauri*. Ptolemæus, ut & Strabo, geminata litera Ῥωσσὸς, *Rhossus*, scribit: Eusebius quoque lib. 6. histor. Eccl. cap. 12. ἡ κατὰ Ῥωσσὸν παροικία, *Parochia*, *quæ circa Rhossum est*: Plutarchus denique in Demetrio pag. 904. αὐτῷ περὶ Ορωσσὸν ἀπήντησε Σέλευκος, *ei* (Demetrio) *occurrit Seleucus circa Orossum*, lege Ῥωσσὸν, *Rhossum*; ex Cilicia enim huc venerat Demetrius, recte monente Cellario Geogr. antiq. lib. 3. cap. 12. pag. 409. At aliis est *Rhosus*, vel *Rosus*. Sic Peutingerianæ Tabulæ, *Rosus*: Hieroclis notitiæ in Cilicia secunda, Ῥῶσος, *Rhosus*: So-

Socrati lib. 3. cap. 25. Antipater vocatur Episcopus Ῥώσου, *Rhosi*: demum in Synodo VII. Act. 4. ἐν Ῥωσοπόλει τῆς Κιλικίας, *Rhosopoli Ciliciæ*: nam quia ibi desinit Sinus Issicus, idcirco nonnulli eam in Cilicia censent: *quæ diversitas* (inquit Cellarius loc. cit.) *ab incerto finium Ciliciæ atque Syriæ manavit*. Cæterum origo nominis pura puta est Syriaca: a voce nimirum, ܪܝܫ, *Rosc*, quæ *Caput* & *principium* significat: est enim principium sive Syriæ, sive Ciliciæ: & in capite montis posita: adeoque nihil ipsi commune cum *Rossis* populis, a *Rosseja* seu dispersione nuncupatis.

Miror, Kulcinium de Russorum origine scribentem, non advertisse, id nomen longe ante Christi nativitatem in Græca τῶν Septuaginta Interpretum Versione diserte legi. Quod enim Latinus vertit Ezechiel. 38. vers. 2. *Pone faciem tuam contra Gog in terra Magog, principem capitis Mesech & Thubal*: Græcus sic reddit, στήρισον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ Γὼγ, καὶ ἐπὶ τὴν γῆν τοῦ Μαγὼγ, ἄρχοντα Ῥὼς, Μοσὸχ, καὶ Θοβελ: *Obfirma faciem tuam contra Gog, & contra terram Magog Principem Rhos, Mosoch, & Thobel*. Sequitur vers. 3. ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ σὲ Μαγὼγ, καὶ ἐπὶ τὴν γῆν Μαγὼγ, ἄρχοντα Ῥὼς, Μοσὸχ, καὶ Θοβελ: *Ecce ego super te, Magog* (al. Γὼγ, Gog) *& super terram Magog, principem Rhos, Mosoch, & Thobel*. In Hebraico textu (quemadmodum supra diximus) ambigua est vocis ראש *Rhos*, significatio: vel enim appellativum est, נשיא ראש משך, *Principem capitis Mesech*, uti præter Latinum Syrus etiam interpretatur, ܣܝܡ ܐܦܝܟ ܥܠ ܓܘܓ ܘܥܠ ܐܪܥܐ ܕܡܓܘܓ ܡܕܒܪܢܐ ܘܪܫܐ ܕܡܫܟ ܘܬܘܒܠ. *Pone faciem tuam contra Gog, & contra terram Magog, rectorem, & caput Mesech & Thobel*: vel proprium, uti Septuaginta Interpretes intellexerunt, ἄρχοντα Ῥὼς, Μοσὸχ, καὶ Θοβὲλ, *Principem Rhos, Mosoch, & Thobel*. Utramvis Versionem sequamur, quoad substantiam rei nihil differt: sermo est enim de Scythis, Moschis & Tibarenis circa Pontum Euxinum habitantibus. At notabile est valde, quod etiam sub Ptolemæo Philadelpho, cujus temporibus Græca Scripturarum versio adornata est, Rhossi Moschis & Tibarenis conjuncti fuerint: Rhossi, inquam, idest,

XII. Rhos in Ezechiele memoratus, Russorum Princeps.

 ad

ad Rhos sive Araxem fluvium habitantes populi, qui postmodum, Ponto Euxino trajecto, ultra Mæotidem sedes habuerunt, ut Alanis mixti, *Ros-alani* sunt appellati. Hoc de Rhossis testimonium est omnium vetustissimum: sed neque Patribus ignotum; nam de Hunnis in Romanum Imperium sub Theodosio juniore & Valentiniano invadentibus, hunc ipsum Ezechielis locum interpretatus est Proclus Episcopus apud Socratem lib.7. Hist. Eccles. cap.43. his verbis: "Tunc
„ etiam Proclus Episcopus sermonem faciens in Ecclesia,
„ quum Ezechielis prophetiam saluti tum a Deo collatæ ada-
„ ptavisset, ingenti plausu & admiratione exceptus est. Pro-
„ phetia autem sic habet: Καὶ σὺ υἱὲ ἀνθρώπου, προφήτευσον
„ ἐπὶ Γὼγ ἄρχοντα Ῥῶς, Μισὸχ, καὶ Θόβελ: & tu fili ho-
„ minis, prophetiza super Gog principem Rhos, Misoch,
„ & Thobel. Judicabo enim illum morte & sanguine & im-
„ bre inundante & lapidibus grandinis". *Cætera*. Historia Hunnorum a Socrate ibi sic narratur. "Dux quidam eorum,
„ cui nomen erat Ῥούγας, *Rhugas*, fulmine perculsus interiit:
„ deinde sequuta pestis, maximam partem Barbarorum, qui
„ sub illo erant, neci dedit. Neque vero hic malum substi-
„ tit: sed & ignis e cœlo missus, multos ex iis qui super-
„ fuerant, absumsit. Atque ea res gravissimum terrorem in-
„ cussit Barbaris, non tam propterea, quod contra bellico-
„ sam Romanorum gentem bellum movere ausi fuissent,
„ quam quod præpotentem Deum iis auxilio esse intellige-
„ rent". Hæc Socrates. Apud Priscum in Historia Gothorum, Ῥούας dicitur *Hunnorum Rex, cui successit Attila*. Apud Jornandem, *Roas* vocatur frater Octari & Mundiuchi, patruus Attilæ. *Roilam* appellat Langus interpres Nicephori: qua ratione adductus, nescio: nam in Nicephoro Ῥούγας scribitur perinde ac in Socrate. Valesius in Annotationibus ad hunc Socratis locum, in Langum invehitur, quod nomen *Rhos* pro Russis intellexerit." Ἄρχοντα Ῥῶς, *inquit*, sic ha-
„ bet Editio Septuaginta Interpretum in capite 38. Ezechie-
„ lis. Sed vox illa Ῥῶς, deest in Versione Vulgata, pro qua
„ Hieronymus *Caput* interpretatur hoc modo: *Principem ca-*
„ *pitis Mosoch*. Quare quod Langus hic annotat de Russis, meo
„ qui-

„ quidem judicio alienum est ab hoc loco". Imo nihil aptius, nihil congruentius: nam Hunni, quorum Rex Rhugas, erant e Slavorum gente: adeoque & Rhossi sive Roxalani, qui & ipsi *Hunni*, eorumque regio *Chunigard*, idest, *Hunnorum* regio, quemadmodum supra ex Helmoldo, ac Theophane observavi.

Post allatum Græcæ Versionis testimonium, præter *Rhoxalanorum* nomen, nullus adhuc mihi occurrit Scriptor, qui disertam *Rhos*, sive *Russorum* mentionem fecerit nono sæculo antiquior. Ac primo quidem e Latinis Liutprandus, Cremonensis Episcopus, qui anno Chr. 968. ab Otthone magno Imperatore ad Nicephorum Phocam missus est, in hist. rerum ab Europę Imperatoribus & Regibus gestarum lib. 1. cap. 3. hęc habet de Russis. *Constantinopolitana urbs, quæ prius Byzantium, nova nunc dicitur Roma, inter ferocissimas gentes est constituta. Habet quippe ab aquilone Hungaros, Pizenacos, Chazaros, RUSSIOS, quos alio nomine nos Nortmannos appellamus, atque Bulgaros nimium sibi vicinos: ab Oriente Bagdas; inter Orientem & meridiem, Ægypti Babyloniæque incolas: a meridie vero Aphricam habet, & notam illam vicinam sibique contrariam insulam Cretensem; cætera vero, quæ sunt sub eo climate nationes, Armenii scilicet, Persæ, Chaldæi, Avasgi huic deserviunt*. Idem lib. 5, cap. 6. de pugna navali Romani Lacapeni Imperatoris cum Ingero Rege Russorum sive Nortmannorum. *Gens quædam est sub Aquilonis parte constituta, quam a qualitate corporis Græci vocant Russos, nos vero a positione loci vocamus Nortmannos. Lingua quippe Teutonum* Nord *Aquilo*, Man *autem mas seu vir dicitur: unde & Nortmannos Aquilonares homines dicere possumus. Hujus denique gentis Rex Inger vocabulo erat, qui collectis mille & eo amplius navibus, Constantinopolim venit. Quod Romanus Imperator ut audivit, quoniam navalem exercitum suum directum contra Saracenos & ad insularum custodiam habuit, æstuare cœpit cogitationibus. Quumque cogitationibus non paucas insomnes noctes duceret, & Inger cuncta mari vicina diriperet; nunciatum est Romano, xv. semifracta se habere Chelandria, quæ populus ob vetustatem sola reliquerat. Quod ut audivit,* τὰς ναυπηγὰς, *hoc est navium fabricatores ad se venire præcepit, quibus ait: properantes sine dilatione ea, quæ re-*

XIII. Russorum mentio apud Latinos noni & decimi sæculi Scriptores.

remanserunt Chelandria præparate. Sed & argumentum non solum in prora quo ignis projicitur, verum etiam in puppi, insuper in utriusque lateribus ponite. Compositis itaque secundum jussionem suam Chelandriis, sapientissimos in eis viros collocat, atque ut Regi Ingero occurrant, denunciat. Profecti denique, quum in pelago eos impositos Rex Inger aspiceret, exercitui suo præcepit, ut viros illos caperet, & non occideret. Denique miserator & misericors Dominus, qui se colentes, se deprecantes, se adorantes, non solum protegere, verum etiam victoria voluit honorare, ventis tunc placidum reddidit mare, Secus enim ob ignis emissionem Græcis erat incommodum. Igitur in Russorum medio positi, ignem circum circa projiciunt. Quod dum Russi conspiciunt, e navibus confestim sese in mare projiciunt, eliguntque potius aquis submergi, quam igni cremari. Alii tunc loricis & galeis onerati, nunquam visuri ima pelagi petunt: nonnulli vero natantes inter ipsos maris fluctus uruntur, nullusque die illa evasit, qui fuga sese ad terram non liberavit. Russorum etenim naves ob parvitatem sui ubi aquæ minimum est transeunt, quod Græcorum Chelandria ob profunditatem sui facere nequeunt. Ingenti Inger confusione postmodum ad propria est reversus. Græci vero victoria potiti, vivos secum multos ducentes, Constantinopolim regressi sunt læti. In hunc Liutprandi locum Muratorius tom. 1. Antiquitatum Italicarum medii æqui pag. 25. hanc notam apponit *Nortmanni, uti dedicimus a Liutprando, simulque testantur Ermoidus. Aimoinus,* Willelmus *Brito, Guilielmus Apuliensis, & alii) nihil aliud significabat, quam* homines aquilonares: *quæ appellatio non certum quempiam populum, sed omnes Aquilonaris regionis populos complectitur. Igitur, ut arbitror, e Baltico præsertim in Oceanum piratæ Septentrionales erumpebant, & quo majoris prædæ spes erat; illuc veladabant. Quod vero* Dani, Sveci, *ac* Norvegi, *propiores & notiores Gallis forent, hinc Nortmanni omnes ex iis tantum nationibus conflati credebantur. Dudo de S. Quintino, qui jussu Richardi* 1. *Normanniæ Ducis (erat hic Rellonis primi Ducis nepos) circiter annum* 990. *res gestas Normannorum literis consignavit: Scanziam, seu Scandinaviam insulam (quam Vaginam gentium, & omnium Barbarorum patriam, sed perperam, veteres Scriptores fecerunt) a Danubio ad Scythici usque Ponti confinium diffu-*

diffusam ortum dedisse Nortmannis scribit. Est autem ibi (ita ille subjungit) *tractus quamplurimus Alaniæ, situsque nimium copiosus Daciæ, atque meatus multum profusus Getiæ. Illic ergo is collocat non Dacos solum, sed etiam Getas, qui & Gothi, Sarmatas, Hamabaxios* (lege, Hamaxobios) *Troglodytas*, & *Alanos. Præsertim vero ex Dacia, hoc est Dania, Nortmannos erupisse refert*. Et mox. *Ac proinde verisimile admodum est, Russos quoque seu Moscovitas, ac Sarmatas, ad eandem prædam concurrisse, utpote qui jam tunc ad Balticum, sive Codanum mare, & ad Scythici usque Ponti confinium, ex Europæ parte pertingerent; ex Asiæ vero usque ad Pontum Euxinum*. Ibid. pag. 24. *Sub Sarmatarum nomine Russorum sive Moscovitarum gentem amplissimam noverunt olim ac memorarunt Romani, in Asia simul ac Europa Boreali diffusam. Russi deinde, seu Rhossi, ac Rutheni appellati sunt, ut Photius, Porphyrogenneta, Cedrenus, Johannes Zonaras, aliique Græci Scriptores testantur*.

Alterum e Latinis profero Anonymum Annalium Bertinianorum Auctorem, qui ab anno Christi 741. exorditur, & in anno 882. desinit. Hunc edidit Duchesnius Tom. 2. Franc. Script. & Muratorius Tom. 2. Rer. Ital. Ad annum vero Christi 839. de Legatis ad Ludovicum Imperatorem ex Oriente advenientibus hæc scribit. *Venerunt etiam Legati Græcorum a Theophilo Imperatore directi, Theodosius videlicet Chalcedonensis Metropolitanus Episcopus, & Theophanius Spatharius, ferentes cum donis Imperatore dignis Epistolam. Quos Imperator quintodecimo Kalendas Junii in Ingulenheim honorifice suscepit. Quorum Legatio super confirmatione pacti, & pacis, atque perpetuæ inter utrumque Imperatorem, eique subditos amicitiæ & caritatis agebat, nec non de Victoriis, quas adversus exteras bellando gentes cœlitus fuerat assequutus, gratificatio, & in Domino exultatio ferebatur. In quibus Imperatorem, sibique subjectos amicabiliter datori victoriarum omnium gratias referre poposcit. Misit etiam cum eis quosdam, qui se, idest gentem suam, Rhos vocari dicebant. Quos Rex illorum Chacanus vocabulo ad se amicitiæ, sicut asserebat, causa direxerat. Petens per memoratam Epistolam, quatenus benignitate Imperatoris redeundi facultatem atque auxilium per Imperium suum totum ba-*

habere possent: quoniam itinera, per quæ ad illum Constantinopolim venerant, inter barbaras & nimiæ feritatis gentes immanissimas habuerant, quibus eos, ne forte periculum inciderent, redire noluit. Quorum adventus causam Imperator diligentius investigans, comperit eos Gentes esse Sveonum, exploratores potius regni illius, nostrique, quam amicitiæ petitores ratus, penes se eousque retinendos judicavit, quoad veraciter invenire posset, utrum fideliter eo, necne pervenerint. Idque Theophilo per memoratos Legatos suos, atque epistolam intimare non distulit, & quod eos illius amore libenter susceperit, ac si fideles invenirentur, & facultas absque illorum periculo in patriam remeandi daretur, cum auxilio remittendos; sin alias, una cum Missis nostris ad ejus præsentiam dirigendos, ut quid de talibus fieri deberet, ipse decernendo efficeret.

XIV. Rufsi a Græcis fcriptoribus memorati; & primum a Niceta in vita Sancti Ignatii.

E Græcis primus Nicetas, cognomento David, Paphlago, in Vita S. Ignatii Patriarchæ Constantinopolitani, edita per Raderum Ingolstadii anno 1604. *Russos* memorat. Is autem eidem S. Ignatio Synchronus vivebat circa annum Christi 878. De Russis vero ad annum 859. hæc scribit. *Interea athleta Christi* (Ignatius) *semestri Mytilenæ exacto, ab exilio redit; redit autem voluntate principum, restitutus non tam honori, quieti, & solatio, quam ignominiæ, vexationi, majorique afflictioni. Quanta enim inimicus in eo malignatus sit, quantasque ærumnas, Nicetas Regiæ classis Drungarius, cognomento Oryphas, quantas item contumelias, Photio & Principibus gratificaturus, irrogarit; quæ dicendi vis & copia assequatur? Quis speciatim hostium impetum, convicia, verbera, tormenta, quæ ille in familiares illius parricida manu exprompsit, exponat? Accessit & alia sancto viro calamitas.* Κατ' ἐκεῖνον γὰρ τὸν καιρὸν τὸ μιαιφονώτατον τῶν Σκυθῶν ἔθνος οἱ λεγόμενοι Ῥῶς, διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου προσκεχωρήσαντες τῷ στενῷ, καὶ πάντα μὲν χωρία, πάντα δὲ μοναστήρια διηρπακότες, ἔτι δὴ καὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου περιοικίδων κατέδραμον νησίων, σκεύη μὲν πάντα ληϊζόμενοι καὶ χρήματα, ἀνθρώπους δὲ τοὺς ἁλόντας πάντας ἀποκτείνοντες, πρὸς οἷς δὲ καὶ τῶν τοῦ πατριάρχου μοναστηρίων βαρβαρικῷ καταδραμόντες ὁρμήματι καὶ θυμῷ, πᾶσαν μὲν τὴν εὑρεθεῖσαν κτῆσιν ἀφείλοντο. εἴκοσι δὲ καὶ δύο τῶν γνησιωτέρων αὐτοῦ κεκρατηκότες

κότες οἰκετῶν ἐφ' ἑνὶ τροχαντῆρι πλοίου, τοὺς πάντας ἀξίναις κατεμέλησαν. *Ea tempestate Rhossi (sive Russi) gens Scytharum, a Ponto Euxino ad Stenum excursione facta, omnem circum regionem, omniaque monasteria deprædati sunt: Insulanorum quoque Byzantinorum, per populationem, vasa omnia diripuerunt, argentum abstulerunt, captos ad unum omnes trucidarunt. Ipsius denique Patriarchæ cœnobium barbarico furore & impetu incursantes, tota supellectili direpta, spoliarunt, duosque supra viginti ex familiarissimis in uno navigii trochantere* (parte navis ad puppim) *omnes securibus frustatim conciderunt*. Baronius ad annum 861. hæc ipsa Nicetæ verba ex alio Interprete describens, *Russorum* nomen omittit num. 2. inquiens: *Accessit & alia sancto Viro calamitas: eo enim tempore immanissimum Scytharum genus per Euxinum mare progressi ad Angustum, omnia loca, & monasteria quum diripuissent*, & cætera. Hanc autem Russorum irruptionem anno Christi 859. contigisse, colligitur ex ejusdem S. Ignatii exauctoratione, quæ facta est die 23. Novembris anno 857. quemadmodum ostendit Pagius ad ann. 858. num. 12. nam ejectus e sua Sede Ignatius, in insulam Terebinthum relegatur: inde in insulam Hieriam sive Sacram, & mox ad loca Promoti dicta transfertur: & elapsis haud multis inde diebus, in Numera deductus, rursus catenis oneratur; dein Augusto mense appetente, (adeoque anno Christi 858.) in navigium conjectus, Mytilenen asportatur. Semestri autem Mytilenæ exacto (ac proinde ineunte anno 859.) ab exilio revocatur: quo tempore, & anno a Niceta describitur antedicta Russorum grassatio: quæ proinde a Baronio ad annum 861. perperam collocatur. Zonaras post S. Ignatii depositionem, de eadem Russorum excursione disserens: Τὸ δ' ἔθνος τῶν Ῥῶς, σκυθικὸν ὄν, τῶν περὶ τὸν ταῦρον ἐθνῶν, *Gens autem Scythica* (inquit) *Russi e gentibus Taurum incolentibus* (idest, Tauricam Chersonesum, non Taurum montem, ut vertit Cangius, *Tauri montis Accolæ*) *classe Euxinum Pontum aggressa, ipsi Byzantio agro minabatur. Sed consilium ei non successit, divina providentia impeditum, quæ effecit, ut invita, vel potius iram numinis experta, rebus infectis discedere cogeretur.* Eadem legere est apud Cedrenum pag. 551. ubi Russi vocantur, ἔθνος οἱ Ῥῶς σκυθικόν,

κὸν, περὶ τὸν ἀρκτῷον Ταῦρον κατῳκημένον, *Rhoſſi gens eſt Scythica, ad Septentrionalem incolens Taurum*. Zonaras & Cedrenus videntur Taurum montem cum Tauris populis, Cherſoneſi ejuſdem nominis incolis, confundere.

XV. Simeonis Logothetæ de Ruſsis teſtimonium.

Simeon Logotheta, & Magiſter, vulgo Metaphraſtes nuncupatus, qui anno Chriſti 930. claruit, in Annalibus, qui Theophani ſubjunguntur, ſub Michaële Theophili filio Imperatore Ruſſos ſcribit in urbem Regiam invaſiſſe num. 38. edit. Pariſ. pag. 445. Τῷ ι΄. αὐτοῦ ἔτει, οἱ Ῥῶς ἔνδοθεν τοῦ ἱεροῦ φθάσαντες, Anno (*inquit*) Imperii Michaëlis decimo, Ruſ-
„ ſi, quum in Hierum penetraſſent, multas cædes fecerunt.
„ Urbem itaque vallo cingunt; ac quum vix Imperator tra-
„ jicere potuiſſet, ſtatim cum Photio Patriarcha, ad Sanctæ
„ Dei Genitricis, quod eſt in Blachernis, veniunt; eductam-
„ que cum Canticis ejuſdem Dei Genitricis ſacram Veſtem
„ ac Pallium, Τὸ ἅγιον τῆς Θεοτόκου ἐξαγάγοντες Μαφόριον,
„ mari leviter intinxerunt: quumque nulla perflaret aura,
„ ventorum ſtatim orti impetus; tranquilloque mari ac ſe-
„ dato, continui fluctus excitati. Impiorum Ruſſorum fra-
„ ctæ naves ac quaſſatæ, quum paucæ evaſiſſent periculum:
καὶ τὰ τῶν ἀθέων Ῥῶς πλοῖα κατεάγησαν, ὀλίγων ἐκπεφευγότων τὸν κίνδυνον. Eadem Anonymus Theophanis continuator in Michaële Theophili filio num. 33. edit. Reg. pag. 121. " Ex-
„ inde factum, ut Rhoſſi, Scythica illa gens immitis ac fera
„ Romanos agros vaſtarent, ἐντεῦθεν γοῦν τὰ μὲν τῶν Ῥωμαίων
ἡ τῶν Ῥῶς ἐκάκου ἐπιδρομή, ἔθνος δὲ οὗτοι Σκυθικὸν ἀνήμερόν τε
„ καὶ ἄγροικον, ipſumque Pontum (haud ſane etiam Euxinum)
„ igni deſolarent, ac quaſi indagine, Regiam ipſam Urbem
„ (Michaële in expeditione adverſus Iſmaëlitas occupato)
„ cingerent. Verum hi quidem abunde Dei ira exſaturati,
„ Photio, qui ad Eccleſiæ gubernacula ſedebat, Deum exo-
„ rante Urbique propitium reddente, domum rediere: nec
„ multo poſt, Legatis in Urbem miſſis, divinum efflagitan-
„ tes Baptiſmum, etiam impetravere. Partim itaque hæc
„ Roſſorum vaſtabat incurſio, partim Cretenſium advecta
„ claſſis, ad viginti lintres (cymbaria vocant) galeas ſeptem,
„ ac onerarias quaſdam adducens, deprædabatur infeſtabat-
„ que,

„ que, modo quidem Cycladas insulas, modo maritimam „ omnem regionem ad Preconnesum usque pervagans; partim denique continui terræmotus labefactabant, & solo „ tenus diruebant: horum unus, quo die Domini ac Salvatoris nostri in cœlos recepti solemnis memoria agitur, Exacionii tertiam partem solo prostravit &c. " Narrat Baronius hunc terræmotum anno 862. num.4. ex Niceta in Vita S. Ignatii. Verum, quum Simeon Logotheta in Annalibus diserte scribat, depositionem quidem S. Ignatii & Photii intrusionem anno Imperii Michaelis septimo contigisse; eundem autem Michaelem anno Imperii nono, expeditionem adversus Agarenos suscepisse, Orypha præfecto in Urbe relicto; anno vero ejusdem decimo Russos in Urbem invadentes, miraculo Deiparæ exinde depulsos; sequitur, hanc Russorum excursionem anno 859. exeunte, vel ineunte 860. accidisse: ac proinde eandem prorsus esse ac illam, quæ supra ex Niceta conscripta est. Difficultas tamen est in *anno decimo Imperii Michaëlis*: nam Michael quidem unacum matre Theodora Imperium iniit anno Christi 842. solus autem, ejecta matre Theodora, circa finem anni 859. Sive igitur decimus ipsius annus ab anno 842. ducatur, sive ab anno 859. non quidem in annum 859. vel 860. sed in annum 852. vel 869. inciderit, oportet, ea Russorum excursio. Item S. Ignatii depositio, quæ facta dicitur anno Michaelis septimo, contigerit necesse est, non anno 857. juxta Pagium, neque anno 858. secundum Baronium; sed vel anno 848. vel 865. quæ omnia veritati historicæ repugnant. Quamobrem concludendum est, vitiatos esse in Simeonis Logothetæ Annalibus, Michaëlis Imperii annos.

XVI. Alterum Simeonis de Rusis testimonium.

Idem Simeon Logotheta postquam Romanum Imperatorem narrasset juniori filio suo Constantino uxorem Theophanonem die 2. Februarii copulasse, subjungit num.46. edit. Reg.pag.490. "Eodem anno *κατέπλευσαν οἱ Ῥῶς οἱ καὶ Δρομῖται λεγόμενοι, οἱ ἐκ γένους τῶν Φράγκων ὄντες, κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ πλοίων χιλιάδες δέκα*: Rusi, quos Dromitas vocant, ex Francis genus ducentes, conferta decem „ millium navium classe, infestis signis, Byzantium venerunt. In eos itaque Theophanes Protovestiarius cum na- „ va-

„ valibus copiis misſus inſtructa claſse, illorum ſuſtinebat
„ impetum. Quod vero ad Ponti Euxini Pharum jam vene-
„ rant (dicitur autem Pharus moles quædam ſeu turris, ex
„ qua accenſa flamma, viatores noctu in itinere diriguntur:
„ Euxinus vero Pontus per antiphraſim dicitur, quaſi be-
„ ne hoſpitalis: male enim hoſpitalis audiebat, ob graſsan-
„ tium in eo latronum erga hoſpites, juges injurias; qui-
„ bus ab Hercule ſublatis, ſecuritatem nacti viatores, Eu-
„ xinum eum nuncupaverunt:) in loco, quem HIERON
„ vocant, ac ſi dicas Templum, (cui inde appellatio acceſ-
„ ſit, quod Argonautæ illac tranſeuntes, eo loco Templum
„ condiderunt:) ipſe repente in illos irruens, navigia alia
„ igne combuſſit, alia in fugam egit. Quocirca fuſis omnino
„ fugatiſque hoſtibus, partim eorum naves cum vectoribus
„ pelago merſerunt, partim plurimos, ingentique turba vi-
„ vos ceperunt. Qui reſidui fuerant, ad Orientalem pla-
„ gam, εἰς τὰς Ῥογὰς, ad locum, quem Rhogas vocant, na-
„ vigaverunt. Quodque manipulum, neceſsarii pabuli & an-
„ nonarum cauſa, in Bithyniam miſerant, Bardas Phocas in
„ eam rem cum lectorum equitum manu miſsus, antever-
„ tens illorum iter, illiſque obviam factus, cunctos inter-
„ necione delevit. Sed & Curcuas cum Aſiaticis cunctis co-
„ piis deſcendens, fuſique exercitus reliquias offendens, il-
„ lorum ſtragem dedit. Ii porro multa loca & templa incen-
„ derant, quoſque ex Romanis comprehenderant, alios in
„ crucem agebant, alios terræ configebant: Clericos ſacri-
„ que Ordinis viros, manibus poſt terga revinctis, medio
„ cerebro infixis clavis dire perimebant. Jam vero appe-
„ tente hieme, quum domum redire pararent, Romanam
„ claſsem latere ſtudebant. Quum itaque noctu ſolviſsent,
„ facto eis obviam Theophane Patricio, altera ſtatim na-
„ valis commiſsa pugna, multaque profundo merſa navi-
„ gia: pauci cum navigiis ἐν τῇ τῆς κοίλης περιπετόντων
„ ἀκτῇ ad Coeles litus evecti, incolumes, per noctis op-
„ portunitatem evaſerunt. Theophanes autem ingenti
„ parta victoria reverſus, honorifice & magnifice ab Im-
„ peratore ſuſceptus, Accubitoris dignitate provectus
„ eſt.

Hæc

XVII. Quid de Rufsis GeorgiusMonachus & Anonymus a Porphyrogenito editus.

Hæc totidem fere verbis ab aliis duobus Græcis scriptoribus narrantur, qui Simeoni Logothetæ æquales fuiſſe videntur: nimirum a Georgio *Monacho*, qui poſt Theophanem vitas *Imperatorum* a Leone Armenio ad Romanum Lacapenum, quum jam Conſtantinus Porphyrogenitus ſolus imperaret, perſcripſit; & ab *Anonymo* ejuſdem Theophanis continuatore, qui a Leone Sapiente Baſilii filio ad Romanum Juniorem Conſtantini Porphyrogeniti filium, res ab iis geſtas retulit. Uterque enim in Romano Lacapeno, Georgius ſcilicet num. 50. edit. Pariſ. pag. 588. & Anonymus num. 39. pag. 263. iſtam Ruſſorum irruptionem ſic deſcribit, ut incertum ſit, quis alterum exſcripſerit. Tam enim in Simeone, quam in Georgio, & Anonymo, non eadem modo narratio, ſed & eadem fere verba. Differunt tantum Georgius & Anonymus a Simeone, quod illi id factum *Indictione* XIV. *die* XI. *Junii* referunt, hoc eſt, anno Chr. 941. Simeon autem, quamquam neque Indictionem, neque menſem notat, ſed abſolute narrationem ſuam his verbis incipit, *eodem anno Ruſſi quos Dromitas vocant*, &c. ex iis tamen quæ proxime antecedunt, videtur *Indictionem* 8. hoc eſt annum Chriſti 935. deſignare, quemadmodum ſupra obſervavi. Præterea Simeon vocat *Rhogas* locum, in quem Ruſſi trajecerunt; illi vero *Sgora*. Sed juvat Anonymum audire. Igitur poſtquam & ipſe a Romano Imperatore locatam Conſtantino filiorum natu minimo Theophanonem narraſſet, hæc de Ruſſis ſubjungit. *Quartadecima Indictione, menſis vero Junii undecima, Ruſſi inſtructa claſſe ad decem navium millia adverſus Byzantium navigaverunt. Hos Dromitas vocant, atque a Francis genus ducunt. Miſſus itaque eſt cum triremibus, & celocibus quotquot in urbe erant, illorum impetum excepturus Theophanes Patricius: inſtructaque ac parata claſſe, jejunii ac lacrymarum apprime præſidio communitus, Ruſſos operiebatur, navale cum eis certamen commiſſurus. Quod vero illi jam junxerant, ac propter Pharum venerant (vocatur vero Pharus, turris quædam & ſubſtructio, cui fax accenſa imponitur, ad eorum qui noctu applicant, iter dirigendum:) ipſe ad Euxini fauces ſtationem habens (ſic enim contraria appellatione vocatus eſt, quum* κακόξενος, Cacoxinus *diceretur, idcirco nimirum quod latrones ea loca inſidentes aſſidue*

assidue adversus hospites grassarentur, quos ab Hercule sublatos ajunt; propterea que viatores tuto jam illius itinere, Euxini *quasi hospitalis, nomen indidisse:) in loco, quem* Hierum *vocant, repente in eos impressionem fecit. Hierum inde nominis appellationem sumpsit, quod Argonautæ illac transeuntes, Templum ibi extruxerint. Primus itaque sua ipse celoce vectus, cum Russicarum navium ordinem dissoluit, tum plerasque præparato igne nautico incendit; reliquas in fugam vertit; quem pone sequutæ naves reliquæ atque triremes, hostium omnem aciem penitus fuderunt: ac plures quidem navium cum vectoribus submerserunt, multos peremerunt, plurimos vivos ceperunt. Superstites cladi reliquiæ ad Orientalem plagam, ad locum τὰ Σγόρα,* Sgora *dictum, trajecerunt. Ibi Bardas Patricius ἀπὸ στρατηγῶν ὁ Φωκᾶς, Phocas exdux, missus cum equitum peditumque delecta manu, ad hostium iter terra intercipiendum, in eorum cohortem satis numerosam, ad pabulandum aliaque necessaria ad Bithyniæ partes missam, incidit, ingentique eam strage fudit & profligavit, atque internecione delevit. Sed & sapientissimus solertissimusque Joannes Curcuas Scholarum Domesticus, cum Asiatico omni exercitu præsto fuit, multosque Russorum a reliquo agmine aliis aliisque locis divulsos offendens, sustulit; ita sane, ut ejus aggressionis metu perculsi, in suis se navibus adunata classe continerent, nec usquam excurrere auderent. Hi porro ingentia maximaque mala perpetraverant, quum nec dum illis Romanæ copiæ præsto essent. Nam Stenum omne, quod vocant, igne vastarunt. Ex illis quos captivos ceperant, alios in crucem agebant, alios terræ configebant, alios velut ad metam erectos, jaculorum imbre impetebant. Quotquot vero Sacerdotalis ac Clericalis ordinis deprehendebant, iis, retro vinctis manibus, per medium caput clavos ferreos adigebant. Multas sacrarum Ædium subjecta flamma combusserunt. Ingruente vero hieme, quum eos necessarius jam commeatus deficeret, dum scilicet Scholarum Domestici Curcuæ copiarum insultus, virique prudentiam ac consiliorum sagacitatem timent, necnon Patricii Theophanis navalia prælia, exque insidiis astuque aggredientis impetum reformidant, domum redire constituerunt. Ac vero, hoc admittentes, ut Romanam classem laterent, quum mense Septembri Indictione quintadecima ad Thraciæ partes transfretare aggressi essent, quem dicebam*

cebam

cebam Patricium Theophanem obvium habuerunt: neque enim viri solertissimum ac pervigilem animum unaque fortissimum fefellerunt. Mox igitur navalis iterum pugna committitur, plurimæque hostium submersæ naves, multi occisi. Pauci cum navibus cladi subducti; inque Cules litus evecti, ἐν τῇ τῆς Κύλης παραπεσόντες ἀκτῇ, *ingruente nocte fuga evaserunt. Theophanes Patricius cum insigni victoria maximisque erectis tropæis reversus, honorifice & magnifice suscipitur, ac Accubitoris dignitate ornatur.*

Quæ hactenus ex Anonymo descripsi, eadem apud Georgium Monachum leguntur, hac apposita ad marginem nota: ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις Ῥωμανοῦ καὶ Κωνσταντίνου κατέπλευσαν οἱ λεγόμενοι Ῥῶς κατὰ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ πλοίων χιλιάδες δέκα: *Romani & Constantini temporibus adversus Constantinopolim decem millium navium classe venerunt quos Russos dicunt*. Sed Georgius importunas illas Simeonis & Anonymi de *Dromitis* & *Francis*, de *Pharo*, de *Euxino*, deque *Hiero* observationes, omittit: Sic enim habet: *Junii mensis undecima, Indictione quintadecima*, κατέπλευσαν οἱ Ῥῶς κατὰ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ πλοίων χιλιάδων δέκα, *Russi instructa classe ad decem navium millia adversus Constantinopolim navigarunt. Missus vero est cum triremibus & celocibus, quotquot in urbe exstabant, Theophanes Patricius* ὁ Παραδυναστεύων, καὶ πρωτοβεστιάριος, *Subadjuva & Protovestiarius; instructaque & parata classe, jejunii ac lacrymarum apprime præsidio munitus, Russos operiebatur, navale cum eis certamen commissurus. Quumque illi jam venissent, ac Pharo propinquassent, ipse ad Euxini fauces stationem habens*, ἐν τῷ ἱερῷ λεγομένῳ, *in loco quem Hierum vocant, repente in eos impressionem fecit. Primus itaque sua ipse occurrens celoce*, τήν τε σύνταξιν τῶν Ῥωσικῶν πλοίων, *cum Russicarum navium aciem dissolvit, tum plerasque præparato igne*, τῷ ἐσκευασμένῳ πυρὶ, *incendit, reliquas in fugam vertit*. Cætera uti apud Anonymum: qui in Romano juniore num. ult. pag. 300. edit. Paris. de capta a Nicephoro Phoca Cretensium insula disserens, hæc de ejusdem Nicephori copiis scribit: *quum menses fere octodecim & amplius, urbem obsedissent, consumpta Agarenis Cretensibus omni annona, iisque in angustias coactis, ac*

quum

quum ex illis quotidie ad Magiſtrum ultro confluerent; Dei tandem cuncta moderantis imperio, menſe Martio, ſexta Indictione, Scholarum Domeſticus aciem inſtruxit, diverſoſque ex illis cuneos & phalangas ac turmas conſtituit. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέστησε τῶν ταγμάτων, καὶ τῶν θεματικῶν ἀρχόντων, ἐκ Ἀρμενίων, ἐκ Ῥώς, καὶ Σθλαβησιάνων, καὶ Θρακικῶν, ἐπελθεῖν τῷ κάστρῳ ἐκέλευσε. *Quibus ita conſtitutis, ex Legionariis, & Armeniis, & Ruſſis, & Sclabinis, & Thracibus lectos in urbem immiſit.* Creta Agarenis erepta eſt a Nicephoro Phoca imperante Romano Juniore menſe Martio anno Chr. 961. Indictione quarta, uti habet Curopalates, non Indictione *ſexta*, uti Anonymus ſcribit, neque *decimaquarta*, uti perperam legitur apud Cedrenum pag. 643. edit. Pariſ. nam Indictio quarta in annum Chr. 961. incidit, quo Romanus Junior imperabat: at Indictio 6. in annum 963. & Indictio 14. in annum 956. vel 971. quibus annis aut Conſtantinus Porphyrogenitus Romani pater, aut Nicephorus Phocas, Romano mortuo, imperabat. Interim notandum ex Anonymo, jam tum Ruſſos in Imperatorum militia fuiſſe adſcriptos. Cæterum hanc ipſam, quæ ſupra deſcripta eſt, Ruſſorum excurſionem legere eſt ad Indictionem XIV. apud Georgium Cedrenum pag. 630. edit. Pariſ. & Joannem Zonaram pag. 191. qui tamen numerum navium Roſſicarum nimium auget: *Poſt hæc* (inquiens) στόλος Ῥωσικὸς, *claſſis Ruſſica, non mille, ſed decies & quinquies mille navium, urbem aggreſſa eſſe dicitur*, οὐ χιλιοναῦς ἦν, ἀλλ' εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας. Eundem deſcribit Baronius ex Curopalate ad ann. Chr. 941. ubi ea narrata, ſubjungit: *Porro hujus glorioſæ victoriæ meminit etiam Luitprandus*, lib. 5. cap. 6., *hoſque, quos Græci Ruſſos vocant, ipſe Northmannos, appellat, cujus pariter ratione omnes populi Boreales eſſent appellandi Northmanni: nam*, ut ait, *Nord, Aquilo, Man, vir dicitur; ita ut Nordman, idem quod Aquilonaris ſonet. Horum autem Ducem ſeu Regem Inger nominatum tradit*: quod Græci ſcriptores tacuere. Hoc tamen Luitprandi teſtimonio refellitur ſeries Chronologica Ducum Ruſſiæ, in qua apud Kulcinium in Appendice pag. 108. Igorus dicitur Ruſſis imperaſſe anno Chriſti 886. ad annum 921. *quo a Dreulanis interfectus perhibetur, dum*

dum ab expeditione contra Græcos facta rediret. Expeditio enim illa suscepta anno 941. tam a Latino scriptore Luitprando, quam a Græcis Simeone, Georgio, Anonymo, Cedreno, Zonara, Curopalate narratur. Ad *Dromitas* demum Russos quod attinet, (quos Latini Simeonis & Anonymi Interpretes, *palantes*, *vagos*, *ac cursu veloces*, exponunt) Tauroscythæ ii sunt, Chersonesum Tauricam incolentes, quemadmodum a Cedreno & Zonara vocantur: Plinius quoque ac Ptolemæus, Tauricæ Chersonesi populos, *Tauro-Scythas* appellant; sed eos maxime, Procopio teste, qui *Dromum Achillis* insulam inhabitant: unde *Dromitæ* dicti.

XVIII. Constantini Porphyrogeniti de Russis testimonium,

Constantinus Porphyrogenitus Imperator, Leonis Sapientis filius, non modo in libro de administrando Imperio, crebram Russorum mentionem facit; verum etiam in vita Avi Basilii Macedonis num. 96. pag. 211. edit. Paris. eorum ad Christiana sacra conversionem sub eodem Basilio factam narrat. Ejus verba hæc sunt. *Præterea* τὸ τῶν Ῥῶς ἔθνος, *genti Russorum nescienti mansuescere, ullive cedere, atque a Dei sensu ac pietate remotissimæ, auri argentique ac sericarum vestium largitione in fœdus pertractæ, initisque cum ea induciis, ac pace firmata, divini quoque Baptismatis participes fieri persuasit; ac Archiepiscopum ab Ignatio Patriarcha ordinatum, ut susciperent, effecit*. Reliqua tum proferam, quum de hujusce gentis ad Christum conversione erit sermo. Porro hoc ipsum de Russis ad fidem Christi conversis, idem Constantinus, sive quisquis alius Anonymus Theophanis continuator, narrat lib. 4. n. 33. pag. 122. in Imperio Michaëlis Theophili ac Theodoræ filii: nam quum Russos in urbem Regiam sub Photio Patriarchatum adepto invasisse dixisset, subjungit: *nec multo post Legatis in urbem missis, divinum efflagitantes Baptismum, etiam impetravere*. Nimirum, Basilio Macedone imperante, uti Porphyrogenitus exponit, & Zonaras narrat lib. 16. num. 10. pag. 173. his verbis: *Pace cum gente Russica, effecit* (Basilius) *ut illa in cognitionem arcanorum nostrorum perveniret; & quum se baptizari velle promisissent, Pontificem eis misit*. Et cætera. At Cedrenus, instar Anonymi, id factum post Russorum sub Michaele irruptionem ponit, inquiens pag. 551. *Hi quum ipsam Constantinopolim in grave conjecissent periculum, paulo post Dei*

 iram

iram experti, domum reversi sunt: Legatisque in urbem missis, divinum baptismum efflagitarunt impetraruntque. Adeo barbaram gentem emollivit sanguis tot Martyrum, quos illi trucidarant, & Sancti ipsius Ignatii oblata pro ipsis deprecatio, quem, uti supra narratum est ex Niceta, tantopere afflixerant. Pagius ad ann. 861. num. 7. *Russi*, inquit, *seu, ut tunc vocabantur, Rhossi, hoc anno Christianam fidem amplexati sunt.* Mox producit testimonium Porphyrogeniti, qui iis enarratis, quæ hoc anno, 861. ut putat idem Pagius, adversus Ignatium a Photianis gesta, num. XXXIII. scribit.: *Exinde factum, ut Rossi (Scythica illa gens immitis ac fera) Romanos agros vastaret; ipsumque Pontum (haud sane etiam Euxinum) igni desolarent, ac quasi indagine Regiam ipsam Urbem (Michaële in expeditione adversus Ismaelitas occupato) cingerent. Verum hi quidem abunde Dei ira exsaturati, Photio, qui ad Ecclesiæ gubernacula sedebat, Deum exorante, urbique propitium reddente, domum rediere: nec multo post Legatis in urbem missis, divinum efflagitantes Baptismum, etiam impetravere.* Confirmat hanc suam de Russis an.861.ad Christi fidem conversis sententiam, producta Photii Epistola, quam is ad Patriarchales Sedes Orientis scripsit; Baronius autem ad annum 863.num.41. recitat: ubi Photius, postquam de Bulgarorum baptismo verba fecit, de Ruthenis seu Russis scribit: *non sola gens ista a priore sua impietate ad Christi fidem conversa est; verum etiam quod apud multos sæpenumero est dictitatum, gens illa, quæ crudelitate ac cædibus omnes superat, qui Rutheni dicuntur, quique infinitos populos sibi subjecerunt, & propterea multum elati adversus Romanum Imperium manus injecerunt, nihilominus etiam isti puram & immaculatam Christianorum religionem, deposita sua illa Ethnica & impia superstitione, quam antea sequebantur, nostram fidem susceperunt: subditorum loco & clientum humane nobiscum se habentes, pro illa sua priore adversus nos deprædatione, & pro magna illa sua audacia, ita eos fidei desiderium & zelus accendit, ut iterum Paulus clamare videatur, Benedictus Deus in sæcula: Episcopum enim & Pastorem receperunt, & Christianorum sacra magno studio & diligentia venerantur*. Verum his Pagii argumentis non obstantibus, una videtur, non duplex fuisse Russorum conversio, eademque sub Basilio, non sub Michaë-

le

le Imperatore contigisse. Nam ad Porphyrogeniti auctoritatem quod spectat, jam vidimus, illum non indicato signate tempore dixisse, Russos Michaële imperante & Photio in Patriarchatum intruso baptismum petiisse & obtinuisse; sed postquam eorum irruptionem in urbem Regiam, quæ circa annum 860. contigerat, narrasset, subjunxisse, eos *non multo post*, *Legatis in urbem missis*, *divinum efflagitantes baptismum*, *etiam impetrasse*. Indefinitum tempus, quod hic a Porphyrogenito Anonymi Chronicon edente iis verbis, *non multo post*, notatur, idem Porphyrogenitus ad ætatem Avi sui Basilii Macedonis refert, quum ait, eo imperante Russos ad Christi fidem conversos, Archiepiscopum a S. Ignatio Patriarcha accepisse: neque enim multum temporis effluxit ab anno 860. quo Russi in urbem Regiam invaserant, ad annum 867. quo solus Basilius, Michaële interfecto, Imperium obtinuit, & Photio ejecto Sanctus Ignatius in suam Sedem est restitutus. Ad Epistolam vero Photii quod spectat, primo quidem suspecta est ejus auctoritas, quum nullus alius historicus Russos dicat expresse sub Michaële Imperatore ad fidem conversos; sed vel iis verbis, *non multo post*, utantur, vel diserte narrent id factum sub Basilio Imperatore & Patriarcha Ignatio contigisse. Deinde Baronius ipse, qui eam Photii epistolam ad annum 863. recitat, subjungit de eadem num. 44. *Verum quæ occasione calumniarum Occidentalium Schismaticorum in Nicolaum Papam ad Photium missarum hic recitata est*, *non hoc anno ad Patriarchas*, *sed post triennium esse data cognoscitur*, *nempe ut ex ea apparet*, *post irrogatum sacrilege in eum ab eodem Photio anathema*. Putat enim Baronius, eam Photii epistolam anno 866. scriptam. At vero quum in eadem epistola neque annus, neque mensis, aut Indictio signetur, merito suspicari quis possit, eamdem a Photio ex occupata Sede ejecto circa finem anni 867. aut initium anni 868. exaratam. Quidquid tamen sit, ex eadem epistola non recte colligit Pagius anno 861. Russos sacra Christiana amplexos, quum id æque fieri potuerit, ab anno 862. ad 865. Postremo, etiamsi Photio fidem adhibentes, Russos dicamus cum Pagio anno 861. aut cum Baronio anno 863. ad fidem Christi conversos; alios tamen istos fuisse oportet ab iis, qui sub Basilio Imperatore & Ignatio Patriarcha

post annum 867. Christianam Religionem amplexi sunt. Russi enim & Slavi non una gens erant, neque sub uno Principe. Constat autem per ea tempora, idest, sub Michaële & Basilio Imperatoribus, a Sanctis Methodio & Cyrillo ad fidem Christi adductos Chazaros, Bulgaros, Moravos. Quid igitur si Photius de Chazaris aut Moravis loquatur, quos ipse Ruthenos vocarit? nam Russorum æque ac Slavorum nomen, amplissimum est.

Sed ad Porphyrogenitum regredior. Is de Russis multa tradit, *τοὺς Ῥῶς* eos appellans, regionem vero, *τὴν Ῥωσίαν*: & primo quidem in lib. de Administrando Imperio Par. 2. cap. 9. Russos describit e Russia Constantinopolim in lintribus venientes: cujus verba supra sunt recitata, ubi de Sclavis. Deinde cap. 2. & seqq. de Russis proprie dictis agit, deque Patzinacitis, Chazaris, Uzis, Chersonitis, aliisque Slavici generis populis. *Russi*, inquit, *contermini sunt Patzinacitis, & Turcis. Patzinacitarum gens parti Chersonis finitima est*, & nisi amice cum Romanis sentiat, in Chersonem impressionem & excursionem facere valet, ipsamque Chersonem, ejusque regiones infestare ac depopulari. Patzinacitarum gens altera Chersonis parti contermina est, quæ etiam cum Chersonitis negotiationem exercet, & tam ipsis, quam Imperatori ministerium præbent in Russia, Chazaria, Zichia, atque in omnibus istic positis regionibus, pactam videlicet mercedem a Chersonitis accipientes. *Russis Patzinacitæ* vicini sunt & contermini: quare nisi pacem invicem colant, Russiam sæpe deprædantur, ingentique damno afficiunt. Ideo Russi operam dant, ut pacem cum Patzinacitis habeant. Ab ipsis enim boves, equos & oves comparant: nullum quippe horum animalium in Russia nascitur. Sed neque ad bella, quæ extra fines geruntur, ire omnino Russi possunt, nisi cum Patzinacitis pacem servent: quoniam dum illi extra fines abscedunt, ipsi irrumpentes possunt terram eorum pessundare & vastare. Neque possunt item Russi Imperatricem Romanorum Urbem, sive belli, sive commercii causa petere, nisi pacem cum Patzinacitis colant: nam ubi cum navibus Russi ad loca fluminis prærupta devenerint, quum non ultra procedere queant, nisi naviculas suas flumine eductas, humeris impositas transferant, tunc

tunc temporis illos Patzinacitæ invadunt, & facile, quia duplici labori ferendo pares non sunt, in fugam vertunt & interficiunt. *Patzinacitæ Bulgaris* etiam finitimi sunt: & arbitratu suo, sive proprii quæstus causa, sive ad ineundam cum Romano Imperatore gratiam, Bulgariam nullo negotio invadere possunt, ac multitudine, roboreque suo ipsos devincere & profligare. Quapropter Bulgari magnam pacis ac concordiæ cum Patzinacitis servandæ curam sollicitudinemque gerunt. Bulgariam versus in partibus Danapri & Danastri (*Borysthenis ac Tyræ*) reliquorumque illic fluviorum, Patzinacitæ quoque sedes habent: ac Cæsarianus huc cum Chelandiis missus, non necesse habet Chersonem adire, sed potest illic nullo negotio celeriterque Patzinacitas invenire: quos conveniens Cæsarianus, dum ipse in Chelandiis manet, servans & custodiens res Imperatoris, ipsis per famulum adventum renunciat. Tum illi ipsum adeunt, qui advenientibus obsides e suis offert, ab iisque vicissim accipit, quos in chelandiis retinet, atque inde cum iis pacifcitur. Quum autem Patzinacitæ Cæsariano pro lege & consuetudine ipsorum sese juramento obstrinxerint, tum ille ipsis Imperatoria munera elargitur, & amicos ex illis quotquot voluerit accipit, atque ita revertitur. Sic vero cum illis ineunda fœdera, ut ex pacto teneantur operam præbere, ubicumque usus postulaverit, sive adversus Russos, sive contra Bulgaros, vel Turcas. *Patzinacitæ* a principio ad (1) Atel, & Geech (2), flumina habitarunt, iisque contermini fuerunt populi illi, qui *Chazari* (3), atque *Uzi* cognominantur. Ante annos vero quinquaginta ii qui Uzi nuncupantur, cum Chazaris conspirantes, & conjunctis armis, Patzinacitas aggressi, superiores facti, sedibus eos suis expulerunt, illasque tenuere in hodiernum usque diem Uzi. At Patzinacitæ qui fuga evaserant, circumeuntes quærebant, ubinam sedes suas collocarent: venientesque in terram, quam nunc incolunt (supra Mæotidem inter

---

1 *Etel*, sive *Atel*. Græcis *Rha*. Rusfis, & indigenis, *Wolga*. Herbelot. Bibl Orient. pag. 572.

2 *Geech*. Antiquis Geographis *Oxus*. Arabibus & Persis, *Gihon*. Herbelot Bibl. Orient. pag. 401.

3 *Chazari*. Apud Porphyrogenitum, *Mazari*, per errorem.

ter Danaprim & Danaſtrim) inventis illic Turcis incolis, debellatos ejecerunt, (ultra Danaſtrim ad Danubium) ſedeſque ipſi ſuas ibi poſuerunt, tenentque jam hodie annum quinquageſimum quintum, uti dictum eſt. Et Patzinacia quidem univerſa in Themata octo dividitur, quæ magnos quoque principes totidem habet : quorum quatuor Themata ultra Danaprim flumen ſita ſunt, Orientem Septentrionemque ſpectantes, verſus Uziam, Chazariam, Alaniam, Cherſonem & cæteras regiones : ob nobilitatem autem *Cancar* appellantur : reliqua quatuor Themata poſita ſunt cis Danaprim, ad partes Occidentis Septentrioniſque, quorum unum Bulgariæ finitimum eſt, alterum Turciæ, tertium Ruſſiæ, quartum conterminum eſt tributariis pagis Ruſſiæ regionis, puta *Ultinis*, *Derbleninis*, *Lenzeninis*, reliquiſque *Sclavis*. Diſtat autem Patzinacia ab Uzia & Chazaria itinere dierum quinque : ab Alania dierum ſex ; a Mordia, dierum decem ; a Ruſſia, unius diei ; a Turcia, dierum quatuor ; a Bulgaria, dimidii unius diei : propinqua eſt Cherſoni, ſed magis etiam Boſporo. Hactenus ex Porphyrogenito.

XIX.
Patzinacitæ qui & Ulachi.

Baudrandus V. *Patzinacæ*, *Patzinacia*, *Patzinacitæ*, quum Porphyrogeniti verba recitaſſet, *Erat*, inquit, *hæc regio*, *ubi poſtea Valachia late ſumpta*, *&* *Ruſſia minor*, *inter Boryſthenem & Iſtrum fluvios*. Anſelmus Bandurius in Animadverſionibus ad Porphyrogeniti librum de Adminiſtran. Imperio, primum quidem deſcribit hæc ejuſdem Porphyrogeniti de Patzinacitis verba : οἱ Πατζινακῖται τὸ ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸν ποταμὸν Ἀτὴλ ; mox de iiſdem hæc ſubjungit : *Patzinacitæ*, *qui & Patzinacæ*, *a principio incoluerunt antiquam magnamque Bulgariam circa flumen* Atel *dictum*, *quod Theophani* Atalis *dicitur*, *&* Edel *Tartarice* ; *a Ruthenis vero* Volga *ſeu* Wolga, *appellatur*, *olim* Rha *Ptolemæo* : *poſtmodum vero iidem Patzinacitæ trans Iſtrum planicies incoluerunt*, *a Boryſthene fluvio ad Pannoniam uſque porrectas*. *De hujus autem regionis incolis Patzinacitis*, *& gentibus ipſis conterminis*, *pluribus agit ſcriptor noſter* (Porphyrogenitus) *in principio hujus operis*, *& infra cap. 42. ubi terminos illarum gentium aſſignat*. *Patzinacitæ vero quamplurima bella varia fortuna geſſerunt*, *tam cum Romanis*, *quam cum aliis nationibus* ; *tandem devicti fuere a Joanne Comneno*, *qui in hujus victo-*

victoriæ memoriam diem festum instituit: quem quidem τὴν τῶν Πατζινακων πλετὴν *nuncupavit, ut scribit Choniates in ejus vita:* Τοιαύτην νίκην περιφανῆ κατὰ Σκυθῶν ὁ Ἰωάννης ἀράμενος καὶ μέγιστον στήσας τρόπαιον, τὰς εὐχὰς τῷ Θεῷ ἀποδίδωσι. τὴν τῶν Πατζινάκων λεγομένην ἐς ἡμᾶς πλετὴν εἰς ἀναμνηστήρια προστάξας τῶν πεπραγμένων καὶ χαριστήρια. Hac de Scythis parta victoria, & illustri edito facinore, Joannes vota Deo persolvit: quod festum Patzinacarum nostro tempore dicitur, in rei gestæ monimentum, & grati animi testimonium. *Patzinacarum autem nomen, ex Russico vel Polonico* Pyeczinigorum *desumptum scribit Allatius, & ex eo Lucius de Regno Dalmatiæ & Croatiæ lib.6. cap.5. ubi ait Patzinacas seu Patzinacitas, postmodum Vlabos appellatos fuisse.* Nimirum *Valachos*. Valachia autem, quam hodie Valachi incolunt, Turcis *Islachia*, ibi est, ubi olim pars Daciæ: distinguitur autem, Baudrando teste, in duas provincias, nempe in Valachiam propriam, & Moldaviam, sive Valachiam inferiorem: ex quibus prima, quæ Valachia propria & Occidentalis & minor, a Græcis, Slavis & Turcis, οὐγγροβλαχία, *Ungrovlachia* dicta, quod Hungaricam Valachiam significat, a Latinis *Transalpina*, & *Superior*, ab ipsis autem Valachis *Muntena*, idest Montana, dicitur; terminatur a Septentrione Poloniæ regno, & Russia Rubra; ab ortu Bessarabia; a meridie partim Bulgaria, & partim etiam Moldavia, a qua terminatur adhuc ad occasum; Principem nunc habens proprium, Vayvodam dictum, sub clientela Turcarum: ejus urbes præcipuæ *Jassium*, & *Soczova*. Valachia autem inferior, sive Orientalis & major, nunc *Moldavia* dicta, & olim μαυροβλαχία, *Maurovlachia*, idest nigra Ulachia a Græcis, hodie quoque a Turcis *Carabogdania*, idest, *Nigra Bogdani Regio*, a Bogdano Principe dicitur, & hanc Slavi *Moldovlachiam*, a flumine Molda dicunt. Sed hæc obiter de Patzinacis seu Valachis. Ad Russos redeo.

XX. Rugi a Russis diversi.

Baronius ad annum 959. ex Reginone *Russos* cum *Rugis* confundit. Helenam enim Russorum Reginam, Rugorum vocat; & Adalbertum Rugorum Episcopum, Russorum, „ *inquiens*: Anno Redemptoris 959. Indict.2. Legati Helenæ „ Reginæ Rugorum, quæ sub Romano Imperatore Constanti- „ no-

„ nopolitano Constantinopoli est baptizata,ficte, ut post claruit, ad Regem Otthonem venientes, Episcopum & Presbyterum eidem genti petebant. Hæc apud Reginonem hoc anno; sequenti vero ait, Libutium ex cœnobitis S.Albani ab Adaldago Hamburgensi Episcopo, Rugorum Episcopum ordinatum; eum vero anno sequenti diem obiisse, in locumque ejus subrogatum fuisse Adalbertum Monachum ex cœnobitis S. Maximini in Rugorum sive Russorum Episcopum, qui anno sequenti a sua ordinatione, male a populis illis acceptus, vix fuga lapsus evasit, occisis nonnullis e suis; ipse vero benigne ab Ottone susceptus, apud Wilielmum Moguntinum Episcopum honorifice detinetur, donec defuncto Wirtzburgensi Abbate, ab eodem Ottone eidem monasterio præficitur Abbas ". Hæc omnia apud Reginonem: qui Rugos quidem nominat, non autem Russos: tam enim Helenam *Rugorum* Reginam vocat, quam Adalbertum *Rugorum* Episcopum, perinde ac si iidem sint *Rugi*, ac *Russi*, quemadmodum & Mabillonius autumat Secul. v. pag. 576. ubi *Rugiam* interpretatur de *Russia*, nunc *Moscovia* appellata. Ita & Pagius ad ann. 959. a num.2. Adalbertum ad *Rugos* missum Episcopum, contendit ad *Russos* perrexisse,& ab iis expulsum fuisse. Verum alii sunt *Rugi*, & alii *Russi*. Rugi iidem sunt ac *Rugiani*, quos Helmoldus in Chron. Slavorum lib.1.cap.2. *Ranos* etiam vocat, insulæ cognominis incolas,quæ contra Wilzos posita est,gentem fortissimam, Slavorum, ut ibidem Helmoldus narrat: qui soli habebant Regem, extra quorum sententiam nihil agi de publicis rebus fas erat: adeo metuebantur propter familiaritatem Deorum, vel potius Dæmonum, quos majori præ cæteris cultura venerabantur: & cap.37. de iisdem: sunt autem Rani, qui ab aliis *Rimi* (lege, *Runi* vel Rugiani) appellantur, populi crudeles, habitantes in corde maris, idololatriæ supra modum dediti, primatum præferentes in omni Slavorum (*Henetorum seu Venedorum*) natione, habentes Regem & fanum celeberrimum. Unde etiam propter specialem fani illius cultum, primum venerationis locum obtinent; & quum multis jugum imponant, ipsi nullius jugum patiuntur,eo quod inaccessibiles sint propter difficultatem locorum.Gentes,quas armis subegerint,

rint, fano ſuo cenſuales faciunt. Major Flaminis, quam Regis veneratio apud ipſos eſt: qua ſors oſtendit, exercitum dirigunt. Victores aurum & argentum in ærarium Dei ſui conferunt; cætera inter ſe partiuntur. Idem lib. cit. cap. 6. de prima eorumdem ad Chriſti fidem converſione, deque ſubſequente apoſtaſia: *Non caret admiratione, quod digniſſimi Præſules* Hammenburgenſes, *& Evangelici prædicatores, Anſcarius, Reimbertus, & ſextus in ordine Unni, quorum in converſione gentium ingens claruit ſtudium, Slavorum curam tantopere diſſimulaverint, ut nec per ſe, nec per miniſtros, aliquem in eis fructum feciſſe legantur. Effecit hoc, ut æſtimo, populi hujus incredibilis duritia, non autem prædicatorum torpor, quibus animus circa vocationem gentium adeo fuit affectus, ut nec opibus, nec vitæ pepercerint. Tradit enim veterum antiqua relatio, quod temporibus Ludovici Secundi* (filii Ludovici Pii) *egreſſi fuerint de Corveja* (Corbeja) *Monachi ſanctitate inſignes, qui Slavorum ſalutem ſitientes, impenderunt ſeipſos ad ſubeunda pericula & mortes pro legatione verbi Dei. Peragratiſque multis Slavorum provinciis, pervenerunt ad eos, qui dicuntur Rani, ſive Rugiani, & habitant in corde maris. Ibi fomes eſt errorum, & ſedes idololatriæ. Prædicantes itaque verbum Dei cum omni fiducia, omnem illam inſulam lucrati ſunt, ubi etiam Oratorium fundaverunt in honorem Domini ac Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, & in commemorationem Sancti Viti, qui eſt patronus Corvejæ. Nam Sanctum Vitum, quem nos Martyrem ac ſervum Chriſti confitemur, ipſi pro Deo venerantur, creaturam anteponentes Creatori, nec eſt aliqua barbaries ſub cælo, quæ Chriſticolas ac Sacerdotes magis exhorreat; ſolo nomine Sancti Viti gloriantur, cui etiam templum, ac ſimulacrum ampliſſimo cultu dedicaverunt, illi primatum Deitatis ſpecialiter attribuentes. De omnibus quoque provinciis Slavorum illic reſponſa petuntur, & Sacrificiorum exhibentur annuæ ſolutiones. Sed nec mercatoribus, qui forte ad illas ſedes appulerint, patet ulla facultas vendendi vel emendi, niſi prius de mercibus ſuis Deo ipſorum pretioſa quæque libaverint, & tunc demum mercimonia foro publicantur. Flaminem ſuum non minus, quam Regem venerantur. Ab eo ergo tempore, quo primo fidei renunciaverunt, hæc ſuperſtitio apud Ranos perſeverat uſque in hodiernum diem.* Nimirum uſque ad annum Chri-

Kk ſti

sti 1168. nam eo anno a Waldemaro Danorum Rege victi sunt Rugiani, & ad fidem Christi amplectendam compulsi, uti idem Helmoldus narrat lib. 2. cap. 12. his verbis. *In tempore illo congregavit Waldemarus Rex Danorum, exercitum grandem & naves multas, ut iret in terram Rugianorum, ad subjugandum eam sibi. Et adjuverunt eum Kazemarus & Buggeslavus Principes Pomeranorum, & Pribislavus Princeps Obotritorum, eo quod mandasset Dux* (Saxoniæ) *Slavis, ferre auxilium Regi Danorum, ubicumque forte manum admovisset subjugandis exteris nationibus. Prosperatum est ergo opus in manibus Regis Danorum, & obtinuit terram Rugianorum in manu potenti, & dederunt ei pro sua redemptione quidquid Rex imposuisset, & fecit produci Simulacrum illud antiquissimum Zwantevith, quod colebatur ab omni natione Slavorum, & jussit mitti funem in collum ejus, & trahi per medium exercitum in oculis Slavorum, & frustatim concisum in ignem mitti. Et destruxit fanum cum omni religione sua, & ærarium locuples diripuit: & præcepit, ut decederent ab erroribus suis, in quibus nati fuerant, & assumerent cultum veri Dei: & dedit sumptus in ædificia Ecclesiarum, & erectæ sunt duodecim Ecclesiæ in terra Rugianorum, & constituti sunt Sacerdotes, qui gererent populi curam in his quæ Dei sunt: & affuerunt illic Pontifices, Absolon de Roschilde, & Berno de Magnopoli. Hi adjuverunt manus Regis cum omni diligentia, ut fundaretur cultus domus Dei nostri in natione prava atque perversa. Erat autem tunc temporis Princeps Rugianorum vir nobilis Jaremarus, qui audita vera Dei cultura & fide Catholica, alacriter ad baptisma convolavit, præcipiens etiam omnibus suis, secum sacro baptismate renovari.* Et mox repetit quod supra dixerat de Christiana fide per Monachos Corbejenses sub Ludovico Karoli magni filio ibi propagata, deque S. Viti cultu in idololatriam commutato, *ita ut ex S. Vito factum sit idolum* Suantevith *seu* Santevith. Demum cap. 13. epocham conversionis Rugianorum prodit, inquiens: *Anno ergo incarnati Verbi* 1168. *fundatum est opus novæ plantationis in terra Rugianorum, & ædificatæ sunt Ecclesiæ, & præsentia Sacerdotum illustratæ: servieruntque Regi Danorum sub tributo.*

XXI. Rugi ex Tacito, Procopio, Jornan- Tacitus cap. 43. inter Viadrum & Vistulam sub mari Svevico *Rugios* & *Lemovios* ponit, inquiens: *Protinus deinde ab Ocea-*

Oceano Rugii & Lemovii: quos sic ulteriorem Pomeraniam, præsertim maritimam, cum Cassubiorum terra tenuisse necesse est. *Rugii* (inquit Cellarius tom.1. Geogr. Ant. lib.2. cap.5.) *citeriores, & prius a Tacito nominati, quorum oppidum* Rugium *intus posuit Ptolemæus: & prope Viperæ ostium superest aliud* Rugenwald, *quod veterem nomenclaturam regionis confirmat. Limitem ergo his ab Odera seu Viadro Cluverius constituit Viperam, sive* Wipper *amnem; Ulteriores Lemovii, ac Vipera ad Vistulam sunt. Hos posteriori ævo* Herulos *nominatos fuisse, exinde Cluverius conjecit, quia medii ævi scriptores, obliti Lemoviorum, plerumque cum Rugiis conjungant Herulos in regionibus, in quas una egressi fuerant*. Quid? si Rugii ex continente in Insulam transierint: aut ex insula in continentem oppositam migrarint? nam Insulam *Rugiam*, citeriori Pomeraniæ objectam, notavit fortasse Tacitus, sed sine nomine, lib. de Germ. cap.40. ubi quum citeriores Pomeraniæ maritimas gentes recensuisset, Varinos, Suadones, Eudoses, & cæteros, hos dicit *in commune Herthum, idest, Terram matrem colere: esse in insula Oceani sacrum nemus, dicatumque in ea vehiculum veste contectum*. At his populis (notante Cellario loc.cit.) nulla notabilior insula, quam *Rugia*, est opposita... *Rugia autem a Rugis, Transoderano populo, qui forsan aliquando occupavit, videtur nomen accepisse*. Ita hæsitanter Cellarius. Verum, ex Helmoldo res est certissima, Rugiam a Rugis dictam. *Rugos* autem, Herulis conjunctos populos, memorat & Procopius libro 2. de Bello Gothico cap.14. ubi postquam relatam a Longobardis de Herulorum Rege Rodulpho victoriam retulisset, subjungit de iisdem Herulis. *Quo factum, ut in patria amplius manere nequiverint: sed illa quamprimum egressi, iter porro continuarint, cum liberis & uxoribus peragrando oras omnes, Istro fluvio ulteriores. Regionem ingressi, habitatam olim a Rugis*, ἣ δὴ Ῥογοὶ τὸ παλαιὸν ᾤκηντο, *qui in Italiam cum Gothorum exercitu concesserant, ibi consistere*. & lib.3. cap.2. antiquam eorum in Germania sedem describit. *Quidam erat in Gothorum exercitu Eraricus*, Ῥογὸς μὲν γένος, *natione Rugus, inter hos barbaros præpotens*: οἱ δὲ Ῥογοὶ, *Rugi autem, gens Gothica, suis olim vivebant legibus. Aggregati vero cum nonnullis aliis populis ad Theodericum ipsius regni primor-*

de, & Paulo Varnefridi Diacono.

mordio, in unum corpus coaluerunt, atque ex eo rem bellicam in commune semper tractarunt. Vitatis tamen mulierum alienarum connubiis, nationisque nomen pura sobolis successione apud se conservarunt. Ildibadi nece turbatis rebus, Eraricum hunc Rugi declararunt subito Regem. Quod adeo non Gothis placuit, ut plerosque conjecerit in mœrorem gravissimum; quasi jam nihil restaret spei, oblatæ antea ab Ildibado, qui Gothos in dominatum regnumque Italiæ restituere poterat. Jornandes de rebus Geticis cap. 22. quum a Gebericho Gothorum Rege bellum Visumaro Vandalorum regi illatum, reportatamque de eo victoriam narrasset, subjungit; *tunc perpauci Vandali, qui evasissent, collecta imbellium suorum manu, infortunatam patriam relinquentes, Pannoniam sibi a Constantino Principe petiere, ibique per 40. annos plus minus sedibus locatis, Imperatorum decretis incolæ servierunt: unde etiam post longum a Stilicone Magistro militum & exconsule ac Patricio invitati, Gallias occupavere.* Mox de Geberichi successore Ermanarico, cap. 23. hæc scribit: *Gothorum rege Geberich rebus excedente humanis, post temporis aliquod Ermanaricus nobilissimus Amalorum in regno successit.* Et post pauca. *Habebat siquidem quos domuerat, Gothos, Scythas, & inter alios, Rocas,* idest Rugos. Et mox. *Et quum tantorum servitio clarus haberetur, non passus est, nisi & gentem Erulorum, quibus præerat Alaricus, magna ex parte trucidatam, reliquam suæ subigeret ditioni. Nam prædicta gens, Ablavio historico referente, juxta Mæotidas paludes habitans in locis stagnantibus, quas Græci Ele vocant, Eruli* (al. Eluri) *nominati sunt.* Hos ibidem scribit a Gothorum rege fuisse devictos: & addit: *Post Erulorum cædem idem Ermanaricus in Venetos arma commovit ... qui ab una stirpe exorti, tria nunc nomina reddidere, idest, Veneti, Antes, Sclavi, qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique desæviunt, tamen tunc omnes Ermanarici imperiis serviebant.* Hic Herulos Jornandes in Mæotide habitasse dicit: at supra cap. 3. primam eorum sedem in Scanzia, seu Scandinavia extitisse perhibet, unde ejecti a Danis, illuc migraverint: *Cogeni*, inquit, *in hac gente* (Scanziæ incolæ) *reliquis corpore eminentiores, quamvis & Dani ex ipsorum stirpe progressi, Erulos propriis sedibus expulerunt: qui inter omnes Scanziæ nationes* no-

nomen sibi ob nimiam proceritatem affectant præcipuum . Rugi itaque, Herulis vicini, primum quidem juxta mare Svevicum confidebant; deinde unacum Gothis pars eorum ultra Istrum aliquandiu habitavit, demum in Italiam cum Theodorico concessit. Nugatur vero Jornandes, dum *Herulos* a locis stagnantibus apud Mæotidem, quas *Ele* Græci vocant, *Eluros* primum, tum *Erulos* dictos scribit: nam Heruli dicebantur, antequam ex Scandinavia prodirent. Reinerus Reineccius de Gentium Germanicarum & Henetarum appellationibus, exponens Helmoldi Chronicon lib. 1. cap. 2. ubi de Henetis in Orientali Slavia, seu intra Albim & Viadrum habitantibus, hoc est, in Marchia Brandeburgensi, aliam hujus nominis etymologiam affert: nam primum quidem earum nomina recitat, sic: *Heruli*, seu *Heveldi*: *Leubusii*: *Wilini*; *Stoderani*: *Brizani*, cum multis aliis; deinde hæc notat: "Herulorum seu Heveldorum sedes fuit ad fluvium Havelum.
„ Atque haud scio, an non inde Heveldorum nomen manavit. Herulos de Herulis Germanis appellatos crediderim, forte quod in sedes horum successerint. Inhæsitque nomen ipsorum oppido Werlo in Obotritorum finibus. Significant autem Heruli vagabundos seu peregrinantes, sicuti de eadem origine Saxones mundum vocant die Werlt.
Cellarius lib. 2. cap. 5. de Rugis loquens; " Jornandes, *inquit*, Odoacrum genere Rugum dixit, at *Herulorum* simul Regem, saltem auxilio illorum munitum, de Regnorum successione cap. 103. licet de rebus Geticis cap. 23. cum Ablabio historico a Mæotide palude velit arcessere ". Allucinatur Vir eximius; Jornandes enim cap. 23. de Reb'. Ger. non Rugos memorat, sed Herulos, uti supra diximus. Paulus Warnefridi Diaconus Rugos esse Germanos diserte scribit lib. 1. de Gestis Longobardorum cap. 1. *Gothi siquidem*, *Wandalique*, *Rugi*, *Heruli*, *atque Turcilingi*, *nec non etiam aliæ feroces & barbaræ nationes*, *e Germania prodierunt*. Eodem lib. cap. 19. *Feletheum* memorat *Rugorum Regem*, aliis dictum *Flebam*, *Phoebam*, *Febanum*, *Fabam*, *Faviam*, *Favianum*, *Feubam*, *Fetbiam*, *Felectheum*, *Filetum*, *Feletrum*, *Sevam*, & *Seletrum*, ut notarunt Bollandiani socii ad Acta Sancti Severini Noricorum Apostoli. Rugos autem testatur Paulus circa annum

num Christi 487. juxta Danubium sedes habuisse, nimirum e primis suis sedibus profectos. Verba ejus recito, ut inde pateat, Rugos jam olim ex insula Rugiana, aut ex continente illi objecta, migrasse. *His temporibus inter Odoachar, qui in Italia per aliquot annos jam regnabat, & Feletheum, qui & Feva dictus est, Rugorum Regem, magnarum inimicitiarum fomes evasit. Qui Feletheus illis diebus ulteriorem Danubii ripam incolebat, quam a Norici finibus idem Danubius separat.* Et mox. *Adunatis ergo Odoachar gentibus, quae ejus ditioni parebant, idest, Turcilingis, & Herulis, Rugorumque parte, quos jamdudum possederat, necnon etiam Italiae populis, venit in Rugiland, pugnavitque cum Rugis, ultimaque eos clade conficiens, Feletheum insuper eorum Regem extinxit: vastataque omni provincia, Italiam repetens, copiosam secum captivorum multitudinem abduxit. Tunc Langobardi de suis regionibus egressi, venerunt in Rugiland, quae Latino eloquio Rugorum patria dicitur, atque in ea, quia erat solo fertilis, aliquantis commorati sunt annis.* Et post pauca. *Egressi quoque Langobardi de Rugiland, habitaverunt in campis patentibus, qui sermone barbarico Feld appellantur:* hoc est, ut Wolfangus Lazius lib. 12. de migrationibus gentium interpretatur, ubi de septima Langobardorum habitatione verba facit: *Mediterranea petentes Istrum versus, campestria sub Herulorum Regis tributo ea acceperunt, quae in Moravia hodie extenta late cernuntur.* Cassiodorus in Chronico de commisso Odoacrem inter & Feletheum Rugorum Regem bello: *Boëthius V. C. Cos. Hoc Cos. Odoacer Phoeba Rege Rugorum victo, captoque potitus est.* Anonymus vero Cuspinianus a Pagio relatus haec addit. *Sub Consulatu ejusdem (*nempe Boëthii*) pugna facta est inter Odoacrem Regem, & Febanum Regem RUGORUM, & vicit Odoacer, & adduxit captivum Febanum Regem sub* XVII. *Kal. Decembris.* Consulatus Boëthii incidit in annum Chri 487. & XII. regni Odoacris in Italia. Jornandes, ut supra dixi, de Regnorum successione cap. 103. *ipsum Odoacrem genere Rugum* vocat: Paulus vero Diaconus in hist. Miscella lib. XV. cap. 7. Regem eum appellat *Turcilingorum & Rugorum.* Eugippius autem in vita B. Severini Noricorum Apostoli cap. 12. causam ejus belli inter Odoacrem & Feletheum commissi exponit: *Fridericus* (inquiens:

quiens: erat autem is Felethei frater.) *B. Severini morte comperta, pauper & impius, barbara cupiditate semper immanior, vestes pauperibus deputatas, & alia nonnulla credidit auferenda. Cui sceleri sacrilegium copulans, calicem argenteum, cæteraque altaris ministeria præcipit auferenda &c. Abrasis omnibus Monasterii rebus, parietes tantum, quos Danubio non potuit transferre, dimisit; sed mox in eum ultio denunciata pervenit: nam intra mensis spatium a Friderico fratris filio interfectus, prædam pariter amisit & vitam. Quapropter Rex Othacar Rugis intulit bellum, quibus etiam devictis, & Friderico fugato, patre quoque Fava* (sic enim Feletheus dicitur) *capto, eum in Italiam cum noxia conjuge supra memorata, videlicet Gisa, transmigravit.* Igitur præter Rugos populos in Rugiana insula Baltici maris habitantes, quorum Helmoldus meminit, Rugi etiam populi (ex eadem fortasse insula egressi) juxta Danubium habitabant. Ad hos Rugos missus fuit Adalbertus, sive ut Cromerus lib.3. de Rebus Polonorum pag.46. opinatur, in Hungariam & Poloniam profectus est; non in *Russiam* seu *Tauro-Scythiam*, vel ut nunc loquimur, in *Moscoviam*, quemadmodum Pagius ad annum 959.num.2. contendit. Helena vero non Rugorum istorum aut insulanorum fuit Regina, sed *Russorum* inter Tanaim & Borysthenem degentium: qui proinde a Rugis valde differunt, sicuti ex ipso Helmoldo constat, qui *Russos* & *Russiam* ad litus australe Baltici maris versus Orientem collocat; Rugos vero sive Rugianos (utique insulanos) unacum Danis, Sveonibus, & Winulis seu Venedis, quos omnes Nortmannos appellat, ad septentrionale latus: constat etiam ex narratis de Rugorum Rege Feletheo, qui ultra Danubium habitabant. Denique Rugis hujusmodi, sive insulanis, sive Noricum incolentibus, Latini Episcopi Libutius, & Adalbertus ab Adaldago item Latino Hammenburgensi Antistite sunt dati: at vero Helena Russorum Regina, Constantinopoli baptizata, Græcum ritum amplexa est: quod & Volodimirus ipsius ex filio nepos præstitit, ut mox dicam. Itaque, quidquid sit de Legatis ab Helena ad Ottonem missis qui fortasse de pace ac fœdere cum Germanis ineundo agebant, ii certe Episcopum Latinum non petiissent; adeoque corruptus videtur Reginonis locus, sicque

ſicque reſtituendus: " Anno Dom. Incarn. 959. Legati Helenæ Reginæ Ruſſorum, quæ ſub Romano Imperat. Conſtantinopolitano Conſtantinopoli baptizata eſt, nec non Legati Rugorum, ficte (ut poſt claruit) ad Regem Ottonem venientes, Epiſcopum & Presbyteros eidem genti petebant". Rugi enim, non Ruſſi, petierunt ab Ottone Epiſcopum, ut poſt claruit.

XXII. Rugi, ſive Ruſci, Adelbertum Epiſcopum ejiciunt: non Ruſsi.

Qui a Reginone Chronicorum lib.2. ad annos 959. 960. 961. & 962. *Rugi* vocantur; eos Lambertus Schafnaburgenſis *de rebus geſtis Germanorum* ad ann. 960. 973. & 1043. *Ruſcos* appellat, eorumque regionem *Ruſciam*. Sic enim ſcribit ad ann.960. " Venerunt Legati Ruſciæ gentis ad Regem Ottonem deprecantes, ut aliquem ſuorum Epiſcoporum tranſmitteret, qui oſtenderet eis viam veritatis. Qui conſenſit deprecationi eorum, mittens Adelbertum Epiſcopum fide Catholicum, qui etiam vix evaſit manus eorum". Eadem verbatim in Chronico Hildenshemenſi ad eundem Chriſti annum 960. leguntur: " Venerunt Legati Ruſciæ gentis ad Regem Ottonem, & deprecati ſunt eum, ut aliquem ſuorum Epiſcoporum tranſmitteret, qui eis oſtenderet viam veritatis: & profeſſi ſunt ſe velle recedere a Paganico ritu, & accipere religionem Chriſtianitatis. Et ille conſenſit deprecationi eorum, & tranſmiſit Adalbertum Epiſcopum fide catholicum: illique per omnia mentiti ſunt, ſicut poſtea eventus rei probavit". De Helena Regina utrobique altum ſilentium: quod indicio eſt, Reginonem ad Rugos, non ad Helenam Ruſſorum Reginam, Conſtantinopoli baptizatam, ea retuliſſe, quæ de Rege *Rugorum* tam Schafnaburgenſis, quam illius Chronici Auctor narrant. Pergit idem Schafnaburgenſis ad ann. 973.: *Otto Imperator ſenior cum juniore venit Quidlinburg, ibique celebravit ſanctum Paſcha* x. *Kal. Aprilis. Illucque venerunt Legati plurimarum gentium, videlicet, Romanorum, Græcorum, Beneventanorum, Italorum, Hungarorum, Danorum, Sclavorum, Bulgarorum, atque Ruſcorum, cum magnis muneribus.* Et ad ann. 1043. *Rex (Heinricus) Incarnationem Domini Goslariæ celebravit .... Ibi inter diverſarum provinciarum Legatos, Legati Ruſcorum triſtes redierunt, quia de filia Regis ſui, quam Regi Henrico nupturam ſpe-*

speraverant, certum repudium reportabant. Nullus dubito, quin duo hæc postrema Schafnaburgensis testimonia de *Russis*, quos Moscovitas appellamus, possint intelligi: postquam enim Ingore defuncto, Sphendosthlavus ipsius filius Russis imperare cœpit, Legatos & ipse suos, non secus atque Bulgarorum Reges, ad Ottonem Imperatorem, conterminis populis imperantem, destinaverit. Ita & Jaroslavus, Volodimiri filius, affinitatem, quam cum Henrico Germaniæ Rege contrahere nequivit, contraxisse perhibetur cum Henrico Galliæ Rege, Anna filia sua in uxorem ei tradita. Verum quod primum narravit de Russiæ Legatis, Episcopum ab Ottone petentibus, datoque eis Adalberto Episcopo; id, inquam, ad Rugos pertinet, non ad Russos: etenim sub Ottone primo, Adalbertus Episcopus Slavis (quo nomine & Rugi, & Russi comprehenduntur) datus est: quemadmodum narratur in Chronico Lamberti Schafnaburgensis ad ann 959. *Venerunt legati Rusciæ gentis ad regem Ottonem, deprecantes, ut aliquem suorum Episcoporum transmitteret; qui ostenderet eis viam veritatis; qui consensit deprecationi eorum, mittens Adelbertum Episcopum fide Catholicum, qui etiam vix evasit manus eorum*. Et in Reginonis Chronico ad eundem annum, adjecto perperam Helenæ nomine: *Legati Helenæ Reginæ Rugorum... ficte (ut post claruit) ad Regem venientes, Episcopum & Presbyteros eidem genti petebant*. Hunc Rugis Episcopum dedit Otto anno sequenti 960. ex eodem Reginone: *Anno Dominicæ Incarn. 960. Rex natalem Domini Franconofurd celebravit, ubi Libutius ex cœnobitis S. Albani a venerabili Episcopo Adaldago (Hammenburgensium videlicet) genti Rugorum Episcopus ordinatur*. Et anno 961. *Libutius priori anno quibusdam dilationibus ab itinere suspensus*, xv. *Kal. Martii anni præsentis obiit, cui Adalbertus ex cœnobitis S. Maximini machinatione & consilio* Willelmi *Archiepiscopi* (Moguntini) *licet meliora in eum confisus fuerit, & nihil unquam in eum deliquerit, peregre mittendus, in ordinatione successit. Quem piissimus Rex solita sibi misericordia, omnibus quibus indigebat copiis instructum, genti Rugorum honorifice destinavit*. Ad annum vero 962. *Adalbertus Rugis ordinatus Episcopus nihil in his, propter quæ missus fuerat, proficere valens, & inaniter se fatigatum videns, revertitur*,

titur, & quibusdam ex suis in redeundo occisis, ipse cum magno labore vix evasit: & ad Regem veniens, charitative suscipitur, & a Deo amabili Wilhelmo *Archiepiscopo* (Moguntino) *pro retributione tam incommodæ ab eo sibi machinatæ peregrinationis, bonis omnibus & commodis quasi frater amplectitur & sustentatur*. De eodem Adalberto ad ann. 966. *Erkanbertus* Wirtzburgensis *cœnobii Abbas obiit, & Imperator, electione Monachorum, Adalbertum Rugis ordinatum Episcopum, eidem Monasterio præfecit*. En Adalbertum Rugorum Episcopum an. 961. ordinatum, anno sequenti ad Regem Ottonem reversum, anno demum 966. cœnobio Wirtzburgensi præpositum. Videamus nunc quomodo idem Adalbertus ad Metropolim Magdeburgensem sit evectus. Ditmarus lib. 2. pag. 20. de Ottone Imperatore scribit: *Adalbertum Trevirensem, professione Monachum, sed Russiæ prius ordinatum Præsulem, & hinc a gentilibus expulsum, ad Archiepiscopatus apicem, inclytum patrem & per omnia probatum, anno Dom. Incarn.* 970. xv. *Kal. Novemb. Apostolica auctoritate promovit*. Ditmarus Magdeburgensem Archiepiscopum unum eundemque facit cum Adalberto quondam Rugorum Episcopo, etsi pro Rugis *Russos* scribit. Pagius: *Scriptores Latini*, inquit, *mediæ & infimæ ætatis, Russiam plerumque Rugiam appellarunt; indeque error enatus, quod Sanctus Adalbertus in Rugiam maris Baltici insulam, prædicandi Evangelii causa directus fuerit: quo nihil magis a veritate alienum*. Rugiam appellari a Scriptoribus Russiam, non invenio, nisi in iis locis, de quibus est quæstio, an Rugi a Reginone & aliis memorati, sint iidem ac Russi. Pagius affirmat; nos negamus. Certe Helmoldus Russos a Rugis seu Rugianis diserte distinguit, quamquam in textu cap. 1. eos Ruzos vocat: at vero Russiam nunquam Rugiæ nomine donat. Sic cap. 15. lib. 1. de Rege Poloniæ, & Ottone III. Imperat. *Eodem quoque tempore Boleslavus, Polonorum Christianissimus Rex, confœderatus cum Ottone III., omnem Slaviam, quæ est ultra Odoram, tributis subjecit, sed & Russiam, & Prussos, a quibus passus est Adelbertus Episcopus, cujus reliquias tunc Bolezlavus transtulit in Poloniam*. Non de Adalberto Rugorum Episcopo hic sermo est, sed de Pragensi Martyre. Sic etiam cap. 1. Ruziam & Russiam vocat, non Rugiam: *omnes hæ regiones, præter Pru-*

Pruzos, Christianitatis titulo decorantur. Diu enim est, ex quo Ruzia credidit. Russia autem vocatur a Danis, Ostrogard, eo quod in Oriente posita, omnibus abundet bonis. Et mox. *Nam Ruthenum mare, brevi in Græciam transmittit.* Intelligit mare Euxinum, cui fere adjacebant Russi, seu Tauro-Scythæ. Tum subjungit: *Polonia magna Slavorum provincia, cujus terminum in Ruziæ regnum dicunt connecti.* Demum ex hoc Ruziæ nomine derivatum *Ruzenorum* legitur apud Schafnaburgensem ad ann. 1075. *Paucis post diebus Moguntiam venit, ibique occurrit ei Ruzenorum Rex Demetrius nomine, deferens ei inæstimabiles divitias in vasis aureis & argenteis, & vestibus valde pretiosis, petiitque ut auxilio sibi foret contra fratrem suum, qui se per vim regno expulisset, & regnum tyrannica immanitate occupasset.* Et infra. *Ruzenorum Rex Dedi Marchioni Saxonico, cujus ductu eo advenerat, a Rege commissus est servandus, donec Legati reverterentur.*

Sed ad Rugorum Episcopum revertor. Baronius ad annum 971. num. 13. tres *Adelbertos* distinguit, quorum alter Episcopus Pragensis in Bohemia, alter Magdeburgensis Archiepiscopus, tertius Rugorum antistes extiterit. At ex Helmoldo aliisque constat, duos tantum fuisse: Pragensem scil. & Magdeburgensem, qui olim Rugorum Episcopus fuerat. Et de Pragensi quidem res clara est: nam in Prussia martyrio coronatus est anno Chr. 997. ejusque meminit Helmoldus lib. 1. cap. 1. de Prussia loquens: *Apud illos martyrio coronatus est illustris Bohemiæ Episcopus Adelbertus.* Et cap. 15. Bolezlavus *subjecit Russiam & Prussos, a quibus passus est Adelbertus Episcopus.* Adelbertum vero Rugorum Episcopum anno (ut supra dixi) 961. ordinatum, & anno 966. Wirtzburgensi cœnobio præpositum, anno demum 970. ad Ecclesiam Magdeburgensem evectum, testatur præter Ditmarum loc. cit. etiam Helmoldus lib. 1. cap. XI. his verbis. *Subactis autem, Christianæque fidei copulatis Slavorum gentibus, magnus Otto inclytam urbem Magdeburg, super ripas Albiæ fluminis condidit, quam Slavis Metropolim statuens, Adelbertum summæ sanctitatis virum, ibidem consecrari fecit Archiepiscopum. Is primus in Magdeburg ordinatus, duodecim annis strenue Pontificatum administravit, multosque Slavorum populos illic prædicando convertit: cujus ordinatio facta est anno Imperatoris* XXXV. *Et*

XXIII. Unus Adelbertus Rugorum primum, mox Magdeburgensium Antistes.

sunt anni post ordinationem Sancti Anscarii (primi Hammenburgensis Archiepiscopi) cxxxvii. *Magdeburgensi autem Episcopatui subjecta est tota Slavia usque ad Panim fluvium: Episcopatus suffraganei quinque, quorum Merseburg, & Cicen, super Salam fluvium: Misna vero, super Albiam; Brandenburg, & Havelberg, interius vadunt. Sextus Episcopatus Slaviæ est Aldenburg. Hunc Episcopatum, sicut & cæteros, Imperator Otto Magdenburgensi primum subjicere decreverat; quem tamen postmodum Adheldagus Hammenburgensis Episcopus requisivit, eo quod terminus suæ Ecclesiæ antiquis Imperatorum privilegiis esset circumscriptus.* Hactenus Helmoldus de instituta Magdeburgensi Metropoli, & promoto ad illam Adalberto, quondam Rugorum Episcopo: quamquam abusive eum scribit *ordinatum & consecratum* Magdeburgensem antistitem: jam enim antea Episcopalem consecrationem acceperat. Quum autem dicat, ejus promotionem anno Imperatoris 35. accidisse, significat ann. Chr. 970. nam cap. 13. loquens de obitu ejusdem Ottonis Imperatoris, inquit: *Anno ergo regni sui* 38. *Imperii* XI. *magnus Princeps, Otto domitor omnium Septentionis nationum, feliciter migravit ad Dominum, & sepultus est in civitate sua Magdeburg.* Constat autem, Ottonem Imperat. obiisse *anno Chr.* 973. *nonis Maji, quarta feria ante Pentecosten*; Vide Pagium. Igitur annus Regni ejus XXXV. quo Adalbertus factus est Magdeburgensis Antistes juxta Helmoldum, incidit in annum Christi 970. quemadmodum & ex Ditmaro supra diximus. Quamobrem quod *ex Chronico Magdeburgensi ms.* Tom. ix. Concil. pag. 675. Pagius de Concilio Ravennæ anno 966. celebrato num. 2. refert, non annum respicit, quo Adalbertus Archiepiscopatum Magdeburgensem obtinuit, sed quo Otto Imperator sedem illam Metropolitanam instituere decrevit. Verba Chronici hæc sunt.
„ Serenissimus Imperator Augustus Otto, qui eandem San-
„ ctam Synodum ob communem Imperii sui salutem congre-
„ gaverat, plurimas Sclavorum nationes ultra flumen Albiæ
„ in confinio Saxoniæ, multo se labore & maximis sæpe pe-
„ riculis ad Christum convertisse coram omnibus retulit:
„ rogans, ut quod ipse summo studio Deo mancipaverat,
„ Pastoris negligentia ad vomitum redire non sineret. Hu-
„ jus

„ jus dignam relationem, & tantam fidei confessionem Sancta Synodus benigna aure suscipiens, Deoque in his omnibus gratias agens, tot Sclavorum populos ad Deum noviter conversos nonnisi per Episcopos in convenientibus locis in unaquaque eorum provincia, secundum populi quantitatem, in rationabilem terræ divisionem constituendos, ad hoc animari atque erudiri posse censuit. *Et paulo post*. Est Civitas in Parochia Halberstadensis Episcopii, Magdeburg dicta, in confinio Saxonum & Sclavorum, in ripa fluminis Albiæ: in qua isdem Serenissimus Cæsar populi multitudinem adunavit, Ecclesias construxit, plurimorumque Martyrum, Beati scilicet Mauricii, & Innocentii, aliorumque innumerabilia corpora Sanctorum illuc transferens, Canonicosque inibi Deo famulantes constituens, ad eorumdem victum, & Ecclesiæ utilitatem, castra, villas, prædia, decimasque cum universis adjacentiis affluenter ex proprio concessit. Placuit igitur omnibus apud prædictam Civitatem Magdeburg Archiepiscopalem fieri Cathedram, eo quod hæc in confinio Sclavorum, ut prædiximus, loco videretur opportunior, & in ejus propagatione voluntas Imperatoris esset amplior. *Et cætera*. Ita probata est in Synodo Ravennensi, Archiepiscopatus Magdeburgensis institutio. Quod autem Helmoldus ait, Adalbertum duodecim annis Magdeburgensem Ecclesiam tenuisse, confirmatur ex Lamberto Schafnaburgensi, qui eum obiisse scribit anno 981. his verbis. 981. *Adelbertus Magdeburgensis Archiepiscopus obiit, cui Hisillarius successit*: alias dictus Gisilerus: Totidem enim fluxerunt anni ab anno 970. ad 981. Ejusdem Adalberti obitum ad annum quoque 981. consignat Chronographus Magdeburgensis manuscriptus in Bibliotheca Regia asservatus: *Anno*, inquiens, *Dom. Incarnat.* 981. *Athelbertus Magdeburgensis primus Archiepiscopus, Imperatore Romæ commorante*, XIII. *suæ ordinationis anno* (XII. ut habet Adamus Bremensis, a Baronio citatus, qui ejus mortem ad annum 983. ponit) *suos docendo & confirmando, & Gisileri Præsulis* (Merseburgensis) *quia tunc cum Cæsare fuit, Diœcesim perlustrans*, XIII. *Kalen. Julii in Messeburch Missam celebravit... Is vero tapeto superpositus, completisque omnibus, quæ*

quæ a Clericis dicenda erant, fideliter migravit ad Christum XII. *Kal. Julii*. Pagius tamen, qui Adalbertum anno 981. mortuum asserit, inthronizatum vult non anno 970. sed anno 968. idque ostendit, productis duorum Chronographorum Magdeburgensium, a Meibomio editorum, testimoniis: quorum primus ad annum 967. num. IX. citatus, hæc habet verba: *Quem* (*Adelbertum*) *& Romam pro Pallio a Domno Papa suscipiendo* (Otto Imperator) *direxit. Domnus autem Papa Joannes, illius nominis XIII. & prius Narniensis Episcopus, iustis petitionibus annuens, nihilque tarditatis impendens, Privilegio Apostolicæ auctoritatis eum dignum Archiepiscopum decernens, pro amore B. Mauricii & Innocentii, & Sanctorum, qui in Magdaburg requiescunt, & prædicti Imperatoris, Pallium ad Missarum solemnia celebranda dedit anno Dom. Incarnat.* 968. *Indictione* XII. (a mense Septembri inchoata) XV. *Kal. Novembris, hoc est, in festivitate Sancti Lucæ Evangelistæ, anno Pontificatus ipsius Domni Joannis universalis Papæ quarto. Tunc Imperator misit eum ad Sedem suam cum magno honore, præcipiens universis Saxoniæ Principibus, ut proximum Natale Domini cum eo essent*. Alter Magdeburgensis Chronographus num. VI. laudatus, ait, *Ottonem Imperatorem, Adelbertum, qui dudum Treviris de cœnobio Sancti Maximini Monachus abstractus & Episcopus consecratus ad prædicandum Rugis fuerat destinatus, Romam pro Pallio & Privilegio ab Apostolica Sede suscipiendo cum literis suæ auctoritatis direxisse. Sedit eo tempore in clavigeri cœlestis Petri Cathedra, gratia & nomine Joannes Papa nominis illius XIII., in ordine vero Rom. Pontif.* 126. *Hic igitur benignissime illum suscipiens, pro pio studio gloriosissimi Imperatoris, quod in amplificatione divini cultus habebat gaudens, ideoque iustis eius petitionibus annuens, illum Apostolica auctoritate Archiepiscopum fore, ejusque Successores decrevit, cui & Pallium ad Missarum solemnia celebranda dedit, & ipse nimia dilectione commonitus* XV. *Kal. Novemb. idest, in festo Sancti Lucæ Evangelistæ ordinavit* (idest, Pallium concessit:) *Et Privilegio Apostolicæ auctoritatis sanxit, ac confirmavit, eum in ordine Ecclesiastico Primatum habere omnium Ecclesiarum, Archiepiscoporum, qui in Germania sunt ordinati, in Gallia quoque Coloniensi, Trevirensi Archiepiscopis, per omnia hono-*

bonore similem esse &c. Praeterea statuit eum esse Metropolitanum totius ultra Salam & Albiam Slavorum gentis tunc ad Deum conversae, vel convertendae, & ut secundum desiderium Imperatoris in his civitatibus, in quibus olim barbari ritus maxima viguit superstitio, idest, Cizi, Misni, Merseburg, Brandenburg, Havelberg, Pornam (idest, Posnam*) in honorem Domini Episcopia fundarentur, quorum Pastores secundum canonicam auctoritatem Magdeburgensi Episcopo fidem & subjectionem debendo sectarentur. His, & aliis, quae Privilegia adhuc inibi consecrata* (conservata) *ordinatis, & interminatione Dei & Apostolici nominis confirmatis, praefatus Archiepiscopus cum Legatis Romanae Ecclesiae, Widone scilicet Episcopo Bibliothecario, & Benedicto Cardinali, qui illum cum Hildewardo Halberstadensi Episcopo Sedi suae inthronizarent, dimissus, ad Imperatorem remeavit laetus*. Et caetera. Nolo cum Pagio funem trahere. Quidquid enim sit de anno, quo Adalbertus Archiepiscopus Magdeburgensis est renunciatus, duo tamen certa sunt: primum, eum Rugorum, non Russorum fuisse olim ordinatum Episcopum: deinde, unum eundemque esse, qui prius Rugis Episcopus datus fuerat, & qui postea ad Metropolim Magdeburgensem est promotus. Quod vero tam apud Helmoldum & Schafnaburgensem, quam apud Chronographos Magdeburgenses, idem Adalbertus multos Slavorum populos ad Christi fidem adduxisse perhibetur, nulla Russorum facta mentione, id non eo factum, uti ad annum 959. num. 3. putat Pagius, quia nimirum Slavi non erant Russi: (Slavi enim sunt quam maxime, & Slavorum omnium, si fas est dicere, Slavissimi:) sed quia Scriptores Germanici Russos a Slavis distinguentes, Slavicos populos maxime appellare solent, qui idolis antea servientes, inter Albiam & Oderam habitabant, mox ad Christi fidem adducti, Latinum Ritum sunt sequuti, quorum proinde historiam accurate perscribit Helmoldus.

XXIV. Josephi Gorjonidae, & Abraham Zacuthi Hebraeorũ sententiae de Slavis, Rusis, Moschis, Bulgaris.

Antequam de Russorum origine dicendi finem faciam, juvat ex historia *Josephi Gorjonidae*, Venetiis anno 1644. edita, & ex libro *Juchasim* sive genealogiarum, quae *Abraham Zacuth* Judaeus anno Christi 1502. composuit, prodiitque typis primum Constantinopoli anno 1556. deinde Cracoviae anno 1580., quid Hebraei recentiores de Slavis, Russis, Bulgaris,

garis,

garis, & Moschis sentiant, exponere. Itaque Gorjonides de *Thogarma* hæc habet; (Hebraicum Textum vide apud Bochartium in Phaleg lib. 3. cap. 15. pag. 226.) " Thogarmæ
,, sunt decem familiæ, scilicet Chozar, & Patzinac, & Ali-
,, kanus, & Bulgari, & Ragbiga, & Turcæ, & Buz, & Zabuch,
,, & Hungari, & Tilmatæ. Omnes isti in Aquilone degunt,
,, & terras suas de nominibus suis appellarunt. Habitant au-
,, tem ad fluvium Ethel, qui est Atlach. Tamen Hungari,
,, & Bulgari & Patzinacæ, habitant ad magnum fluvium Da-
,, nubium". Bochartius ibidem sic interpretatur. " Quia fa-
,, miliis Thogarmæ assignantur ירכתי צפון, *Latera Aquilonis*,
,, Ezech. 38. 6. Pseudo-Gorjonides ex iis deducit plerosque
,, Aquilonares, Danubii maxime & Rha seu Volgæ accolas,
,, quem cum Arabibus appellat *Ethel*, & *Ethalach* aut *Ela-*
,, *tach* verius, quomodo scribunt tabulæ Ismaelis Abulfedæ.
,, Has porro familias vult esse decem numero. Prima *Chozar*,
,, Ortelio *Cunsar* perperam, est locus ad mare Caspium, a
,, quo vocatur *mare Chozar* a Geographo Nubiensi. Secunda
,, *Patzinac*, est Dacia veterum: Suidas: Δάκες οἱ νῦν Πατζι-
,, νακῖται, *Patzinacas* habet Cedrenus. Tertia *Anchialus* (ita
,, scribo pro *Alichanus*) est Thraciæ urbs ad Pontum. Quar-
,, ta *Bulgaria*, tam nota est, quam ignota quinta *Ragbiga*,
,, sed rescribendum רגוזה *Raguza*, idest Epidaurus. Sextam,
,, idest *Turcas*, Mela & Plinius describunt ad paludes Mæo-
,, tides. Septima *Buz*, aliis *Buza*, est Daciæ vetus oppidum,
,, Ptolemæo *Napuca*. In octava pro *Zaboch* puto legendum
,, *Zavolch* זבולך. Hæc Tartarorum est familia celebris prope
,, Volgam. Nona, idest, *Hungaria*, nihil notius. Decima,
,, *Talmits* videtur esse Germaniæ *Misnia*, *quæ olim Dalemin-*
,, *cia*". Ego vero existimo pro אליקנוס *Alikanus*, legendum אלינוס *Alanus*, idest *Alani*: pro רוביג *Ragbiga*, רביג. *Garvig*, idest, *Charvati*, sive *Chrovatæ*: pro בוז *Buz*, *Buzn*, idest, *Bosni*: pro *Zabuc*, זרבול *Zarbul*, idest *Serbli*, sive *Servii*: & pro *Tilmas*, *Dalmatæ*. Quod enim Bochartius infra in *Dodanim* pag. 228. ponit *Dalmatas*, *Croatas*, *Sclavos*, *Servos*, & *Bosnos*; hos, inquam, ex ingenio suo ibi interpretatur. Cæterum textus Hebraicus Gorjonidis alios populos repræsentat, nempe *Cretenses*, *Siculos*, & alios quosdam insulanos.

Idem

Idem Gorjonides de *Thiras* apud eund.Bochart.pag.227. *Thiras sunt*, רוסים *Russi, Posni (vel Posnani in Polonia) & Angli, qui habitant ad mare magnum. Russi habitant ad fluvium Cyrum, qui defluit in mare* Georgian, (*idest Caspium.*) Rectius pro *Cyro*, retinendam puto hebraicam lectionem, בירא, *Bira*, idest, *Borysthenem* fluvium, qui defluit in mare גורגאן, *Gurgan*, non quidem Caspium, sed Euxinum, ita appellatum a *Colchis* populis, quos Hebræi & Arabes sequiori ævo *Georgianos* vocant. Etenim Gorjonides quum sit recens scriptor, hodiernum gentium situm, non antiquum respexit. Rhossi autem, sive Russi, etiamsi olim in Araxene, hoc est, inter Cyrum & Araxem fluvios, sedes habuerint, postea tamen Ponto Euxino trajecto, inter Tanaim & Borysthenem præcipue habitarunt. Scio ab Arabibus Caspium mare appellari *Babar Chozar*, mare Chazariæ, & *Babar Giorgian*, mare *Georgianæ*, ab adjacente scilicet urbe, quam *Georgianam* & *Corcangiam* dicunt, estque sita ad ostia fluvii *Gebonis*, idest, *Oxi*, in Caspium mare influentis. At verum etiam est, Iberiæ & Colchidis antiquæ populos ab iisdem Arabibus *Georgianos* dici, sive, ut ipsi proferunt, *Gurgios*, & *Kurgios*, eorumque regionem *Gurgistan*. Vide Herbelot. in Bibl. Orient.pag.402. v. *Giorgian*. Et pag. 407. v. *Gurge*, & *Kurge*: *les Georgiens*. *Gurgistan*, *la Georgie*.

Zacuth in libro *Jucbasim*, de filiis Japheth, quamquam fere commentitia, hæc habet apud eundem Bochart. pag.354. „ Et filii Japheth septem fuerunt in regione Europæ, quæ est „ Orbis triens: & habitarunt ab initio Moscoviæ מושקוף, us- „ que ad Portugalliam, quæ vocatur finis terræ, & in vete- „ ribus libris Lusitania. *Et pag.* 355. Gomer & Magog sunt „ Gothi, qui venerunt e locis Moscoviæ vicinis, & Mosco- „ vitæ, & alii ". Ita interpretor hebraicum, באו מקרוב מושקוף והמשקוף והליך Bochartius autem vertit: *Venerunt e locis Moscoviæ vicinis, & Moscovia, & Halic*: & subjungit: " Gomer „ & Magog non sunt idem populus; veteribus Magog sunt „ Scythæ, & Gomer, Phryges vel Galatæ, qui Phrygiam oc- „ cuparunt usque ad Halym fluvium. An inde sumptum est „ Halic? alioquin quid sit, nescio. והליך, idem est, ac *cætera*, „ *reliqua*: particula nimirum uno verbo omnia complectens,

 „ non

„ non nomen populi, aut fluvii." Idem Zacuth de Madai vel Medis pag.355." Medi autem ab una parte attin-
„ gunt regnum Moſcoviæ, & magnum flumen Athel nomi-
„ ne, qui e deſerto Moſcoviæ fertur ad mare Chozar. Ad
„ illud, inquam, mare a parte Occidentis eſt Media, quæ
„ hodie Scervan dicitur cum vicinis omnibus regnis". Non probat hæc Bochartius, inquiens: *nihil dici potuit abſurdius. Media eſt in diverſo climate, & a Moſcovia immenſum diſtat.* Verum meminiſſe debuit, Zacuthum non eſſe Geographum antiquum, ſed recentiſſimum: utpote qui poſt annum Chriſti 1500. ſcribebat. Quum igitur Mediam dicit ab una parte attingere regnum Moſcoviæ & fluvium Atel ſive Volgam, loquitur de Medis ſui temporis, hoc eſt, de Regno Perſarum, quod mari Caſpio terminabatur, adeoque contermінum erat regno Moſcoviæ, cujus fines ad oppoſitam Caſpii maris oram extendebantur.

Idem de Javan, Thubal, Meſech, & Thiras. *Terræ autem Javan, noſti aditus & exitus.* (Nimirum noſti ſitum Græciæ) *& Thubal eſt Hiſpania* (*Hebr.* Sepharad, nimirum Iberia ad mare Caſpium, non Hiſpaniæ:) *Et Meſech vocatur regnum Ruſſiæ* (ita legendum, pro, פירסיא Perſia:) *quod regnum magnum eſt, ſitum ſupra mare Nigrum, unde eſt, quod hodieque in ea terra amnis eſt Meſchinus nomine* (intellige Moſcow fluvium, a quo Moſcoviæ nomen eſt.) *Thiras, eſt Thracia, inde a Venetia uſque ad Hungaros.* Poſtremo de filiis Gomer." Et filii Gomer, Askenaz, regni caput eſt Bohemia.
„ Et Riphath, Aquilejenſes & Tarviziani, qui fuerunt in
„ Aſia, in loco quem hodie vocant Illyrik: & inde profecti
„ ſunt, & ædificarunt urbem Venetiam. Et Thogarma, eſt
„ Turcia, quæ lingua Turcica vocatur Turkiſtan: eſt autem
„ regnum magnum ab una parte Perſidem attingens". Bochartius pag.356. non probat primo, quod *Askenaz* in Hebræorum ſcriptis ſit Germania: nam, ut alia omittantur, populos regni Askenaz in Babylonem convocat Deus, Jerem. 51.27. Secundo, ita, inquit, plerique ſentiunt, Venetos e Paphlagonia veniſſe, ubi Homeri Heneti: porro Joſepho *Riphath* ſunt Paphlagones. Verum, quum Heneti legantur e Paphlagonia veniſſe in Illyricum, confundit Zacuthus profe-
ctio-

ctionis terminos, & eos ex Illyrico venisse sibi fingit. Tertio, Thogarma si sit Turkestan, quomodo equi & muli Tyrum inde deducuntur, Ezechiel. 27. 14. maxime quum in tota Scythia, cujus pars est Turkestan, nec muli nec asini sint? Sed videor fortasse tempus trivisse frustra in his Hebræorum nugis referendis.

CAPUT IV.

Moschorum, & Moscovitarum origo.

QUum igitur Scytharum Sarmatarumque nomen antiquissimum omnium esse appareat, Russorum vero, & Slavorum longe recentius; videamus, num inter eos populos, qui Slavorum nomine censentur, eademque lingua utuntur, quisquam sit, qui vetustius nomen habeat. Primæ populorum origines neque aptius, neque tutius, quam e sacris Literis petuntur, in quibus & infallibilis dictorum veritas continetur, & summa Scriptorum antiquitas præ cæteris auctoribus commendatur. Græci enim si cum Hebræis comparentur, recentissimi, tum appellativis ut plurimum nominibus veram gentium originem occultant, tum propria sicubi nomina exprimunt, ad fabulas convertuntur: nihilque in iis tam obvium est, quam Regum, Ducum, Heroum nomina sibi fingere, quum vera etymologia deest. Plena etiam periculis videtur ea Scripturas Sacras interpretandi ratio, quæ a nonnullis usurpatur, ut scilicet propria nomina aut pro appellativis sumant; aut sensu, non voce ipsa servata, in id transferant, quod alio idiomate perinde significatur; aut demum gentem, quam sibi fingunt, eorum loco substituant. Sic R. Saadias, Arabicus ille Pentateuchi Interpres, (ut nunc de aliis sileam:) non secus atque Gorjonides & Zacuthus, nomina filiorum Japhethi, quæ inspiratus a Deo Moses Hebraice, uti erant, literis tradidit, nescio quo ductus spiritu, in eas, quas ipse somniabat, gentes convertit. Quod enim Hebraicus textus habet Genes. 10. vers. 2. 3. *Filii Japheth, Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Mosoch, & Thiras. & filii Gomer, Ascenaz, & Riphath, & Thogarma*: hoc, inquam,

I. Arabicus Sacræ Scripturæ interpres, nomina filiorum Japheth pervertit.

quam , Arabice ſic interpretatur : بنوا يافث الترك وياجوج وماحات واليونانية والصين وخراسان وفارس وبنوا جومر الصقالبة وفرنجه واليرجان . *Filii Japheth*, *Turcæ*, *& Jagog*, *& Mahat*, *& Iones* (hoc eſt, Græci) *& Sin*, *& Chorafan*, *& Perſia*. *Et filii Gomer*, *Sclavi*, *& Franci*, *& Jargian*. Sic legitur in editione Londinenſi: at emendandum , البرجان , cum uno puncto diacritico , hoc eſt , *Borgian*, ſive *Burgundi*. Quia tamen Saadiæ verſione nihil eſt ineptius. Nam primo , *Gomer* uno eodemque loco & tamquam nomen proprium ſumitur, & pro *Turcis* redditur . Deinde Thubal & Moſoch , ad Chorasanam & extremas Sinarum partes amandantur : Thiras autem , pro Perſis exponitur ; Askenaz etiam , & Riphat, & Thogorma , de *Sclavis*, *Francis*, & *Burgundis* intelliguntur ; quod eſt contra expreſſam Sacræ Scripturæ auctoritatem : nam Ezechiel. 38. *Magog*, *Moſoch*, *Thubal*, *Gomer*, *Thogarma*, ab Aquilone convocat Deus in Babylonem ; ut in titulo ejuſdem capitis , Syrus quidem ſic habet ; ܥܠ ܓܘܓ ܘܡܓܘܓ ܕܥܬܝܕܝܢ ܕܢܣܩܘܢ ܥܠܝܗܘܢ ܟܕ ܣܠܩܝܢ ܡܢ ܒܒܠ *De Gog*, *& Magog*, *qui aſcenſuri ſunt adverſus eos* (*filios Iſraël*), *quum aſcenderint e Babylone*. Arabicus autem : النبوة في اجوج وماجوج الذين حاربوهم اذ صعدوا من ارض بابل *Prophetia contra Gog & Magog*, *qui bellum intulerunt eis*, *ubi aſcendiſſent e terra Babylonis*. Nuſquam autem legitur, Francos, Burgundos, Turcos, Sinas, & Choraſanitas in Babylonem conveniſſe, ut inde in Palæſtinam aſcenderent. Quinimo idem ipſe Arabicus interpres ſibi non conſtat : nam quos Geneſ. 10. interpretatur , *Turcæ*, *Jagog*, *Sin*, *Choraſan*, *Burgundi* ; hos ipſos Ezech. 38. proprio nomine appellat , *Gog*, *Magog*, *Thobel*, *Moſoch*, *Gomer*, *Torgama* .

II. Primæ ſedes filiorum & nepotum Japheti, Gomer, Magog, Thubal, Moſoch, & Thogarma, cis Pontum Euxinum, & Caſpium mare.

Miſſo itaque inepto hujuſmodi interpretandi genere , ad propria Hebraica nomina redeo . Bochartius , vir ſummus , laudatum Ezechielis locum cum antiquis Geographis Græcis comparans , recte evincit , uſque ad illa Ezechielis tempora , filios , & nepotes Japheti , *Gomer*, *Magog*, *Thubal*, *Moſoch*, *Thogarma* , cis Caſpium mare & Pontum Euxinum , inhabitaſſe *Phrygiam*, *Paphlagoniam*, *Cappadociam*, *Pontum*, & quidquid ultra Meſopotamiam & Aſſyriam per *Armeniam*, *Colchidem*,

dem, & *Iberiam* ab Euxino ad Caspium excurrit. Ibi primæ eorum ſedes, quos Græci *Scythas* vocarunt. Diodorus lib. 2. *Scythæ primum juxta Araxem amnem pauci habitarunt*. Herodotus: *Scythas nomades qui Aſiam incolunt, quum a Maſſagetis bello vexarentur, Araxe trajecto in Cimmerium abiiſſe*. Cimmeria nimirum dici cœpit, poſtquam Gomer poſteri, Græcis *Cimmerii* dicti, in Mæotidem trajecerunt. Plinius de Mæotide lib. 6. cap. 7. *Incolunt Sarmatæ, Medorum, ut ferunt, ſoboles, & ipſi in multa genera diviſi*. Medorum ſcilicet pars, Media & Parthia relicta, Ponto & ipſi trajecto, ad Cimmerios affines ſuos migrarunt. *Gogarene* Iberiæ pars trans Cyrum, Stephano teſte, *locus inter Colchos & Iberos Orientales*, ſervat ipſiſſimum nomen Gog integrum, ubi Gog & Magog olim confederant: ſed præcipua eorum ſedes inter Cyrum & Araxem, juxta illud Ezechiel. 38. *contra Gog, & contra Magog, Principem Rhos, Moſoch, & Thobel*: quemadmodum Hebraicum textum Græcus interpretatur, cui conſentit Arabicus in hæc verba: ثبت وجهك على جوج وارض ماجوج رئيس روس موسوخ وثوبل. *confirma faciem tuam contra Gog, & terram Magog, Principem Rus, Moſoch, & Thobel*. Quamquam Latinus ejus interpres ſic vertit: *contra Gog, & terram Magog, Principis Principum* Moſoch, *& Thobel*: non recte, meo quidem judicio: nam Arabicus Græco hic preſſe inhæret: in Græco autem ſic legitur: ἄρχοντα Ῥῶς, Μοσὸχ, καὶ Θοβέλ, *Principem Rhos, Moſoch, & Thobel*. Hebraicus textus (ut ſupra dixi) utrumque ſenſum fert, *Principem Rhos*, ſcilicet, & *Principem Capitis*. Chaldaicus paraphraſtes hunc ſecundum ſenſum exprimit, *ſuper Gog, terram Magog*, דבריש משך, *qui eſt in capite Meſech* (non, *ſummum Principem Meſech*, uti Latine perperam redditur:) ſic & Syrus Interpres: ܥܠ ܓܘܓ ܘܥܠ ܐܪܥܐ ܕܡܓܘܓ ܪܫܢܐ ܘܪܝܫܐ ܕܡܫܟ ܘܕܬܘܒܠ, *contra Gog, & contra terram Magog, rectorem ac principem Moſoch, & Thubel*: Ad Gog enim refertur ܪܫܢܐ *Rectorem*, & *Caput*, ſive *Principem*; non ad *terram Magogis, Rectoris & Principis*: ut ex ſequentibus conſtat: ܗܐ ܐܢܐ ܥܠܝܟ ܓܘܓ: ܪܫܢܐ ܘܪܝܫܐ ܕܡܫܟ ܘܕܬܘܒܠ *Ecce ego ad te, Gog, rector & Princeps Moſochi, & Thu-*

& Thubelis. Quidquid tamen ſit, vel ex iſto Ezechielis teſtimonio manifeſtum ſit, *Gog* incolam terræ *Magog* in illis tunc imperaſſe locis, ubi habitabant poſteri *Meſech & Thubal*, vel ubi horum terra incipiebat. Quid vero de primis Meſechi & Thubali ſedibus judicandum ſit, docet Bochartius. *Mihi*, inquit lib. 3. cap. 12., *Meſech, vel, ut veteres ſcribebant, Moſoch, & Thubal, ſunt Moſchi, & Tibareni, qui apud Græcos ſcriptores eodem modo junguntur, quo apud Hebræos Meſech & Thubal*. Herodotus in Thalia cap. 49. *Moſchis autem* & *Tibarenis*, Μόσχοισι δὲ καὶ Τιβαρηνοῖσι, *trecenta talenta imperata erant*. Et in Polymnia cap. 78. Τιβαρηνοὶ δὲ ... καθάπερ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο, *Tibareni autem ... eodem ornatu militabant, quo Moſchi*. Item: τούτους δὲ συνέτασσον ἄρχοντες οἵδε Μόσχους μὲν καὶ Τιβαρήνους Ἀριόμαρδος: *hos vero regebant hi duces, Moſchos quidem & Tibarenos Ariomardus*. Vides eadem arma atque eoſdem in bello duces; unde hos populos colligas arctiſſima inter ſe neceſſitudine fuiſſe junctos. Itaque quum a *Meſech*, vel a *Moſoch*, recte deducant non pauci recentiorum *Moſchos*, eſt quod miretur lector, nulli dum veniſſe in mentem, *Tubal Tibarenos* condidiſſe, ut *Meſech Moſchos*. Neque enim, ſi ex *Tubal* Græci fecerunt *Tibar*, & Τίβαριν χώραν, ut habet Diodorus lib. 4. pag. 413., aut *Tibaros*, ut Euſebius de Præpar. lib. 1., & Strabo lib. XI. & creſcente voce, *Tibarenos*, mutatio hæc tanti fuit, ut debuerit doctorum oculos configere: quum Græcos ſit notiſſimum ſcribere φιχὼρ, pro *Phicol*, & σαρὰδ, pro *Saled*, & Βελιὰρ, pro *Belial*. Tale eſt, quod ex *Uzal* vel *Auzal*, factum Ἀὔσαρα, & ex *Chalmadda*, Χαρμάνδη. Hactenus Bochartius: qui cap. XI. *Thogarmam* interpretatur Cappadociam, cujus in confiniis adhuc ſervatur *Trogmorum* ſive *Trocmorum* nomen, derivatum utique a T*horgama*, nam Græcus pro Thogarma, legit Θόργαμα. Strabo lib. 12. ἔχουσι δὲ οἱ μὲν Τρόκμοι τὰ πρὸς τῷ Πόντῳ καὶ τῇ Καππαδοκίᾳ, *Trocmi Ponti & Cappadociæ confinia tenent*. Sed & iidem apud Stephanum, τροκμηνοὶ *Trocmeni*, dicti, & *Trocmades* vel *Trogmades* in concilio Chalcedonenſi, in quo ſæpe nominatur Κυριακὸς ἐπίσκοπος Τροκμάδων, pro quo Ortelius legit Τρογμάδων. *Trocmeni* certe dicti a *Trocma*, & *Trogmades* a *Trogmade*, cujus rectus

rectus casus *Trogmas* plane videtur ex *Torgama* factus. Juxta Pontum siquidem olim habitarunt & *Trogmeni*, & *Cimmerii*, & *Askenii*, sic dicti a Torgama, sive Thogorma, Gomer, & Aschenez, unde etiam mare *Axenium*, quod postea *Euxinum*. Junguntur enim *Gomer* & *Thogorma* in Ezechiele, sicut *Mesech*, & *Thobel*: omnes autem ex eodem Propheta, regionem inhabitasse Judæis aquilonarem dicuntur; nec longius ab his distabant *Tibareni*, de quibus Apollonius lib.2. vers. 375.

Ἄγχι δὲ ναιετάουσι πολύρρηνες Τιβαρηνοὶ
Ζηνὸς Ἐυξείνοιο Γενηταίην ὑπὲρ ἄκρην,
Prope vero habitant opulenti Tibareni
Supra Jovis Euxini Genetæum promontorium.

Idest, post Amazonas, Thermodonta, & *Chalybas*, quos Strabo lib. XII. cap. 378. *Chaldæos* vocat: *supra Trapezuntem & Pharnaciam Tibareni sunt, & Chaldæi, & Sanni, qui olim Macrones dicebantur; ac minor Armenia*. Avienus Dionysii interpres vers. 947.

Inde Tibareni, Chalybes super arva ubi ferri
Ditia vulnifici crepitant incudibus altis.
Post hos Assyriæ tenduntur jugera terræ.

Quos autem *Chaldæos* Strabo nominavit, eos ipse cap. 378. interpretatur: *οἱ νῦν χαλδαῖοι, χάλυβες τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, qui nunc Chaldæi vocantur, olim dicti fuere Chalybes, καθ' οὓς μάλιστα ἡ Φαρνακία ἵδρυται, penes quos potissimum Pharnacia est*: Chaldæi seu Chalybes, Tibarenis conjuncti. Pomponius Mela lib. I. cap. 19. *Paphlagoniam finit Armene: Chalybes proximi urbium clarissimas habent Amison & Sinopen.* Ibid. *Tibareni Chalybes attingunt*. Idem Srabo lib. XI. cap. 527. postquam Mediam descripsit, de Armenia pergit, & populis eam attingentibus, inter quos Tibareni, & Moschici, differens: *Orientalia (Armeniæ) Mediam attingunt cum magnam, tum Atropatenam. Versus Septentrionem sunt montes, qui Caspio imminent mari, Parachoathri, tum Albani, Iberi, & Caucasus circumdans istas gentes, Armeniamque attingens, cumque Moschicis etiam coiens, & Colchicis, usque ad eos qui Tibareni dicuntur*. Demum lib. 12. cap. 555. uti sua ætate regebatur Tibarenia regio, sic illam describit. *Supra Pharnaciam*

ergo

ergo & Trapezuntem sunt Tibareni & Chaldæi, τιβαρηνοὶ, καὶ χαλδαῖοι, *usque ad parvam Armeniam. Ea est satis felix regio, quam, ut & Sophenam, reguli tenuerunt, aliquando fœdere Armeniis juncti, aliquando rem suam privatim administrantes: paruerunt eis & Tibareni, & Chaldæi; ita ut Trapezuntem usque & Pharnaciam eorum se ditio proferret. Mithridates Eupator potentia auctus, cum Colchidem sibi subjecit, tum isthæc omnia, Antipatro Siside dominium ei cedente. Eam autem curam istorum locorum gessit, ut 75. castella in iis exstruxerit, inque iis maximam gazam recondiderit, de quibus præcipua sunt Hydara, Basgœdariza, Sinoria, finibus majoris Armeniæ inhærens castellum: unde & Synoriam Theophanes, o magno appellavit* συνώριαν, *hoc est, bigas*. Et post pauca. *Enimvero minorem Armeniam quum alias alii, Romanorum arbitratu, habuissent, ultimo loco Archelaus tenuit: Tibarenos, Chaldæos, usque ad Colchidem & Pharnaciam ac Trapezuntem possidet Pythodoris, prudens mulier, & præesse rebus gnara; filia est Pythodori Tralliani. Uxor fuit Polemonis, & cum eo regnavit per aliquod tempus: marito autem apud barbaros mortuo in* (1) *Aspurgianis, qui sunt circa Sindicam, ipsa in regnum successit: quumque haberet duos e Polemone filios, & unam filiam; hæc nuptum data fuit Cotyi Sapæo, & per insidias eo necato vidua permansit, quum liberos ex eo haberet: de quibus natu maximus rerum potitur. Pythodoridis filiorum alter cum matre privatus regnum administrabat, alter recens Armeniæ majoris rex est creatus. Ipsa Archelao nupsit, & cum eo, dum is in vivis permansit, vitam exegit. Nunc vidua est, & possidet quæ diximus loca, iisque alia etiam venustiora, de quibus deinceps dicimus.* Hæc Strabo de Tibarenis.

III.

Moschi a Mosoch dicti. Eorum regio inter Colchidem, Iberiam, & Armeniam. Postea trans Pontum Euxinum.

Moschi, haud dubie a Mosoch dicti, sicut Tibareni a Thubal, habitabant inter Cappadociam, Colchidem, Iberiam, & Armeniam. Ab his dicti *Moschici* montes, de quibus Strabo lib. 1. cap. 61. *Iberi occidentales in loca ultra Pontum & Colchidem commigrarunt, quos Araxes* (2), *ut ait Apollodo-*

1 *Aspurgiani & Sindi* populi juxta Mæotidem habitantes. Vide Strabon. lib. XI. cap. 495. Stephanus. Σινδοὶ ἀπὸ μεσημβρίας τῆς Μαιώτιδος λίμνης. Idem Ἀσπουργιανοὶ, ἔθνος τῶν περὶ τὴν μαιῶτιν λίμνην.

2 Ita emendat Xylander. Textus corruptus habet, Χοαράξης; legendum tamen monet, καὶ ὁ Ἀράξης.

lodorus, *ab Armenia separat* : *verius autem Cyrus*, & *Moschici montes*. Et lib. XI. cap. 521. *Trans Euphratem deinceps*, *post Antitaurum versus Septentrionem extenditur mons magnus*, & *varie scissus* : *ejus pars Paryadres*, *alia Moschici montes*, *alia aliter appellatur* : *hi totam Armeniam usque ad Iberos* & *Albanos comprehendunt*. Et cap. 492. *Post Heniochos Colchis est*, *sub Caucasiis* & *Moschicis montibus*. Et lib. 12. cap. 548. *supra Trapezuntem* & *Pharnaciam Tibareni sunt*, & *Chaldaei*, & *Sanni*, *qui olim Macrones dicebantur*, *ac minor Armenia* : *sed* & *Apaitae his vicini sunt locis*, *qui quondam vocati sunt Cercitae* : *per hos transit mons asperrimus Scydises*, *qui conjungitur Moschicis montibus*, *qui supra Colchidem sunt*. Porro *Moschos* populos circa Caspium mare ponit Mela lib. I. cap. 2. circa Phasidis fontes Plinius lib. 6. cap. 17. Strabo lib. XI. cap. 499. eorum regionem inter Iberiam, Colchidem & Armeniam esse sitam scribit. *Moschica*, *in qua templum fuit*, *tripartita est* : *partem ejus Colchi*, *Iberes aliam*, *aliam Armenii tenent*. De templo idem cap. 498. præmiserat : *supra dicta flumina* (Phasidis nimirum) *in Moschica regione situm est Leucotheae templum a Phrixo conditum*, *ibique oraculum ejus*, *ubi aries non immolatur* : *id opulentum pridem*, *nostra aetate spoliavit Pharnaces*, *ac paulo post compilavit Mithridates Pergamenus*. Subjungit de Moschorum Colchorumque Dynastis, & regionis ubertate: *Enimvero quantus antiquitus splendor ejus fuerit*, *fabulae ostendunt*, *Jasonis expeditionem sub involucro proponentes*, *qui usque ad Mediam processerit*, *ac antea etiam Phrixi*. *Postea temporis successerunt Reges*, *qui in provincias* (*id enim sunt Sceptuchiae*) *divisam ditionem mediocri rerum statu tenuerunt*. *Tandem Mithridates Eupator magnam nactus potentiam*, *istis potitus est regionibus* : *ab eo subinde aliquis amicorum missus est praefectus* & *administrator provinciae* : *de quibus fuit Moaphernes patris mei patruus* : *atque hinc Regi maxima fuerunt ad rem navalem subsidia*. *Mithridate autem everso*, *etiam ditio ipsius dissipata in multos est* : *ultimo Polemon Colchidem habuit* : *eoque mortuo uxor Pythodoris regnum in Colchos*, *Trapezuntem*, *Pharnaciam*, & *supra accolentes barbaros tenuit*. Plutarchus a Cn. Pompejo subjugatos *Moschos* habet. Lucanus lib. 3. v. 270. Sarmatis eos conjungit :

Heniochi, sævisque affinis Sarmata Moschis.

Item Sidon. Apollinar. in Panegyr. Avit.

Sauromatam taceo, ac Moschum, solitosque cruentum
Lac potare Getas.

Quod indicio est, Scythas omnes & Sarmatas, & Moschos, processu temporis, vel sua sponte, vel ab aliis expulsos, longius processisse, & ultra Pontum Euxinum, circa Mæotim paludem sedes fixisse: ibi enim & *Cimmerii*, certissima Gomeri soboles, jampridem consederant: unde & Bosporo nomen *Cimmerio* fecerunt. Hos circa Colchidem in Scytharum regione cum Georgianis, juxta Caspium mare, habitasse, Plinius tradit. Strabo autem lib. xi. cap. 494. *Fuit quodam tempore*, inquit, *magna Cimmeriorum in Bosporo potentia, qui & κιμμερικὸς βόσπορος Cimmerius Bosporus ab iis dictus fuit. Hi sunt qui regiones continentis a dextra Ponti sitas usque ad Joniam incursionibus vexaverunt. Atque hos quidem Scythæ istis e locis expulerunt: Scythas Græci, qui Panticapeum & alias in Bosporo urbes eo condiderunt*. Idem de antiquis Cimmeriorum incursionibus lib. 13. cap. 627. *Captas ait Sardes Callisthenes primum a Cimmeriis, deinde a Treribus & Lyciis: idque etiam Callinum elegiarum Scriptorem ostendere: postremo in Croesi & Cyri potestatem venisse. Quum autem Callinus dicat, Cimmerios in Esioneas impressionem fecisse, qua Sardes ceperunt, conjicit Scepsius, Jonice eum Esioneas pro Asioneas dixisse, idest Asios: quod nimirum Meonia dicta esset Asia; quomodo & Homerus loquitur:*

Asius est ubi campus, ad alta fluenta Caystri.
Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι καΰστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα.

Eadem repetit lib. 14. cap. 647. *Antiquitus evenit Magnetibus, ut funditus a Treribus delerentur, gente Cimbrica (κιμμερικοῦ ἔθνους) quæ diu lætis usa est successibus. Deinceps Milesii locum obtinuerunt. Callinus quidem ita meminit Magnetum, ut qui rebus adhuc secundis uterentur, & in bello contra Ephesios rem feliciter gererent. Archilochus videtur jam cognitam habuisse eorum calamitatem, celerius plorare jubens Magnetum mala: unde etiam colligi potest fuisse eum Callino posteriorem. Aliam antiquiorem impressionem Cimmeriorum Callinus memorat, his verbis:*

Nu 2

Νῦν δ' ἐπὶ κιμμερίων στρατὸς ἔρχεται ὀμβριμοέργων

At nunc Cimmeriorum exercitus imminet atrox,

in qua de Sardibus captis docet. Tandem quum varias variorum de Cimbris, Germaniæ populis extremis ad Septentrionem in Cimbrica, ut vocant, Cherſoneſo habitantibus, ſententias idem Strabo lib. 7. cap. 293. retuliſſet ac rejeciſſet, Poſidonium laudans, hæc ex ipſo ſubnectit: *Idem non inepta conjectura colligit, Cimbros homines fuiſſe prædones ac vagos armiſque ad Mæotin uſque locum progreſſos: & fuiſſe ab iis Cimmerium Boſporum denominatum quaſi Cimbricum, quum Græci Cimbros Cimmeriorum nomine afficiant*: κιμμερίους τοὺς κίμβρους ὀνομασάντων τῶν ἑλλήνων. At longe verior videtur ſententia, Cimmerios, Gomeri filios, e locis cis Pontum Euxinum, ubi habitabant, primum a Scythis, hoc eſt, a Tibarenis, Moſchis, aut aliis populis, ejectos, in Tauricam Cherſoneſum fuiſſe progreſſos: inde vero, trajecto etiam Boryſthene & Viſtula, uſque ad eam peninſulam excurriſſe, quam de ſuo nomine *Cimbricam Cherſoneſum* appellarint: quamquam de hujuſcemodi gentium migrationibus, quæ omne tempus ſuperant, certum quid definiri nequeat: ac proinde idem Strabo lib. 12. cap. 573. optime pronunciat: *Poſt bellum Trojanum, Græcorum migrationes, tum Trerum, Cimmeriorum, Lydorum, Perſarum deinde, Macedonum, & ad extremum Gallorum irruptiones, conturbaverunt omnia atque confuderunt. Obſcuritatis vero cauſam non mutationes dumtaxat præbuerunt, ſed & Scriptorum diſſenſio, de iiſdem non eadem dicentium*.

IV. An Moſchi & Moſcovitæ a Moſchis populis appellationem fortiti?

Dixerit quiſpiam, ſicut Cimmerii Cimbros, aut viceverſa, condiderunt, quamquam immenſum quantum Taurica a Cimbrica Cherſoneſo diſtet; ita *Moſchi* inter Colchos, Iberes, & Armenios olim poſiti populi, *Moſchæ* urbe, & flumini *Moſcho*, in Ruſſia magna ſitis, nomen dederunt, unde poſtea dicti *Moſchi* ſeu *Moſcovitæ*. Hanc *Moſcovitarum* originem ambabus, ut ajunt, ulnis amplectitur Kulcinius in Appendice pag. 104. ubi Plinium laudat de monte *Tauro* lib. 5. cap. 27. hæc ſcribentem: " Reſilit ergo ad Septentrionem, „ flexuſque immenſum iter quærit: quin etiam confractus, „ effugiens quoque maria, plurimis ſe gentium nominibus „ hinc & illinc implet, & a dextra Hyrcanicus, a læva Mo-

 „ ſchi-

„ ſchicus dicitur. *Tum ſubdit*: En clarum de Moſcis teſtimo-
„ nium: quos etiam memorat Lucanus lib. 3. affineſque eos
„ Sarmatis facit, dicens: *ſævisque affinis Sarmata Moſchis*.
„ Scripſit iſte ſub Nerone, & ab eo fuit necatus." Mox ſæculi quinti Scriptorem profert Sidonium Apollinarem, qui
„ celebrat, *inquit*, metrice Sauromatas ſeu Sarmatas, iiſque
„ finitimos Moſcos, quibus utpote Ruſſis, Sarmatarum no-
„ men deberi, in confeſſo eſt apud omnes.

V. A Moſcho fluvio, & Moſcha urbe dicti Moſchi & Moſcovitæ.

Verum, etiamſi fieri potuerit, ut *Moſchi* populi, Colchis olim finitimi, in Ruſſiam magnam migraverint, ibique & flumini *Moſcho*, & urbi *Moſchæ* nomen dederint; nullo tamen Auctoris antiqui teſtimonio conſtat, id *Moſchorum* nomen genti Ruſſicæ ante annum Chriſti 1300. hæſiſſe. Et Ptolemæus quidem præter Moſchos populos ſupra laudatos, *Moſchum* fluvium memorat in Myſia ſuperiore, ex Orbelo monte in Danubium fluentem: inquiens, παρ' ἣν ἐκζίπτεται Μόσχιος ποταμὸς, *juxta quam* (urbem Tricornium a Singiduno ſpatio XIV. M. P. diſtantem) *divertitur* (ſive ut Cellarius emendat, ἐκχέεται, *effunditur*) *flumen Moſchium*. Mela autem de Moſchis tantum populis meminit, quos ſupra ex Strabone laudavimus. Sic lib. 1. cap. 2. " Super Scythas Scytha-
„ rumque deſerta, ac ſuper Caſpium ſinum, Comari, Maſ-
„ ſagetæ, Caduſii, Hyrcani, Iberi: ſuper Amazonas & Hy-
„ perboreos, Cimmerii, Scythæ, Heniochi, Georgi, Moſ-
„ chi". Et cap. 21. de loco, ubi Phrixi templum in Colchide & lucus fabula vetere velleris aurei nobilis: " Hinc orti
„ montes, longo ſe jugo, & donec Riphæis conjungantur, ex-
„ porrigunt: qui altera parte in Euxinum, & Mæotida, &
„ Tanaim: altera in Caſpium pelagus obverſi, Ceraunii di-
„ cuntur: iidem alibi Taurici, Moſchi, Amazonici, Caſpii,
„ Coraxici, Caucaſii, ut aliis aliiſque appoſiti gentibus, ita
„ aliis aliiſque dicti nominibus". De Moſchis vero populis, ſive Moſcha urbe, ſive fluvio Moſcho in Ruſſia magna, nemo veterum meminit. Hinc Cromerus lib. 1. cap. 9. de Slavorum origine differens: " Modocas equidem populos, *in-*
„ *quit*, in Sarmatia Aſiatica apud Ptolemæum, Moſchicos
„ ſive Moſchios montes in Cappadocia ſive Armenia, apud
„ eundem Ptolemæum, & C. Plinium reperio. Moſchenos
„ etiam

„ etiam populos, & Moſchorum tractum, idem Plinius commemorat. Strabo quoque Moſchos populos Colchis finitimos eſſe ſcribit. Joſephus vero Hebræus Moſchinos populos, Cappadocas poſtea dictos, a Moſchim, ſive Moſoch Japeti filio, ut eſt in Geneſi apud Moyſen, oriundos eſſe, ſcriptum reliquit. Et Modocarum quidem nomen minus; Moſchenorum vero, ſeu Moſchinorum, ſive Moſchorum, admodum convenit iis populis, qui nunc in Europæa pariter & Aſiatica Sarmatia longe lateque imperantes, Slavica lingua utuntur, & Moſchi Latine, Moſcovitæ Germanice, Slavonice vero Moſqua appellantur. Et a multis quidem ſæculis ii ſedes illas tenent, quod eorum ipſorum Annales teſtificantur: ſed hoc nomen Moſchorum non ita pridem uſurpare cœperunt, nec univerſe primum. Sed unus de multis populis, a flumine & arce Moſqua, ita dici cœptus eſt, ex eo fere tempore, quo poſt diviſum in multos principatus Ruſſorum ejus regionis imperium, Johannes quidam Dux Danielis filius (quemadmodum Vir gravis ac diligens, Sigiſmundus Herberſteinus, Regis Ferdinandi Conſiliarius, in Moſchovia ſua, ex ejus gentis Annalibus compertum, nuper memoriæ prodidit:) & territorio præfuit, & inſtaurata arce, quæ modica & obſcura ante fuerat, ſedem ibi ſuam conſtituit. Cujus poſteri quum ſubactis proximis quibuſque ejuſdem nationis atque linguæ Principibus, principatum ſuum longe lateque dilataſſent, tum demum cæteri quoque Ruſſorum populi longe majores, antiquiores, & nobiliores, quam Moſchi ad eam diem fuerant, nempe Wladimirienſes, Novogrodenſes, Jaroslavienſes, Tiverenſes, Moſaiſcenſes, Suſdali, Piskovienſes, Rezanenſes, Severienſes, & alii, ut quique devicti ſunt, in Moſchorum nomen abiere: ſic tamen, ut cuncti pariter Ruſſorum nomen libenter etiamnum agnoſcant. Itaque olim Kiovienſis Metropolites, & nunc Moſchicus etiam, Ruſſiæ Metropolites, cum ab aliis, tum a Patriarcha Conſtantinopolitano vocatur: & ipſe hunc titulum, velut ampliorem & auguſtiorem, quam Moſchoviæ, uſurpat. Et vero ipſi quoque Moſchorum Principes non

„ tam

„ tam Moſchorum, quam Ruſſiæ totius dominatum in inſcriptionibus, quamquam falſo, ſibi arrogant. Unde liquet, nec antiquum eſſe Moſchorum nomen: & Ruſſorum partem, ac unum quendam populum eos eſſe, ab arce & oppido, quod maximis terrarum ſpatiis a priſcorum illorum Moſchorum ſive Moſchinorum tractu abeſt, non ita pridem appellationem mutuatos.

VI. Communis auctorum ſententia de Moſcovitarum Moſcorumque Etymologia.

Hanc ipſam Moſchorum ſeu Moſchovitarum etymologiam ab urbe Moſcha, vel fluvio Moſcho petitam, tradunt communiter Scriptores. Paulus Jovius in lib. de *Legatione Moſcovitarum* ad Clementem VII. Pontificem Maximum: " Iis „ maxime finibus Moſchovitæ ex omni parte clauduntur, „ quos Modocas Ptolemæo fuiſſe credimus: hodie autem a „ Moſcho amne haud dubie ſic dicti, qui & regiæ urbi, quam „ interfluit, ſuum quoque nomen indiderit ". Joannes Fabri de Moſcovitarum religione ad Ferdinandum Archiducem Auſtriæ. " Quoniam urbs eſt illis regalis totius provinciæ, Moſcovia dicta, unde & Moſcovitæ nomen acceperunt, vel, ut aliis placet, veluti Volaterrano, a fluvio Moſcovii, utcumque derivaveris hoc modo, non admodum retulerit, dummodo nominis ratio liquida fiat ". Paulus Oderbornius in Joannis Baſilidis magni Moſcoviæ Ducis vita ad Henricum Julium Epiſcopum Alberſtadenſem lib. I. „ Natus eſt, *inquit*, Baſilides in celeberrima urbe Moſchovia, quæ toti imperio dat nomen, ac inter Scythas & Ruſſos ſummam obtinet claritatem. *Et mox*. Hunc maximum „ Scythiæ tractum Moſchoviam recentiores vocant, vel a „ Moſoch, vel a Moſqua flumine appellatione ſumpta. „ Quamquam nec deſunt alii, qui ad hujus vocis defenſionem veterum ſententiam ex Argonautico carmine adducunt. Plinio autem, & Ptolemæo hi populi Roxolani, „ Straboni Roxani dicuntur, qui quondam adverſus Mithridatis Eupatoris Duces dimicarunt. Nunc Ruſſos, & „ Moſchovitas dicimus. *Et paulo poſt*. Moſchorum genti urbs „ Moſchovia hoc nomen dedit, ipſa a parvo Moſqua fluvio „ in regione Thwerenſi nato ſic dicta ". Demum Hofmanus v. *Moſcha*. " Moſcha ſeu Moſcua, Gallis *Moſcow*, caput Mo-

„ ſco-

„ ſcoviæ, urbs perampla, emporium celebre, ad Moſchum „ fluvium. *Et de hoc fluvio.* Moſcus, ſeu Moſcha, vulgo *Moſka*, fluvius Ruſſiæ Albæ, ſeu Moſcoviæ. Oritur in Tuverenſi provincia, 70. milliaribus Ruſſicis ſupra Moſaiſcum, „ a quo ad Metropolim Moſcuam 90. milliaria ſimilia ſunt, „ ſex autem milliaribus ſupra Moſaiſcum navigabilis eſſe incipit. Hinc Moſcuam urbem rigat & dividit, atque infra „ Columnam in Occam ſe exonerat ". De Moſcovia vero regione. " Moſcovia nomen habet ab urbe Moſcua, non a „ Moſcis populis ultra mare Euxinum, Colchis finitimis. *Et paucis interjectis.* Addo, quod ſic Ruſſia Alba dici cœpit „ (ſcilicet *Moſcovia*) a quo circa annum 1325. Georgius (*imo Joannes*) ſedem Imperii ex urbe Uladimiria in urbem „ Moſcoviam tranſtulit: quamvis nihilominus Uladimiria ad „ hunc uſque diem, primum in magni Ducis titulo locum „ obtineat, ſecundum demum Moſcovia tenente ".

VII. Cur ex urbe Uladimiria Moſcham tranſlata Ruſſorum Regia?

Cauſam & tempus tranſlatæ Uladimiria Moſcuam regiæ Ruſſorum ſedis, exponit Herberſteinius in *Chorographia Principatus dominii Magni Ducis Moſcoviæ*, quam erudito *Rerum Moſcoviticarum commentario* ſubjungit. Ibi enim de Moſcovia provincia, urbe, & fluvio diſſerens; *Hoc caſtrum*, inquit, *roboribus tantum initio circumdabatur: atque ad magni Ducis Johannis, Danielis filii, tempora uſque, parvum ac ignobile erat. Is enim Petri Metropolitæ ſuaſu, primus ſedem imperii eo tranſtulit. Nam Petrus amore Alexii cujuſdam, qui ibi ſepultus claruiſſe miraculis dicitur, eo loci ſedem ſibi prius elegerat: eoque mortuo, atque ibidem ſepulto, quum ad ejus tumulum miracula pariter fierent, locus ipſe religionis ac ſanctitatis quadam opinione adeo celebris factus eſt, ut poſteri Principes omnes, Johannis ſucceſſores, ibi Imperii ſui ſedem habendam eſſe duxerint. Nam mortuo Johanne, ejuſdem nominis filius ſedem ibi retinuit: ac poſt eum Demetrius; poſt Demetrium Baſilius, is qui ducta Witoldi filia, Baſilium cæcum poſt ſe reliquit. Ex quo Johannes, eius Principis Pater, apud quem oratorem egi (qui primus caſtrum muro cingere cœpit) natus eſt: cui operi triceſimo ferme anno poſt, ſupremam manum eius poſteri impoſuere. Ejus caſtri propugnacula Baſilicæ, cum Principis Palatio, ex latere*

latere ab hominibus (1) *Italis, quos propositis magnis præmiis Princeps ex Italia evocaverat, Italico more extructa sunt. Multæ autem, ut dixi, in hoc sunt Ecclesiæ, ligneæ ferme omnes, quarum altera Divæ Virgini, altera Divo Michaëli est sacra. In templo Divæ Virginis sepulta sunt duorum Archiepiscoporum corpora, qui, ut Principes eo suam Imperii sedem transferrent, ibique Metropolim constituerent, auctores fuere: eamque maxime ob rem in divorum numerum sunt relati. In altero Templo Principes vita defuncti humantur: construebantur, nobis præsentibus, plura etiam templa ex lapide.* Fallitur Herbesteinius, quum scribit *Petrum amore Alexii cujusdam, qui ibi* (in urbe Moscua) *sepultus claruisse miraculis dicitur, eo loci sedem sibi prius elegerat*: Fallitur, inquam: nam Alexius Petro supervixit, non Petrus Alexio: Petrus siquidem Russorum Metropolita fuit ab anno 1307. Alexius autem ab anno 1364. mediante inter ipsum & Petrum Theognosto: Vide Kulcinium in *Catalogo Archiepiscoporum Kiovienfium ac Metropolitarum totius Russiæ*, Par. 3. Specim. Ecclef. Ruthenæ pag. 117. & seq. qui causam etiam affert, cur non Regia tantum, sed etiam Metropolitica sedes Moscuam fuerit a Joanne Danielide translata: quia nimirum Kioviam, Russiæ tunc Metropolim, Gediminus Lithuaniæ Dux, Russis eripuerat: *Sub hoc Metropolita Petro*, inquit Kulcinius pag. cit., *cecidit dominium Russorum: nam Gediminus magnus Lithuaniæ Dux anno* 1319. *lecto ingenti exercitu, occupavit Voliniam, & occiso ejus Domino Vladimiro, profligatisque Kiovienfi, Luceorienfi, Breftenfi, cæterisque Ducibus, totam Russiam subjugavit. Ab hoc tempore igitur extinctum est nomen Ducum Kiovienfium: ex ruinis tamen debellatæ Russiæ natum est dominium Moscoviticum. Joannes enim illius Danie-*

1 *Italis.* Paulus Jovius de legatione Moscovitarum. " Singulæ regiones
" singula habent sacella; sed conspicuo in loco templum est Deiparæ Virgini
" dicatum, celebri structura, atque amplitudine, quod Aristoteles Bononien-
" sis mirabilium rerum artifex, & machinator insignis, ante 60. annos exstru-
" xit. *Et mox.* Arx ipsa cum turribus ac propugnaculis admirabili pulchritu-
" dine, Italorum architectorum ingenio constructa est. Antonius Possevinus de reb. Moscoviticis pag 3. " Arces Moscus duas Principis hujus (*Joan-
" nis*) parens Basilius ædificari jussit, Mediolanensi architecto, Italis ope-
" rariis. Extat ejus rei memoria Latinis literis supra arcis portam, sub
" imagine pia Beatissimæ Virginis.

Danielis, de quo paulo ante dictum, filius se transtulit, Moscuam, ibidemque sedem Imperii fixit: hinc dicti Mosci, seu Moscovitæ, qui subsequentibus temporibus, armis ac opibus satis inclaruere. Ornavit exordium nascentis Moscorum dominii S. Petrus Metropolita, quum Moscuæ manere cœpisset, & multis præclare gestis, ibidem sancte obiisset. Idem in serie Chronologica magnorum Russiæ seu Moscoviæ Ducum, pag. 120. *En habes lector primum Moscoviæ Ducem: hic enim Joannes, Georgii frater, Danielis vero filius, transtulit sedem principatus Uladimiria Moscuam, quam urbem quum dilatasset, magnificisque ædificiis ac propugnaculis exornasset, excitavit quoque templa insignia. Quamobrem S. Petrus Metropolita Kioviensis, qua amœnitate loci, qua pietate Principis pellectus, fixit & ipse in renovata urbe suam residentiam, quam tamen successores ejus non continuarunt, ut videre poterit in Chronologia Archiepiscoporum Kioviensium.* Non igitur Petrus Metropolita Kioviensis auctor fuit Joanni Russorum Duci, ut sedem Uladimiria Moscuam transferret, neque ipse Moscuæ antea sedem fixerat; sed Joannem Moscuam migrare ob Lithuanorum incursiones coactum sequutus est.

VIII. An Moschorum nomen a Moscho Principe.

Porro quam lepida est *Moscovitarum* origo, quam nonnulli Polonicarum rerum Scriptores tradunt. Erasmus Vitellius Episcopus Plocensis in oratione ad Cæsarem Maximilianum habita die 20. Augusti anno Domini 1518. ob victoriam a Sigismundo Poloniæ Rege contra Russorum Ducem an. 1518. relatam, Moschos nunc *Rhoxolanas* appellat, nunc *Hamaxobitas*. Jodocus autem Ludovicus Decius in lib. de vetustatibus Polonorum, fabulosas Berosi antiquitates incautus describens, inter cætera de Moschis hæc habet: *Anno Nembroti 25. Tuyscon Sarmatas maximos populos fundavit, & paulo post a Mosco Principe, coloniarum Mosci in Asia simul & in Europa fundati.* Nugæ ex Annio desumtæ.

IX. prima Moscovitarum apud Græcos appellatio.

Quamquam medio fere quartodecimo seculo Dux Russorum Joannes Danielides, Sede Imperii in urbe Moscua constituta, Moschis, ut supra diximus, seu Moscovitis primam appellationem dederit; hoc tamen nomine nuncupatos Russos non invenio ante Laonici Chalcocondylæ tempora. Chalcocondylas Turcicæ gentis historiam, ab Othomano Orthogulis

Oo filio,

filio, qui circa annum 1300. regnare cœpit, usque ad Mahometem II. qui Constantinopolim anno Christi 1453. occupavit, & deinceps usque ad annum 1464. quo Auctor in vivis erat, decem libris Græce exposuit. In tertio autem libro, ubi Temiris adversus Scythas expeditionem describit, diversa Scytharum genera esse testatur, eorum nempe, qui Regi Poloniæ & magno Duci Lithuaniæ parent, & qui sub Tartaris Præcopensibus seu Crimeæ tyrannis degunt, & qui Moscovitarum magnis Ducibus subjiciuntur. *Scytharum*, inquit, *genera singula habitant separata ab reliquis. Pars* (1) *quædam ejus gentis relicta cis Istrum, sub Cazimiro Lituanorum Rege degit. Eandem regionem etiamnum tenent, strenue operam navantes suo Regi in bellis, quæ cum finitimis gerit. Genus enim istud hominum quocumque accesserit, primas in rebus bellicis tenet, fortitudinisque gloria emicat. Qui* (2) *ante Bosphorum & Tauricam insulam, quæ dirimit Mæotim paludem, & Pontum Euxinum, accolunt, imperio Atziceriis reguntur; subegerunt autem Gothos, & Januenses urbem Capham inhabitantes, ut cogerentur tributum pendere. Etiam Sarmatiæ quædam pars huic regi tributaria est. Sarmatæ* (3), *qui incolunt regionem versus Euxinum Pontum & Oceanum, magno Scytharum Regi, qui in Agora regni sedem habet, tributum pendunt jam inde ex illo tempore, quo in Sarmatiam populabundi cursitantes, partim hominum, partimque aliarum rerum prædas egerunt: eamque diu obtinuere, imposito tributo, quod singulis annis magno Scytharum Regi tribuerent. Sarmatia a Scythis pastoribus* ἀπὸ Σκυθῶν τῶν Νομάδων, *usque ad Dacos & Lituanos se fundit. Sarmatæ Illyriorum linguam in usu habent plerumque: victu, moribusque, & Christiana religione, magis Græcos sequuntur; nec perinde ipsis cum Pontifice Romano convenit. Habent Græcum Episcopum, cui in Religionis ritibus auscultant. Vivendi rationem, moresque Græcorum imitantur. Supellectilis apparatu repræsentant Scythas Sarmatæ qui loca versus Euxinum Pontum,* ἀπὸ Λευκοπολίχνης, *ab urbe Leucopolichna* (Leopoli) *tenent; ple-*

1 Sarmatia, quæ Russia, sub Rege Poloniæ, & magno Duce Lituaniæ.
2 Tartari Præcopenses in Taurica Chersoneso.
3 Moscovia. Russia.

plerumque non Regibus, verum Ducibus utantur, τό τε Μοσκόβιόν τε, καὶ Κίεβος, καὶ Τοφάρι, καὶ Χορόβιον, *Moſcoviorum*, *Kiovenſium*, *Toſarienſium* (Tweverienſium) & *Chorobiorum urbes a tyrannis reguntur, tributumque ſolvere coguntur Nigræ, ſic appellatæ, Sarmatiæ*, ἐς τὴν μέλαιναν Σαρματίαν... *Eam autem Sarmatiam, quæ ſub Septentrione colitur*, λευκὴν Σαρματίαν καλοῦσι, *Albam Sarmatiam appellant*.

X. Moſcovii, & Ruſsi magno Tartarorum Regi quondam vectigales.

Quod ait Chalcocondylas, Sarmatas Ruſſos, ſeu Moſcovios, & alios Ruſſiæ Albæ Duces, *magni* Scytharum Regis, qui in Agora ſedem habet, tributarios eſſe, id ex Herberſteinio confirmatur, qui in commentario Rerum Moſcoviticarum pag.6. *Moritur*, inquit, *Wolodimerus anno Mundi* 6633. (hoc eſt, Chr.1125.) *nec poſt eum filii ejus, neque nepotes quicquam poſteritate dignum, uſque ad tempora Georgii & Baſilii, geſſerunt, quos Bati Rex Tartarorum bello vicit, interemitque; Wolodimeriam, Moſcoviam, atque bonam Ruſſiæ partem exuſſit, & deprædatus eſt. Ab eo tempore, anno ſcilicet Mundi* 6745. (Chr.1237.) *uſque ad præſentem Baſilium* (qui ab anno 1506. Ruſſis imperare cœpit) *omnes fere Ruſſiæ Principes Tartarorum non ſolum tributarii erant, verum etiam Tartarorum arbitrio Ruthenis ambientibus ſinguli Principatus deferebantur*. Et pagin. 64. *Bathi Tartarorum Rex magna manu a meridie in ſeptentrionem egreſſus, Bulgariam, quæ ad Wolgam infra Cazan eſt, occupavit. Anno dein ſequenti, qui erat* 6745. *ſequutus victoriam, in Moſcoviam uſque pervenit, urbem regiam aliquamdiu obſeſſam, per deditionem tandem accepit; ſed fide, quam dederat, non ſervata, omnibus cæſis, ultra progreſſus, vicinas provincias, Wolodimeriam, Pereaslaw, Roſtow, Suſdali, compluraque caſtra & oppida, cæſis aut in ſervitutem abductis inhabitatoribus, exuſſit: Georgium magnum Ducem inſtructo exercitu ſibi occurrentem profligavit, & occidit: Baſilium item Conſtantini, captivum ſecum abduxit interemitque. Quæ omnia, ut ſupra dictum eſt, anno Mundi* 6745. *geſta ſunt. Ab eo tempore omnes fere Ruſſiæ Principes, a Tartaris inaugurabantur, illiſque parebant, uſque ad Witoldum magnum Lithuaniæ Ducem, qui provincias ſuas, & quæ in Ruſſia occupaverat, a Tartarorum armis fortiter defendit, vicinisque omnibus terrori fuit.*

Magni autem Duces Wolodimeriæ & Moscoviæ, usque ad modernum Basilium Ducem, semper in præstita semel Tartarorum Principum fide & obedientia permanserunt.

CAPUT V.

Slavi indigenæ in Scythia, & Sarmatia: Advenæ vero in Germania, Polonia, Bohemia, Pannonia.

I. Utri vetustiores, Sarmatæ, Slavi, an Illyrii?

QUærit Laonicus Chalcocondylas, quum unus idemque sit Illyriorum ac Russorum in Moscovia habitantium sermo, utrum e Sarmatia in Illyricum, an ex Illyrico in Sarmatiam sint profecti? Σαρμάτας δὲ φωνῇ διαχρῶντας παραπλησίᾳ τῇ Ἰλλυριῶν, τῶν ἐς τὸν Ἰόνιον παροικούντων ἐς τοὺς Ἐνετοὺς, ὁπότεροι μὲν τούτων παλαιότεροι, καὶ τὴν ἑτέρων ὁπότεροι τούτων χώραν ἐπινέμονται, ἢ Ἰλλυριοὶ, ἐπέκεινα τῆς Εὐρώπης διαβάντες, Πολανίαν τε καὶ Σαρματίαν ᾤκησαν, ἢ Σαρμάται δὴ ἐπὶ τάδε τοῦ Ἴστρου γενόμενοι, τήν τε Μυσίαν, καὶ Τριβαλῶν χώραν, καὶ δὴ καὶ Ἰλλυριῶν, τὴν πρὸς Ἰόνιον ἄχρι δὴ Ἐνετῶν ᾤκησαν, οὔτε ἄλλου τινὸς ἐπυθόμην τῶν παλαιοτέρων διεξιόντος, οὔτ᾽ ἂν ἔχοιμι πάντῃ ὡς ἀληθῆ διασημήνασθαι. *Sarmatarum lingua similis est Illyriorum, Jonium ad Venetos usque accolentium. Utri autem horum vetustatis prærogativa gaudeant, & utri alterorum regionem teneant, an videlicet Illyrii in istam Europæ partem recedentes, Poloniam & Sarmatiam incoluerint; aut an Sarmatæ ad hæc Istri loca adeuntes, Mysiam & Tryballorum Illyriorumque regionem, qua versus Jonium patet usque ad Venetos, inhabitarint; neque quemquam audivi veterum commemorantem, nec ipse possum ea quam verissime explicare.*

II. Variæ de Slavorum origine sententiæ.

Variant hic Scriptorum sententiæ. Sunt enim, qui Slavos, Vandalos & Germanos esse volunt: qui proinde, quum angustas in Polonia, Moravia, Bohemia, & Russia haberent sedes, novas in Pannonia quæsiverint, indeque in Dalmatiam & Illyricum perrexerint. Alii e contrario, Slavos ajunt e Septentrionalibus ultra Mæotim paludem locis in Illyricum advenientes, inde Pannoniam transgressos, & usque ad Poloniam atque Sarmatiam fuisse progressos. Nec desunt, qui Illyriis

lyriis & Dalmatis nativam esse linguam Slavonicam volunt. adeoque eos populos indigenas esse Slavos. Ita & sentiunt nonnulli de Venedis, quos Slavos fuisse constat.

III. Blondus affirmat, Slavos e Mæotide palude in Germaniam profectos: quorum pars, quæ ibi mansit, appellationem postmodum Polonorum ac Bohemorum acceperit: pars in Dalmatiam & Istriam invaserit.

Blondus Foroliviensis libro primo primæ decadis historiarum de Vandalis & Burgundionibus mentionem faciens, ita memoriæ prodidit. *Facta est postmodum alia in dictis gentibus mutatio. Siquidem Vandali a fluvio regionis sic dicti, paulo post quam illi, quos Stilico concitavit, patria erant profecti, se Slavos dixere, a nomine gentis, quæ a Bosphoro Cimmerio in Tanaim fluvium habitare solita, se contulit in sedes Vandalorum Burgundionumque patria profectorum. Nec tamen diu tenuere hi populi eam Slavorum nominationem: sed quum eorum pars Mauricii Imperatoris temporibus in Dalmatiam Illyricumque emigrasset; qui manserunt domi, paulo post mutarunt nomina, & partim se Polonos, partim Bohemos nominavere.* Et lib.8. de illa Slavorum in Dalmatiam & Istriam invasione scribens, ita prodidit. *Nec tamen omnis illa gens reliquit primas ad Danubium sedes: quin iidem mutato nomine magnam obtinent partem illius regionis. Siquidem loquutionis similitudo ac pene proprietas ostendit, eos qui nunc Poloni & Bohemi dicuntur, ex Slavorum reliquiis fuisse. Incoluerant autem prius, ut supra docuimus, ea loca Vandali: quos credendum est, quando ad invadendas Romanorum provincias sunt profecti, partem gentis in patria reliquisse. Quare Slavi paulo post supervenientes, ita loquutiones commiscuere, ut ex utraque tertiam effecerint, quæ pro regionis & Ducum diversitate partim Bohemica, partim Polonica postmodum sit dicta. Sunt etiam certiores proximis in regionibus Slavorum reliquiæ apud Saxones, quorum coloni majori ex parte puram habent, qua Dalmatæ utuntur, Slavonicam loquutionem.* Hactenus Blondus, qui non obscure ostendit, Slavos Vandalos non esse; Vandalorum tamen nomine fuisse appellatos, eo quod eorum sedes occupaverint: tempus etiam & locum designat, quo primum, & unde in Vandaliam, Saxoniam, & Germaniam, Dalmatiamque & Illyricum advenerint, nempe a Cimmerio Bosphoro ac Tanai, quæ loca Geographi omnes Rhoxolanis & Sarmatis attribuunt.

IV. Blondo consonat Jornandes.

Nec omnino dissentit ab his Jornandes. Is enim quum cap.5. Slavinos & Antas, & universam Venedarum nationem ad

ad finiftrum latus Sarmaticorum montium ab exortu Viftulæ in Aquilonem per immenfa fpatia confediffe memoraffet, quod & nos fupra oftendimus, addit: Slavinos quidem ab exortu Viftulæ ufque ad Danaftrum commorari, & paludes fylvafque pro civitatibus habere; Antas vero, fortiffimos eorum, qui ad Ponticum mare curvantur, a Danubio ufque ad Danaftrum extendi. Sive autem Danafter (ut recte Cromerus obfervat Polonicar. rer. lib. 1. cap. XI.) is eft, quem etiam nunc accolæ Ruffi & Valachi *Neftrum*, five *Dueftrum* vocant, & multi *Tyram* antiquis dictum effe volunt: five *Boryfthenes*, medii ævi Scriptoribus *Danapris* dictus, ut ipfe Jornandes velle videtur: dubium non eft, eam oram fere Ruffia, Sarmatia quidem certe, contineri: adeoque Slavos e Sarmatia illa in Vandaliam primum, Saxoniam & Germaniam adveniffe, indeque in Poloniam, Bohemiam, Hungariam, ac demum in Dalmatiam & Illyricum fuiffe progreffos. Hæc eft Blondi fententia.

V. Crantius opinatur, Slavos e Sarmatia in Poloniam, Moraviam, Bohemiam, Rufsiam, primum migraffe; poftea fub Conftantino magno in Pannoniam: demum fub Mauricio in Dalmatiam.

Crantius etiam fcribit, Slavos regionem fuam ab omni memoria ad Sarmaticos campos tenuiffe: & quum anguftæ eis effent fedes in Polonia, Moravia, Bohemia, Ruffia, novas a Conftantino magno in Pannonia impetraffe, indeque imperante Mauricio in Dalmatiam & Illyricum profectos effe.

VI. Slavi indigenæ in Scythia & Sarmatia: advenæ in Germania, Polonia, Bohemia, Dalmatia, Illyrico.

Verum, præterquamquod ifta quæ Crantius de Slavis fcribit a Conftantino magno fedes in Pannonia impetrantibus, non Slavis, fed Vandalis conveniunt, tefte Jornande cap. 22.; fi originem, mores, linguam Slavorum fpectemus, dubitandi nullus relinquitur locus, quin ii in Scythia & Sarmatia, de quibus fupra, indigenæ fint; advenæ vero, in Germania, Polonia, Bohemia, Pannonia, Illyrico, Dalmatia. Et primum ad Germaniam & Poloniam quod fpectat, Martinus Cromerus lib. 1. cap. 14. & feq. quum Æneæ Sylvii, aliorumque opiniones retuliffet, afferentium, e Croatia five Pannonia Slavos in Poloniam migraffe; oftendit primo, fabulofum effe quidquid de Polonis & Bohemis, e Zecho & Lecho, filiis aut nepotibus Javani, aut certe ex propinqua pofteritate ejus & Noe, progenitis, non multo poft diluvium e Croatia five Pannonia in Bohemiam & Poloniam commigrantibus traditur: ne-

neque enim de prosapia eorum a veteribus Græcis & Latinis, ac ne ab ipsis quidem Slavis, quicquam memoriæ proditum est: deinde demonstrat, neque ante Justiniani tempora Slavicam gentem, Croatiam, aut Dalmatiam, aut Slavoniam tenuisse; ac ne Pannoniam quidem; multo minus eam Germaniæ partem, qua nunc Polonia fere, Silesia, Moravia, Bohemia, Lusatia, & Pomerania continetur: ad Constantini enim primi tempora Poloniam a Germanis habitatam fuisse: nec esse Germanos populos, qui nunc Bohemiam & Poloniam tenent. Tertio docet, ante Mauricii Imperatoris tempora Poloniam a Slavis fuisse occupatam, non quidem e Croatia, sed e Septentrionali inter Vistulam & Borysthenem plaga advenientibus. *Certior nobis testis*, inquit, *erit Jornandes, qui quum ante Mauricii tempora historiam sui temporis scripserit, Slavorum & Slavinorum mentionem faciens, ad sinistrum latus Sarmaticorum montium & ad Vistulam fluvium, qui nunc Poloniam interluit, habitare eos memorat. Per quæ tempora Dalmatiam, Illyricum & Istriam infestatas quidem, sed nondum habitatas fuisse a Slavis, ex hoc ipso Jornande, Divo Gregorio, & Procopio comprobatur. Procopius quoque memorat, Justiniano regnante, Erulos a Longobardis devictos, partim in Illyrico consedisse; partim quum Istrum flumen haudquaquam trajicere statuissent, Slavinorum gentem prætereundo, quum in loca deserta evasissent, ad Varnos primum, deinde ad Dacas, hinc ad Oceanum pervenisse, eoque trajecto, in Thule insula constitisse. Unde apparet Illyricum quidem tunc adhuc Sclavinos non tenuisse; tenuisse autem ea loca, quæ Eruli ab Istro, qua is Illyrico proximus est, per Daciam (quæ eadem Dania est) ad Oceanum, ac Thulen versus Septentrionem proficiscentes, præterire necesse habuerunt. Non igitur probabile est, e Croatia tunc Lechum & Zechum cum Slavis in Bohemiam & Poloniam venisse. Ac ne ex Pannonia quidem: quippe quam ante Valentis imperium a Vandalis, mox a Gothis, deinde usque ad Marcianum Imperatorem ab Hunnis habitatam: post Attilæ vero mortem a Gothis, sive Ostrogothis recuperatam esse, ex his ipsis Procopio & Jornande constat: deinde vero circa Justiniani tempora Longobardis subactam, & post quadraginta duos annos ab his ipsis, in Italiam populariter commigrantibus, sub pacto Hunnis relictam esse,*

esse, ex Paulo Diacono notum est: quod quidem paulo ante Mauricii tempora factum esse, dubium non est: quo tempore Slavos jam ad Vistulam habitasse, paulo ante ostendimus. Manifestum est igitur, neque e Croatia, neque e Pannonia tunc, aut etiam prius eos populariter venisse in hanc oram, multo minus posterius. Quamquam enim regnavere postea Slavi in Pannonia, subjugatis, ut reor, Hunnis, qui pauci post Attilam ibi remanserant, usque ad Suaten sive Suatibolugum, sive Suatoplugum Marothi filium, qui post septingentesimum quadragesimum annum a Christo nato, vel, ut alii volunt, longe posterius, ab Hunnis vel Hungaris ex Asia tunc venientibus devictus, fugiens Danubii vorticibus haustus periit: sed jam tunc longe ante habitata fuit Slavis Polonia. Quin istum ipsum sive Suaten, sive Suatoplugum nonnulli Scriptores Polonum, alii Moravum fuisse memorant: Slavum quidem vel ipsa etymologia prodit. Quarto negat etiam, e Polonia in Dalmatiam Slavos venisse: *Cæterum,* inquiens, *ne Blondo quidem & Crantio assentimur in eo, quod e Polonia & Bohemia Slavos in Dalmatiam & Illyricum venisse volunt. Potest enim probari e Procopio, & Sabellico, Thraciam & Macedoniam velut viciniores, ab iis prius, quam Illyricum, & Istriam vexatas esse; e Polonia vero & Bohemia proficiscentibus hæ regiones prius sese offerunt, quam illæ.* Postremo concludit, certius & probabilius esse, quod, quum ostensum sit, e Russia & Sarmatia Slavos in Moesiam, Daciamque ac Pannoniam secundum citeriorem Danubii ripam penetrasse: inde vero non ante Justiniani Imperatoris tempora, in Thraciam, Macedoniam, Dalmatiam & Illyricum inundasse: & aliquanto post demum, nempe circa Mauricii & Phocæ tempora, in iis oris certum domicilium fixisse, ante quod tempus jam eadem gens ad Sarmaticos montes & fontes Vistulæ, ubi nunc est Polonia, habitabat: aliquanto prius autem Vandalos ex iis locis in Pannoniam, atque inde mox in Gallias, Hispanias, & Africam commigrasse: consentaneum ac prope necessarium est, tunc, vel certe paulo posterius circa Attilæ tempora, eos populos, qui nunc Poloni & Bohemi dicuntur, progressos e Russia & Sarmatia, itidem atque illos alios Slavos, vacuas aut certe infrequentes Vandalorum sedes occupasse, indeque porro in interiorem Germa-

niam

niam & Bohemiam arma protulisse. Et sane minore longe negotio, citiusque hac secundum dextrum latus Carpathi montis ad interiorem Germaniam, vacuam, aut certe semivacuam tunc, sicuti modo diximus, ii penetrare potuerunt, e patria sua profecti, quam in Slavoniam ac Dalmatiam longius a se distantes, & Romanorum Imperatorum armis defensatas.

VII. Vandalos non esse origine Slavos: neque viceversa.

Hinc etiam demonstratur, Slavos non esse origine Vandalos, quamquam in eam Germaniæ, vel alterius regionis partem invaserint, quam olim Vandali tenebant: ut puta non modo utramque ripam Vistulæ, & secundum Oceanum Germanicum usque ad Cimbricam Chersonesum, ubi nunc Poloni, Silesii, Cassubii, Pomerani, Masovii, Prussi, & Vindi degunt; verum etiam alias quasdam regiones, quæ Vandalis olim attributæ sunt: nam Procopius, a Mæotide palude Vandalos, quos ipse Vandilos vocat, prodiisse, indeque in Francos Germanos impetum fecisse scribit in libro de bello Vandalico:& Jornandes in libro de rebus Geticis tradit, eos quodam tempore ea loca tenuisse, quæ ab Oriente quidem Gothos, quos tunc in Dacia habitasse perhibet, ab Occidente Marcomannos, a Septentrione Hermunduros, a Meridie vero Istrum sive Danubium finitimum habuerint. Itaque Slavi & Russi, tametsi & ipsi circa Mæotim incoluere, & ad eam usque paludem, Moschorum modo imperium fere protenditur; ad septentrionalem etiam Istri partem a Dacis, qui nunc Valachi sunt & Moldavi & Transilvani, ad Bohemiam usque, etiam nunc Rasciani, Serbi, Bosnenses ac cæteri Slavi habitant; non tamen hinc necessario colligitur, hos populos eosdem esse cum Vandalis, sicut ne cum Dalmatis quidem & Illyriis, quamquam horum loca Slavi occupaverint. Nihil enim prohibet, diversis temporibus diversas gentes iisdem in locis habitasse, ac uno etiam tempore amplam aliquam regionem, qualis est Scythia, & Sarmatia, non ab uno uniusve nationis populo teneri. Constat autem & Mæotidis oram longe lateque patere: & quod ea navibus adita, notior esset Græcis & Latinis, interiora vero Sarmatarum incognita propter barbariem, eos loca remotiora etiam a Mæotide, de quibus auditu aliquid acceperant, ad Mæotim sita esse existima-

visse, eademque cum Vandalis, tum Rhoxolanis, atque Slavis attribuisse. Item inter Dacas, Marcomannos, Hermunduros & Istrum, permagna locorum intercapedo est. Denique tractum eum, qui secundum Vistulam, & mare Germanicum, Vandalis, & Vinidis seu Venedis tribuitur, multarum gentium capacem esse, dubium non est. Quamobrem facile esse a Procopio & Jornande aliisque Scriptoribus deprehendere, quid de diversis hisce Vandalorum sedibus sentire debeamus: nempe eos a Mæotide profectos versus Occidentem solem, ad Vistulam in extrema ora Germaniæ consedisse, & cum alios Germanos, ut quique proximi erant, tum Francos bello vexasse: deinde vero ad meliores sedes in Pannoniam, indeque in Galliam, Hispaniam & Africam denique commigrasse. Cæterum, undecumque Vandali primo prodierint, sive a Mæotide, uti scribit Procopius, sive a Vandalo, hoc est Vistula fluvio, uti alii volunt; certum est, eos a Slavis esse diversos. Primum enim mores his gentibus diversi sunt. Ac Vandalos quidem (uti Cromerus lib. 1. cap. 5. observat:) sub regibus semper fuisse, & mollissimos atque delicatissimos esse, testis est Procopius. Idem vero Slavos Antasque vitam duriorem & incultam neglectamque ducere, & sordibus sese ingurgitare, & incondita quædam tuguria longo ab invicem intervallo habitare, & singulos domicilii locum sæpe mutare, indeque *Sporos* a Græcis cognominatos esse; nec ab uno aliquo eos regi, sed plebeja communique libertate vivere, memorat. Deinde lingua penitus diversa utuntur Slavi omnes, ab ea qua Vandali usi sunt. Constat sane inter omnes, Vandalos Gothorum & Germanorum gentem fuisse, eademque lingua cum eis usos fuisse. Testes sunt ejus rei Eutropius, Paulus Diaconus, Jornandes, Procopius, & his omnibus antiquior Cornelius Tacitus. Crantius etiam citat ex Methodio Martyre Epistolam Vandalorum ad Constantinum Imperatorem, Germanos se esse profitentium. His adstipulantur Ducum ac Regum ejus gentis nomina, quæ Germanicam originem atque etymologiam redolent: qualia sunt Gensericus, Hunericus, Gildericus, Sigericus, quasi ex anserum, gallorum, auri, & victoriæ opulentia derivata: itemque Trasamundus, Gutamundus, Sigismundus, & alia ejus-

ejusmodi: quorum similia etiam Gothi habuerunt & Burgundiones, qui & ipsi inter Vandalos numerantur. Slavicum vero vocabulum ne unum quidem quisquam ex omni Vandalorum historia protulerit; nisi forte illa apud Albertum Crantium, Lubecæ, Rostochii, Vismariæ, Starogradi urbium nomina, quæ a Slavis post migrationem Vandalorum indita esse constat.

VIII. Slavi, Venedi, seu Vinuli, dicti, quod sedes Venedorum occuparint.

Quod vero Slavi a Germanis etiamnunc *Vendi* seu *Vindæ* vocantur, ejusdem linguæ & generis homines; non sequitur, Slavos eosdem esse ac *Vandalos*, aut antiquos *Venedos* seu *Vinidas*. Et quidem primo certum est, a Vandalis diversos esse *Venedos*, quos Helmoldus lib. 1. cap. 2. antiquitus *Vandalos*, suo autem tempore *Winithos* seu *Winulos* appellari testatur, eorumque sedem fuisse inter fluvios *Odoram*, *Albiam*, *Panim*, *Travenam*, a Pomeraniæ finibus usque ad Wagiriensem provinciam, cujus civitas erat *Aldenburg*, Slavice *Starigard*, hoc est antiqua Civitas, dicta, in Occiduis partibus Baltici maris & in finibus Slaviæ sita: certum est, inquam, Vandalos, de quibus supra ex Procopio, diversos esse a Venedis sive Winulis, quos Jornandes *Venetos* & *Vinidas* vocat. Quum enim idem Jornandes Vandalos a Geberico Rege Gothorum profligatos, & ad paucitatem redactos, migrasse ex suis sedibus, & a Constantino magno Imperatore in Pannonia novas sedes impetrasse narrasset, unde postea in Gallias, Hispanias & Africam commigrarunt; mox Ermanarici, qui aliquanto post Gebericum apud Gothos regnavit, mentionem faciens, in Venetos eum arma movisse, & quamvis abundante multitudine, victos tamen & subactos eos esse memorat: statimque adjicit, eos ab una stirpe exortos, tria tunc nomina reddidisse, idest Venetorum, Antarum, Slavorum, qui quamvis, inquit, nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique deſæviant, tamen tunc omnes Ermanarici imperiis servire. Hæc ibi Jornandes. Aliquanto autem ante his verbis scribit: *Introrsus illi* (Gepidarum genti scilicet) *Dacia est, ad coronæ speciem arduis Alpibus emunita, juxta quorum sinistrum latus, quod in Aquilonem vergit, & ab ortu Vistulæ fluminis per immensa spatia venit, Vinidarum natio populosa consedit, quorum nomina licet nunc per varias familias & loca*

loca mutentur, principaliter tamen Slavini & Antes nominantur. Ubi manifeste Vandalos a Venedis seu Vinidis distinguit; & his quidem in Aquilonem secundum Alpes, hoc est, Carpathum montem, a fontibus Vistulæ sedes attribuit, hoc est, in Sarmatia; Vandalos autem ad eam partem Vistulæ, quæ Germanis citerior est, habitasse constat. Præterea longe efficacius argumentum est, non esse eosdem Vandalos & Vinidas, quod post devictos & ad paucitatem redactos pulsosque suis sedibus Vandalos, Vinidas seu Venetos multitudine abundantes, ab iisdem Gothis infestatos & subjugatos esse scribit Jornandes. Illud vero longe efficacissimum, quod Vinidæ seu Veneti & Winuli, ab Helmoldo *Slavi*, ab aliis Germanicis Scriptoribus *Sclavi*, dicuntur, inque plures populos distincti, ut puta, *Obotritos*, *Cyrcipanos*, *Kycinos*, *Riaduros*, & alios: Sermone etiam a Germanis diversi. Hinc est, quod de Godescalco Obotritorum Principe idem Helmoldus scribit lib. 1. cap. 20. *Igitur omnes Slavorum populi, qui ad Aldenburgensem pertinebant curam, toto tempore, quo Godescalcus supervixit, Christianam fidem devote tenuerunt. Sane magnæ devotionis vir dicitur tanto religionis divinæ exarsisse studio, ut sermonem exhortationis ad populum frequenter in Ecclesia ipse fecerit, ea scilicet, quæ ab Episcopis vel Presbyteris mystice dicebantur, cupiens Slavicis verbis reddere planiora.*

IX.

Quos Helmoldus Winitos seu Winulos appellat, ii Slavi sunt, locum Winulorum occupantes, ac proinde etiam Vandali possunt appellari, quamquam a Vandalis diversi.

Quod si quis cum Tacito *Venedos* quoque inter Germanos referre contendat, non magnopere repugnabo; dummodo is meminerit, fieri potuisse, quod sæpe aliis gentibus usu venerit, ut Slavi, quos lingua moresque arguunt Germanos non esse, *Venedorum Germanorum* nomine jam tum Jornandis tempore etiam appellarentur, quum eorum sedes occupassent: sicut etiam nostris temporibus, teste Baudrandio, Illyricum hodiernum, quamquam a *Slavis*, non a Venedis, inhabitatum, quod proinde Italis *Sclavonia* dicitur, a Germanis tamen *Windenlandt*, hoc est, Winidorum regio, nuncupatur: eo nimirum, quia *Slavi* in Vinidorum provinciam invadentes, nomen quoque *Vinidorum* non ibi modo gesserint, sed etiam in dissitas a Germania terras, ab ipsis occupatas, diffuderint. Sic etiam Andalutii, hoc est *Vandali*, in Hispania hodieque dicuntur, qui certe a Vandalis sunt diversi:

versi: & Longobardi in Italia, qui a Longobardis sermone differunt. Sane Paulus Diaconus lib. 1. de gestis Langobardorum cap. 1. Germanos vocat *Gothos*, *Vandalos*, *Rugos*, *Herulos*, *Turcilingos*, & cap. 2. *Winilos* Germanis etiam accenset, inquiens: *Pari etiam modo, & Winilorum, hoc est, Langobardorum, gens, quæ postea in Italia feliciter regnavit, a Germanorum populis originem ducens.... ab Insula, quæ Scandinavia dicitur, adventavit*: ac proinde quos Helmoldus *Winitos* seu *Winulos* appellat, *Slavosque* esse dicit; eosdem, hoc est, ejusdem regionis quondam incolas, non Slavos, sed Germanos olim fuisse affirmat Paulus Diaconus, & ipse Langobardus, hoc est, *Winilus*, cui proinde de gentis suæ origine differenti credendum est. Procopius autem Vandalicorum primo, *Vandalos* non minus, quam *Ostrogothos*, quam *Westrogothos*, quam *Gepidas*, populos esse dicit *Gothicos*, nominibus distinctos, origine ac moribus congruentes; linguam præterea ipsis esse Gothicam; neque se dubitare, quin olim una gens fuerint: ac ne temere id dixisse putetur, Gothicorum quarto rursum Gothicis populis *Vandalos* accenset: eosque pariter cum Gothis e patria sede, hoc est ab Oceani litore, seu Scandinavia peninsula, ad Mæotidem paludem venisse memorat. Ii autem qui Græcis *Vandili*, aliis *Vanduli*, *Vandalii*, *Wandali*, Tabulæ veteri *Vandali*: Paulo Diacono sunt *Winili*, Adamo Bremensi *Vinuli*, aliis *Winuli*, mutatis vocalibus, ac D litera aut addita, aut extrita, quod crebrum Germanis. Hæc Grotius in suis prolegomenis ad historiam Gothicam, Wandalicam, & Langobardicam: mox subjungit: " Cæterum, ut dicam quod sentio, rebusque per antiquitatem obscuris, lucis quantum potero, adferam, non credo aut Wandalos, aut Suevos gentis esse nomen, sed sicut Jazyges quidam dicti sunt Metanastæ, & Latinis Sarmatæ Vagi, sic & Germanorum quosdam arbitror non a seipsis, sed ab iis, qui primi eorum vim sensere, dictos modo Suevos, modo Wandalos. Cur autem alii hoc, alii illo nomine, id censeo fortuitum, prout visum est populis, quos attigerunt: nam voce & hac & illa eos significari, qui non certis se tenent sedibus, sed nunc huc, nunc illuc ambulant, novere omnes, qui Germanicum sermonem ". Ut igitur ad

id,

id, unde digressus sum, redeam; sicut Vandali seu Vinidi, e patria egressi, ad Mæotidem paludem venerunt, indeque Istro trajecto, in Italia, in Galliis, & in Hispaniis regnum diu tenuerunt; ita Slavi Borysthenem & Vistulam prætergressi, eam quam olim *Vinuli* tenuerunt juxta Balticum mare, regionem occuparunt, de qua sic Helmoldus lib. 1. cap. xi.
„ Ubi ergo Polonia finem facit, pervenitur ad amplissimam
„ Sclavorum provinciam, eorum qui antiquitus Vandali,
„ nunc autem Viniti, sive Vinuli appellantur. Horum primi
„ sunt Pomerani, quorum sedes protenduntur usque ad Odo-
„ ram, & mox alter fluvius, idest Odora vergens in bo-
„ ream, transit per medios Vinulorum populos, dividens
„ Pomeranos a Vilicis. *Et mox*. Post Odoræ igitur levem
„ meatum, & varios Pomeranorum populos ad Occidenta-
„ lem plagam occurrit Vinulorum provincia eorum, qui Tho-
„ lenzi, sive Redarii dicuntur.

X.

Legati Sclavorum ad Oceanum occidentalem habitantium sub Mauricio Imperatore.

Qui olim Vandali, postea Vinili, sive Vinuli sunt dicti, eorum in locum successerunt *Slavi*, eodem quoque ipsi nomine Vinulorum appellati, idcirco quod Vinulorum terras incolerent. Slavos tamen se ipsi, non Vinulos vocabant, quemadmodum constat ex Theophylacto Simocatta, qui libro 6. historiarum cap. 2. narrat, tres Sclavos cum citharis a Mauricio Imperatore captos & examinatos, qua gente oriundi essent, & quibus de causis Romana loca obirent, respondisse. " Se Sclavos esse, ad Oceanum Occidentalem
„ habere sedes, οἱ δὲ, τὸ μὲν ἔθνος ἔφασαν πεφυκέναι Σκλαβη-
„ νοὶ, πρὸς τὸ τέρματί τε τοῦ δυτικοῦ ᾠκηκέναι ὠκεανοῦ: Chaga-
„ num eo Legatos ad colligenda auxilia cum muneribus
„ multis ad Principes gentis misisse: Principes muneribus
„ susceptis auxilia recusasse, affirmantes itinerum longitudi-
„ nem sibi onerosam ac molestam esse: & se, qui modo capti
„ sint, ad Chaganum missos, uti re ipsa illi respondeant:
„ menses quindecim in itinere peragendo consumsisse: Cha-
„ ganum legis Legatorum immemorem eorum reditum
„ consulto impedire: audisse Romanos potentia & humani-
„ tate summam, quod dicere liceat, adeptos claritudinem;
„ opportunitatem proinde arripuisse, & in Thraciam rever-
„ tisse. Citharam porro curare, quod arma tractare nesciant,
„ quan-

„ quandoquidem ipsorum regio ferro careat; unde extra se-
„ ditiones ac tumultus in pace ac tranquillitate ęvum degant. Ita illi de Sclavis ad Oceanum sitis, hoc est, Vinulis seu Venedis: qui tamen aliquot post sæculis, quantum arma tractare didicerint, Helmoldus literis tradit.

CAPUT VI.

Slavi advenæ in Illyrico & Dalmatia.

I. Slavos non esse Dalmatas, neque Illyrios.

Restat de Dalmatis & Illyriis dicendum. Cromerus lib. 1. cap. 4. his fere argumentis ostendit, Slavos non esse Dalmatas neque Illyrios. Ptolemæus in Geographia, Appianus Alexandrinus in peculiari de Dalmatis & Illyriis libro, & alii Scriptores ante, & post eum, urbes earum gentium commemorant, ut *Segestam*, *Delminium*, *Salonam*, *Promonam*, *Terponum*, *Metulium*, *Scardonam*, *Jaderam*: fluvios, ut *Naronem*, & *Saum*, sive Savum: populos, ut *Scordiscos*, *Triballos*, *Liburnos*, *Dardanos*, *Arentanos*: quorum nominum etymologia nihil commune habet cum lingua Slavorum, sicut habet eorum, quæ posterius ab ipsis Slavis indita, hodieque in usu sunt: nempe *Jaiza*, *Zagrabia*, *Cbuz*, *Camennygrad*, *Belogradum*, *Novogradum*, *Cremen*, *Otocum*, *Jablanez*, *Gurca*, *Lipa* urbes & arces; *Reca*, & *Dobra* fluvii: *Craina*, regio sive territorium. Unde apparet novam gentem post Ptolemæi & Appiani tempora in illis oris consedisse, veteribus habitatoribus vel pulsis vel subactis & pedetentim extirpatis, quæ nova nomina locis dederit, longe diversa a veteribus.

II. Quo primum tempore Slavi in Dalmatiam & Illyricum invaserint.

Quo autem primum tempore Slavi in Dalmatiam & Illyricum velut alienas sedes, armis invaserint, idem Cromerus ex Procopio demonstrat. *Procopius*, inquit, *de bello Gothorum lib. 1. cap. 29. sic scribit. Diebus vero post viginti, quam Portum urbemque cognominem Gothi obtinuerant, advenere Martinus, & Valerianus, cum 1600. equitibus, quorum plerique Hunni erant, Sclaveni & Antæ, qui trans fluvium Istrum, non procul a ripa, sedes patrias habent*. Libro autem tertio cap. 14. sic. *Chilbudium Imperator Justinianus anno Imperii*

sui

sui quarto, militari Thraciæ magisterio ornatum Istri fluminis custodiæ præfecit, atque operam dare jussit, ut amnis transitu Barbari in posterum prohiberentur. Jam enim sæpe Hunni, Antæ, & Sclaveni, trajecto fluvio, Romanos pessime fœdissimeque vexaverunt. Chilbudium Barbari adeo reformidarunt, ut toto triennio, quo ibi cum potestate fuit, fluvio adversus Romanos evadere nemo quiverit: imo vero Romani in adversam continentem cum Chilbudio sæpe transgressi, illius oræ barbaros affecerint strage, & captivos inde abduxerint. Nec multo post de iisdem Sclavenis & consanguineis eorum Antis memorans, *ulterioris ripæ Istri partem maximam tunc habere* scribit. Constat autem Dalmatiam & Illyricum cis Istrum esse Romanis & Constantinopolitanis. Aliquanto vero post, eodem libro 3. cap. 29. idem Procopius ita scribit. *Sub idem tempus, Sclavenorum copiæ, trajecto Istro flumine, totum Illyricum, Epidamnum usque, fœde vastarunt, obvios quosque sine ullo ætatis discrimine, partim mactantes morte, partim abducentes in servitutem, ac pecuniis spoliantes. Castella quoque regionis illius plurima, quæ firma prius videbantur, ceperunt nemine resistente, ita ut circumcursando, impune quovis penetrarent: quum illorum Duces collecto ad* xv. *millium exercitu sic sequerentur, ut propius ad illos accedere non auderent*. Hinc manifeste apparet, diversos tunc fuisse a Slavis Illyrios. Certe ipsi sese tam immaniter non infestarunt, nec ea præsidia occuparunt, quæ prius ditione tenebant. Prosequitur ibidem idem auctor multa bella, & nonnulla prælia a copiis ac Ducibus Justiniani cum Slavis, cum alibi, tum in Dalmatia minus prospere gesta: memoratque eos non incursantium & prædas agentium in morem ea loca infestasse, verum perinde ac domi hyberna habere jam tum cœpisse, nihil hostile reformidantes. Atque hæc ferme Procopius de Slavis. Gregorius vero cognomento magnus, ejus nominis primus, Pontifex Maximus, qui aliquanto post Justiniani tempora, Mauricio imperante, circa sexcentesimum annum a Christo nato Ecclesiæ præfuit, ita scribit ad Episcopos Istriæ: *Equidem de Slavorum gente, quæ vobis imminet, & affligor vehementer, & turbor. Affligor in his, quæ in vobis jam patior. Conturbor, quia per Istriæ aditum jam in Italiam intrare cœperunt*. Blondus verbis S. Gregorii, quæ

modo

modo retuli descriptis, hæc addit lib. 8. primæ decadis. *Quamquam vero Gregorius plura de hac Slavorum in Istriam irruptione non scribat, tamen nos compertum habemus, eam gentem, quam ultra Danubium sedes habere, & Socerum filiumque Mauricii illis oppositos fuisse diximus, tunc primum oram Adriatici sinus dextri litoris occupasse, & ita habitationem in ea continuasse, ut quicquid prius Istria & Dalmatia dicebatur, ad tempora usque nostra dicatur Slavonia*. Sequenti autem libro, Phocæ qui Mauricio successit in Imperio, tempora persequens, ita scribit. *Per id etiam tempus Imperio Constantinopolitano tumultibus illis in Africa & Asia agitato, Slavi, quos ostendimus in Dalmatiæ & Istriæ ora consedisse, quæcumque propinquis in regionibus Imperio parentia invaserunt, & militibus, quos Phocas præsidio imposuerat, subita irruptione occisis, omnem Dalmatiæ & Illyrici Adriatico adjacentis provinciam subegerunt*. Hinc igitur satis jam constat, sero Slavos in Dalmatia & Illyrico consedisse; nec esse eos Dalmatas, aut Illyrios: atque ita ne accomodari quidem Dalmatis & Illyriis posse ea, quæ de Slavorum origine, literis & memoriæ prodita sunt. Hactenus vir eximius Cromerus.

Florente Romano Imperio, Illyricum, quod sub Constantino Magno erat indivisum & ab uno eodemque Duce vel Præfecto administratum; quum juxta Sextum Rufum *Provincias haberet septem & decem; Noricorum scilicet duas, Pannoniarum duas, Valeriam, Saviam, Dalmatiam, Moesiam, Daciarum duas: & in Diœcesi Macedoniæ provincias septem; Macedoniam videlicet, Thessaliam, Achajam, Epiros duas, Prævalim, & Cretam*; sub Imperatoribus Arcadio, & Honorio in Illyricum Orientale, & Occidentale divisum, cœpit per duos Magistratus administrari, ut constat ex Notitia Imperii Romani, in qua Orientale provincias septem complectens, subjicitur Præfecto Prætorio Illyrici, & Occidentale in alias provincias decem distinctum, Præfecto Prætorio Italiæ. Sed quum de Slavis loquimur, alia est Illyrici divisio: ea nimirum, quam antiqui Geographi Ptolemæus & Plinius tradunt, qui Liburniam Dalmatiamque Illyrico comprehendi volunt. *Illyrici longitudo*, inquit Plinius lib. 3. cap. 26., *a flumine Arsia ad flumen Drinium*: unde juxta Baudrandium, *Illyri-*

III Illyrici & Dalmatiæ fines.

cum proprium, *regio est mari Adriatico ad meridiem exposita*, *a Septentrione Pannoniæ contermina*, *Savo fluvio separante*, *inter Istriam ad Occasum*, *& Macedoniam & Moesiam ad Ortum*. Andreas Dandulus in Chronico manuscripto ad annum Christi 854. ubi de Svetopolco Rege Dalmatiæ agit, Dalmatiæ fines sic describit. *Est autem Dalmatia prima provinciarum Græciæ*, *quæ habet ab Oriente Macedoniam*, *ab Occasu Istriam*, *a Meridie mare Adriaticum*, *& insulas Liburnicas*: *& a Septentrione Pannoniam*, *quæ est pars Mysiæ*. *A plano itaque Dalmatiæ usque Istriam*, *Croatiam Albam vocavit*; *& a dicto plano usque Dyrrachium*, *Croatiam Rubeam*: *& versus montana a flumine Drino usque Macedoniam*, *Rasciam*: *& a dicto flumine citra*, *Bosnam nominavit*. Et mox. *Moderni autem maritimam totam vocant Dalmatiam*: *montana autem Croatiam*. Thomas Archidiaconus Spalatensis in historia Salonitanorum Pontificum cap. 13. Dalmatiam & Croatiam sic describit. *Itaque fuerunt Regni eorum confinia*: *ab Oriente Delmina*, *ubi fuit civitas Delmis*... *ab Occidente Carinthia versus mare usque ad oppidum Stridonis*, *quod nunc est confinium Dalmatiæ & Istriæ*: *ab Aquilone vero a ripa Danubii usque ad mare Dalmaticum cum tota Maronia & Culmiæ Ducatu*. Paulo aliter Constantinus Porphyrogenitus de administrando Imperio cap. 30. & seqq. *Dalmatia*, inquit, *complectitur oram maritimam*, *quæ a Dyrrachii confiniis*, *& ab Antibari*, *ad montes usque Istriæ protenditur*: *in latitudinem vero*, *regiones illas omnes*, *quæ ab eadem ora maritima ad Danubium fluvium porriguntur*. Dalmatia hic a Porphyrogenito pro universo Occidentali Illyrico, præter Noricos, sumitur, ut optime animadvertit Joannes Lucius de Regno Dalmatiæ & Croatiæ lib. 1. cap. 6. qui sane Scriptor pluribus hoc ipso libro loquitur de Illyrico, Liburnia, ac Dalmatia, & de variis terminis ac nominibus, quæ diversis temporibus obtinebant. Dalmatia autem maritima, inquit idem Lucius, sicut tempore Monarchiæ Romanæ in Japidiam, Liburniam, & Dalmatiam distinguebatur; Japidia ab Istria, Arsia; a Liburnia, Tedavio; Liburnia a Dalmatia, Titio; Dalmatia a Macedonia, Drino fluminibus disterminatis; ita quando a Slavis occupata fuit, sublatis his distinctionibus, ab Oriente Dyrrachio, sive Drino flumine; ab Occidente

dente Istria, sive Arsia flumine; a Septentrione Albio, Bebio, & Ardio montibus; a Meridie mari Adriatico sive Dalmatico terminabatur. Postmodum vero quum ferme tota Dalmatia occupata esset a Slavis, in Sclavoniam, sive Croatiam, Serviam, & ipsam Dalmatiam distincta fuit; posterioribus autem temporibus Servia in Ramam, Rasciam, Bosnam, ipsamque Serviam divisa fuit, quæ singulæ, diversis tamen temporibus, Regio nomine decoratæ fuere. A recentioribus vero Scriptoribus sicuti Savia (regio scilicet inter Savam, & Dravam flumina) Sclavonia nuncupatur; ita apud Italos Dalmatiæ maritimæ nomen cum Sclavonia confunditur.

IV. Dalmatiæ populi & provinciæ, ex Constantino Porphyrogenito.

Cæterum Dalmatia, uti a Porphyrogenito describitur, a variis populis culta & habitata fuit, iisque varia nomina sortitis, plerisque Slavis, qui inclinante imperio has pervaserunt Provincias, in hisce aliquot constitutis subinde Toparchiis, quas Zupanias vocant. Harum prima *Diocleensis*, ab urbe Dioclea nominata, complectitur omnem tractum, qui a Dyrrachii confiniis ad Terbuniæ seu Trebinæ Principatum extenditur: ex continenti vero usque ad Serviæ montes sese porrigit. *Terbuniæ* Principatus a Cataro Oppido, quod & Decateras appellabant, ubi Diocleensis Toparchiæ fines erant, ad Ragusium usque protenditur, a continenti Serviæ montanis adjacens. Hujus incolas *Canalitas* appellat Porphyrogenitus. *Zachlumorum* deinde sequitur Principatus, qui a Ragusio ducens initium, ad Orontium usque flumen tendit; qua parte Paganis conterminus est, ad continentem vero Serviæ; nomen a monte *Chlum* sortitus, quasi Chlumo monti subjacens. Porro ab Orontio fluvio incipit *Paganiæ* provincia, porrigiturque ad Zentinam fluvium; sic appellata, quod a populis culta fuerit infidelibus, quos Slavi *Paganos* nuncupant. Dicta præterea a Romanis *Arenta*, & præter complura Oppida, insulas aliquot complectitur, ut *Meletam*, *Curcuram*, *Bartzum*, & *Pharum*. Exin subsequitur *Croatia*, dicta *Chrobatia*, a Zentina fluvio initium ducens, quæ secundum oram maritimam ad Istriæ confinia & ad Album Oppidum excurrit; versus montana aliquatenus etiam super Istriæ Thema extenditur, ac versus Zentinam & Chlebanam, Serviæ regionem attingit. Dictus vero is tra-

ctus *Croatia baptizata*, ad majoris Croatiæ discrimen, quam *Albam* vocabant, & quæ longe post hanc, Christo nomen dedit. *Servia* deinde cæteros omnes tractus, qui hosce Principatus inter & Bulgariam interjacent, complectitur, & ad Septentrionem quidem, Chrobatiæ propinqua est, ad Meridiem vero Bulgariæ. Subjungit Porphyrogenitus. *Ex quo dicti jam Sclavi inhabitarunt, finitima Dalmatiæ omnia occuparunt, urbesque Romanorum insulas colebant, ex iisque vivebant: at quum quotidie a Paganis captivi abducerentur, insulas istas deseruerunt, continentem colere volentes; verum a Chrobatis prohibebantur, quum nondum illis tributa penderent: nam ea quæ hodie pendunt, tunc Prætori*, τῷ στρατηγῷ, *exhibebant; sed quum vitam tolerare non possent, ad Basilium illum præclarum Imperatorem accesserunt, eumque res a nobis commemoratas edocuerunt. Is itaque Imperator auctor fuit, ut ea omnia quæ Prætori solvebant, Sclavis darent pacis causa, & Prætori exiguum aliquid penderent, ad ostendendam dumtaxat Romanis Imperatoribus, & ipsorum Prætori debitam subjectionem, ac servitutem. Atque ex illo tempore omnes istæ urbes* (1) *Sclavorum tributariæ, pacta ipsis solvunt.* Τὸ μὲν κάστρον ὁ Ἀσπάλαθος, νομίσματα σʹ. *Aspalatus quidem castrum, nomismata* 200. Τὸ κάστρον τὸ Τετραγγύριν, *Tetragurium castrum, nomismata* 100. Τὸ κάστρον τὰ Διάδωρα, *Diadora castrum, nomismata* 110. Τὸ κάστρον τὰ Ὄψαρα, *Opsara castrum*, 100. Τὸ κάστρον ἡ Ἄρβη, *Arbe castrum*, 100. Τὸ κάστρον ἡ Βέκλα, *Becla castrum*, 100. *ita ut universim essent nomismata* 710. *excepto vino, & cæteris speciebus diversis, quas præter prædictam nomismatum summam exhibebant* Τὸ δὲ κάστρον τὸ Ῥαύσιον, *cæterum Ragusium castrum, medium jacet inter has duas regiones, nimirum inter Za-*

1 *Istæ urbes*. *Aspalatum*, al. *Spalatum*, *Spaletum*, a Palatio Diocletiani, urbe dicta: de qua Anselmus Bandurius in Animadvers. ad Porphyrog. de Adm. Imper. edit Paris. pag 83. *Tetragurium*, Tragurium. Trau. Diadora, nrbs Romanorum lingua, *Jam erat*, nimirum *Jadera*, sive Jadra, Civitas, hodie *Zara*, Slavis *Zadar*. *Opsara*, hodie *Absarus*, Italis *Osero*. *Arbe* hodie Arba, Slavis *Rab*. *Becla*, Ptol. Οὐεγία, Plinio, *Vegium*, *Viglia* hodie, Slavis Kirk. *Rausium*, Ragusina Civitas, *Lausium* Græce dicta, a λᾶας, *Lapide*, quod in loco prærupto sita fuerit.

Zachlumorum regionem Terbuniamque: & habent Ragusini cives in utraque hac regione etiam vineas suas, penduntque Zachlumorum quidem Principi nomismata 36., Terbuniæ vero Principi, totidem.

Idem Porphyrogenitus eodem libro paulo ante designaverat tempus & occasionem adventus Sclavorum in Dalmatiam, appellans illos *Abares Sclavos, & Chrobatos Sclavos*. Sic autem scribit pag.30. *Antiquitus Dalmatia incipiebat a confiniis Dyrrachii, sive ab Antibari, & ad Istriæ montes usque pertingebat; in latitudine vero ad Danubium flumen se extendebat: eratque omnis ille finitimus tractus sub Romanorum potestate, & præstantissimum Thema omnium Occidentalium habebatur. Cæterum a Sclavis occupata fuit hoc modo. Prope Aspalatum urbs Salona est, a Diocletiano Imperatore* (1) *condita, quemadmodum & Aspalatus, ubi Palatium item ejus erat. Salonam vero magnates incolebant, & magna populi multitudo. Atque hæc urbs Dalmatiæ totius caput erat. Congregabantur itaque quotannis ex reliquis Dalmatiæ urbibus equites, & mittebantur Salona usque ad mille ad flumen Danubium, ut ibi excubias contra Abares agerent. Ad illam enim Danubii partem Abares tum commorabantur, ubi hodie Turcæ degunt, nomadum instar viventes. Venientes autem quotannis Dalmatæ, quum sæpe illic jumenta hominesque viderent, trajicere illis aliquando visum fuit, & investigare, quinam ibi degerent. Quum itaque trajecissent, Abarum feminas & pueros solos invenerunt, viris & juvenibus ad expeditionem bellicam profectis. Unde subito ingruentes, omnes ceperunt, nulloque accepto damno reversi sunt, præda hac Salonam abducta. Abares autem ex bellica expeditione reversi, re*
co-

V.
Quo tempore Slavi, Abares & Chrobati in Dalmatiam advenerint?

1 *Salona. Aspalatum: a Diocletiano Imp. conditum.* De Aspalato quidem verum est: nam nihil aliud fuit quam *Palatium* a Diocletiano conditum. Sed de *Salona*, & *Dioclea*, falsum est. Utraque enim urbs longe ante Diocletiani tempora stabat. Cæsar 3.civ. cap.8. *A Salonis ad Orici Portum.* Et cap.9. *Marcus Octavius cum iis quas habebat navibus, Salonas pervenit.* Mela lib.2 cap.3. *Salona, Jadera, Narona: Tragurium.* Strabo lib 7 cap.215. *Navale eorum* (Dalmatarum) *Salon*. Dio Cassius lib 55. pag. 56. *Bato Dalmata Salonem oppugnaus.* Plinius: *Doclea, unde Docleatæ.* Aurelius Victor in Epitome: *Diocletianus Delmata, Anuli Senatoris Libertinus, matre pariter atque oppido Dioclea, quorum vocabulis, donec Imperium sumeret, Diocles appellatus.* Ornavit itaque, ampliavit; non condidit.

cognita consternati quidem erant; at unde vulnus hoc ipsis inflictum esset, ignorabant. Quamobrem observandum sibi tempus statuunt, & ab eo omnia discenda. Postquam igitur pro more rursum missi sunt Salona præsidiarii, & alii essent a primis, idem consilium & ipsi ceperunt, trajeceruntque contra Abares. Incidentes vero in illos non sparsos, ut antea, sed collectos, non solum nihil effecerunt, sed omnium gravissima passi sunt: quippe partim cæsi, partim capti fuere; neque quisquam fuit qui e manibus illorum evaderet. Percontati vero quinam & unde essent, intellectoque ab ipsis, se mala supra commemorata perpessos esse; insuper de loci qualitate inquirentes, quasi ex auditu amore accensi, in vinculis eos tenuerunt; & vestibus eorum sumptis, equisque conscensis, flammula & reliqua signa, quæ secum attulerant, tollentes more exercitus, Salonam petierunt. Cognito igitur tempore, quo a Danubio redire soliti erant præsidiarii, quod erat magnum Sabbatum, etiam eodem die venerunt. Multitudo autem omnis, quum urbi appropinquaret, sese occultavit; mille vero, qui equos & vestes Dalmatarum sumpserant, ut fallerent, ulterius perrexerunt. Oppidani cognitis signis suis, & vestitu, præterea die, quo redire ipsis solenne, portis apertis, gratulabundi eos exceperunt. Illi vero statim ac intrassent, portas occupant, & signo reliquis, qui in insidiis erant, dato, accurrere ac ingredi jubent. Interfecerunt itaque omnes cives; & ex eo tempore Dalmatiam universam occuparunt, sedemque illic suam collocarunt, exceptis oppidulis mari adjacentibus, quæ sese ipsis non tradiderunt, sed in Romanorum potestate permanebant, eo quod ex mari victitarent. Quænam hæc oppida mari adjacentia fuerint, idem Auctor exponit capite proxime antecedenti, his verbis: *cæteri vero Romani in oræ maritimæ oppidis servati sunt, eaque etiamnum tenent, & sunt ista: Rausium, Aspalatum, Tetragurium, Diadora, Arbe, Becla, & Opsara: eorumque habitatores in hodiernum usque diem Romani nuncupantur.* Ibidem subjungit, istud factum temporibus Heraclii Imperatoris accidisse, inquiens: *Ab Imperio autem Heraclii Romanorum Imperatoris, uti quum de Chrobatis & Serblis agemus, dicturi sumus, universa Dalmatia, necnon finitimæ illi gentes, Chrobati, Serbli, Zachlumitæ, Terbuniotæ, Canalitæ, Diocletiani, ac Arentani, qui & Pagani nuncupati sunt, ditioni Romanæ se*

sub-

ſubtraxerunt; quippe quum Romanum Imperium per imperantium tunc temporis ignaviam atque ſocordiam (maxime Michaëlis Amorienſis Balbi) tantum non expiraſſet, qui Dalmatiæ oppida incolebant, ſui juris facti, neque Romano Imperatori, neque cuiquam alteri ſubjecti: itidem conterminæ illis gentes Chrobati, Serbli, Zachlumitæ, Terbuniotæ, Canalitæ, Diocletiani, & Pagani, excuſſis Romani Imperii habenis liberi, ſuiſque, non alienis legibus uſi ſunt. Principes vero, ut ajunt, hæ gentes non habent, præter Zupanos ſenes, quemadmodum etiam reliqui Sclavorum populi. Plurimi etiam ex his Sclavis non baptizabantur, imo diu baptiſmi expertes manſerunt. Imperante autem piiſſimo Imperatore Baſilio, legatos miſerunt, petitum, ut qui ex ipſis baptizati nondum eſſent, baptizarentur, eſſentque veluti ab origine Imperio Romano ſubjecti. Horum precibus auditis beatus ille præclaruſque Imperator, Cæſarianum unacum Sacerdotibus miſit, omneſque illos, qui in prædictis gentibus nondum baptizati erant, baptizavit: baptizatis autem ipſis, tunc Principes eis deſignavit, quos vellent eligerentque, e ſtirpe quam maxime diligerent, ac amarent. Atque ex eo tempore in hodiernum uſque diem Principes ipſis ex eadem ſtirpe, & non aliunde eliguntur. Pagani autem, qui & Arentani Romanorum lingua nuncupati ſunt, in locis inacceſſis atque præruptis baptiſmi expertes relinquebantur. Pagani quippe Sclavorum lingua, non baptizati dicuntur. Deinceps vero etiam hi, miſſis ad eundem præclarum Imperatorem legatis, petierunt baptizari; miſit itaque, & baptizavit. Deinde vero, ut antea dixi, per imperantium ignaviam atque ſocordiam retro lapſæ ſunt res Romanorum, ac incolæ oppidorum Dalmatiæ ſui juris facti, neque Romano Imperatori, neque cuiquam alteri paruerunt.

Hæc quæ hactenus de Sclavis in Dalmatia dixit, clarius exponit idem Scriptor capite ſequenti, ubi poſtquam Abares Salonam occupaſſe narraſſet, ſubjungit. *Videntes itaque Abares pulcherrimam eſſe hanc terram, ſedes illic poſuerunt. Chrobati vero tunc habitabant ultra* (1) *Bagibariam, ubi nunc ſunt*

1 *Bagibariam*: Slavum vocabulum Græce detortum, ideſt, βάβηα ὄρια, ſeu *Babii montes*, Slavi, *Babie Gore*, videlicet *Vetulæ*, vel Vetularum montes, quo nomine Carpathii montes Poloniam ab Hungaria diſterminantes, ab aliquibus nuncupantur. *Bandurius*.

sunt (1) *Belochrobati. Una autem generatio, nempe quinque fratres, Clucas, Lobelus, Cosentzes, Muchlo, & Chrobatus, duæque sorores, Tuga, & Buga, unacum suis populis descendens ab ipsis in Dalmatiam venit, ubi Abares incolas invenerunt; belloque per annos aliquot inter eos gesto, vicerunt Chrobati; Abarumque alios quidem interfecerunt, alios vero parere sibi coëgerunt: atque ex illo tempore a Chrobatis possessa hæc regio fuit, suntque etiamnum in Chrobatia Abarum reliquiæ, & Abares esse cognoscuntur. Cæteri vero Chrobati versus Franciam* (2) *commorabantur, & appellantur hodie Belo Chrobati, sive Chrobati Albi, qui proprio Principi subjecti sunt. Parent autem Otoni magno Regi Franciæ, quæ & Saxonia; baptismique expertes, affinitatem cum Turcis & amicitiam contrahunt. At a Chrobatis qui in Dalmatiam venerunt, pars quædam secessit, & Illyricum atque Pannoniam occupavit: habebantque etiam ipsi Principem supremum, qui ad Chrobatiæ tantum Principem amicitiæ ergo legationem mittebat. Per aliquot vero annos etiam Dalmatiam incolentes Chrobati, Francis subjiciebantur, quemadmodum & antea, dum in ipsorum terra degerent. Tanta autem in eos crudelitate utebantur Franci, ut lactentes adhuc eorum pueros occidentes, canibus objicerent. Quæ res quum intolerabilis Chrobatis esset, facto dissidio, Principes quos ex ipsis habebant, interemerunt; unde magnus contra eos exercitus movit e Francia, & post septem annorum bellum, ægre tandem superiores facti Chrobati, omnes Francos eorumque Principem Cotzelin e medio sustulerunt. Et exinde liberi, ac sui juris facti, sacrum baptisma a Romano Pontifice petierunt, missique Episcopi, ipsos baptizarunt, Principatum tenente Porino,* ἐπὶ πορίνȣ τȣ̃ ἄρχοντος αὐτῶν. *Divisa autem est eorum regio* (3) *in Zupanias* XI. quarum

1 *belochrobati*. Græce χρωβατοι, Slave *Hruati*. Qui vero Græce hic dicuntur Βελοχρωβάτοι, ἤγουν ἀσπροὶ χρωβάτοι, ideſt, *Albi Chrobati*, Slave iidem *Bel. Hruati*.

2 Hic *Franciam* Porphyrogenitus pro hodierna Germania sumit, & *Turciam* pro Hungaria. Unde videtur innuere, Chrobatos a Sarmatia nunc Polonia dicta, venisse.

3 *Zupanias*. Bandurius. *Zupania* a *Zupa* deducitur, quod populum vel regionem aliquam populatam significat. Sic in hac regionum & civitatum distributione Porphyrogenitus comprehendit Occidentalem Dalmatiam a Croatis tunc possessam, præter oppida maritima, quæ Romani vel Dalmatæ tenebant.

rum nomina refert ibidem: mox subdit: *Et quidem prædicta Chrobatia cum reliquis Sclaviniis ita sita est: Dioclea porro propinqua est Dyrrachii oppidis Elisso, Helcynio, & Antibari, extenditurque Decatera usque.* Et reliqua, ut supra descripta sunt. Unde apparet, Dalmatiam a Constantino appellari *Chrobatiam cum reliquis Sclaviniis*, Χρωβατίαν, καὶ τὰς λοιπὰς Σκλαβινίας.

VI. De Chrobatis & Serviis, ex eodem Porphyrogenito.

De Chrobatis autem idem Porphyrogenitus cap. 31. hæc tradit: *Chrobati, qui Dalmatiæ partes nunc inhabitant, a Chrobatis baptismi expertibus, qui & Albi appellantur, originem ducunt, qui sane ultra Turciam prope Franciam incolunt, & Sclavis contermini sunt non baptizatis Serviis*, καὶ συνορῶσι Σκλάβοις ἀβαπτίστοις Σέρβλοις. *Chrobati autem dicuntur lingua Sclavorum, idest, terram multam possidentes. Atque hi ipsi Chrobati ad Romanorum Imperatorem Heraclium confugerant, antequam Servii confugissent ad eundem Imperatorem Heraclium, quo tempore Abares armis inde Romanos ejecerant, quos Roma adductos, Diocletianus Imperator illic habitare fecerat, unde & Romani nuncupati sunt, quod Roma venientes, sedes posuissent in illis regionibus, nempe Chrobatia & Servia, uti nunc vocantur*: ἤγουν τῆς νῦν καλουμένης Χρωβατίας καὶ Σερβλίας. *Pulsis vero Romanis illis ab Abaribus tempore ejusdem Romanorum Imperatoris Heraclii, desolata eorum regio jacuit: quapropter jussu hujus Imperatoris, iidem Chrobati armis arreptis Abares ex illis locis expulerunt, & in ipsorum terra, quam etiam hodie tenent, sedes collocarunt. Erat autem Chrobatis illis tunc temporis Princeps Porgæ pater*, εἶχον δὲ οἱ αὐτοὶ Χρωβάτοι τῷ τότε καιρῷ ἄρχοντα τὸν πατέρα τοῦ Πορyᾶ: *Heracliusque Imperator Roma per legatum Sacerdotibus accersitis, constitutoque ex ipsis Archiepiscopo, Episcopo, Presbyteris, & Diaconis, Chrobatos baptizavit. Et tunc quidem temporis Chrobatorum Princeps erat Porga. Regio autem hæc, quam incoluerunt Chrobati, ab initio sub potestate erat Romanorum Imperatoris; unde etiam in hodiernum usque diem Palatia ac Hippodromus Diocletiani Imperatoris supersunt in regione Chrobatorum, in urbe Salona, quæ est proxima urbi Aspalatho. Hi autem Chrobati baptizati, extra limites propriæ terræ non libenter aliis bellum inferunt, id-*

que quia oraculum quoddam sive statutum acceperunt a Romano Pontifice, qui sub Heraclio Romanorum Imperatore Sacerdotes misit, eosque baptizavit. Postremo de Serviis cap. 32. sic ait. *Sciendum est Servios oriundos esse a Serviis non baptizatis, qui etiam Albi cognominantur, & ulteriora Turciæ incolunt, in loco ab illis Boici nuncupato, cui finitima Francia est, uti & magna Chrobatia baptismi expers, quæ etiam Alba cognominatur. Illic igitur initio Servii hi habitabant. Principatu autem Serviæ a patre ad duos fratres devoluto, alter sumpta populi parte dimidia, ad Romanorum Imperatorem Heraclium confugit, qui & excepto locum ad inhabitandum dedit in Thessalonicæ Themate, qui ex eo tempore τὰ Σέρβλια, Servia nuncupatur. Serbli autem Romanorum lingua, δοῦλοι,* Servi (1) *dicuntur: unde Serbula vulgo servorum calceamenta appellantur: & Serbulianos illos vocamus, qui ita viliter ac pauperum in modum sunt calceati. Servii autem inde sic cognominati sunt, quod Romanorum Imperatori servirent. Aliquanto vero post, visum est Serviis in terram suam redire, & dimisit quoque illos Imperator; sed quum trajecissent Danubium flumen, pœnitentia ducti, per Prætorem qui tunc temporis Belegradum administrabat, ab Heraclio Imperatore petierunt, aliam sibi terram ad inhabitandum assignare vellet. Quumque ea, quæ nunc Servia Σερβλία, dicitur, & Pagania, quæque Zachlumorum terra vocatur, item Terbunia, & Canalitarum regio, quæ Imperatoris Romanorum ditionis erant, propter Abarum excursiones, desertæ essent, expulsis inde Romanis, qui nunc Dalmatiam atque Dyrrachium incolunt, regiones illas Serviis habitandas Imperator dedit, cui etiam subjecti erant, a quo etiam baptizati fuere per Presbyteros Roma accersitos, & pietatis opera edocti, antiqua fide accepta.*

VII. Dalmatæ & Illyrii olim Romani fuerant, antequam Slavi in eas provincias invaderent.

Hactenus Porphyrogenitus de Sclavis Illyricum & Dalmatiam occupantibus: ex quo hæc colligo. Primo, Dalmatas & Illyrios olim Romanos fuisse, idest, coloniam Romanorum illuc deductam non solum a Diocletiano Imperatore, uti Porphyrogenitus scribit, sed etiam ante Diocletianum, Reipu-

1 *Servi* Ita & sentit Willelmus Tyrius lib. 20 cap. 4. Verum alia est prorsus hujus nominis etymologia: nimirum a Slavico *Srbska*, quo regio illa, quam incolebant Slavi, indigitatur, unde Σερβλία & Σερβία Græcis, *Servia* Latinis.

publicæ Romanæ tempore, ut patet cum ex scriptoribus, tum ex inscriptionibus antiquis ac aliis monumentis, quæ in Dalmatia adhuc exstare testatur Joannes Lucius de Regno Dalmatiæ ac Croatiæ lib. 1. & Anselmus Bandurius Animadversionibus in hunc ipsius Porphyrogeniti librum. Hinc Dalmatas, sicut & cæteros Imperii Romani Provinciales, ab ipsis Barbaris, qui Imperium occuparunt, *Romanos* dictos constat, præsertim ubi sedibus fixis Romanos conterminos habebant; & Diocleates Presbyter, Historiæ Dalmaticæ Scriptor, Dalmatas vocari testatur sequiori ævo *Maurovulasios*, idest, nigros Latinos, quos Joannes Lucius lib. 6. cap. 5. *Morlachios* nuncupat, qui scilicet Dalmatiæ oras maritimas incolunt.

VIII. E Slavorum gente esse Abares, Chrobatos, & Servios.

Secundo, tam Abares, qui pulsis Romanis Dalmatiam occuparunt, quam Chrobatos & Servios, qui iisdem Abaribus ejectis aut deletis ibidem consederunt, e Sclavorum gente fuisse. Porphyrogeniti de Abaribus verba hæc sunt cap. 29. *Diocletianus Imperator summopere Dalmatiam amavit: quare etiam populi Romani colonias eo deduxit; populique illi Romani quoque nuncupati sunt, quippe qui Roma illuc commigrassent; manetque iis cognomen istud ad hodiernum usque diem*: idest, usque ad seculum decimum, quo is auctor scribebat. Et mox. *Istorum autem Romanorum protendebantur termini ad flumen Danubium usque: quod quum aliquando transmisissent, discendi gratia, quinam trans Danubium habitent, invenerunt Sclavinos, qui & Abari nuncupati, gentem inermem*. Et post pauca. *Hac igitur permutatione multis annis facta, Sclavi qui trans flumen habitabant, qui & Abari dicti, re considerata, dixerunt inter sese: Romani hi, ex quo primum trajecerunt, nunquam trajicere desinent. Itaque aliquid contra machinemur. Hoc igitur consilio, Sclavi sive Abari, quum Romani aliquando flumen transmisissent, positis insidiis illos adorti, oppugnarunt; viceruntque: ac sumptis eorum armis, vexillis, & reliquis signis bellicis, trajecto prædicti Sclavi flumine, ad clausuram venere*. Ubique οἱ σκλάβοι οἱ Ἄβαροι, *Sclavi Abari*. De Chrobatis vero idem Porphyrogenitus cap. 30. postquam Abaribus e Dalmatia pulsis, Chrobatos regionem illam possedisse narrasset, de Chrobatia hæc subdit. *Et quidem prædicta Chrobatia* (idest Dalmatia a Chrobatis culta) *cum reliquis Sclaviniis, ita*

ſita eſt. Et mox. *Ex quo vero dicti jam Sclavi inhabitarunt, finitima Dalmatiæ omnia occuparunt*: ἐργάζοντο δὲ τὰ Κάστρα τῶν Ῥωμαίων τὰς νήσους, καὶ ἔζων ἐξ αὐτῶν: *Romanorum autem caſtra, inſulas colebant, ex iiſque vivebant: at quum quotidie a Paganis* (Chrobatis non baptizatis) *captivi abducerentur, & exterminarentur, inſulas deſeruerunt, continentem colere volentes: verum a Chrobatis prohibebantur, quum nondum illis tributa penderent: nam ea, quæ hodie Sclavis* (ideſt Chrobatis ipſis Sclavis) *pendunt, tunc Prætori exhibebant*. Et cætera, ut ſupra. Demum de Serviis cap. 31. *Chrobati, qui Dalmatiæ partes nunc inhabitant, a Chrobatis baptiſmi expertibus, qui & Albi appellantur, originem ducunt; qui ſane ultra Turciam prope Franciam incolunt, & Sclavis contermini ſunt non baptizatis Serviis*: καὶ συνορῶσι Σκλάβοις τοῖς ἀβαπτίστοις Σέρβλοις.

IX. Gothi ante Abares Dalmatia potiti, iidemque a Photio Sclavi dicti, & a Simocatta.

Tertio Gothos, ante Abaros, fuiſſe Dalmatia potitos ſub Juſtiniano Imperatore, ſcribit Procopius in libris de Bello Vandalico, & Gothico: quorum ſumma hæc eſt. Dalmatiam prius occuparat Marcellianus, Aëtio olim familiaris, Dalmatis ad defectionem pertractis: in eam deinde penetrantes, hanc ceperunt Gothi, Salonis etiam expugnatis. Contra hos miſſus a Juſtiniano Mundus anno Imperii IX. cum Gothis quos obvios habuit, præliatus, iis acie victis, Salonas recepit. Poſt acceptam autem a Gothis in Dalmatia cladem, Aſinarius, Grippa, aliique Duces in Dalmatiam venerunt: iiſque ad Salonas progreſſis, occurrit cum exigua manu Mauricius Mundi filius; & commiſſo acri inter eos certamine, hinc Gothorum primarii fortiſſimique, illinc Romani fere omnes cum Mauricio ceciderunt: Mundus deinde, dum ad filii necem ulciſcendam progreditur, prælio inito vitam pariter amittit. Exinde Grippa Salonas recipit: contra quem miſſus a Juſtiniano Conſtantianus ſacri ſtabuli Comes, has rurſum capit, ut & reliquam Dalmatiam & Liburniam; Grippa cum Gothis ſeptimo poſt captas a Romanis Salonas die inde movente, & Ravennam redeunte. Verum haud multo poſt Aſinarius, & Uligislaus coacto circa Saviam & conſcripto exercitu, in Liburniam & Dalmatiam rurſum exſcenſu facto, Salonas, ſed fruſtra obſident, Conſtantiano has fortiter defenſante; quas longe poſtea, eodem imperante Juſtinia-

niano, in Romanorum poteſtate fuiſſe, docet Procopius lib.2. de Bello Gothico cap.10. lib.3. cap. 40. & lib.4. cap.21. 23. 26. Sed oppida alia interea obtinuiſſe in Dalmatia Gothos, ex eo colligitur quod Juſtiniano Dalmatia & Sicilia cedere ii obtulerint, lib.4. cap.24. his verbis: " Sæpe enim
„ ad eum (*Juſtinianum*) deſtinati a Totila (*Gothorum Rege*)
„ Oratores, quum ad ipſius conſpectum admiſſi fuiſſent,
„ demonſtraverant, maximam partem Italiæ a Francis tene-
„ ri, reliquam fere totam deſolatam eſſe; Sicilia, ac Dalma-
„ tia, quæ ſolæ reſtarent integræ, Romanis Gothos cedere:
„ pro relicta ſibi ſolitudine tributum annuum ac vectigal ob-
„ tulerant, & in quoſcumque vellet Imperator, ſe belli ſo-
„ cios planeque ſubditos promiſerant". At Imperator dicta reſpuens, Legatos omnes remiſerat, Gothorum nomen peroſus, & in animo habens illos ex Romano Imperio prorſus exterminare. Certe ex Italia exterminati ſunt ſub Juſtiniano Gothi; non tamen ex Illyrico & Dalmatia: nam idem Procopius in Hiſtoria Arcana cap.18. hæc habet de Juſtiniani temporibus. " Ante bellum Italicum, Gothorum imperium ex
„ Gallorum agro ad uſque Daciæ fines, ubi civitas Sirmium
„ eſt, protendebatur. Cæterum quum Romanorum copiæ
„ erant in Italia, Gallicani & Venetici agri magnam partem
„ Germani occupabant; Sirmium vero vicinamque regio-
„ nem Gepædes habebant. Totus hic terrarum tractus pror-
„ ſus eſt mortalibus deſtitutus, partim bello deletis, partim
„ lue morbiſve, quæ conſequi bella ſolent. Illyricum, Thra-
„ ciamque totam, Græciam, Cherſoneſum, & omnes, quæ
„ a faucibus Jonii maris ad Byzantiorum uſque ſuburbana
„ interjectæ regiones populique ſunt, ex quo tempore re-
„ rum potitus eſt Juſtinianus, Hunni, Sclaveni, Antæ pene
„ quotannis incurſionibus crudeliſſime depopulati ſunt. Cre-
„ derem Romanorum ſupra ducenta millia ſingulis irruptio-
„ nibus, qua fuſa, qua in ſervitutem abacta, ut in his pro-
„ vinciis, pene Scythicas ſolitudines videre ſit". Hactenus Procopius. Diocleates vero Presbyter in hiſtoria Dalmatica ſcribit, *Svevladum* ſeu *Svevdiiavum*, ſub Juſtiniano, mediterranea Dalmatiæ tenuiſſe a Valdevino oppido, quod Vinodum hodie dicunt, uſque ad Peloviam vel Peloviatam, adeo-
que

que Bosinam, Dalmatiam, Croatiam, Valachiam, & Poloniæ partem: Selimirum autem illius filium, Scutarium oppidum, quod Scodram antea appellabant, occupasse, in eoque sedem suam constituisse, scribit Petrus Luccarius in Ragusina historia lib. 1. addens, *Lechum*, *Cechum*, & *Russum*, Selimiri uterinos fuisse fratres, quorum alter Poloniæ, alter Bohemiæ, tertius denique Russiæ Regum stirpibus initia dederint. Zonaras vero pag. 55. & 56. edit. Reg. Paris. tradit, Bulgaros primo in Dalmatiam sub Anastasio Dicoro transisse, sub quo in Illyricum facta irruptione Romanos fuderunt, quod ad annum 499. & 502. refert Marcellinus Comes. Alia deinde per Duces suos cum Bulgaris istis Dalmaticis bella gessit Justinianus anno Imperii XII. & XIII. in quibus quum varia fortuna primo pugnatum esset, tandem fusi sunt Romani, quibus sese adjunxerat Acumus, gente Hunnus, quem Illyrici Regem Cedrenus, Theophanes vero per Illyricum Magistrum militiæ fuisse, & a Justiniano e sacro fonte susceptum ait, quem in prælio captum ii abduxerunt. Ex quibus sane eruitur, hasce Dalmatiæ conterminas regiones, a Regibus ex Hunnorum vel Gothorum gente, proindeque longe ante Heraclium Imperatorem, fuisse possessas. Gothos autem ipsos, & Hunnos, qui Dalmatiam & Illyricum occuparant, Sclavorum genti accenset Photius in Synopsi Theophylacti Simocattæ lib. 3. his verbis: οἱ δὲ Γέται, ἤτοι Σκλάβοι, τὰ περὶ τὴν Θράκην ἐλυμαίνοντο, *Getæ sive Sclavi, Thraciæ finitima incursant*. Et lib. 7. ὁ δὲ ἕβδομος λόγος διαλαμβάνει περὶ τῆς γενομένης ἀταξίας ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσιν, ἀριστείας τε Ῥωμαίων κατὰ Σκλαβηνῶν, ἤτοι Γετῶν. Γέται γὰρ τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο: *Libro septimo agitur de turbatis Romanorum ordinibus, eorumdemque rebus fortiter gestis contra Sclavos, sive Getas: Getæ enim antiquitus appellati sunt*. Hoc ipsum Simocatta de Getis scribit lib. 1. cap. 2. nam primo eos Sclavos vocat, sic: " Quarto
„ die Petrus Dux Imperatorem Mauricium de seditione cer-
„ tiorem facit, excedensque Odesso, in lævam regionis viam
„ flectit, & Marcianopolim veniens, mille de suis exerci-
„ tum præcurrere jubet; qui in sexcentos Sclavos, ἑξακοσίοις
„ Σκλαβηνοῖς, præda Romana onustos, incidunt ". Deinde

illos

illos appellari Getas scribit. " Barbari ut Romanos immi-
„ nentes viderunt, & ab iis visi sunt, ad captivos jugulan-
„ dos prorumpunt, pubemque totam e medio tollunt. Quo-
„ niam vero occursum Romanorum vitare se vix posse cer-
„ nebant, vehiculis junctis pro vallo se circumsepiunt, pue-
„ ros & mulieres in medium recipiunt. Romani Getis (hoc
„ enim Barbaris nomen vetus erat) *οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πεπλη-*
„ *σιακότες τοῖς Γέταις (τοῦτο γὰρ τοῖς Βαρβάροις τὸ πρεσβύτερον*
„ *ὄνομα)* propiores facti, manum conserere cominus non
„ audebant ". Quin etiam Abares illos, qui in Europa
& Pannonia consederunt, idem Simocatta lib. 7. cap. 7. & seq.
affirmat ab antiquis Abaribus esse diversos. Quum enim Chaganum dixisset Abarum nationem in suam potestatem redegisse, subjungit: *Nolim autem quemquam opinari, me hujus temporis res mala fide commemorare, dum sentit, Abaros esse barbaros illos, qui in Europa & Pannonia sedes habent, eoque ante Mauricii tempora advenerant.* Et mox. *Justiniano Augusto imperium obtinente, ex hisce gentibus Var, & Chunni (quæ in Oriente ad fluvium Tel,* idest Etel, seu Volgam, *accolebant) exigua pars a primævo genere illo profugiens, in Europam se intulit, qui se Abares, & Principem suum Chaganum honoris causa nominarunt. Qua vero occasione nomina commutarint, nihil a veritate abeuntes, explicabimus. Sarselt, & Unnuguni, & Sabiri, & insuper aliæ gentes Hunnicæ, postquam partem Var, & Chunni ad loca sua confugientem viderunt, ingenti metu perculsæ sunt, quod advenas illos Abaros esse suspicarentur. Quocirca securitati consultum cupientes, donis amplissimis eos coluerunt. Var itaque & Chunni, ut perfugium sibi feliciter evenisse animadverterunt, errorem sese honorantium non aspernati, Abares dici voluerunt. Etenim inter gentes Scythicas ingenio omnibus antecellere Abares existimantur.* Verum, utcumque confusa fuerint nomina, non sunt tamen confundendi populi. Alii enim sunt, qui e Germania prodierunt, Gothi, Vandali, Heruli, Turcilingi, Rugi, Langobardi: alii qui e Scythia Orientali ultra Volgam, Hunni, Turci, Tartari: & alii, qui e Slavia proprie dicta & Russia, Sclavi, Chrobati, Servii, Bulgari. Et hos quidem populos, meo judicio, non tam patria, & nomen, quam lingua distinguit.

Tri-

Triplex autem est : *Theotisca* nimirum, eorum qui e Germania egressi sunt : *Turcica*, eorum qui a Scythia Orientali : & *Slavonica*, cæterorum.

CAPUT VII.

Animadversiones in Rerum Dalmaticarum Scriptores.

I. Quid Cangius, Lucius, & Bandurius de rerum Dalmaticarum Scriptoribus senserint.

CAngius vir ille eximius, rerumque Byzantinarum illustrator diligentissimus, Familiis Augustis Byzantinis, *Dalmaticas*, *Sclavonicas*, *Turcicas* subjungens, primum quidem *Dalmatiam* in varias provincias sub Imperatoribus Constantinopolitanis dividit : deinde *Reges Dalmatiæ* & *Serviæ* recenset, secundum Constantinum Porphyrogenitum : quibus subnectit aliam *Dalmatiæ* & *Serviæ Regum* seriem, secundum Diocleatis Presbyteri historiam Dalmaticam. Sequitur series *Regum Dalmatiæ & Croatiæ* : item *Bulgariæ* ; nec non *Regum Bosniæ* ; & *Despotarum Serviæ & Russiæ* : demum aliorum Ducum, Comitum, & Toparcharum, *Spalatensium*, *Sancti Sabæ*, *Chelmensium*, *Zentæ*, *Draganzensium*, *Joanninorum*, *Montis nigri*, *Uscensium*, *Castriotorum*, *Spanorum & Boccaliorum* : Quum vero in originibus, initiis, & gestis eorum Regum & Principum non omnino consentiant Scriptores Byzantini cum Dalmaticis ipsis ac indigenis Scriptoribus, & in Principum ipsorum nomenclatura rebusque gestis persæpe inter se diffideant, vir doctus utrosque conciliaturus, in hanc abit sententiam, ut affirmet, " accidere interdum, „ ut duplici nomine donarentur Principes, patrio altero & „ cum terminatione genti familiari, altero vero secundum „ Christianorum usum. Atque id causæ fuisse fere existimat, „ cur Historiæ Dalmaticæ scriptor Presbyter Diocleates, quæ „ in annum 1161. desinit, cum Porphyrogenito non prorsus conveniat : quum fieri possit, ut uterque de iisdem „ Principibus sub diversis appellationibus sermonem instituerit ". Addit & alteram causam, cur Principum Dalmatiæ ac Serviæ series alia sit apud Diocleatem, nomina etiam, & ab his acta prorsus diversa, inquiens : " Quod inde accidisse putaverim, quod Dalmatiæ continentis, & Dalmatiæ „ ma-

„ maritimæ, interdum etiam Croatiæ Principes confuderit: „ nam qui a Porphyrogenito hic recensentur, continentis; „ qui vero a Diocleate, & a Maruliano Scriptore, maritimæ „ Toparchæ videntur fuisse". Mihi non est tantum otii, ut utrosque ad invicem conferam. Contulit Joannes Lucius de Regno Dalmatiæ, & Croatiæ lib.2. cap.1. Contulit & Cangius in Familiis Dalmaticis & Sclavonicis; Contulit demum Anselmus Bandurius in Animadversionibus ad Porphyrogeniti librum de Administrando Imperio: & ex recensitis ab ipsis Ducibus Croatorum & Regibus Dalmatiæ & Croatiæ, pronum est intelligere, confusam prorsus esse atque perturbatam veterum Dalmatiæ, Croatiæ & Serviæ Principum seriem, a Dalmaticis Scriptoribus traditam: in iis autem, in quibus Porphyrogenitum inter & ipsos cernitur aliquod discrimen, Porphyrogenito potius quam illis fidem esse adhibendam, inde colligitur, quod Porphyrogenitus res temporibus fere suis gestas scripsit; illi vero recentiores sunt Scriptores, utpote qui post sæculum duodecimum, & tertium decimum vixerunt.

II. Joannis Lucii Monitum præfixum Codici Ms. Vaticano signato n. 7019. circa rerum Dalmaticarum Scriptores.

Ut igitur speciminis ergo, de rebus Dalmaticis hic aliquid adnotemus, juvat pauca quædam ex Codice manuscripto Vaticano 7019. excerpere. Joannes Lucius operi suo *de Regno Dalmatiæ & Croatiæ*, quod in Libros VI. distributum, in lucem edidit *Francofurti apud Joannem Bleau anno Domini* 1666., subnectit antiquos quosdam *Rerum Dalmaticarum Scriptores*: nimirum, I. pag. 287. *Presbyteri Diocleatis Regnum Slavorum*. II. pag. 303. *Marci Maruli Patritii Spalatensis, Regum Dalmatiæ & Croatiæ gesta*. III. pag. 312. *Thomæ Archidiaconi Spalatensis, Historia Salonitanorum Pontificum atque Spalatensium*. IV. pag. 371. *Michæ Madii Spalatensis Historia*. V. pag. 381. *Tabula Historiarum a Chuteis*. VI. pag. 385. *Memoria Archiepiscoporum Salonitanæ Ecclesiæ*. VII. pag. 387. *Obsidio Jadrensis libri duo*. VIII. pag. 427. *Memoriale Pauli de Paulo Patricii Jadrensis* ab anno Christi 1371. ad 1400. IX. pag. 451. *Palladii Fusci Patavini de situ oræ Illyrici, Libri duo*, ad Gasparem Tit. S. Apollinaris Presbyterum Cardinalem Contarenum Venetum. X. pag. 462. *Appiani Alexandrini, de bellis Illyricis*. His addit notas quasdam

in *Diocleatem*, *Thomam Archidiaconum*, & *Marulum*. Porro Autographum, ex quo idem Joannes Lucius nonnulla ex antedictis Dalmaticorum Scriptorum operibus, videlicet numer.2.3.4.5.& 6. signata, publici juris fecit, extare voluit in Bibliotheca Vaticana Cod. manuscr. 7019., hoc præfixo ad Lectorem monito.

„ Joannes Lucius Lectori. Hoc est antiquissimum exem-
„ plum Historiæ Thomæ Archidiaconi Spalatensis: quam,
„ post opus meum de Regno Dalmatiæ & Croatiæ, cum
„ cæteris Rerum Dalmaticarum Scriptoribus nondum im-
„ pressis edidi. Quum autem ipse Thomas mortuus sit anno
„ Domini 1260., ut in notis ad eundem animadverti, pau-
„ lo post ejus mortem scriptum esse debuit, ut ex characte-
„ re & charta colligitur. In ipsius autem editione sequutus
„ sum exemplum manu Petri Cindri Patritii Spalatensis,
„ viri doctissimi & accuratissimi, exaratum, qui hoc Codi-
„ ce in eo exscribendo usus est, erroresque orthographiæ
„ correxit. Hoc autem antiquum originale in Bibliotheca
„ Vaticana deposui, ut conferre volentibus pateret: id au-
„ tem, tum alias ob causas factum a me est, tum quod hu-
„ jus operis plura exempla circumferuntur, nec satis casti-
„ gata, nec admodum integræ fidei, & præsertim illud, ex
„ quo doctissimus Ferdinandus Ughellus Abbas Cistercien-
„ sis nonnullos Episcopos Jadrenses descripsit, & in Tomo
„ Quinto suæ Italiæ Sacræ posuit, qui in germano Archi-
„ diaconi textu minime reperiuntur. Id ego exemplum vi-
„ di, & manu recenti scriptum reperi, contulique cum hoc
„ Codice, & quæcumque in illo de Actis Conciliorum Dal-
„ matiæ, Epistolis Papalibus, & Epitaphio Zuonimiri Re-
„ gis scripta sunt; ea omnia ficta & supposititia censui; a
„ meque monitus supradictus Abbas Ughellus, visa mei Co-
„ dicis antiquitate, & cum suo exemplo, quod habebat,
„ collato, Vir ingenuus, & in antiquis characteribus versa-
„ tissimus, se deceptum fassus est; novamque seriem Epi-
„ scoporum Jadrensium (expunctis duobus a supradicto Co-
„ dice suo sumptis, primoque & tertio loco positis) manu
„ propria in margine paginæ 1458. sui Tomi Quinti cœ-
„ ptam reliquit; integram de novo editurus, si morte præ-
„ ven-

„ ventus non fuisset; quod te monitum volui, Lector. Ad-
„ didi huic antiquo Codici Historias Michæ Madii, & Ta-
„ bulæ (*Tabulas*) a Chuteis, cum Memoria Archiepiscopo-
„ rum Salonitanæ Ecclesiæ, ex exemplari prædicti Petri Cin-
„ dri, mea manu exscriptas; & Historiam Marci Maruli,
„ ejusdem Cindri manu, majori ex parte, scriptam, una cum
„ suo originali Slavo, ut sicut simul editæ fuerunt, ita & hic
„ prostaient. Quibus adjeci Schedas aliquot antiquas Sa-
„ lonitanarum Inscriptionum, quas cum aliis Dalmaticis
„ edidi.

III. Elenchus Scriptorum Dalmaticorú. Et primo Thomas Archidiaconus Spalatensis.

Hæc Joannes Lucius, qui manu sua Catalogum rerum in Cod. Vat. 7019. a se dono dato contentarum præmittit, hunc in modum. I. *Thomæ Archidiaconi Spalatensis*, *Historia Salonitanorum Pontificum atque Spalatensium*; pag. 1. continet capita 51. quorum primum " de Dalmatia: *incipit*: Dalmatia
„ secundum Isidorum est prima pars Græciæ, & dicitur a Dal-
„ mi civitate antiqua quæ ibi fuit. *Postremum*: de adventu
„ Reginæ, *nimirum Hungariæ*: *incipit pag. 60. a tergo*: Ali-
„ quantis autem transcursis annorum curriculis, Domina
„ Maria Regina, Græcorum Imperatorum stirpe progenita,
„ descendit ad Hungariam per Pannoniæ & Croatiæ partes.
„ *desinit his verbis de obitu Rogerii Archiepiscopi Spalatensis*:
„ obiit autem octavo decimo Kalendas Madii, anno Domini
„ millesimo ducentesimo sexagesimo sexto, fecitque se con-
„ sepeliri Domino Crescentio ante fores Ecclesiæ". In Memoria Archiepiscoporum Salonitanæ Ecclesiæ, de qua mox sermo erit, de eodem Archiepiscopo Rogerio num. 89. hæc notantur: *Rogerius natione Appulus sedit annis* XVI. *obiit mense Aprili* XIV. *die intrante Anno Domini* MCCLXVI. Quamobrem Joannis Lucii lapsus notatur, qui in monito supra recitato asserit, Thomam Archidiaconum, historiæ hujusce Scriptorem, anno Domini 1260. obiisse: Quomodo enim is anno 1260. decesserit, qui historiam suam ad annum 1266. perduxit? Verum hic error calami dicendus est, non ipsius Lucii: nam Lucius in opere impresso Francofurti, hæc habet de Archidiaconi ætate: " natus est Thomas anno 1200. ut ex
„ cap. 32. elicitur. Mortuus anno 1268. ut ex ejusdem sepul-
„ crali inscriptione, quæ in Ecclesia S. Francisci in suburbio

„ Spalati legitur ; apparet.... Anno Domini 1268. mense „ Madii VIII. die intrante ". Subjungitur caput ultimum, quod Lucius in Indice omisit, exstat autem post allata de Rogerii Archiepiscopi obitu verba, sic. " Memoriale bonæ memoriæ Domini Thomæ quondam Archidiaconi Ecclesiæ „ Spalatensis . *Incipit* : Colomanus filius Uladislai Regis „ Hungariæ, stans in Regno loco patris sui, & quia multa „ strenuitate vigebat, proposuit totam Chorovatiam usque „ ad mare Dalmaticum sub suo dominio subjugare ". Post pacis autem conditiones cum Croatis initas, definit his verbis: *Et sic extitit ordinatum de anno nostræ redemptionis millesimo centesimo secundo*. Nimirum hoc caput loco non suo hic descriptum: cujus tamen disertam mentionem facit Lucius, his verbis post caput ultimum, hoc est LI. " definit hic Archidiaconi historia: cui antiquo charactere annexa est nota „ de Colomani Regis Ungariæ cum Croatis conventione, de „ qua lib. 3. cap. 3. Regni Dalmatiæ & Croatiæ dictum fuit.

IV. Michæ Madii Spalatensis Historia.

II. *Michæ Madii Spalatensis Historia*, pag. 63. complectitur capita XXIX. Titulus operis: " Incipit Historia edita „ per Micham Madii de Barbazanis de Spalato, de gestis „ Romanorum Imperatorum, & Summorum Pontificum, Pars „ secundæ Partis de anno Domini 1290. " Caput primum: *De Papa Nicolao Quarto*, incipit: *Nicolaus Quartus Papa, dictus Frater Hieronymus*. Caput ultimum: *De obitu Ducis Caroli Apuliæ filii Regis Roberti*: " Karolus Regis Roberti „ filius Apuliæ ad Christum migravit, sub an. Dom. 1328. „ *definit*. Anno Domini 1330. Sol obscuratus est illo tempore medio die, & factus opacus & obscurus ut Luna VIII. „ patiens eclipsim omnibus de orbe patentibus manifeste.

V. Summa Historiarū Tabula a Chuteis.

III. Tabula a Chuteis, *pag. 71. Titulus*: " Incipit summa Historiarum Tabula a Chuteis, de gestis civium Spalatinorum sub brevitate compilata ex diversis Chirographis „ de temporibus retroactis, ut non præcedentes, sed posteri „ suis gradantibus narrabunt, capita tria: primum de peste „ & clade maximæ epidimiæ primitivę quæ incepit vigere Spalati currente anno Nativ. D. N. J. C. 1348. luce 25. mensis „ Decembris ". Secundum, *de adventu Hugolini Archiepiscopi Spalatensis*, qui Dominico successit, & anno 1349. die 14. Jan.

14. Jan. Spalatum ingressus est. Tertium, *de rebellatione Spalatensium & Traguriensium a Dominio Venetorum*, quæ accidit anno 1357. Desinit in annum 1366. quo Turci Morbasano Duce in Serviam seu Rassiam invadentes, commisso cum Rassianis ad flumen Maritæ bello, victoriam de iis reportarunt, cæsis 5. millibus circiter Rascianorum, ubi inter alios periit Rex Vakhasinus & frater ejus Uglesa, & miles Crela, & multi alii egregii viri. Subjungitur ejusdem Morbasani Turcorum Imperatoris epistola ad Gregorium XI. Pontificem.

VI. Catalogus Archiepiscoporum Salonitanorum.

IV. Memoria Archiepiscoporum Salonitanæ Ecclesiæ, pag. 75. a S. Domnio primo Episcopo, ad Aloysium Michaëlem, Archiepiscopum CIX. e quibus LXXXIX. *Rogerius* dicitur obiisse anno 1266. *Dominicus* XCIII. anno 1348. *Petrus* XCVIII. anno 1427. *Jacobinus* CI. anno 1451. *Laurentius Zane* CII. a Nicolao V. Romano Pontifice anno 1452. electus.

VII. Slavicum Chronicon Regum Dalmatiæ, & Croatiæ, a Marco Marulo Latinitate donatum.

V. *Regum Dalmatiæ & Croatiæ gesta, a Marco Marulo Spalatensi Patricio, e lingua Slavica in Latinam conversa*. Latina Versio pag. 77. hunc præfert titulum: *Regum Dalmatiæ & Croatiæ gesta a Marco Marulo Spalatensi Patritio Latinitate donata, a Joanne Lucio ex alio exemplari sumpta ad Petri Cindri exemplar, prout character ejus indicat, anno Domini* 1639. *die* 27. *Januarii*. Incipit. pag. 78. *Marcus Marulus Dominico Papali salutem. Commentariolum a te in Craina repertum inter vetustissimas gentis illius Scripturas Dalmatico idiomate compositum, tuo rogatu Latinum feci, Croatiæ Dalmatiæque Regum gesta continentem* &c. *Vale. Anno Christianæ salutis* 1510. Incipit pag. 79. *Justiniano partibus Orientalibus imperante anno Christianæ salutis* 538. *quo tempore Germanus & Sabinus Episcopi erant vitæ sanctitate nobiles, & Benedictus Abbas montis Casini: Sfiolodo Gottorum Rege vita defuncto, Brisius inter liberos ejus natu major, successit in Regno. Reliqui duo Totila, & Stroilus, & ipsi dominandi cupidi, ad alias provincias sibi subjugandas animum intendunt*. Desinit in annum 1079. pag. 90. his verbis: *Præterea quum post hæc Regina in partes successisset anno a nativitate Christi* 1079. *Bosnenses Dominum suum fortiti sunt; Naronenses suum; Crovati alienum, nequis eos frustra olim, vel immerito, a Zuonimiro devotos credat*. Subjungit Marulus: *Hucusque historiam vernaculo gentis nostræ ser-*

sermone compositam vidi, & quam potui diligenter fideliterque in Latinum transposui, nihil de sententia dimittens; licet aliqua de verbis, quæ superflua videbantur, mutilans, ne lectori oneri essem. Sequitur ejusdem Historiæ Textus Slavicus a pag. 97. ad 116. interjectis *Salonitanis* quibusdam *Latinis Inscriptionibus* a pag. 91. ad 96.

Hunc Syllabum rerum Dalmaticarum in Cod. Vat. 7019. contentarum idcirco descripsi, tum ut edita cum manuscriptis conferre volenti pateret; tum etiam ut legentibus constaret de ætate & fide Auctorum, qui in eo Codice historiam Dalmatiæ & Croatiæ tradunt: nam primum quidem recentissimi sunt, quum Thomas Archidiaconus post annum 1266. scripserit, Madius post annum 1330. Auctor *Tabulæ a Cbuteis* post annum 1366. *Memoriæ Pontificum Salonitanorum*, post annum 1480. demum Slavus auctor rerum gestarum a Regibus Dalmatiæ & Croatiæ, quem Marulus anno 1510. in Latinum convertit, post annum 1079. Deinde multa ab istis narrantur, quæ ab historica veritate longe absunt. Nolo omnia hic ad trutinam revocare; sed pauca tantum lectoribus proponam, ex quibus cætera metiri liceat.

VIII. Animadversiones in Thomæ Archidiaconi Spalatensis historiam. Ac primum de Croatarum origine. An iidem sint Croatæ, ac Curetes & Corybantes.

Ac primum de Thoma Archidiacono est dicendum. Hic pag. 7. de Croatia loquens: *Cbrobatia est regio montuosa, a Septentrione adhæret Dalmatiæ. Hæc regio antiquitus vocabatur Curetia, & propterea qui nunc dicuntur Croatæ, dicebantur Curetes vel Corybantes:* unde *Lucanus*

.... Confisus gente Curetum,
Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto.

Dicebantur vero Curetes, quasi Curentes & instabiles, quia per montes & silvas oberrantes, agrestem vitam ducebant. Pergit de eorum moribus: *Etenim quando Luna Eclipsim patitur, putantes eam a spiritibus corrodi & consumi, omnia æramenta domorum pulsant, quasi per strepitum fugatis dæmonibus credunt Lunæ succurrere laboranti; unde Virgilius:*

.... Pulsantes æra Curetes.

Hanc unam Archidiaconi allucinationem notat Joannes Lucius ad cap. 3. inquiens: *Hic observandum, Archidiaconum existimasse, ante Slavorum adventum, Chroatiæ nomen usurpatum fuisse, Croatosque eosdem fuisse cum Curetis.* Verum pec-

peccat Thomas tum in Geographiam, tum in Historiam. Alii sunt enim *Curetes* sive *Corybantes*, de quibus Lucanus; & alii, de quibus Virgilius. Hic Corybantes seu Curetes, designat, populos *Cretæ* insulæ, *Idam* montem incolentes: Lucanus vero populos *Acarnaniæ* sinu Ambracio interceptos & Acheloo fluvio, qui eos ab Ætolia disterminat, ut ille sinus ab Epirotis. Utrique Curetes longe distant a Croatis, populis montana Dalmatiæ incolentibus. Quid? quod *Croatæ* populi in Illyricum longe post Virgilii & Lucani tempora invaserunt, nimirum sub Heraclio Imp. uti supra dictum est.

IX. Dalmatiæ urbes non a Totila Gothorum Rege fuisse everſas.

Ait secundo pag. 7. de Totila Gothorum Rege: " Gothorum tempore, qui Totila Duce de partibus Teotoniæ & Poloniæ exierunt, dicitur Salona fuisse destructa: & quum Dux ipse antequam arma inferret Italiæ, per partes Dalmatiæ vastando pertransivit, Salonamque urbem ex parte vastabat, ipse intravit præscriptum ædificium Diocletiani Cæsaris, & Imperiales titulos ibidem sculptos deposuit atque delevit; aliquam etiam partem ejusdem ædificii destrui fecit. Venerant de partibus Poloniæ qui Lingones appellantur, cum Totila septem vel octo tribus nobilium: Hi videntes terram Croatiæ aptam sibi fore ad habitandum, quia rari in ea Coloni manebant, petierunt & obtinuerunt eam a Duce suo: Remanentes ergo ibidem, cœperunt opprimere indigenas & ad suum servitium subigere violenter. *Et post pauca.* Cœperunt autem habere proprios Duces: & quamvis pravi essent & feroces, tamen Christiani erant, sed rudes valde. Ariana etiam erant tabe respersi. Gothi a pluribus dicebantur, & nihilominus Sclavi, secundum proprietatem nominis eorum, qui de Polonia seu Boëmia venerant. Isti, ut prædictum est, impugnabant Latinos, qui regiones maritimas habitabant, maxime autem Salonam, quæ caput erat totius provinciæ. *Et mox.* Igitur Dux Gothus, qui toti præerat Sclavoniæ, coadunato magno exercitu equitum peditumque, descendit de montibus, & castra posuit ex Orientali parte civitatis: sed & aliam turmam sui exercitus fecit castrametari ex Occidentali parte supra mare". Tandem Salonam scribit ab iis occupatam, & in cinerem redactam, Salonitanis

ad

ad Insulas fugientibus. Hæc Thomas Archidiaconus, immani anachronismo. Nam primo, Totilæ temporibus ait Salonam a Gothis destructam, quum id factum sit non Justiniano, sed Mauricio vel Heraclio imperante; neque a Gothis, sed ab Abaribus, quibus ejectis, Chrobati eam Dalmatiæ oram occupaverunt. Deinde Totilam ipsum cum Gothis de Polonia seu Boëmia in Dalmatiam advenisse dicit, quum constet & Gothos, qui primum in Illyricum irruperant, e Mæotide palude advenisse; & Totilam in Transpadana Italia Præfectum Gothorum jam fuisse, antequam Erarico cæso Rex crearetur. Procopius lib.3. de Bello Gothico cap.2. " Totilas quidem erat Ildibadi ex „ fratre nepos, quem eximia prudentia, & navitas singula„ ris, Gothis commendabant plurimum. Hic tunc temporis „ Gothis, qui erant Tarvisii, Præfectus, audita de qua diximus „ Ildibadi cæde, Ravennam ad Constantianum misit, qui in„ columitatis fidem sibi peterent, pollicenti se, & Gothos, „ quibus præesset, in Romanorum jus ac potestatem cum „ urbe Tarvisio concessuros". Toto autem, quo Totilas Gothorum Rex fuit, tempore, in Italiam discurrens, numquam Dalmatiam intravit: quinimo Salonam, Totila regnante, in Romanorum potestate exstitisse, ex eodem Procopio colligitur lib. 4. cap. 26. ubi ait: " Narses vero Salonis profectus, „ adversus Totilam & Gothos universum ducebat exerci„ tum, sane maximum". Sed neque erant Gothi, qui sub Totila, Illyricum Dalmatiamque infestabant, verum Sclaveni a Gothis omnino diversi, de quibus hæc scribit Procopius lib.3. cap.29. " Sub idem tempus, Sclavenorum copiæ, „ trajecto Istro flumine, totum Illyricum, Epidamnum us„ que, fœde vastarunt, obvios quosque sine ullo ætatis dis„ crimine, partim mactantes morte, partim abducentes in „ servitutem, ac pecuniis spoliantes. Castella quoque regio„ nis illius plurima, quæ firma prius videbantur, ceperunt, „ nemine resistente; ita ut circumcursando impune quovis „ penetrarent. *Et mox cap.*38. Sub idem tempus Sclaveno„ rum exercitus ex tribus solum conflatus virorum millibus, „ nemine prohibente, Istrum fluvium trajecit: ac nullo ne„ gotio subinde transmisso Hebro flumine, bifariam discessit. Constabat pars altera mille octingentis, altera reli„ quis.

„ quis. Utrosque, quamvis invicem, ut dictum est, separatos, aggressi in Illyrico Thraciaque exercitus Romani Duces præter opinionem victi sunt, ac partim ibi ceciderunt, partim evaserunt incomposite fugientes. Postquam ab utroque Barbarico exercitu, quamvis numero longe inferiore, Romani Duces omnes ita fusi fugatique sunt, cum Asbade pars hostium altera manum conseruit ..... His quoque Sclaveni disjectis, quamplurimos turpissime fugientes interfecerunt, captumque Asbadem tum quidem vivum servarunt, sed postea conjectum in flammas combusserunt, desectis prius loris ex dorsi illius pelle. His peractis Thraciam omnem, atque Illyricum impune vastarunt, ac multa utrique castella obsidione ceperunt, qui antea nec muros oppugnare, neque in campum descendere audebant: enimvero ne tentaverant quidem unquam hi Barbari incursionem facere in Romanum Imperium; imo vero ante illud tempus, quod supra dixi, nunquam cum exercitu fluvium Istrum videntur trajecisse. *Demum lib.4.cap.25.* Quum Sclavenorum ingens multitudo, facta in Illyricum irruptione, infanda perpetraret, in eos Justinianus Augustus misit exercitum, cui præter alios, Germani filii præerant. Hi numero longe hostibus inferiores, obviam illis obsistere non poterant; sic autem subibant a tergo, ut postremo carperent multis cæsis, nonnullos cepere vivos, & ad Imperatorem miserunt. Nihilo tamen minus grassabantur hi Barbari. Fuit hæc populatio impendio diuturnior; ita ut cadaveribus vias omnes constraverint, & cum infinita captivorum multitudine prædaque omni, quam cuncta vastando collegerant, domum redierint, nemine prohibente. Neque enim ad Istri fluminis trajectum illis insidias Romani struere, nec vim ullam afferre poterant: propterea quod a Gepædibus excepti transvehebantur, pacto transmissionis pretio non exiguo: quippe aureum staterem unum pendebant in capita". Quæ omnia a Sclavis in Illyrico & Thracia patrabantur, dum adhuc Romani Dalmatiam tenerent; dumque adhuc Totilas esset Gothorum Rex in Italia: ac proinde stante adhuc Salona urbe: nam sequitur cap.26. ejusdem libri 4. " Narses Salonis profectus, adver-

„ ſus Totilam & Gothos univerſum ducebat exercitum ſane „ maximum ". Hunc igitur Archidiaconi circa Gothos errorem notavit Jo. Lucius in cap. VII. inquiens: " Hic Auctor „ Slavos Gothos fuiſſe putat: id autem a Diocleate ſumpſiſ„ ſe videtur, eoſdemque Gothos præſumens Chriſtianos, ſed „ Arianos fuiſſe; verum tolerabilis eſſet error, Gothos Sla„ vos fuiſſe, exiſtimare ": nam id etiam ante Thomam dixerat Theophylactus Simocatta, & Photius; non quod una eademque gens eſſent Gothi ac Slavi; ſed quia Gothi e Slavonia in Romanum Imperium irruperant. At in Thoma quod argui debet, eſt hoc: nimirum, quod affirmat a Gothis Dalmatiæ urbes fuiſſe everſas.

X.
Ad Juſtiniani tempora a Thoma perperam referuntur, quæ ſub Baſilio Macedone Romanis in Dalmatia contigerunt.

Tertio idem Archidiaconus oſcitanter ad tempora Juſtiniani refert quæ ſunt ſupra ex Porphyrogenito de iis Romanis ſive Latinis narrata, qui inſulas incolebant ſub Baſilio Imperatore, & ad continentem colendam, propter Sclavorum Paganorum irruptiones, compulſi, ab eodem Imperatore conſilium acceperunt, ut Chrobatis id nomiſma penderent, quod Imperiali Stratego tribuere ſolebant. Archidiaconus rem aliter narrat, inquiens cap. 10. de Salonitanis ex inſulis redeuntibus, & Spalatum intrantibus. " Et quia ſpatioſum erat Pa„ latium, Spalatum (1) appellare cæperunt. Ibi ergo ſe „ collocantes, poſuerunt habitacula vilia, ſicut temporis ne„ ceſſitas cogebat. Et ſic illa populoſa civitas Salona, nobi„ lis & antiqua, pro multis peccatis, quæ in Deum commi„ ſerat, ad tantam extitit miſeriam devoluta, ut de illa ma„ gna ſui populi frequentia, non tot remanſerant, qui poſ„ ſent illius parvi oppidi ambitum civibus replere: ſed in ea „ parte, quæ ſupra mare reſpicit, ſe componentes, reliquam „ partem urbis vacuam dimiſerunt. Tunc cœperunt paula„ tim exire, & terras prope poſitas colere. Ubi autem Go„ thorum Duces audirent, Salonitanos cives de inſulis fuiſ„ ſe reverſos, protinus cœperunt exercitum ducere contra „ ipſos,

1 *Spalatum* appellatum, non quia *ſpatioſum Palatium*, ſed e Græca corrupta voce εἰς πάλατον, ſeu εἰς παλάτιον, factum σπάλατον, ἀσπάλατον, & ſimilia. Sicut Græci dicunt σταγκὼ, pro εἰς τὴν Κῶ; στάνπολ pro εἰς τὴν πόλιν: σαθῆναι, pro, εἰς Ἀθῆνας.

„ ipsos, vastantes omnia culta eorum, nec permittentes eos
„ extra muros exire. Tunc cives inter se consilio habito, le-
„ gationem miserunt ad Imperatorem Constantinopolita-
„ num, supplicantes & petentes, ut liceret eis in Palatio, id-
„ est, in Spalato habitare, & territorium suæ civitatis Salonæ
„ jure pristino possidere. Quod & factum est; nam impetra-
„ tis omnibus quæ volebant, ad concives suos legati redie-
„ runt, portantes Sacrum Rescriptum dominorum Princi-
„ pum. Jussio etiam ad Duces Gothorum & Sclavorum mis-
„ sa est, districte præcipiens, ut nullam Salonitanis civibus in
„ Spalato degentibus molestiam irrogarent. Accepta ergo
„ jussione Principum, non fuerunt ausi ulterius contra Spa-
„ latenses arma movere. Tunc inter eos pace composita, cœ-
„ perunt Spalatenses cum Sclavis paulatim conversari, com-
„ merciorum negotia exercere, connubia jungere, ac paca-
„ tos eos sibi & familiares reddere". Nimirum Archidiaconus aut causam ignoravit, aut referre noluit, cur Spalatenses permissi sunt a Sclavis Chrobatis continentem colere. Non certe Sacrum Rescriptum fuit, aut jussio Sclavis data ab Imperatore, sed tributum a Spalatensibus ex Imperatoris consilio pactum Chrobatis: idque longe post Justiniani tempora, nimirum sub Basilio Macedone Imperatore. Audiamus Porphyrogenitum de Administrando Imperio cap. 30. *Ex quo vero dicti jam Sclavi inhabitarunt, finitima Dalmatiæ omnia occuparunt, urbesque Romanorum* (idest, Romani qui in urbibus aliquot superfuerant) *insulas colebant, ex iisque vivebant. At quum quotidie a Paganis* (Chrobatis) *captivi abducerentur, & exterminarentur, insulas deseruerunt, continentem colere volentes. Verum a Chrobatis prohibebantur, quum nondum illis tributa penderent; nam ea quæ hodie Sclavis pendunt, tunc Prætori exhibebant. Sed quum vitam tolerare non possent, ad Basilium illum præclarum Imperatorem accesserunt, eumque res a nobis commemoratas edocuerunt: is itaque Imperator auctor fuit, ut ea omnia quæ Prætori solvebant, Sclavis darent pacis causa, & Prætori exiguum aliquid penderent, ad ostendendam dumtaxat Romanis Imperatoribus & ipsorum Prætori debitam subjectionem ac servitutem. Atque ex illo tempore omnes istæ urbes Sclavorum tributariæ, pacta ipsis solvunt.* Mox

eas urbes enumerans: *Aspalatus*, inquit, *solvit nomismata* 200. *Tetragurium nomismata* 100. *Diadora* 110. *Opsare* 100. *Arbe* 100. *Becla* 100. *Ragusium*, *Zachlumorum principi nomismata* 36. *Terbuniæ vero principi*, *totidem*.

XI. Series Archiepiscoporum Salonitanorum a Thoma Archidiacono perturbata.

Quarto, series Archiepiscoporum Salonitanorum, quam Thomas Archidiaconus tradit, non convenit cum altera quæ in laudato Codice Vaticano 7019. a Joanne Lucio laudatur, & ab eodem typis impressa prodiit. Nam Archidiaconus capite XI. post instauratam urbem Spalatensem, primum Archiepiscopum nominat *Joannem* patria Ravennatem, illuc a Romano Pontifice missum, ut partes Dalmatiæ & Croatiæ peragrando, clerum populumque instituerêt: ab hoc Joanne, ait Thomas, corpora Sanctorum Domnii & Anastasii e ruinis Salonitani templi ad novam Deiparæ Ecclesiam Spalati extructam sunt translata; Duces autem Gothorum & Chroatorum ab Ariana hæresi ad fidem Catholicam conversi: demum præter Dalmatiæ Episcopos ab ipso ordinatos, institutæ etiam in Sclavonia aliæ Episcopales Sedes. Mox capite 13. hos enumerat Archiepiscopos Joannis successores. *Post Salonæ interitum in Spalato hos invenimus antiquiores fuisse Antistites. Justinus Archiepiscopus extitit anno Incarnationis octingentesimo quadragesimo. Marinus Archiepiscopus fuit tempore Karoli Regis & Branimiri Ducis Sclavoniæ. Joannes Archiepiscopus fuit anno Domini nongentesimo quartodecimo tempore Tamislavi Ducis. Martinus Archiepiscopus fuit anno Domini nongentesimo septuagesimo tempore Theodosii Imperatoris & Dircislavi Regis. Iste Martinus fuit Spalatinus natione. Hic fecit Ecclesiæ unum Calicem magnum cum sua Patena de auro purissimo. Ab isto Dircislavo cæteri successores ejus Reges Dalmatiæ & Croatiæ appellati sunt: recipiebant enim Regiæ dignitatis insignia ab Imperatoribus Constantinopolitanis, & dicebantur eorum Eparchi, sive Patricii: habebant namque ex successione suæ originis patrum & proavorum Dominium Regni Dalmatiæ & Croatiæ*. Hæc Archidiaconi verba citat Anselmus Bandurius Animadversionibus in Librum Constantini Porphyrogeniti de Admin. Imper. edit. Parif. pag. 98. mox subjungit: *Sed fallitur hic Archidiaconus, dum Theodosium anno Chr. 970. imperasse scribit; quippe ille annus fuit primus imperii Joannis Zimi-*

mistæ. Pergit Archidiaconus cap. 14. *Petrus Archiepiscopus fuit anno Domini nongentesimo nonagesimo tempore Tirpimiri, & Micimiri filii ejus, Regum. Paulus Archiepiscopus fuit anno Domini millesimo quintodecimo tempore Basilii & Constantini Imperatorum Constantinopolitanorum, & Cresimiri eorum Patricii & Regis Croatorum ... mortuo denique Paulo Archiepiscopo substitutus est Dabraldus Archiepiscopus anno Domini millesimo trigesimo temporibus Principum prædictorum*. Hic etiam fallitur Archidiaconus: nam Principes prædicti, idest Basilius & Constantinus, annum Chr. 1030. non attigerunt: quum Basilius quidem mense Decembri anno 1025. obierit, Constantinus autem die 9. Novembris anno 1028. Ad Dabraldum redeo. Is quum enormem indignamque Antistite vitam ageret, missus a Summo Pontifice Legatus, Joannes nomine, congregata Synodo (ut scribit Archidiaconus cap. 16.) *auctoritate Apostolica sententialiter removit eum in perpetuum ab administratione Ecclesiæ Spalatensis ... denique post Dabralem fuit quidam Joannes Archiepiscopus Spalatensis. Ipse ædificavit Ecclesiam S. Felicis super rivum: & quum præ senectute jam factus esset inutilis, cessit ab onere pastorali; & in eadem Ecclesia non longo tempore degens, ibidem mortis debitum solvit*. Et cap. 16. *Ea tempestate quidam Apostolicæ Sedis Legatus ad Ecclesiam Spalatensem accedens, Provincialem Synodum congregavit: ubi quum omnes Spalatensis Metropoleos Episcopi convenissent, antequam dimitteretur concilium, tractatum est de electione Metropolitani, quia Spalatensis Ecclesia tunc vacabat. Et factum est, divina gratia inspirante, ut omnium mentes & vota in personam venerabilis viri Laurentii Apsarensis Episcopi, qui cum cæteris Suffraganeis ad Synodum venerat, concordarent; ipsum in Patrem & Archiepiscopum unanimiter proclamantes. Missa ergo relatione ad Romanam Curiam, postulationem de ipso factam Domino Papæ præsentaverunt. Et quia testimonium habebat bonum ab omnibus, facile admissa est petitio eorum: deditque ei Summus Pontifex licentiam transeundi, mittens ei Pallium dignitatis cum confirmatione privilegiorum Metropoliticæ auctoritatis ... ordinatus est in Sede Salonitanæ Ecclesiæ anno Incarnationis millesimo sexagesimo, temporibus Michaëlis Imperatoris, Regum vero Stephani, Cresimiri, & Suonimiri, qui fuit ultimus Rex Croatorum ...*

Præ-

Præfuit autem Laurentius Salonitanæ Metropoli annis circiter quadraginta. Quo quiescente in Domino, de subrogandi electione non potuerunt esse concordes. Quamobrem voluntas omnium extitit, ad Dominum Papam legationem mittere, suppliciter postulando, ut Spalatensi Ecclesiæ de Pastore idoneo provideret. Tandem eorum petitionibus Summus Pontifex acquievit, dans eis Præsulem Crescentium, natione Romanum, virum valde egregium & omni præditum bonitate. Sequuntur Archiepiscopi, *Manasses*, qui voluit prodere civitatem Spalatensem Hungaris, atque idcirco ex urbe profugit, vacantem relinquens Ecclesiam quamplurimis annis: *Gregorius Jaderensis*, qui antequam munus consecrationis susciperet, morte præventus est: *Gaudius* Spalatensis, ordinatus anno Domini 1136. vixit in Pontificatu fere XL. annis: suspensus tamen fuit, quod ad Episcopi cujusdam consecrationem, unum dumtaxat Episcopum Croatensem secum adhibuisset: eo autem vivente subrogatus est alius Archiepiscopus *Absalon* nomine, quo defuncto alius quoque substitutus est Episcopus *Petrus* dictus, natione Lombardus: hoc vero defuncto, ab Alexandro III. Papa electus & consecratus est *Girardus* Veronensis: tum *Raynerius*, a Sclavis lapidatus anno 1180. quum præfuisset Ecclesiæ annis quinque: *Petrus* Hungarus annis duobus: *Petrus* alter annis quinque: *Bernardus* Perusinus consecratus anno 1200. *Guncellus* Hungarus sedit annis XXII. *Hugrinus* ann. 1. mens. 2. dieb. 10. *Rogerius*, qui obiit anno 1266. Hactenus Thomas Archidiaconus.

At vero in Memoria Archiepiscoporum Salonitanorum Cod. Vat. 7019. pag. 75. a Joanne ad Rogerium, hic Antistitum est Ordo. LXII. *Joannes primus Archiepiscopus in Spalato. Iste fecit templum argenteum, & ædificavit Ecclesiam Sancti Michaëlis de mare: tumulatus est in Ecclesia Sancti Matthæi.* LXIII. *Petrus.* LXIV. *Marianus.* LXV. *Martinus.* LXVI. *Leo.* LXVII. *Petrus.* LXVIII. *Justinus.* LXIX. *Januarius.* LXX. *Truntinianus.* LXXI. *Paulus.* LXXII. *Martinus. Iste fecit Calicem aureum magnum: iste fuit Spalatensis: & pater ejus fuit Comes istius loci.* LXXIII. *Dabralis, etiam iste fuit Spalaten. & fuit depositus, quia habebat uxorem & filios in domo Archiepiscopali,* LXXIV. *Joannes, & iste fuit Spalaten. & ædificavit Ec-*

Ecclesiam S. Felicis de Rivo. LXXV. *Laurentius sedit annis XL. Iste tempore suo fecit Monasterium S. Benedicti, & fecit candelabra magna argentea, & multa alia bona. Obiit* VIII. *die mens. Julii, tumulatus in Capella S. Matthæi in tumulo superiori*. LXXVI. *Crescentius*. LXXVII. *Manasses: iste fuit Hungarus, & voluit tradere istam civitatem*. LXXVIII. *Gregorius: iste fuit Jaderensis, & ædificavit Ecclesiam S. Joannis, quæ est Capella Curiæ*. LXXIX. *Gaudius: iste fuit Spalaten. & fuit depositus, eo quod consecravit Episcopum se secundo*. LXXX. *Absalon Hungarus*. LXXXI. *Petrus*. LXXXII. *Giraldus: iste dimisit Ecclesiam istam, & præfuit Ecclesiæ Sipontinæ*. LXXXIII. *Raynerius sedit ann. 5. iste fuit lapidatus a Sclavis de Masaro, eo quod circuibat terras Ecclesiæ An. Dom.* 1180. *prid. non. Aug. sepultus est apud Monast. S. Benedicti intus in Ecclesia*. LXXXIV. *Petrus Archiepiscopus natione Hungarus: iste fuit postea Archiepiscopus Colocensis*. LXXXV. *Petrus etiam natione Hungarus*. LXXXVI. *Bernardus de civitate Perusia, sedit ann.* 18. *iste impetravit a D. Henrico Rege Hungariæ & a fratre suo Andrea &c.* LXXXVII. *Guncellus natione Hungarus, sedit ann.* 23. *obiit ultimo die mensis Maji: sepultus est apud Monasterium S. Stephani intus in Ecclesia sub pavimento quum intratur per regiam, An. Dom.* 1242. *tempore Tartarorum*. LXXXVIII. *Hugrinus natione Hungarus, præfuit anno uno, mens.* 2. *dieb.* 7. *iste non est usus pallio, nisi quum delatus est ad sepulcrum, obiit* 3. *die ante festum S. Andreæ Apostoli; sepultus vero in Ecclesia Fratrum Prædicatorum An. Dom.* 1248. LXXXIX. *Rogerius natione Appulus, sedit ann.* 16. *obiit mense Aprili*, 14. *die intrante, An. Dom.* 1266. A sexagesimo secundo, hoc est, *Joanne*, usque ad septuagesimum tertium, idest *Dabralium*; inter Thomam Archidiaconum & antedictam Memoriam, manifestum intercedit discrimen. Nam ab Archidiacono hi octo recensentur: *Joannes*, *Justinus*, *Marinus*, *Joannes*, *Martinus*, *Petrus*, *Paulus*, *Dabralius*. At in Memoria Præsulum Spalatensium & Salonitanorum, duodecim, sic: *Joannes*, *Petrus*, *Marianus*, *Martinus*, *Leo*, *Petrus*, *Justinus*, *Januarius*, *Truntinianus*, *Paulus*, *Martinus*, *Dabralius*. Ab hoc Dabralio ad Rogerium concordant.

Plura de Historia Thomæ Archidiaconi, ejusque nævis non

non addam; quum hæc, ut puto, fufficiant ad oftendendum, quam vere de ea Hiftoria fcripferit Joannes Lucius lib.2.cap.1. ubi recenfitos ab ipfo Croatorum Duces cum iis, quorum Porphyrogenitus mentionem facit, comparans: *Primum*, inquit, *Ducem Croatorum Porphyrogenitus cap.* 31. *Anonymum Porgæ patrem ponit, quem cap.* 30. *Porinum nominaverat, & Abares expuliſſe tempore Heraclii aſſerit, ut dictum eſt ſupra lib.* 1. *cap.* XI. *Secundum, Porgam ejus filium, cujus tempore Croatos baptizatos, & poſt baptiſmum pacificos redditos ſcribit. Bornam, & poſt eum Ladaſclavum, Francorum Annales nominant, qui deinde ponendi ſunt, ut multi anni Porphyrogeniti ante Tirpimirum vacui non relinquantur. Ex Privilegio ejuſdem Tirpimiri infra ponendo conſtat, Mislaum Ducem ipſum anteceſſiſſe, quem Veneti Mium vocant, & tempore Gradonici eorum Ducis ponunt: hic debet eſſe is, quem Archidiaconus Tamislavum vocat, quamvis Branimiro poſtponat, & ex Archiepiſcoporum collatione anno* 914. *ponat: ſed quum Tirpimirum quoque, Dircislavo poſtponendo, Regem fuiſſe aſſerat, ſimiliter & Micimirum, quos Duces fuiſſe, & ante Reges, ex eorumdem Privilegiis conſtat, neque ullius Tirpimiri, vel Micimiri Regum memoria reperiatur; ideo ordo & anni Archidiaconi non ſunt attendendi, quum in rebus ſe antiquioribus (communi illorum temporum vitio) non fuerit diligens ſupputator, prout in contemporaneis accuratus & veridicus Scriptor.*

XII. Animadverfiones in Chronicon Diocleatis Presbyteri, & in Slavicam hiftoriam a Marulo Latine converfam.

Quod autem de Archidiacono fentit Joannes Lucius, hoc ipfum de *Presbytero Diocleate* deque *Marulana hiſtoria*, eft dicendum, nimirum *in rebus ſe antiquioribus non fuiſſe eos diligentes Scriptores, prout in contemporaneis accurati ſunt & veridici Scriptores*. Diocleatis autographum non habemus in Codicibus Vaticanis: & fane mirum eft, quod Lucius ipfum unacum aliis Dalmaticis Scriptoribus, quos in Cod. Vat. 7019. manu exaratos reliquit, non conjunxerit, eo magis, quod cæteris antiquior fit. Nam paulo poft annum Chr. 1161. vixit: fuam vero *Regum Slavorum hiſtoriam*, non fecus atque *Slavus* ille *auctor*, quem Marulus Latinitate donavit, a temporibus Anaftafii Imperatoris inchoavit. Sic autem præfatur: *Rogatus a vobis dilectis in Chriſto filiis, ac venerabilibus Sacerdotibus Sanctæ Sedis Archiepiſcopatus Diocletanæ Eccleſiæ*, Incipit

cipit vero: *Regnante in urbe Constantinopolitana Imperatore Anastasio, qui se & alios Eutychiana hæresi maculaverat; Romæ vero præsidente Gelasio Papa secundo, exiit quoque gens a Septentrionali plaga, quæ Gothi nominabatur.*

XIII. Error Diocleatis asserentis, Gothos sub Anastasio Imper. & Gelasio Papa in Dalmatiam & Illyricum irrupisse.

Verum quam exiguæ sit fidei Diocleates in antiquis Dalmatiæ rebus enarrandis, vel ex hoc ipso historiæ exordio patet: nam prima ejus allucinatio est, quod *Gelasium secundum Pontificem* sub Anastasio Imperatore dicit Romæ præfedisse, quum is Gelasius primus fuerit, & ab anno 492. ad 496. Romanam Cathedram sanctitate & doctrina exornaverit. Altera allucinatio, quod Gothos ait sub Anastasio Imperat. & Gelasio Pontifice a Septentrionali plaga in Illyricum & Dalmatiam irrupisse, hoc est, intra id spatium temporis, quod ab anno 492. ad 496. effluxit. Atqui sub Anastasio Imperatore nulla legitur Gothorum in Illyricum & Dalmatiam facta excursio, sed Bulgarorum; sic tamen, ut suas ibi sedes non fixerint, sed ad sua redire compulsi fuerint. Rem narrat ex Theophane Anastasius Bibliothecarius in histor. Eccles. pag. 50. edit. Paris. *Hoc etiam anno, idest, Symmachi* (1) *Papæ primo, & Imperii Anastasii undecimo,* Wulgares (2) *per Illyricum & Thracem discurrunt, priusqnam agnoscerentur.* Et pag. 54. *Vigesimo tertio Imperii Anastasii anno, Hormisda Papa Romanus Pontificium gerit. Vitalianus autem, quem populus Imperatorem expetiverat, accepta tota Thracia, Scythia, & Mysia, Wulgares habens secum, & multitudinem Hunnorum, cepit Anchialum & Odyssopolim. Comprehendit autem & Cyrillum Magistrum militum Thraciæ, & pervenit prædas agendo usque Byzantium; parcens vero civitati, apud Sosthenium castrametatus est. Anastasius au-*

1 Mendum manifestum in anno. Nam Symmachus Papa inauguratus est anno Chr. 498. x. Kal. Decemb. At annus Anastasii undecimus inchoatus est mense Aprili anno Chr. 501. Theophanes in Chronographia ad ann. XI Anastasii. " Hoc etiam anno qui vocantur Bulgari, excursionem in Illyricum & " Thraciam fecerunt, quum nondum eorum natio audiretur de nomine. " *Idem ad ann.* XXIII. *Anast.* Hoc anno Vitalianus occupata universa Thracia, Scythia, & Mysia, ducens secum ingentem Unnorum, & Bulgarorum numerum. *Et cætera.*

2 *Wulgares.* Ita Bulgari dicti, a Wolga flumine: ubi olim consederant, Ibi nunc Horda *Zavolbanorum*, idest, *Zavolganorum*, a Wolga nomen accipientium, sicut *Zachlumi*, a monte Chulmo. Mutarunt postea sedes, ut infra sermo erit.

tem desperatione consternatus, mittit ex Senatu quosdam, rogans eum pacisci, & jurare unacum Senatu, quod ab exilio Episcopos revocaret apud Heracleam Thracæ. Porro Vitalianus addidit, ut & Principes uniuscujusque Scholæ jurarent istud. Sed & Macedonius, & Flavianus, qui nequiter pulsi fuerant, suos reciperent thronos: similiter & reliqui omnes Episcopi; & ita celebraretur Synodus, Romano, & cunctis Episcopis convenientibus, & communi judicio probarentur quæ adversus orthodoxos sunt præsumpta. Itaque quum hæc Imperator, Senatus & reliqui Principes, populique jurassent, & confirmassent ita fiendum, facta est pax; & ad propria rediit. Subjungit, Anastasium nihil eorum quæ promiserat, effecisse: quare *Vitalianus indignatus adversus Anastasium ob perjurium, multa mala exercitibus Anastasii, & universæ Reipublicæ demonstravit, occidens, rapiens, armis exuens: & postremo ad injuriam ejus, unumquemque militem uno æreo nummo vendens.* Id vero egisse Vitalianum ait ex eodem Theophane Anastasius Bibliothecarius, quia quum orthodoxus esset, Imperatorem Anastasium ab hæresi, hæreticorumque favore volebat revocare: sic enim scribit *ad annum Mundi* 6011. *divinæ Incarn.* 511. anno Impetii Justini primo, *Vitalianus post mortem Anastasii, eidem Imperatori valde familiaris effectus est, ita ut Consul appellaretur, fiduciamque tantam apud Imperatorem haberet, ut etiam Severum præciperet ejici, & interimi: nimis enim erat orthodoxus Vitalianus.* Sic Bibliothecarius. At Theophanes in Chronographia: *Memoratus autem Vitalianus post Anastasii mortem, Justino magno devinctissimus evasit, adeo ut magistri militiæ dignitatem ab eo consequeretur, & Byzantium profectus, Consulatum gereret, & Consul declararetur, & præsenti Comes, tantaque apud Imperatorem auctoritate polleret, ut Severum expelli juberet, & occidi. Fuit enim Vitalianus rectæ fidei bene affectus.* Hoc ipsum de Vitaliano narrat Cedrenus ad aunum Anastasii 23. & 24. & ad ann. 1. Justini: ubi Hunnos & Bulgaros eundem secum duxisse refert adversus Anastasium Imperatorem, non quidem ut ipse tyrannidem arriperet, sed ut illum compelleret ab orthodoxorum vexationibus desistere: *Anno XXIII.*, inquit, *Vitalianus occupata universa Thracia, Scythia, & Mysia, ducens secum Hunnorum & Bulgarorum agmen, multas urbes, & Cyril-*

villum quoque Thraciæ præfectum cepit, ac prædando Constantinopolim usque processit. Tum Anastasius rebus suis deploratis, pacem per Legatos petit, jurans unacum Senatu, se relegatos revocaturum, Macedonio ac Flaviano suos Episcopatus redditurum, Concilium Heracleæ acturum, evocato etiam Papa Romano. Quum in has conditiones esset ab omnibus consensum, Vitalianus pace facta domum rediit. Sed quum circiter CC. *Episcopi ex diversis partibus Heracleam convenissent, Imperator impius violatis pactis, adjutore Timotheo Constantinopolitano Episcopo, iis illusit: atque ii re nulla confecta discesserunt. Anno XXIV. Vitalianus Anastasio ob perjurium iratus, exercitus ejus & Remp. multis damnis affecit: nam & prædabatur, & milites captos exarmabat, tandemque contumeliæ causa singulis obolis eos divendebat*. Et ad ann. 1. Justini. *Usus est Justinus admodum familiariter Vitaliano, qui, ut erat orthodoxus, apud Imperatorem instabat, ut Severus dejiceretur*. Evagrius Hunnos nominat, non Bulgaros; Vitalianum præterea scribit, non orthodoxæ fidei amore in Anastasium Imperatorem movisse, sed ut tyrannidem arriperet. Sic enim scribit lib. 3. hist. Eccl. cap. 43. περὶ τῆς τυραννίδος Βιταλιανοῦ. Τυραννεῖ τὸν Ἀναστάσιον Βιταλιανὸς Θρᾷξ γένος, ὃς τήν τε Θρᾴκην καὶ Μυσίαν (1) μέχρις Ὀδυσσοῦ καὶ Ἀγχιάλου δῃώσας ἐπὶ τὴν Βασίλειον ἠπείγετο, πλῆθος ἀστάθμητον ἔχων οὐννικῶν (2) ἐθνῶν. *De Vitaliani tyrannide. Contra Anastasium porro Vitalianus genere Thrax, tyrannidem occupare studuit. Hic Thracia & Mysia ad Odyssum & Anchialum usque vastata, urbem Regiam cum innumera multitudine ex gentibus Hunnicis collecta proficisci maturat*. Et cætera, de prælio Vitalianum inter & Anastasii Duces commisso, dumtaxat: nihil autem de conditionibus pacis, quas Theophanes, Cedrenus, aliique exprimunt. Quod argumento est, Evagrium in rebus gestis Anastasii describendis, quam historicæ veritati,

Vu 2 plus

1 *Μυσίαν*. In editione Christophorsooi, *Μυδίαν*, Græce, & Latine *Mediæ* sic: " Hic Thracia & Media ad Odyssam & Anchialum usque vastata : manifesto errore. Nam *Thraciam*, *Mysiam*, & *Scythiam*, habent reliqui Scriptores. Deinde *Media* per *η*, non per *υ*, scriberetur, sic *Μηδίαν*

2 *Οὐννικῶν ἐθνῶν*. Apud Christophorsonum perperam, *Οὐρανικῶν ἐθνῶν*. Quod tamen Latine sic reddit: " Cum multitudine ex gentibus, quæ in-" certis sedibus vagari, & habitare sub dio consueverant, collecta.

plus Acephalis auctoribus tribuisse: quamobrem de eodem Vitaliano lib.4. cap.3. pergit idem Evagrius enarrans, ipsum a Justino Imperatore fuisse dolo interemtum: *Vitalianum vero*, inquiens, *vitam in Thracia degentem, qui Anastasium Imperio exturbare moliebatur, Justinus Constantinopolim accersit. Nam & potentiam ejus extimuit, & rerum bellicarum usum, sed et nominis ejus celebritatem, quæ in ore omnium erat, & Imperii, qua flagrabat, cupiditatem. Quumque conjectura prospiceret, idque sane verissime, se non alia ratione eum posse vincere, nisi amicitiam erga eum simularet; vultu mire ad fraudem composito, quæ facile deprehendi non posset, unum ex Ducum numero qui præsentes vocantur, tum designat. Et quo magis persuaderetur Vitaliano, eo facilior aditus ad fraudem pateret, ad Consulatus quoque honorem effert: Qui Consul factus, quum in Palatio versaretur, in porta quadam post aulam posita, per dolum cæsus occubuit. Hasque pœnas pro sceleribus, quæ tam inconsiderate contra Imperium Romanum consciverat, persolvit.* Hæc Evagrius de Vitaliani exitu. At Theophanes non Justini, sed Byzantinorum dolo eum interemtum scribit ad ann. Justini 2. *Hoc anno Vitalianus a Byzantinis dolo interfectus est: quod enim rebellionis ejus in Anastasium tempore plurimæ cædes fuissent editæ, graviter ei succensebant.* Sozomenus utrumque ab antiquis traditum affirmat: *Vitalianus*, inquiens, *a Byzantiis dolo cæsus est, iratis ei ob multorum cædem ab eo factam, quum contra Anastasium seditionem movisset. Alii, Justini & Justiniani jussu in Palatio cæsum tradunt, quum ipsi Imperatori vellet imperare.*

XIV. Commentitios esse priores XXXIII. Dalmatiæ & Croatiæ Reges, qui a Diocleate, & Slavico Marulano historico recensentur.

Quidquid tamen de Vitaliano sit, ex dictis constat, Anastasii Imperatoris tempore neque Gothos, neque Hunnos aut Bulgaros, in Scythia, Mysia, & Thracia, & multo minus in Illyrico & Dalmatia, suos Reges habuisse: sed has provincias Constantinopolitano Imperatori paruisse, a quo Magistri militum iis præficiebantur. Ac proinde qui apud Diocleatem, & Marulum recensentur primi Dalmatiæ & Croatiæ Reges, nimirum, *Sfioladus*, *Ostroilus*, *Svevladus*, *Selimirus*, *Vladinus*, *Radimirus*, *quatuor Anonymi*, & *Svetmirus*, usque ad *Vladimirum* Regem XXXIV. fictitii sunt: aut ad Dalmatiam & Croatiam non pertinent, sed ad Pannoniam, ubi sedes habebant Go-

Gothi, & Gepædes, & Rugi aliæque Gothicæ gentes, Procopio, Jornande, & Paulo Diacono testibus: quamquam neque nomina, neque res gestæ, quæ a Diocleate & Marulo exprimuntur, conveniant cum iis, quæ Procopius, Jornandes, & Paulus Diaconus de Gothis illis tradunt.

XV. Cangius partim Diocleatem & Marulanum auctorem excusat, partim redarguit.

Cangius in Familiis Dalmaticis & Sclavonicis cap. 3. excusare nititur istum Scriptorum Dalmaticorum cum aliis dissensum. *Non magnopere*, inquit, *mirandum, si rerum Dalmaticarum & Servianarum recitandis primordiis non omnino consentiunt Scriptores Byzantini cum Dalmaticis ipsis ac indigenis Scriptoribus, &, si in Principum nomenclaturis persæpe inter se diffideant: præter quam enim quod in peregrinis illis nominibus exarandis peccare solent Byzantini, accidit interdum, ut duplici nomine donarentur Principes, patrio altero & cum terminatione genti familiari, altero vero secundum Christianorum usum. Atque id causæ fuisse fere existimaverim, cur historiæ Dalmaticæ Scriptor Presbyter Dicleates, quæ in annum* 1161. *desinit, cum Porphyrogenito non prorsus conveniat: quum fieri possit, ut uterque de iisdem Principibus sub diversis appellationibus sermonem instituerit; tametsi, nequid dissimulem, nullam Scriptor ille videtur fecisse mentionem rerum ac bellorum quæ a Porphyrogenito narrantur*. Hæc modestissime Cangius. Verum idem auctor mox in Budimiro, undecimo Dalmatiæ, & Croatiæ Rege, pag. 275. edit. Paris. ingenue sententiam suam aperit, multa demonstrans a Diocleate perperam perturbata. *Ait siquidem Diocleates, Budimirum, Svetmiri successorem, a Constantino Philosopho Leonis Patricii Thessalonicensis filio, qui quum complures in Cosarensi provincia & in Bulgaria ad Christianam fidem traduxisset, Romam a Stephano Papo fuerat evocatus, ad Christianam fidem adductum, ac baptizatum: Suetopeleki, idest, lingua Slavica, pueri Sancti, indito nomine, fuisse appellatum: Svetopolim vocat Andreas Dandulus in chronico manuscr. ad ann.* 854. *ipsum vero Constantinum Sacram Scripturam in Slavicam linguam vertisse, peculiaresque ab eo repertos characteres, quorum usum etiamnum servant Slavi: hujus autem filios Cyrillum & Methodium fuisse, qui complures in Europa Slavicas gentes pariter ad Christi cultum converterint*. Quid ad hæc Cangius? calamum cohibere non potuit Vir ingenuus, quin censuram

ram hujusmodi adjicere: *At viri docti (Bollandiani scilicet ad 9. Martii in S. Cyrillo) Constantinum eundem esse cum Cyrillo non ita pridem docuere. Subdit deinde Presbyter Diocleates, revocatis qui in montes confugerant Christianis, requisitoque & Stephani Papæ, & Michaëlis Imperatoris consilio, Budimirum Regni sui confinia definivisse, instituisse Archiepiscopatus & Episcopatus, quorum series habetur apud Innocentium III. Papam* (lib.2, epist. pag. 152. Thom. Archidiac. cap. 12.) *& alios: Præterea Banatus, & Jupanias. Sed Diocleatem perperam hæc omnia perturbasse constat, quum quæ de Suetopeleko & Cyrillo narrat, ad Svetopelekum Moraviæ Ducem, quem Sphendoplocum Porphyrogenitus* de Admin. Imper. cap. 41. *Zventibolkum Annales Francorum nominant, referri debere ostenderunt iidem viri doctissimi, & Joannes Lucius, huicque inscriptam Joannis VIII. Papæ Epistolam CCXLVII. ubi Sfentopulcrum vocat, ut Epistolam proximam Methodio: quæ quidem circa annum* 870. *contigisse certum est, ante quod tempus pridem e vivis excesserat Budimirus, quem* 17. *Mart. mortuum vult Diocleates an. Imperii* 40., *& in Diocleensi Ecclesia sepultum. Ita quæ de prioribus istis Servianis Principibus ille commemorat, admodum incerta sunt.*

XVI.

Quid Diocleates & Slavicus Marulanus Scriptor tradāt sub Budimiro seu Suetopolko ab Apostolicæ Sedis Legatis gestum circa Politica & Ecclesiastica Dalmatiæ negotia.

Marulanus auctor eadem fere habet de Budimiro, ac Diocleates: sed primo pro Constantino Philosopho, *Constantium* legit: secundo silet de Budimiri nomine in *Suetopolcum* mutato. Tertio, addit, eundem Budimirum ad Stephanum Papam & Constantinum Imperatorem Legatos misisse, ut eorum consilio & auxilio in suo Regno Episcopatus & Banatus ordinaret. Quarto, subdit, missos a Stephano Papa ad Regem Budimirum duos Cardinales ac duos Episcopos, qui quum illuc accessissent, Apostolica auctoritate, quæ facto opus erat, (verba sunt Marulani Chronici ad annum 777.) peregerunt: per illos quippe Presbyteri consecrati, erectæ Ecclesiæ, leges rogatæ, & quæcumque novitiis Christianis necessaria erant, plene perfecteque fuere constituta. Quinto ait, his peractis Legatos Budimirum Regem sacro chrismate delibutum sanctificasse: deinde Archiepiscopos & Episcopos creasse per loca, Diœceses eis assignando, juxta quod in literis vetustæ observationis invenerant: unum ex his Archiepiscopis misisse Salonas, cujus urbis maxima pars tunc diruta erat, & quæ-

que

que egregia vaſtationibus deformata Gothorum inhumanitate atque ſævitia: alterum vero Archiepiſcopum Diocleam deſtinaſſe: Epiſcopos autem alios aliis locis præficientes, iſtorum Archiepiſcoporum juriſdictioni, ac regimini ſubjeciſſe. Demum, ab iiſdem Legatis fines Regni Dalmatici fuiſſe conſtitutos, ſcribit, his verbis: " Poſtquam autem cuncta ſecundum priſtinam conſuetudinem in ſuum redacta ſunt ſtatum, „ hoc eſt, maritima, mediterraneaque Dalmatiæ loca, & quæ „ inter flumiua Dravum & Savum Danubium influentia jacent, regionemque, quæ a Delminii ruinis, ubi tunc Regni Concilium factum fuerat, uſque ad locum, qui Valdemin appellatur, & a Valdemino uſque Dyrrachium protenditur, hanc in partes duas diviſerunt, quas dirimebat „ ripa Drini fluminis Occidentem verſus uſque Beiram montem, & tractus perpetuus Boſniam provinciam ſcindens uſque ad montem Lippam. His ita ſeparatis, alibi Bani, quos „ Latini Tribunos vocant, alibi ſublimioris poteſtatis Duces præfecti ſunt, prout cujuſque regionis exigere videbatur conditio. *Et mox*. Alias præterea leges ac ſcita ſanxerunt, quæ nunc referre longum foret, habentur autem in „ Libro, qui eſt in Croatia, dictus *Methodos*, quem Latine „ *Rationale* poſſis dicere ".

Non cohærent iſta cum iis, quæ authentica habemus apud indubiæ fidei Scriptores. Nam primo conſtat ex Conſtantino Porphyrogenito, & ex hiſtoricis, qui Theophani ſubjuncti ſunt, aliam tunc fuiſſe tam in Politicis, quam in Eccleſiaſticis negotiis Dalmatiæ faciem, ac Marulanum Chronicon deſcribit. Secundo, ex epiſtolis Hadriani Papæ, & Joannis VIII. & ex rebus geſtis Cyrilli ac Methodii Slavicæ gentis Apoſtolorum demonſtratur, nihil horum ſub Budimiro ſive Suetopelco contigiſſe, quæ hic in Marulano Chronico de Legatis Apoſtolicæ Sedis, deque inſtitutis Archiepiſcopatibus & Epiſcopatibus, & præſcriptis Regni Dalmatici finibus perhibentur. Quin imo neque Diocleates cum Marulano Chronico hac in parte conſentit: nam Diocleates, non duos Cardinales & duos Epiſcopos a Stephano Papa in Dalmatiam miſſos aſſerit, ſed unum dumtaxat, his verbis: " Poſt hæc Sphetopelek Rex juſſit Chriſtianis, „ qui

„ qui Latina utebantur Lingua, ut reverteretur unusquis-
„ que in locum suum, & reædificarent civitates & loca, quæ
„ olim a Paganis destructa fuerant. *Et mox*. Misit Stepha-
„ nus Papa Vicarium suum Honorium nomine S.R.E. Pres-
„ byterum Cardinalem. Posthæc jussit Rex ut consecraren-
„ tur Archiepiscopi, unus in Salona, & alius in Dioclea: si-
„ militer & Episcopi plurimi consecrati sunt". Tum Dalma-
tiam dividens in superiorem & inferiorem; " Inferiori, *in-*
„ *quit*, Dalmatiæ præfici jussit Salonitanum Archiepiscopum,
„ has illi subjiciens Ecclesias: videlicet, Spalatum, Tragu-
„ rium, Scardonam, Stransonam, quod nunc est Castellum,
„ Enonam, Arbuam, Absarum, Vigliam, & Epitaùrum, quod
„ nunc dicitur Ragusium. *Superiori vero Dalmatiæ*, " Dio-
„ cletianum Archiepiscopum, sub quo Antibarium, Budua,
„ Ecatarum, Dulcignum, Scracium, Scodra, Drivastum,
„ Polletum, Sorbium, Bosonium, Tribunium, Zaculmium".
Ita Diocleates & Marulanum Chronicon.

XVII. De Metropolitano & Episcopis Dalmatiæ, tum ex antiquis Tabulis, tum ex Thoma Archidiacono.

Verum ad Dalmatiæ Metropolitanos quod spectat, in utroque allucinatio est manifesta, sive antiquum Ecclesiarum statum spectemus, sive recentiorem. Nam antiquitus Dalmatiæ Metropolitanum fuisse unum *Salonæ* Antistitem, cui subessent Episcopi *Jaderæ*, *Epidauri*, & *Serviæ*, constat ex Geographia sacra Caroli a S. Paulo pag.76. & ex notis cl. Lucæ Holstenii: qui *Scodram* inter Metropolitas *Illyrici* ponit ex Epistola S. Gregorii Papæ lib. 7. Ind. 2. epist.69. eique subjectum Episcopum *Diocleæ*, ex ejusdem Sancti Gregorii lib.10. epist. 34. *Scodram* enim Prævalitanæ provinciæ Metropolim fuisse, donec Justinianus *Achridam* patriam suam ad eam dignitatem evexit. Hierocles etiam *Dyrrachium* olim Metropolim fuisse docet. Quidquid tamen sit de antiquo Ecclesiarum Illyrici & Dalmatiæ statu; ad recentiorem quod attinet, Thomas Spalatensis Archidiaconus, diligens hac in re auctor, affirmat, unum extitisse totius Dalmatiæ Archiepiscopum Salonitanum, ex quo Salona eversa Spalatum in ejus locum successit, idque usque ad ann. Chr. 1030. quo Dabralius Paulo Archiepiscopo defuncto successit. Quum enim ad hujus Dabralii electionem suffraganei Dalmatiæ, *Catariensis*, *Antibarensis*, *Dulciensis*, & *Suagensis* convenissent, una omnes cum navi, quam

quam ascenderant, perierunt. *Tunc cives urbium prædictarum*, inquit Thomas cap. 15., *missa relatione ad summum Pontificem, nunciaverunt de naufragio Episcoporum suorum, suppliciter postulantes eximi a subjectione Ecclesiæ Spalatensis, satis probabilem prætendentes occasionem, quia periculosum illis erat tam remotam Ecclesiam visitare. Quamobrem Romanus Pontifex annuit petitioni eorum, omnesque Episcopos a Ragusio superius absolvit a vinculo quo tenebantur antiquæ Metropoli Salonitanæ, statuitque novam Metropolim in civitate Antibarensi, & omnes Episcopatus prædictos ei subjecit. Inferior vero Dalmatia habuit Episcopatus suos more antiquo, suæ Metropoli Salonitanæ Ecclesiæ subditos, videlicet ab Absarensi Episcopatu usque ad Traguriensem. Vigliensis, & Absarensis Episcopatus, habuere parochias suas in insulis: sed Vigliensis obtinebat majorem partem parochiarum, quas nunc habet Signiensis Ecclesia, quia non erat tunc Episcopalis sedes. Omnes enim civitates prædictæ ad Regnum Chroatiæ pertinebant. Jaderensis Episcopatus non magnam habuit Parochiam propter vicinitatem Nonensis, & Belgradensis Episcopatuum. Quum autem Belgradensis civitas destructa fuisset a Venetis, mutavit sedem suam in Scardonam.... Traguriensis Episcopatus, quia suæ Metropoli vicinior erat, maiorem Diœcesim sortitus est, videlicet castrum Sibenicerissæ cum tota sua ripa. Fuit etiam Episcopalis sedes apud Mucharum, eratque sua Parochia a confinio Traynæ usque Stagnum. In Stagno nihilominus fuit Episcopatus, suaque parochia erat in Comitatu Chulmiæ. Voluerunt etiam Chroatorum Reges quasi specialem habere Pontificem, petieruntque ab Archiepiscopo Spalatensi, & fecerunt Episcopum, qui Chroatensis appellabatur, posueruntque sedem ejus in campo in Ecclesia S. Mariæ Virginis juxta castrum Tuniense. Hic multas obtinuit Parochias, habuitque prædia & possessiones per totum pene Regnum Chroatiæ, quia regalis erat Episcopus, & Regis curiam sequebatur, eratque unus ex Principibus aulæ, & sua jurisdictio usque ad Dravum fluvium extendebatur*. Pergit cap. 20. de Jaderensis Ecclesiæ exemptione differens. *Tandem Lampadius iste Jaderensis Episcopus est effectus. Iste primus sub Patriarcha Gradensi Pallium obtinuit ab Anastasio Papa anno* 1145.... *& quia tunc vacabat Archiepiscopo Ecclesia Spalatensis, facile Jaderenses sine contradictione potuerunt*

runt exemptionem suæ Ecclesiæ obtinere. Postremo de Episcopatu Farensi, deque Vigliensi & Arbensi a Spalatina Ecclesia separatis ibid. *Istis vero temporibus sicut ab antiquo, insulæ Fararum & Bracia erant Diœceses Ecclesiæ Spalatensis. Archipresbyter vero erat in eis quidam Cernatha Sacerdos Cappellanus de Spalato: prædicti autem Clerici, qui ad Episcopatum anhelaverant, cæperunt inimicari Comiti* (Petranæ nomine) *ob favorem Lampadii. Qui volentes eos sibi pacatos efficere, uni consensit Episcopatum Apsarensem, quem cum duobus aliis Episcopatibus, scilicet, Vigliensi & Arbensi, a subjectione Spalatinæ Ecclesiæ subtraxerant. Martinum vero fecit eligi ab insulanis, expulso Archipresbytero Ecclesiæ Spalatensis: nam Comes prædictus cum Venetis earundem occupaverat dominium insularum. Et quamvis Martinus potestate Jaderensis Comitis fuisset electus, noluit tamen Jadræ consecrari; sed profectus Ragusium, consecrationem suscepit ab Andrea Archiepiscopo Ragusino, & ab Episcopis Dulciensi & Suagensi; & nullam subjectionem faciebat Jaderensi Ecclesiæ, sed Spalatensi debitam reverentiam exhibebat.* En status Ecclesiarum Dalmatiæ, ab eo quem Diocleates & Marulanus auctor comminiscuntur, plane diversus.

VIII. An Archiepiscopatus e Diocleensi ad Ragusinum Antistitem translatus?

Baudrandius in Lexico Geographico V. *Doclea*, *ejus*, inquit, *dignitas Archiepiscopalis anno 990. Ragusium translata fuit, ut didici a pluribus viris doctis illarum partium*. Ragusium Archiepiscopali dignitate insignitum esse, ultro fatemur: sed Doclea, sive Dioclea translatum eum Archiepiscopatum, fabula est ex Diocleate Presbytero hausta: qui quum post annum 1161. Chronicon Regum Dalmatiæ scriberet, non est tamen veritus in præfatione patriam suam Diocleam adhuc Archiepiscopali dignitate exornatam asserere, inquiens: *Rogatus a vobis dilectis in Christo fratribus ac venerabilibus Sacerdotibus Sanctæ Sedis Archiepiscopalis Diocletianæ Ecclesiæ*, & cætera. Cæterum de Ragusio post annum 640. e ruinis Epitauri ædificata civitate, hæc habet Thomas Archidiaconus cap. 8. postquam Salonæ destructionem descripsit: *Eodem tempore Joannes Summus Pontifex Apostolicæ Sedis, quum esset Dalmatinus natione, audiens suæ gentis miserabilem casum, valde condoluit: misitque Abbatem quendam Martinum nomine, cum multa pecuniæ quantitate pro redimendis captivis. Qui ve-*

veniens ad partes Dalmatiæ, multos redemit captivos a Sclavis, eosque ad parentes suos remisit. Iste Martinus ex Apostolica jussione multorum Sanctorum Reliquias accepit in partibus Dalmatiæ & Istriæ, & detulit eas Romam ad prædictum Papam Joannem: qui venerabilis Pontifex eas reverenter suscipiens, recondidit apud Ecclesiam Beati Joannis Lateranensis, ubi est fons Baptisterii: & ibidem juxta fecit depingi imaginem Beati Domnii cum Pallio & ceteris Pontificalibus indumentis, totum ex musivo aurea. Similiter fecit imaginem Beati Anastasii inter alios Sanctos. Loquitur Thomas de Joanne quarto Papa, de quo hæc Anastasius Bibliothecarius. *Hic temporibus suis misit per omnem Dalmatiam seu Istriam multas pecunias per sanctissimum & fidelissimum Martinum Abbatem propter redemptionem captivorum, qui deprædati erant a gentibus. Eodem tempore fecit Ecclesiam Beatis Martyribus Venantio, Anastasio, Mauro, & aliis multis Martyribus, quorum Reliquias de Dalmatia & Istria adduci præceperat.* Sedit hic Joannes Papa ab anno Chr. 640. ad 642. quamobrem ex hoc ipsius facto colligitur, circa hæc tempora Salonam fuisse a Sclavis destructam. Pergit porro Thomas: *Per idem fere tempus quidam advenæ, ut ferunt, Romana urbe depulsi, non longe ab Epitaura ratibus applicuerunt.* Et mox. *Prænotati ergo advenæ sedem sibi in illis partibus collocantes, civitatem Epitaurensem sæpius impugnantes, nimium attriverunt, eamque ceperunt, & captam in solitudinem redegerunt. Homines autem cum eis permisti sunt, & facti sunt populus unus: ædificaverunt Ragusium, & habitaverunt in eo: ex eo tempore conari cœperunt Pallium suo Episcopo obtinere.* Quandonam obtinuerint, non explicat Thomas; sed supponit, ante ann. 1145. jam Archiepiscopali honore decoratum fuisse Ragusinum Antistitem, quum dicit consecratum ab eo Martinum Episcopum Farensem.

XIX. Quid Anselmus Bandurius de Ragusio patria sua, ejusque origine, nomine, ac vicibus?

Anselmus Bandurius Animadversionibus in Constantin. Porphyr. de Admin. Imper. patriam suam Ragusium pluribus illustrat. Et primum quidem de origine ejusdem ac progressibus hæc habet: " Originem autem ac progressum Ragusinæ Reipublicæ, & quando maxime floruerit in re navali subsequentibus seculis, facile quispiam intelligere poterit ex compendio Annalium Ragusinorum, edito ab Illustrissimo Jacobo Luccari Patritio Ragusino, Italico idiomate, " Ve-

„ Venetiis 1605. & ex Opere Mauri Orbini Ragusini, Ab-
„ batis Melitensis, cui titulus, *Il Regno degli Slavi*, edito
„ Pisauri 1601.

Secundo, profert testimonium Porphyrogeniti de Ragusinis, copias auxiliares ad Barim a Saracenis recuperandam, in Apuliam propriis navibus transportatas mittentibus.
„ Satis illustre est, *inquit*, hoc Porphyrogeniti testimonium
„ ad urbis Ragusinæ patriæ meæ antiquitatem comproban-
„ dam: quippe nono sæculo, Basilio Macedone imperante,
„ Slavorum Principum auxiliares copias ad Barium urbem
„ recuperandam in Apuliam nostrates propriis navibus trans-
„ portarunt, ut Porphyrogenitus adnotat: quas proculdu-
„ bio non habuisset Ragusina urbs nono seculo, nisi jam ab
„ aliquot seculis fundata esset, & tunc magna esset ac flo-
„ rentissima, Metropolis totius Romanæ gentis, quæ in Dal-
„ matia erat. *Verba Porphyrogeniti hæc sunt cap.* 29. Scien-
„ dum est, quod Chrobatos, reliquosque Slavorum princi-
„ pes, *οἱ τοῦ κάστρου Ῥαουσίου οἰκήτορες*, Ragusini cives suis na-
„ vibus in Longobardiam transmiserint. Et urbem quidem
„ Barim, totamque regionem, ac prædam universam sibi
„ habuit Imperator Romanorum; Soldanum vero cum cæ-
„ teris Saracenis Rex Franciæ Ludovicus, & Capuam ac Be-
„ neventum ipsos abduxit. *Id factum, postquam auxilio Ba-*
„ *silii Macedonis, soluta est Ragusinæ urbis obsidio, de qua idem*
„ *Porphyrogenitus ibid.* Post aliquod vero temporis, præclaro
„ illo ac semper memorando Basilio fræna Imperii moderan-
„ te, venientes ab Africa Saraceni cum Soldano, & Saba,
„ & Calphone, navibus 36. applicuerunt in Dalmatia, atque
„ urbes Butoba (*Butua*) Rosa, & inferius Decatera expu-
„ gnarunt: inde adversus Ragusium profecti, eam urbem
„ obsidione cinctam quindecim tenuere menses. Tum Ra-
„ gusini cives in angustias adacti, Basilio semper memoran-
„ do Romanorum Imperatori id significarunt, hisce verbis:
„ miserere nostri, neque nos permittas ab infidelibus pessun-
„ dari: eaque re Imperator motus, Nicetam Patricium mit-
„ tit Drungarium rei navalis, Orypham cognominatum, cum
„ Chelandiis centum. At Saraceni ubi adfuturum mox cum
„ classe Patricium rei navalis Drungarium resciverunt, ab
„ obsi-

„ obſidione Raguſinæ urbis diſceſſerunt, & in Longobar-
„ diam trajicientes, urbem Barium obſidione cinxerunt, ex-
„ pugnaruntque. *De Bario a Saracenis expugnato Erchemper-*
„ *tus cap.*20. Per idem tempus Agareni Barim inſidentes ce-
„ perunt, devaſtantes ſtirpitus. *Ubi Bandurius hæc addit:*
„ Sed cur dicatur *Barium Rauſiorum urbs* Simeoni Logothe-
„ tæ, cauſam apud alios Scriptores non reperio. Sic ille ad
„ annum XVII. Imperii Baſilii Macedonis: Σολδανὸς ὁ τῶν
„ Ἀγαρηνῶν ἀρχηγὸς, τὴν Βάρην κρατήσας, ἥτις ἐςὶν πόλις με-
„ γάλη τῶν Ῥαυσέων, καὶ ἐν αὐτῇ κατοικήσας, πολλὰς ἑτέρας
„ πόλεις, καὶ χώρας κατελυμήνατο, *Soldanus Agarenorum Prin-*
ceps capto Bario, quæ Rauſiorum urbs magna eſt, in eoque po-
ſitis ſedibus, multas alias urbes locaque diripiebat. Cauſam hanc
puto, cur *Barium* a Simeone dicatur *Rauſiorum urbs*: per
errorem ſcilicet: confundit enim Simeon Barium Apuliæ ur-
bem, cum Antibari Dalmatiæ, quæ Rauſiorum dicebatur.

Tertio, de nomine Raguſinæ urbis hæc notat Porphy-
rogenitus: " Urbs Rauſium non appellatur Rauſium τῇ Ῥω-
„ μαίων διαλέκτῳ, Græca lingua, ſed quia in locis præruptis
„ poſita eſt. Λέγεται Ῥωμαϊςὶ ὁ κρημνὸς λαῦ, præcipitium
„ Græce vocatur *Lau*, unde inhabitantes, nuncupati ſunt
„ Lauſæi. Communis vero uſus, qui ſæpe literarum commu-
„ tatione nomina corrumpit, commutato nomine Rauſæos ap-
„ pellavit. *Bandurius vero*. Neque ſola urbs Rauſina, quod
„ in loco prærupto ſita fuerit, hoc nomen nacta eſt; quippe
„ urbs etiam Laconicæ aſpero in loco ſita, λᾶ dicitur apud
„ Lycophronem: unde nomen ſumpſere Λαπέρσαι Dioſcuri.
„ Et quemadmodum a principio urbs illa Rauſium ſive Lau-
„ ſium dicta fuit Græcis, quod in loco prærupto ſita eſſet
„ (qui quidem locus pars eſt hodie urbis occaſum Solis hy-
„ bernum ſpectans:) ſic poſtmodum initio ſeculi undecimi
„ quum multi ex gente Slava Raguſium venerint inhabitan-
„ dum, pomœria urbis Septentrionem verſus protulerunt,
„ domoſque ibi extruxerunt, qui locus quum tunc eſſet ſyl-
„ voſus, & ſylva Slavis dicatur *Dubrava*, urbs Rauſium
„ ab illa parte urbis tunc ædificata nomen ſumpſit, Slaviſ-
„ que nuncupata eſt *Dubrovnik*: quod quidem nomen in ho-
„ diernum uſque diem ſervat. Quar-

XX.
Quo tempore Ragusina urbs condita? Expenditur locus Porphyrogeniti.

Quarto, idem Porphyrog. de conditu Ragusii e ruinis Epidauri. " Atque hi ipsi Rausæi olim tenuerunt urbem πίταυρα, Epidaurum nuncupatam; at postea quum reliquæ „ urbes expugnatæ essent a Sclavis, qui in hoc Themate „ sunt, hæc etiam urbs ab ipsis capta fuit: & civium alii qui- „ dem interfecti fuere; alii vero in vinculis abducti. Qui au- „ tem fuga salutem invenire potuerunt, loca prærupta inha- „ bitarunt; ubi nunc urbs est, primo exiguam illam ædifi- „ cantes, postea iterum majorem, mox rursum & quartum „ paulatim aucta multitudine pomoeria protulerunt. Ex iis „ autem qui aliunde demigrarunt Rausium, hi sunt: Gre- „ gorius, Arsaphius, Victorinus, Vitalius, Valentinus Ar- „ chidiaconus, Banentinus pater Protospatharii Stephani. Ex „ quo autem cives Salonitani Rausium demigrarunt, anni „ sunt 500. in hunc usque diem, Indictione VII. anni 6457. „ (Christi 949.)" Quo tempore Epidaurus ac reliquæ urbes Dalmatiæ maritimæ ab Abaribus seu Slavis eversæ fuerint, pluribus scribit Joannes Lucius in Opere edito de Regno Dalmatiæ & Croatiæ cap.7.8. & 9. "Sed ita tamen, *inquit* „ *Bandurius*, ut non omnem scrupulum mihi demat. Quæ „ omnia quum plus otii nactus fuero, vel fortassis quum „ res patriæ meæ scriptis illustrabo, ad trutinam revocabo". An id Bandurius perfecerit, non liquet. Pergit igitur de aliis Dalmaticis Scriptoribus sententiam suam declarans: " Quæ „ vero de origine urbis Ragusinæ Maurus Orbinus, & Pe- „ trus Luccari, conterranei mei, tradiderunt, non omnino „ spernenda sunt; sed quo tempore vixerit Michaël Saloni- „ tanus, cujus tractatum de Dalmatia uterque laudat; & „ quam fidem ipsius scripta mereantur, non satis liquet; eun- „ dem tamen Porphyrogenito recentiorem fuisse facile cre- „ diderim. Verum Ludovicus Tubero Abbas Melitensis, „ vir alius doctissimus lib.v. Commentariorum de tempori- „ bus suis, dum in conscribenda urbis Ragusinæ origine „ Diocleatem auctorem sequitur, nugas nugari videtur". Joannes Lucius laudata Porphyrogeniti verba de conditu Ragusii, deque Salonitanis illuc demigrantibus sic interpretatur: *Ex quo autem Salona transiit Ragusium; anni sunt* 500. *in hunc usque diem, Indictione* VII. *ann.*6457. (Chr.949.) mox ad-

addit: " At Rausina civitas, quamvis in Regno Dalmatiæ, „ de quo tractandum est, inclusa non fuerit, sub nomine ta- „ men Dalmatiæ continebatur: sed sicuti Dalmatia in Orien- „ talem & Occidentalem divisa, Orientalis Serviorum cen- „ sebatur, Occidentalis vero Croatorum, ita Rausium in „ Orientali parte situm a cæteris Dalmatis divisum, jus quo- „ que separatum habuisse, innuere videtur Porphyrogeni- „ tus; nam ait loco supra citato; *Salonam transiisse Rausium*, „ idest, loco Salonæ, totius antiquæ Dalmatiæ Metropolis, „ Rausium partis Orientalis Dalmatiæ maritimæ, quæ Græ- „ cis parebat, in Metropolim successisse ". Atqui Porphyrogenitus hæc ita non intelligit; licet urbs Rausium Metropolis ac Regina Dalmatiæ fuerit, hodieque sit, ut tradit Cedrenus loquens de Saracenorum in Dalmatiam impressione: προχωρούντων δὲ κατὰ νοῦν τῶν πραγμάτων τοῖς Ἀγαρηνοῖς, ἦλθον καὶ ὑπὸ τοῦ ὅλου ἔθνους μητρόπολιν ἣ Ῥαούσιον λέγεται. *Ita prospere succedentibus rebus, Agareni Rausium quoque totius gentis Metropolim aggressi sunt*. Ragusinam urbem Metropolim universæ nationis appellat & ipse Porphyrogenitus in avi Basilii vita num. 38. ubi de eadem Saracenorum in Dalmatiam impressione. Sensus ergo Porphyrogeniti hic est, *Ex quo Cives Salonitani Rausium demigrarunt, anni sunt* 500. *in hunc usque diem*, non vero: *Ex quo Salona transiit Rausium*. Hinc manifesto liquet, recensitos a Porphyrogenito paulo superius viros, qui Ragusium demigrarunt, fuisse Salonitanos cives: adeoque Rausium conditum & inhabitatum partim a Salonitanis, partim ab Epidaurensibus, post excidium scilicet Epidauri, & Salonæ, quod extremis Heraclii temporibus contigit, quando Abares in Dalmatiam irruperunt, uti constat ex Anastasio Bibliothecario, qui narrat Joannem IV. Papam circa annum 641. misisse per omnem Dalmatiam & Istriam multas pecunias propter redemptionem captivorum, qui deprædati fuerant a gentibus; idest, a Slavis & Abaribus. Ac proinde numerum hunc quingentorum annorum, quem ponit Porphyrogenitus ab anno Christi 949. quo hæc scribebat, ad illud tempus quo Salonitani Cives Rausium transierunt, corruptum fuisse a librario, vel perperam Constantinum supputasse, recte autumat Joannes Lucius, quum Salonæ eversio-

sio nullo modo ad annum Christi 449. sive ad Attilæ tempora, referenda sit; utpote quæ superstes fuit Justiniani tempore, maximaque commoda Justiniani Ducibus bello Gothico præbuit. Baudrandius ex Joanne Lucio Tragurino Viro docto scribit, post Epidauri excidium, Epidauritanos novam urbem extruxisse in ora, 6. millibus passuum a priori distitam, in rupe maritima, quam ob id *Lausium* denominarunt, & postea *Rausium* & *Ragusium*, teste Porphyrogenito, sicque Ragusium, Epidaurum novam dici posse, quod creverit ex ejus ruinis in viciniis: distare autem Epidaurum 6. milliaribus a Ragusio in ortum hybernum, & 45. a Narona in meridiem, Antibarium versus.

XXI.
Errores Seraphini Razzii, & Bandurii notantur circa tempus instituti Ragusini Archiepiscopatus; & vera Epocha assignatur.

Quinto Bandurius ait Ecclesiam Ragusinam a Benedicto V. Pontifice Archiepiscopalem dignitatem accepisse. Sedit autem Benedictus ab anno 964. ad 965. quo a Romanis fame victis in potestatem Imperatoris Ottonis traditus, Pontificatu ei abrogato, ab eodem Ottone in Germaniam abductus est, & Adaldago Hamburgensium Archiepiscopo custodiendus traditus. Verum in hac narratione Scriptores Dalmatici non sibi constant. Audiamus Bandurium de Dioclea urbe sic differentem. " Doclea, seu Dioclea urbs eversa a fundamen-
„ tis fuit circa finem decimi seculi a Samuele Bulgarorum Re-
„ ge; ejusque vestigia ac ruinæ, marmoreaque monumenta sub
„ aquis visuntur in lacu Lygnistri, ad quem sita fuit, ut scri-
„ bit Ludovicus Tubero lib.8.comment. de temporibus suis.
„ Falluntur ergo Scriptores illi, qui Diocleam hodie Antiba-
„ rim, aut Medon, aut Catarum appellant: quum primum
„ destructa fuerit Dioclea a Slavis, deinde a Bulgaris, tan-
„ dem erumpentibus subito aquis absorpta. Dioclea au-
„ tem urbe a Bulgaris, uti jam diximus, eversa circa finem
„ decimi seculi, Joannes Archiepiscopus Docleensis Ragu-
„ sium se contulit; atque ab eo tempore Ecclesia Ragusina
„ Archiepiscopalem dignitatem accepit a Benedicto V. Ponti-
„ fice Maximo, ut scribit Seraphinus Razzius Florentinus
„ Ordinis S. Dominici, in historia Archiepiscoporum Ragu-
„ sinorum, quæ Italico idiomate conscripta asservatur manu-
„ scripta in Bibliotheca S. Marci Florentiæ: cujus quidem
„ verba a nobis Latine facta hic proferre libet." Devastato a
„ Go-

„ Gothis atque fere a fundamentis everso circa annum nostræ „ salutis 404 Epidauro nobilissima Dalmatiæ urbe, Joannes „ Epidaurius civis & Archiepiscopus fuga sibi consulens, „ Tribunium petiit, ibique translata Sede atque titulo suæ „ Ecclesiæ, diu commoratus est. At oppugnata Rascia, subactaque Bosona cum finitimis ab Infidelium Schismaticorumque tyrannide, diu Ecclesia illa viduata mansit Pastore. „ Anno vero 863. temporibus Nicolai Papæ I. quum ad fidem „ Catholicam Bulgarorum Imperator venisset, consensu Pontificis, Tribuniensis Archiepiscopatus Docleam transfertur. Denique anno circiter 980. propter eversionem quoque Docleæ a Bulgaris & Græcis factam, coactus fuit primam sedem repetere, atque scapulum Mercanense haud „ plus quatuor milliaribus ab Epidauro dissitum, nec diu „ incoluit: illis quippe temporibus a Saracenis Adriatico „ mari infestato, insulani atque maritimi in magno periculo „ versabantur. Ratus itaque neque illic tutam sibi fore stationem, Ragusium novum mœnibus arceque munitum „ proficiscitur: ubi perurbane exceptus, Benedicti V. Pontificis Maximi auctoritate, titulo sedeque illuc deportata, „ a Patribus decimæ, aliique proventus, qui ad Episcopum „ spectabant, illi attribuuntur, atque ab eodem Pontifice „ Suffraganei designantur, videlicet, Catarensis, Antibarensis, Dulcigensis, Corcyrensis, aliique, quamquam hodiernis temporibus Stagnensem, atque Mercanensem dumtaxat habeat. Et nescio quidem quo fato evenit, ut quemadmodum ultimus Epidaurius appellatus fuit Joannes, ita „ primus Ragusinus nuncuparetur. Joannes itaque primus „ Archiepiscopus Ragusinus, patria Docleensis, sanctissime „ suam rexit Ecclesiam annis fere triginta, ibique quum extremum diem obiisset, in Ecclesia S. Stephani Protomartyris tumulatus fuit. Nec parum a vero aberrant qui eum „ Vitarum Sanctorum Martyrum Andreæ, Petri, & Laurentii auctorem faciunt, quorum corpora Ragusii asservantur, quum Joannem II. Archiepiscopum tertiumdecimum, patria Venetum, revera illarum auctorem extitisse „ pro comperto habeatur".

Hactenus Seraphinus Razzius, sine ulla Bandurii nota

ta aut censura : quod valde miramur : tot enim sunt asystata in hac narratione, ut nequeant vel indoctorum oculos fugere. In primis ait Razzius, Epidaurum urbem anno Christi 404. a Gothis eversam : deinde eam Archiepiscopalem fuisse, utpote cujus Archiepiscopus Joannes dicitur fuga sibi consuluisse, ac Tribunium petiisse. Utrumque falsum : primum quidem, quia ex Porphyrogenito constat non a Gothis, sed ab Abaribus, neque anno 404. sed circa finem Imperii Mauricii, Epidaurum fuisse eversum : alterum vero quia eam urbem non fuisse Archiepiscopalem, sed Episcopalem subjectam Salonitano Archiepiscopo saltem usque ad annum circiter 600. colligitur ex notitia Caroli a S Paulo in Dalmatia, & ex S. Gregorio Papa lib.2.epist.8. & 9. & lib. 7. epist. 12. ubi meminit Florentii Episcopi Epidauritani, tamquam Metropolitano Salonæ subjecti. Tertio asserit sedem Archiepiscopalem post annum 404. Epidauro Tribunium esse translatam: quum tamen Tribunii, seu Terbuniæ ut vocat Porphyrogenitus, tamquam Ecclesiæ Episcopalis nulla apud antiquos occurrat mentio, nisi post Slavorum in Dalmatiam irruptionem, idest, duobus & amplius post annum 404. sæculis. Ejus meminit Baudrandius his verbis: *Tribulium, urbs Dalmatiæ Plinio, populi Romani præliis nobilitata, quæ postea Tribunium, & Tribuna, Trebigna vulgo, urbs est parva Dalmatiæ, sub dominio Turcarum, Episcopalis tamen sub Archiepiscopo Ragusino, cui unitus est Episcopatus Mercanensis ... eratque olim sub dominio Ragusæorum.* Et Bandurius in not. ad Porphyrogen. pag. 110. *At hodie Terbuniæ Principatus Turcis paret. Episcopus vero Terbuniæ unus e Suffraganeis Archiepiscopatus Ragusini, eligitur a Senatu Ragusino; fortassis quod Mercanensis Episcopatus cum Terbuniensi junctus esset, & Mercana sit sub ditione Reipublicæ Ragusinæ.* Res est autem certa, tam Mercanensem, quam Tribuniensem Episcopatum inter eos, qui sequiori ævo instituti sunt, recenseri. Quarto ait, anno 863. consensu Nicolai I. Papæ, Archiepiscopatum Tribuniensem fuisse Docleam translatum. Istud quoque falsum esse colligitur ex chronico Thomæ Spalatensis, qui ad annum Chr. 1030. narrat factam Salonitani Archiepiscopatus divisionem: *Romanus*, inquit, *Pontifex* (nimirum Joannes XIX.) *omnes Episcopos a Ragusio superius, absolvit a vin-*

vinculo quo tenebantur antiquæ Metropoli Salonitanæ, statuitque novam Metropolim in civitate Antibarensi, & omnes Episcopatus prædictos ei subjecit. Inferior vero Dalmatia habuit Episcopatus suos more antiquo, suæ Metropoli Salonitanæ Ecclesiæ subditos, videlicet, ab Absarensi Episcopatu usque ad Traguriensem. De Tribuuiensi, aut Docleensi Archiepiscopatu nulla mentio. Quinto ait, anno 980. ob Docleæ eversionem a Bulgaris & Græcis factam, translatum Archiepiscopalem thronum primo ad scapulum Mercanense, deinde Ragusium, idque auctoritate Benedicti V. Papæ, eique Archiepiscopatui subjectos ab eodem Pontifice Episcopatus Catarensem, Antibarensem, Dulcigensem, Corcyrensem, aliosque. Mendum manifestum in Epocha: nam anno 980. non Benedictus V. sed VII. sedebat. Error etiam in facto: nam usque ad annum 1030. *Catarensis, Antibarensis, Corcyrensis, & Dulcigensis* Episcopi, suberant Metropolitano Salonæ, sive Spalatensi.

Baudrandius eadem fere ac Razzius, habet de Archiepiscopatu Ragusino. *Epidaurus,* inquit, *urbs Illyrici in Dalmatia, Ptolemæo & Melæ, Epidaurum Plinio, in ora litorali maris Adriatici, eodem anno quo Dyrrachium condita, ut narrant, nempe 430. annis post Trojæ excidium, satis ampla, & Archiepiscopalis effecta anno 990. ob excidium Docleæ urbis: postea etiam destructa fuit, unde nunc vulgo* Ragusi vecchio *dicitur ab incolis, & in vicum redacta est in ora litorali Dalmatiæ; sed post ejus excidium Epidauritani novam urbem extruxerunt in ora* 6. *mill. pass. a priori dissitam, in rupe maritima, quam ob id Lausium denominarunt, & postea Rausium & Ragusium.* Duplex Baudrandii allucinatio. Primo quidem, dum ait Epidaurum anno 990. Archiepiscopalem effectam ob excidium Docleæ urbis: nam ostensum est, Docleam Archiepiscopali honore nunquam fuisse exornatam. Deinde, quum addit, Epidauro everso, in locum ejus successisse Ragusium: nam si Epidaurus ann. 990. Archiepiscopalis effecta est, eadem eversa fuerit, oportet, post eum annum: quod est manifeste falsum, & Ragusinæ urbis antiquitatem ad nihilum redigit. Sed neque sibi constat Baudrandius: hic enim affirmat, *Epidaurum, ob excidium Docleæ, factam Archiepiscopalem anno* 990. Supra vero dixerat, de Doclea loquens: *nunc destructa iacet, & ejus rudera hodie*

etiam Doclea dicta, visuntur ad Morazam amnem qui paulo post cadit in Scodræ lacum; in tractu Zenta dicto: ex ejus ruinis excitatum fuit oppidum Medon, in monte vicino; ejus vero dignitas Archiepiscopalis anno 990. *Ragusium translata fuit, ut didici a pluribus viris doctis illarum partium*: nimirum nugivenduli imposuerunt Baudrandio.

Quid ergo sentiendum de Ragusini Archiepiscopatus institutione? Si conjecturis indulgendum est, videtur, quo anno Jaderensis Antistes a Salonitani Metropolitæ jurisdictione exemptus, Pallium a Pontifice Eugenio Tertio obtinuit, idest, 1145. uti supra ex Thoma Spalatensi narravi; eodem anno & Ragusina Ecclesia Archiepiscopali dignitate fuisse decorata: *quia enim tunc vacabat Archiepiscopo Ecclesia Salonitana sive Spalatensis, facile Jaderenses* (adde, & Ragusini) *sine contradictione potuerunt exemptionem suæ Ecclesiæ obtinere*. Id ut affirmem, suadet primo, quod usque ad annum 1030. Ragusium Episcopos habuit Salonitano subjectos, eodem Thoma teste iis verbis: *omnes Episcopos, a Ragusio superius absolvit a vinculo, quo tenebantur antiquæ Metropoli Salonitanæ, statuitque novam Metropolim in civitate Antibarensi, & omnes Episcopatus prædictos ei subjecit*. Deinde, quia paulo post annum 1145. memoratur *Andreas Archiepiscopus Ragusinus*, qui unacum Episcopis Dulciensi & Suagensi consecravit Martinum Episcopum Farensem. Quamquam igitur Thomas nihil dicat de Ragusino Archiepiscopatu ad annum 1145. instituto, id tamen innuere videtur, dum statim post eum annum appellat Andream Archiepiscopum Ragusinum. Quæ quidem sententia si Ragusinis displiceat, eam me emendaturum profiteor, quando authenticum ab iis documentum proferatur, quo demonstretur antiquior illius Archiepiscopatus institutio.

XXII. *Duces & Reges Dalmatiæ & Croatiæ, ex Porphyrogenito, Thoma Archidiacono, & antiquis diplomatibus per Lucium editis.*

Ab Archiepiscopis ad Duces & Reges Dalmatiæ transeo. Joannes Lucius lib. 2. de Croatorum Ducibus &' eorum stirpe differens, recenset tum eos, quos Porphyrogenitus memorat, tum eos, qui apud Thomam Archidiaconum nominantur; comparatione autem utriusque Catalogi facta, lacunas supplet, annosque emendat ex Auctoribus & Privilegiis. Et primum quidem Ducem Croatorom ex Porphyrogenito cap. 31.

cap. 31. Anonymum Porgæ patrem ponit, quem is cap. 30. *Porinum* (1) nominaverat, & Abares expulisse tempore Heraclii asserit. Secundum *Porgam* ejus filium, cujus tempore Croatos baptizatos, & post baptismum pacificos redditos scribit. *Bornam*, & post eum *Ladasclavum*, seu *Ladislavum*, Dalmatiæ & Liburniæ Duces, ab anno 818. ad annum 823. Francorum Annales nominant, qui proinde post Porgam ponendi sunt, ut multi anni in Porphyrogenito ante Tirpimirum vacui non relinquantur. Ex Privilegio autem ejusdem Tirpimiri constat, *Mislavum* (2) Ducem ipsum antecessisse, quem Veneti *Mujum* vocant, & tempore Petri Gradonici eorum Ducis ponunt: hic debet esse is, quem Archidiaconus *Tamislavum* vocat, quamvis Branimiro postponat, & ex Archiepiscoporum collatione anno 914. collocet. Sed quum *Tirpimirum* quoque, Dircislavo postponat, Regemque fuisse afferat anno 990. similiter & *Mucimirum*, quos Duces fuisse, & ante Reges extitisse, ex eorumdem Privilegiis constat, neque ullius Tirpimiri vel Mucimiri Regum memoria reperiatur; ideo ordinem & annos Archidiaconi non esse attendendos asserit Lucius, qui *Tirpimirum* post Mislavum ad annum 837. ponendum ostendit ex Privilegio ejusdem, & quum tempora congruant, eundem esse cum Porphyrogeniti *Terpemere*, quamvis in filio non conveniant. Quia vero *Unusclavum* & *Diodurum* Sclavorum Principes ad annum 840. Annales Danduli memorant, ejusdem Ducis Gradonici tempore: *Dominicum* etiam vel *Demogoy*, & *Inicum* Principes Sclavorum, tempore Ursi Participatii Ducis Venetorum, eorumdem historici referunt: ideo hos Duces Croatorum circa eadem tempora fuisse, divisionemque tunc inter Croatos sequutam, dicendum est cum Porphyrogenito. *Sebesclavum* enim, ejectis filiis, Demogoy successisse, eoque occiso, *Branimirum* Ducem Croatorum, Comitemve, memorat Dandulus, quem ex Epistolis Joannis Papæ VIII. Ducem Croatum fuisse patet, annis scilicet 879. & 881. Hunc Branimirum Archidiaconus Ducem Sclavoniæ tempore Caroli Regis ponit, sci-

1 Cangius in Familiis Dalmaticis, *Porinum* Ladislavo postponit pagina 297 edit. Paris.

2 *Muysclavus* vocatur ab Andrea Dandulo ad ann. 839.

scilicet post annum 879. quod congruere potest: nam Carolum dictum Crassum regnasse anno 879. & coronam Imperii anno 881. sumpsisse constat. *Mucimirum* itaque, Tirpimiri filium, deinde ponendum, tum ex dictis apparet, tum ex ejusdem Privilegio, scilicet anno 892. *Michaëlem* item Ducem Sclavorum ad annum 920., Veneti Scriptores memorant tempore Ursi Baduarii, quem Ducem Croatorum fuisse argui potest, & ex temporum collatione forsan Porphyrogeniti *Myrosthlabum*, Cresimiri vel Mucimiri filium, a Græcis nomina mutare solitis *Michaëlem* appellatum: qui si idem cum Myrosthlabo ponatur, quem occisum a Pribunio Bano Porphyrogenitus refert, hoc evenit circa ea tempora, quando Porphyrogenitus scribebat, quæ ex annis Mundi, & Indictionibus ab ipso relatis, ad annum Christi 949. referri debent. An autem Pribunius occisor successerit in Ducatu, incertum est; quamvis Pribinnæ cujusdam Bani, tempore *Dircislavi* Regis, mentio reperiatur, quem huic posteriorem fuisse argui debet. Hunc Archidiaconus ad annum 970. ponit: eique Lucius ex Auctoribus & Privilegiis subjungit ad annum 1015. *Cresimirum Regem*, & ad annum 1060. *Suonimirum* ultimum Regem Croatorum: Mox inquit: *Hi sunt Croatorum Duces, quorum memoriæ reperiuntur: sed an totius Croatiæ Duces fuerint, vel sicuti multoties divisa Croatia reperietur, ita eodem tempore plures Duces sive Bani fuerint, distingui non potest.*

Verum Cangius post Tirpimirum aliter seriem horum Regum texit. *Cresimirus*, inquit, filius Tirpimiro successit: *Majoris* cognomine donatus in Cresimiri Regis abnepotis literis. Tum *Dircislavus* Cresimiri filius, qui *Miroslavus* dicitur Porphyrogenito: quem anno 1000. Indict. XIII. regnasse, charta fundationis Ecclesiæ S. Michaëlis ad Amphitheatrum Salonense demonstrat. *Pribinna*, sive *Pribunnius*, cæso Dircislavo, regnum arripuit. Et post eum *Godemirus*, ut est in Cresimiri Regis diplomate, in quo Bani, non Reges nuncupantur: sub his enim Godemiro & Pribinna, Dircislavi fratres *Swetslavus*, *Cresimirus*, & *Goislavus*, Croatiæ una imperarunt circa annum 1015. sed quum Basilius Porphyrogenitus post deletos Bulgaros anno 1019. Croatiam quoque in jus suum

ſuum redegiſſet, duo fratres, qui ei imperabant, Creſimirus ſcilicet Swetslavus, aut Goislavus, CPolim conceſſerunt, Palatinis dignitatibus donati. *Stephanus* Creſimiri filius, Croatiæ Rex dicitur: & poſt eum *Creſimirus* alter, qui & *Petrus* ipſius filius, ut eſt in Tabulis antiquis ab anno 1059. ad annum 1073. *Slaviſo* deinde Rex Croatiæ in veteribus Spalatenſis Eccleſiæ monumentis occurrit. Qui & is eſſe videtur qui anno 1075. ab Amico Comite nobili Normanno captus dicitur. Demum *Suinimirus*, qui & *Demetrius*, Croatiæ, & Dalmatiæ Rex in æde S. Petri Salonæ coronatus a Gebizone S. Bonifacii Monaſterii Abbate, Apoſtolicæ Sedis Legato, 4. Octob. anno 1076. quo ſine liberis defuncto, in Hungariæ Reges jus Regni Dalmatiæ & Croatiæ translatum. Hæc Cangius ex Dandulo, Thoma Spalatenſi, Lucio, Orbino, & aliis. Verum quod de Dircislavo Creſimiri filio ſcribit, affirmans eum eſſe *Miroslavum* Porphyrogeniti, & anno Chriſti milleſimo regnaſſe; a vero prorſus abhorret: nam Porphyrogenitus, qui anno 949. ſcribebat, & anno 959. in vivis eſſe deſiit, cap. 31. hæc habet de Myroſthlavo. *Atque hæc quidem Chrobatiæ potentia & copiæ fuerunt uſque ad Principatum Craſemeris: quo mortuo, quum Myroſthlabus filius, poſtquam quadriennium genti præfuiſſet, a Pribunia Bano interfectus eſſet, plurimis obortis diſſidiis ac factionibus, equitum peditumque numerus valde imminutus eſt: item ſagenarum ac condurarum.* Igitur fieri nequit, ut Myroſthlabus ad annum uſque milleſimum vitam produxerit, qui jam a Pribuna Bano cæſus fuerat, quum hæc anno 949. Porphyrogenitus ſcribebat. Ac proinde emendanda Cangiana ſeries, ſic, ut Creſimirus, ejuſque filius Myroſtlavus ante annum 949. regnaverint: Pribunia vero & Godemiro Banis omnia ſus deque miſcentibus, *Dircislavus* regnum capeſſierit, tenueritque ad ann. 1000. & poſt eum fratres Svetslavus, Creſimirus & Göislavus ad ann. circiter 1019. Sic emendata ſerie, cætera recte procedunt.

XXIII. Serviorum origo, & nomen, & quomodo in Dalmatiam advenerint.

Idem Cangius ex Porphyrogenito aliam *Serviæ* & *Dalmatiæ Regum* ſeriem tradit. Qui rerum, inquit, Byzantinorum hiſtoriam literis mandarunt, obſervant, *Avares* (1) has

non

1 Cangius *Avares* hic eoſdem facit cum *Hungaris*, inquiens: *Avares* ſeu *Hungaros*. Sed de his poſtea.

non ſemel compilaſſe provincias, Mauricio & Heraclio imperantibus: atque ita incolis fere viduatas redactaſque in ſolitudinis ſpeciem, a Croatis tandem partim occupatas, a quibus Dalmatiæ & Croatiæ deinceps conſtitutæ Toparchiæ, de quibus ſupra dictum eſt; partim a Serviis, populis ita appellatis, qui ultra Danubium habitabant, illorumque pars erant, quos Slavos vulgo nuncupant. Tradit Conſtantinus Porphyrogenitus de Admin. Imper. cap.32. *Servios Dalmaticos* duxiſſe originem a Serviis, quos Albos dicebant, quique pagani erant, ac eas incolebant regiones, quæ Turciæ, Alemaniæ, (quam Franciam vocat) & magnæ Croatiæ,conterminæ erant, *Boiki* dictas; ſicque appellatos quod Imperatoribus in militaribus eorum expeditionibus ſervierint, & obſequium impenderint. Neque ab hac ſententia, inquit Cangius, omnino diſcedit Willelmus Antiſtes Tyrius lib. 20. cap. 4. licet aliter ſentiant nonnulli rerum Dalmaticarum Scriptores, nomenque iſtud ortum velint a Slavica voce *Srbska*, qua regionem illam, quam incolebant Slavi, indigitabant, unde Σερβίαν Græci,ſeu *Serviam* poſtmodum formarunt. Hanc veram *Serviorum* vocabuli originem, præter Lucium in notis ad Diocleatem, tradit ac propugnat cl.Anſelmus Bandurius Animadverſion.in Porphyrogenitum, edit. Pariſ. pag.107. cujus verba juvat hic referre.*Serviorum igitur vocabuli originem Græci a Latino ſermone derivant, nimirum a ſervitute, ut ait hic Porphyrogen.; ex quo quidem mutuatus eſt* Willelmus Tyrius *ea,quæ ſcribit lib.*20.*c*.4 *quando cum Imperatore Emmanuele in Servia præliaturo ſe veniſſe ait: detinebatur porro eo temporis articulo Imperator in Servia, quæ regio montuoſa, & nemoribus obſita, difficiles habens aditus, inter Dalmatiam & Ungariam & Illyricum media jacet, rebellantibus Serviis, & confidentibus de introituum ad ſe anguſtiis, & de impervia eorum regione. Habent vetuſtæ traditiones, hunc omnem populum ex deportatis & deputatis exilio, qui in partibus illis ad ſecanda marmorea, & effodienda metalla damnati fuerant, originem habuiſſe, & inde etiam nomen traxiſſe ſervitutis. Eſt autem populus incultus abſque diſciplina, montium & ſylvarum habitator, agriculturæ ignarus; gregibus & armentis copioſi; lacte, caſeo, butyro, carnibus, melle, & cera uberius abundantes. Hi Magiſtratus habent, quos Zuppanos*

nos vocant, & domino Imperatori aliquando serviunt; aliquando de montibus & sylvis egredientes, omnem circa se regionem, ut sunt audaces, & bellicosi viri, depopulantur. Hactenus Tyrius. Subjungit Bandurius: *Atqui in hac Serblorum nominis a Servitute denominatione, inquit Lucius in notis ad historiam Diocleatis de Regno Sclavorum, Græcos & ex eis Latinos hallucinatos sciunt, quicumque Slavum idioma callentes, contermini Serblianis sunt: nam quos Slavi* Srbglianos *dicunt, hos Græci asperitatem vitantes* Serblos *seu* Serbulianos *vocant: terram autem quam habitant, Slavi* Srbska *vocant; quod quum Græcis difficile esset proferre,* Serviam *dixerunt: & sicut Constantinopoli post Imperii declinationem Latinus sermo diu in usu fuit, ita denominationem Serviorum a Servitute voce Latina promanasse commenti sunt: & quum in Servia inter asperitates Scardi montis metallorum fodinæ existant, a Servis ad metalla damnatis Servios originem traxisse, Willelmus a Græcis edoctus scripsit. Sed prout* Srbglianorum *nomen nationis Slavicæ est, &* Srbska *regionis eorundem, ita eadem loca post Imperii declinationem* Srbglianos *occupasse constat, prout ipsis contermini* Hruati & Bugri, *itidem Slavicæ nationes, quæ Croati & Bulgari dicuntur, effecere. Et quamvis agrestis conditionis sint (quod commune est cum cæteris montana incolentibus) tamen eadem loca invitis Græcis occuparunt; quod imbecillitatem eorum indicat, & ab eodem Tyrio ignominia taxantur.* Demum, unde Servii in regionem ab ipsis Serviam dictam advenerint, idem Bandurius pag.92. exponit. *Tamen probabilior videtur opinio ejusdem Cromeri, qui Serbos ex Sarmatia Asiatica cum Bulgaris vicinis in Europam transiisse narrat, eo magis quod Slavorum, qui Bohemiam, Poloniam, Lithuaniam, Carinthiam, Stiriam, & Carniolam habitant, dialectus diversa est ab iis, qui Slavoniam, Croatiam, Bosniam, & Serviam incolunt, quorum sermo Bulgaris, cæterisque Orientalibus Slavis similior est & purior, præsertim Bosnensium.* Et paulo post. *Et sicuti Serbos in Sarmatia Asiatica prope Volgam ponit Ptolemæus, ex quibus Serbos, vel Servios Cromerus non improbabili conjectura, cum vicinis Bulgaris, a Volga ita dictis, in Europam transiisse scribit: ita quum Crobizos Herodotus lib 4. Schimnus lib. 7. Strabo lib. 5. & Ptolemæus cap. 9. in Alysia ponant circa Istrum: qui an iidem cum nostris Chrobatis sint, & a*

Zz Bul-

Bulgaris sedibus suis expulsi, gradatim alios expellentes, simul cum Bessis regiones Croatiæ & Bosnæ, quas hodie tenent, occupaverint, quum nullus hucusque dixerit, non affirmatur; neque si aliquis assereret, negaretur; quum non videatur impossibile, Slavos aliis nominibus dictos, ab antiquo sicut ultra Istrum, ita etiam citra habitasse; neque Istrum impermeabilem fuisse, vel tanta religione custoditum, ut pro temporum varietate eædem nationes citra & ultra habitare non potuerint. Hactenus Bandurius: cui tamen quoad Crobizos consentire nequeo, quum ii Illyrici indigenæ fuerint, Chrobati vero advenæ. Strabo in Illyrico lib. 7. cap. 318. *Post Scordiscos juxta Istrum Triballi sunt & Mysi, quorum supra fecimus mentionem: tum paludes parvæ Scythiæ intra Istrum, quas ipsas quoque commemoravimus. Hi, & Crobyzi, & qui Troglodytæ dicuntur, supra Calatim, Tomæam, & Istrum accolunt.* Et Stephanus de Urbibus: *Crobyzi, gens ad notum Istri sita, auctore Hecatæo in Europa. Hinc Crobyzita regio.* Sed ad Serviæ Principes redeo.

XXIV. Serviæ Reges ex Constantino Porphyrogenito.

Quæ Servios in Imperii provincias transeundi easque pervadendi causa impulerit, sic exequitur Porphyrogenitus cap. 32. *Principatu Serviæ* (1) *a patre ad duos fratres devoluto, alter sumpta populi parte dimidia, ad Romanorum Imperatorem Heraclium confugit: qui eo excepto, locum ad inhabitandum dedit in Thessalonicæ Themate, qui ex eo tempore Servia nuncupatur. Aliquanto vero post, visum est Serviis in terram suam redire; & dimisit quoque illos Imperator; sed quum trajecissent Danubium flumen, pænitentia ducti, per Prætorem qui tunc temporis Belgradum administrabat, ab Heraclio Imperatore petierunt, aliam sibi terram ad inhabitandum assignare vellet. Quumque ea, quæ nunc Servia dicitur, & Pagania, quæ Zachlumorum terra vocatur, item Terbunia, & Canalitarum regio, quæ Imperatoris Romanorum ditionis erant, propter Abarum excursiones desertæ essent, expulsis inde Romanis, qui nunc Dalmatiam atque Dyrrachium incolunt,* (Abares quippe anno XVIII. Mauricii ad XL. Oppida expugnarunt in hisce regionibus, uti narrant Theophylactus Simocatta lib. 7. c. 10. & Cedrenus pag. 399.

1 Servia ubique Σερβλία, *Serblia*, & Servi Σέρβλοι, *Serbli*, Porphyrogeniti appellantur.

pag.399. edit. Parif.) *regiones illas Serviis habitandas Imperator dedit, cui etiam subjecti erant, a quo etiam baptizati fuere per Presbyteros Roma accersitos, & pietatis opera edocti, antiqua fide accepta. Quum autem sub Romanorum potestate esset Bulgaria, Serviorum Principe, qui ad Imperatorem confugerat, vita functo, filius ipsius successit, mox nepos, & sic omnes, qui ab eo descenderunt. Ex quibus post annos aliquot fuit* ὁ Βοισέσθλαβος, *Boisesthlabus, a quo* ὁ Ῥοδόσθλαβος, *Rodosthlabus, a quo* ὁ Προσηγόης, *Prosegoës, a quo* ὁ Βλαστήμερος, *Blastemerus, ad cujus usque tempora pacem cum Bulgaris habuerunt Servii, utpote vicini ac confines, inter sese amantes, servientes Romanis Imperatoribus, & ab ipsis beneficiis ornati. Sed Principatum tenente laudato Blastemero, arma contra Servios movit Bulgariæ Princeps*, Πρεσιάμ, *Presiam, subjicere sibi ipsos cupiens: verum post trium annorum bellum, non solum nihil effecit, sed plurimos e suis amisit*. Hæc Porphyrogenitus. Unde colligitur, Blastemerum vixisse sub Basilio Macedone circa annum Chr. 870. quo imperante regnabat *Presiamus*. Pergit Porphyrogenitus. *Post mortem Blastemeri, regionem inter se partiti, Principatum Serviæ exceperunt tres ejus filii*, Μυντιμῆρος, καὶ ὁ Στροήμερος, καὶ ὁ Γοΐνικος, *Muntimerus, Stroëmerus*, & *Goinicus. Hos aggressus est Michaël Borises Bulgariæ Princeps, stragem quam pater Presiam passus erat, vindicare cupiens; sed eum bellantem adeo afflixerunt Servii, ut filium ejus Blastemerum in vinculis abducerent, unacum machinis grandibus duodecim. Tum filii casu permotus Borises, quamlibet invitus, pacem cum Serviis fecit. In Bulgariam vero rediturus, & Serviorum in itinere insidias timens, Muntimeri Principis filios Borenam, & Stephanum, viæ duces petiit, qui & indemnem usque ad Rase* (Rasiam) *deduxerunt, & ingentia ab eo munera, beneficii hujus nomine, acceperunt, vicissim donantes xeniorum vice duo mancipia, duos falcones, duos canes, & pelles nonaginta, quod Bulgari pactum esse dicunt. Paulo autem post, tres fratres Serviæ Principes contra se mutuo arma sumpserunt; superiorque factus unus ipsorum Muntimerus; qui quum vellet solus Principatum tenere, captos duos in Bulgariam transmisit, solum Petrum fratris Goinici filium apud se retinens, & sedulam ejus curam gerens: qui fu-*

fugiens in Chrobatiam venit; sed de eo paulo post dicetur. Stroëmerus vero frater, cujus supra mentionem fecimus, in Bulgaria filium habebat Clonimerum, cui uxorem Bulgaram dedit Borises, ex qua Tzeesthlabum in Bulgaria suscepit. At Muntimerus utroque fratre expulso, principatu potitus, filios tres genuit, Pribesthlabum, Branum, & Stephanum: eique mortuo successit maximus natu Pribesthlabus. Anno igitur sequente Chrobatia egressus Goinici filius Petrus, cujus supra mentionem fecimus, patruelem Pribesthlabum cum duobus ejus fratribus Principatu dejicit, atque ipse eum capessit: illi vero fuga sibi consulentes, in Chrobatiam abeunt. Triennio autem post Branus motis contra Petrum armis, victus captusque, oculis ab eo privatus est. Biennio vero post e Bulgaria fugiens quoque Clonimerus Tzeesthlabi pater, movet etiam ipse, urbemque Serviæ Dostinicam cum exercitu ingreditur, Principatus occupandi causa: quem armis superatum Petrus occidit, & Principatum rexit alios viginti annos, imperante beatissimo sanctoque Imperatore Leone, cui subjectus erat. Pacem quoque habuit cum Symeone Bulgariæ Principe, cujus etiam filium in Baptismo suscepit. Post imperium autem Domini Leonis, Dyrrachii tunc præfectus, Protospatharius Leo Rhabduchus, postea Magister & Logotheta cursus publici factus, in Paganiam, quæ tunc temporis a Serviæ Principe occupata erat, venit, sermonem consiliumque instituturus cum laudato Petro Principe de aliquo negotio. Invidia autem ob hanc rem motus Michaël Zachlumorum princeps, Symeoni Bulgarorum principi significat, Romanorum Imperatorem Petrum Principem muneribus colere, quo Turcorum copiis adjutus, Bulgariam invadat: erat quippe id temporis bellum inter Romanos & Bulgaros ad (1) Acheloum. Furens itaque quodammodo hoc nomine Symeon contra Serviæ Principem Petrum, mittit cum exercitu Theodorum Sigritzen, & Marmaën, una cum Paulo Brani Principis filio, quem Petrus Serviæ Princeps excæcaverat: Dolo igitur Bulgari Principem Serviæ aggressi, & prole in sacro lavacro suscepta, & dato juramento, nihil eum mali ab ipsis passurum, per fraudem exire persuasum, & in vincula e vestigio conjectum,

1 *Ad Acheloum*. Bulgariæ castellum & flumen ejusdem nominis: ubi bellum inter Romanos & Bulgaros commissum, die o. Augusti, Indict v. anno Christi 917. Vide Cedrenum, & Anonymum Combefisianum pag. 240.

jectum, in Bulgariam abduxerunt, ubi & in carcere vitam cum morte commutavit; in ejus autem locum successit Paulus Brani filius, qui Principatum triennio tenuit. Dominus vero Romanus Imperator secum habens Pribesthlabi Serbliæ Principis filium Zachariam, misit eum, ut Principatum Serviæ occuparet: sed illum venientem prælio superavit Paulus, captumque Bulgaris tradidit in vinculis asservandum. Deinde elapso trium annorum spatio, Paulo Bulgaris hoste facto, Zachariam misit, quem Dominus Romanus Imperator antea miserat: isque Paulo dejecto, Serviorum Principatum occupat; & illico memor beneficiorum, quæ a Romanorum Imperatore acceperat, Bulgaris se opposuit, malens potius Romano Imperio subesse, quam Bulgaris. Quare quum exercitum contra ipsum misisset Symeon sub præfectis Marmaen, & Theodoro Sigritzæ, capita eorum atque arma, ἄρματα, Imperatori Romanorum misit, victoriæ partæ signa; adhuc enim bellum inter Bulgaros & Romanos erat: nec unquam subjici Romanorum Imperatori & parere desinebat, quemadmodum & priores Principes mittere ad ipsos soliti erant. Symeone vero iterum novas copias mittente contra Zachariam Principem sub præfectis Cneno, Hemneco, & Hetzboclia, & misso simul Tzeesthlabo, metuens tunc sibi Zacharias, in Chrobatiam profugit. Bulgari autem Zupanis significarunt, ut se convenirent, & Tzeesthlabum exciperent: juramentoque deceptos atque ad primum pagum adductos, protinus in vincula conjicientes, Serviam invaserunt, populumque omnem a minimo ad maximum in Bulgariam abduxerunt: quidam vero profugi in Chrobatiam se receperunt, mansitque regio desolata. Porro circa illud etiam tempus Chrobatiam cum Alogobotur armata manu ingressi Bulgari, omnes a Chrobatis interfecti sunt. Et post septem annos fuga deferens Bulgaros Tzeesthlabus cum aliis quatuor e Presthlabo in Serviam venit. Non invenit autem in ea regione præter viros quinquaginta, sine uxoribus liberisque, venatione victitantes: cum his regionem obtinens, per nuncios tutelam & auxilium ab Imperatore Romanorum petiit, promittens obedientiam ejus jussibus se præstiturum, qualia & ante ipsum principes Romano Imperatori exhibebant. Atque ex eo tempore multis illum beneficiis affecit Imperator Romanorum, ita ut Servii, qui a Symeone dissipati in Chrobatia, Bulgaria, aliisque regionibus commoraban-

bantur, re audita, ad ipsum undique gregatim convenirent: quin & in urbem Constantinopolitanam plurimi e Bulgaria fugientes venerunt, quos vestibus cæterisque beneficiis ornatos Imperator Romanorum ad Tzeesthlabum misit: qui magnificis Romani Imperatoris largitionibus regione constituta, totum se Romano Imperio subjecit: quippe ipsius Imperatoris auxilio, frequentibusque ejus beneficiis regione illa constituta, Princeps quoque illic confirmatus est. Cæterum Serviæ princeps ab initio, idest, ab Imperio Heraclii usque, Romanorum Imperatori suberat, non Bulgarorum principi. Nimirum usque ad annum fere 945. nam Romano Lacapeno Imperatore sublato, ab hac clientelari servitute in plenariam se libertatem Serviæ Principes asseruerunt, uti narrat Scylitzes pag. 379. *Sunt autem* (ut ait Porphyrogenitus) ἐν τῇ βαπτισμένῃ Σερβλίᾳ, *in baptizata Servia oppida, quæ habitantur, Destinicum, Tzernabuscee, Megyretus, Dresneec, Lesnec, Salenes; in agro vero Bosonæ, Catera, & Desnec.*

XXV. Cur alia Serviæ Principum series apud Porphyrogenitum, & alia in Diocleatis, & Slavici Marulani Scriptoris Chronico?

Bandurius not. in cap. 32. Porphyrogeniti pag. 109. *Tzeesthlabus hic Serviæ princeps ea ferme qua Porphyrogenitus ætate vivebat, scilicet circa annum* 950. *Horum autem Principum series longe alia est apud Diocleatem; nomina etiam, & ab iis acta prorsus diversa. Quod inde factum puto, quod Dalmatiæ continentis, & Dalmatiæ maritimæ, interdum etiam Croatiæ Principes, Diocleates confuderit: qui sane Scriptor circa annum* 1152. *floruit: ideoque hac in re multo majorem fidem meretur Porphyrogenitus, quam Diocleates, utpote qui longe ante ipsum vivebat.* Si meam licet interponere conjecturam, quum Servii, Porphyrogenito teste, alii fuerint *Baptizati*, alii *non baptizati*; quumque *Baptizati quidem ii sint, qui ab Heraclio Imp. eam quæ nunc Servia dicitur, & Paganiam, quæque Zachlumorum terra vocatur, item Terbuniam, & Canalitarum regionem, quæ Imperatoris Romanorum ditionis erant, acceperint*; non baptizati *vero, qui & Albi vocantur, ulteriora Turciæ incolerent in loco ab illis Boici vocato, cui finitima Francia est, uti magna Chrobatia baptismi expers, quæ etiam Alba cognominatur*; hinc factum puto, ut Porphyrogenitus quidem *Serviorum baptizatorum* seriem texeret: Diocleates vero *non baptizatorum Principum* Catalogum recensere conaretur, quamquam ge-

genuinis documentis destitutus, omnia susque deque miscuerit. Etenim idem Porphyrogenitus, postquam cap.32. Catalogum Serviæ Principum recensuisset ab Heraclii temporibus usque ad Romanum Lacapenum, eorum scilicet, quos dixit habitasse Serviam, Paganiam, Zachlumorum terram, Terbuniam, & Canalitarum regionem; subjungit quatuor alia capita, quorum primo disserit de *Zachlumis, & ea quam nunc incolunt regione*: in secundo de *Terbuniatis & Canalitis*; in tertio de *Diocletianis & ea quam nunc incolunt regione*; in quarto de *Paganis qui & Arentani appellantur, & de ea, quam nunc habitant, regione*: & hos quidem omnes Servios non obscure indicat subditos fuisse Principibus Serviorum Baptizatorum, quorum seriem cap.32. exhibuerat. Siquidem de Zachlumis ait cap. 33. eorum civitates esse, in vertice montis, *Bonam*, & *Chlum*; in territorio, *Stagnum*, *Mocriscic*, *Josle*, *Galumanic*, & *Dobriscic*: *venisse autem posteritatem Proconsulis & Patricii Michaëlis Busebutze, Zachlumorum Principis filii, a non baptizatis accolis fluminis Bislas, quod & Ditzice cognominatur, & habitasse ad flumen Zachluma nuncupatum*. De Terbuniatis & Canalitis cap. 34. scribit eos descendere a non baptizatis Serviis, illicque habitasse ab eo usque principe, qui a Servia non baptizata ad Heraclium Imperatorem confugit, usque ad Blastemerum Serviorum principem, qui filiæ suæ maritum dedit Crainan, Belæ Terbuniæ Zupani filium, eumque honoris ergo Principem appellavit, & ut sui juris esset effecit: atque ex illo Phalimeres natus est, ex quo Tzutzemeres: Terbuniæ vero Principes semper Serviæ Principi paruisse. De Diocletianis cap.35. eos ab Heraclii temporibus habitasse Diocleam regionem, quemadmodum habitatæ sunt Chrobatia, Servia, Zachlumorum terra, Terbunia, & Canale de Paganis: denique cap.36. eos a Serviis non baptizatis descendere, habitasse autem regionem illam, quæ Pagania dicta est, eo quod baptismum non accepissent eo tempore, quo Servii omnes baptizati erant; olim autem dicebantur (1) *Arentani*: quorum civitates *Mocrum*, *Derullia*, *Ostroc*, & *Labi-*

1 *Arentani*. " Hodie regio illa *Narenta*, & populi illius Narentani di„ cuntur. *Bandurius*.

binetza: insulæ vero *Curcra*, *Meleta* (1), *Phara*, & *Bratzes*. Ex his colligitur, Porphyrogenitum de Serviis non baptizatis, ulteriora Turciæ, & finitima Alemaniæ incolentibus, nil aliud scripsisse, quam quod cap. 31. eos finitimos Chrobatiæ magnæ dixit, & cap. 32. Hungariæ, Alemaniæ & Chrobatiæ magnæ conterminos.

XXVI. Diocleatis, & Marulani Auctoris allucinationes in texenda Serviæ Principum serie. Et primo miscent Gothos cum Serviis.

An vero istius Serviæ genuini Reges sint, quos Diocleates & Marulanus auctor recensent tanquam ab iis quorum meminit Porphyrogenitus diversos, judicent alii. Mihi enim videntur omnia confusa & perturbata, quæ ab illis auctoribus narrantur: nam primo Gothos cum Serviis miscent in *Suelado Ostroilo*, & *Svevlado*, tribus primis, ut ajunt, Dalmatiæ & Serviæ regibus: *Sueladum* siquidem scribunt Gothis Septentrionalibus cum imperio præfuisse ea ipsa tempestate, qua Romanis & Græcis Anastasius: ei tres extitisse filios, *Brusium*, qui in Principatum successit, *Totium*, & *Ostroilum*: hos duos posteriores, secundum gentis morem, adipiscendæ gloriæ ac famæ avidos, coactis immensis copiis, patriis excedentes finibus, in Pannoniam seu Hungariam progressos, hanc facile subjugasse: transgressa deinde Templana (regione incognita) in Dalmatiam profectos, provinciæ istius Principem prælio fudisse, qui duobus acceptis vulneribus Salonam fuga concessit, Rege præterea Istriæ cum eis pugnante interfecto. Partis hisce fratres victoriis, copiisque inter se divisis, Totium in Italiam & in Siciliam transmisisse, ubi ea direpta ac vastata, fato tandem concessit, uti a S. Benedicto prædictum fuerat. Adeoque hunc Totium Totilam alii vocant, Gothorum nempe Regem, sed a Dalmaticis Scriptoribus sic deformatum, ut vix cognosci queat: genus, nomen, facta, prorsus fabulosa. Ostroilum vero seu Ostroivoum, Dalmatia, Illyrico, & Mysia inferiore seu Bosinensi provincia occupatis, sedem imperii in Prævalitana regione, quæ pars est Macedoniæ constituisse:

1 *Meleta*, sive *Malozeata*. " Cujus in Actis Apostolorum S. Lucas meminit, Melitem eam appellans: ubi & vipera Divi Pauli digitum mordens, ab eo excussa igne conflagravit". Ita Porphyrogenitus. At vero Bandurius: " Sed num illud Pauli naufragium acciderit prope Meletam insulam maris Adriatici, an vero prope Melitam maris Africi insulam, non facile ex Actibus Apostolorum cognosci potest, & meo quidem judicio quæstio illa insolubilis videtur.

tuisse: Scardonam, & Salonas evertisse: deinde Svevladum filium ad subjugandas provincias, quæ ad Septentrionem erant, misisse: at Justinianum Imperatorem per nuncios edoctum, Ostroilum cum paucis copiis domi remansisse, cum ingenti exercitu eum adortum, prælio inito fudisse ac interemisse. Svevladum seu Svevdilavum, percepta patris clade, magnis itineribus in Bosinensem provinciam pervenisse, ubi non inventis Græcorum copiis, quæ in patriam redierant, uti speraverat, quæ ab iis occupata fuerant, nullo negotio recepisse: regnum autem ipsius a Valdevino oppido, quod Vinodum hodie dicunt, usque ad Peloviam vel Peloviatam porrectum, complexumque Bosinam, Dalmatiam, Croatiam, Valachiam, & Poloniæ partem.

Hæc de tribus primis Dalmatiæ & Serviç Regibus narrata sufficiunt ad demonstrandum, quænam fides iis auctoribus sit adhibenda. Non enim conveniunt cum iis, quæ Procopius de rebus suo tempore gestis refert. PrętereaGothi, non Servii fuere, qui sub Justiniano Dalmatiam infestarunt. Postremo *Avares* Dalmatia potiti sunt post Gothos, & post *Avares* Chrobati, non Servii: Salona autem, Scardona, & reliquæ maritimæ Dalmatiæ civitates, non a Gothis, neque sub Justiniano eversæ sunt, sed ab Avaribus extremis Mauricii Imperatoris annis. Cangius itaque operam perdit, dum medicam manum tot asystatis adhibere conatur. Quid vero aliud præstat, dum de Ostroilo secundo Rege, *scribit eum vocari Odrillum ab Andrea Dandulo*, quam Diocleatem anachronismi redarguere? Ostroilus siquidem sub Justiniano a Diocleate ponitur: at Odrillus ad annum Christi 874. a Dandulo memoratur. Sic Uladinum quintum Regem Diocleates refert cum Bulgaris pacem composuisse, quibus Romani Imperatores in Macedonia, & Illyrico loca ad inhabitandum concesserant: idque Cangius sub Justiniano factum vult, " qui anno imperii XII. & XIII.
,, per Duces suos, *inquit*, cum Bulgaris istis Dalmaticis
,, bella gessit, in quibus quum varia fortuna primo pugna-
,, tum esset, tandem fusi sunt Romani, quibus sese adjunxe-
,, rat Acumus, gente Hunnus, quem Illyrici Regem Cedre-
,, nus, Theophanes vero per Illyricum Magistrum militiæ
,, fuisse, & a Justiniano e sacro fonte susceptum ait, quem in

„ prælio captum ii abduxerunt". Verum non advertit vir doctus, quæcumque hic a Diocleate de Bulgaris sub Uladino narrantur, ad Justiniani tempora referri non posse: nam Diocleates sub Justiniano regnasse ait *Ostroilum* per aliquot annos; deinde *Svevladum* per annos 12. postea *Selimirum* hujus filium per annos 20. vel secundum alios, per annos 12. Demum Selimiro patri successisse *Uladinum*. At Cedrenus ac Theophanes illam Bulgarorum irruptionem factam ajunt sub Justiniano anno ejus XII. & XIII. adeoque longe antequam Uladinus regnum iniret.

XXVII.
Item confundunt Moraviæ principes & Croatiæ Reges cum Servianis.

Deinde confundunt *Moraviæ Principes* cum Serviis. *Svetopolcus* enim, quem *Budimirum* vocant, *Svetmiri* decimi Serviorum Regis filium, non Serviæ Rex fuit, uti Diocleates & Marulanus auctor contendunt, sed *Dux Moraviæ*, quemadmodum in Epistola Joannis VIII. Papæ appellatur, nec non in Vita S.Cyrilli Slavorum Apostoli. Item *Reges Croatiæ* inter *Servianos* perperam recensent, *Tomislavum*, scilicet, *Sebeslavum*, *Colomanum*, *Chrismerium*, *Zuinimirum*, & *Predemirum* seu *Branimirum*. Qui enim numero XIV. & XV. Serviæ Reges vocantur *Tomislavus*, & *Sebeslavus*, tum ex Thoma Archidiacono & Privilegiis Dalmaticis, tum etiam ex Epistola 176. Joannis Papæ VIII. & ex Andreæ Danduli Chronico ad ann. 879. eos *Croatiæ* & *Dalmatiæ* Reges fuisse constat. Et Joannes quidem Papa *Sebesclavum Comitem Slavorum* appellat ea epistola, qua illum rogat, ut salvum conductum præstet Legatis suis, quos ad Bulgarorum Regem Michaëlem mittebat. Dandulus vero ad annum 879. scribit: " Per hos dies *Sebesclavus* ex progenie ... Imperiali præsidio Dalmatiæ Ducatum „ arripuit, filiosque Demegei exilio misit: quem non multo „ interjecto tempore Branimirus occidit, & Ducatum ejus „ accepit". Exstant Joannis Papæ VIII. scriptæ anno 879. Indict. XII. Epistolæ ad Branimirum, qui num. 28. Diocleati *Predemirus* vel *Prelemirus* Serviæ Rex vocatur, & ad Sacerdotes & populos Branimiro subjectos, quos hortatur, ut quam Romanæ Sedi subjectionem polliciti erant, constanter adimplerent; & ut permittat Branimirus Legatum suum Epistolam ad Bulgarorum Regem deferre. *Colomanus*, qui a Marulano auctore dicitur *Rodoslavi* vigesimi sexti Serviæ Regis filius, &

Chri-

Chrismerii pater, avusque *Zuonimiri*, post Zuonimirum Chrismerii filium, in Dalmatia, non in Servia regnavit, quum tamen non a Zuonimiro aut Chrismerio genus duceret, sed ab Hungariæ Regibus; nimirum *Almi* frater fuit, Geysæ fratris Ladislai Hungarorum Regis filius: qui extincta Slavorum Dalmatiæ Regum post Zuonimiri obitum stirpe, ad annum usque 1104. Dalmatis imperavit. Vide Cangium in serie Regum Dalmatiæ & Croatiæ num. XIX. Ad Croatas igitur & Dalmatas, non ad Servios pertinent Cresimerus, & Zuonimirus, ut supra demonstratum est. Præterea falsum est, quod vetus Rerum Dalmaticarum Scriptor a Marulo editus, asserit, "Chrismerio post annos 31. defuncto successisse in Serviæ regno Zuonimirum, qui quum coacto subditorum consilio, hos ad Hierosolymitanam expeditionem cum cæteris Christianis subeundam invitaret, orta subito seditione ab iis interfectum fuisse: post cujus necem Bela Hungarorum Rex Dalmatiæ provincias occuparit". Nam præterquamquod Chrismerius, seu Cresimirus, & Zuonimirus Croatiæ, non vero Serviæ Reges fuerunt, uti modo dicebam; idem Zuonimirus aliquot annis ante Francorum in Terram Sanctam expeditionem vixit mortuusque est: hæc enim suscepta fuit anno 1096. Zuonimirus autem, Apostolica auctoritate Rex Dalmatiæ & Croatiæ anno 1076. coronatus, quum Geizæ & Ladislai Hungariæ Regum sororem, Belæ Regis cognomento Pii filiam (quæ *Helena* in Diplomate anno 1078. nuncupatur) in uxorem duxisset, nulla ex ipsa suscepta prole, paulo ante annum 1091. decessit: nam eo anno, gravibus inter regni proceres excitatis in Croatia motibus, Ladislavus Hungariæ Rex, Belæ filius, Almum Geyzæ fratris primogeniti filium, Croatiæ Regem constituit, ut ex veteribus Tabulis colligitur. Ac proinde in antedicta Marulani auctoris narratione deprehendere est multa falsa, & non paucos anachronismos: falsum quippe est, Zuonimirum Serviæ Regem fuisse: item falsum, eo mortuo Belam Hungarorum Regem Dalmatiæ provincias occupasse: immanis autem est anachronismus, *Cresimirum* & *Zuonimirum*, post *Palimirum* Rodoslavi ex filio Petrislavo nepotem, Serviæ Regem vigesimum sextum, & ante *Branimirum* seu *Predimirum* vigesimum octa-

vum Regem, collocari: nam hic Branimirus anno 879. in vivis erat, uti ex Joannis Papæ VIII. literis 184. 185. 284. 285. constat, & colligitur ex iis quæ Diocleates gesta sub eo narrat a Simeone & Petro Bulgarorum Regibus, quorum primus anno Christi 932. alter anno 971. decessit: Zuonimirus vero, ut modo dicebam, mortuus est circa annum 1091. unde & alter est Diocleatis & Marulani Auctoris anachronismus in Predemiro ipso; " quo regnante, *scribit*, Petro Bulgaro„ rum Rege extincto, Græcorum Imperatorem Bulgariam „ invasisse, suoque subjugasse imperio". Quum enim Symeonem post Petrum regnasse deinceps innuat, qui Simeonis filius fuit, perspicui anachronismi jure argui potest; hincque patet quæ fides adhibenda Scriptorum istorum narrationibus a *Svelado*, primo Serviæ Rege, usque ad *Vladimirum* Regem XXXIV. cui *Samuel* XXIII. Bulgarorum Rex Cossaram filiam uxorem dedit circa annum 990. nam ab hoc anno deinceps, series Regum Serviæ usque ad *Urosium*, qui anno 1368. cæsus fuit, ex auctoribus Græcis Latinisque emendari potest, eamque sic emendatam cumque Dalmaticis collatam edidit vir summus Cangius a pag. 279. ad pag. 293. edit. Paris. Sed de Dioclcate Presbytero, & Slavico Marulano Chronico satis.

CAPUT VIII.

Res Slavorum, Gothorum, Hunnorumque gestæ in Dalmatia, Illyrico, & Pannonia, a Valente usque ad Justiniani Imperatoris tempora.

I. Gothi, Hunni, & Slavi, populi diversi.

QUI rerum Dalmaticarum historiam scripsere, Gothos, Hunnos, aut Slavos appellant quotquot in Illyricum & Dalmatiam armis invaserunt barbari, quamquam reipsa Slavi non omnes essent: sed alii, ut diximus, Gothi; alii Hunni, seu Abares: alii Slavi, sive Chrobati, sive Servii, sive Bulgari: alii demum Pazinaces, Turci. Juvat proinde ex probatis Auctoribus hic describere singulas vel saltem præcipuas eorum populorum in eas provincias impressiones, a Valentis Imperatoris temporibus, sub quo primum dicuntur Go-

Gothi Istro trajecto sedes in terris Romani Imperii fixisse, usque ad Basilii Macedonis imperium, quo regnante Slavi omnes in Illyrico & Dalmatia degentes ad sacra Christiana sunt traducti.

II. Gothi, Wisigothi, Vandali, & Cimmerii, ex Procopio.

Itaque de Gothis sub Valente Imperatore hæc tradit Procopius lib. 4. de Bello Gothico cap. 5. postquam de Abasgis, Zecchis, Hunnis, Antis, Cimmeriis, & Gothis Tetraxitis, trans Pontum Euxinum juxta paludem Mæotidem habitantibus disseruisset: *Hinc* (post Gothorum Tetraxitarum sedes) *longius siti erant Gotthi, Visigotthi, Vandali, aliique omnes populi Gotthici, qui & Scythæ quondam nominabantur, communi utique illarum partium gentibus appellatione: in quibus erant, qui Sauromatarum vel Melanchlænorum, aliove quopiam peculiari cognomento gauderent.* En Procopius *Scytharum* nomine omnes illos populos comprehendit, sive Gothici generis fuerint, sive Hunnici, sive Slavici.

III. Gothi ab Hunnis Cimmeriis e sedibus pulsi, trajecto Istro, in Thracia habitant sub Valente Imp.

Pergit porro de Gothorum Hunnorumque conflictu: *Procedente tempore ferunt (si vera est fama) adolescentes quosdam Cimmerios venationi deditos, quum cerua, quam agitabant, in aquas illas insiluisset, eam sequutos esse, sive laudis ac victoriæ studio, sive divino quodam instinctu: nec destitisse, donec ad litus oppositum cum illa pervenissent: atque id quidem quodcumque demum fuerit, quod insectabantur, repente evanuisse, eo tantum, credo, objectum oculis, ut positis ibi Barbaris orietur calamitas: adolescentes vero venationis consilio fraudatos, pugnæ prædæque opportunitatem nactos esse. Mox enim reversi in patriam, Cimmeriis omnibus significarunt, illic aquas vado transiri posse. Itaque sumptis confestim armis, cum omnibus copiis transgressi, in adversam continentem evaserunt, quum inde* (1) *egressi Vandali in Africa, & Visigotthi in Hispania jam*

1 Anachronismus in Procopio: nam Vandali in Africa, & Visigothi in Hispania longe post Valentis tempora inhabitare cęperunt: nimirum Theodosii junioris temporibus. Historia miscella lib. 14. de Theodosio juniore. „ Eodem tempore erant Gothi, & aliæ gentes multæ ac maximæ trans Danubium in Hyperboreis locis habitantes: ex quibus rationabiliores quatuor sunt, Gothi scilicet, Hypogothi (*Visigothi*) Gepides, & Vandali, „ nomen tantum, & nihil aliud mutantes: unaque lingua utentes: omnes „ autem

jam habitarent. Tum Gotthos, qui regionis illius campos incolebant, adorti inopinato, multis cæsis, reliquos omnes in fugam agunt. Quicumque elapsi sunt, inde cum liberis, & uxoribus migrantes, liquerunt patriam, trajectoque Istro flumine, in Romanorum fines se intulere. Ubi quum graviter incolas vexarent, sedes in Thracia ab Imperatore sibi concessas occupaverunt. Ac partim quidem sociis juvabant armis Romanos, annua, sicut cæteri milites, ab Imperatore accipientes stipendia, ac donati nomine Fœderatorum (hoc enim Latino vocabulo affecerunt illos Romani, id, opinor, innuentes, non bello a se domitos Gotthos, at certis pactionibus assumptos in societatem fuisse: siquidem pactiones quæ in bello fiunt, appellant Latini Fœdera:) alii vero bellum ipsis inferebant, nulla injuria lacessiti, donec in Italiam commigrarunt, Theoderico Duce.

IV. Hunni Cimmerii, alii Cuturguri, alii Uturguri. Primi Gothis permisti.

Hunc cursum habuere Gotthorum res. Illis partim vita, partim patria expulsis, ut dictum est, regio in (1) *potestate Hunnorum fuit, atque illic Cuturguri* (a Cuturgur Principe sic dicti) *accitis liberis & uxoribus, consederunt, ubi etiamnum habitant: & quamvis multa singulis annis ab Imperatore dono accipiant, haud tamen absistunt ejus Provincias, transito Istro flumine, incursare, Romanorum simul socii, simul hostes. Uturguri cum suo Principe revertentes in patriam, ut eam deinceps tenerent soli, quum ad paludem Mæotidem accessissent, in Gotthos*

„ autem fidei erant Arianæ malignitatis. Isti sub Arcadio & Honorio Da„ nubium transeuntes, locati sunt in terra Romanorum: & Gepides qui„ dem, ex quibus postmodum divisi sunt Longobardi, & Avares, villas, „ quæ sunt circa Singidonem & Sirmium, habitavere. Hypogothi vero post „ Alaricum Romam depopulantes, in Gallias abierunt, & quæ ibidem sunt „ obtinuere. Gothi autem Pannoniam habuerunt primum: deinde decimo „ octavo anno Theodosii Imperatoris junioris, Thraciæ villas habitaverunt, „ & per annos 58. in Thrace morantes, occidentis quoque obtinuerunt „ Imperium. Porro Vandali Alanis sibi sociatis, & Germanis, qui nunc „ Franci dicuntur, adscitis, transeuntes Rhenum fluvium, Modigisclo „ Duce, habitaverunt in Hispania.

1 Tractum Mediterraneum ad paludem usque Mæotim Tanaimque fluvium exonerantem se in eam paludem, colebat olim multitudo ingens Hunnorum, qui tunc Cimmerii vocabantur, unique omnes Regi parebant. Aliquando his quidam præfuit, cui duo erant filii, Uturgur alter nomine, alter Cuturgur. Patre mortuo, regnum inter se ambo partiti, de suo nomine dixere subditos: inde alii Uturguri etiamnum, alii Cuturguri appellantur. *Procop. ibid.*

thos (1) *Tetraxitas inciderunt. Ac primo quidem Gotthi muniti clypeis, stetere contra, ut impetum prohiberent, cum suis viribus, tum loci firmitate freti. Nam & Barbarorum, qui in illis partibus degunt, ipsi fortissimi sunt; & Mæotis, ubi in Pontum illabi incipit, quo in loco agebant tunc Tetraxitæ, lunatum sinum efficiens, ac fere undique eos ambiens, eo venientibus unum, eumque haud adeo latum aditum dabat. Dein tamen, quum neque Hunni tempus ibi terere vellent, neque hostium multitudini se restituros Gothi sperarent; colloquio habito convenit, ut permixti una trajicerent, & Gotthi fixis in opposita continente sedibus, ad litus alvei, quo Palus influit, ubi hodieque habitant, amici in posterum sociique Uturgurorum, pari cum ipsis jure, semper viverent. Sic igitur Gotthi isti domicilia ibi collocarunt, & Cuturguris, ut dixi, trans paludem relictis, soli Uturguri oras patrias retinuerunt, Romanis nihil negotii facessentes. Ultra paludem Mæotidem fluviumque Tanaim, Hunni Cuturguri camporum æquora, ut modo dicebam, longe ac late insederunt. Post a Scythis & Tauris tenetur omnis illa regio, cujus pars etiamnum Taurica dicitur: ubi Dianæ templum fuisse perhibent, cui quondam Iphigenia Agamemnonis filia præfuit. Post eas gentes, urbs est maritima Bosporus, quæ ante aliquot annos ad Romanam ditionem accessit. Ab urbe Bosporo ad urbem Chersonem, sitam in maris litore, & Romanis jam inde olim subditam, habent Barbari, utique Hunni, quidquid interjacet.* Hæc Procopius.

Ea-

1 Ubi se primum aperit alveus, quo palus Mæotis effunditur, degunt Gothi, Tetraxitæ cognomine, qui quamvis pauci numero, nihilominus Christianorum leges & instituta religiose servant. An vero Arii sectam Gothi isti, quemadmodum ceteræ gentes Gothicæ, aliamve, sequuti unquam fuerint, affirmare nequeo; quando nec ipsi id sciunt; sed jam pietate admodum credula simplicique religionem colunt. Haud pridem, nimirum anno vigesimo primo Imperii Justiniani Augusti (Christi 547.) Legatos quatuor Byzantium miserunt, rogantes, ut Antistite suo recens mortuo, aliquem sibi Episcopum daret. Audierant enim destinatum ab Imperatore fuisse Præsulem ad Abasgos. Eorum petitioni lubentissime concedens Justinianus Augustus ipsos remisit. Quum vero Hunnos Uturguros hi Legati metuerent, palam quidem ac multis audientibus, Legationis causas exponentes, de Præsule tantum mentionem fecerant Imperatori; at in arcano intimoque colloquio utilitates omnes declaraverant, quas Imperium Romanum capturum esset, si discordia inter vicinos sibi Barbaros aleretur. *Procop. lib. 4. cap. 4.*

V.
Quod Evagrius de Cerva viam Hunnis monstrante scribit; id Cedrenus ad Gothos refert, e patriis sedibus in Thraciam migrantes.

Eadem ante Procopium de Gothis scripsere Socrates lib. 4. hist. Eccles. cap. 33. & Sozomenus lib. 6. cap. 37. Sed Socrates *Cervæ* sive *Bovis* non meminit; meminit tamen Sozomenus in hæc verba. *Gothi, qui antea trans Istrum sedes habebant, & aliis imperabant Barbaris, ab Hunnis expulsi, ad Romanorum fines transvecti sunt. Hæc autem Hunnorum natio, Thracibus ad Istrum degentibus, ipsisque adeo Gothis, ut ajunt, prius ignota erat. Ac licet vicini inter se essent, se tamen vicinos esse ignorabant, propterea quod maximo lacu inter ipsos interjecto, singuli eam partem continentis, quam habitabant, finem orbis terrarum esse existimabant, nec quidqnam ulterius præter mare, & immensam aquarum copiam. Sed quum forte contigisset, ut bos œstro percitus lacum trajiceret, bubulcus eum insequutus est. Qui quum terras ex adverso sitas conspexisset, renunciavit popularibus. Alii narrant, Cervum fugientem Hunnis quibusdam venantibus viam monstrasse, quæ superficie tenus aquis operta esset. Et istos quidem regionem illam admiratos tum ob cœli temperiem, tum ob frugum ubertatem, statim rediisse, & Principi gentis suæ ea quæ viderant retulisse. Hunnos vero initio quidem exigua militum manu tentasse Gothos: postea vero cum ingentibus copiis profectos, prælio eos superasse, & universam eorum regionem occupavisse; Gothos autem fugientes, iu Romanorum regionem trajecisse.* Et cętera. At Cedrenus quod de Cerva pręeunte dicitur, id ad Gothos refert, non ad Hunnos: sic enim scribit ad ann. Valentis I. *Eo imperante Gotthi, trajecta Mæotide palude, prҿeunte cerva, in Thraciam venerunt; inque duas divisi partes, bellum altera alteri fecerunt. Altera pars a Valente suppetias petiit*. Et reliqua.

VI.
Civile inter Gothos bellum, quorum pars, cui Firitigernus præerat, suppetiis a Valente acceptis, alteram partem in fugam convertens, Christiana sacra amplectitur. Ex Socrate.

Socrates omnium quod sciam Scriptorum, qui hanc Gothorum irruptionem tradidere, vetustissimus, de *cerva* silet; concessas tamen a Valente Imp. Gothis & suppetias, & sedes in Thracia, sic describit. *Barbari trans Danubium incolentes, qui Gothi appellantur, intestino bello inter ipsos orto, duas in partes dirempti sunt: quarum alteri Fritigernus, alteri præerat Athanaricus. Porro quum Athanaricus prævaluisset, Fritigernus ad Romanos* (1) *confugiens*,

1 Nimirum, missa ad Valentem legatione. De qua hæc Sozom lib 6. cap. 37. Hujus legationis Princeps fuisse dicitur Ulphila, Episcopus gentis Gothorum. *Et mox*. Nam Ulphila, qui tunc apud ipsos erat Episcopus, initio quidem nulla in parte dissensit ab Ecclesia Catholica. Quumque regnante

fugiens, eorum auxilium imploravit. Quod ubi Valenti Augusto nunciatum est, jussit ut milites qui præsidium agebant in Thracia, Barbaris contra Barbaros militantibus auxilium ferrent. Horum igitur subsidio, Gothi trans Danubium victoriam de Athanarico retulerunt, copiis ejus in fugam conversis. Ob hanc causam multi ex Barbaris Christianam religionem amplexi sunt. Nam Fritigernus ut ob acceptum beneficium Imperatori gratiam referret, tum ipse Imperatoris religionem amplexus est, tum suos ad idem faciendum incitavit. Atque idcirco plerique Gothorum Arianæ sectæ sunt dediti, utpote qui eo tempore, Imperatoris gratia, ad eam sectam se contulerint. Eodem etiam tempore οὐλφίλας *Ulphila Gothorum Episcopus, Gothicas literas excogitavit, & sacris Scripturis in Gothorum sermonem conversis, effecit, ut barbari divina eloquia perdiscerent. Sed quoniam Ulphila non eos tantum Barbaros qui Fritigernum sequebantur, verum etiam illos, qui Athanarico parebant, Christianæ fidei doctrina instituebat, Athanaricus ægre id ferens, perinde quasi majorum religio violaretur, Christianos diversis suppliciis affecit, ita ut Barbari quidam, qui Ariani erant, Martyres fierent. Verum Arius quidem quum Sabellii Libyensis opinionem refellere non posset, a recta fide aberravit, filium Dei recentem Deum esse statuens. Barbari vero Christianam religionem simplici animo amplexi, pro fide Christi vitam hujus sæculi contempserunt.*

VII. Redintegrata Inter Gothos amicitia, utraque eorum pars ab Hunnis compellitur in Thraciam migrare: ubi & Valenti, & Romano Imperio exitio fuere.

Pergit referre, quomodo Gothi non multo post mutua inter se amicitia redintegrata, ab aliis Barbaris, qui Hunni appellantur, devicti, suisque sedibus pulsi, ad Romanam ditionem confugerunt, famulaturos se Imperatori, & quidquid ille jusserit, facturos se polliciti; & ab Imperatore suscepti, Thraciæ partibus eis ad incolendum assignatis, tum Imperio Romano, tum ipsi Imperatori exitio fuere: qui quum illos procul ab urbe, cujus suburbana Barbari vexabant, repulisset, & Adria-

gnante Constantio imprudenter, ut opinor, unacum Eudoxio & Acacio Constantinopolitanæ Synodo interfuisset, cum Episcopis Nicænorum Patrum decreta sectantibus communicare perseveravit. Sed quum venisset Constantinopolim, et Arianæ sectæ Antistites de religione cum eo disseruissent, eique polliciti essent se legationem illius adjuturos esse apud Imperatorem, modo idem cum ipsis sentire vellet; necessitate compulsus, vel quod eam de divinitate sententiam potiorem esse existimaret, cum Arianis communicasse dicitur, seque et universam gentem ab Ecclesia Catholica abrupisse.

& Adrianopolim usque persequutus esset, quæ urbs est Thraciæ in finibus Macedoniæ sita, ibi congressus cum Gothis, occubuit: & alii quidem incendio eum periisse narrant, quum in vicum quemdam confugisset: alii dicunt, eum abjecto Imperiali habitu in medium agmen peditum se conjecisse: quumque equites proditionem fecissent, & prælium committere detrectassent, pedites Romanos undique a Barbaris circumfusos, omnes in acie occubuisse, inter quos ipsum quoque Imperatorem jacuisse, sed ignotum, eo quod habitum, quo internosci poterat, prius deposuisset.

VIII. Gothi a Theodosio repressi.

Post Valentis vero obitum, quum Gothi ad ipsa usque urbis mœnia progressi, suburbana undique vastare cœpissent, cives adversus eos eruptionem fecerunt, auxiliantibus Saracenis, qui Maviæ parebant. Demum lib. 5. cap. 6. quum dixisset, *Theodosium post erecta de Gothis tropæa*, Constantinopolim contendentem, venisse Thessalonicam, ibique in morbum incidisse: subjungit: *Porro quum ob ingruentem morbum quantocius baptizari vellet, & Thessalonicensem Episcopum ea de causa ad se accersisset, prius ab eo percontatus est, quam ille fidem sectaretur. Quumque respondisset Episcopus, opinionem Arii ad Illyrici usque provincias minime penetrasse, & inductam ab illo novitatem Ecclesias illic sitas decipere nequaquam valuisse: sed eam fidem, quæ initio ab Apostolis tradita, & postea in Concilio Nicæno confirmata est, ab incolis constanter retineri, Imperator ab Ascholio libentissime baptizatus est.*

IX. Ariana hæresis, quā Gothi per Valentem acceperant, neque in Illyricū, neque in Scythiam penetravit.

In Illyricum igitur usque ad Theodosii tempora neque per Constantium & Valentem Imperatores, neque per Gothos Ariana hæresis invaserat. Quinimo in Scythiam ipsam hæc lues penetrare nequivit, quamquam Valens studium omne ad id perpetrandum impendisset: nam Sozomeno teste lib. 6. hist. Eccl. cap. 21. Scythas Episcopus Vetranio in fide Nicæna continuit. *Certe Scythas*, inquit, *hanc ob causam in pristina fide permansisse narrant. Hæc autem provincia multas urbes & vicos continet & castella; Metropolim autem habet Tomesa, urbem magnam & opulentam, ad mare sitam, in sinistro latere Ponti Euxini. Porro vetus illic consuetudo etiamnum manet, ut totius Provinciæ Ecclesias unus tantum regat Episcopus. Per id tempus Ecclesiis illis præerat*, Βρεττανίων, *Vetranio, tunc quum Im-*

Imperator Valens ad urbem Tomes advenit. Qui quum Ecclesiam ejus loci ingressus esset, & , ut solebat, suaderet Episcopo, ut cum Arianis communicaret, Vetranio constanter & libere coram Imperatore loquutus de doctrina fidei Nicænæ, ab eo discessit, & ad aliam Ecclesiam se contulit: quem populus quoque sequutus est. Universa autem fere civitas confluxerat, Imperatoris videndi causa, & quia novi quidpiam eventurum credebatur. At Valens unacum suis derelictus, contumeliam iniquo animo tulit. Quocirca Vetranionem comprehensum, in exilium abduci jubet: nec multo post redeundi ei copiam fecit. Nam quum Scythas, ut opinor, ob exilium Episcopi sui indignantes videret, metuere cæpit, ne quid novarum rerum molirentur. Norat enim eos forti animo præditos esse, & ob situm locorum, utiles ac necessarios esse Imperio Romano, valli instar objectos finitimis Barbaris.

X. Quid Jornandes de Gothis, & Hunnis, & Roxolanis sub Valente.

Jornandes de rebus Geticis cap. 24. quum Gothos quidem post egressum Scanziæ seu Scandinaviæ insulæ sub Filimero quinto eorum Rege in terras Scythicas introisse; Hunnos vero ex veneficarum quarumdam Gothicarum mulierum cum spiritibus immundis congressu exortos narrasset, hæc adjicit. " Tali ergo Hunni stirpe creati, Gothorum finibus „ advenere. Quorum natio sæva, ut Priscus historicus refert, „ in Mæotide palude ulteriorem ripam insedit, venatione „ tantum, nec alio labore experta, nisi quod postquam cre- „ visset in populos, fraudibus & rapinis vicinam gentem con- „ turbavit. Hujus ergo (ut assolent) venatores dum in ul- „ teriori Mæotidis ripa venationes inquirunt, animadver- „ tunt quomodo ex improviso Cerva se illis obtulit, ingres- „ saque palude, nunc progrediens, nunc subsistens, indi- „ cem se viæ tribuit: quam sequuti venatores, paludem „ Mæotidem, quam imperviam ut pelagus existimabant, pe- „ dibus transire. Mox quoque ut Scythica terra ignotis ap- „ paruit, cerva disparuit. Quod credo spiritus illi, unde pro- „ geniem trahunt, ad Scytharum invidiam egere ". Ita bonus (1) Jornandes, utpote ipse Gothus, de Hunnis sentit, Go-

1 Johannes de Thvvrocz in Chronicis Hungarorum pag. 5. cap. 3. „ Jordanus, et quidam alii, Hunnos ab incubis dæmonibus & quibusdam „ mulieribus originem sumpsisse dixere. Invidia auctrice Jordanus hac duci- „ tur sententia. Nam quum Gothorum de genere, quos Hungari propriis „ ex-

Gothorum suorum ejectoribus. Pergit narrans Hunnorum in Ostrogothos Scythicos, hoc est, in Gothos orientalis plagæ in Scythia incolas, expeditionem, ubi & de Ermanarici Gothorum Regis cæde, quæ contigit, tum ob eam Hunnorum irruptionem, tum ob vulnus acceptum a quibusdam *Rhoxolanis*, de quibus hæc habet: " Ermanaricus Rex Gotho-
„ rum, licet (ut superius retulimus) multarum gentium ex-
„ titerit triumphator, de Hunnorum tamen adventu, dum
„ cogitat, *Roxolanorum* (2) gens infida, quæ tunc inter alias
„ illi famulatum exhibebat, tali eum nanciscitur occasione
„ decipere. Dum enim quandam mulierem, *Saniel* nomine
„ ex gente memorata, pro mariti fraudulento discessu, Rex
„ furore commotus, equis ferocibus illigatam, incitatisque
„ cursibus, per diversa divelli præcepisset; fratres ejus Sarus
„ & Ammius, germanæ obitum vindicantes, Ermanarici latus
„ ferro petierunt: quo vulnere saucius, ægram vitam corpo-
„ ris imbecillitate contraxit: quam adversam valetudinem
„ captans Balamir Rex Hunnorum, in Ostrogothas movit
„ procinctum: a quorum societate jam Wesegothæ discessere,
„ quam dudum inter se juncti habebant. Inter hæc Ermana-
„ ricus tam vulneris dolorem, quam etiam incursiones Hun-
„ norum non ferens, grandævus & plenus dierum, centesi-
„ simo decimo anno vitæ suæ defunctus est. Cujus mortis
„ occasio dedit Hunnis prævalere in Gothis illis, quos di-
„ xeramus Orientali plaga sedere, & Ostrogothas nuncupari.
Mox cap. sequenti refert, Vesegothas, Ostrogothis ab Hunnis devictis, a Valente Imperatore Moësiam habitandam obtinuisse, quum Christiani fieri cuperent. " Quo Valens com-
„ perto, mox gratulabundus annuit, quod ultro petere vo-
„ luis-

„ expulere de sedibus, suam ducat originem, progenitorum injuriam præ
„ corde ferens, hoc opprobrio Hunnorum affecisse generationem credi
„ potest.

2 In margine, *Rosomonorum*. Sed legendum: *Roxolanorum*: nam ibi Roxolani erant, ubi et Gothi. Jornandes cap. 12. de rebus Geticis de Dacia antiqua, quæ Gepidia post fuit appellata. " Hanc Gothicam, quam Da-
„ ciam appellavere majores (quæ nunc, ut diximus, Gepidia dicitur:)
„ tunc ab Oriente Roxolani, ab Occasu Tamazites, a Septentrione Sarma-
„ tæ & Basternæ, a Meridie amnis Danubii fluenta terminant. Tamazites
„ a Roxolanis alveo tantum fluvii segregantur ". Qui antiquis *Jazyges*, Jornandi dicuntur *Tamazites*.

„ fuiffet: fufceptofque in Moëfiæ partibus Getas, quafi mu-
„ rum regni fui contra cæteras gentes ftatuit. Et quia tunc
„ Valens Imperator Arianorum perfidia faucius, noftrarum
„ partium omnes Ecclefias obturaffet, fuæ partis fautores ad
„ illos dirigit Prædicatores, qui venientibus rudibus & igna-
„ ris, illico perfidiæ fuæ virus diffundunt. Sic quoque Ve-
„ fegothæ a Valente Imperatore Ariani potius, quam Chri-
„ ftiani effecti. De cætero tam Oftrogothis, quam Gepidis
„ parentibus fuis per affectionis gratiam evangelizantes, hu-
„ jus perfidiæ culturam edocentes, omnem ubique linguæ
„ hujus nationum ad culturam hujus fectæ invitavere. Ipfi
„ quoque (ut dictum eft) Danubium tranfmeantes, Daciam
„ Ripenfem, Moëfiam, Thraciamque, permiffu Principis,
„ infedere". Fame deinde preffi, & a Ducibus Romanorum Lupicino & Maximo peffime habiti, fefe in libertatem vendicantes, commiffo cum Valente Imperatore, qui eos Ariana perfidia infici curaverat, prælio, victoria potiti, Valentem ipfum igni fuppofito concremarunt, & Thracias Daciamque Ripenfem, poft tanti gloriam triumphi, tamquam folum patrium, cœperunt incolere. Hoc ipfum narrat Theophanes ad annum Valentis Imperatoris 1. & 2. Cedrenus edit. Parif. pagin. 312. & 314. & alii paffim.

XI. Sub Theodofio feniore Gothi in Pannonia fedibus fixis pacem cum Romanis colunt.

Sub Theodofio magno, Gothorum divifo exercitu, Fridigernus ad prædandam Theffaliam, Epirum, & Achajam digreffus eft: Alatheus vero, & Safrach cum refiduis copiis Pannoniam petierunt. Quod quum Gratianus Imperator comperiffet, gratia eos muneribufque victurus, & victualia illis concedens, cum ipfis inito fœdere, pacem fecit: idque etiam Theodofius ratum gratumque habuit: quin imo Atanaricum Regem, qui Fridigerno fucceflerat, Conftantinopolim invitavit, ubi eo mortuo, cunctus Gothorum exercitus in fervitio Theodofii Imperatoris perdurans, Romano fe Imperio fubdidit. *Poftquam vero Theodofius, amator pacis gentifque Gothorum, rebus exceffit humanis, cœperunt ejus filii, Arcadius & Honorius, utramque Remp. luxuriofe viventes adnihilare, auxiliariifque fuis, ideft, Gothis, confueta dona fubtrahere.* Quare Gothi, pertæfi otii, Alaricum Regem fibi eligunt, & Italiam invadunt. Hæc Jornandes. Theophanes vero

vero ad ann. Incarn. 370. quo Valens periit: *Parta*, inquit, *victoria*, *& Valente igne sublato*, *elati animis Gotthi Constantinopoli juncta suburbia cœperunt atrociter infestare*: *quibus Mavia Saracenorum regina missum a se Saracenicum exercitum opposuit*; *Domnica quoque Valentis conjux educto in aciem populo*, *ab urbe remote barbaros expulit*. *Hæc ita gesta quum Gratianus Augustus in Pannonia rescivisset*, *quasi suppetias laturus*, *suscepit expeditionem*, *& in Valentis locum Theodosium Augustum Imperatoria chlamyde vestivit*, *& Imperatorem renunciatum ad bellum adversus* Gotthos *misit*. *Scythas porro vernacula ipsorum lingua Gothos nuncupatos*, *Trajanus Patricius in sua historia asserit*. Et ad ann. I. Theodosii. *Ille pietate clarus & de recta fide bene sentiens*, *barbaros Thraciam devastantes profligavit*.

XII. Gepædes & Gothi in Pannonia, & Thracia sub Theodosio Juniore.

Joannes Zonaras in Gratiano Imp. pag. 33. edit. Parif. *Quum autem Scythæ post cladem Valentis elati successu rerum*, *Thraciam finitimaque loca vastarent*, *& coërceri nullo modo possent*, *Theodosium Hispanum* Gratianus *accersit*, *virum fortissimum & religiosissimum*. *Hunc igitur Ducem delectum ablegat contra Barbaros*, *qui prælio victor*, *magnam Scythicæ gentis multitudinem cædit*, *cæteris in fugam conjectis*, *qui vel a victoribus deprehensi*, *vel a sese invicem obtriti perierunt*. *Barbaris igitur illis fere omnibus interfectis*, *Theodosius exercitu illic relicto*, *ipse victoriæ nuncius*, *ad Gratianum tum in Pannonia degentem contendit*; *nec tamen victoriam suam*, *& Barbarorum interitum nuncianti fides habita est*, *cum ob rei gestæ celeritatem*, *tum ob Scytharum summam rei militaris peritiam*. *Quum autem veritatem cognovisset Imperator*, *deque internecione Barbarorum plane constaret*, *viri celeritatem admiratus est*, *& rem bene gestam laudibus prosequutus*. Confer ista cum iis quæ Jornandes de Gratiano & Theodosio perhibet, & videbis hominem genti suæ Gothicæ plus justo faventem. Porro tam Zonaras, quam Theophanes, Gothos hic Scythas vocant, quia e Scythia prodierant. Pergit Theophanes ad annum Incarnat. 431. Theodosii Junioris 31. *Erant ea tempestate Gotthi*, *gentesque quamplurimæ & copiosæ trans Danubium in Hyperboreis regionibus habitantes*, *inter quas præcipuæ quatuor omnino sunt*, *Gotthi*, *Wisigotthi*, *Gepedes*, *& Vandali*, *nullo alio*, *quam nominum appellatione a se invicem discreti*, *& ubique una communi*

muni lingua utentes: omnes alioqui pravas Arii sectantur opiniones. Isti Arcadio & Honorio imperantibus, trajecto Danubio, in Romanæ potestatis solo fixerant sedem. Gepedes quidem, ex quibus demum Longobardi, & Abares divisi sunt, loca ad Singidonem, & Sirmium posita occupaverunt: Wisigothi post illatas ab Alarico clades, Roma devastata, in Galliam secedentes, varias obtinuerunt provincias: Gothi Pannoniam primum adepti, mox nono supra decimum Imperii anno, Theodosio juniore ita permittente, Thraciæ regiones incoluere, & Thracica habitatione per annos octo & quinquaginta protracta, Occidentalis tandem Imperii facti sunt domini. Vandali demum Alanis & Germanis, Francos nunc istos vocant, sibi ascitis, Rheno flumine trajecto, Duce Godigisclo, in Hispania, quæ ab Hesperio Oceano prima regio est, sedem posuerunt. Hoc ipsum Procopius antea scripserat lib. 1. de Bello Vandalico cap. 2. inquiens: *Imperium occidentale tenente Honorio, ditionem ejus invasere Barbari. Quinam ii fuerint, & qua illud via perfecerint, mox declarabo. Plurimæ quidem superioribus temporibus, hodieque sunt nationes Gotthicæ; sed inter illas Gotthi, Vandali, Visigotthi, & Gepedes, cùm numero, tùm dignitate præstant. Olim Sauromatæ dicebantur, ac Melanchlæni: quidam etiam Getarum nomen ipsis tribuerunt. Vocabulis quidem omnes, ut dictum est; nulla vero re præterea inter se differunt. Cutis omnibus candida, flava cæsaries, corpus procerum, facies liberalis, eædem leges, eadem sacra, Ariana scilicet, una demum lingua, quam Gotthicam vocamus: ita ut ad unam universos gentem pertinuisse quondam, ac suorum deinde Ducum nominibus discretos fuisse existimem. Antiquæ eorum sedes trans flumen Istrum. Et Gepædes Singedonem ac Sirmium cum vicino tractu, qua cis, qua ultra fluvium Istrum, ubi etiamnum habitant, occuparunt. Quoad cæteros attinet, egressi inde Visigotthi, primum in societatem Arcadii Augusti se contulerunt. At quum apud Barbaros manere nesciat pacta Romanis fides, paulo post ad inferendam utrique Imperatori perniciem converterunt operam, duce Alarico, & incipientes a Thracia, Europam omnem pro terra hostili habuere &c. Gotthi autem trajecto Istro, primum occupaverunt Pannoniam: deinde sedem illis in Thracia Imperator concessit; ibi* non

non diu morati, in Occidentis Imperium involaverunt. Vandali Mæotidis paludis accolæ, fame pressi, ad Germanos, quos hodie Francos nominant, & fluvium Rhenum se receperunt, tractis in societatem Alanis, natione Gotthica; inde Godigiscli ductu in ea parte Hispaniæ, quæ oram habet Imperii Romani primam ab Oceano, sedes fecerunt &c. Eodem Honorio imperante, quid in Illyrico & Dalmatia gestum sit, Sozomenus narrat lib. 9. hist. Eccl. cap. 4. his verbis. *Stilico magister militum Honorii, quum in suspicionem venisset, quod filium suum Eucherium Orientis Imperatorem renunciare vellet, à militibus, qui Ravennæ erant, occiditur. Hic porro jam antea, superstite adhuc Arcadio, quum adversus Duces illius inimicitias suscepisset, utrumque Imperium inter se committere studuerat; quumque Alarico Gothorum Duci dignitatem magistri militum ab Honorio impetravisset, hortatus eum fuerat, ut Illyricum occuparet. Et præmisso Jovia, qui Præfectus Prætorio per Illyricum erat constitutus, se quoque cum legionibus militum Romanorum illuc accursurum promisit, ut eam provinciam sub Honorii ditionem redigeret* (erat enim sub ditione Arcadii Imperatoris Orientis:) *Et Alaricus quidem ex regione Barbarica juxta Dalmatiam & Pannoniam, ubi degebat, assumptis Gothis qui ipsi parebant, in Epirum profectus est. Quumque longo temporis spatio illic subsistisset, re infecta in Italiam rediit. Nam quum ex compacto iter facturus esset in Illyricum, Honorii literis est retentus.* Dalmatia igitur, & Illyricum tunc temporis non Gothis, sed Romanis parebant.

XIII. Attila Hunnorum Rex Gothos suo subjecit imperio.

Theodosio juniore, Marciano, Leone, Zenone, & Anastasio imperantibus, hæc de Gothis perhibentur. Ac primum quidem Attila Hunnorum Rex in Dacia trans Istrum regnabat. Is Attila (ut scribit Jornandes cap. 35.) *patre genitus Mundzucco, cujus fuere germani Octar, & Roas, qui ante Attilam regnum Hunnorum tenuisse narrantur, quamvis non omnino cunctorum:* dum cum fratre Bleba (*al. Bleda*) super Hunnos principaretur, Thracias & Illyricum sæva depopulatione vastabat, omnia castella, & civitates in servitutem redigens, præter Adrianopolim, & Heracleam, quæ quondam Perinthus vocabatur. *Cogitur ergo Theodosius legationem Attilæ mittere*(inquit PaulusDiaconus in historia Miscella lib. 14.) *& sex*

& sex millia librarum ei pro recessu præbens, mille librarum annuum tributum persolvere pollicetur: & mox lib. 15. *Interim Rex* (1) *Hunnorum Attila, dum cum fratre Bleba regnum intra Pannoniam Daciamque gereret, Macedoniam, Moesiamque, & Achajam, utrasque etiam Thracias immanissima rabie, ut dictum est, devastaret, Blebam germanum suum, regnique consortem peremit, ejusque sibi parere populos compulit. Fultus itaque fortissimarum gentium, quas sibi subjugaverat, præsidio, ad occidentale demoliendum Imperium animum intendit, cujus exercitus* (2) *septingentorum millium numero ferebatur*. Et post pauca. *Erant siquidem ejus subjecti dominio Rex ille Gepidarum famosissimus Ardaricus*, Walamir *etiam Gothorum regnator: fortissimæ etiam gentes, Marcomanni, Svevi, Quadi: præterea Heruli, Turcilingi, sive Rugi, cum propriis Regulis, aliæque præter hos barbaræ nationes in finibus Aquilonis commanentes*. Horum omnium Attila superbus imperio, prævidens, non sibi fore tutum, si Gothi, qui intra Gallias morabantur, Romanis jungerentur auxilio, amicum se Gothis simulans, adversum Aurelianos urbem concitus pergit, Regem Visigothorum solicitare nisus, ut pariter cum eo Romanum invadens imperium, æqua sorte possideret. Ad Valentinianum vero Imperatorem legatione missa, pacem simulat, ad ulciscendos Romanos de Gothis, & restituendas Reip. Gallias & Hispanias pergere se dolose denunciat. Sed Imperatorem doli ejus minime latuerunt. Itaque celerrime Theodoricum Visigothorum Regem per Aetium Patricium conveniens, in suæ partis favorem traxit, atque cum eodem Patricio contra Attilam, post vastatam fere omnem Galliam, Aurelianos jam obsidentem direxit. Nec mora congregatis undique bellatoribus Aetius cum Rege Theodorico, & ejus filio Thorismundo, obviam Hunnis fortissime pergit. Ubi conserta pugna, vicere Romani, fugato Attila, & Gothorum Rege interfecto. Attila vero continuo cruentus Italiam petit. Aquilejam captam

1 Rex *Hunnorum Attila* Priscus Rhetor & Sophista in excerptis de Legationibus, quæ hic de Attila narrantur, fusius exequitur edit. Paris pag. 3. & seqq & in histor. Gothica edit. Paris pag. 47. & seq.

2 Jornand. cap 35. *quingentorum millium*.

ptam funditus evertit; Ticinum & Mediolanum excidit. Inde vastatis circumquaque locis, quum Romam quoque pararet irrumpere, Leo magnus Pontifex ad eum accessit, eumque adeo mitem reddidit, ut illico promissa pace firmissima, ultra Danubium, relicta Italia, Pannonias repeteret, ubi continuo rebus humanis (1) excessit; Marciano tunc imperante. Jornandes cap. 49. " De quo id accessit mirabile, ut Marciano Principi Orientis de tam feroci hoste sollicito, in somnis Divinitas adsistens, arcum Attilæ in eadem nocte fractum ostenderet, quasi quod gens ipsa eo telo præsumebat.

XIV

Post Attilæ mortē Gothi a Marciano Imp. diversas sedes obtinent in Pannonia, Dacia, & in parte Illyrici.

Attila mortuo, contentione inter innumeros ejus filios de successione orta, Ardaricus Gepidarum Rex filium Attilæ Ellac in prælio interficit, reliquos filios ad Ponticum usque mare fugat. Marcianus vero Imperator variis Gothis & Gepidis diversas sedes concedit. *Nam Gepidæ* (Jornand. cap. 50.) *Hunnorum sibi sedes viribus vendicantes, totius Daciæ* (2) *fines, velut victores potiti, nihil aliud a Romano Imperio, nisi pacem, & annua solemnia, ut strenui viri, amica pactione postulavere. Quod & libens tunc annuit Imperator, & usque nunc* (3) *consuetum donum est. Gothi vero cernentes Gepidas Hunnorum sedes sibi defendere, Hunnorumque populum suas antiquas sedes occupare, maluerunt a Romano regno terras petere, quam cum discrimine suo invadere alienas, accipientes Pannoniam, quæ in longa porrecta planitie habet ab Oriente Mœsiam superiorem, a Meridie Dalmatiam, ab Occasu Noricum, a Septentrione Danubium. Sauromatæ vero, quos Sarmatas diximus, & Cemandri, & quidam ex Hunnis, in parte Illyrici ad castrum Martenam sedes sibi datas coluere. Ex quo genere fuit Blivilas Dux Pentapolitanus, ejusque germanus Froilas, & nostri temporis Bessa Patricius. Sciri vero, & Satagarii, & cæteri Alanorum cum Duce suo, nomine Candax, Scythiam minorem, inferioremque Mœsiam accepere. Cujus Candacis Alanowamuthis patris mei genitor Peria, id est, meus avus, notarius, quousque Can-*

1 Attilæ interitus ad ann. Chr. 454. ponitur a Marcellino quem sequitur Baronius. At Cassiodorus & Prosper in Chronicis eum moruum scribunt ann. 453. Pagius ad ann. 454. num. 8.

2 *Daciæ*. Hodie *Transilvania* appellatur. Pagius ann. 454 num. IX.

3 i. e. usque ad ann. 552. quo Jornandes librum illum elucubravit. Pagius ann. 454. num. IX.

Candax ipse viveret, fuit; ejusque germanæ filius Gunthigis, qui & Baza dicebatur, Magister militum, filius Andagis, filii Andalæ, de prosapia Amalorum descendens. Ego item, quamvis agrammatus, Jornandes, ante conversionem meam Notarius fui. Rugi vero aliæque nationes nonnullæ, Bizim & Arcadiopolim, ut incolerent, petivere. Hernac quoque junior Attilæ filius, cum suis in extremo minoris Scythiæ sedes delegit; Emmedzur, & Ultzindur consanguinei ejus in Dacia Ripensi. Uto, & Iscalmus, qui ea potiti sunt, multique Hunnorum passim proruentes, tunc se in Romaniam dederunt. Et cap. 51. *Erant siquidem & alii Gothi, qui dicuntur minores, populus immensus, cum suo Pontifice, ipsoque Primate Vulfila, qui eos dicitur & literis instituisse, hodieque sunt in Moesia regione incolentes Nicopolitanam. Ad pedes Hæmi montis gens multa sedit pauper & imbellis, nihil abundans, nisi armento diversi generis pecorum, & pascuis, silvaque lignorum, parum habens tritici, cæterarum specierum est terra fæcunda.* Pergit describens c. 52. varias Ostrogothorum post Attilæ mortem sedes in Pannonia, atque, ut Attilæ filios irruentes propulsarint in eas Scythiæ partes, quas Danubii amnis fluenta prætermeant, quæ lingua sua *Hunnivar*, idest, trajectum Hunnorum, appellant. Quum autem iidem Ostrogothi, quibus Rex Valemir ejusque germani Theodemir & Widemir imperabant, viderent Theodericum Triarii filium, genere quidem Gothum, alia tamen stirpe, non Amala procreatum, omnino florentem cum suis, Romanorumque amicitiis junctum, & annua solennia a Marciano Imperatore consequentem, & se tantum despici; *illico furore commoti, arma arripiunt, & Illyricum pene totum discurrentes, in prædam devastant. Sed statim Imperator animo mutato, ad pristinam recurrit amicitiam; missaque legatione, tam præterita cum instantibus munera tribuit, quam etiam de futuro sine aliqua controversia tribuere compromittit, pacisque obsidem ab eis Theodericum infantulum Theodemiri Regis accepit: qui jam annorum septem incrementa conscendens, octavum intraverat annum.*

Sicque pax firma inter Romanos & Gothos mansit, Leone Imperium capessente, cui Theodericus obses datus fuerat. Interim Gothi videntes non sibi sufficere ea, quæ ab Imperatore accipiebant, solatia, in Satagas, qui interiorem Pan- XV. Gothorum prælia cum Hunnis, Svevis, Sciris, Sarmatis, sub Leone Imp.

& quomodo præter Pannonias, multa etiam in Illyrico loca occuparunt: sed Theodorico eorum Rege in Italiam migrante, Illyricum ad potestatem Romanorum rediit.

noniam possidebant, arma movent; Hunnos autem, qui Duce (1) Dinzione Attilæ filio, fines Pannoniæ prædari cœperant, sic propulsant, ut jam ex illo tempore qui remanserant Hunni, & usque (2) hactenus, Gothorum arma formident. Quiescente vero tandem Hunnorum gente a Gothis, dum Hunnimundus Svevorum Dux ad prædandas Dalmatias transit, & armenta Gothorum in campis errantia prædatur (quia Dalmatiis Svevia vicina erat, nec a Pannoniis multum distabat, præsertim ubi tunc Gothi residebant:) Hunnimundo cum Svevis, vastatis Dalmatiis, ad sua revertente, Theodemirus germanus Valemiri Regis Gothorum, sic vigilavit in eorum transitu, ut intempesta nocte dormientes invaderet ad locum Pelsodis, consertoque inopinato prælio ita eos oppressit, ut etiam ipso Rege Hunnimundo capto, omnem exercitum ejus, qui gladium evasisset, Gothorum subderet servituti. Sed postea reconciliatus cum Svevis, eundem quem ceperat, adoptans sibi filium, remisit cum suis in Sveviam. Is vero immemor paternæ gratiæ, Scirorum gentem incitavit, qui tunc supra Danubium considebant, & cum Gothis pacifice morabantur, quatenus scissi ab eorum fœdere, secumque juncti, in arma prosilirent, gentemque Gothorum invaderent. Tunc Gothi coacti necessitate, ad arma confugiunt: in eo tamen prælio Rex eorum Walemir ex equo dejectus, lanceisque hostium confossus interiit. Gothi vero tam Regis sui mortem, quam suam injuriam a rebellibus exigentes, ita sunt præliati, ut pene de gente Scirorum nemo remanserit: quorum exitium Svevorum Reges Hunnimundus & Alari-

cus

1 In Chronico Paschali ad ann. xi. Leonis Imp Ind. vi. " Dinzirichus
» Attilæ filius ab Anagasto magistro militum Thraciæ cæsus est, cujus ca-
» put allatum est Constantinopolim, dum Circenses agerentur, & per me-
» diam urbis plateam traductum, & ad xylocircum delatum, paloque infi-
xum est ". De Attilæ filiis, *Dengisik*, *Irnac*, & aliis Priscus in excerptis de Legationibus a pag. 44. edit. Paris.

2 Idest, usque ad annum, quo Jornandes suam terminavit historiam de rebus Geticis: terminavit autem anno 552. quum Belisarius Vitigim Gothorum Regem victum, cum Mathasventa uxore, regiisque opibus, Constantinopolim ad Justinianum perduxit. " Et sic famosissimum Regnum
» (ut idem Jornandes cap. 60. inquit) fortissimamque gentem, diuque re-
» gnantem, tandem deinde millesimo & trecentesimo (al. *trigesimo*) anno
» victor gentium diversarum Justinianus Imperator per fidelissimum Con-
» sulem vicit Belisarium.

cus veriti, freti auxilio Sarmatarum, qui cum Beuga & Babai Regibus suis auxiliarii advenissent, ipsasque Scirorum reliquias cum Edica & Wlfo eorum primatibus, habuerunt simul secum tam Gepidas, quam ex genere Rugorum non paucas copias, cæterisque hinc inde collectis, ingentem multitudinem aggregantes, ad amnem Bolliam in Pannoniis castrametati sunt. Gothi tunc Walemire defuncto, ad Theodemir confugerunt: qui Widemire fratre juniore accito, ad arma prosiliens, conserto prælio, superior evasit, adeo ut campus inimicorum corruentium cruore madefactus, ut rubrum pelagus, appareret: de innumera vero multitudine eorum, qui valuerunt evadere, effugati vix ad sua pervenerunt. Post certum vero tempus, instante hiemali frigore, amneque Danubio solite congelato, Theodemir Gothorum Rex pedestrem ducit exercitum, emensoque Danubio, Svevis improvisus a tergo apparuit, & tam Svevorum gentem, quam Alemannorum, qui Svevis juncti erant, vastavit, & pene subegit. Inde quoque victor, ad proprias sedes, idest, Pannonias, revertens, Theodericum filium suum, quem Constantinopoli obsidem dederat, a Leone Imperatore remissum cum magnis muneribus excepit: qui Theodericus octavum decimum agens annum, adscitis satellitibus patris & militibus ad sex millia, cum iis, inscio patre, emenso Danubio, super Babai Sarmatarum Rege discurrit, qui tunc de Camundo Duce Romanorum victoria potitus, superbiæ tumore regnabat, eumque superveniens Theodericus interemit, familiamque & censum deprædans, ad patrem cum victoria repedavit: Singidunum dehinc civitatem, quam ipsi Sarmatæ occupaverant, invadens, non Romanis reddidit, sed suæ subdidit ditioni. At Gothi pertæsi pacis, ad Regem Theodemirum accedentes, orant, quacumque parte vellet, ductaret exercitum. Theodemirus fratrem Widemirum in partem Italiæ mittit, ubi tunc Glycerius regnabat Imperator; ipse vero Orientale Imperium invadit. Widemirus mox ut Italiæ fines attigit, excedens rebus humanis, filium synonymum successorem regni reliquit: quem Glycerius Imperator muneribus datis, de Italia ad Gallias transtulit. Theodemirus autem cum suis transit Saum amnem, Sarmatis militibusque interminans bellum, siquis

ſiquis ei obſtaret : inde Naiſſum primam urbem invadit Illyrici, filioque ſuo Theoderico conſociatus, comites per caſtrum Herculis tranſmittit Ulpianam,qua in deditionem accepta, nonnulla loca Illyrici inacceſſibilia ſibi tunc primum pervia faciunt. Nam Heracliam & Lariſſam civitates Theſſaliæ, primum præda capta, jure bellico potiuntur. Theodemir vero egrediens Naiſitanam urbem, paucis ad cuſtodiam derelictis, ipſe Theſſalonicam petiit. Sed Hilarianus Patricius, qui a Principe directus ibi cum exercitu morabatur, miſſa legatione ad Theodemir Regem, muneribuſque oblatis, ab excidio eum urbis retorquet. Initoque fœdere, Romanus ductor cum Gothis, loca eis jam ſponte quæ incolerent, tradidit, id eſt, Cerapallas, Ecopam, Medianam, Petinam, Beream, & alia quæ *Suith* vocantur: ubi Gothi cum Rege ſuo armis depoſitis, compoſita pace quieſcunt. Nec diu poſt Rex Theodemirus obiit. Theodericum vero genti ſuæ Regem ordinatum audiens Imperator Zeno, Conſtantinopolim (1) evocatum, in filium adoptat, Conſulatu & equeſtri ſtatua donatum. At ille Zenonis Imperio fœdere ſociatus, dum ipſe in urbe bonis omnibus frueretur, gentemque ſuam in Illyrico, ut dictum eſt, reſidentem, non omnino idoneam aut refertam audiret, elegit potius ſolito more gentis ſuæ labore quærere victum, quam ipſe otioſe frui regni Romani bonis, & gentem ſuam mediocriter victitare. Quare petita obtentaque a Zenone venia, in Italiam cum Gothis ſuis pergens, tertio ingreſſus ſui in Italiam anno, Odoacre victo interfectoque, privatum habitum gentiſque ſuæ veſtitum deponens, Zenone conſulto, inſignia regia, quaſi jam Gothorum Romanorumque Rex, aſſumpſit.

XVI. Hunni & Gothi a Theodoſio Jun. uſque ad Zenonem, in Dalmatiam quidem & Illyricum excurſiones fecerunt; non tamen eas provincias poſſederunt.

Hactenus ex Jornande de Gothis a Theodoſio Juniore, uſque ad Zenonis Imperatoris & Theoderici Regis tempora : ſub quibus, ut dictum eſt, tam Hunni, quam Gothi, ad Illyricum & Dalmatiam quod ſpectat, excurſiones quidem feciſſe dicuntur, non tamen regiones illas poſſediſſe, quæ Romanis ſemper paruerunt Imperatoribus: adeo ut Zonara teſte edit.

1 Apud Jornandem cap. 57. dicitur Theodericus „ Oſtrogothorum Rex „ a Zenone Imp. Romam evocatus „. Utique in Romam novam, non in ſeniorem.

edit. Parif. pag. 46. Marcianus Imperator ubi primum inauguratus eſt, *Tatianum Præfectum urbis creaſſe, ac Julio Illyricam provinciam tradidiſſe* legatur: Glycerius autem Occidentis Imperator, a Nepote, poſt quintum Imperii annum, exturbatus, Ἐπίσκοπος Ῥωμαίων ἐς Σαλῶνας πόλιν Δαλματίας, *Romanorum Epiſcopus apud Salonas Dalmatiæ urbem ſit deſignatus*, Evagrio teſte lib.2. hiſt. Eccl. cap.16. qui addit lib.3. cap.2. eodem Zenone Imperium ineunte, *multitudinem Hunnorum, qui olim vocabantur Maſſagetæ, in Thraciam incurſionem feciſſe, & Danubium trajeciſſe, nemine prohibente*. Hoc ipſum narrat Cedrenus edit. Pariſ. pag.351. *Hujus primo anno, ipſis imperii ejus principiis, in Meſopotamiam Saraceni, in Thraciam Hunni incurſiones fecerunt, quum peſſime Rempublicam Imperator ille corrumperet, voluptatibuſque & rebus abſurdis eſſet deditus*.

XVII. *Murus longus ab Anaſtaſio Imp extructus ad arcendas Barbarorum excurſiones.*

Ob iſtas Barbarorum incurſiones, compulſus eſt Anaſtaſius Imperator, qui poſt Zenonem Orientale Imperium tenuit, *Murum*, ut vocant, *Longum* in Thracia ædificare: de quo Evagrius lib.3. cap.38. *Idem porro Imperator opus plane ampliſſimum, & cumprimis memorabile ædificavit, quod* μακρὸν τεῖχος, *Longus Murus appellatur, in Thracia in loco commodo ſitum: quod abeſt Conſtantinopoli ad ſummum ducentis & octoginta ſtadiis. Mare utrumque complectitur ad* (1) *quadringenta & viginti ſtadia, inſtar freti cujuſdam, & urbem ferme inſulam pro peninſula effecit: tranſportatque eos quibus libitum eſt navigare, a Ponto ad Propontidem & mare Thracicum cum ſumma ſecuritate: barbaros denique, qui ex Ponto Euxino, & Colchide, & Mæotide palude, excurſiones faciunt, quique ex locis ultra Caucaſum, & qui ex Europa erumpunt, arcet repellitque*. Zonaras in Anaſtaſio pag. 58. edit. Pariſ. *Idem Anaſtaſius Longum Murum condidit a magno mari ad Selybriam uſque pertingentem; ob Myſorum ſive Bulgarorum, & Scytarum incurſiones*. Nam præter Hunnos, qui cauſam Muri Longi extruendi Anaſtaſio dederunt, Bulgari etiam, eo regnante, primum in Thraciam irruperunt: de quibus idem Zonaras pag. 55. *Circa hæc tempora fertur gens Bulgarorum ignota prius, in Illyricum & Thraciam im*,

1 Ἐπὶ σταδίους εἴκοσι καὶ τετρακοσίους. Male in Chriſtophorſoni editione *ad quadraginta & viginti ſtadia*.

impressionem fecisse. Et mox pag.56. *Quum Bulgari denuo in Illyricum impressionem fecissent, quidam ex Romanis Tribunis se illis cum suis legionibus opposuerunt, turpiterque victi sunt, ac paucis exceptis, caesi omnes, quum illi quibusdam incantationibus & praestigiis usi essent*. De Bulgaris postea sermo erit. Hic tamen notandum eorum mentionem longe ante haec tempora fieri apud Paulum Diaconum, qui lib. 1. de Gestis Langobardor. cap. 16. scribit, quomodo Bulgares noctu super castra Langobardorum irruentes, Agelmundum primum eorum Regem interfecerunt, & filium ejus captivum duxerunt: & cap. seq. narrat, quomodo Lamissio secundus Rex effectus est, & Bulgaros superavit. Id factum oportet circa ann. 400. nam sub Gedeoch, quinto Langobardorum Rege, refertur commissum inter Odoacrem & Feletheum praelium, quod ad ann. Chr. 487. consignatur.

XVIII. Locus Cedreni expenditur de Hunno Illyrici, & Gepida Sirmii Regibus.

Quae sub Justiniano a Gothis gesta sunt ex Procopio supra enarravimus cap. 6. n. x. pag. 326. Hoc imperante, si Cedreno fides est adhibenda, audiri primum coepit Hunnorum in Illyrico Rex: sic enim Cedrenus scribit pag. 371. *Anno duodecimo* (Justiniani) *Bulgari in Mysiam eruperunt, agroque vastato milites interfecerunt. Hoc quum inaudivisset*, ὁ τῆ Ἰλλυρικῆ βασιλεὺς Ἄκουμ ὁ Οὖννος, *Acumus Hunnus Illyrici Rex, contra eos cum copiis egressus, Romanorum se exercitui conjunxit, magnamque Bulgarorum stragem edidit. Victorem inde securum alii Bulgari adorti sunt, magnaque caede affecerunt: capitibusque, & ipso Acumo potiti, in suam reversi sunt ditionem*. Et mox. *Anno decimo tertio Romanis se conjunxit Mundus Gepida natione, filius Giesmi*, ῥὴξ τῆ Σιρμίου, *Rex Sirmii. Quem Imperator humanissime cum filio ejus tractatum*, ποιήσας τε αὐτὸν στρατηλάτην τῆ Ἰλλυρικῆ, *Illyricoque praefectum, dimisit. Ei in Illyricum venienti multitudo Bulgarorum occurrit, quos ille devicit, melioremque captivorum partem Constantinopolim misit: qui ab Imperatore per Armeniam, Lazicam, & alias regiones sunt dispersi. Exinde alta pax in Thracia fuit, quum porro Hunni Danubium transire non auderent*. Haec Cedrenus. Verum Theophanes, ex quo Cedrenus ista hausit, *Magistrum militiae per Illyricum* vocat quem Cedrenus *Regis* titulo inepte exornat. Sic autem scribit in Chronographia ad annum Justiniani 12. *Hoc anno* Bul-

Bulgari Reges duo cum Bulgarorum innumera multitudine & Drungo in Scythiam & Mysiam, militiæ Magistrum in Mysia Justino, & in Scythia Baudario agente, arma moverunt. Isti Bulgaris in adversum progressi, commiserunt prælium, in quo Justinus militiæ Magister cecidit, in cujus locum Constantinus Florentii filius suffectus est: & ad partes usque Thraciæ irruperunt Bulgari. In eos autem Acum, patria Hunnus, quem e sacro fonte suscepit Imperator, per Illyricum militiæ Magister, expeditionem suscepit. Igitur Romani Bulgaros undique suis copiis interclusos ferro cædentes, innumeram ex eis multitudinem prostraverunt, prædam omnem abegerunt, sublatisque Regibus eorum duobus, præclaram sua virtute tulerunt victoriam. E pugna revertentibus ac lætis alii Bulgari occurrerunt, & Constantinum, Acum, & Godillum fugientes, soco velut reste interceperunt. Godillas quidem soco sicæ opera rescisso effugit: Constantinus autem cum Acum vivus comprehensus est. Constantinus certe nummorum mille pretio redemptus, Constantinopolim rediit: Acumo vero retento cum cæteris captivis, ad proprios lares remearunt. Et ad annum XIII. *Hoc anno Mundus e Gepedibus suum genus trahens, Giesmi filius, qui post patris obitum ad avunculum ex matre Sirmii Regem, accessit, in Romanorum partes transiit. Eo cognito, Romæ Rex Theudericus Legatos ad eum misit; quorum verbis ille suasus, ad Theudericum profectus, cum eo moratus est, armorum ejus socius factus. Theuderico fatis functo, ad Danubium flumen venit, & ab Imperatore Justiniano Imperii subditum se deinceps haberi postulavit. Quin etiam Constantinopolim accessit, quem Imperator unacum filio maximis muneribus donatum, & Illyrici magistrum militiæ renunciatum, a se dimisit. Illyricum versus iter agenti, & jam proximo, Bulgarorum manus innumera præclusit iter: ipse nihilominus viam ferro aperuit, & irruens in adversos, delevit omnes. Selectos vero ex captivis Duces cum aliis pluribus Constantinopolim misit, quos publicis affectos ludibriis per circum traduxerunt. Exinde profunda pax per Thraciam acta, Unnis Danubium trajicere nusquam amplius ausis. Porro Bulgarorum captivos in Armeniam & Lazicen misit Imperator, & in militares numeros retulit.* Ex his colligitur primo, per Scythiam, Mysiam, & Illyricum, anno Chr. 538. & 539 hoc est Justiniani 12. & 13. magistros

militum ab eodem Imperatore creatos fuisse Baudurium, Justinum, & Acumum: Justino autem cæso, & Acumo in captivitatem abducto, subrogatos Constantinum, & Mundum: adeoque a Cedreno Acumum perperam vocari *Illyrici Regem*, quum Illyrici tantum magister militum esset. Secundo per eadem tempora non in Scythia, neque in Mysia, aut Illyrico, sed Sirmii in Pannonia Gepidis regem præfuisse, Mundi antedicti ex matre avunculum. Tertio, Bulgaros qui eo tempore in Scythiam, Mysiam, & Illyricum irruperant, a Theophane, Cedreno, aliisque, in censu Hunnorum, hoc est, Sclavorum, habitos fuisse: atque idcirco iis deletis, ait Theophanes: *Exinde profunda pax per Thraciam acta, Unnis Danubium trajicere nusquam amplius ausis.* Ausi sunt tamen paucis post annis usque ad suburbana Byzantii progredi, nimirum anno Justiniani 32. Chr. 558. Theophane teste: *Hoc etiam anno Unni & Sclavi cum maximis copiis in Thraciam irruentes, eam bello vastaverunt, multosque homines vel occiderunt, vel in captivitatem abduxerunt; sed & Sergium militiæ magistrum Bacchi senioris filium, & Ederman Ducem, Calepodii clarissimi Cubicularii & Præpositi filium ceperunt. Quumque partes quasdam muri Anastasiani terræmotibus collapsas reperissent, per eas ingressi, in potestatem suam redegerunt loca ad Drypiam, Nymphas, & Chittus sita.* Cætera vide supra cap. 2. num. 5. pag. 206. Finis: *His auditis barbari, missis Legatis, petiverunt, ut sibi reditus tuto permitteretur, & Danubium trajicerent. Misit ergo Imperator Justinum nepotem suum & Curopalatem, eosque dimisit incolumes.*

CAPUT IX.

Slavi & Abares in Dalmatia, Illyrico, & Pannonia a Justiniani temporibus usque ad Heraclium Imperatorem.

I. Abares Hunni a Justiniano Imp. in Mysiæ Scythiæque partibus sedes obtinent.

AD ea nunc tempora devenimus, quibus *Abares* a Justiniano postularunt sedes sibi in Scythiæ Mysiæque partibus concedi. Theophanes ad annum Justiniani 31. (h. e. Ch. 557.) *Sub idem tempus gens prorsus insolens atque incognita*, τῶν λεγομένων Ἀβάρων, *Abares ei nomen, Constantinopo-*

nopolim advenit: & ad ejus spectaculum, quod nusquam visi fuissent hujus formæ homines, cuncta urbs effusa est. Comas siquidem a tergo longas admodum tæniis revinctas & implexas gestabant: reliquus licet habitus Unnico simillimus conspiceretur. Illi porro relicta patria regione, in Scythiæ Mysiæque partes se conferentes, ut humanius in iis provinciis admitterentur, ad Justinianum Legatos destinaverunt.

II. Hunnicæ gentes, Abares, Sabiri, Saraguri, Oguri, Unoguri, Acatiri.

Primus, qui *Abarum* mentionem fecerit. Priscus est Rhetor, qui Theodosii junioris ad Attilam Hunnorum Regem Legatus fuit. Is siquidem in excerptis Historiæ pagin.43. edit. Paris. de legatis ad Imperatorem Constantinopolim missis hæc scribit. *Circa id tempus legatos ad orientales Romanos miserunt*, Σαράγουροι, καὶ Οὔρωγοι, καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα ἐκ τῶν οἰκείων ἐθνῶν, Σαβίρων ἐς μάχην σφίσιν ἐληλυθότων, οὓς ἐξήλασαν, Ἄβαροι, μετανάσται γενόμενοι ὑπὸ ἐθνῶν οἰκούντων μὲν τὴν παρωκεανῖτιν αὐτὴν, ὥσπερ καὶ οἱ Σαράγουροι, ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς, πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο, καὶ μάχας πρὸς ἐκείνους πολλὰς συστησάμενοι, τὸ, τε φῦλον κατηγωνίσαντο, καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀφίκοντο τυχεῖν τῆς αὐτῶν βουλόμενοι ἐπιτηδειότητος: *Saraguri, Urogi, & Hunoguri. Hæ gentes propriis sedibus ejectæ, commissa pugna cum Sabiris, quos expulerant Avari, & ipsi quoque exterres facti a populis citeriorem oram maris Oceani habitantibus, quemadmodum & Saraguri, ad novarum sedium comparationem erumpentes, Hunnos Acatiros adorti erant, & conjunctis viribus, multis præliis initis, gentem devicerant, & demum ad Romanos nanciscendæ eorum societatis cupidi, se contulerunt. Itaque Imperator Legatos benigne excepit, & muneribus affectos remisit.* Hunnicæ omnes, quæ hic commemorantur, gentes, sed diversis Ducibus seu Principibus subjectæ. Nam de Sabiris hæc Procopius de bello Persico lib.2.cap.29. *Apud Armenios Pharangii accolas, proxime Tzanicæ fines, oritur fluvius Boas: qui dextra longissime procurrit, a fonte modicus, & cuivis facile superabilis ad id loci, ubi ad dexteram quidem est Iberiæ limes; e regione vero extremus Caucasus. Ibi cum aliæ gentes sedes habent, tum Alani, atque Abasgi, veteres Christianorum ac Romanorum amici: Zecbi præterea, postque hos Hunni cognomento Sabiri.* Et mox de Gu-

Ddd 2 baze:

baze: *Ipse cum omnibus Colchorum copiis extremam Lazicæ oram petiit, ut in custodiam angustiarum pro virili parte incumberet. Idem paulo ante Alanos, & Sabiros in belli societatem induxerat. Hi pacta mercede tercentum pondo auri spoponderant, se non modo Colchidem ab hostili* (Persarum) *injuria tutam servaturos cum Lazis, sed Iberiam etiam ita nudaturos incolis, ut nunquam in posterum inde Persæ possent erumpere*. Et cap. 30. *Tum temporis Justinianus Augustus pactam Sabiris pecuniam, & congiaria Gubazi Lazisque misit. Saberi* & *Sapiri* aliis dicuntur. Stephanus & Orpheus gentem Ponticam esse ajunt; imo Scythiæ Asiaticæ, si Menandro & Agathiæ credimus. *Sabinoros* vocat Suidas in dictione *Abares*, & eos dicit ab Abaribus expulsos. Idem Suidas *Saragurorum* meminit, & ait esse gentem Asiaticam. Henricus Valesius not. in Historiam Prisci Rhetoris pag. 206. ubi legitur, Ἀκατιζίρων ἔθνος, ipse reponit, Ἀκαζίρων, & infra, Κατζίρων truncate: & pag. 40. Ἀκατζίρων. Sed Jordanes in hist. Gothica cap. 5. *Agaziros* nominat: gens est Scythica teste Prisco. Cantoclarus not. in allatum Prisci locum: *Urogi*, inquit, *nescio an Ugori, qui & Ugri, & Ungari: nec enim alibi Urogororum mentio, sed Onogororum, & Hunnogororum, quos eosdem esse puto, Menander & Agathias meminerunt: & ille Tribum Hunnicam, aut potius Turcicam esse ait.* Verum Menander separat Ugoros ab Hunnoguris, quemadmodum & a Saraguris: adeoque etsi omnes Hunnici generis essent, tres tamen fuere Tribus sub diversis Ducibus, quæ commisso cum Sabiris bello, Hunnos Agaziros adortæ, eos devicerunt, quemadmodum idem ipse Menander tradit.

III. Quid Evagrius de Abaribus eorúque patria, unde a Turcis ejecti, ad ripam Danubii consederunt.

Evagrius histor. Eccles. lib. 5. cap. 1. originem Abarum, primamque eorum sub Justiniano irruptionem tradit. Sic enim scribit de Justiniani morbo, quum Justinum cognatum suum ad se accersivit, ut conditionibus inter ipsum, & alterum Justinum Justiniani ex sorore nepotem, quem Imperatorem declaraverat, pactis frueretur. *Quin etiam Justinianus audacia & timiditate, duobus vitiis contrariis, irretitus, primum Justinum cognatum, virum in magna gloria apud omnes, tum ob rerum bellicarum usum, tum ob alia ornamenta, jam circiter Danubium ideo commorantem, ut Abares, ne eo flumine trajecto, in fines Romanorum irrumperent, prohiberet, ad se accersit.*

ἔθνος

ἔθνος δὲ σκυθικὸν οἱ Ἄβαροι τῶν ἁμαξοβίων, *Isti Abari sunt ex gente Scytharum, qui Hamaxobii dicuntur, quique agros ultra Caucasum jacentes accolunt, oriundi. Qui Turcos vicinos suos, ab illis gravibus affecti incommodis, cum omnibus suis fugientes, primum ad Bosporum venerunt: deinde litoribus Euxini Ponti relictis, (ubi multæ gentes barbaricæ habitabant illæ quidem, sed urbes & castella a Romanis incolebantur, atque eo tum nonnulli milites rude donati adventaverant, tum coloniæ erant de Imperatorum sententia deductæ:) recto itinere contenderunt, omnibus Barbaris, qui ante pedes erant usque eo expugnatis, quoad Danubii ad litora pervenirent; unde Legatos miserunt ad Justinianum:* anno scilicet Justiniani 31. uti supra ex Theophane didicimus. Eorumdem Abarum meminit rursus Evagrius lib. 6. cap. 10. sub Mauricio Imperatore, inquiens: *His rebus ita constitutis, Abari bis usque ad locum, qui Longus Murus appellatur, irruptione facta, Singidonem, Anchialum, totam Helladem, & alias præterea civitates & arces expugnant, sibique subjiciunt, omnibus rebus ferro & igne vastatis, idque quum multæ copiæ Romanorum in Oriente versarentur.* Hæc Evagrius.

IV. Alboinus Langobardorum Princeps pugnaturus cum Cunimundo Gepidarum Duce, fædus init cum Abaribus, quorum nominis etymologia ex Paulo Diacono exponitur.

Paulus autem Diaconus non modo plura de Abaris narrat, sed nominis etiam etymologiam prodit. Sic enim scribit lib. 1. de gestis Langobardorum cap. 27. "Obiit interea Turisendus Rex Gepidorum, cui successit Cunimundus in „ Regno. Qui vindicare veteres Gepidorum injurias cupiens, rupto cum Langobardis fœdere, bellum potius, „ quam pacem elegit. Alboin (1) vero *(Langobardorum Rex)* „ cum Avaribus, qui primum Huni, postea a Regis proprii „ nomine Avares appellati sunt, fœdus perpetuum iniit, dehinc ad præparatum a Gepidis bellum profectus est. Qui „ quum adversus eum e diverso properarent, Avares, ut „ cum Alboin statuerant, eorum patriam invaserunt. Tristis „ ad Cunimundum nuncius veniens, invasisse Avares ejus „ terminos edicit. Qui prostratus animo, & utrisque in an- „ gu-

1 Procopio lib. 4. cap. 25. & 26. vocatur, Ἀυδουὶν ὁ λαγγοβαρδῶν ἄρχων, sive ἡγούμενος, *Auduinus Langobardorum Princeps sive Dux*. Verum alius est *Auduinus* pater, qui Langobardos anno 526. in Pannoniam sibi a Justiniano concessam duxit, teste Procopio lib. 3. cap. 33. & 34. alius *Alboinus* Auduini filius, de quo hic sermo.

„ gustiis positus, hortatur tamen suos, primum cum Langobardis confligere. Quos si superare valerent, demum „ Hunnorum exercitum e patria pellerent. Committitur ergo „ prælium, pugnatumque est totis viribus. Langobardi victores effecti sunt, tanta in Gepidos ira sævientes, ut eos „ ad internecionem usque delerent, atque ex copiosa multitudine vix nuncius superesset. In eo prælio Alboin Cunimundum occidit, caputque illius sublatum, ad bibendum „ ex eo proculum fecit. *Et post pauca*. Tunc Langobardi tantam adepti sunt prædam, ut jam ad amplissimas pervenirent divitias. Gepidorum vero genus ita est diminutum, „ ut ex illo jam tempore ultra non habuerint Regem, sed universi qui superesse bello poterant, aut Langobardis subjecti sunt, aut usque hodie Hunis eorum patriam possidentibus, duro imperio subjecti gemant.

V.
Langobardi Abarorum fœderati, ab Alboino ad Narsetem Romanorum Ducem in Italiam adversus Gothos missi.

Pergit Paulus Diaconus enarrans lib. 2. cap. 1. & seqq. quomodo Narses, qui tunc Italiæ præerat, bellum adversus Totilam Gothorum Regem præparans, quum jampridem Langobardos fœderatos haberet, Legatos ad Alboinum direxit, quatenus ei pugnaturo cum Gothis, auxilium ministraret; Alboinus vero electam e suis manum direxit, qui Romanis adversum Gothos suffragium ferrent; qui per maris Adriatici sinum in Italiam transvecti, sociatique Romanis, pugnam inierunt cum Gothis: quibus usque ad internicionem deletis, pariter cum Totila suo Rege, honorati multis muneribus, victores ad propria remearunt; imo a Narsete remissi sunt in patriam, Valeriano ac Damiano nepoti suo eorumque copiis demandata cura, eos ad Romani Imperii limitem deducendi, ut in via ab injuria & maleficio temperarent, uti narrat Procopius lib. 4. cap. 33.

VI.
Primum Langobardorum Gepidarumque in Pannonia prælium, sub Auduino Alboini patre, ejusque causa.

Gesta sunt hæc anno Justiniani 26. h. e. Christi 552. adeoque eversi Gepidarum Regni Epocha, quam Sigebertus ad ann. 547. Pagius vero ad ann. 551. Abbas autem Biclariensis ad annum 571. consignat; recte a Muratorio ad annum circiter Christi 567. collocatur: quam proinde Epocham antecesserit, oportet, altera Langobardorum cum Gepidibus commissa pugna, quam describit Procopius lib. 4. de Bello Gothico cap. 25. his verbis. " Quum Sclavenorum ingens „ mul-

„ multitudo, facta in Illyricum irruptione, infanda perpe-
„ trarent, in eos Justinianus Augustus misit exercitum, cui,
„ præter alios, Germani filii præerant. Hi numero longe
„ hostibus inferiores, obviam illis obsistere non poterant;
„ sic autem subibant a tergo, ut postremos carperent. Mul-
„ tis cæsis, nonnullos cepere vivos, & ad Imperatorem mi-
„ serunt. Nihilo tamen minus grassabantur hi Barbari. Fuit
„ hæc populatio impendio diuturnior; ita ut cadaveribus
„ vias omnes constraverint, & cum infinita captivorum mul-
„ titudine, prædaque omni, quam cuncta vastando colle-
„ gerant, domum redierint, nemine prohibente. Neque
„ enim ad Istri fluminis trajectum illis insidias Romani
„ struere, nec vim ullam afferre poterant: propterea quod
„ a Gepædibus excepti transvehebantur, pacto transmissio-
„ nis pretio non exiguo: quippe aureum staterem unum pen-
„ debant in capita. Ex eo anxius Imperator, quod jam illos
„ inhibere non posset, sive fluvium Istrum transirent, Ro-
„ manum direpturi Imperium, sive hinc repente excederent,
„ hac de causa pacisci cum Gepædibus cupiebat. Interea lo-
„ ci Gepædes, & Langobardi inter se bellum (1) reparabant.
„ Tum Gepædes, nondum accepto nuncio jurati ab Augusto
„ cum Langobardis fœderis, Romanorum vires veriti, ad
„ eorum amicitiam & societatem aspirabant enixe. Quamob-
„ rem missa confestim Byzantium legatione, rogatus Impera-
„ tor, ut cum ipsis quoque fœdus pangeret, extemplo data
„ fide illud percussit, idemque Senatores duodecim jureju-
„ rando firmarunt, petentibus Legatis. Haud multo post,
„ quæ adversum Gepædes Langobardi sociali jure postula-
„ bant, misit auxilia Justinianus Augustus, Gepædes insimu-
„ lans, quod in Romanorum perniciem, post fœdus ictum,
„ Sclavenorum agmen Istrum fluvium transportassent. Copias
„ illas

1 *Bellum reparabant*. Pluries Gepædes inter, & Langobardos instru-
ctum fuisse bellum, auctor est Procopius lib. 3. cap. 34 & lib. 4. cap. 1[?]. &
Paulus Diaconus lib. 1. cap. 23 & cap. 27. qui cap. 21. causam prioris belli hanc
fuisse scribit. “Irruit super Tatonem Langobardorum Regem Wacho filius
„ germani sui Zuchilonis, & eum ab hac luce privavit. Conflixit quoque
„ adversus Wachonem Hildechis filius Tatonis; sed superante Wachone de-
„ victus, ad Gepidos confugit, ibique profugus ad vitæ finem usque per-
„ mansit. Quam ob causam Gepidi cum Langobardis ex tunc inimicitias
„ contraxere.

„ illas ducebant Justinus, ac Justinianus, Germani filii, Aratius, & Suartuas, cui quidem antea Justinianus Principatum Erulorum decreverat: is vero, ut in superioribus libris narravi, eorum qui ex insula Thule venerant rebellione pulsus, ad Imperatorem confugerat, ac subinde creatus fuerat Magister militum in præsenti. E numero Ducum erat Amalafridus vir Gothus, ex filia nepos Amalafridæ sororis Theodorici Regis Gothorum, & filius Hermenefridi Regis Thoringorum. Hunc Amalafridum cum Vittige Byzantium deportatum a Belisario, Romanorum Ducem Imperator creavit, & sororem ejus (1) Auduino Langobardorum Regi collocavit. Illius exercitus nemo ad Langobardos pervenit, nisi Amalafridus cum suis. Nam cæteri in Illyrico ad urbem Ulpianam Imperatoris jussu constiterunt, ob incolarum seditionem, ortam ex Christianorum controversiis de Religione, ut referam in libris, quos de illis conscribam. Ergo Langobardi cum omnibus copiis, & Amalafrido, Gepædum fines ingressi, factos sibi obvios acerrimo fundunt prælio, eorumque, ut perhibent, partem maximam cædunt. Tunc Auduinus Langobardorum Rex, quosdam e suis asseclis Byzantium destinat, lætum cladis hostilis nuncium Justiniano Augusto allaturos; eum simul incusans, quod non ex pacto fœderis affuissent ipsius copiæ, quamvis nuper, (*idest anno* 552.) tot numero Langobardi profecti essent, Narseti in Totilam & Gothos militarem operam navaturi". Hoc itaque Langobardos inter & Gepædes bellum commissum est paulo postquam Langobardi ab Alboino Auduini filio auxiliares Narseti sunt missi: hoc est, paulo post annum 552. quum adhuc staret Gepædum regnum; ac proinde antequam Turisendo Gepidorum Rege defuncto Cunimundus successisset.

VII. Muratorii anachronismus circa Gepidarum & Langobardorum in Pannonia prælium.

Miror, Muratorium, accuratum cæteroquin censorem, non advertisse amanuensium errorem in Procopio, qui hunc Langobardorum Regem cum Amalafrido de Gepidis triumphantem, *Auduinum* pro Alboino vocat; sed magis miror anachronismum ipsius Muratorii, qui in not. ad lib. 1. cap. 23.

1 *Rodelindam* significat Auduini uxorem, & Alboini matrem. Paulus Diaconus lib. 1. cap. 27.

cap.23. Pauli Diaconi num.196. ubi narratur, *commisso Langobardos inter & Gepædes prælio, dum ambæ acies fortiter dimicarent, & neutra alteri cederet, contigisse, ut in ipso certamine, Alboin filius Audoini, & Turismundus Turisindi filius, sibi obvii fierent, quem Alboin spata percutiens, de equo præcipitatum extinxit: cernentes autem Gepidi Regis filium, per quem magna ex parte bellum constiterat, interiisse, mox dissolutis animis fugam ineunt: quos Langobardi insequentes, acriter sternunt, cæsisque quamplurimis, ad detrahenda occisorum spolia revertuntur: quumque peracta Langobardi victoria ad sedes proprias remeassent, Regi suo Audoino suggerunt, ut ejus Alboin conviva fieret, cujus virtute in prælio victoriam cepissent, ut qui patri in periculo, ita & in convivio comes esset*. Miror, inquam, quod hunc Pauli Diaconi locum illustrans Muratorius, de ista, quam Langobardi de Gepædibus retulere, victoria sic scribit: *Imo pluries Gepædes inter & Langobardos instructum fuisse bellum, auctor est citatus Procopius lib. 3. cap. 34. & lib. 4. cap. 18. apud quem res gestæ utriusque gentis ante hanc Langobardorum victoriam hic in supplementum Pauli nostri recensendæ: eaque fortasse non alia fuit, quam quæ ab ipso Procopio narratur lib. 4. cap. 25. cujus ab Auduino lætus nuncius Constantinopolim missus anno Belli Gothici XVII. æræ Christianæ 551*. Atqui hæc victoria a Procopio lib. 4. cap. 25. narrata, non ab Auduino de Gepædibus reportata fuit, sed a filio Alboino post Auduini patris mortem, & postquam idem Alboinus a Justiniano rogatus, lectam e suis Langobardis manum Narseti contra Totilam & Gothos pugnaturo direxit, uti idem Procopius refert, & Paulus Diaconus lib. 2. cap. 1. confirmat: illa vero victoria, quæ a Paulo Diacono lib. 1. cap. 23. describitur, vivente adhuc Auduino relata est, uti ex dictis constat. Doctum virum decepit *Auduini* nomen quod pro Alboino intextu Procopii obrepsit. Sed ad Abares Langobardis fœderatos redeo.

VIII. **Langobardi sub Alboino e Pannonia in Italiam migrantes anno 568, Pannoniam amicis suis Hunnis Abaribus relinquunt.**

Postquam Alboinum Auduino patri successisse, regnumque Gepædum delevisse, atque Narseti copias Langobardorum direxisse scripsisset Paulus Diaconus, de eodem e Pannonia, ubi Langobardi per annos 42. permanserant, in Italiam pro-

properante hæc ſubjungit lib. 2. cap. 7. *Tunc Alboin ſedes proprias, hoc eſt, Pannoniam, amicis ſuis Hunnis contribuit; eo ſcilicet ordine, ut ſi quo tempore Langobardis neceſſe eſſet reverti, ſua rurſus arva repeterent. Igitur Langobardi relicta Pannonia, cum uxoribus & natis omnique ſupellectili Italiam properant poſſeſſuri. Habitaverunt autem in Pannonia annis quadraginta duobus, de qua egreſſi ſunt menſe Aprili per Indictionem primam, alio die poſt ſanctum Paſcha, cujus feſtivitas eo anno, juxta calculi rationem, ipſis Kalendis Aprilibus fuit, quum jam a Domini Incarnatione anni quingenti ſexaginta octo eſſent evoluti.*

IX. Abarum Hunnorum cum Sigeberto Francorum Rege bellum.

Idem Paulus alia de Abaribus ſeu Hunnis ſubnectit, quæ huc congerenda exiſtimo, ut non ſolum cum Græcis Scriptoribus conferantur, ſed etiam ex iis pateat, ubi ſedes ſuas Abares fixerint. Itaque lib.2.cap.10. narrata Chlotarii Francorum Regis morte, ſic ſcribit. *Eo quoque tempore, comperta Hunni, qui & Avares, morte Chlotarii Regis ſuper Sigisbertum ejus filium irruunt. Quibus ille in Turingia occurrens, eos juxta Albim fluvium potentiſſime ſuperavit, eiſdemque petentibus pacem dedit.* Chlotarius Francorum Rex obiit anno Chriſti 561. quemadmodum Pagius ad annum 565. num. 8. ex Mario Aventicenſi in Chron. & ex Aimoino lib. 1. cap. 37. oſtendit. Sigebertus autem ejus filius, in Regno Theoderici, hoc eſt, Francorum, patri ſuccedens, a ſicariis anno 575. occiſus fuit, ut idem Pagius ad annum 579. num.6. demonſtrat: qui tamen quum victoriam ab eodem Sigeberto de Hunnis relatam ſub initium ejus regni ex Hermanno Contracto collocat, a vero aberràſſe mihi videtur: nam Hunni Abares Pannoniam non ante annum 568. tenuerunt: ac proinde ſaltem ad annum 569. ea de ipſis victoria differenda eſt. Hinc & Valeſius emendandus, qui in not. ad hiſtoriam Menandri pag. 215. edit. Pariſ. bellum Hunnicum a Sigeberto feliciter confectum ad ann. Chriſti 567. refert.

X. Abaricum bellum ſub Childeberto Francorum Rege.

Ad Childebertum Sigeberti filium, Francorum Regem, ut puto, ſpectat alterum bellum, quod Paulus Diaconus lib.4. cap.x1. deſcribit, his verbis. " Hiſdem ipſis diebus Bajoarii „ uſque ad duo millia virorum ſuper Sclavos irruunt, ſu-
„ per-

„ perveniente (1) Cacano omnes interficiuntur. Tunc pri-
„ mum caballi ſylvatici & bubali in Italiam delati, Italiæ
„ populis miracula fuerunt. Hac etiam tempeſtate Childe-
„ bertus Rex Francorum, ætatis anno vigeſimo quinto, cum
„ uxore propria, ſicut fertur, vi veneni extinguitur. Huni
„ quoque, qui & Avares dicuntur, a Pannonia in Turin-
„ giam ingreſſi, bella graviſſima cum Francis geſſerunt. Bru-
„ nichildis tunc Regina cum nepotibus adhuc pueris Theu-
„ deberto & Theuderico regebat Gallias, a quibus accepta
„ Huni pecunia revertuntur ad propria". Childebertus anno 575. Sigeberto patri ſucceſſit: Nam Sigeberto a ſicariis occiſo, ut ſcribit Gregorius Turonenſis lib. 5. cap. 1. " Gun-
„ dobaldus Dux apprehenſum Childebertum filium ejus par-
„ vulum furtim abſtulit, ereptumque ab imminente morte,
„ collectiſque gentibus, ſuper quas pater ejus regnum tenue-
„ rat, Regem inſtituit, vix luſtro ætatis uno jam peracto,
„ qui die Dominici Natalis regnare cœpit". Deceſſit autem anno 596. ut liquet ex Epiſt. 58. Libri v. Regiſtri Gregoriani data menſe Julio, Indict. xiv., quæ eo anno ſecundum ſupputationem S. Gregorii exit cum menſe Auguſto. Ea enim Epiſtola Sanctus Pontifex, Theoderico, & Theodeberto fratribus, Regibus Francorum, commendat Auguſtinum ad converſionem gentis Anglorum a ſe miſſum. Quare Childebertus utriuſque Regis pater, jam ante menſem Julium e vivis exceſſerat, & uterque ei ſucceſſerat. Porro ad annum 590. geſtum in Italia bellum inter Childebertum Francorum, & Autharim Langobardorum Reges, narrat Paulus Diaconus lib. 3. cap. 32. & Gregorius Turonenſis lib. 10. cap. 3. ſub annum xv. Childeberti Regis: quo bello oppida Langobardorum, quæ Bojoariæ vicina erant, in Tridentino agro, cladem acceperunt, igne ferroque exciſa, hominibuſque in ſervitutem abſtractis, pene in ſolitudinem redacta. Sed quum Franci per tres menſes Italiam pervagantes, nihil proficerent, neque ſe de inimicis ulciſci poſſent, eo quod ſe in locis commu-

Eee 2

1 *Cacan*, ſeu *Chagan* Vox Hunnica *Regem* ſignificat. Fallitur autem Muratorius, dum not. 154. in lib. 4. cap. 38 Pauli Diaconi, id nomen Proprium Regum [illegible]arum fuiſſe ſcribit Appellativum enim eſt, non Proprium, eoque uſi ſunt Reges Chazarorum, Turcorum, Abarum, aliorumque,

muniſſent firmiſſimis, neque Regem capere, de quo ultio fieret, qui ſe infra Ticinenſes munierat muros, infirmatus aërum intemperantia exercitus, ac fame attritus, redire ad propria deſtinavit. Tum vero Autharius Langobardorum Rex Legatos ad Guntramnum Regem miſit, qui Chidelberti nepos ex fratre erat, ut per ejus nutum pax cum Langobardis firmaretur. Verum dum Legati in Francia morarentur, Rex Autharis apud Ticinum Nonis Septembris, veneno, ut tradunt, accepto, moritur. Agilulfus Taurinatium Dux a Theudelinda Autharii Vidua in Regem gentis Langobardorum electus, pacem a Childeberto obtinuit. Itaque dum Langobardos inter & Francos bellum eſſet, tunc Sclavi cum ſuo Chagano, ideſt Abares, a Langobardis incitati, in Bojoariam irruerunt. Mortuo tamen Childeberto, iterum in Alemaniam impreſſionem fecerunt; ſed pecunia a Brunichilde Regina, Childeberti matre, accepta, ad propria redierunt.

XI. Langobardi Abarū auxiliares, Iſtriam vaſtant, Mauricii tempore.

Agilulfo in Italia regnante, quum bellum inter Abares & Mauricium gereretur, hæc de Abaribus ſcribit Paulus Diaconus lib 4. cap. 21. " Hoc quoque tempore Agilulfus Langobardorum Rex Cacano Regi Avarorum artifices ad faciendas naves mittit, cum quibus idem Cacanus inſulam quandam in Thracia expugnavit. *Et cap.* 25. Hac tempeſtate, Agilulfi legati regreſſi a Cagano, pacem perpetuam cum Avaribus nunciarunt. Legatus quoque Cagani cum eis adveniens, ad Gallias perrexit, denuncians Francorum Regibus, ut ſicut cum Avaribus, ita pacem habeant cum Langobardis. Inter hæc Langobardi cum Avaribus & Sclavis, Iſtriorum fines ingreſſi, univerſa ignibus & rapinis vaſtaverunt. ***Demum** cap.* 27. Igitur Mauricius Auguſtus poſtquam uno & viginti annis rexit imperium, cum filiis Theodoſio, & Tiberio, & Conſtantino, a Phoca, qui fuit ſtrator Priſci Patricii, occiditur. Fuit autem utilis Reipublicæ: nam ſæpe contra hoſtes dimicans, victoriam obtinuit. Huni quoque, qui & Avares appellantur, ejus virtute devicti ſunt ". Bellum a Mauricio contra Chaganum Abarum geſtum, pluribus narrant Theophylactus, Theophanes, Zonaras, Cedrenus, Manaſſes, & auctor Chronici Alexandrini: quum autem illud ab anno I. Mauricii uſque ad XX.

dura-

duraverit, Baronius & Pagius ad ann. 600. ea tantum narrant, quæ tertio ante obitum Mauricii anno contigere. Tunc scilicet Agilulfus Chagano Abarum misit artifices ad faciendas naves, & firmato cum Abaribus fœdere, Langobardi unacum Abaribus & Sclavis in Istriam ingressi, universa vastarunt. Id factum Pagius affirmat non anno Christi 600. sed 599. Quod autem ait Paulus Diaconus, Mauricii virtute Abares fuisse devictos, non usquequaque verum est: uam frequentius ii victores, quam victi fuere: quod & pax inter Romanos & Abares postremo facta demonstrat: quæ a Theophylacto sic describitur: " Ex pacto autem Ister ad Romanorum Abarum-„ que fines dirimendos constituitur, & potestas ejusdem con-„ tra Sclavos trajiciendi conceditur. Præterea denuo vicena „ aureorum millia antea pactis adduntur. Atque hoc sane „ modo bellum inter Abares & Romanos profligatum est.

XII. Abarum in Ducatum Forojulianum impressio.

Pace cum Romanis facta, Abares in Forojulianum Ducatum, rupto cum Langobardis fędere, invadunt anno circiter 610. quo Heraclius imperabat. Paulus Diaconus lib. 4. cap. 38. *circa hæc tempora Rex Avarorum, quem sua lingua Cacanum appellant, cum innumerabili multitudine veniens, Venetiarum fines ingressus est. Huic Gisulfus Forojulianus Dux cum Langobardis, quos habere poterat, audacter occurrit. Sed quamvis forti animositate contra immensam multitudinem bellum cum paucis gereret, undique tamen circumseptus cum omnibus suis pene extinctus est. Uxor vero ejusdem Gisulfi, nomine Romilda, cum Langobardis qui evaserant, sive eorum uxoribus & filiis qui in bello perierant, intra murorum Forojuliani castri munivit septa. Huic erant filii Taso, & Caco, jam adolescentes; Radoaldus vero & Grimoaldus adhuc in puerili ætate erant constituti. Habebat vero & filias quatuor, quarum una Appa, alia Gaila vocabatur; duarum vero nomina non tenemus. Communierant se quoque Langobardi & in reliquis castris, quæ his vicina erant, hoc est, in Cormones, Nemaso, Osopo, Artenia, Reunia, Glemona, vel etiam in Ibligine, cujus positio omnino inexpugnabilis existit. Pari etiam modo & in reliquis castellis, ne Hunis, hoc est, Avaribus præda fierent, se communiere. Avares vero per omnes Forojulianorum fines discurrentes, omnia incendiis & rapinis vastantes, Forojulianum oppidum obsidione clau-*

claudunt, & totis viribus expugnare moliuntur. Horum Rex, idest Cacanus, dum circa muros armatus cum magno equitatu perambularet, ut qua ex parte urbem facilius expugnare posset, inquireret, hunc Romilda de muris prospiciens, quum eum cerneret juvenili ætate florentem, meretrix nefaria concupivit, eique mox per nuncium mandavit, ut sese in matrimonium sumeret, ipsa eidem civitatem cum omnibus qui aderant traderet. Quod Rex Barbarus audiens, eidem, malignitatis dolo, quod mandaverat, se facturum promisit, eamque in matrimonium spopondit accipere. Illa vero nihil morata, portas Forojuliensis castri aperuit, & ad suam cunctorumque qui aderant perniciem hostem introduxit. Ingressi vero Avares cum Rege suo Forum-julii, universa quæ invenire poterant, rapinis diripiunt: ipsumque urbem flammis concremantes, universos quos repererant, captivos abducunt, fallaciter tamen eis promittentes, quod eos, unde digressi fuerant, Pannoniæ in finibus collocarent. Qui quum patriam revertentes, & ad campum, quem sacrum nominant, pervenissent, omnes qui jam in majori ætate constituti erant, Langobardos, perimere gladio statuunt: mulieres vero, & parvulos captivitatis sorte dividunt. Taso vero, & Caco, seu Rodoaldus, filii Gisulfi & Romildæ, quum hanc Avarorum malitiam cognovissent, statim ascensis equis fugam arripiunt. Pergit narrans, Grimoaldum etiam puerulum evasisse: Romildam vero, impiam matrem, pœnas suæ libidinis dedisse; filias vero, quum Avarum libidinem arte ingeniosa elusissent, seseque castas servassent, per diversas regiones venundatas, postremo juxta nobilitatem suam dignis fuisse nuptiis potitas; unam scilicet Alemanorum Regi, alteram Bajoariorum Principi nupsisse. Quumque Taso & Caco ad patriam remeassent, Ducatum Forojulianum regendum suscepisse, suoque tempore *Sclavorum regionem quæ Zellia appellatur* (idest Ciliensem Comitatum vel Zemblynensem, in Pannonia superiore) *usque ad locum qui Medaria dicitur, possedisse: unde usque ad tempora Ratchis Ducis, iidem Sclavi pensionem Forojulianis Ducibus persolverunt.*

XIII. Abares, Slavi dicti, in Beneventanum Ducatum irrumpunt.

Non alii proinde ab Abaribus sunt Slavi illi, quos idem Paulus cap. 46. refert circa ann. 662. *cum multitudine navium*, de Venetiarum finibus solventes, *apud Sipontum*, antiquam Apuliæ urbem ad mare Adriaticum sitam, *castra posuisse, & occul-*

occultas foveas circa castra sua fecisse: quumque Ajo Beneventanus Dux super eos, absentibus Radoaldo & Grimoaldo, venisset, eosque debellare vellet, equus ejus in unam de eisdem foveis cecidit, atque irruentibus super eum Sclavis, simul cum aliquantis viris extinctus est. Quod quum Radoaldo nunciatum esset, cito veniens, eisdem Sclavis propria illorum lingua (1) *loquutus est. Quumque propter hoc segniores ad bellum reddidisset, mox super eos irruens, magnaque strage eos prosternens, & Ajonis mortem ultus est, & de illis finibus eos qui remanserant hostes fugam petere coëgit.* Abares a Porphyrogenito dictos Slavos, supra ostendimus.

Postremo hæc de Abaribus habet Paulus Diaconus, postquam Grimoaldum Langobardorum Regem suppetias filio Romoaldo Beneventanorum Duci adversus Constantem Imperatorem tulisse scripsisset: *Huic Lupo*, inquit lib. 5. cap. 18. & seq., *quando Grimoaldus Beneventum perrexit, suum Palatium commendavit. Qui Lupus dum Rege absente multa insolenter apud Ticinum egisset, quippe quia eum reversurum non æstimaret, revertente Rege, sciens eidem ea quæ non recte gesserat, displicere, Forum-julii petens, contra eundem Regem, suæ nequitiæ conscius, rebellavit. Tunc Grimoaldus nolens civile bellum inter Langobardos excitare, Regi Avarum Cacano mandavit, ut in Forum-julii contra Lupum Ducem cum exercitu veniret, eumque bello protereret. Quod & factum est. Nam veniente Cacano cum magno exercitu in loco, qui Fluvius dicitur, sicut nobis retulerunt seniores viri, qui in ipso bello fuerunt, per tres dies Lupus Dux cum Forojulianis adversus Cacani exercitum confligit. Et prima quidem die validum ejus exercitum, paucis suis vulneratis, prostravit; secunda vero die jam aliquantis e suis vulneratis, & mortuis, pari modo multos ex Avaribus extinxit: tertia vero die jam pluribus ex suis sauciatis, sive peremptis, nihilominus magnum Cacani exercitum delevit, prædamque copiosam invasit. At vero die quarto tantam super se multitudinem conspexerunt venientem, ut vix per fugam evadere possent. Ibi itaque Lupo Duce perempto, reliqui qui remanserant, sese per castella communiunt. Avares vero per omnes eorum fines discurren-*

XIV. Abares Langobardorum auxiliares, adversus Forojulianum Ducem.

1 Vicini etenim Sclavis olim in Forojuliensi Ducatu; unde Beneventum venerant Radoaldus & Grimoaldus, ipsorum linguam ab ipsa puerili ætate didicisse potuerant. *Muratorius*.

rentes, cuncta rapinis invadunt, vel supposito igne comburunt. Qui quum per aliquot dies hoc facerent, a Grimoaldo eis mandatum est, ut jam a devastatione quiescerent. Qui legatos ad Grimoaldum *mittunt, dicentes, Forumjulii se minime relicturos, quam armis propriis conquisissent. Tunc* Grimoaldus *necessitate compulsus, exercitum coadunari praecepit, quatenus Avares de suis finibus exturbaret. In medio itaque campo sua castra contra Avarum hostium componens, quum exercitus partem exiguam haberet, & Cacanus ad eum legatos mitteret, eosdem ipsos quos habebat, diverso habitu, variisque instructos armis, ante oculos legatorum per dies aliquot, quasi novus jugiter exercitus adventaret, frequenter transire fecit. Avarum vero legati dum eundem ipsum exercitum aliis & aliis modis praeterire conspiciunt, immensam Langobardorum multitudinem esse crediderunt. Quibus* Grimoaldus *ita dixit: cum omni, quam vidistis, exercitus multitudine, statim super Cacanum irruam, & Avarum exercitus disperdam, nisi de Forojulianorum finibus velociter exierint. His visis & auditis, Legati Avarorum quum haec suo Regi nunciassent, mox cum omni suo exercitu ad proprium reversus est regnum.* Pergit cap. 22. de Warnefrido, post Lupi caedem, ope Sclavorum, Forojulii Ducatum arripiente: *Sed metuens* Grimoaldi *Regis vires, fugit ad Sclavorum gentem in Carnuntum, quod corrupte vocitant Carantanum. Qui postea cum Sclavis adveniens, quasi Ducatum eorum viribus resumpturus, apud* Nemas *castrum, quod non longe a Forojulii distat, irruentibus super se Forojulianis, extinctus est.* Et cap. 23. *Deinde ordinatus est apud Forum-julii Dux* Wectari, *qui fuit oriundus de Vincentina civitate, vir benignus & populum suaviter regens. Hunc quum audisset Sclavorum gens Ticinum profectum esse, congregata valida multitudine, voluerunt super Forojulianorum castrum irruere. Et venientes castrametati sunt in loco, qui Broxas dicitur, non longe a Forojulii. Secundum divinam autem dispositionem contigit, ut Dux* Wectari *superiori vespere reverteretur a Ticino nescientibus Sclavis. Cujus comites quum ad propria (ut assolet fieri) remeassent, ipse hoc nuncium de Sclavis audiens, cum paucis viris, hoc est, cum vigintiquinque contra eos progressus est. Quem Sclavi cum tam paucis venire conspicientes, irriserunt dicentes, Patriarcham contra se cum Clericis adventare. Qui*

quum

quum ad pontem Natiſonis fluminis, qui ibidem eſt, ubi Sclavi reſidebant, propinquaſſet, caſſidem ſibi de capite auſerens, vultum ſuum Sclavis oſtendit, erat enim calvo capite. Quem dum Sclavi, quia ipſe eſſet Wectari, *cognoviſſent, mox perturbati,* Wectari *adeſſe, clamitant: Deoque eos exterrente, plus de ſuga, quam de prælio cogitant. Tunc ſuper eos* Wectari *cum paucis quos habebat irruens, tanta eos ſtrage proſtravit, ut ex quinque* (1) *millibus viris vix pauci qui evaderent remanerent.*

XV. Alii Abares, & alii Sclavi, quamquam aliquando pro iiſdem habiti.

Hactenus Paulus Diaconus de *Avaribus* deque *Sclavis*: ex quo manifeſtum fit, alios eſſe Langobardos, alios Avares, & alios Sclavos: quamquam non deſunt qui unam gentem cum altera confundunt. Thomas Archidiaconus & auctor Chronici Marulani, Abares vocant *Gothos*, ut ſupra vidimus. In Miſcella quoque Hiſtoria lib. 14. de quatuor Gothici generis populis, *Gothis* ſcilicet, *Viſigothis*, *Gepidis*, & *Vandalis*, nomen tantum, & nihil aliud mutantibus, unaque lingua Gothica ſeu Theotiſca utentibus, qui ſub Arcadio & Honorio Danubium tranſeuntes, locati ſunt in terra Romanorum, hæc leguntur. *Et Gepides quidem, ex quibus* (2) *poſtmodum*

1 Mancum eſſe Pauli noſtri hunc locum potius mihi perſuadeam, quam hæc adeo incredibilia ſcripſiſſe: Vix enim quinque millibus hœdis jugulandis viginti quinque fortiſſimi viri uno impetu ſatis fuiſſent. *Muratorius*. At fieri potuit, ut ipſi ſe Sclavi fugiendo protererent, aut plures aquis fluvii abſorberentur.

2 Cum Gepædibus bellum commiſere Langobardi Abarum ſæderati, eoſque deleverunt. Huc igitur reſpexerit auctor Miſcellæ, quum ait, *ex Gepedibus diviſos Langobardos & Abares*: non quod una eademque gens antea fuerint *Gothi*, Gepedes & Langobardi, & *Hunni* Abares. Cæterum diverſos eſſe, diverſaque lingua uti Gothos & Hunnos, præter jam dicta, colligitur ex Priſco in excerptis de legationibus pag. 67 edit. Pariſ. ubi de Zerchone Mauruſio coram Attila Hunnorum Rege ſtante ſic ſcribit. " Edechon
" Zerchoni perſuaſerat, ut ad Attilam veniret, omnem operam & ſtudium
" pollicitus, quo uxorem recuperaret. Hanc enim, quum illi Bleda ſtuderet, in barbarorum regione acceperat, quam in Scythia, ab Attila ad
" Aëtium dono miſſus, reliquerat. Sed hac ſpe fruſtratus eſt, quia Attilas
" illi ſuccenſuit, quod ad ſua remigraſſet. Itaque tunc arrepta feſtivitatis
" occaſione progreſſus, & forma, & habitu, & pronunciatione, & verbis
" confuſe ab eo prolatis, modo Auſoniorum, modo Hunnorum, modo
" Gothorum linguam intermiſcens, omnes lætitia & hilaritate diffudit, &
" effecit, ut in riſum, qui ſedari & extingui non poterat, prorumperent.
" Sed

divisi sunt Langobardi & Avares, villas quæ sunt circa Singidonem & Sirmium, habitavere. His verbis videtur Miscellæ auctor in ea sententia fuisse, ut existimaret, ex Gepædibus ortos fuisse Langobardos & Avares: quod tamen falsum omnino est: nam Langobardi quidem, ut ex Paulo Diacono lib.1.cap.21. constat, eodem genere, (Gothico scilicet,) ac Gepædes, procreati, cum Gepædibus tamen bellum commiserunt, eo quod Hildechis, qui & Ildisgus, Tatonis filius, superante Wachone devictus, cum Langobardis, qui se ipsi adjunxerant, ac numerosa Sclavenorum manu ad Gepædes se contulit: & cap.2. eodem Paulo teste, eorumdem origo e Germania derivatur, his verbis: *Pari etiam modo & Winilorum, hoc est, Langobardorum gens, quæ postea in Italia feliciter regnavit, a Germanorum populis originem ducens.... ab insula, quæ Scandinavia dicitur, adventavit*. Avares autem & origine, & lingua a Gepædibus esse diversos, idem ipse Paulus diserte docet, dum eos vocat *Hunnos*, & a suo principe dictos *Avares* tradit. Hunnorum autem quamquam una gens sit, quæ olim *Cimmeria* vocabatur; in plures tamen populos divisa, a suis etiam principibus diversa nomina est sortita; ut puta *Hunni, Sabiri, Acatiri, Saraguri, Hunnoguri*, & alii; sed præ cæteris celebres ac potentes *Abares, Cuturguri, Uturguri, Hunnoguri*, & *Turci*.

XVI. Hunni Cuturguri & Uturguri.

Procopius de bello Gothico lib. 4. cap.5. Cuturgurorum & Uturgurorum etymologiam explicat: " Quæ loca, *inquiens*, ,, proxime memoravi, ea colebat olim multitudo ingens ,, Hunnorum, qui tunc Cimmerii vocabantur, unique omnes ,, Regi parebant. Aliquando his quidam præfuit, cui duo erant ,, filii, Uturgur alter nomine, alter Cuturgur. Patre mortuo, regnum inter se ambo partiti, de suo nomine dixere subditos: inde alii Uturguri etiamnum, alii Cuturguri ,, appellantur. Ibi omnes degebant, iisdem plane institutis ,, utentes, nihilque habentes commercii cum populis trans ,, Paludem ejusque fauces habitantibus, quum eas aquas ,, nec

,, Sed Attilas semper eodem vultu omnis mutationis expers, & immotus ,, permansit, neque quicquam facere aut dicere, quod jocum aut hilaritatem præseferret, conspectus est ". Alia igitur erat lingua *Ausoniorum*, hoc est, Latina: alia *Hunnorum*, h.e. Scythica sive Turcica: & alia *Gothorum*, idest Gothica sive Theotisca.

„ nec trajecissent unquam, nec trajici posse existimarent,
„ rem facillimam ideo reformidantes, quod ipsis esset hactenus intentata, neglecto penitus transitu. Ut quis Paludem
„ ejusque meatum superavit, in ipso statim litore antiquas intrat sedesGothorumTetraxitarum". Pergit describens Cimmeriorum in hasce Gothorum sedes trajectum, cerva fugiente, vadumque monstrante, quemadmodum supra ex eodem Procopio num. 1. retulimus. Mox de Cuturguris & Uturguris. " Illis (*Gothis*) partim vita, partim patria expulsis, ut
„ dictum est, regio in potestateHunnorum fuit, atque illicCuturguri accitis liberis & uxoribus consederunt: ubi etiamnum habitant: & quamvis multa singulis annis ab Imperatore dono accipiant, haud tamen absistunt ejus provincias, transito Istro flumine, incursare, Romanorum simul socii, simul hostes. Uturguri cum suo Principe revertentes in patriam, ut eam deinceps tenerent soli, quum ad Paludem Mæotidem accessissent, in Gothos Tetraxitas inciderunt. Ac primo quidem Gothi muniti clypeis, stetere contra, ut impetum prohiberent, cum suis viribus, tum loci firmitate freti. Nam & barbarorum qui in illis partibus degunt, ipsi fortissimi sunt, & Mæotis, ubi in Pontum illabi incipit, quo in loco agebant tunc Tetraxitæ, lunatum sinum efficiens, ac fere undique eos ambiens, eo venientibus unum eumque haud adeo latum aditum dabat. Dein tamen, quum neque Hunni tempus ibi terere vellent, neque hostium multitudini se restituros Gothi sperarent, colloquio habito, convenit, ut permixti una trajicerent, & Gothi fixis in opposita continente sedibus ad litus alvei quo palus influit, ubi hodieque habitant, amici in posterum sociique Uturgurorum, pari cum ipsis jure semper viverent. Sic igitur Gothi isti domicilia ibi collocarunt, & Cuturguris, ut dixi, trans Paludem relictis, soli Uturguri oras patrias retinuerunt, Romanis nihil negotii facessentes. Quum enim non sint eorum accolæ, sed multis interpositis gentibus discludantur, inviti vim ab illis abstinent. Ultra Paludem Mæotidem fluviumque Tanaim, Hunni Cuturguri camporum æquora, ut modo dicebam, longe ac late insederunt. Post a Scythis & Tauris tenetur

Fff 2 „ omnis

„ omnis illa regio, cujus pars etiamnum Taurica dicitur". Et cap. 18. enarrans commissum inter Thorisinum Gepædum, & Auduinum Langobardorum Reges bellum, Gepædes scribit in Romanum Imperium immisisse *Cuturguros*; Justinianum autem *Uturguros* in Cuturguros excitasse. *Quum autem esset opinio laturos opem Langobardis Romanos, ab his timentes sibi Gepædes, Hunnorum aliquos in societatem sibi asciscere statuerunt. Quamobrem legatione missa ad Principes Cuturgurorum, qui cis Paludem Mæotidem habitant, eos rogarunt, ut arma secum in Longobardos caperent. Confestim illi armatorum miserunt duodecim millia, quibus præter alios imperabat Chiniolus, vir bellica laude clarissimus. Gepædes horum barbarorum præcipitem adventum graviter ferentes, quod certaminis tempus nondum appeteret, sed annus adhuc superesset pactis* (cum Rege Langobardorum) *induciis; persuaserunt, ut hoc interim spatio oras incurserent ditionis Imperatoriæ, essetque intempestivæ ipsorum operæ diverticulum illa in Romanos suscepta vis. Et quoniam acribus Romanorum custodiis in Illyrico & Thracia claudebatur Istri fluminis transitus, illi qua oram oppositam spectant, hos Hunnos Istro amne transmissos, in Romanorum sedes induxerunt. Ab iis loca fere omnia vastata sunt: quando Justinianus Augustus hoc consilium iniit. Ad Principes Hunnorum Uturgurorum trans Paludem Mæotidem habitantium, legatione missa, queritur, eosque incusat, quod nihil in Cuturguros moveant, desidia capti injusta: siquidem facinoribus iniquissimis annumeranda eorum est negligentia, qui amicos perire sinunt. Ostendit, Cuturguros vicinos superbo efferri contemptu; & quamvis Byzantio grandem pecuniam quotannis accipiant, nolle tamen a Romanis scelestam vim abstinere, sed eos infestare quotidianis incursibus, ac sine causa diripere. Uturguros autem nihil inde lucri capere, & quum in prædæ partem non vocentur a Cuturguris, Romanis deesse mole habitis, quibuscum veteri eoque arctissimo amicitiæ vinculo juncti sint. Quum hæc Justinianus Augustus Uturguris significasset, ac donando pecuniam revocasset in mentem, quot quantisque ipsos antea affecisset muneribus, demum pervicit, ut Cuturguros residuos bello protinus peterent. Ii vero, Gothorum Tetraxitarum, quorum fines contingunt, adjunctis sibi duodecim millibus, fluvium Tanaim cum omnibus copiis*

copiis trajecere. Ipsis præerat Sandil, singulari prudentia vir, longo exercitus bellorum usu, & animo fortitudineque insigni præditus. Transmisso flumine, cum Cuturguris magno numero occurrentibus manus conferunt. Illis impetum fortissime sustinentibus, diutissime pugnatum est. Tandem Uturguri, versis in fugam hostibus, ingentem fecere stragem, paucis, qua cuique fors effugium dedit, elapsis: quorum captis uxoribus liberisque, domum redierunt. Et cap. 19. *His tunc Barbaris inter se, ut dixi, depugnantibus, prœliique ingravescente periculo, Romanis fortuna mirifice favit. Eorum enim quicumque a Cuturguris in servitutem abstracti fuerunt, quorum numerus ad multas myriadas evasisse fertur, ejus pugnæ beneficio latentes, inde fuga celeri in patriam redierunt, nemine insequente, fructumque ex aliena victoria cepere maximum. Justinianus vero Augustus Aratio Duci ad Chinialum Hunnosque cæteros misso mandavit, ut illis res in ipsorum patria gestas ederet, promptumque ex Romanorum finibus discessum profuso auro persuaderet. Illi, cognita Uturgurorum irruptione, multaque ab Aratio accepta pecunia, pacti sunt, nullam se posthac facturos cædem, neminem abducturos captivum, neque aliud quidquam detrimenti importaturos; sed abscessuros ita, ut se regionis illius incolis amicos præstarent. Convenit etiam, ut si barbari post suum reditum sedes patrias tenere possent, manerent illic, ac datam Romanis fidem usque servarent: sin ibi nequirent consistere, ad Romanos reverterentur, ipsisque attribueret Imperator agros in Thracia, ubi positis domiciliis, perpetuo devincti Romanis fœdere, cum illis regionem sedulo defenderent a quibuslibet barbaris. Jam vero Hunnorum, qui acie victi Uturguros evaserant, duo millia cum liberis atque uxoribus ad Romanos se receperunt. Unus erat ex eorum Ducibus, Sinnio; is, qui jampridem in Africa Belisario adversus Gelimerem & Vandalos militaverat. Ipsos Justinianus Augustus supplices famulatumque offerentes, operam, benignissime accepit, & in Thracia consistere jussit. Hujus rei nuncio exacerbatus Uturgurorum Rex Sandil, iraque incensus, quod ipse quidem Cuturguros ejusdem secum generis homines sedibus patriis exegisset, admissam in Romanos injuriam ulciscendo: illi vero ab Imperatore excepti, jamque soli Romani incolæ, multo suavius viverent; ad Imperatorem Legatos misit, acta exprobraturos,*

turos, nulla ipsis data Epistola: quippe Hunni etiamnum rudes plane sunt literarum, quas ne auribus quidem admittunt, neque eorum pueri in labore literario adolescunt. Quare omnia Regis sui mandata more Barbarico relaturi erant memoriter Legati illi. Hic eorum orationem Procopius refert: mox addit. *Hæc quum dixissent Uturgurorum Legati, eos multis Imperator blanditiis donisque amplissimis delinitos, haud multo post remisit*. Et cap. 27. quum Ildigisalem Langobardum, qui ad Imperatorem confugerat, Byzantio cum Goare Gotho aufugisse narrasset, subjungit, eum adjunctis sibi popularibus, *Cuturguros* illos Hunnos, qui relicta patria, ut supra dictum est, in Thracia consederant Imperatoris permissu, acie vicisse, & Romanos Duces in Illyrico incautos occidisse, tum ad Gepædes se recepisse; Ustrigotthum Gepædem eodem tempore se in fidem contulisse Langobardorum: utrumque autem fraude Regum Thorisini & Auduini, quorum fidei se commiserant, interiisse.

XVII. Corrupta Uturgurorum & Cuturgurorum nomina.

Porro quos Procopius *Cuturguros* & *Uturguros* vocat, aliter ii ab aliis appellantur. Justinus in Legatione ad Persas pag. 54. edit. Paris. " Bajanum Abarorum Ducem voluntas cepit Legatos ad Romanos mittere, qui de fœderibus verba
„ facerent. A Vitaliano etiam sibi aurum dari petiit, ut a
„ prædis agendis per inducias abstineret. At Jebulidas ac-
„ ceptis a Præfecto Illyrici nummis non minus octingentis,
„ ea Bajano tradidit. Præterea Abarorum Dux misit Targi-
„ tem, qui una cum Vitaliano interprete, Imperatori de-
„ nunciarent, ut Sirmium, & pecunias quas οἱ Κυτρίγυροι καὶ
„ οὐτίγυροι, Cutriguri, & Utiguri a Justiniano accipere soli-
„ ti erant, illi traderet; Usdibadum quoque Gepidam: di-
„ cebat enim, & omnes Gepidas in suum jus dominiumque
„ venisse". Latinus interpres non sibi constat: nam hic quidem pro Cutriguris & Utiguris, quemadmodum Græcus textus habet, interpretatur *Controgori*, *&* *Ottrogori*; mox vero *Contigori*, & *Ovittigori*: & paulo inferius; *Cotroguri*, & *Ottiguri*. Menander Protector in Historia de Abaris *Contriguros* appellat pag. 114. edit. Paris. sic enim de Bajano Abarorum Duce scribit. " Itaque jussit dena millia Contrigurorum qui
„ dicebantur Hunni, τῶν Κοντριγύρων λεγομένων οὔννων, traji-
„ cere

„ cere fluvium Saum, & vaſtare Dalmatiam. Ipſe vero cum „ omni ſuo exercitu, tranſmiſſo Iſtro, in finibus Gepidarum „ ſubſtitit..... petebat enim a Romanis ſibi tradi Sirmium „ oppidum, tamquam quod eſſet ſua privata & domeſtica „ poſſeſſio. Et quia ab ipſo res Gepidarum eſſent everſæ, ne- „ que quicquam præteritis annis ex pecuniis quas Juſtinus „ Hunnis quotannis pendebat, acceperant; omnes ſimul „ Targitius perſolvi, & ita in poſterum earum annuas colla- „ tiones valere, & eas Romanos præſtare flagitabat. Usdi- „ badum quoque poſcebat, tanquam qui ſuus captivitatis „ jure & lege eſset". Quæ ſunt a Juſtino in Legatione ad Perſas narrata: Sed hic etiam Latinus interpres *Controguoros* vertit, contra Græci textus fidem.

XVIII. Hunni Cuturguri in Romanam ditionem ſub Juſtiniano invadunt.

Agathias Scholaſticus lib. 5. Hunnicum bellum, quod ſupra ex Procopio deſcripſi, fuſius perſequitur, expreſſis Regum ipſorum nominibus: Zamergano ſcilicet ſeu Zabergano Cutrigurorum, & Sandilcho Utrigurorum: amanuenſium tamen vitio, Cutriguri vocantur, Κοτρίγουροι, Κοτρίγοροι, Κυτρίγουροι: Utriguri vero, οὐτίγοροι, οὐτίγουροι, οὐττίγουροι. Præmittit autem, quæ loca Hunni habitarent, quotuplex Hunnorum gens fuerit, & quo pacto in Europam tranſierint, in hæc verba, pag. 154. edit. Pariſ. " Hunnorum gens olim quidem „ habitavit circa eam Mæotidis paludis partem, quæ ſubſo- „ lanum ventum verſus ſpectat, erantque Tanai magis Se- „ ptentrionales; quemadmodum & aliæ barbaræ nationes „ quotquot intra Imaum montem in Aſia conſederunt. Hi „ vero omnes communiter quidem, σκύθαι καὶ οὖννοι, Scythæ „ & Hunni vocabantur; privatim autem ſecundum nationes, „ nonnulli eorum Κοτρίγοροι, *Cotrigori*, alii οὐτίγοροι, *Utigori*; „ alii vero οὐλτίζουροι, *Ultizuri*, alii etiam Βουρούγουνδοι, (1) „ *Bugurundi*, dicebantur, alii aliter ex patria cuique atque „ uſi-

1 Græc. *Bugurundi*. Agathias Hunnicæ genti accenſet *Burgundos*, ſeu Burgundiones, qui olim populi fuere Germaniæ ſub Vindilis comprehenſi, Plinio, Tacito, & aliis. Erantque primum inter Lygios, Carinos, & Gothones, deinde agros Chattorum & Alemannorum occupavere, poſtea in Galliam Celticam tranſmigrarunt, *Cluverio* teſte: horum pars inter Hunnos videtur conſediſſe, ex Agathia, qui ſcilicet Gothi ſunt dicti.

„ usitata appellatione nominabantur. Multis autem postea „ seculis transierunt in Europam, sive revera a cervo quo- „ dam, ut fama percrebuit, primum ducti; sive alia quapiam „ fortuna usi; & Mæotidem (1) paludem, qua parte in Eu- „ xinum Pontum fertur, quum antea trajici nequaquam „ posse crederetur, tunc certe quocumque tandem modo „ trajicientes, & per aliena vagantes, innumeris damnis in- „ digenas (2) affecerunt, inopinato eos adorti; adeo ut prio- „ ribus habitatoribus ejectis, ipsi illorum ditionem occupa- „ rent, in qua tamen non videbantur diutissime commoraturi „ sed stirpitus quod ajunt perituri. Tunc itaque ὑλτίνζυροί τε „ καὶ Βυγύρυνδοι, Ultinzuri & Bugurundi usque ad Leonem „ Imperatorem, & qui per id tempus erant, Romanos, ce- „ lebres extitere, fortesque sunt habiti; nos vero qui hac „ ætate vivimus (3), neque eos novimus, neque noscemus, „ quod vel deleti fortasse sint, vel quam remotissime hinc se- „ des suas transtulerint. Illo utique anno, quo pestilentia (4) ur- „ bem invasit, reliquæ Hunnorum gentes salvæ adhuc & ma- „ ximi erant nominis. Quum itaque descendissent Hunni in „ loca ad austrum vergentia, non procul a ripa Istri fluminis „ ex animi sui sententia consederunt. Tum itaque vigente „ hieme fluvius ex more vi frigoris congelatus ad imum usque „ va-

1 Recole quæ supra exscripta sunt de Cimmeriorum trajectu ex Procopio, & aliis, belloque cum Gothis commisso.

2 Atqui Gothi, qui a Cimmeriis bello petiti sunt, non indigenæ, sed advenæ erant, e Scandinavia illuc profecti.

3 Vivebat Agathias anno 590.

4 Pestilentia duplex sub Justiniano. Prima grassari cępit ab anno Chr. 542. Ind v. vide Pagium ad ann. 544. num. 5. & 6. Theophanes. *Hoc anno* (secundum Alexandrinos 534. qui Kal. Sept. anno Chr. 541. inchoatus est) *mense Octobri* (imo adulto vere, ut Procopius habet lib. 2. Bell. Pers. cap. 2. .) *Indict. v. mortalitas horrenda Byzantii incubuit*. Ab Ægyptiis orta, Pelusii incolis; indeque Alexandriam, & reliquam Ægyptum pervasit, illac in Palæstinam Ægypto conterminam diffusa, inde totum orbem occupavit: altero demum anno, adulto vere, Byzantium pervenit. Ad eoque mense Octobri anni Chr. 541. in Ægypto cępit, & anno sequente, verē adulto, Byzantium pervenit. Altera Pestis anno 558 Constantinopolim afflixit: de qua Theophanes ad ann. Incarn. secundum Alexandrinos 550. "mense Februa- „ rio mortifera ex bubone Lues in homines, maxime juvenes grassata est; „ adeo ut sepeliendis mortuis non sufficerent vivi: obtinuit vero & invaluit „ a Februario (*anni Chr.* 558.) usque ad mensem Julium". De hac secunda peste loquitur Agathias.

„ vadum ita obduruerat, ut & equestribus copiis transiri „ posset. Ζαμεργὰν δὲ ὁ τῶν Κοτριγούρων Οὔννων ἡγεμὼν, Zamergan vero Hunnorum, qui Cotriguri dicuntur, Dux, „ quum ingentem equitatum per flumen perinde atque per „ continentem traduxisset, facillime in Romanum Imperium „ pervenit: quumque passim vacua ab habitatoribus loca in„ venisset, nihilque ipsi impedimento esset quo minus ad ul„ teriora progrederetur, statim Mysiam & Scythiam trans„ gressus, in Thraciam irrupit. Ibi vero diviso exercitu, al„ teram ejus partem in Græciam misit, qui loca omnia nullis „ præsidiis munita percurreret atque vastaret: alteram vero „ exercitus partem in Chersonesum Thracicam misit. Hujus „ autem Chersonesi, quæ ad orientem solem & euronotum „ ventum vergunt, & ad meridianum usque punctum circa „ Hellespontum porrigitur, circumfluit enim totam prope„ modum, & flexibus litorum una circumagitur, exigua qua„ dam continentis portione, hoc est solis quadraginta stadiis, „ exclusus, quo minus insulam faciat. In hac vero Isthmi „ angustia murus in longum continue ductus est ad utrum„ que mare porrectus; urbesque interius ipsi affixæ sunt, „ Aphrodisia, & Thescos, & Ciberis . . . Tum itaque Zaber„ gan, ὁ Ζαβεργὰν, bona spe elatus, id secum reputabat, si „ muro diruto ad interiora loca penetrasset, facilius se etiam „ mare in potestatem redacturum. Illinc etiam veluti per so„ mnium imaginabatur navium sibi copiam non defuturam; „ quodque trajiceret in Asiam, fretum intermedium angu„ stissimum per se existens, neque asperis fluctibus sulcatum „ facillime transnavigans; quodque statim Abydum infesta„ ret, & quod in ea erat decimarium portorium vastaret. „ His igitur temerariis consiliis incitatus, exercitum in Cher„ sonesum misit, quantum ei negotio conficiendo parem fo„ re existimabat; ipse vero cum equitum millibus septem „ recta Constantinopolim pergens, & agros vastabat, & op„ pidula tentabat, omniaque passim movebat & perturba„ bat. Causa vero hujus expeditionis atque insultus potissi„ ma verissimaque erat, barbarica violentia, & plus haben„ di cupiditas, cui tamen prætextum hostilitatis adversus „ Οὐτιγούρους, *Utiguros*, obtendebat. Sandilchus enim quidam

Ggg „ no-

„ nomine, vir Hunnus, gentis illius Dux erat, benevolus „ tamen in primis & fœderatus Romanis. Quocirca Imperator ipsum benevolentia & honore prosequebatur, & frequentia ad eum dona mittebat. Cotriguri vero, utpote „ similium expertes, sed omnino despecti & manifesto contemptu provocati, hanc sibi expeditionem suscipiendam „ censuerunt, ut & ipsi terribiles dignique, quorum ratio „ haberetur, viderentur, ac tales qui contemptoribus non „ concederent. Hi itaque quum nemo ipsis obsisteret, aut „ propulsaturus obviam iret, atrociter populabundi regionem vastarunt, ingenti præda, maximaque captivorum „ multitudine abducta.... In eam enim miseriam res Romanorum redactæ erant, ut in ipso Regiæ Urbi circumjecto „ agro adeo atrocia mala paterentur a barbaris iisque perpaucis. Sed neque his terminis eorum confidentia fuit circumscripta, sed ulterius progressi, longisque (ita dictis) „ muris facile superatis, munitionibus quæ intus erant appropinquarunt. Romanorum enim exercitus non tanti atque olim sub veteribus Imperatoribus fuerant, permanserant, sed ad minimam quandam portionem redacti, non „ amplius magnitudine Imperii pares erant. Quum enim „ universæ Romanorum vires sexcentis quadraginta quinque millibus constare deberent, ægre tum temporis centum quinquaginta millibus constabant: atque harum quidem copiarum aliæ in Italia erant collocatæ, aliæ in Africa, aliæ in Hispania, aliæ apud Colchos, aliæ apud Alexandri urbem & circa Theben Ægyptiam: consederunt vero paucæ etiam versus Orientales Persarum fines.

XIX. *Uturguri a Justiniano in Cuturguros incitati.*

Pergit enarrans, quod Belisarius delectu paucorum militum facto, eos profligavit, & ad unum quidem cunctos cæcidisset, nisi a Justiniano revocatus in urbem fuisset ob invidiam primorum urbis; cæteri vero Hunni, qui in Chersoneso consederant, a Germano Dorothei filio victi sunt & fugati: Qui vero in Græciam missi erant, nihil memoratu dignum gesserunt, nullo in Isthmum impetu facto, sed ne Thermopylas quidem initio transgressi, quod illas Romanorum præsidia insedissent. *Quocirca etiamsi*, inquit Agathias pag.796., *discedentes, iter Thraciam versus sunt ingressi; ut in ea suæ gen-*

gentis hominibus conjuncti simul deinceps ad sua reverterentur. Zabergan vero, ejusque copiæ non antea se discessuros jactabant, quam ingentem auri vim a Romanis abstulissent, quemadmodum (1) οἱ οὐττίγουροι, Uttiguri; *& captivos, nisi ab eorum propinquis quamprimum redimerentur, confestim jugulaturos sese minabantur. Imperator vero tantum auri eis misit, quantum redimendis captivis suffecturum censebat, & ut pacifici deinceps regione excederent. Barbari itaque cum alios multos restituerunt, tum vero etiam Sergium Bacchi filium Præfectum: captus enim fuerat etiam ipse paulo ante infausta quadam usus fortuna, & inter mancipia censebatur. Atque ita ægre tandem a prædando abstinuerunt, & domum versus iter instituerunt, assumptis secum non multo post etiam iis, qui e Græcia advenerunt. Civibus itaque urbis regiæ hæc pacta parum generosa esse videbantur, imo turpia atque illiberalia . . . . Imperatoris vero mens atque consilium ad aliud quiddam majus respiciebat . . . statuerat enim omni arte allaborandum esse, ut inter se committerentur & colliderentur hostes, atque ita debellarentur.* Quamobrem, dum Zabergan cum suis copiis lentius iter facit, literas Justinianus Augustus misit ad Sandilchum alterum Hunnorum Ducem fœderatum sibi & mercenarium, quibus eum in Cuturguros excitat. *Quæ quum Sandilcho*, ut ait Agathias, *per interpretem essent recitatæ, statim exacerbatus furebat, impotente ira percitus, eoque ipso die ad vindicandam Cutrigurorum in se contumeliam prorupit . . . . motis itaque suis copiis, primum quidem repente hostilia oppida invadit, & habitatoribus inopinato insultu perculsis, magnam mulierum & puerorum vim captivam abduxit. Deinde etiam in eos, qui e Thracia redierant, & recenter Istrum fluvium trajecerant, ex improviso irruit, & quamplurimis cæsis, pecuniam omnem cæteramque prædam iis eripit. Qui vero ex his evasere, quum ægre se ad suos recepissent, reliquisque copiis conjunxissent, aciem adversus hostes instruxerunt. Atque ita deinceps multo tempore in mutuas cædes conversi, inimicitias corroborarunt. Modo enim insultus faciebant prædasque agebant, modo aperta acie decertabant, donec fractis collapsisque*

1 In Latina versione, perperam, *Cutriguri*, tam hic, quam pag. 270. ubi de *Uttiguris* est sermo.

psisque utrinque viribus, penitus subversi deletique fuerunt, adeo ut patriam etiam appellationem amiserint: eoque calamitatis Hunnicæ istæ nationes sunt redactæ, ut si aliqua adhuc eorum pars reliqua sit, sparsim aliis inserviat, & ab illis appellationem acceperit. Adeo utique atroces pœnas præteritæ suæ impietatis luerunt. Absolutissima vero harum nationum eversio atque internecio postmodum accidit; singulaque mihi convenienter, servato quoad ejus fieri poterit temporum consensu, dicentur. Vigente vero adhuc seditione, & Byzantium renunciata, tum demum cognita fuit manifesteque declarata Imperatoris prudentia, & consilii rectitudo, quod nimirum Barbaris se invicem conficientibus, ipse arma non movens vicit omnino consilio in utraque belli inclinatione, & potitus est spe sua. Quum enim laborarent, quotidie domesticis malis occupati, haudquaquam deinceps Romanorum ditionem infestare in animum suum inducebant: sed & ubi terrarum essent, a pluribus fuit ignoratum. Hæc Agathias de Cuturguris & Uturguris Hunnis scribebat anno 593. quos mutuis cladibus sese attrivisse testatur; pollicitus etiam, absolutissimam harum nationum eversionem, servato temporum consensu, se explicaturum: sed vel morte præventus, promissis non stetit; vel alii ab ipso scripti historiarum libri exciderunt. Hoc autem, quod narrat, Cuturguros inter & Uturguros commissum bellum, anno Justiniani 32. Christi 559. accidisse ostendit Labbeus in Protreptico ad Histor. Byzant. pag.38. idque ipsum refert Theophanes ad ann.32. cujus verba supra retuli cap.2.pag.206. ubi *Hunnos* & *Sclavos* vocat eos, qui ab Agathia dicuntur *Cuturguri*, Zabergane Duce in Thraciam irruentes, suburbana etiam Byzantii prædati.

XX. Procopius cum Agathia comparatur quoad Cuturguros & Uturguros.

Quod autem Justiniano instigante Cuturguri & Uturguri mutuis se cladibus confecerint, Procopius etiam a nobis supra laudatus scribit lib.4. cap.18. & seq. aliam tamen indicat ejus belli causam fuisse, & alia Regum Hunnorum nomina, nimirum pro Zabergane *Chinialum*, & pro Sandilcho *Sandilum*. Menander quoque Protector in Historia pag. 132. edit. Paris. *Zabergan* seu *Sabergan* vocat, & *Sandilchum*, his verbis: *Hæc ita gesta sunt* (inter Romanos scilicet ac Persas) *quo tempore οἱ ἀμφὶ τὸν Ζαβεργὰν ὄντοι, Hunni, qui Zabergæ parebant, quum longe ab Imperii Romani finibus fuissent remoti, & Ju-*

& *Justinianus suspicaretur*, ὡς ἐλεύσονται καὶ αὖθις οἱ Κοτράγηροι δῃώσαντες τὰ ἐπὶ Θρᾴκης, *Cotrageros* (1) *iterum Thraciam populationibus vexatum venturos*, ἐγκείμενός τε ἦν τῷ Σανδίλχῳ τῷ τῶν Οὐτιγούρων ἡγεμόνι, *totus in Sandilchum* (2) *Utigurorum Ducem incubuit, quem frequentibus legationibus hortari non destitit, & omni ratione ab eo contendere, ut Zabergam bello lacesseret. Proponebat autem Imperator per Legatos, quos ad Sandilchum mittebat, si Cotrageros debellasset, ad ipsum annuas pecuniarum præstationes, quæ quotannis* τῷ Ζαβέργᾳ, *Sabergæ pendebantur, rediturας esse. Itaque Sandilchus, tametsi necessitudinem sibi cum Romanis esse cuperet, Imperatori significavit, minime sibi pium aut decens fore, omnes suos contribules ad internecionem usque delere. Per hæc, inquiebat, hoc assequeremur, ne superessent qui eadem lingua, atque nos, uterentur, eadem habitatione, eodem vestitu, atque eadem vivendi ratione: denique hi quoque sunt nostri consanguinei, quamvis aliis Ducibus pareant. Nibilominus Justinianus sua imperata valere volebat. Quamobrem Cotrageris, qui illi minime dicto audientes, equum ademit, & hunc, ait, mihi proprium vindicabo, ne habeant, quo vecti & insidentes, Romanis noceant.*

Quod denique ait idem Agathitis, de Cuturguris & Uturguris loquens: " eo calamitatis Hunnicæ istæ nationes " sunt redactæ, ut si aliqua adhuc eorum pars reliqua sit, " sparsim aliis inserviat, & ab illis appellationem acceperit ": & in fine historiæ: " quum laborarent quotidie domesticis " malis occupati, haudquaquam deinceps Romanorum di" tionem infestare in animum suum inducebant; sed & ubi " terrarum essent, a plurimis fuit ignoratum ": hoc, inquam, quod Agathias de duabus illis Hunnicis gentibus scribit, in Justini Legatione ad Persas pag. 154. edit. Paris. declaratur, a Bajano nimirum Abarum Rege utramque eam gentem paulo post Justiniani obitum fuisse subjugatam: sic enim Justino juniori Imperatori Bajanus Abarum Dux per Targitium legatum denunciavit, " ut Sirmium, & pecunias, quas Cuturguri & " Utu-

XXI. Cuturguri & Uturguri, partim Abaribus subjecti, partim Turcorum Regi.

1. Ita in textu Græco. At Latinus Interpres, *Contraguros* reddit.
2. Latinus Interpres male, *Saldichum*.

„ Uturguri a Justiniano accipere soliti erant, quia utramque „ gentem subegerat, illi traderet; Usdibadum quoque Gepi- „ dam: dicebat enim, & omnes Gepidas in suum jus domi- „ niumque venisse, quia eos devicerat." Et mox Targitius Bajani Legatus sic Justinum Augustum est affatus". Etenim „ rursus ad te (*dominium earum rerum, quæ Bajanus tenet*) „ redibit per filium, si ea indulseris, quæ a te petitum venio: „ scilicet Sirmium, & pecunias quotannis, quas dabat Impe- „ rator Justinianus Cutriguris & Utiguris. Nam quum Baja- „ nus hodie dominium sit adeptus harum omnium gentium, „ eorum bona, & Usdibadi quoque Gepidæ, ejus sunt: nec „ enim Usdibadum quisquam negarit effectum esse Bajani „ mancipium". Ex his colligitur, partem Cuturgurorum & Uturgurorum, fuisse Bajano Abarum Regi subjectam. At vero aliam eorum partem suo adhuc paruisse Duci, Turcorum tamen Principum clienti, constat *ex libro octavo* de Legationibus pag. 161. edit. Paris. ubi narratur Valentini secundo Tiberii Cæsaris anno a Romanis ad (1) Turcos Legatio, his verbis. " Ex his omnibus igitur *Valentinus* collegit centum sex „ Turcos, & a Regia urbe olcadibus, quæ celeriores erant, „ solvit ad Sinopem & Chersona (hæc in adverso litore ad so- „ lis ortum est ædificata) & per Apaturos & gentes ad arenosa „ loca sitas, fines Tauricæ percurrit, qua ad meridiem ver- „ git. Inde Valentinus campos, circa quos stagnantes aquæ „ decurrebant, equis perequitavit, & alios plures arundino- „ sos, & arboribus consitos, & palustres locos pertransivit. „ Regionem quoque, quæ dicitur Ἀκκαγάς *Accagas* (est au- „ tem nomen mulieris, quæ in illa Scythis imperabat, suffra- „ gio Anagæi, qui tribui Uttigurorum præerat, regnum ade-

1 Alia est legatio Turcorum ad Justinum, & Justini ad Turcos a Theophane Byzantio narrata, qua Turci, ne Justinus Abaros reciperet, obsecrabant, anno 569 peracta, de qua Pagius ad ann. 566. num. 6 Alia, quæ hic a Menandro refertur ad ann. 2. Tiberii, h.e. Chr. 575. Abbas Biclariensis ad ann. 4. Justini, & 2. Leovigildi Regis (h.e. Ch. 569.) ait: *Justinus Imp. per Tiberium excubitorum Comitem in Thracia bellum genti barbarorum ingerit, & victor Tiberius Constantinopolim redit.* Baronius hanc victoriam de Avaris explicat. Sed Pagius eam commentitiam esse suspicatur, quum in nullo Byzantino scriptore legatur. Quinimo Theophanes, Evagrius, Cedrenus, & alii, quos Pagius ad ann. 574. num. 2. laudat, testantur, Tiberium a Justino in Abares missum, ab iis victum fuisse.

„ adepta, ἀρχούσης τῶν ἀνὰ ἐκείνη Σκυθῶν, χειροτονηθείσης τηνικαῦτα ἐς τοῦτο ὑπὸ Ἀναγαίου, ὃς ἐκράτει τοῦ φύλου τῶν Οὐττιγούρων) & ut breviter dicam, multis & difficillimis itineribus peragratis, ad ea loca pervenerunt, ubi Turxathi (1) Τουρξάνθου bellica spolia & insignia erant constituta. Erat hic unus ex Turcorum Ducibus: etenim omnis Turcorum dominatus in octo Tribus divisus, & unicuique Tribui unus erat sortito præpositus: vetustiori autem Turcorum Monarchæ nomen erat Ἀρσίλας, *Arsilas* (2). Itaque Valentinus ad Turxathum accedens (is enim primus Turcorum Ducum obvius erat illuc venientibus) se una cum illis Romanorum Cæsari gratulari dixit: eo enim ejus rei gratia venisse, ut Turcorum Tribubus nunciaret, jam Tiberium ad Cæsarum potentiam evectum esse. Ad hæc ut non minor inter eos benevolentia esset, & fœdera eadem constarent & valerent, quæ inter (3) Dilzibulum & Justinum Imperatorem per Zemarchum, qui primus ad eos venerat, pacta conventaque fuerant. Dilzibulus enim se Romanorum amicum professus erat, & tam arcta cum Justino necessitudine conjunctus, ut eosdem haberet hostes: hæc ut salva & illæsa manerent, ut erant, quum Romani illic bellum cum Persis gesserunt, postulabat.... Hæc legato dicente, confestim Turxanthus, num, inquit, vos estis illi Romani, qui decem quidem linguis, sed una fraude utimini? Qui apud vos regnat, mihi debitas persolvet pœnas. Dum enim mecum amica verba loquitur, factus est confœderatus (4) Varchonitarum, qui a nostris servis, eorum dominis, (indicabat autem Abaros) defectionem moliti sunt. Οἱ μὲν Οὐαρχωνῖται, ἅτε κατήκοοι Τούρκων, & Varchonitæ quidem, tamquam Turcorum

1 *Turxathi*: al. *Turxanthi*. Latine perperam *Toxandri*. Est autem Turcice, *Turc-chan*, idest *Turcorum Princeps*.

2 Latinus Interpres, male *Arcesilas*. Est enim Turcicum nomen *Arslan*, quod Latine *Leonem* dixeris.

3 Supra pag 152. & seqq. Διζάβουλος, & Ζήμαρχος: hic Cilix, Legatus Justini junioris; ille Turcorum Rex, Romanis fœdere conjunctus. Latinus interpres, *Disabulum* vertit, & pro Zemarcho, perperam habet hic *Zachariam*.

4 *Varchonitarum* Græce Οὐαρχωνιτῶν, vox composita ex οὐάρ, & χουνί. Vide infra apud Theophylactum lib. 7. cap. 27.

„ rum subditi, quum voluero, simulatque in me prosilierint, si meum equitatum conspexerint, flagellum in ipsos immissum aufugient, & in interiora terræ se abdent: si consistere ausi fuerint, cædentur, ut par est, non gladiis, sed formicarum instar conterentur unguibus equitatus nostri, & perimentur: & Varchonitis quidem res sunt in tuto. Vos autem Romani, quid est quod legati, quos ad me mittitis, per Caucasum iter instituunt, & dicitis, alio iter non esse? Id, ut vere dicam, facitis, quo me a vobis invadendis propter itineris difficultatem avertatis. Sed tamen ego eximie scio, qua Danapris fluvius, qua Ister, qua Hebrus fluit & labitur, qua transierunt in Romanorum ditionem Varchonitæ servi nostri, ut ipsam invaderent: neque ego sum nescius vestrarum virium. Omnis enim terra, quæ a primis solis radiis incipit, quæque ultimis solis occidentis finibus terminatur, mihi paret & subest. Vobis, o miseri, ob oculos ponite Alanorum gentem, atque adeo ipsas (1) Unigurorum tribus, τὰ Ἀλανικὰ ἔθνη, ἔτι γε μὴν καὶ τὰ φῦλα τῶν οὐνιγούρων. Hi excellenti fortitudine & audacia præditi licet, & domesticis copiis freti, contra invictam Turcorum gentem acie congressi, nihil quicquam eorum, quæ speraverant, consequuti sunt, & nobis parent, nostrorumque servorum numero habentur.

XXII. A Turcorum Rege devicti Abares, Ephthalitæ, & Oguri, sive Varchonitæ, Hunnicæ gentes.

Hæc a Turcorum Principe cum magno fastu jactata, lucem accipiunt ex iis, quæ Theophylactus Simocatta lib. 7. cap. 7. & seq. narrat de legatione Chagani ad Mauricium Imperatorem missa de suis victoriis: ubi diversas Hunnorum nationes sibi subjectas enumerat. " Æstate hujus anni appetente „ Chaganus (2) in Oriente a Turcis celebratus, legatos ad „ Mauricium Imperatorem mittit, cum Epistola, in qua de „ trium-

1 Ita Græc. Text. οὐνιγούρων. Menander de Abaris pag. 100." Quum igitur Valentinus (a Justiniano legatus ad Abares missus) ad eos profectus esset, & munera præbuisset, & mandata Imperatoria exposuisset; primum quidem οὐνιγούρους εἶτα ζάλους, οὐννικῷ φύλῳ ἐξεπολεμήθησαν, καὶ Σαβίρους δὲ καθεῖλον, Uniguros, Eitazalos, Hunnicam gentem debellarunt, & Sabiros everterunt". Legendum, εἶτα ζάλους, *postea Zalos*. Sunt autem *Zali*, Phthirophagi: *Uniguri* autem iidem ac *Ongori*, *Ogori*, *Hugori*, & *Onogori*, sive *Hungari*. Latinus interpres perperam hic vertit, *Utigonorum tribus*.

2 Hunnice sive Turcice *Chakan*, idest, Rex, Imperator.

„ triumphis suis gloriatur. Inscriptio ad verbum talis erat.
„ Imperatori Romanorum, Chaganus magnus Despota septem
„ gentium, & dominus septem Mundi climatum. Sane Prin-
„ cipem gentis Abdelarum qui aliter (1) Nephthalitæ, τὸν
„ ἐθνάρχην τῶν Ἀβδελῶν, φημὶ δὴ τῶν λεγομένων Νεφθαλιτῶν,
„ bello hic Chaganus subegit, sibique imperium illud vindi-
„ cavit. Ea victoria inflatus, & Stembischada ad armorum
„ societatem adjuncto, Abarum quoque nationem in ditionem
„ suam redegit. Nolim autem quemquam opinari, me hujus
„ temporis res mala fide commemorare, dum sentit, Abaros
„ esse barbaros illos, qui in Europa & Pannonia sedes habent,
„ eoque ante Mauricii tempora advenerunt. Falso enim id
„ nomen barbari Istrum accolentes usurpant. Unde porro &
„ illis genus, infra dicetur. Ergo devictis a Chagano Abaris
„ (sursum enim redeo) alii eorum ad Taugastenses confuge-
„ runt, οἱ μὲν πρὸς τὰς κατέχοντας τὴν Ταυγὰς, παραγίνονται
„ (est autem Taugas Turcorum nobilis colonia, stadiis mille
„ quingentis ab India distans, cujus indigenæ & strenuissimi,
„ & frequentissimi, & præstantia quovis populo in orbe ter-
„ rarum superiores) alii, ἕτεροι τῶν Ἀβάρων, propter amissam
„ libertatem humiliorem sortiti conditionem, πρὸς τὰς λεγο-
„ μένους Μάκρι, ad Mucritas qui dicuntur, Taugastensibus
„ vicinissimos, se contulerunt. Erat hæc gens ad præ-
„ lia ineunda tum propter quotidiana belli exercitia,
„ tum propter tolerantiam in periculis, eximio animorum
„ robore prædita. Aggressus est & aliud facinus Chaganus,

1 *Nephthalitæ*. Procopio *Ephthalitæ* lib. 1. Bell. Persico cap. 3. *Post hæc Rex Persarum Perozes cum Ephthalitis* Hunnis, *quos Albos vocant, de regni finibus aggressus bello contendere, exercitum contra illos florentem duxit. Porro Ephthalitæ & genus & nomen* Hunnorum *participant, licet cum* Hunnis *quos novimus, nullum ipsis commercium intercedat.* Haud *enim eorum confines sunt, neque accolæ: sed Persarum a Septentrione, ubi est* Gorgo *urbs ad oram sita extremam Persidis*. Cætera. Menander de Abaris pag. 106. *Initio quarti anni Imperii Justini Legatio Turcorum Byzantium accessit. Ut enim Turci opibus & potentia creverunt, Sogdoitæ, qui prius quidem Ephthalitarum, tunc vero Turcorum subditi erant &c* Theophanes Byzantius in excerptis Photianis pag. 21. edit Paris. etymologiam nominis tradit. *Ephthalanus Ephthalitarum Rex, a quo & appellationem universum genus traxit, Perozem & Persas quum vicisset, submoti his locis Persæ, rerum vero potiti sunt Ephthalitæ, quos post paulo Turci prælio superantes, his etiam finibus pepulerunt.*

„ καὶ τοὺς Ὀγὼρ ἐχειρώσατο πάντας, & Ogor gentem totam domuit, „ Fuit hæc gens tum numero, tum armorum exercitatione „ validissima. Hi in Oriente ad fluvium (1) Til, Τὶλ, acco- „ lunt, quem Turci Μέλανα, *Nigrum* appellare solent. Οἱ δὲ „ τούτου τοῦ ἔθνους παλαιότατοι ἔξαρχοι Οὐάρ, καὶ Χουννὶ ὠνομάζοντο, „ ejus vetustissimi Principes Var, & Cheunni vocabantur, a „ quibus etiam nonnullæ illarum gentium adeptæ sunt appel- „ lationem, ut (2) Var, & Chunni nominarentur. *Et cap.* 8. „ Justiniano porro Augusto Imperium obtinente, ex hisce „ gentibus Var, & Chunni exigua pars a primævo genere il- „ lo profugiens, in Europam se intulit, qui se Abares, & „ Principem suum Chaganum honoris causa nominarunt. „ Qua vero occasione nomina commutarint, nihil a veritate „ abeuntes explicabimus. Σαρσὴλτ, καὶ Οὐννυγοῦροι, καὶ Σα- „ βῖροι, οὐννικά τε πρὸς τούτοις ἕτερα ἔθνη, Sarselt, & Unnugu- „ ri (3), & Sabiri, & insuper aliæ gentes Hunnicæ, postquam „ partem Var, & Chunni ad loca sua confugientem viderunt, „ ingenti metu perculsæ sunt, quod advenas illos Abaros „ esse suspicarentur. Quocirca securitati consultum cupien- „ tes, donis amplissimis eos coluerunt. Var itaque, & Chun- „ ni, ut perfugium sibi feliciter evenisse animadverterunt, „ errorem sese honorantium non aspernati, Abares dici vo- „ luerunt. Etenim inter gentes Scythicas ingenio omnibus „ antecellere Abares existimantur. Nimirum etiam usque ad „ nostram ætatem (*idest ad annum Christi circiter* 628.) οἱ ψευ- „ δάβαροι, Pseudabares (sic enim magis proprie appellari de- „ bent) generis origine distincti, alii Var, alii Chunni, ve- „ teri nomine dicuntur. Quoniam ergo de Pseudabaris bre- „ viter disseruimus, quæ de historia sequuntur, scribere „ prosequamur. Ogor (4) magna ope debellatis, Colch gen- „ tis

1 *Til*, *Edel*, *Etel*, Tartarice: *Wolga*, Slavice: *Rba*, Græce & Latine.

2 Hinc Varchonitæ supra in Legatione Valentini ad Turcos. Cantocla- rus fallitur, dum Varchonitas esse putat *Aragonitas*.

3 In textu, perperam, Οὐννυγοῦνοι.

4 *Ogor*, *&* *Colch*. In excerptis Photii, mendum irrepsit: nam pro Ὀγὼρ habetur Ἄγαρ ita ut Latinus interpres sic reddiderit: *Ut Agarenorum ad hæc*, *&* *Colchorum gentem*, *trecentorum millium strage ceciderit* Atqui non de Agarenis, idest Arabibus, hic sermo est, sed de *Ogoris* populis Scythiæ Orientalis, Hunnici generis.

„ tis principem Chaganus gladio ſuſtulit. Ex qua gente cæſa
„ bello ter centena millia, ut cadaverum continuata ſeries
„ dierum quatuor viam occuparet. Hunc igitur in modum
„ victoria Chagano inſigniter arridente, civile inter Turcos
„ bellum exarſit. Vir quidam vocabulo Turum, cum Cha-
„ gano cognatione conjunctus, res novans, copias ingentes
„ contraxit, collatiſque cum eo ſignis, ſuperior diſceſſit.
„ Chaganus alios tres Chaganos ſibi per legatos adjungit,
„ quibus nomina propria fuerunt Sparzeugun, Cunaxolan,
„ Tuldich. Univerſis itaque copiis ad Jcar, locum latis in
„ campis ſitum, conſtitutis & inſtructis, adverſariiſque ibi-
„ dem fortiſſime dimicantibus, tyrannus occumbit, ejus ag-
„ men fugæ ſe dat, & Chaganus magna cum cæde ditionem
„ in poteſtatem reducit. Harum victoriarum lætitiam Chaga-
„ nus Mauricio per legatos ſignificavit. *Et paucis interjectis*.
„ Per idem tempus οἱ Ταρνιὰχ καὶ οἱ Κοτζαγηροὶ, καὶ οὗτοι δὲ
„ ἐκ τῶν Οὐὰρ καὶ Χουννὶ, & Tarniach, & Cotzageri (hi po-
„ puli etiam ex Var, & Chunni gentibus erant) a Turcis pro-
„ ſugi, Europam immigrant, & Abaribus Chagano ſubjectis
„ ſe admiſcent. Traditum eſt etiam, Zabender ex Var, &
„ Chunni propagatos. Qui ad Abaros acceſſerunt, eos ad
„ decem millia fuiſſe plane compertum eſt". Pergit deſcri-
bens, Chagani Turcorum Principis fœdus cum Taugaſtenſi-
bus ictum: a Chagano vero Abarum, ruptam cum Roma-
nis pacem, & comparato ingenti Abarum exercitu, Singido-
nis mœnia ab eo diruta, traductum in Dalmatiam exercitum;
urbemque ibi & quadraginta caſtella expugnata; Tomeam
Thraciæ urbem obſeſſam; Driziperam captam, ædem S. Ale-
xandri Martyris incendio abſumptam, ejuſque monumen-
tum argento ornatiſſimum nefarie ſpoliatum, & ſacrum corpus
inde indigniſſime ejectum: poſtremo immiſſa divinitus ſæva pe-
ſtilentia, ſeptem Chagani filiis uno die ſublatis, miſſa ad pla-
candum Chaganum legatione, pacem factam cum hiſce condi-
tionibus: *Poſtridie pace firmata, domum redit, hæc ad verbum eo
ſuccinente: judica Deus inter Mauricium & Chaganum, inter Aba-
ros & Romanos. Accuſabat enim Imperatorem ruptæ pacis, nec
mentiebatur. Revera namque Romani pace male conſervata, &
bello irritato, prædictas ſibi clades accerſebant: etenim principia*

non bona, pernicioso exitu concluduntur. Ex pacto autem Ister ad Romanorum Abarumque fines dirimendos constituitur, & potestas ejusdem contra Sclavos trajiciendi conceditur. Praeterea denuo vicena aureorum millia antea pactis adduntur. Atque hoc sane modo bellum inter Abaros & Romanos profligatum est. Additur & hoc in excerptis Theophylacti de Legationibus ad Romanos pag. 190. *Chaganum scilicet Legatos misisse ad Imperatorem Mauricium de captivis recipiendis: erant ea millia septemdecim cum ducentis: Mauricium autem per tabellarium Prisco mandasse, ut captivos redderet Chagano Abaros.* Sed de his, quae sub Mauricio gesta sunt, postea sermo redibit.

C A P U T X.

Abarum Hunnorum res gestae.

I. Abares Varchonitae, dicti Pseudabares: qui nimirum Pannoniam postea obtinuerunt.

ITaque ex iis, quae supra sunt recitata, colligitur, duplex fuisse Abarum genus: alios nimirum Scythiae Asiaticae accolas supra Sogdianam & Bactrianam, Abares dictos, & Hunnos, quos Chaganus Turcorum devicisse dicitur, quique sub Mauricio Imperatore ab eodem Chagano devicti, perhibentur partim ad Taugas, partim ad Mucri migrasse, nimirum ultra Volgam fluvium ad populos inter orientem & boream sedes habentes perrexisse, & Ogoris, genti Hunnicae ad Til, idest, Etel, seu Volgam habitanti, vicinos fuisse. Alios vero ex primo quidem illo Abarum genere exortos, sed a vetustissimis suis Principibus Var, & Chunni, Varchonitas appellatos, Justiniano imperante (1) in Europam profugientes, sibi ipsis nomen Abarum, & Principi suo titulum Chagani imposuisse. De primis Abaribus loquitur Theophylactus loc. cit. & Valentinus Tiberii Caesaris legatus in Excerptis. Posteriores Abares designat idem Theophylactus, dum eos vocat Pseudabares: deque iis differunt quotquot Scriptores res ab Abaribus in Pannonia, Illyrico, & Dalmatia gestas literis tradunt. Et de his quidem Abaris historiam scripsit Menander Protector inscri-

1 Haec Abarum legatio ad Justinianum refertur a Theophane ad annum ejus Imperii 31. Christi 557. A Victore vero Tununensi ad annum Justiniani 37. Chr. 563.

ſcriptam, *περὶ τῶν Ἀβάρων*, *de Abaris*, ubi primum pag.99. & ſeq. narrat, a Bajano eorum Rege miſſos Legatos ad Juſtinianum Imp. qui nunciarent, Abaros eſſe genus hominum invictum & inexpugnabile, qui ejus omnes hoſtes repellere & funditus extinguere poſſet: illius proinde rationibus valde conducere, cum eis armorum ſocietatem facere, & auxiliarios ſibi habere, qui tamen non alia conditione erga Romanos benevolo futuri eſſent animo, quam ſi donis pretioſis, annuis etiam penſionibus, & fertili regione quam inhabitarent, donarentur. Annuit Imperator, & ſtatim dona ad Legatos miſit, catenas auro variegatas, & lectos, & ſericas veſtes, & alia quamplurima. Quum vero iidem Abarum legati (poſt devictos ab ipſorum Rege Bajano Unnoguros, Zalos, & Sabiros, Huunicam gentem) ab ipſo Juſtiniano poſtulaſſent, ut ſibi liceret circumſpicere terram, in qua eorum gens ſedes & domicilia poneret(habitabant enim tunc temporis trans Iſtrum) Imperator quidem, ut hæc Juſtinus Dux ſibi ſignificavit, apud ſe conſultavit an gentem collocaret in ea terra, ubi prius habitabant (1) *οἱ ἔλουροι* (*δευτέρα δὲ προσαγορεύεται Παιονία*) Eluri (ſecunda (2) Pannonia vocatur). Et Imperator, ſi illis videretur, annuit. Sed Abari Scythia (3) ſibi exeundum non cenſuerunt. Etenim illius deſiderio, quoad ejus fieri poterat, tenebantur. Hoc igitur non ſucceſſit. Verumtamen Juſtinus Dux ſignificavit Imperatori, Abaros aliud in ore habere, & aliud ſentire: eos fraudi ſuæ obtendere ſermones officio plenos, dum Iſtrum trajiciant: quem tamen ſimul atque trajecerint, nihil eſſe illis deliberatius, quam omnibus copiis in bellum erumpere. Quare ejuſdem Juſtini monitu, Imperator Legatos quamdiu potuit, Byzantii retinuit: nec enim Abari Iſtrum tranſmiſſuri erant, priuſquam legati dimitterentur. Ubi igitur

1 *Eluri*. Ita Græci vocant Herulos, Gothicam gentem.

2 *Pannonia*. Græcis dicta *Pæonia*.

3 *Scythia*. Non quidem Aſiatica, ſed ea Moeſiæ inferioris pars eſt, quæ inter Pontum, Iſtri oſtia, & Hæmum montem ſita, etiam *Pontus* dicta fuit, ut urbs *Tomi*, Metropolis Ponti in nummo Caracallæ vocatur: poſteriori ævo provincia heic nova conſtituta, & Thraciæ adjecta fuit, quæ *Scythia* a Scythis & Getis incolis appellabatur, licet maritimæ pleræque urbes eſſent Græcorum coloniæ. De Getis vero habitatoribus plena ſunt Ovidiana carmina.

tur Abarum legati nihil profecerunt, quantum ad ea, quæ ab Imperatore petitum venerant, munera, ut consuetum erat, acceperunt, nec non ea quæ sibi opus erant compararunt; arma etiam emerunt, & ita dimissi sunt; verum Imperator secreto mandavit Justino, ut quacumque ratione posset, in reditu arma illis eriperet. Itaque Dux quum legatos ad Istrum excepit, Imperatoris mandata est exequutus. Hinc cœperunt inter Romanos & Abares inimicitiæ, multis antea ex causis accensæ; maxime quod non statim legati eorum dimissi essent. Non tamen Abares Istrum transmiserunt, dum Justinianus in vivis fuit, uti supra ex Evagrio lib. 5. cap. 1. retulimus.

II. Abarum gesta sub Justino Juniore Imperatore.

At vero Justino juniore post Justinianum imperante, quum Legati (1) Abarorum Byzantium venissent, ut consueta munera acciperent, quæ Justinianus conferre erat solitus, & majora etiam se accepturos putarent, dicentes; *Adsumus qui consueta munera accepimus: sed scito non aliter fieri posse, ut noster Dux Romanorum Reipublicæ sit amicus, quam si tanta præmia sumat, ut illi movere contra Romanos arma in mentem non veniat*: quum hæc, inquam, Legati Abarorum dicerent, Justinus vehementer commotus: *Abite*, inquit, *qui magni pretii rem a nobis obtinetis, quod vobis salvis & incolumibus licet vitam peragere, & pecuniarum loco, quas a Romanis accipere vultis, nostri timorem & metum ad salutem vestram convertite & reportate*. Quamobrem visum Abaris est, a Romanis discedere, & ad suos contribules se recipere: itaque ab Imperatore profugientes & terga vertentes, in Francorum regionem abierunt: & fœderibus invicem initis, quum pax firma inter eos esset, Bajanus Abarorum Dux significavit Sigiberto (2) Francorum Regi suum exercitum commeatus inopia laborare: decere eum, qui Rex esset, & in patrio solo constitutus, minime negligere exercitum sibi fœdere conjunctum. Promittebat autem, si exercitum Abarorum necessariis rebus recreasset, se tertio die castra moturum, neque longiori tempore

---

1 *Abarorum legati*. Pagius de hac legatione ad ann. 566 num. 4. ubi ostendit, eam anno superiore peractam.

2 Sigiberto Francorum Regi. Paulus Diaconus lib. 2 cap 10. postquam bellum Francos inter & Abares commissum narrasset, subjungit, Abaribus victis pacemque petentibus Sigebertum pacem dedisse.

pore in his locis commoraturum. Hæc ubi Sigiberto sunt nunciata, statim legumina, oves, & boves ad Abaros misit. Interea Alboinus Langobardorum Rex, qui propter inimicitias quas cum Cunimundo Gepidarum Rege exercebat, opes Gepidarum quacumque ratione sibi evertendas ducebat, legatos ad Bajanum Abarorum Ducem misit, quibus eum ad armorum societatem adhortabatur, inquiens: ne se contemneret, qui nefanda omnia a Gepidis passus erat, quin etiam & a Romanis, Abarorum genti quam infestissimis, qui Gepidas bello juvassent: neque se tam ardenti studio in Gepidas bello ferri, nisi ut Justinum labefaceret Regem omnium Abaris inimicissimum. Is fœdera non ita dudum cum Justiniano ejus avunculo transacta pro nihilo habens, Abaros consuetis muneribus privaverat. Adjecit Alboinus: si cum Langobardis Abari se conjungerent, fore ut invicti essent, & Gepidis exterminatis, eorum opibus & regione communiter potirentur; tum in posterum tota Scythia subacta, beate vitam traducerent: inde facile illis fore, Thraciam occupare, & ex vicinis locis moventes, minimo negotio Romanorum regiones armis percurrere; & Byzantium usque ferri. Dixerunt quoque Langobardorum legati, Abares expedire Romanos pugna prævenire. Bajanus legatos quidem Langobardorum excepit; sed quum se in omnes partes dicendo versaret, magna cum difficultate statuit eorum petitioni assentiri, non alia tamen conditione, quam si decimam partem quadrupedum, quæ tunc temporis apud Langobardos essent, confestim acciperent; si superiores evaderent, dimidium manubiarum, & tota Gepidarum regio ejus juri cederet. Atque hæc quum ita conventa essent, bellum inferre Gepidis deinceps statuit. Hæc Menander de Abaris: ex quibus mirifice illustrantur quæ supra ex Paulo Diacono lib. 1. cap. 27. de Langobardis & Gepidis narrata sunt: constat enim ex his, bellum Langobardos inter & Gepidas commissum, cujus hic fit mentio, non ann. 547. aut 551. uti Sigebertus & Pagius opinantur, contigisse, sed anno saltem 567. aut sequenti, quo Justinus junior imperabat. Pergit porro Menander pag. 114. de Bajano Abarum Duce in Romanorum ditionem juxta Alboini consilium irrumpente. *Itaque jussit, dena millia* τῶν Κοντριγούρων *Contrigurorum, qui*

dice-

dicebantur Hunni, trajicere fluvium Saum, & vastare Dalmatiam; ipse vero cum omni suo exercitu transmisso Istro, in finibus Gepidarum substitit. Venit denuo Targitius (Bajani Legatus) *ut legatione fungeretur apud Imperatorem. Eadem vero dixit Imperatori, & audivit ab Imperatore, quæ ante Imperatori dixerat, & quæ a se dictis ab Imperatore responsa tulerat. Petebat enim a Romanis sibi tradi Sirmium oppidum, tamquam quod esset sua privata & domestica possessio. Et quia ab ipso Gepidarum res essent eversæ, neque quicquam præteritis annis ex pecuniis, quas Justinianus Hunnis quotannis pendebat, acceperant, omnes simul Targitius persolvi, & ita in posterum earum annuas collationes valere, & eas Romanos præstare flagitabat. Usdibadum quoque poscebat, tamquam qui suus captivitatis jure & lege esset*: Post multas altercationes, Imperatore nihil eorum quæ ab Abaribus petebantur concedente, *bellicum cani cœptum est: Tiberius, qui* (1) *a Justino summum in exercitu imperium acceperat, literis Bonum Romanorum Ducem admonuit, ut diligentem fluvii Istri custodiam faceret. Tiberio victo, & victoria potitis Abaris, conventum est, legationem per inducias ad Imperatorem mitti. Tandem fœdus inter Romanos & Abaros est factum*. Quod tamen usque ad quartum Tiberii annum durasse perhibetur. Cur autem sub Justino Tiberii decessore Bajanus Abarum Chaganus tam insolenter bellum Romanis moverit, causam non exprimit Menander. Colligitur tamen ex

1 *Tiberius*. Hanc Abarum impressionem Theophanes ad ann Justini IX. ponit, his verbis. " Hoc anno in provincias Danubio conterminas grassati sunt Abares: quo cognito, Tiberium excubitorum Comitem adversus eos misit Imperator. Pugna cum Abaribus commissa, Tiberius ex improviso ab hostibus oppressus, superatur ". Cedrenus ad annum Justini IX " Abares ad Danubium venerunt, ac vicerunt Romanos ". Vide Pagium ad ann 574.num.2. ubi hanc Abarum pugnam unacum Baronio ad eum Christi annum ponit. In Biclariensi Chronico ad ann.569.aliud Abaricum bellum narratur, in quo dicitur *Tiberius victor Constantinopolim rediisse*. Verum, ut recte monet Pagius ad eund. ann. num.4. " Quum hæc Tiberii de Abaris victoria in nullo Scriptore Byzantino legatur, suspicor eam commentitiam esse: adeoque, pro " *Victor Tiberius Constantinopolim redit* ", puto legendum, *victus*: idque proinde bellum ad annum Justini IX. h. e. Chr.574. reponendum. Basnagius toto cœlo errat, dum ad ann.569. num.4 id bellum cum *bulgaris* gestum scribit. Abares enim Hunni sunt, non Bulgari. Biclariensis tamen Chronico videtur suffragari Corippus, qui Tiberianam victoriam sic cecinit ". Barbara gens Avarum, in media supplex desusis crinibus aula, exorat pacem, nec fidere millibus audet.

ex hisce Pauli Diaconi verbis de Langobardorum in Italiam impressione lib. 2. cap. 7. *Tunc Alboin sedes proprias, hoc est, Pannoniam, amicis suis Hunnis contribuit, eo scilicet ordine, ut si quo tempore Langobardis necesse esset, sua rursus arva repeterent*. Ad hanc necessitatem redacti non sunt Langobardi; quippe qui Italico Regno comparato, ibi sedes fixerunt. Quamobrem Hunnis Abaris ab anno 568. quo Langobardi e Pannonia in Italiam migrarunt, tota Pannonia cessit. Hinc incredibilis in Romanos audacia.

III. Abarum gesta sub Tiberio Imp.

Justino sublato, quum Tiberius exeunte anno 578. Imperator inauguratus fuisset, *circa quartum quidem ejus annum*, Menandro teste pag. 124., *centum fere millia Sclavorum in Thraciam irruperunt, & Thraciam multasque alias regiones prædati sunt; Bajanus vero Abarorum Chaganus*, eodem auctore pag. 126., *Targitium ad Imperatorem, qui præstari solita stipendia exigeret, misit (erant autem octoginta millia nummorum, quæ quotannis pendebantur) & ubi de mercede cum his, qui pecunias deferrent, convenisset, auro ablato rediret*. At Barbarus, etsi nulla illi præbita esset occasio aut causa, ne falsam quidem accusationem in Romanos comminisci dignatus, impudentissime (qui barbaris mos est) fœdera, quæ cum Tiberio initio ejus Imperii fecerat, rupit, & cum omni exercitu movens, inter Sirmium oppidum & Singidonem castra ponit, & fluvium (1) ponte jungere suscipit: nam multa vectoria graviaque navigia in Istro per superiorem Pannoniam coëgit, quæ hominibus armatis & remigibus instruxit: ita per Sirmianam insulam cum omnibus Abarorum pedestribus copiis cursum tenuit, & ad Saum pervenit. *Hoc conspecto apparatu Romani, qui in urbibus in ea parte sitis habitabant, quum suis rebus*

1 *Ponte*. Paulus Diac. lib. 4 cap. 21 scribit, Agilulfum Langobardorum Regem Chagano Abarorum misisse artifices ad faciendas naves, cum quibus idem Chaganus insulam quandam in Thracia expugnavit. At id factum contigit anno 587. nimirum sex fere annis post istam, de qua sermo est, Sirmianam obsidionem. Cæterum de Ponte ab Abaribus exstructo sub Tiberio, hæc Zonaras pag. 73. " Chaganus Abarum Dux a Tiberio fabros pe„ tiit, qui sibi balneas ædificarent: iis missis Pontem in Danubio struere „ coëgit artifices, ut flumen citra periculum trajicere, & Romanas pro„ vincias populari posset.

bus a proditione timerent, vehementer sunt perturbati. Erat Sethus Singidone Praefectus. Is ad Chaganum misit, qui ex ipso quaereret, quoniam pax & amicitia illi cum Romanis esset, quid sibi vellet, quod ad Saum venisset. Ille non ut quicquam mali machinaretur, pontem struere ait, sed ut contra Sclavinos expeditionem susciperet; se, transmisso Savo, Romam iturum: (foederatis scilicet Langobardis opem laturus:) *inde sibi in animo esse, multis ad trajectionem ab Imperatore Romanorum impetratis navibus, rursus Istrum trajicere. Ille quidem antea in gratiam Romanorum Imperatoris haec fecerat, & multa Romanorum millia, qui servitutem apud Sclavinos serviebant, libertate donata Romanis restituerat:* id quod Menander lib.8. pag.164. narrat in haec verba. *Vastata a Sclavinis Graecia, quum undique alia ex aliis pericula imminerent, & exorirentur, neque Tiberius satis copiarum haberet, quibus cum una parte hostium, nedum cum toto hostili agmine, manus confereret, neque in ejus potestate esset hostibus obviam ire, propterea quod Romanorum vires ad Orientis bellum conversae erant; legatum misit ad Bajanum Abarorum Ducem. Is tunc temporis non erat erga Romanos male animatus, imo quo tempore primum Tiberius Imperium suscepit* (anno scilicet 578.) *jure Reipublicae nostrae frui cupiebat. Mittebat autem ad illum, ut suaderet cum Sclavinis,* κατὰ συλλαβῶν, *bellum facere, quo illos si forte desiderium caperet Romanorum terras invadere, ad sua defendenda propriis malis revocaret, & quum patriae suae opitulari Sclavini potius ducerent, rapinas agere ex Romanae ditionis terris cessarent. Hac igitur legatione ad Bajanum a Caesare decreta, ei nequaquam non obtemperavit. Ad ea procuranda Joannes mittitur. Huic tunc insularum, quae in eo tractu erant, praefectura, & Illyricarum urbium administratio erat demandata. Is quum Pannoniam* (ἐν παιονίᾳ τῇ χώρᾳ) *accessisset, Bajanum & Abarorum copias in Romanorum ditionis terras transtulit, & olcadibus quae longae appellantur, barbarorum exercitum traduxit. Erant, ut fertur, fere ad quindecim equitum armatorum millia, quae ubi huc transmisit, rursus per Illyrium duxit, & Scythiam versus iter tendens, cis Istrum navigiis, quae utrinque puppim habebant, reportare instituit. Bajanus in ulteriorem fluminis ripam transgressus, vicos & pagos Sclavinorum igni ferroque vastavit: & quum nemo barbarorum aude-*

auderet cum illo manus conserere (etenim in silvas & cavernas aufugerant) omnia quæ potuit rapuit. Atque huic Abarorum in Sclavinos eruptioni non sola Cæsaris legatio causam dedit, aut quod Bajanus Romanis gratiam referre vellet, quod eum Cæsar liberalitate prosequutus fuerat, sed etiam eum privatæ inimicitiæ movebant, quia Bajanus erat Sclavinis privatim infensus. Miserat enim Abarorum Dux πρὸς Λαυρέντιον, *ad Laurentium Sclavinorum Ducem, & eos qui apud gentem auctoritatem habebant, ut Abaris dicto audientes essent, & eorum numero se adscribi sinerent, qui tributa illis pendebant.* Λαυρίτας δὲ, *at Laurentius, & gentis Principes: quis hominum, inquiunt, est, qui Solis radiis tepescit, qui nostram potentiam possit sibi subigere & domare? Aliorum enim regionis dominatum acquirere solemus, non alii nostræ: qui dominatus nos certo manet, donec erunt bella & enses. Ad hunc modum superbe & arroganter loquentibus Sclavinis, non minori superbia & arrogantia erga eos Abari sunt usi. Hinc in probra & convicia itum, & ut barbarorum est ferox & impotens ingenium, in rixas & contentiones inter se præcipites ferri. Sclavini quum iræ moderari nequirent, Legatos qui ad se venerant, occiderunt. Hæc audita nimirum Bajanum abalienarunt. Accedebat, quod multum auri se in eorum regione reperturum sperabat, quia vicinas Romanorum terras, quas nunquam ulla alia gens attigerat, deprædati fuerant.* Hæc igitur Bajanus Abarorum Dux in gratiam Romanorum antea contra Sclavinos egerat, multaque captivorum millia, libertate donata, Romanis restituerat. *Nunc vero* (ut ad id, quod supra ex Menandro pag. 127. exscribebam, redeam:) *dicebat Bajanus, se a Sclavinis injuria affectum, quia nollent tributum quotannis conventum, & per eas partes indictum sibi solvi, tum etiam quia Abarorum Legatos a se missos sustulissent: & eam esse causam, cur ad Saum consedisset. Itaque Sethum excipere jussit Legatos, quos ad Imperatorem mittebat, qui peterent, ut sibi in Sclavinos trajecturo naves per Istrum præpararet. Adjecit se per ea, quæ & apud Romanos & Abaros sanctissima habentur, paratum jurare, nullum damnum cogitare aut Romanis, aut oppido Sirmio inferre; sed tantum, quo sibi aditum ad Sclavinos patefaciat, pontem facere instituisse.* Pergit Menander longas Bajanum inter & Romanos rixas describens quoad structum

ab Abaris pontem, & Sirmium obsidione cinctum: ajebat enim Bajanus, *se neque donis, neque denunciationibus, neque ulla alia re moveri posse, ut desistat ab incepto, neque quieturum, donec urbem ceperit, & omnem Sirmianam insulam, in ea habitatoribus & colonis collocatis, propriam sibi fecerit: seque jure id facere, quia Gepidarum prius hæc insula fuit, quorum res & urbes justius Abari sibi vindicare possunt, qui eos devicerunt, quam Romani*. Tandem post arctam Sirmii obsidionem, eo res devenit, ut Tiberius Imperator satius duxerit, urbem Bajano tradere. *Romani & Abari*, inquit Menander lib.8. pag.174., *per tres dies in expectatione decertandi fuerunt; sed quum Romanorum copiæ longe imbecilliores essent, neque ullæ apparerent, quæ pontem, qua itur in Dalmatiam, tametsi parum munitus esset, oppugnarent, Apsichus & qui cum eo erant Abari, qui illic prius ad pontis custodiam consederant, tam parvi Romanos facere demonstrarunt, ut ad alium pontem se conferrent, per quem alias copias copiis Bajani adjicerent. At qui in Sirmio erant, ingenti fame oppressi, cibis nefandis se sustentabant, propterea quod hostes pontem in Sao fecerant, & trajectionem impediebant. Præterea Salomon, qui tunc temporis Sirmio præerat, parum diligenter res administrabat, neque se ullum rei militaris usum habere ostendebat. Itaque cives & urbis incolæ minime duris rebus assueti, ejulare, & quum ad extremas spes redacti essent, omnium istorum malorum causam in Duces Romanos rejiciebant. Postremo Theognis paucitate militum laborabat. Hæc ubi Tiberius didicit, potius esse duxit urbis deditionem facere, quam civium multitudinem in captivitatem & servitutem unacum urbis amissione abduci finere: itaque per literas jussit, Theognidem bellum conventionibus solvere, ut liceret omnibus, qui in urbe habitabant, salvis & incolumibus ea exire, neque quicquam suarum rerum inde asportare, præter victum & indultum indumentum unum. Itaque in has conventiones consenserunt, & bellum his conditionibus desiit: Ut Romani Abaris Urbem dederent, & Abari Romanis omnem, quæ in ea erat multitudinem, absque his quæ unusquisque eorum in bonis habebat, concederent. Exegit etiam Chaganus trium præteritorum annorum aurum, quod non acceperat, & illi Romani solvere solebant, ut armis abstineret. Erant vero pecuniæ, quæ pro pace unoquoque anno pendeban-*

debantur, ad mille octoginta nummi aurei. Praeterea (1) *unus ex his, qui sub eo militabant, in Romanorum regiones fugerat, quia dicebatur adulterium cum Bajani uxore commisisse. Hoc significavit Theognidi, & sibi transfugam reddi postulavit, seque eum non aliter passurum foederum conditionibus frui. Theognis respondit, Romani Imperatoris ditionem longe lateque patere, in qua, propterea quod amplissima & vastissima esset, res difficilis inventu foret vir exul in ea errans, qui fortasse etiam jam periit. Ad ea Bajanus dixit: Jurent igitur Romani proceres, se perquisituros, &, si transfugam repererint, non occultaturos, sed omnino eum in manus Abarorum Monarchae tradituros, nisi fata functus sit, quod illi significabunt.* Sirmii deditio contigit paulo ante Tiberii mortem, uti testatur Theophylactus lib. 1. cap. 3. idest, anno 580. quemadmodum ex Menandro constat: qui Sirmio tradito scribit foedus Romanos inter & Abares non ultra duos annos tenuisse: ruptum autem fuisse certum est primo Mauricii anno, ut ex dicendis patebit. Pagius ad ann. 581. num. 15. *Hoc vel superiori anno Sirmium post longam obsidionem Abaris a Romanis traditum.* Abbas Biclariensis ad annum 3. Tiberii Imperatoris, idest Christi 580. *Abares a finibus Thraciae pelluntur, & partes Graeciae atque Pannoniae occupant.* Sirmium enim Pannoniae oppidum fuit: Gepidae autem illud olim obtinuerant, post Attilae scilicet interitum.

IV. Abaricum bellum sub Mauricio Imp. in suos annos distributum.

Haec Abares sub Tiberio. Quae vero Mauricio imperante contigere, fuse narrant Menander & Theophylactus Simocatta, ex quibus caeteri Scriptores Graeci sua hauserunt. Ac Theophanes quidem ad annum 1. Mauricii, qui erat Christi 582. *Eodem mense* (Majo) *Abares, qui non multo ante Sirmium nobilem Europae urbem occupaverant, decreta ad Mauricium legatione petiverunt, ut octoginta millibus annuae distributionis, quae sibi a Romanis pendebatur, alia adhuc auri viginti millia adderentur: quam pecuniarum summam Imperator pacis conservandae studio solvere non detrectavit. Elephantem etiam ani-*

Anno Chr. 582.

(1) Is Bolocalabra dicebatur, qui cum una e Chagani pellicibus congressus, timensque ne graves poenas lueret, ad Turcos confugere statuerat. Sed in itinere captus a Romano Duce, ad Mauricium Imp. transmissus est, ut refert Theophylactus cap. 8. libri primi.

animal ex India adductum, sibi ad spectaculum mitti postulavit eorum Princeps: & Imperator maximum eorum quos habebat, ad eum misit: qui ubi ipsum vidit, statim ad Imperatorem remisit. Praeterea lectum aureum petiit: quem quum Imperator ad eum misisset, ipse donum parvi faciens, remisit. Alia vero viginti millia centenis illis adjici postulavit: quod quum Imperator recusaret; Chaganus expeditione suscepta, Singidonem evertit, multasque alias urbes Illyrici Praefecturae subditas expugnavit, cepitque Anchialum: quin etiam Longum Murum evertere minatus est. Quamobrem Imperator Elpidium Patricium cum Commentiolo Legatos ad Chaganum destinavit: tum Barbarus pacem ex pactorum conditionibus se servaturum pollicetur. Eadem verba apud Cedrenum ad annum 1. Mauricii: & ante utrumque apud Menandrum in excerptis (1) de Abaribus lib. 1. pag. 117. *Postquam in manus Hunnorum Sirmium oppidum devenit, ad foedera ventum est, ut ab omni hostilitate cessaretur, quo facilius a solitudine & vastitate, quam bella fecerant, se reficerent. Foederum vero conditiones Romanis turpes & probrosae. Ad tantum enim malorum colophona res redactae erant, ut Romani sedentes, tamquam certaminum judices, pretiosa munera pro praemio cladis illatae barbaris largirentur, & octoginta mille auri libras in emptionem argenti, & variae vestis, se illis singulis annis praestaturos sponderent. Non ultra duos annos foedera tenuerunt. Etenim incredibili audacia in Romanos insurrexit ab Hunnis dictus Chaganus. Etenim antequam foedera dirimeret, fama ad eum pervenerat, animalia portentosa corporis magnitudine a Romanis nutriri. Itaque ab Imperatore petiit, ut eorum conspiciendorum sibi potestatem faceret. Laetus Imperator, quod Chaganum hujusmodi animalia videndi cupido incessisset, Elephantos ejus conspectui exhibet, & ex his, qui apud se alebantur, quem caeteris omnibus magnitudine praestare vidit, ad eum mittit. Ut Chaganus ocu-*

1 Haec Menandri narratio de Abarum Chagano, in excerptis ponitur loco non suo, nimirum sub finem Imperii Justini junioris. Verum Henricus Valesius Not. in haec ipsa excerpta, jam monuit, quae ad nos pervenerunt hujus Auctoris fragmenta, esse confusa ac perturbata: eo quod ex duobus manus. Codicibus a Davide Hoeschelio est concinnata editio, Boico scilicet, & Andreae Scotti: quorum alter altero integrior fuit: duae proinde horum excerptorum collectiones fuerunt.

oculos conjecit in animal Indicum, statim spectaculo misso facto aversatus, ad Cæsarem reportari jubet. An perterrefactus, an deridens, quod antea admiratione dignum duxerat, non habeo dicere, nec enim reticerem. Is quoque usque eo Cæsari molestus fuit, ut ad se lectum ex auro artificiose elaboratum mittere impelleret. Ad eam insolentiam Chaganum extulerat præsentis fortunæ fastigium. Imperator vero qui donum ad regalem magnificentiam excoluerat, æque regio apparatu & magnificentia ad eum deferri curaverat. At ille vultum contrahens, ultra modum superbiit, & munus veluti parum se dignum, per contumeliam derisit, & aureum lectum, tamquam illiberale & parum magnificum, fastidiit, & ad Imperatorem remisit. Quin & ad octoginta mille libras, alias viginti quotannis sibi a Romanis pendi postulavit. Quæ quum Imperator graviter & iniquo animo pateretur, fœdera neglectui habuit, & jusjurandum ventis ferre tradidit, & frequentem tubam bellis amicam sumens, exercitum (1) *comparavit. Chaganus Targitium cum Elpidio Romanorum Legato ad Mauricium Imperatorem misit, & viginti mille libras auri, ad octoginta sibi quotannis addi petiit. Qui quum ambo ad Imperatorem venissent, decreto sancitum est, ut ad octoginta mille auri libras, viginti pensionis annuæ quotannis adjicerentur, quandoquidem bellum nolebant & aspernabantur. Itaque fœdera visa sunt revirescere, & bellum cessationem accipere. Sed post breve temporis momentum pacis constitutio est abolita, & rursus Abarorum gens bello, non tamen indicto, Romanos adorta est*. Sed ista Targitii cum Elpidio ad Mauricium legatio, non anno primo Mauricii contigit; sed secundo anno, postquam Chaganus initum cum Mauricio fœdus violavit. Sic enim in *Excerptis Theophylacti de Legatis Romanorum ad gentes* pag. 176. legitur de prima legatione: *Quod Mauricio imperante Legatos miserunt Romani ad Chaganum, & bellum deprecaturi, Elpidium mittunt virum senatorium, Siciliæque Præ-*

1 Theophylactus lib. 1. cap. 3. & 4. eadem ex Menandro narrat de Chagano: qui quum fœdus rupisset, in Thraciam irrumpens, urbes Singidonem, Augustam, Viminacium, & Anchialum expugnavit. Tribus autem elapsis mensibus Romani ad Chaganum miserunt oratores Elpidium & Commentiolum: cujus oratione (quæ cap. 5. refertur) excandescens Chaganus, eum in vincula conjecit: & cætera.

Praefectum tunc, & Praetoris tribunal ascendentem, quod officii genus apud Romanos non inhonoratum est, & Commentiolum, qui illo tum munere fungebatur, quod inter corporis custodes a Latinis nuncupatur Scribae. Iverunt igitur ambo ad Chaganum ad urbem Anchialum, ac de induciis tractaverunt, ut erant jussi. Ejus legationis hic fuit finis: quod quum Commentiolus Romana libertate coram praecipuis barbarorum, Chaganum redargueret, is ira inflammatus, violata legatorum religione, Commentiolum in vincula conjecit, mortem quoque ei comminatus. Sed posteriori die quum jam sedatior esset, idoneis ad eam rem sermonibus adhortati Chaganum barbarorum potentissimi, persuaserunt, ne quid sibi proponeret de morte Commentioli, neve ultra vincula quid amplius contra legatos tentaretur; consentiens ita Chaganus legatos, largitus eisdem non expectatam salutem, violatos ad Imperatorem remittit. De secunda autem legatione pagin. 177. *Quod relapso anno iterum Elpidius ad eundem legationem omnium suffragiis electus, missus est. Is, quum esset apud Chaganum, Legatum postulavit, qui una secum ad Imperatorem proficisceretur, ut sic induciis restauratis, viginti aliae auri chiliades adjicerentur plus, quam ante pactum erat. Chaganus autem admissis hisce, Targium* (alibi Targitius & Targites dicitur) *illustrem apud populum Abarorum virum, ad Caesarem cum Elpidio misit.* Causa rupti foederis dicitur ibid. pag. 177. haec fuisse, nimirum quia Bolocalabra quidam Scytha sive Hunnus, quem Chaganus in pace Sirmiana sibi tradi postulaverat, apud Romanos securus degeret, idque Chagano nunciatum esset a Targitio, qui legati munere apud Imperatorem fungebatur. Itaque Mauricius propter ruptum a Chagano foedus iratus, Targitium quidem in insulam Chalcitidem ad menses sex deportari jussit, morte quoque in eum animadversurum se comminatus; milites vero Chagani & Scythiae, finitimos omnes perdiderunt, ceperuntque plurimas urbes, Terateridam, Bononiam, Acysum, Dorostolum, Salpada, Panasa, Marcianopolim, ac Tropaeum.

Anno Mauricii secundo, Chr. 583.

Sed haec Abarum impressio postea contigit. Quae autem anno Mauricii secundo facta est, describitur a Theophane, his verbis. *Interea Chaganus pacem perfidia solvere studebat. Sclavina-*

vinorum siquidem gentem ad Thraciam invadendam armis instruxit: quæ quidem vel usque ad Murum Longum progressa, magnam stragem captivitatemque subditis induxit. Imperator igitur Prætorianos milites, populique factiones Urbe eductas, Longum Murum jussit propugnare. Commentiolum vero Ducem creavit, & cum armata manu contra barbaros summisit: qui ipsos ex improviso adortus, magna multitudine cæsa, eos demum abegit. Quum autem Adrianopolim pervenisset, in Andragastum incidit, qui magnam Sclavinorum aciem cum ingenti præda ducebat; eumque adortus, prædam recepit, insigni potitus victoria. Huc revocanda est Menandri in fine libri primi narratio de Slavis in Romanam ditionem grassantibus. *At Sclavorum gens ignota, improbior, & versutior, Romanos est aggressa, & solitudinem per eorum ditionis terras fecit, & usque ad Longos Muros (sic locus ille appellatur) omnia longe lateque deformata oculis conspicienda præbuit.* Zonaras pag. 74. post pacem cum Mauricio factam, motum istud a Chagano bellum describit: *Sed Chaganus, ut insatiabilis & perfidus, dolo Romanos aggressus, ipse quievit. Sclavorum vero gentes quasdam ad populandas provincias concitavit, quæ usque ad Longum Murum sunt progressæ. Quapropter Imperator, Commentiolo Duce creato, barbaros improviso adventu Romanis finibus expulit, multis cæsis, & præda omni captivisque receptis.* Cedrenus ad annum 2. Mauricii, pro Slavis, Chaganum ipsum, perperam scribit ad Longum usque Murum fuisse progressum: *Quum autem Chaganus pace violata, ad Longum Murum prædando excurreret, Commentiolus Dux Romani exercitus de improviso barbaros adortus, magna multitudine cæsa eos abegit. Inde quum ad Adrianopolim venisset, in Andragastum incidit, Sclavinorum Ducem, qui prædam agebat. In hunc facto impetu, prædam recepit, insigni potitus victoria.* Verum Theophylactus non Chaganum, sed a Chagano submissos Sclavinos eam impressionem fecisse scribit lib. 1. cap. 7. *Nam Sclavini ab ipsis submissi ac subornati, impressione facta, Romanæ telluris partem latissimam occupant, & usque ad Murum Longum, ut vocatur, confertim prosilientes, grassantesque, funera multa faciunt. Quare etiam timens Imperator, murum custodit: quas apud se habebat*

bat cohortes ex urbe educit: & circum Christopolim (1) *tumultuarie veluti vallum ac tutamentum in primis eximium molitur. Commentiolo tum præfectura militaris, honestum sane munus, injungitur, qui Sclavis per Thraciam instans, eos pellit. Devenit autem ad fluvium, τὸν Ἐργινίαν, Erginum vocabulo: ibi de improviso in illos facto impetu, complures extemplo mactat. Qua de causa ab Augusto, στρατηγὸς, Imperator dictus, rursus in hostes mittitur, Romanisque dignitatibus illustratur, & quam Romani Præsentis nominant (is honor est Ducum militiæ) ea condecoratur. Deinde reliqua æstate, congregatis Romanorum copiis, Adrianopolim contendit, atque in Adragastum incidit, quem ingens Sclavorum caterva cum opima præda captivorumque selectissimorum numero sequebatur. Exacta illic nocte, mane ad castellum Ensinum graditur, & cum barbaris prælio generose dimicat. Illi paulatim cedunt, & Astice tota expelluntur, fuitque captivis dies ille ob virtutem Romanorum candidus.*

Anno Mauricii 3. Chr 584.

Pergit Theophylactus enarrans fœdus a Chagano ruptum *autumno ineunte*, ideft tertio Mauricii anno: nam Mauricius imperium iniit die 15. Augusti anni 582. *Autumno*, inquit, *ineunte, barbari fœdus de integro temerant, bellique societatem aperte abjiciunt & aspernantur*. Causam hujus rei explanans Theophylactus, eam fuisse scribit, ob Scytham quendam (cujus supra ex Menandro facta est mentio) *Bocolabram* (2) *vulgo dictum, qui cum una amicarum Chagani stuprum fecerat, metuensque ne rescitum flagitium crudele sibi supplicium pareret, persuasis septem de subjectis sibi Gepidis, cum iis in fugam ad gentem avitam sese tradidit. Sunt autem Hunni habitantes in Oriente, Persarum vicini, quos multi usitatiore vocabulo Turcas nuncupant. Istrum ergo trajiciens, & in urbem Libidinum delatus, atque a quodam e Ducibus Romanorum ad Istri custodiam*

---

1 Græc. text. περὶ τὸ ἄστυ, *circum urbem*. nimirum, *Chrysopolim* dictam, non *Christopolim*.

2 Cujus vocabuli significationem siquis requirit, sciat id Græca lingua *Sacerdotem magnum* sonare. Theophylactus lib. 1. cap 8. Igitur *Velo-calabra*, non *Bolocalabra*, neque *Bocolabra*, nomen ei fuit; *Velo* Slave est magnus: *Calabra*, vox corrupta ex *Calogeros*, quod nomen est Monachorum, seu Presbyterorum uxoribus carentium.

diam constitutis interceptus, genus & vetus studium suum, voluptatemque, ob quam fugeret, indicavit. Quum autem de infortunio suo narrare probabilia videretur, a Duce ad Imperatorem trasmittitur. Atque hinc existimatum est fœdus Romanorum turbari, & bellum aperiri cœptum, quum interim Targitius in urbem Imperatoriam pro Legato veniens, pecuniam anniversariam ex fœdere Chagano pendendam exigeret: id quod Imperatorem non immerito ad iram subexstimulabat, qui se Abaris manifestissimo esse ludibrio cerneret: hoc (Targitio scilicet) pensionem annuam pacalesque reditus poscente: illo (Chagano videlicet) non quiescente, sed Europam lacerante & urbes evertente. Relegatur itaque in Chalcitidem insulam Targitius, & ad menses omnino sex durius tractatur. Eo usque Imperatoris ira fervebat in Legatum, cui pœnam capitalem erat comminatus.

Videtur Theophylactus loco non suo illam Bocolabræ fugam narrasse. Nam (ut supra ex Menandro lib. 8. pag. 174. vidimus) id Bocolabræ factum ante Sirmii deditionem, adeoque antequam Mauricius Imperium iniisset, acciderat: & inter fœderis conditiones tunc temporis inter Tiberium & Abaros pactas hæc erat, ut Romani jurarent, transfugam illum se perquisituros Abarumque Monarchæ tradituros. Mauricius igitur promissis non stetit, dum Bocolabram in Regia urbe detinuit. Præterea Targitius ad Mauricium a Chagano missus, quam pecuniam anniversariam ex fœdere pendendam exegit, non ipse rumpendi fœderis causam dedit, qui exigebat, sed Mauricius, qui pecuniam exactam dare negavit. Hinc culpa omnis rupti Romanos inter & Abaros fœderis in Mauricium a Chagano conjecta est, quum ait: *Judicet Deus inter Mauricium & Chaganum, inter Romanos & Abares.* Sed de his postea. Nunc vero de bello a Chagano Romanis indicto. Hoc Theophylactus autumno ineunte, ad annum 3. Mauricii refert, his verbis, lib. 1. c. 8. *Chaganus porro Scytharum Mœsorumque finitimos omnes circumquaque vexabat, multasque urbes, Rhateriam* (1), *Bononiam, Acys, Dorostolum, Saldapa, .Pan-*

1 *Rhateriam*: al. *Terateridam*. Ratiaria Mœsiæ urbs. Cellar. lib 2 cap 8. pag. 576. *Bononia* Pannoniæ ibid. & pag. 560. *Arincum* Pannoniæ, pro Acys, idem Cellar. pag. 559. *Dorostorum* & *Durostorum*, Mœsiæ, pag. 585. *Panissum*, Mœsiæ 593. *Marcianopolis*, Mœsiæ 591 *Sucidava*, vel *Sucidaba*, Saldapa, Mœsiæ, 585. *Trosmis*, fort. Tropæum, ibid.

Pannasa, *Marcianopolim*, *Tropæum subigebat*. Et cætera. At vero Theophanes id bellum motum scribit anno Mauricii quinto: *Hoc anno* (1) *Abarum Chaganus ruptis fœderibus, Mysiam & Scythiam acri bello vexabat: urbes vero Ratiarnam, Cononiam* (2), *Acys*, *Dorostolum*, *Zandapa*, *& Marcianopolim evertit. Commentiolus autem Anchialum profectus, milites roboris ac virtutis expertes a fortioribus segregavit, & inutiles quidem copias ad quadraginta hominum millia castra jussit defendere; delectos vero ad sex millium summam secum abducens, bis mille quidem Castro, totidem Martino tradidit, residua duo millia ipse assumpsit, & adversus barbaros perrexit*. Cætera, uti apud Theophylactum lib. 1. a cap. 10. usque ad cap. 18.

Anno Mauricii IX. Chr. 590.

Anno Mauricii IX. (Christi 590.) Theophanes narrat, tres Sclavinos ad Imperatorem adductos, & ab eo examinatos, significasse, legationem a Chagano ad ipsorum gentem fuisse directam, ut auxiliarii adversus Romanos essent. " Postera „ luce viri tres Sclavinorum genere orti, nullo ferro vel gladio accincti, sed cytharis tantummodo instructi, a Romanis capti sunt. Unde traherent ortum, vel moram facerent, „ Imperator rogare. Illi, se genere Sclavinos, & ad Oceani „ limites habitare, responderunt. Chaganum autem Legatos ad se misisse, & tribuum suarum præfectos muneribus „ sollicitasse, ut sibi suppetias adversus Romanos ferrent: se „ vero ab familiarum capitibus missos, qui eos apud Chaganum excusarent, quod ob viarum remota intervalla manum auxiliarem ei præbere nequeant. Octodecim vero „ mensium iter confecisse, ac ita demum in Romanorum manus se prolapsos asseverabant: cytharas autem circumduxisse; in regione quippe ferri nescia natos, armis non assuetos se tegere. Imperator hominum staturam miratus, „ laudata corporis eorum proceritate, ipsos Heracliam misit. Hoc ipsum ex Theophylacto lib. 6. cap. 2. exscriptum a nobis est supra cap. 5. pag. 302. Ex quo colligitur a Chagano Abarum exstimulatos fuisse in Romanorum perniciem non modo Scla-

1 *Hoc anno*. Pagius refert ad annum 587. num. 4. Ita & Basnagius ad eund. ann. 587. num. 1.

2 Lege, *Bononiam*, & *Saldapa*. Basnagius ann 587. num. 2. *Zandapa*, & *Aquas*, pro *Acis*.

Sclavos in Scythia degentes, sed etiam eos, qui ad Oceani limites habitabant.

Theophanes ad annum X. Mauricii: " Hoc anno (1) Chaganus ad pactam sibi pecuniarum summam augmentum dari postulabat. Imperator vero barbari sermones respuit. Quare bellum renovare Chaganus constituit: mox Singidonem obtinet, & ad Sirmium castra metatur. Imperator autem Priscum Europæ Ducem instituit. Priscus Salvianum sub se Legatum elegit, & præcurrere ante exercitum jubet. In barbaros itaque irruptione facta, acrique conserto prælio, penes Romanos stetit victoria. Cladis accepto nuncio, alium exercitum instruit Chaganus, & ad pugnam egreditur. Salvianus armatorum ingenti multitudine conspecta, deterretur, & ad Priscum revertitur. Recessu Romanorum cognito, versus Anchialum Chaganus procedit, Sanctum Alexandrum intellige: & vasto incendio locum omnem depopulatur. Inde Drizepera (2) divertit, & obsidionalibus machinis comparatis, oppidum expugnare molitur. Drizeperorum incolæ pectus audacissime opposuere: reseratis enim portis, cum barbaris se fortiter congressuros, alioquin de deditione sermonibus, minabantur. Tunc sane divina illis adfuit virtus: manifesta quippe meridiei luce Romanorum copias urbe egredientes cernere barbari sibi visi sunt, & ineundum armorum minitantes congressum: ex quo conturbati, in præcipitem fugam se projicientes, Perinthum se contulere. Priscus autem solius barbaricæ aciei conspectum ferre non sustinens, in Tzurulum castrum ingressus, diligenti custodia vitam tutabatur: exinde ad obsidendum Priscum animus barbaro Principi factus. Quod quum ad Mauricium perlatum, quid ageret, dubius hæsit. Bono tandem consilio adversus innumeram barbarorum multitudinem armatur, & prudentia oppugnat. De Excubitorum igitur numero unum ad castra profectum, in barbarorum potestatem sponte ,, pro-

Anno Mauricii 10. Chr. 591.

1 Eadem apud Theophylactum lib. 6. cap. 3. 4. 5. 6. ubi de æde S. Martyris Alexandri apud Anchialum ejusque monumento violato, uti supra diximus.

2 *Drizepera*. Cedreno *Drize*. al. *Drusipara*, *Drizipara*, *Drusiparum*. Cellar. lib. 2. cap. 15. pag. 1327. urbs Thraciæ *Anchialus* urbs Moesiæ, ad Pontum Euxinum. *Perinthus*, al. *Heraclea*, Metropolis Thraciæ.

„ prolabi donis ingentibus & pollicitis amplioribus suadet: „ ac una simul ad Priscum literas ei committit, quibus Priscum hortabatur, ne reformidaret nefarium barbarorum conatum; se enim copiosam classem mari transmissurum, eorumque familias in captivitatem abducturum. Chaganus „ interceptis literis, metu consternitur; pactisque cum Prisco conditionibus, levium & nullius momenti munerum accessione contentus, composuit pacem, & maxima qua potuit fuga se surripuit.

Anno Mauricii xi. Chr. 592.

Anno Mauricii xi. Imperator (1) Mauricius Priscum Romanorum cum copiis omnibus ad Istrum flumen ablegat, ut Sclavinorum gentes amnem trajicere molientes impediret. Quum vero Durostolum venisset, Chaganus de ejus adventu certior factus, legatos misit, qui Romanos bello mitjum atque occationem date questi sunt. Respondit Priscus, ὅτι οὐ πρὸς τοὺς Ἀ'βαρας τὸν πόλεμον ποιῆσαι παραγέγονα: *Bellum in Abaros (2) moturus minime missus sum*: solas Sclavinorum gentes a me coërcendas jussit Imperator. Priscus autem Sclavinorum populum ab Ardagasto Duce sparsim per Romanam Provinciam effusum quum rescisset, Istro trajecto, noctis sub medium ex improviso Ardagastum adoritur, & cum eo manus conserit. Ardagastus cognito periculo, nudo equo insiliens, vix salutem fuga consequitur. Romani multis Sclavinorum copiis cæsis, atque universa Ardagasti regione devastata, captisque innumeris, multos ex eis Byzantium per Tatemerem transmisere. Porro Priscus successu audentior factus, interiores Sclavinorum partes penetrat. Tum vero Gepæs vir Christianorum religioni addictus, in Romanorum partes transiens, ingressum Romanis indicat: quo nullo labore barbarorum regionem obtinent. Musugium autem barbarorum Regem ad trigesimum lapidem morari referebat. Priscus itaque, Gepædis proditione usus, profunda jam nocte Musugium vino plane obrutum comperit (funebrem etenim solemnitatem proprio fratri sacraverat:) eo igitur vivo comprehenso, horrendam omnino barbarorum stragem edidit. Hinc ubere præda potiti Romani, in crapulas & voluptates resolvuntur. Quare barbari

1 Theophanes ad ann. xi. Mauricii.

2 *Abaros*. Sic legendum omnino; non, *πρὸς τοὺς Βαρβάρους*, *in barbaros*, uti in impressis habetur.

bari in unum agmen denuo collecti, impetum in victores faciunt.

Anno Mauricii XII. quum Priscus iterum Danubium occupasset, & Sclavinorum ditionem depopulatus, magnam inde prædam & captivorum numerum ad Imperatorem submisisset; Imperator Tatemere ad Priscum misso, Romanorum exercitum iis in locis hybernare jubet. Anno Mauricii XII., Chr. 593.

Anno Mauricii XIII. Imperator Prisco a summa exercituum Præfectura remoto, Petrum proprium fratrem Romanarum copiarum Ducem instituit. De sua exauctoratione Priscus certior factus, eductis secum ante Petri adventum omnibus copiis, amnem trajicit. Ut Romanas acies ulteriorem ripam suo transitu obtinuisse Chaganus intellexit, id satis miratus, misit ad Priscum, causam nimirum percontaturus, ac simul prædæ partem consequi apud se consiliatus; atque ita demum amnem ipse transveheretur. Ad Chaganum itaque legationem de his Priscus instituit, Theodorum videlicet medicum, qui quum barbaricam hominis insolentiam festiva narratione demulsisset, Chaganus pacis fœdera servaturum se promisit; in potestate vero Prisci stare ait, qua parte spoliorum vellet, se donatum relinqueret. In transitus itaque concessi mercedem, captivos omnes Priscus Chagano restituit: ipse retentis sibi spoliis, amnem iterum sine periculo trajecit. Ann. Mauricii XIII. Chr. 594.

Anno Mauricii XIV. Petrus in exercitus ducendi munere Prisco substitutus, Marcianopolim accedens, milites mille qui præcurrerent, misit. Isti vero in Sclavinos, qui magnam e Romanorum finibus prædam avexerant, incidentes, in fugam barbaros verterunt. At barbari captivis interfectis, cæteram prædam, quæ maxima fuit, secum abducentes, in Romanorum fines regressi sunt. Cedrenus: " Hoc anno XIV. Slavinos adortus est, qui captivos ex Romanorum ditione abigebant. Ii captivis necatis, fugæ se dederunt. Et Romani paucis eorum captis, ad sua redierunt". Sigebertus Gemblacensis ad ann. 595. " Thassilo a Childeberto ordinatus Rex Bajoariorum, devictis Sclavis obtinuit triumphum ". Eadem apud Paulum Diaconum lib. 4. de Gest. Langobard. cap. 7. qui addit eod. lib. 4. cap. 41. " Mortuo Thassilone Duce Bajoariorum, filius ejus Garibaldus, in Agunto a Scla- Ann. Mauricii XIV. Chr. 595.

„ vis.

„ vis devictus est, & Bajoariorum termini deprædantur. Re-
„ sumptis tamen Bajoarii viribus, & prædas ab hostibus excu-
„ tiunt, & hostes de suis finibus pepulerunt". Paulo supe-
rius cap. XI. scripserat: "Bajoarii usque ad 2. millia virorum
„ super Sclavos irruunt: superveniente Chacano omnes in-
„ terficiuntur".

Anno Mauricii XV. Chr. 596.

Anno Mauricii XV. quum Petrus Sclavinos Byzantium versus adventare rescivisset, Nobas (1) se contulit. Quum vero mille homines speculatum præmisisset, hi in Bulgarorum turmam numeri ejusdem inciderunt. At Bulgari, paci, quæ cum Chagano intercedebat, confisi, securi citra ullam suspicionem progrediebantur. Quum autem Romani eos adorirentur, Bulgari viros septem delegavere, qui Romanis pacem haud ita solvendam esse persuaderent. Quæ ubi Præcursores audiverunt, Duci confestim retulere. Dux vero; neque si Imperator ipse advenerit, inquit, eis parcam. Confertaque pugna, Romani in fugam vertuntur; nec tamen eos insequuti sunt barbari, ne victoriam ardentius amplexati, in insidias inciderent. Quod quum ad Chaganum renunciatum fuisset, legatos ad Petrum decrevit, qui hostilem hanc aggressionem incusantes, Romanos nulla justa de causa pacem solvere quererentur. Sed Petrus hanc suorum incursionem se plane ignorasse blandis ac fraudulentis verbis adstruxit: duplicata se nihilominus ipsis spolia dare omnia: atque ita barbari spoliis, quæ amiserunt, dupla sorte receptis, pacem servavere. Cæterum Petrus contra Peregastum Sclavinorum præfectum, *κατὰ Πηρεγάστου τοῦ ἐξάρχου τῶν σκλαβίνων*, expeditionem suscepit. At barbari secundum fluminis ripam Romanis obviam facti, eos amnem trajicere prohibebant. Romani contra e vectoriis navibus tela mittentes, barbaros averterunt. Dumque in fugam vertuntur, Peragastus ilio sauciatus moritur. Romani ergo flumen transgressi, præda maxima coacta, in propria loca se recepere. Sed ductores recta via aberrantes, iter noctu peragentes, ad Ilbacium amnem diverterunt. Barbari vero in insidiis, quas trans flumen collocaverant, delitescentes, in Romanos insurgentes, eos in fugam verterunt: Mau-

1 *Nova*; urbs Moesiæ superioris.

Mauricius his auditis, Petrum officio privavit, & Priscum iterum Thraciæ Ducem delegavit.

Anno Mauricii XVI. Dux Priscus in Thraciam profectus, eductis copiis ad prædas circa Istrum abigendas se contulit. Quibus cognitis Chaganus legatos profectionis causam sciscitaturos mitit. Priscus venandi gratia se accessisse prætexere. Ad quem Chaganus: nefas, ait, alieno in solo te venatum exercere. Priscus contra, proprium afferere fundum, & Chaganum ex Oriente transfugam affirmare, & exprobrare. Eapropter barbarus eversis Singidonis mœnibus in Romanam ditionem penetravit. Eo comperto ad Istri insulam confert se Priscus, & conscensis agitatisque dromonibus, Chaganum alloquuturus Constantiolam proficiscitur. Ad fluminis autem ripam consistenti Chagano, Priscus e navigio colloquium habebat. Tum Chaganus ad Priscum: quid tibi, amabo, Prisce, cum ditione mea? ut quid eam dolis occupare moliris, & e manibus meis eripere? Judicabit Deus inter me, & Imperatorem Mauricium; & ex ejus manibus, mei Romanorumque exercitus sanguinem reposcet. Ad (1) hæc Priscus: injuria Singidonem lædis; abstine ab urbe, quam toties ipse depopulatus es. Subinfert Chaganus: Non urbem unam a nobis repetere consilium est? Scito, quinquaginta alias Romani Imperii urbes, Abarorum virtute (2) subigendas te brevi conspecturum. Priscus vero navibus ad Singidonem applicatis, urbem depopulatus, Bulgaros ex ea ejecit, & murum exædificare cœpit. At Chaganus legatis ad eum missis, Deorum suorum fidem obtestatus, de iis quæ commiserat, apud ipsum graviter conquestus (3) est. Ingruente porro hieme, uterque patrios lares revisit. AnnoMauricii XVI. Chr. 597.

Anno Mauricii XVII. Chaganus collectis omnibus copiis in Dalmatiam suscepit expeditionem: Balben vero, τὴν Βάλβη, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν μητροπόλεις πάσας, & circumpositas me- Ann Mauricii XVII. Chr. 598.

L ll

1 Desunt apud Theophanem, sed ex Theophylacto supplentur lib. 7. cap. XI.

2 Δυλομένας Βαρβάροις. Leg. Ἀβάροις.

3 Theophylactus lib. 2. cap XI. *Chaganus* missis ad Priscum nunciis, fœdus palam renunciat, ac luce decima coacto exercitu suo, in sinum Jonium ducit. Prope hosce locos posita est Dalmatia regio. &c.

metropoles omnes devastavit. Rei fama excitus Priscus, Gunduem, quæ ab hostibus admissa fuerant, exploratum misit. Ille locis plane imperviis iter agens, barbaros duos vino graves offendit, eosque de barbarorum consiliis interrogat: Respondent illi: millibus hominum duobus bene armatis Chaganum prædam commendasse, eamque omnem ad Bulgaris domesticos lares agi. Eo comperto Gundues in angusta valle occultatur, & hostes a tergo summo diluculo adortus, ex improviso cunctos confertim occidit: & recuperatam prædam ad Priscum reduxit. Chaganus clade cognita, propriam repetit regionem, & Priscus pariter domum revertitur. Hæc Theophanes. Verum, præterquam quod in Latina versione, *prædam omnem ad Bulgaris domesticos lares a Chagano agi*, dicitur, quod neque Græcus ipsius textus habet, neque in aliis Scriptoribus legitur, sed, πρὸς τὰ οἰκεῖα, *domum*, seu, *ad proprios lares adducendam*, tantummodo; error etiam est in Dalmatiæ civitatibus a Chagano vastatis: non enim legendum est, τὴν Βάλβην, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν μητροπόλεις πάσας, *Balben, & circumpositas metropoles omnes*: (quot enim, & quantæ metropoles in Dalmatia, præter Balben?) sed, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν μ΄. πόλεις πάσας, *& circumpositas* XL. *civitates omnes*: quemadmodum legitur & apud Cedrenum ad annum XVII Mauricii: *contractis suis copiis Chaganus, in Dalmatiam profectus*, καὶ καταλαβὼν τὴν Βάλβην, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν τεσσαράκοντα πόλεις, ταύτας ἐπόρθησεν, *Balbam & vicinas circum* XL. *urbes occupat, ac diripit*. Theophylactus lib. 7. cap. 12. pro Balba habet Βάγκεις, *Banches*, sic: *Multis igitur castris barbarus*, εἰς τὰς λεγομένας Βάγκεις, *Banges ut dicuntur, venit, oppidoque operibus admotis in potestatem accepto, quadraginta insuper castella vastavit*.

Ann. Mauricii XVIII Chr. 599.

Anno (1) Mauricii XVIII. Priscus educto exercitu, Singi-

1 Theophylactus lib. 7 cap. 12. circa finem. " Ad menses igitur decem " & octo atque etiam amplius, Romanis ac Barbaris apud Istrum versanti" bus, nihil scriptione dignum est actum. Anno decimonono Imperatori " futura prænunciantur". Et cætera. Goarus in not. ad Theophanem ostendit hæc quæ ad ann. Mauricii XVIII. narrantur, contigisse anno ejus XIX. ex ante relatis Simocattæ verbis. Nam Simocatta cap. 13. refert ea quæ hic ex

gidonem versus proficiscitur. Chaganus ex adverso collectis viribus, ex inopinato in Mysiam irrumpit, & Tomosiam (1) urbem occupare molitur. Quare Singidone relicta Priscus ad eum proximus accessit. Imminente vero Paschali celebritate, Romanis fame tabescentibus, Chaganus currus quadringentos cibis onustos ad Priscum mittit, ut proprium sibi festum Romani cum epulorum gaudio peragerent. Priscus vicissim species Indicas, piper nimirum, folium Indicum, costum, cassiam, & alia postulata, misit ad Chaganum, qui tum ad Thermium sedem posuerat. Ea solemnitate finita, induciæ quoque dissolverunt. Porro Mauricius suppetiis Prisco ferendis cum pedestri militum manu Commentiolum misit. Chaganus nuncio accepto, Commentiolum expeditione suscepta, & Romanos in fugam vertit, cunctosque trucidat. Commentiolus turpi fuga ad Drizipera salutem quærens, a civibus urbe expellitur. Tum vero Abares Drizipera profecti, civitate direpta, in Sancti Alexandri templum incendio grassantur; quumque sepulcri thecam argento ornatam reperissent, illusis prius Martyris reliquiis, ornamentum omne sacrilege spoliant. Inde coacta per totam Thraciam præda, collectisque captivis, ipsi multitudine armis, ordine, necessariis bene instructa, in Romanos insultant. Commentiolo Byzantium reverso, ingens ex timore perturbatio toti urbi incubuit; adeo ut de relinquenda Europa, & transmigratione in Asiæ Chalcedonem consilium aperte iniretur. Imperator autem excubitorum satellitio stipatus, collecto armatorum militum globo, Longum Murum tutabatur: urbem vero populi factiones custodiebant; Senatu legationem ad Chaganum decernendam suadente. Porro Deus injurias Martyri Alexandro irrogatas ultu-

ex Theophane describuntur, postquam ea quæ Mauricio anno 19. futura prænunciata sunt, exposuisset. Verum aut error manifestus est in numero annorum, aut quæ hic de anno xix. Mauricii prædicuntur, non sunt loco suo posita. Nam idem Simocatta post commissum istud Romanos inter & Abares bellum, pacemque initam, necnon post alterum rupto fœdere bellum, quod lib 8. a cap 1. ad 4. narratur, sic scribit cap 4. pag 202. "Anno „ Imperii Mauricii decimonono, nihil inter Romanos & Barbaros gestum „ est. Vigesimo Petrum Prætorem Europæ declaravit". Mendum igitur in numeris annorum Mauricii irrepserit, necesse est: adeoque non est recedendum a Chronologia Theophanis, quæ ex Cedreno etiam confirmatur.

1 *Tomea* Simocattæ.

ulturus, morbum peſtilentem in barbaros immiſit, qui uno ſolo die febre ex bubone orta, ſeptem Chagani liberos cum innumera populi multitudine extinxit. Senatus itaque Legatos ad Chaganum Drizipera a Cæſare deſtinandos ſuadet: qui accito Harmatoni eas partes mandat. Harmaton multis cum muneribus Drizipera venit. Chaganus præſentes fortunas lamentans, amiſſionem filiorum, peſtiferumque copiarum exitium, immenſo dolore proſequitur. Decem diebus ibi poſitis, Harmaton conveniendi copiam impetrare non potuit. Die duodecimo tabernaculum introducitur, barbarumque leni ac placida oratione demulcet. Chaganus Imperatoria dona ſuſcipere gravatur. Tandem multis verbis eum legatus permovet, ut ſe donis coli patiatur. Poſtridie pace firmata, domum redit, hæc ad verbum eo ſuccinente: Judica Deus inter Mauricium & Chaganum, inter Abaros & Romanos. Accuſabat enim Imperatorem ruptæ pacis, nec mentiebatur. Revera namque Romani pace male conſervata, & bello irritato, prædictas ſibi clades accerſebant. Ex pacto autem Iſter ad Romanorum Abarumque fines dirimendos conſtituitur, & poteſtas eidem contra Sclavos trajiciendi conceditur. Præterea denuo vicena aureorum millia antea pactis adduntur. Atque hoc ſane modo bellum inter Abaros & Romanos profligatum eſt. Hactenus Theophylactus lib.7.cap.15.cui Theophanes hæc addit de captivis, Chagani verba: *Captivos tamen omnes ei reddam, accepto in ſingula capita nummo uno. Mauricius eam pecuniæ ſummam depromere non tulit: quare dimidium nummum pro ſingulorum capite redimendo rurſum poſtulat Chaganus. Sed neque dimidiatum nummum, neque etiam ceratia quatuor, quæ tandem pro ſingulis petierat Chaganus, Mauricius ſolvere admiſit. Eapropter Chaganus cunctos ad unum interfecit, & in proprium regionem regreſſus, tributo, quod ex antiquis conditionibus Romani pendebant, quinquaginta millia de novo addidit. Iſtrum vero fluvium ſe non amplius trajecturos utrinque Romani* (1), *& Abares convenere. Ex iſtis odium ingens*

1 In Græco textu, καὶ τὸν Ἴστρον ποταμὸν μὴ διαβαίνειν ὡμολόγησαν, quod de Romanis & Abaribus intelligitur. Itaque Latinus Theophanis Interpres perperam reddit, *Romani & Bulgari convenere*. Nam de Bulgaris in eo fœdere nulla mentio.

gens in Mauricium conflatum, unde & conviciis injuriisque eum aperte proscindere; similiter & populus per Thraciam sparsus, ad ludibria dirasque in eum expuendas moveri. Eadem apud Cedrenum ad annum item Mauricii XVIII. *Tum Chaganus in Mauricium cædis populi culpam conferens, paratum se ait captivos, accepto in singula capita nummo, rursusque binos uno nummo, denique singulos quatuor ceratiis acceptis, dimittere. Quum ne sic quidem eos redimere vellet Mauricius, iratus Chaganus omnes occidit. Fuere autem* XII. *millia, qui æstimabantur, supputatis in singulos duobus miliariis*, 2933. *Chaganus interfectis, ut dixi, captivis, Romanorumque tributo adjectis insuper quinquaginta millibus, domum rediit*. Ita & Zonaras in Annal. Par. 2. pag. 77. *Chaganus Romanas provincias rursus aggressus, missas contra se legiones, alias vincebat, alias vincebatur. Ejus filii septem uno die partim febri, partim peste sunt mortui. Imperator misso Commentiolo cum numerosissimo exercitu mandasse fertur, ut legiones, quibus ob seditiones quasdam & tumultus infensus erat, proderet hostibus. Itaque temere cum barbaris congressus Commentiolus, ipse cum suis fugam, cui se ante pararat, capessit: cæteris partim cæsis, partim captis ad numerum* XII. *millium. Ea victoria Chaganus elatus, usque ad Longum Murum processit. Verum Imperator delectu habito, milites ad ejus defensionem misit. Neque vero Chagani dumtaxat filii peste, ut dictum est, abierunt, sed & barbarorum ingens multitudo. Qua de causa barbarus animo æger, domum properans, Mauricio significat, si captivos redimere velit, ut in singulos nummum unum pendat. Recusante Mauricio, medium nummum postulat. Quum vero ille nec tanti milites redimere vellet, partim ex tenacitate (erat enim sordidus) partim militum odio, Barbarus furore correptus, iis omnibus obtruncatis, domum rediit. Hinc omnium odia in Imperatorem nata, ut nec a conviciis temperarent*. Itaque videtur Theophylactus (1) in gra-

1 Theophanes ad ann. 18. Mauricii. "Mauricium sane Commentiolo „ ut Romanum exercitum a tumultibus concitandis deinceps compescen- „ dum, adversariis proderet; quorundam rumor extitit"; Inde exortus, ut puto, quod Imperator istas Thracicis copiis adversus Commentiolum accusationes, nihili fecerit, quinimo ipsum anno sequenti cum copiis versus Istrum miserit, ut ad Singidonem Prisco adjungeretur.

gratiam Mauricii ea reticuisse, quæ alii de captivis non redemtis narrant.

Anno Mauricii XIX. Chr. 600.

Anno Mauricii XIX. Pace rupta, rursus Chaganus fines Romanorum intravit, & quatuor suis filiis exercitus tribuit, quibus transitum Istri custodirent. Sed Romani ratibus confectis fluvium transmiserunt: prælioque congressus cum Chagani filio Priscus, quatuor barbarorum millia occidit, tercentum suorum desideratis. Postridie ejus diei, rursus VIII. millia barbarorum interfecit. Tertia die Romani de superiore loco in barbaros irruerunt, eosque fusos in paludem compulerunt, multosque ibi suffocarunt, inter quos fuere etiam Chagani filii. Tum Chaganus contracto magno exercitu, adversus eos proficiscitur: quem Priscus congressus pugna fudit. Idem Priscus IV. millia instruxit, ac Tissum amnem transire jussit, tentoria barbarorum speculatum. Barbari tum eorum quæ gesta erant ignari, festos dies agebant, & compotabant. Itaque eos inopinantes adorti Romani, ingenti clade affecerunt; cæsis enim (1) XXX. millibus Gepidarum aliorumque barbarorum, magna cum præda ad Priscum sunt reversi. Chaganus denuo reparatis copiis, ad Istrum quum accederet, pugna victus est: barbarique in fluvio submersi, & cum his magna Slavinorum multitudo. Vivi in potestatem Romanorum venerunt 3200. Abares, Barbari 2000. Chaganus quum legatos repetundorum captivorum causa misisset, Mauricius nondum accepto tam illustris victoriæ nuncio, reddi eos jussit. Sic Cedrenus. Theophanes vero: *Chaganus legatos ad Mauricium misit ad captivos redimendos. Mauricius nondum accepto tam præclaræ victoriæ nuncio*, *Prisco scribit*, ἀποδοῦναι τῷ χαγάνῳ τοὺς βαρβάρους μόνον, *ut solos barbaros redderet*. Haud dubie pro, τοὺς βαρβάρους, legendum, τοὺς Ἀβάρους, *Abaros solos*. Ita enim Theophylactus, qui quum lib.8. cap.3. scri-

1 Cedren. XXX. *mill. Gepidarum aliorumque*. Simocatta sic. Transie-
» runt Tissum fluvium, & offendunt Gepidarum villas tres, qui re-
» rum pridie gestarum ignari penitus, & compotantes, festum patrium
» magna frequentia celebrabant. Romani crepusculo noctis, ante exortum
» scilicet solis, barbaros adhuc crapulantes opprimunt, & stragem edunt
» maximam, tricenorum videlicet millium, χιλιάδες τριάκοντα.

ſcripſiſſet, *vigeſima luce denuo barbarus ad huncce fluvium (Tiſſum ſcil.) copias congregat, quo in loco atrociſſimo & in primis memorabili prælio decertatur, in quo barbari, ut paucis dicam, magna virtute victi, & aquis ſubmerſi ſunt, cum quibus etiam Sclavorum pars maxima interiit: ſervati & capti, obtenta victoria, Abarum tria millia, aliorum barbarorum* (1) *ſena millia ducenti, Sclavorum octo millia. Omnibus injecta vincula, & in urbem Tomeam a Duce miſſi*: Subjungit initio capitis 4. *Chaganus, priuſquam Imperator quippiam actorum reſciſceret, per legatos recuperare captivos ſtudet. Mauricius barbari minis territus, & verbis in fraudem inductus, Priſco mandat, ut captivos Abares reddat. Sic barbari Tomea educti, Chagano vivi reſtituuntur.*

Anno Mauricii XX. Mauricius Petrum fratrem ſuum, Thraciæ Ducem iterum renunciatum, illuc tranſmittit. Audierat enim, Abarum multitudinem, Apſech Duce, ad Cataractas congregari. Petrus miſſo ad Apſech legato, de pace tractavit. Apſech ex adverſo, Cataractarum locum Romanis eripere ſtudebat, Chagano contra Conſtantinopolim expeditionem ſuſcipiente. Verum ubi Chaganum Byzantium accedere cognovit Imperator, Petro, ut ad Iſtrum redeat, ſcribit: Bonoſum etiam ſcribonem cum navigiis militem trans flumen Devendo mittit. Petrus miſſo Gundue legato exercitus trans Iſtrum, prædam captivoſque innumeros coëgit. Quod ubi Chaganus reſcivit, Apſech cum copiis miſit ad nautarum (2) turbam illic conficiendam, utpote qui Romanis auxiliati fuiſſent. Hæc dum fiunt, non pauci Abarum deficientes, ad partes Imperatoris ſe adjungere maturant. Conturbatus ea re Chaganus, orare vehementer, & varias ſecum rationes meditari, quibus deſertores ad ſe reduceret. Autumno adventante quum Mauricius Petro moleſtiam exhiberet ſuper copiis in Scla-

Anno Mauricii 20. Chr 602.

---

1 Simocatta lib 8 cap. 5. " Chaganus Romanorum impreſsione intelle-
" cta, Apſichum ad Artos Romanorum ſocios delendos mittit, τὸ τῶν
" Ἄντων ἔθνος.

2 *Barbarorum*: nimirum, *Gepidarum* qui Abarorum Regi ſerviebant. Baſnagius ad ann. 601. num. 2. ſic ſcribit de captivorum numero " Victo-
" rum in poteſtatem venere Avarum tria millia, Gepidarum amplius Sla-
" vinorum octingenti": contra fidem Simocattæ, Theophanis, & Cedreni.

Sclavorum regione per hiemem retinendis, ipseque Dux in Imperatoris jussu omnia poneret, seditio magna orta est. Mauricius crebris literis Petrum urget, ut ita fiat. Romani accerrime recusant. Quocirca flumen ultro trajiciunt, Palastolum veniunt ira inflammati; prætereuntesque Asema castellum, Cariscam veniunt, unde in barbarorum domicilia irrupturi erant: paululum enim de ferocia remiserant. Per illos igitur dies naves compinguntur. Interea cum imbribus maximis frigus ingruit. Tali impedimento objecto, nolentes trajicere, ad Petrum legatos mittunt octo, e quibus etiam erat Phocas. Petebant autem ut liceret in hyberna domum redire. At Imperator Petrum per tabellarium extimulat, ut trajectis copiis, per barbarorum regionem incurset. Petrus legatis accersitis, Imperatoris ad se literas demonstrat. Illi, milites nolle Istrum trajicere affirmant, & causas exponunt. Quoniam autem Petrus in sententia permanens, nihilominus se multitudini opponebat, atrox irarum procella in exercitum incubuit. Quamobrem castris excedentes, seorsum in concilium coëunt, & Phocam Centurionem sibi exarchum præficiunt, eumque supra scutum alte sublatum, faustis gratulationibus prosequuntur. Hinc orta Mauricii filiorumque cædes, & arrepta a Phoca tyrannis. Hactenus Theophylactus Simocatta, ex quo Theophanes, Cedrenus, aliique sua omnia mutuati sunt. Pagius ad ann. 593. num. 12. de hoc Romanos inter & Abares bello, quod ab anno I. Mauricii ad XX. gestum est; *Theophanes*, inquit, *in Chronico quæcumque ad hoc bellum pertinentia narravit, ex Theophylacto collegit. Sed illud anno uno tardius inchoavit; & quæ is in pauciores, ipse distribuit in plures; & aliquando in unum eundemque confert quæ in plures dispergenda erant. Qua de re legendus Goar in notis ad illud Chronicon.* Verum uterque deceptus est ex vitioso Simocattæ codice, uti supra notavi.

V.

Abarum res gestæ sub Phoca & Heraclio.

Mauricius cæsus est die 27. Nov. anno 602. Phocas autem coronatus a Cyriaco Patriarcha die 23. ejusdem mensis & anni. Anno vero ejus Imperii secundo, ut scribit Theophanes, Phocas auctis ex fœderis pacto faciendis Chagano donis, barbaros ea ratione quietem ac pacem servaturos sperabat. Verum quo anno Heraclius, cæso Phoca, Imperium iniit, nimirum

rum Christi 610. *Res Romanas*, ut Cedrenus scribit, *labefactatas offendit, quum & Europam Abares vastassent, & Asiam Persæ subegissent*. Anno autem Heraclii nono (qui erat Christi 619.) *Abares in Thraciam arma moverunt. Heraclius autem missis ad eos Legatis, pacem firmari exposcebat. Quumque Chaganus eam se compositurum pollicitus fuisset, Imperator cum satellitio propriam dignitatem decente ad Longum usque Murum longe ab Urbe progressus, ampla magnorum munerum copia Chaganum excepit, fidem ab eo accepturus, pacem inter se mutuo inviolatam firmatum iri. At barbarus ille, spreto jurejurando atque fœdere, ex improviso Heracleam infestis armis adortus est. Imperator vero tam insperatæ rei molimine perterritus, fuga arrepta in Urbem revertit. Barbarus universo Imperatoris apparatu, satellitioque capto, cum omnibus aliis quæ comprehendere potuit, retro cessit: multaque Thraciæ oppida spe pacis delusa, ac nil tale suspicantia deprædatus est*. Id Chagani facinus paulo aliter narrat Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in Breviario historico de rebus gestis post imperium Mauricii pag. 8. edit. Paris. *Posthæc Abarum Princeps Legatos de pace ad Heracleam misit: quibus magnopere gavisus, donis illum remuneratus est, ad eumque vicissim Legatos destinat Athanasium Patricium, & Cosmam Quæstorem, qui voluntatem suam renunciarent. At Abarus amicitiam simulans, multa blande & humane cum iis loquutus, Romanorum se amicum esse persuasit, & ad Imperatorem incundi fœderis gratia venturum esse promisit. Legati igitur ad Imperatorem reversi, de illius in Romanos benevolentia certiorem eum faciunt. Quibus plurimum delectatus, ad Heracleam urbem, quemadmodum inter eos convenerat, Regi Abarum occurrere decrevit. Præmissoque scenico apparatu, quum equestre certamen ad eum suscipiendum pararet, ac splendidam ei vestem & ipsius comitibus ferret, Selymbriam pervenit, ibique commoratus est. Triduo deinde Chaganus cum Abarorum ingenti multitudine Heracleam contendit. Ibi parte suorum delecta, quidquid roboris erat, per saltus ac silvas, quæ longis muris imminent, clam dissipari, ac per condensa montium pergere iubet, ut Imperatore a tergo circumvento, medium ipsum ejusque comitatum omnem in potestatem haberent. Sensit hæc Heraclius, & inopinata re nec medio-*

Mmm *criter*

criter perculsus, purpuram exuit; ac vili detritoque habitu, quo privatus esse videretur, indutus, & coronam regiam cubito alligans, statim indecore se in fugam conjicit: vixque fuga Byzantium est elapsus. Abari fugientes animosius insequuti, ad campum usque, qui ex adverso urbis est, nomine Septimus, ibi castra posuerunt. Inde ad Barnyssi fluminis pontem usque dispersi, circumjecta loca populari, & per Romanorum cædes impune grassari. Inter cætera Imperatoria vestis in potestatem hostium redacta, cæterique illi quos paraverant amictus, cum scenico omni instrumento, & iis qui ea perferebant. Tandem cum infinita captivorum multitudine ad suos limites regressi sunt. Compertum est ex captivorum quorumdam, qui furtim aufugerant, constanti relatione, ad ducenta septuaginta millia captorum utriusque sexus numerum pervenisse. In Chronico Paschali hoc factum ad annum Heraclii IX. Indict. VII. (hoc est Christi 619.) refertur his verbis. *Hoc anno mense Desio, secundum Romanos Junii V. feria prima, quum Imperator Heraclius in Thraciæ partibus versaretur una cum proceribus & civibus atque clericis, atque adeo cum opificibus, plurimis etiam ex utraque factione ac plebe, Abarum Chagano ad Longum Murum cum innumera multitudine etiam accedente, quod, ut rumor increbuerat, Romanos inter, ac Abares pax esset conficienda; tum etiam quod Heracleæ Ludi circenses celebrandi essent; hac fama excita multitudo infinita, ex felice urbe egressa est. Et circa horam IV. ipsius Dominicæ, Abarum Chaganus flagello suo signum dedit, statimque omnes qui cum illo erant, longum murum impetu facto ingressi sunt, ipso extra murum cum aliquot familiaribus manente; quum, ut dixisse fertur, simul atque murum ingressus esset, urbem se facile occupaturum sibi persuaderet; quod sane accidisset, nisi illum prohibuisset Deus. Illius tamen copiæ, ipsa Dominica, ingressæ circa vesperam usque ad Auream portam, quotquot extra urbem repererunt, vel in suburbanis, & quidquid hominum vel animalium inventum fuit, in prædam rapuere. Ingressi sunt etiam sacram ædem Sanctorum Cosmæ & Damiani in Blachernis, & Ecclesiam Sancti Archangeli trans urbem in Promoti suburbano: in iisque non ciboria dumtaxat, & alia cimelia abstulerunt, sed ipsam etiam sacram mensam Ecclesiæ S. Archangeli confregerunt; omnesque cum præda captivos trans Danubium, obsistente nemi-*

ne,

ne, abduxerunt. Anno tamen sequenti, ut refert Theophanes, Heraclius missis iterum ad Chaganum literis, de iis quæ violatis fœderibus ab eo admissa erant, causabatur, & ad servandam pacem invitabat. In Persidem quippe arma convertere meditatus, cum Chagano pacem habere consiliabatur. *Chaganus humanitatem Imperatoris cum reverentiæ sensu suscipiens, pristina se reparaturum, & cultorem se pacis futurum promisit: renovatisque iterum pactis, & probe firmatis* (1) *fœderibus, legati reversi sunt*. Non diuturna tamen hæc pax fuit. Nam Abares (ut barbarorum mos est, quacumque captata occasione in Romanos impressionem faciendi:) a Chosroë Persarum Rege exstimulati, ad urbem usque Regiam, anno Heraclii 16. progressi sunt. Theophanes. "Chosroës Persarum Rex Sar-
„ barum Ducem cum quinquaginta millibus militum, Constan-
„ tinopolim versus, mittit, ut initis pactis cum Hunnis (Aba-
„ ros vocant) Bulgaris, Sclavis, & Gepædibus, urbem impres-
„ sione facta obsiderent. Eo consilio cognito Heraclius in tres
„ acies exercitum universum distribuit: & primam quidem ad
„ Urbis defensionem: aliam Theodoro proprio fratri traditam,
„ secum aggredi jussit: cum tertia secum educta, ipse in Lazi-
„ cam regionem secessit, ibique mora aliquandiu protracta, Tur-
„ cos Orientales, quos Chazaros vocant, ad belli societatem
„ allexit. Interim Sarbarus Chalcedonem adoritur; Abares
„ etiam e Thracia profecti, ad urbem applicantes, eam vi ob-
„ tinere nitebantur. Multis itaque machinis ad eam admotis, &
„ copiarum multitudine innumera, ut quæ numerum omnem
„ vere superaret, per Istrum flumen scaphis uno trunco exca-
„ vatis advecta, τὸν κόλπον τῦ Κέρατος, cornu sinum omnem,
„ quaqua late patet, oppleverunt. Dies demum decem ur-
„ bem obsidentes terra & mari, Dei tandem virtute & ope, &
„ Immaculatæ Deique Matris Virginis precibus, profligati sunt;
„ multisque suorum copiis terra & mari amissis, cum magno ru-
„ bore & dedecore domos repetierunt. Sarbarus autem obsidio-
„ ne ad Chalcedonem posita non destitit; quinimo mari pirati-

1 Pagius ad ann. 621. num. 4. pacem inter Heraclium & Chaganum sancitam hoc anno 621. scribit, & Chagani irruptionem in urbem CP anno præcedenti. Verum Theophanes expresse repugnat, qui bellum Chagani anno 619. & pacem anno 620. collocat.

„ cam, terra prædatoriam exercens, partes trans fretum positas „ & earum urbes devastavit, & hybernam eisdem in locis egit „ tempestatem: sed anno sequenti, compositis cum Imperatore pacis fœderibus, Chalcedone abscedentes, in patriam sunt „ reversi ".

VI.

Abares Constantinopolim obsident.

Hæc fusius narrantur in chronico Paschali ad ann. Heraclii XVI. Indict. XIV. Christi 626. in hæc verba. " Operæ „ pretium porro videtur exponere, quemadmodum & nunc „ solus misericors ac clementia plenus Deus per acceptissimam „ intemeratæ Matris ipsius & vere Dominę nostrę Dei Genitri- „ cis & semper Virginis Mariæ intercessionem, humilem hanc „ suam urbem ex impiis hostibus, inita invicem conjuratione „ hanc obsidentibus & cingentibus, potenti sua manu, & qui „ tum in ea erat populum, ab imminenti gladio, captivitate, „ & acerbissima servitute liberaverit. Quæ quidem omnia „ nemo satis poterit exponere. Etenim execrandus ille Salbaras (1) Persici exercitus Dux & exarchus quum exspecta- „ ret, ut vero simile est, Deo invisi Abarum Chagani ad- „ ventum, interim complures ante dies castris ad Chalcedo- „ nem positis, suburbana omnia & sacras ædes incendio sacri- „ lege absumsit: ibique mansit, illius adventum præstolatus. „ Itaque XXIX. Junii mensis, præsentis XIV. Indictionis, „ die scilicet festo Sanctorum & illustrium Coryphæorum „ Apostolorum Petri & Pauli, accessit prima acies Deo odio- „ si (2) Chagani, triginta circiter hominum millium, per nun-

---

1. *Sarbaras*, Theophani, Cedreno, & aliis.

2. Nicephorus Patriarcha in Breviario pag. 12. & seq. *At Abari dissoluta jam pace, etenim Heraclius priusquam in Persas exercitum duceret, muneribus ad eos missis illam firmaverat, atque insuper ducenta bis nummorum millia promiserat, obsidesque dederat Joannem cognomento Athalaricum naturalem filium ex Concubina natum, & Stephanum consobrinum Mariæ sororis filium, & Eutropium, necnon & Joannem alterum Boni Patricii filium, eundemque spurium & ex pellice susceptum. Sed Barbari, expeditione facta, castra ad Constantinopolim admovent, ibique suburbana omnia incendio vastant. Ita diviso inter se velut Thracio Bosphoro, Persæ Asiaticum limitem, Abares Thraciam infestabant. Iidem ad muros expugnandos machinas fabricaverant, turres scilicet ligneas, & testudines: quas quum moenibus admovissent, repente divina virtute dissolutæ sunt, obtritis qui in illis erant Abarum propugnatoribus. Erant in eorundem exercitu Sclavinorum auxiliares copiæ bene multæ, quas illi secum.*

„ nuncios promulgantis se quamprimum Longum murum occupaturum, & quidquid intra illum est: ita ut quotquot ex equitibus ac fortissimis militibus qui hactenus extra urbem erant, hoc ipso die, qui in Dominicam incidit, intra novum Theodosianum murum hujus urbium Reginæ se confestim reciperent. Mansitque prima ista acies circa Melantiadem, paucis ex iis usque ad muros per intervalla excurrentibus, & quemquam exire, vel ad equorum pabulationem quidquam colligere prohibentibus. Elapsis interea diebus decem, nemine ex hostibus ad mœnia apparente, egressi milites cum calonibus & civibus, uti ad decimum ab urbe lapidem meterent exiguam segetem, in hostes incidere, aliquot ex iis cæsis, quibusdam etiam ex militum calonibus & ex civibus qui cum iis egressi fuerant, captis. Nisi tamen milites in calonibus suis defendendis fuissent occupa-

„ ti,

---

secum adduxerant: quibus & signum dederant, ut quum accensas faces ex Blachernarum munitione conspexissent, quam Alam nuncupant, statim actuariis lembis irrumperent, & remigio ad urbem subvecti, tumultum ac terrorem injicerent; per quem nullo probibente ipse de muris subito impetu facto urbem invaderent. Quibus ad Bonum Patricium perlatis, mox biremibus ac triremibus instructis armisque dispositis, ad eum locum, unde signum attollendum erat, classem dirigit, eodemque tempore biremes contrarium ad litus applicat. Inde facibus erectis signum dari jubet. Hoc ubi Sclavi conspicati sunt, e fluvio quem Barnyssum vocant, recta ad urbem navigiis feruntur. At nostri obviam progressi, in medium receptos, & circumventos opprimunt, tantaque cædes bostium facta est, ut mare ipsum purpureo colore tingeretur. Inter cæsorum cadavera Sclavinæ quoque mulieres inventæ sunt. Quæ quum omnia barbari conspexissent, obsidionis ac moræ pertæsi in patriam revertuntur. Tum Patriarcba cum Constantino Imperatore ad Divæ Virginis Templum, quod in Blacbernis erat, progressi, ingentes Deo gratias persolvunt, ibidemque murum ad bujus Templi præsidium ædificant. Hunc in modum ab Abaribus res ad Constantinopolim gesta est. Ab eo tempore populus Constantinopolitanus Sabbatum quintæ Hebdomadæ Quadragesimalis festivum esse voluit Deiparæ, cujus auxilio tam eximium trophæum erectum fuit, ut in Triodio Græcorum legitur: Hymnum vero in laudem ejus dici solitum, *Acathistum* nominavit, *quod tunc & populus & clerus universus eodem ardore idem facerent, nemine cessante, nemine a divinis laudibus conquiescente*, ut idem Triodium habet. Is autem Hymnus *Acathistus* appellatur, quia *stando*, non sedendo canitur. Narratio in Festum τοῦ Ἀκαθίστου, edita est a Combefisio in Historia Monothelitarum. Ex eodem autem Triodio constat, Constantinopolim ter ab hostibus ope Deiparæ liberatam esse: primo, anno 626. sub Heraclio: secundo sub Constantino Pogonato a Saracenis anno 672. Tertio sub Leone Isauro iterum a Saracenis anno 718. Vide Gretserum lib. 3. observat. in Codinum cap. 7.

„ ti, magnum fatis ex hoſtibus numerum eo die interfeciſſent. „ Cæterum non multo poſt circiter mille ex hoſtibus, hoc „ ipſo die, juxta venerandam ædem Sanctorum Maccabæo- „ rum ultra ſinum in Sycis, accedentibus, ac ſeſe Perſis vi- „ ſendos præbentibus, qui verſus Chryſopolim caſtra poſue- „ rant, ſuam inter ſe per ignes præſentiam ſignificantibus. „ Interim execrandus Chaganus Athanaſium clariſſimum Pa- „ tricium Adrianopoli cum his dictis amandavit: *Abi & vide*, „ *qua ratione velint cives me placare*, *quæque dona offerre*, „ *ut* „ *hinc recedam*. Veniente igitur ipſo glorioſiſſimo Athanaſio, „ hæcque Bono glorioſiſſimo Patricio & Magiſtro, cæteriſ- „ que Magiſtratibus exponente, iiſque Athanaſium objur- „ gantibus, quod abominando Chagano ita ſe ſubdiderit, „ fueritque pollicitus, urbis cives quæ illi placitura eſſent „ exequuturos; tum glorioſiſſimus Athanaſius hæc ſibi data „ eſſe in mandatis dixit a glorioſiſſimis Magiſtratibus, quo „ tempore legatus miſſus fuerat: cæterum neque ſcire ſe ita „ muros eſſe munitos, copiaſque hic adeſſe; nihilominus „ paratum ſe datum Chagano reſponſum iiſdem verbis refer- „ re. Deinde quum glorioſiſſimus Athanaſius priuſquam re- „ verteretur, quantæ eſſent in urbe copiæ videre vellet, lu- „ ſtratione facta, reperta ſunt in urbe exiſtentium equitum „ circiter millia duodecim. Tum Magiſtratus juſſerunt ea „ reſpondere quæ execrandum Chaganum omnino perſuade- „ rent ad exercitum a mœnibus ſeu urbe amovendum. Quum „ ergo glorioſiſſimus Athanaſius ad execrandum Chaganum „ perveniſſet, ab eo minime exceptus eſt, illo dicente, ſibi „ omnia eſſe tradenda; ſin minus, urbem funditus everſu- „ rum ſe, & quotquot in ea erant abducturum. XXIX. Julii „ menſis die, Deo inviſus Chaganus acceſſit ad mœnia cum „ univerſis copiis, ac ſeipſum civibus oſtendit. Poſt diem „ unum exactum, ſcilicet XXXI. ejuſdem menſis Julii, acceſ- „ ſit ad prælium paratus, manſitque a prima luce ad horam XI., „ bellum fortiter ciens a porta Polyandrii uſque ad portam „ Quinti, atque adeo ulterius: ibi enim plurimum militem „ ſtatuit in ipſius urbis conſpectu; in reliqua vero muri parte „ Sclavos, ac primam quidem eorum aciem pedeſtrem nu- „ dam, alteram pedeſtrem loricatam. Tum ſub veſperam

„ ma-

„ machinas aliquot, & testudines admovit a Brachiali o usque „ ad Brachialium. Rursum postero die multa tormenta in il- „ lam partem, quæ ab ipso oppugnabatur, statuit inter se „ proxima, ut necesse fuerit obsessis quamplurimas machinas „ intra muros apponere, peditibus quotidie invicem pugnan- „ tibus, nostrisque, Dei providentia, victoribus, ac hostes „ longe propugnantibus: confecit præterea machinas jacula- „ torias, quas extrorsum corio texit: ædificavit autem in eo „ spatio, quod inter portam Polyandrii & portam Sancti Ro- „ mani interjacet, XII. turres castellis instructas, prealtas, „ & quæ ipsa fere propugnacula attingerent, quas & perinde „ corio munivit. Sed & nautæ, qui erant in urbe, egressi, „ civibus subsidio erant: unusque ex iisdem nautis malum „ nauticum machinatus est, in cujus summitate navigiolum „ appendit, quo hostium turres castellis instructas incende- „ ret: quem quidem nautam, qui hostes adeo perculerat, „ collaudavit Bonus gloriosus Magister. Idem porro cele- „ bratissimus Magister quoties ad mœnia accessit, non destitit „ hostem hortari, non solum ut tributa sua acciperet, sed & „ alia, quorum causa ad ipsa usque mœnia venerat. Verum „ nihil ex his admisit, dixitque: *Urbe cedite, vestrasque for-* „ *tunas mihi dimittite, servateque vos ipsos & familias vestras*. „ Angebatur vero potissimum in trabariis, quas secum attu- „ lerat, in mare demittendis, quum a majoribus scaphis im- „ pediretur. Sed eas tandem in mare immittere decrevit ver- „ sus pontem Sancti Callinici, triduo postquam cœpit ur- „ bem oppugnare. Ideo vero hocce loco trabarias demittere „ ei visum est, quod loca illa essent vadosa, & ubi majora „ navigia accedere minime poterant: manserunt igitur eadem „ navigia in trabariarum conspectu ab æde sacra Sancti Cono- „ nis trans fretum usque ad Fontes, quum transitum trabariis „ prohiberent. Sabbato circa vesperam, secundo scilicet „ Augusti mensis die, Chaganus proceres ad colloquium evo- „ cavit. Et egressi sunt cum ipso colloquuturi Georgius cla- „ rissimus Patricius, Theodorus clarissimus Commerciarius „ Glasti, Theodorus clarissimus Patricius & Logotheta, Theo- „ dorus religiosissimus Syncellus, & Athanasius clarissimus „ Patricius. Hi quum profecti essent, adduci præcepit Cha-

„ ganus

„ ganus in eorum conſpectum tres Perſas ſericeis veſtibus „ indutos, qui ad ipſum miſſi fuerant a Sarbara, quos ſibi „ aſſidere juſſit, noſtris interea legatis ſtantibus: tum hæc „ verba fecit. *Ecce ad me legationem miſerunt Perſæ, tria ho-* „ *minum millia in ſubſidium mihi dare parati. Si igitur quot-* „ *quot in urbe eſtis cum ſago dumtaxat ac induſio ex ea excedere* „ *velitis, pacta ac fœdus cum Sarbaro ineamus: amicus enim* „ *meus eſt, ad illumque tranſite, neque ulla is vos injuria affi-* „ *ciet. Mihi vero urbem, ac fortunas veſtras dimittite: nulla* „ *quippe vobis alia ſupereſt ſalutis expediendæ via: niſi forte vos* „ *fieri piſces contingat, quo per mare evadatis, vel aves, quo* „ *evoletis in aërem. En ecce, ut illi aſſerunt, ipſi Perſæ. Sed* „ *& neque Imperator veſter Perſidem eſt ingreſſus, neque ullus* „ *hic veſter adſtat exercitus.* Cui glorioſiſſimus Georgius: „ *iſti*, inquit, *impoſtores ſunt, nec quicquam veri dicunt.* „ *Noſter enim hic adeſt exercitus, ac piiſſimus Princeps noſter in* „ *eorum provinciis verſatur, haſque devaſtat omnino.* Tum hi- „ ſce dictis motus unus ex Perſis, glorioſiſſimum Georgium „ Chagani nomine conviciis impetiit. Cui ille: *minime*, ait, „ *tua ſunt in me convicia, ſed Chagani.* Illud etiam ingeſſe- „ runt Chagano, qui ad eum miſſi fuerant Proceres: *Atqui* „ *licet tantæ ſint vires tuæ, Perſarum etiam auxilio indiges.* „ Tum Chaganus: *ſi velim*, inquit, *ii mihi ſubſidio venient,* „ *amici enim mei ſunt.* Rurſum vero Proceres noſtri dixerunt: „ *nequaquam dimittemus urbem noſtram: ſed hic expectamus,* „ *dum tecum de his quæ ad rem præſentem conducunt colloqua-* „ *mur: ſi ergo de pace nobiſcum nolis agere, nos dimitte.* „ Hoſque tum ille dimiſit. Eadem porro ipſa nocte, quæ „ Dominicam præcedit, ſingulari benigni ac miſericordis Dei „ providentia ad Chaganum miſſi ii legati, dum per Chelas „ Chryſopolim trajiciunt, in noſtras naves incidunt, quæ „ quoſdam ex Orphanotrophio vehebant, unuſque ex illis „ Perſis deprehenſus eſt, ſeipſum in ſcapham, quam Scan- „ dalin vocant, pronum in faciem abjeciſſe, ſtraguliſque ſeſe „ operuiſſe, ita Chryſopolim trajicere conatum. At nauta „ qui in navi erat, eamque regebat, hoc animadverſo, iis „ qui ex Orphanotrophio erant, id dextra innuit, qui con- „ feſtim reductis ac ſublevatis ſtragulis, Perſam ſanum ac in-

„ colu-

„ columem in faciem jacentem inventum interfecerunt, illiusque caput absciderunt. Alios vero duos Persas pariter in navi trajicientes, cum ipso nauta captos, intra mœnia adduxerunt: ac alterum quidem ex superstitibus, truncata prius utraque manu, ejusque collo alligata, una cum illius qui in navicula interfectus fuerat capite, ad Chaganum nostri transmisere. Alterum autem in navim conjectum, vivumque Chalcedonem deductum, ac Persis ostensum, in ipsa navi capite truncarunt, eo in continentem ejecto, cum hocce scripto. *Chaganus, initis nobiscum fœderibus, vestros ad eum missos legatos ad nos transmisit, quorum duobus capita in urbe amputari jussimus; alterius vero ecce habetote caput.* Abominandus deinde Chaganus hoc ipso die Dominico ad Chelas abiit, & trabarlas in mare demisit, quibus in oppositam regionem trajiceret, secumque Persas, secundum eorum pollicita, adduceret. Quo cognito, eodem ipso die quidam ex nostris solverunt naves cum suis scaphis versus Chelas, vento licet contrario, quo trabarias a trajectu in ulteriorem ripam prohiberent. Ac sub vesperam reversus est abominandus Chaganus proxime ad urbis muros, cui ex urbe esculenta quædam & vina missa sunt. Veniens porro Hermitzis Abarum exarchus ad portam: *Atrox*, inquit, *perpetrastis facinus, quum illos qui heri cum Chagano pransi sunt, occidistis: ac præterea ipsi unius caput, alterum vero manibus truncatum transmisistis.* Cui nostri: *nobis*, inquiunt, *ille minime curæ est*. Nocte ergo feriæ secundæ, sub diluculum non potuere eorum trabariæ fallere nostras excubias, ac ad Persas trajicere, Sclavis omnibus, qui in trabariis inventi sunt, vel in mare præcipitatis, vel a nostris interfectis. Sed & Armenii ex Blachernarum muro egressi, ignem in Porticum quæ ædi Sancti Nicolai adjacet, immiserunt. Quumque Sclavi, qui ex trabariis in mare natandi gratia se demiserant, Abares esse, qui ad mare stationem haberent, ex igne conjicerent, huc venere, ubi ab Armeniis sunt interfecti. Pauci vero alii ex Sclavis natatu evadentes, quum ad impii Chagani castra pervenissent, illius jussu trucidati sunt. Ac Deo postmodum ita volente, & intercessionibus Dominæ nostræ Deiparæ, uno momento

„ illius in mari accidit ſtrages. Quippe univerſis trabariis in terram a noſtris ſubductis, execrandus Chaganus in ſua caſtra reverſus, reduci præcepit machinas omnes quas ante muros ſtatuerat, foſſamque quam fecerat diruit, turreſque caſtellis inſtructas, quas erexerat; ac vallis & ſudibus, ipſiſque turribus caſtellatis ac teſtudinibus corio prius nudatis, incenſis, receſſit. Quidam ajunt, Sclavos, quum quod actum fuerat, vidiſſent, caſtris relictis receſſiſſe, eoque & execrandum Chaganum reverti illoſque ſequi coactum fuiſſe. Sed & illud dixit impius Chaganus, dum bellum flagraret: *Feminam ego conſpicio egregie veſtitam, abſque ullo comitatu per mœnia diſcurrentem*. Quin etiam quum in procinctu eſſet ad recedendum, hæc noſtris nunciavit: *nolite exiſtimare præ metu me recedere, ſed inopia commeatus, & quod tempore minus idoneo vos fuerim aggreſſus. Proficiſcor igitur annonæ comparandæ operam daturus, ac poſtmodum rediturus, ea vobis facturus quæ in me perpetraſtis*. Manſerunt die Veneris extremi agminis cuſtodes equites circa loca proxima mœnibus, eodemque die in multa ſuburbana uſque ad horam ſeptimam immiſſo igne, receſſerunt; incenſis præterea æde Sanctorum Coſmæ & Damiani, & Eccleſia Sancti Nicolai, locíſque circumjacentibus, Eccleſiam vero Dominæ noſtræ Deiparæ, καὶ τὴν ἁγίαν σορὸν, & Sanctam Arcam, ingreſſi hoſtes, nihil omnino evertere vel labefactare potuerunt, Deo, intemeratæ illius Matris interceſſionibus, ita permittente. Expetierunt autem in illius colloquium glorioſiſſimum Commerciarium: quibus ſic nunciavit Bonus laudatiſſimus Magiſter: *Hactenus quidem data mihi fuit poteſtas ut tecum agerem, ac tractarem de pace: nunc vero piiſſimi noſtri Domini frater una cum exercitu venit mox trajecturus, ac te in regionem tuam comitaturus, ubi invicem de pace tractabitis*. Hæc in Chronico Paſchali.

C A-

CAPUT XI.

Bulgarorum, Chrobatorum, & Serviorum initia sub Heraclio Imperatore.

I. Quid Nicephorus Patriarcha CP. de Hunnis Abaris, & Hunnogunduris, sub Heraclio?

Quamquam Heraclius ab anno 626. quo antedicta Abarum incursio contigit, vitam usque ad annum 641. produxit, (obiit enim die XI. Febr. anno 641. ex Pagio ad eund. ann. num. 2.) nulla tamen sub eo fit amplius Slavorum aut Abarum mentio apud Græcos Scriptores, præter Constantinum Porphyrogenitum, & Nicephorum Patriarcham CP. Hic in Breviario historico, quod ab anno 602. quo Mauricius cæsus est, ad annum Chr. 769. perduxit, quo Constantinus Copronymus Leoni filio, Chazaro nuncupato, Irenem conjugem Indictione VIII. mense Decembri dedit: postquam relatam ab Heraclio de Persis victoriam, missumque ab ipso adversus Saracenos iu Antiochenum agrum invadentes Theodorum Ducem narrasset, subjungit: *eodem tempore* (h.e. circa ann. 634.) *Maria Heraclii soror, pecuniis ad Abarorum Chaganum missis, Stephanum filium recepit. Quibus muneribus illectus Abarus, Antonianum Magistrum incitat, ut & ipse similibus donis reliquos, quos habebat obsides, recuperaret: quod & factum est.* Mox addit de Hunnogundurorum Principe contra Chaganum Abarum rebellante. *Sub idem fere tempus*, κύβρατος ὁ ἀνεψιὸς Ὀγαρανᾶ, ὁ τῶν Οὐννογουνδούρων κύριος. *Cubratus Ogaranæ consobrinus, Hunnogundurorum Dominus, contra Abarorum Chaganum rebellat, populumque omnem, quem ab ipso acceperat, contumeliose habitum, patriis sedibus expellit. Inde legatione ad Heraclium missa, pacem cum eo componit, quam ad finem usque vitæ suæ conservarunt. Nam & munera ad ipsum Heraclius misit, & Patriciatum detulit.*

II. Hunnogunduri, iidem ac Hunni Oguri, seu Iguri.

Dionysius Petavius not. in hunc Nicephori locum pag. 72. edit. Paris. sic ait. Ὁ τῶν Οὐννογουνδούρων. *Constantinus Porphyrogenitus lib. 2. de Them..* Οὐννογουνδούρους *ait vocatos fuisse Bulgaros.* Mentem Porphyrogeniti infra exponam. Ad nomen vero *Unnogundurorum* quod spectat, id corruptum a Græcis, longe adhuc corruptius apud Latinos profertur. Vera

 nomi-

nominis etymologia hæc est: *Hunni Oguri*, *Hunni Ogori*, *Hunni Iguri*, & *Hunni Iburi*. Gens enim Hunnica, ut supra diximus, multiplex fuit, & varia nomina a suis Ducibus sortita. Sic Hunni *Abares*; Hunni *Cuturguri* qui corrupte Contragi: Hunni *Uturguri*: Hunni *Ultizuri* qui & *Aulziagri*: Hunni *Vari* qui & Varchonitæ: Hunni *Sabiri*: Hunni *Zali* qui & Sarselt: Hunni *Saraguri*: Hunni *Agaziri*, qui & Acatiri: & alii. Dicti sunt itaque *Hunni Oguri* sive *Iguri*, ab *Ogor*, sive eorum Principe, sive provincia, quæ *Iguria* & *Jugaria* hactenus appellatur, Slavis vero dicitur *Jugra* & *Jubra*. Herbersteinius Rer. Moscovitar. commentar. pag.63. *Jugariæ provinciæ situs ex supradictis patet. Rutheni per aspirationem Jubra proferunt, & populos* Juhrici *vocant. Hæc est Jubaria, ex qua olim Hungari progressi, Pannoniam occuparunt, Attilaque Duce, multas Europæ provincias debellarunt. Quo nomine Moscovitæ multum gloriantur, quod eorum subditi magnam Europæ partem olim sint depopulati. Referebat Georgius Parvus dictus, natione Græcus, in priori mea Legatione inter Tractatus volens jus Principis sui deducere ad magnum Ducatum Lithuaniæ, Regnum Poloniæ, &c. Jubaros subditos magni Ducis Moscoviæ extitisse, & ad paludes Mæotides consedisse: deinde Pannoniam ad Danubium, & inde nomen Hungariæ accepisse: demum Moraviam, ex fluvio sic nominatam: & Poloniam a Polle, quod est planities, occupasse: de fratris Attilæ nomine Budam nominasse. Relata saltem volui referre. Ajunt Jubaros in hunc usque diem eodem cum Hungaris idiomate uti; quod an verum sit, nescio. Nam etsi diligenter inquisierim, neminem tamen ejus regionis hominem habere potui, quo cum famulus meus linguæ Hungaricæ peritus colloqui potuisset.* Hactenus Herbersteinius. Paulus Jovius in lib.de legatione Moscovitarum pag.123. *Inugros* appellat, inquiens: *In Dividnam influit Juga amnis: in ipsoque confluentium angulo celebre est emporium, nomine Ustiuga, a Moscha regia urbe sexcentis milliaribus distans. In Ustiugam a Permiis, Pecerris, Inugris, Ugulicis, Pinnagisque ulterioribus populis pretiosæ pelles martarum &c. comportantur*. Et mox. *Permii & Pecerri paulo ante ætatem nostram more gentilium idolis sacrificabant: nunc vero Deum Christum colunt. Ad Inugros Ugolicosque per asperos* mon-

montes pervenitur, qui fortasse Hyperborei antiquitus fuerunt. An *Ugorici* pro Ugolicis appellandi? Nam Græcis olim dicti ὀγῶς, quæ vox *Ogur*, & *Ugor* reddi potest: quum *Inugri* iidem sint, ac *Hunoguri*. Pergit Jovius pag. 124. de veterum Gothorum gestis. *Cæterum quum a Demetrio quæreremus, an apud ipsos ulla de Gotthis populis vel fama per manus a majoribus tradita, vel ex ipsis literarum monumentis memoria superesset, qui ante mille annos & Cæsarum imperium, & urbem Romam omnibus injuriis deformatam evertissent: respondebat: & Gothicæ gentis, & Totilæ Regis nomen clarum esse atque illustre, in eamque expeditionem coivisse plures populos, & ante alios Moscovitas: crevisseque eum exercitum ex colluvie Livoniorum, & Circumvolganorum Tartarorum: sed propterea omnes Gothos fuisse appellatos, quoniam Gothi, qui insulam Islandiam sive Scandaviam incolerent, auctores ejus expeditionis extitissent.* At fabulam narrat Demetrius. Esto enim, Gothi e Scandavia olim eruperint, at qui sub Attila & Totila in Romanum Imperium impressionem fecere, in Pannonia habitabant, neque secum ad illam expeditionem populos e Livonia, aut Circumvolganis locis arcessere potuerunt. Ea est autem Græcorum aliorumque recentiorum comminiscendi libido, ut quum de propriæ gentis fama agitur, omnia sus deque misceantur.

III. Quo anno Pannonia ab Ihuris, sive Jugricis populis, qui & Ungari dicti, occupata? notantur Guagnini, & Thvvroczii allucinationes.

Alexander Guagninus Veronensis, peditum in arce Vitebska finitima Moschoviæ Præfectus, in descriptione Moschoviæ pag. 167. hæc de Jugra regione scribit. *Jugra sive Jubra regio, cujus incolæ Jubri vel Jugrici appellantur, ad Oceanum Septentrionalem sita est, ex ea Hungaros sterilitate regionis causata olim prodiisse, & Pannoniam occupasse ferunt, ajuntque eos patriis locis egressos, primo ad paludes Mæotidis consedisse. Deinde ad Danubium fluvium Pannoniam versus concessisse, a suique denominatione Pannoniam Jubariam, deinde Ungariam nominasse, & Duce Attila multas provincias Asiæ & Europæ debellasse. Hinc ergo Moschovitæ plurimum gloriantur, dicentes, subditos suos quondam Germaniæ, Italiæ, Græciæque fines vastasse, totoque Mundo terribiles esse. Indigenæ hujus regionis vectigal magno Moschorum Principi solvunt, eodemque idiomate cum Ungaris utuntur.* Fallitur Guagninus, dum Attilæ temporibus, asserit Pannoniam ab Juhris sive Jugricis popu-

populis *Juhariam* seu *Ungariam* fuisse appellatam. Post Attilam enim, Gothi Gepædes, & Langobardi, deinde Hunni Abares Pannoniam diu occuparunt, idest usque ad annum Chr.799. quo sunt a Carolo Magno debellati: ut mox dicam: At Hungari Pannoniam non sunt ante annum 889. ingressi. Annalista Metensis: *Anno Dominicæ Incarn.* 889. *gens Hungarorum ferocissima, & omni bellua crudelior, retro ante seculis inaudita, quia nec nominata, a Scythicis regnis, & a Paludibus, quas Tanais sua refusione in immensum porrigit, effusa est.* Et paulo post. *Ex supradictis igitur locis gens memorata a finitimis sibi populis, qui Pecinati* (Patzinacitæ) *vocantur, a propriis sedibus expulsa est, eo quod numero & virtute præstarent, & genitale rus exuberante multitudine non sufficeret ad habitandum. Horum itaque violentia effugati, ad exquirendas, quas possent incolere terras sedesque statuere, valedicentes patriæ, iter arripiunt. Et primo quidem Pannoniorum & Avarum solitudines pererrantes, venatu ac piscatione victum quotidianum quæritant. Deinde Karantanorum, Marabensium, ac Bulgarum fines crebris impulsionum infestationibus inrumpunt: perpaucos gladio, multa millia sagittis interimunt.* Itaque fallitur Joannes de Thwrocz, dum in Chronicis Hungarorum Par.2.cap.1. Hungaros in Pannoniam venisse scribit anno Chr.744. his verbis. *Anno igitur ab Incarn. Domini nostri Jesu Christi septingentesimo quadragesimo quarto, a morte vero Attilæ Regis anno trecentesimo primo, vulgariter Magyari sive Huni, Latine vero Hungari, tempore Constantini Quinti Imperatoris & Zachariæ Papæ, denuo ingressi sunt Pannoniam.* Fallitur, inquam, Thwroczius: nam primo ab anno 453. quo Attilam Hunnorum Regem interiisse, Cassiodorus & Prosper in Chronicis scribunt, ad annum Christi 744. quo idem Thwroczius Hungaros in Pannoniam rediisse contendit, non anni sunt 301. sed 291. Deinde anno 744. Hunni Abares adhuc Pannoniam tenebant, quos Carolus Magnus post multa certamina non ante annum 799. subegit, Eginhardo teste in vita ejusdem Caroli his verbis. *Maximum omnium, quæ a Carolo gesta sunt bellorum, præter Saxonicum, bello contra Wilsos successit illud, quod contra Avares sive Hunos susceptum est .... quod quum ab his strenuissime fuisset administratum, octavo tandem anno comple-*

pletum est. Quot prælia in eo gesta, quantum sanguinis effusum sit, testatur vacua omni habitatore Pannonia, & locus, in quo Regia Chagani erat, ita desertus, ut ne vestigium quidem in eo humanæ habitationis appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas periit, tota gloria decidit, omnis pecunia & congesti ex longo tempore thesauri direpti sunt &c.

Non itaque Hungari anno 744. Pannoniam occuparunt: quum eos constet, longe post Abaros in Pannonia subactos, illuc advenisse. Quod & ipse Thwroczius, sui immemor, cap. 23. a vero abhorrere novit, quum ait: Zwatopolugo per Hungaros necato, eos descendisse in Pannoniam: per sex annos eorum arma & equos meliorare curasse: anno septimo Moraviam & Bohemiam, in quibus eo tempore Dux Uratislaus regnare videbatur, crudeliter spoliasse: treugis cum præfato Duce ordinatis, uno anno quievisse: posthæc Carinthiam hostiliter adeuntes, ultra castrum Leopach, bellum commisisse cum Duce Moraviæ Gothfrido & Duce Carinthiæ Eberhardo, necnon Gregorio Aquilejæ Patriarcha: eoque in prælio ambos Duces cecidisse, Patriarcha tantum per fugam evadente: tum vero Carinthia, Carniola, & Stiria spoliatis, cum maxima præda fuisse reversos: Cæsarem igitur Conradum audientem, quod Hungari imperii sui confinia intrassent, Ducesque memoratos occidissent, decrevisse venire in Hungariam: sed propter exortum inter Romanos intestinum bellum, id perficere nequivisse: anno demum decimo octavo (ex quo Hungari Pannoniam occuparunt) eodem Conrado primo per Alemaniam regnante, Hungaros egressos, quibusdam partibus Theutoniæ vastatis, quum ad urbem Augustam pervenissent eamque obsidione cinxissent, Ulrico Episcopo cum civibus & Sveviæ primatibus obsistentibus, nunciosque ad Conradum mittentibus, ab ejusdem Conradi exercitu fusos trucidatosque fuisse. Quæ omnia oscitantiam Thwroczii redarguunt: nam hæc, quam ipse anno Hungarorum decimo octavo memorat, Conradi cum Hungaris pugna contigit anno Chr. 955. sub Ottone Rege Germaniæ, & Conrado non Alemaniæ Rege, sed Franconiæ Duce, uti narrat Witichindus qui eo tempore vivebat, & ex Witichindo Pagius ad ann. 955. num. 2. & seqq. Qui igitur fieri potest, ut Hungari anno Chr. 744. in Pannoniam

IV. Thwroczii inconstantia circa Hungarorum in Pannoniam adventum.

niam irruperint, quum octavus decimus annus, ex quo ii Pannoniam ingressi dicuntur, in annum Chr. 955. inciderit? Thwroczius igitur sibi ipse repugnat.

V. Bonfinii & Cromeri allucinatio.

Nec meliora Bonfinius, de quo Pagius ad ann. 889. num. 2. *Hunni, & Hungari ejusdem sine dubio originis sunt, recteque Bonfinius in sua historia asserit, Hungaros trecentis post Attilam Hunnorum Regem annis in Pannoniam rediisse, ex qua quum a Carolo Magno expulsi fuissent, Hunni alii hoc tempore in eandem rediere. Hunnos* equidem & *Hungaros* ejusdem originis esse, Pagio ultro concedimus. Sed *recte a Bonfinio asseri, Hungaros trecentis post Attilam annis in Pannoniam rediisse*, id a vero prorsus abhorret: nam quos Carolus Magnus anno 799. subegit, ii Abares fuere, Hunni quidem & ipsi, sed qui Pannoniam a temporibus usque Justini junioris tenuerant: adeoque nulli alii Hunni trecentis post Attilam annis in Pannoniam venerunt, nisi ii, quos Thwroczius comminiscitur ad annum 744. (aut potius, 754.) quos tamen ponere debuisset ad annum 889. uti ex Annalista Metensi demonstratum est, ac proinde post Attilam quadringentesimo ac trigesimo sexto anno, non, *trecentesimo primo*.

VI. Juhra seu Jugra Hunnorum Iguorum, sive Hungarorum, Regio.

Miror, Cromerum, virum cæteroqui diligentissimum, in hunc ipsum errorem impegisse, ut Hungaros dixerit in Pannoniam circa annum 760. venisse, his verbis, lib. 2. Rer. Polonicar. pagin. 423. ubi de Premislo agit, Pannones & Moravos a Polonis repellente. *Quinam autem hostes illi fuerint, Dlugosso quam Vincentio libentius assentimur: nisi quod non explicat is, quinam ii Pannones fuerint: nos, Ungaros, qui e Sarmatia Asiatica, ut superiori libro indicavimus, egressi, Pannoniam tunc iterum occuparant, fuisse existimamus, eisque Moravos, utpote victoribus victos, militasse. In illa quidem tempora Premisli hujus Principatus incidere videtur, nempe post septingentesimum, & quinquagesimum, vel sexagesimum annum a Christo nato*. Atqui eo Christi anno Hunni Abares Pannoniam adhuc possidebant. Præmislus itaque Pannones Abaros a Polonis repulit, non Hungaros, qui illuc nonnisi anno 889. advenere. Sed ad Jugros redeo. Matthias a Michovia de regionibus Scythiæ *Perm, Baskird, Jubra, & Corela*, per Ducem Moschoviæ subjugatis, pag. 209. *Post Mo-*

Moschoviam sunt gentes & regiones inter Septentrionem & Orientem in fine Asiæ Septentrionalis, quæ proprie Scythia dicitur, Principi Moschoviæ subjectæ, per Ivan Ducem Moschoviæ principaliter subjugatæ, scilicet Perm, Baskird, Czirmeissa, Jubra, Corela. Et mox. *In terra Permska proprium idioma; in terra Baskirdorum, proprium: In Jubra, proprium: & in Corela, etiam proprium.* Et post pauca. *Et memineris quod supra dixi, hanc esse illam Jubram regionem Scythiæ, de qua egressi sunt Jubri, a posterioribus Huni & Hungari dicti, qui ad Gothiam ascendentes, vehementer multiplicati, transierunt maxima flumina circa paludes Mæotidas, intraveruntque in Pannoniam, & secundo regressu eam occupaverunt, possederunt, & in hanc diem tenuerunt, suntque ejusdem sermonis & loquelæ præcise, nisi quod addiderunt nostri Hungari aliqua vocabula ex Sclavonico idiomate, earum rerum quæ in Scythia & Jubra non reperiuntur. Verum in Pannonia Jubri sunt Christicolæ; in Jubra vero patres eorum idololatræ, politieresque & cultiores sunt Hungari in Pannonia, omnibus deliciis pleni*. Itaque (ut ad id unde digressus sum, redeam) iidem populi diversis nominibus appellati: *Jubri* scilicet, *Jugri*, *Iguri*, *Oguri*, *Hunnoguri*, & *Hunuguri*, sive divisim *Hunni Iguri*, conjunctim *Hungari*. Porphyrogenitus lib. de admin. Imp. Hungaros proprie dictos, *Turcos* appellat: & Græci Byzantini, Arabes, & Persæ, populos omnes, qui ad veterem usque Tartariam extenduntur, idest, a Scythia intra & extra Imaum, *Turcos* etiam vocant. *Hunnoguros* Menander, & Theophylactus Simocatta eos nominat. Quamobrem pro Hunnogunduris, uti a Nicephoro ac Theophane dicuntur, reponendum puto, Οὐννογούρων κύριος, *Hunnogurorum Dominus*.

An autem *Hunnoguri*, quorum hic apud Nicephorum mentio, sint iidem cum *Bulgaris*, quemadmodum cl. Petavius existimat loco supracitato, ex recitatis quidem Nicephori verbis id definiri nequit. Certe Nicephorus *de Cubrato Hunnogurorum Domino* loquens, eundem postea ad ann. Chr. 679. sub Constantino Pogonato pag. 22. *Bulgaris* quoque præfuisse scribit, in hæc verba: *Nunc de Hunnorum, ut vocant, ac Bulgarorum primordiis dicendum est, & quo modo in iis sedibus constituti sunt*. Theophanes quoque ad ann. Incarn. 671. Constantini XI. in eandem fere sententiam inquit: *Sub id vero tem-*

VII. Bulgari ab Hunnogunduris & Cuturguris sive Cotragis diversi, quamquam unus idemque Cubratus iis omnibus præfuerit.

pus Bulgarorum gens in Thraciam irrupit. Et post pauca. *Crobatus quidam præfatæ Bulgariæ Cotragorumque Dominus, letho vicinus, filios quinque post se relinquens*. Cætera mox recitabo. Verum ex ipsis hisce Nicephori ac Theophanis verbis colligimus potius, alios esse *Bulgaros*, & alios *Hunnoguros*, sive *Cotragos*: quamquam utrique genti unus eidemque Crobatus præfuerit: Bulgari enim, Slavicæ gentis & linguæ sunt; at Hunnoguri & Cotragi, Hunnicæ. Sermo autem Hunnicus a Slavico prorsus differt. Sicuti autem Bajanus Abarum simul Chaganus & Sclavinorum Dominus fuit, etsi Sclavini non essent Abares; ita Crobatus Bulgaris præfuit & Hunnoguris sive Cuturguris, quamquam hi ab illis sermone & gente differant. Id planum fit tum ex iis, quæ supra de Hunnoguris, & Cuturguris dicta sunt; tum ex ipso Theophane, qui loc. cit. de gentium istarum sedibus hæc præfatur, ἀναγκαῖον δὲ εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Οὐννοβουνδοβουλγάρων, καὶ κοτράγων. *Sane de Hunnobundobulgarorum & Cotragorum antiquitate nonnihil hic delibare operæ pretium* (1) *duco*. Goar not. in hunc

1 Multa sunt hac in Topographia, (Verba hæc sunt Dion Petavii,) perperam a Theophane descripta. Primum Atel ingentem fluvium asserit cum Tanai misceri atque in Mæotidem decurrere. Atel idem est cum Rha Sarmatiæ Asiaticæ ingenti sane fluvio, quem Edel ab accolis Tartaris hodieque nominari referunt: ab aliis Volga. At is neque cum Tanai miscet undas, neque in Mæotidem, sed in Hyrcanum pelagus evolvitur. Hæc Petavius. At cum pace tanti viri, certum quidem est, Atel seu Rha fluvium in mare Hyrcanum devolvi; sed æque certum est etiam, partem hujus fluminis cum Tanai misceri, ut constat ex Charta Geographica nuper Turcice impressa anno Hegiræ 1142. Chr. 1729. quam penes me habeo. Idem confirmatur ex charta Herbersteinii, rerum Moscoviticarum Commentario præmissa. Quod autem ait Theophanes, Tanaim ab Ibericis Pylis ad Caucasios montes fixis profluere, condonandum est Theophani, qui Caucasios montes, ab Iberia sursum versus boream protensos, usque ad locum ubi pars Atelis in Tanaim derivatur, Iberias portas appellat. Sed neque monstri loco habendum est, quod idem addit, fluvium Cophinen dictum, ex divortio (imo ex consortio & & commistione) Tanais & Atelis exortum, in maris Pontici finem juxta Necropylas ad Promontorium, quod Κριοῦ πρόσωπον dicitur, prorumpere: nam Tanais accepta Atelis portione, versus Mæotidem procurrens, in eam paludem influit, & ex eadem palude per Cimmerium Bosporum exit versus illud Promontorium, quemadmodum charta Mæotidis ostendit apud Cellar. lib. 2. cap. 6. pag. 495. Id itaque solum in Theophanis editione reprehen-

hunc Theophanis locum: *Separant*, inquit, *hanc dictionem alii codices apud varias Lectiones, quibus Anastasius assentitur interpretans, Onogundurensium Vulgarorum*. Verum dicit, sed non totum. Tres enim, non duo hic populi recensentur, *Hunnoguri* scilicet, *Bulgari*, & *Cotragi* sive Cuturguri: adeoque legendum, τῶν οὐννογουνδούρων, Βουλγάρων, καὶ Κοτράγων, *Hunnogundurorum*, *Bulgarorum*, & *Cotragorum*. Non esse autem unos eosdemque populos, idem Theophanes non obscure indicat paulo infra, quum ait: ἡ παλαιὰ Βουλγαρία ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ οἱ λεγόμενοι κότραγοι ὁμόφυλοι αὐτῶν καὶ οὗτοι τυγχάνοντες: *ipsa antiqua magnaque Bulgaria sita est, & quæ Cotragorum Bulgaris contribulium vocatur regio*: Et mox. Κροβάτου τοῦ κύρου τῆς λεχθείσης Βουλγαρίας καὶ τῶν Κοτράγων τὸν βίον μεταλλάξαντος, *Crobatus quidam præfatæ Bulgariæ, Cotragorumque Dominus, letho vicinus*. Sed neque a Theophane dissentit Nicephorus, qui loc. cit. non tres, sed duos populos nominat, Hunnos scil. & Bulgaros: *nunc de Hunnorum, ut vocant, ac Bulgarorum primordiis dicendum est*. Et paulo post, quinam *Hunnorum* nomine intelligantur, exponit, inquiens: *Ad Mæotidem paludem juxta Cophinem fluvium sita est*, ἡ πάλαι καλουμένη μεγάλη Βουλγαρία, καὶ οἱ λεγόμενοι κότραγοι ὁμόφυλοι αὐτῶν καὶ οὗτοι τυγχάνοντες; *magna Bulgaria, & quæ Cotragorum gens dicitur ejusdem cum illis generis*: Scythici nimirum, non Slavici: nam Scythæ omnes, Bulgari, Hunni, Slavi, & alii aliis nominibus appellati: non tamen Slavi omnes, sed Bulgari, Crobati, Russi, Servii, Slavi sunt: Hunnoguri autem, Cotragi, & similes, sunt Hunni, ut sæpe diximus.

VIII Nicephori ac Theophanis locus de

Verum, ut ad propositum scopum redeam, inquirendum hic nobis est, de quo Cobrato seu Crobato hic loquatur

hendendum, quod pro Iberis *Hebræos* habet, his verbis. καὶ εἰς μὲν τὰ πρὸς ἀνατολὴν μέρη τῆς προκειμένης λίμνης ἐπὶ φαναγουρίαν, καὶ τοὺς ἐκεῖσε διαγόντας ἑβραίους (lege ἴβηρους) παράκεινται ἔθνη πλεῖστα. *Et ad Orientalem quidem præjacentis Paludis plagam versus Phanaguriam, Hebræos (lege*, Iberes) *ibi degentes, hominum nationes plurimæ numerantur*. Res enim clara est, ibi de Iberis, non de Hebræis sermonem esse.

Bulgaris, & Hunnogunduris exponitur. Pagii & Cangii, clarorum virorum, allucinatio.

Nicephorus, dum ait, illum Hunnogurorum Dominum fuiſſe, ac contra Chaganum Abarum ſub Heraclio rebellaſſe. Petavius in notis, ut modo ajebam, Bulgaros a Nicephoro deſignari affirmat, tam hic pag. 116. ubi de Cobrati rebellione agitur, quam infra pag. 22. quum ſermo eſt de Cobrato morti proximo, filiosque quinque monente, ne ſeorſim a ſe invicem habitarent, quo imperium communi concordia ſtabilirent. Quamquam enim in Græco Nicephori textu pag. 16. appelletur, κούβρατος ὁ τῶν οὐννογουνδούρων κύριος, & pagin. 22. κουρατός τις κύριος γενόμενος τῶν φύλων τούτων, ideſt, τῶν λεγομένων οὔννων, καὶ Βουλγάρων; unum tamen eundemque eſſe Petavius exiſtimat utrobique Cubratum Hunnorum, & Bulgarorum Regem. Pagius quoque ad annum Chr. 558. num. 7. poſtquam ex Theophane & Agathia, eam *Hunnorum Sclavorumque* irruptionem deſcripſiſſet, quando *Zamergan* ſeu *Zabergan Hunnorum Cuturgurorum Rex* agrum Conſtantinopolitanum depopulatus, a Beliſario ad proprias ſedes redire compulſus eſt, *Bulgaros* fuiſſe cenſet eos, qui apud Theophane m quidem ad ann. Incarn. 551. dicuntur *Hunni*, & *Sclavi*; ab Agathia vero lib. 5. a pag. 155. *Hunni Cuturguri* vocantur. Sic enim ſcribit: *Porro Unni iſti, ſive Hunni, diverſi non ſunt a Bulgaris, ut liquet ex Theophane ad annum* XI. *Conſtantini Pogonati, ubi & eos Hunnogundo-Bulgares, & Contragos etiam appellat, & ex Nicephoro in Breviario pag.* 22. *ex quo Theophanes deſumſit quæ de illis narrat. Agathias loco laudato, ubi eorum cladem refert, Hunnos Cotriguros vocat; ſed quum eadem de illis narret, ac Theophanes ſub Hunnorum & Sclavorum nomine, non dubium quin Hunni iſti iidem cum Bulgaris fuerint, & hæc varia nomina eandem gentem ſignificent. Poſt hæc toto hoc ſeculo nulla ferme apud Scriptores Bulgarorum mentio occurrit.* Hæc quidem Pagius. Verum, cum pace tanti viri, duo hic peccare mihi videtur: primum, quum ait, Bulgarorum ab hoc anno 558. ad 600. nullam apud Scriptores occurrere mentionem: nam diſerta eorum mentio apud Theophanem ad annum Mauricii 16. Chr. 597. ubi *Priſcus* dicitur *navibus ad Singidonem applicatis, urbem depopulatus, Bulgaros ex ea ejeciſſe, & murum exædificare cœpiſſe*. Alterum, dum aſſerit Hunnos, Sclavos, Hunnos Cotriguros, & Bulgaros, varia quidem nomi-

nomina esse, sed unam eandemque gentem significare. Quæ est etiam Cangii allucinatio cap. 6. de Familiis Dalmaticis & Sclavonicis, ubi descriptum ex Agathia ac Theophane Hunnorum Cotrigurorum bellum, Bulgaris ipse tribuit, inquiens pag. 306. *Agathias qui hujusce Bulgarorum cladis meminit, Cotriguros vocat; Nicephorus CP. & Theophanes Contragos, qui iidem cum Bulgaris prorsus censentur*. Decepit doctos viros locus Constantini Porphyrogeniti non bene intellectus. Ait siquidem Porphyrogenitus lib. 2. de Thematibus, pag. 20. Themate primo. *Thraciæ Thema nuper in numerum ac ordinem Thematum positum fuit; ex quo nimirum tempore Bulgarorum gens Istrum fluvium trajecit; quandoquidem prius in duo Regna divisa fuerat Thracia*. Et mox. *Etenim Bulgaria, & Ister fluvius, & mons percelebris Hæmus nuncupatus, qui usque ad Pontum pertinet, Thraciæ partes fuerunt; nunc autem alienæ ac sejunctæ existunt. Cæterum Thraciæ Thema sub Imperatore Constantinopolitano constitutum, ad eius jura & ministeria redactum erat; nec ullus unquam Prætor in ea fuerat: at ex quo infensa Deo Bulgarorum natio ad Istrum fluvium trajecit, tunc etiam Imperator ipse coactus fuit, ob incursus & impressiones* τῶν σκυθῶν, καὶ αὐτῶν τῶν Βουλγάρων, *Scytharum, & ipsorum Bulgarorum, ad Thematis ordinem Thraciam reducere, & Prætorem in eo Themate creare. Barbarorum autem transitus ad Istrum fluvium circa finem Imperii Constantini Pogonati extitit; unde eorum nomen inclaruit, ac pervagatum est: antea quippe* ὀνογουνδούρους αὐτοὺς ἐκάλουν, *Onogunduros eos appellabant*. Ex his Porphyrogeniti verbis Cangius, Pagius, & Bandurius in not. ad laudatum de Thematibus testimonium, colligunt, eandem gentem esse Bulgaros, ac Hunnogunduros. Et Bandurius quidem addit Pauli Diaconi suffragium, inquiens: *Bulgaros Onogunduros quoque, & Contragos dictos fuisse scribit Diaconus: Onogundurenses vero dicuntur in historia Miscella* XIX. Verum Diaconus in libris de gestis Langobardorum, *Bulgaros* quidem memorat lib. I. cap. 16. & 17. & lib. 5. cap. 29. at illos *Onogunduros* vel *Contragos*, nusquam nominat. Auctor vero Miscellæ, nimirum idem ipse Paulus Diaconus, allata Theophanis verba ad annum Constantini Pogonati XI. sic Latine reddit: *hoc quoque anno Bulgaris gens supervenit in Thra-*

cem.

cem. Verum inter hæc necesse est dicere de antiquitate quoque Onogundurensium Bulgarum, & Contragensium. Et post pauca. *Antiquitus Bulgaria est magna, & hi qui dicuntur Contragi, ejusdem cujus & ipsi tribus existunt. Temporibus autem Constantini, qui in Occidente regnavit, quum Orbatus Dominus jamdictæ legionis Bulgariæ seu Contragorum vitam commutaret.* Et cætera. Multa hic notanda. Primum, pro, *Bulgaris gens supervenit in Thracem*, legendum omnino, *Bulgarorum gens*: ut supra ex Nicephoro ac Theophane. Deinde interpunctio ponenda inter Onogunduros & Bulgaros, sic: *de antiquitate Onogundurensium, Bulgarorum, & Contragensium*. Bulgaros & Bulgares scribit Diaconus: sic Contragos, & Contragenses: Onogundurenses & Onogunduros. Tertio, obscurum est, quod dicitur, *Bulgaria magna, & hi qui dicuntur Contragi, ejusdem cujus & ipsi tribus existunt*; clarius exponendum ex Theophane, *& quæ Contragorum Bulgaris contribulium vocatur regio*. Quarto, pro *Orbato jam dictæ legionis Bulgariæ seu Contragorum Domino*, reponendum, *Chrobatus jam dictæ regionis Bulgariæ, & Contragorum Dominus*. Ita restituta Miscellæ lectione, patet a Bandurio perperam inde colligi, eosdem esse Bulgaros, ac Contragos, & Onogunduros. Nunc autem, ut ad Porphyrogenitum redeam, ejus quoque verba docti viri Cangius & Pagius non satis intellexerunt. Vult enim Porphyrogenitus, non propter solos Bulgaros, sed propter alios etiam Barbaros Scythas Thema Thraciæ ab Imperatoribus institutum: & hac præmissa Bulgarorum, aliorumque Scytharum mentione, subjungit, Barbarorum istorum transitum sub Constantino Pogonato accidisse, eorumque deinceps nomen inclaruisse, quum antea *Onogunduri* appellarentur; idest, quum antea *Onogundurorum* nomen celebre esset, non autem *Bulgarorum*; factum est postea ut celebrior Bulgarici nominis fama evaderet. Cæterum Bulgaros ab Onogunduris seu Hunnoguris omnino differre, præter jam dicta testatur etiam Jornandes, qui de rebus Geticis cap. 5. quum Scythiæ situm, & varias Gothorum in ea sedes describit, disertam facit Gothicarum, Hunnicarum, & Slavicarum gentium mentionem. *Scythia*, inquit, *longe se tendens lateque aperiens, habet ab Oriente Seres, in ipso sui principio ad litus*

litus Caspii maris commanentes; ab Occidente Germanos & flumen Vistulæ; ab Arctoo, idest Septentrione, circumdatur Oceano; a meridie, Perside, Albania, Iberia, Ponto atque extremo alveo Istri, qui dicitur Danubius, ab ostio suo usque ad fontem. Et mox. *In qua Scythia, prima ab Occidente gens sedet Gepidarum, quæ magnis ambitur fluminibus.... Introrsus illi Dacia est, ad coronæ speciem arduis alpibus emunita, juxta quorum sinistrum latus, quod in aquilonem vergit, & ab ortu Vistulæ fluminis per immensa spatia venit, Winidarum natio populosa consedit: quorum nomina licet nunc per varias familias & loca mutentur, principaliter tamen Sclavini, & Antes nominantur. Ad litus autem Oceani, ubi tribus faucibus fluenta Vistulæ fluminis ebibuntur, Vidioarii resident, ex diversis nationibus aggregati, post quos ripam Oceani Itemesti tenent, pacatum hominum genus omnino. Quibus in austro sedet gens Agazzirorum fortissima, frugum ignara, quæ pecoribus & venationibus victitat. Ultra quos distenduntur supra mare Ponticum BULGARORUM sedes, quos notissimos peccatorum nostrorum mala fecere. Hinc jam Hunni, quasi fortissimarum gentium fœcundissimus cespes, in bifariam populorum rabiem pullularunt. Nam alii Aulziagri, alii Aviri nuncupantur, qui tamen sedes habent diversas. Juxta Chersonem Aulziagri, quo Asiæ bona avidus mercator importat, qui æstate campos pervagantur effusos, sedes habentes, prout armentorum invitaverint pabula; hieme supra mare Ponticum se referentes. HUNUGARI autem hinc sunt noti, quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium, quos tantorum virorum formidavit audacia: quorum mansionem primam esse in Scythiæ solo juxta paludem Mæotidem, secundo in Mæsia, Thraciaque, & Dacia, tertio supra mare Ponticum, rursus in Scythia legimus habitasse.* En igitur populi Scythiæ, *Gepidæ*, nimirum, *Winidæ*, *Sclavini*, *Antæ*, *Vidioarii*, *Itemesti*, *Agazziri*, *Bulgari*, *Hunni Aulziagri*, *Aviri*, & *Hunugari*: qui omnes ad triplicem gentem reducuntur, *Gothicam* scilicet, *Hunnicam*, & *Sclavicam*. Certe *Hunugari* apud Jornandem a *Bulgaris* distinguuntur.

IX. Cobrati Bulgarorũ, Hunnogurorum, & Cuturgurorũ Principis ejusque filiorũ sub Heraclio & Constantino Pogonato res gestæ.

Restat itaque, ut dicamus, tam Nicephorum, quam Theophanem de *Cobrato* sive *Crobato* loqui, Rege Bulgarorum simul & Hunnorum Cuturgurorum, Igurorumque, qui circa annum Chr. 634. sub Heraclio Imperatore ab Abarum

Ca-

Chagano Pannoniæ Rege, Sclavorumque ac Hunnorum Trans-Danubianorum tyranno deficiens, legatione ad Heraclium missa, pacem cum eo composuit, quam & ad finem usque vitæ suæ servavit; Heraclio autem aliisque post ipsum Imperatoribus defunctis, anno Chr. 679. Constantini Pogonati XI. id Bulgaris post ejusdem Cobrati obitum accidisse, quod a Nicephoro narratur pag. 23. in hæc verba. " Porro Constan-
„ tini tempore, qui in Occidente obiit, Curatus quidam "
(*nempe Cobratus* (1) *sive Crobatus, de quo supra*:) gentium
„ illarum Princeps (Bulgarorum scilicet, Cuturgurorum, & Hunnogurorum) " ex hac vita discedens, quinque filios re-
„ liquit, quibus hoc testamento præcepit, ne seorsim a se
„ invicem habitarent, quo imperium communi concordia
„ stabilirent. At illi paternis mandatis neglectis, paulo post
„ sejuncti sunt, adeo ut suam quisque populi partem abdu-
„ ceret. Horum primus Basianus, ex parentis præcepto,
„ patrio in solo in hanc usque diem constitit. Secundus Co-
„ tragus, transmisso Tanai, horum ex adverso sedes posuit.
„ Quartus trans Istrum penetrans, in Pannonia, quæ nunc
„ sub Abarorum potestate est, fœdere cum habitatoribus
„ inito, domicilium collocavit. Quintus in Ravennatem
„ Pentapolim delatus, ac Romanorum vectigalis factus est.
„ Denique tertius, Asparuch nomine, Danaprim & Dana-
„ strim flumina trajiciens, ad Danubium consedit, ubi lo-
„ cum ad habitandum idoneum occupavit, quem sua lin-
„ gua (2) Oglum appellant, accessu difficilem, & hostibus
„ inexpugnabilem: cujus anteriora situs asperitate & paludi-
„ bus munita sunt; posteriora præruptis rupibus ac salebris
„ tamquam muro vallantur. Hoc modo divisa gente ac dissi-
„ pata, Chazarorum natio ex interiori (3) Berylia profecta,
„ quæ Sarmatis vicina est, excursiones impune faciebat: at-
„ que ita grassantes, transductis copiis ultra Euxinum mare
„ perveniunt, ubi Bajanum (4) in suam potestatem redigunt,
„ ac

1 In hist. Miscella lib. XIX. perperam vocatur *Orbatus*. Et primus filius *Batbajas*, secundus *Contaragus*, tertius *Hasparuch*.

2 In Miscell. hist. *Honglon*: & *Hoglon*. Theophan. *Onclum*.

3 Miscell Gens magna Gazarorum ex interiori profundo Berziliæ primæ Sarmatiæ. Theophan. *Berzeliæ*.

4 *Bajanum*. Nimirum, primum Crobati filium, qui Basianus, Batbajasque dicitur.

„ ac ſtipendiarium faciunt ” . Antequam reliqua Bulgarorum geſta perſequamur , expendenda ſunt recitata Nicephori verba . Primo ait , *Conſtantini temporibus qui in Occidente obiit:* ita & Theophanes , ἐπὶ τῶν χρόνων Κωνσταντίνου τοῦ εἰς τὴν δύσιν *Conſtantini temporibus qui in Occidente* , ſupple lacunam , ἐτελεύτα , *obiit*: intelligunt autem non Conſtantinum Pogonatum , ſub quo ſequentia narrantur , ſed *Conſtantem* , Conſtantini filium, Heraclii nepotem, de quo idem Nicephorus pag. 21. Κωνσταντῖνος οὖν ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ τῶν ἰδίων ὑπηρετῶν δόλῳ φονευθεὶς ἐν τῷ λουτρῷ , ἤδη ἐν τῇ βασιλείᾳ εἰκοστὸν ἕβδομον ἔτος ἐτελεύτα : *Igitur Conſtantinus in Sicilia a ſervis ſuis dolo in balneis interfectus anno expleto imperii ſui vigeſimo ſeptimo moritur*: nimirum Idibus Julii anno Chriſti 668. Quare Pagius ad annum 678. num. 4. de Bulgarorum exordiis recte ait : *Ad Mæotidem paludem juxta Cophinem fluvium ſita erat magna Bulgaria , cujus princeps , Conſtantis Conſtantini Pogonati patris tempore , relictis quinque filiis obiit* . Emendandum igitur quod in Miſcella hiſtoria lib. XIX. dicitur : *temporibus Conſtantini qui in Occidente regnavit* . Conſtans enim , dictus Conſtantinus , non in Occidente regnavit , ſed obiit : Orientis autem Imperium tenebat , necnon eam Italiæ partem , quam Langobardi occupare nequiverant . Secundo , qui Baſianus primus Crobati filius Nicephoro dicitur , is Theophani vocatur Βαϊβαΐας , ſeu Βαϊβαϊχάν , *Batbajas* , ſive *Batbea - gban* . Tertio , quod de quarto filio ſcribit , Iſtro trajecto , eum in Pannonia, *quæ nunc ſub Abarorum poteſtate eſt* , ſedes fixiſſe ; idipſum confirmat Theophanes his verbis , *flumen Iſtrum prætervectus in Pannoniam Abaricam Chagano Abarum Principi poſtmodum ſubdendus, cum omnibus ſuis copiis tranſit* : non quod tunc temporis Chaganus Abarum Pannoniam non poſſideret ; (ex quo enim Langobardi inde in Italiam migrarunt , Abares ab anno 568. Pannoniam , ut ſæpe diximus , poſſederunt, uſque ad annum 889. quo a Carolo Magno devicti ſunt :) ſed ſignificant , eum maluiſſe , in Pannoniam Chagano Abarum ſubjectam ſubjiciendus & ipſe tranſire , quam alias ſibi ſedes bello quærere ; ut recte exponit auctor Miſcellæ inquiens : *Quartus autem & quintus Iſtrum , ideſt Danubium, fluvium tranſmeantes* ,

antes, unus eorum in Avariæ Pannonia Chujano Avaro se subdens, mansit illic cum potentatu suo: alter vero haud procul ab urbe Rovenna in Pentapolim veniens sub Christianorum Imperio factus est. Hinc quod ait Nicephorus quintum Crobati filium in Ravennatem Pentapolim delatum ac Romanorum vectigalem factum; optime exponitur a Theophane, eum nimirum Pentapolim ad Ravennam pervenisse, & Christianorum Imperio pariter subjectum remansisse: nimirum, sicut quartus, Abarorum infidelium in Pannonia; sic quintus fuit Christianorum Langobardorum vectigalis in Italia. Huic nomen Alzeconi fuisse testatur Paulus Diaconus de gestis Langobardorum lib. 5. cap. 29. his verbis. *Per hæc tempora* (Constante scilicet Byzantii imperante, & Grimoaldo Ticini Langobardorum Rege) *Bulgarorum Dux, Alzeco* (1) *nomine, incertum quam ob causam, a sua gente digressus, Italiam pacifice introiens, cum omni sui Ducatus exercitu, ad Regem Grimoaldum venit, ei se serviturum, atque in ejus patria habitaturum promittens. Quem ille ad Romoaldum filium suum Beneventum dirigens, ut ei cum suo populo loca od habitandum concedere deberet præcepit. Quos Romoaldus gratanter excipiens, eisdem spatiosa ad habitandum loca, quæ usque ad illud tempus deserta erant, contribuit, scilicet, Sepianum, Bovianum, & Iserniam, & alias cum suis territoriis civitates; ipsumque Alzeconem mutato dignitatis nomine de Duce Gastaldum vocitari præcepit. Qui usque hodie* (h.e. usque ad annum circiter 790.) *in iis, ut diximus, locis habitantes, quamquam & Latine loquantur, linguæ tamen propriæ usum minime amiserunt*. Urbes a Paulo Diacono memoratas, Alzeconi & Bulgaris non temporarie, sed perpetuo & proprie in feudum datas a Romoaldo Beneventano Duce, demonstrat Peregrinius in dissertat. *Ducatus Beneventanus in antiquas provincias an tributus*: ubi explicata civili Gastaldorum potestate,

---

1 Alzeco. Ignotus Casinensis num. 111. *Alzecus Vulgarius cum hominibus ad habitandum suscipitur: Græcorum, Romanorumque Langobardi gentes superantes, totam simul Beneventi possident patriam*. Suspicatur Peregrinius, a Beneventano Duce atque illius patre Rege Grimoaldo, Alzeconem cum suis Bulgaris contra Græcos in subsidium accersitum fuisse, & a Ravennæ agris, in quibus primum hospitio accepti fuerant, ad novas sedes abductos, quas Paulus Diaconus in Beneventano Ducatu memorat.

te, de militari differens, Jacobum Cujacium urbes Alzeconi jure Gastaldiæ temporarie datas afferentem ita castigat: *Haud inquam viro sane doctissimo consentiam; nam minime simplex & una dumtaxat, sed multiplex ac mixta, ut dictum est, fuit Gastaldorum prærogativa. Et insuper nec Alzecus, sicut Ducis dignitatem, & nomen deposuerat; ita vel acceptas ad incolendum urbes & oppida, vel suæ gentis, transacto sui Gastaldatus anno, dimisisse videtur curam: quum Paulus aperte affirmet, Bulgaros susceptas sedes ad suam usque ætatem incoluisse, qui in iis locis habitantes, quamquam etiam Latine loquerentur, linguæ tamen propriæ usum minime amiserunt: nec amiserunt, ego addam, peculiarem habere ex propria gente Gastaldum. Renuit itaque, me arbitro, Rex Grimoaldus nomen Ducis permittere Alzeco, non quod perpetuum ei nollet dare Gastaldatum: sed quod ille sub Beneventano Duce constituendus, primitivam retinere non posset dignitatem, qui namque quum esset advena, temporaneam in locis perpetuo sibi suisque inhabitandis accipere debuisset Dynastiam?* Muratorius Cujacium cum Peregrinio concilians, nihil commune ait Alzeconi fuisse cum cæteris Gastaldis præter nomen, eumque revera jure perpetuo feudum habuisse, deposito tamen Ducis nomine, ne par Romoaldo Domino suo, a quo beneficium acceperat, haberi posset.

X. Bulgarorum initia & progressus ab anno 678.

Redeo nunc ad tertium Crobati filium, qui Bulgaris ad Danubium habitantibus imperavit. Sic igitur Nicephorus pag.23. " Constantinus postquam comperit ab ea gente, quæ „ ad Danubium habitabat, Romani Imperii limitem vastari, „ militaribus copiis in Thraciam traductis, adornataque insuper classe, ad retundendos illorum impetus progreditur. „ Bulgari vero equestrium ac navalium copiarum multitudinem conspicati, subitaque re nec opinata perculsi, ad „ munimenta sua confugiunt. In quibus quum quatriduo „ mansissent, neque ob locorum asperitatem Romani prope „ manum conferere possent, confirmati animis & alacriores „ facti sunt. Inter hoc Imperator ex pedum ægritudine acriori dolore percitus, ad urbem Mesembriam curandi corporis gratia delatus est, quum ante Ducibus suis atque exercitibus mandasset, ut in munitionis obsidione pergerent, „ & quæ ad gentem illam propulsandam pertinerent, omnia

 „ per-

„ perficerent. Verum quum fugere Imperatorem fama pervulgasset, consternati nostri passis manibus fugiunt. Quibus conspectis Bulgari vehementius fugientium terga premere, & quos assequi poterant cædere, plerosque vulnerare. Inde quum Danubium transiissent, & ad Barnam, quæ prope Odyssum, & eminentiora illa mediterranea est, pervenissent, quum eum locum undique & a fluvio, & a regionis asperitate munitum animadverterent, ibidem castrametati sunt. Sed & Sclavinorum gentem, quæ illic in propinquo degebat, in potestatem redigunt, ac partem suorum in eo limite, qui Abares respiciebat, collocant: alios Romanorum finibus objiciunt. Quibus rebus aucti atque confirmati, Thraciæ oppida locaque omnia populantur. Quare Imperator annua pensitatione promissa, pacem cum iis facere coactus est". Theophanes fixas Bulgarorum sedes clarius explicat his verbis. " Tum vero flumine trajecto, Barnam ita dictam, Odysso vicinam, & mediterraneos agros perveniunt. Quumque locum omnem retrorsum ab amne Danubio, ante vero & ab utroque latere clusuris sive montium angustiis & mari Pontico probe munitum conspexissent, & Sclavinorum illic degentium septem generationes, quæ dicuntur, in potestatem redegissent; Seberenses (1) quidem, σεβέρεις, ab anteriore Beregaborum clusura ad Orientales plagas; Meridiem vero & Occidentem versus, ad Abariam usque, reliquas gentes septem sibi vectigales factas illuc transtulerunt ac collocarunt. In hunc itaque modum dilatatis & expansis eorum terminis, Romanæ Reipublicæ urbes & oppida, animis in superbiam elatis, diruere ac prædari cœperunt. Ex quo Imperator coactus cum eis pacem agere, & exigente delictorum nostrorum numero, non sine magno Romani nominis dedecore, pactam annuatim pecuniam eisdem persolvere. Et sane res auditu mirabilis tum nostratibus extitit, tum exteris, eos, qui universas gentes, qua ab Ortu ad Occasum, rursusque a Meridie (2) ad Septentrionem lon-

„ ge

1 *Seberienses.* Miscella, *Severos locaverunt ab anteriore clusura Veregaborum.*
2 Miscell. *tam eos, qui ad Eoum & Occasum, quam ad Arctum, & Mesembriam commorabantur.* Ubi *Mesembria* pro meridie.

„ ge lateque excurrit Orbis, vectigales olim sibi fecere ; nunc „ ab ista abominanda & nuper enata gente esse superatos . Id porro accidit secundum Sigebertum, anno Christi 680. Secundum Theophanem anno Constantini XI. h. e. Chr. 679. non vero 678. uti Pagius autumat : nisi dicamus, eum loqui de initio belli hujus Bulgarici, quod anno 678. a Constantino susceptum, indicat ejusdem Constantini Epistola, quam ad Donum Papam eodem anno scripsit, etsi Romam non pervenerit, nisi Dono jam mortuo : in qua Epistola num. XI. hæc Imperator : " Spem habemus in coronatore Deo nostro, quia „ dum prævideritt super hoc ferventem nostrum affectum „ (*in pace scilicet Ecclesiæ procuranda*) ejus benignitas etiam „ ingruentes nobis perturbationes gentium sedabit " : Ubi cum Bulgaros innuere recte vidit Baronius, & ex ipso Pagius. Cedrenus de Bulgaris semel ad annum X. iterumque ad XI. Constantini agit. " Anno decimo, *inquit*, Bulgari in Thraciam invaserunt : quumque adversus eos Imperator duxisset, Romani victi sunt, multique desiderati. Cum iis Imperator pactum icit, omnia cupiens habere pacata : ejusque stoliditate res Christiana dedecus accepit ". Et postquam Synodum sextam adversus Monothelitas habitam anno Constantini XIII. descripsisset, rursus redit ad Bulgaros, inquiens. " Anno XI. Bulgari Danubio trajecto a suis populaˍ„ ribus separati, in Barnis habitaverunt, in saltibus quibusdam & montibus. Contra hos Imperator classem exercitumque duxit. Sed Bulgari primo Romanorum impetu sua salute desperata, in munitionem quamdam recesserunt, ibique se in tuto collocarunt : quumque eos adoriri Romani ob iniquitatem locorum non possent, ferociores facti sunt. Accidit autem (*deest aliquid* :) & sparso rumore Imperatorem fugisse, nemine urgente fugam fecerunt. Hoc animadvertentes Bulgari, a tergo eos insequuti sunt, multosque occiderunt. Inde aucta fiducia universi in Romanas provincias effusi, magnas prædas egerunt. Itaque Imperator coactus est cum iis pacem, uti diximus, componere. Pacatis rebus omnibus, Ecclesiarum concordiam constituit, dictumque Sacrum sextum Concilium Constantinopolim cogens, Monothelitarum hæresim damnavit ".

„ vit ". Itaque Bulgaricum bellum anno x. inchoatum, & anno xi. Conſtantini finitum. Hactenus de Abaribus & Bulgaris ex Nicephoro ac Theophane.

XI. Chrobati, & Servii ſub Heraclio ſedes in Illyrico & Dalmatia figunt: ex Conſtantino Porphyrogenito.

Conſtantinus Porphyrogenitus ſub Heraclio Imperatore narrat, non quidem Bulgarorum, uti ſupra ex Nicephoro vidimus, ſed Chrobatorum & Serviorum gentes in Dalmatia & Illyrico, pulſis Abaribus, conſediſſe: Et primo quidem præmittit, Abares tempore Heraclii Imperatoris ea Dalmatiæ loca occupaſſe, ubi Romani, ideſt, Latinæ Linguæ homines, inhabitabant, nimirum eas regiones, quæ poſtea Chrobatia & Servia ſunt appellatæ: Abares autem illos, quamvis Hunnici generis eſſent, ejuſdemque nationis ac alii Abares, qui ſub Bajano eorum Chagano Pannoniam occuparunt, Sclavos dictos teſtatur, ideſt, e Sclavorum regione prodeuntes. Verba Porphyrogeniti ſupra recitavi cap. 6. num. 5. pag. 312. & num. 9. pag. 315. Secundo, unde Chrobati & Servii in Dalmatiam & Illyricum advenerint declarat cap. 31. his verbis: *Chrobati qui Dalmatiæ partes nunc inhabitant, a Chrobatis baptiſmi expertibus, qui & Albi*, ἄσπροι, *appellantur, originem ducunt: qui ſane ultra Turciam prope Franciam incolunt, & Sclavis contermini ſunt non baptizatis Serviis*. Et cap. 32. *Sciendum eſt Servios oriundos eſſe a Serviis non baptizatis, qui etiam Albi cognominantur, & ulteriora Turciæ incolunt in loco ab illis*, Βοϊκοὶ, *Boici nuncupato, cui finitima Francia eſt, uti & magna Chrobatia baptiſmi expers, quæ etiam Alba cognominatur. Illic igitur initio Servii hi habitabant.* Et cap. 30. *Chrobati vero tunc habitabant ultra Bagibariam, ubi nunc ſunt Belo-Chrobati*. Hic deſcribit Porphyrogenitus regionem Chrobatorum & Serviorum, unde poſtea in Dalmatiæ loca advenerunt. Et de magna quidem Chrobatia, ex iis, quæ cap. 30. refert, *cæteri vero Chrobati verſus Franciam commorabantur, & appellantur hodie* Βιλοχρωβάτοι, ἤγουν ἄσπροι Χρωβάτοι, *Belo-Chrobati, ſive Albi Chrobati*; Albos Chrobatos ex *Beli Chruati* apte deducit (auctore Bandurio) quum *Beli*, vel *Bili*, Slavc *Albus* ſignificet: ita idem verbum *Beli*, B in V verſo, *Veli*, *magnos* ſignificat: quod clarius ſe explicando Porphyrogenitus ſubdit cap. 31. in fine: *Magna autem Chrobatia, quæ etiam Alba cognominatur*: & cap. 32. in principio: *Magna Chrobatia ba-*

baptismi expers, & *Alba quoque nuncupata*. Sic *magnos Chruatos*, vel *magnam Chruatiam*, pro Sarmatia, quæ amplissima provincia est, sumens, recte verbum *Veli* Slavum Græce interpretando, multas terras possidere Chrobatos Sarmatas scribit. Ob id supra cap.30. ait, *Chrobati vero tunc habitabant ultra* Βαγιβαρείας, *ubi nunc sunt Belo-Chrobati*. Bagibarias enim vocabulum Slavum est, Græce detortum, idest, Βάβια Ο'ρία, *Babia Oria*, seu *Babii Montes*: quo nomine Carpathii Montes, Poloniam ab Hungaria discerminantes, ab aliquibus vocantur: & quum Porphyrogenitus *Franciam* pro hodierna Germania, & *Turciam* pro Hungaria sumat, Chrobatos a Sarmatia, nunc Polonia dicta, vel Bohemia venisse, innuere videtur: cui opitulantur Scriptores rerum Bohemicarum & Polonicarum a Cromero relati. Hæc Bandurius de Chrobatia. Ad Servios vero quod spectat, idem subjungit: *Probabilior videtur opinio ejusdem Cromeri, qui Serbos ex Sarmatia Asiatica cum Bulgaris vicinis in Europam transiisse narrat, eo magis quod Slavorum, qui Bohemiam, Poloniam, Lithuaniam, Carinthiam, Stiriam, & Carniolam habitant, dialectus diversa est ab iis, qui Slavoniam, Chroatiam, Bosnam & Serviam incolunt, quorum sermo Bulgaris, cæterisque Orientalibus Slavis similior est & purior, præsertim Bosnensium*. Si quid hæc Bandurii ratio probat, probaret etiam probabiliorem videri opinionem eorum, qui Chrobatos quoque ex Asiatica Sarmatia venisse ajunt: nam Chrobatorum æque ac Serviorum sermo Bulgaris cæterisque Orientalibus Slavis, Bandurio teste, similior est.

XII. **Prima Bulgarorum, Chrobatorum, & Serviorum regio.**

Quam ob rem videntur tam Chrobati & Servii, quam Bulgari ex locis juxta Volgam positis, incerto tempore a Turcis seu Chazaris, supra Caspium mare olim habitantibus, ejecti, primo Tanaim inter & Danubium supra Mæotidem & circa Carpathios montes sibi sedes quæsivisse; deinde eorum pars trajecto Danubio in eas regiones transisse, quæ postea de ipsorum nomine Bulgaria, Servia & Chrobatia dicta est. Hanc conjecturam confirmat Menander lib.8.de legationibus, a nobis supra laudatus, qui Valentini secundo Tiberii Cæsaris anno legationem ad Turcos narrans, Turxatho (sive Turcchano) Turcorum Ducum primo, Valentinum hæc dixisse scri-

ſcribit: *Illuc ejus rei gratia ſe veniſſe, ut Turcorum Tribubus* (1) *nunciaret, jam Tiberium ad Cæſarum potentiam evectum eſſe: ad hæc ut non minor inter eos benevolentia eſſet, & fœdera eadem conſtarent, quæ inter Dilzibulum & Juſtinum Imperatorem per Zemarchum, qui primus ad eos venerat, pacta conventaque fuerant. Hæc Legato dicente, confeſtim Turxathus: num, inquit, vos eſtis illi Romani, qui decem quidem linguis, ſed una fraude utimini? Qui apud vos regnat, mihi debitas perſolvet pœnas: dum enim mecum amica verba loquitur, factus eſt confœderatus Varchonitarum, qui a noſtris ſervis, eoru m dominis (indicabat autem Abaros), defectionem moliti ſunt ..... Sed tamen ego eximie ſcio, qua Danapris fluvius, qua Iſter, qua Hebrus fluit & labitur, qua tranſierunt in Romanorum ditionem Varchonitæ ſervi noſtri, ut ipſam invaderent. Omnis terra, quæ a primis Solis radiis incipit, quæque ultimis Solis occidentis finibus terminatur, mihi paret, & ſubeſt. Vobis ob oculos ponite Alanorum gentem, atque adeo ipſas Unigurorum Tribus. Hi excellenti fortitudine & audacia præditi licet, & domeſticis copiis freti, contra invictam Turcorum gentem acie congreſſi, nihil quicquam eorum quæ ſperaverant conſequuti ſunt, & nobis parent noſtrorumque ſervorum numero habentur*. Neque falſo hæc jactabat Turxathus: nam Hunnos Abaros, & Iguros, & Ephthalos, & Varchonitas ipſe debellavit, teſte Simocatta lib. 7. cap. 7. cujus verba ſupra ſunt relata. Id factum Mauricio imperante, ad quem Chaganus Turcorum ſcripſit Epiſtolam de victoriis ſuis ita inſcriptam: *Imperatori Romanorum Chaganus magnus Deſpota ſeptem gentium, & Dominus ſeptem mundi Climatum*. Tum vero devictæ ab ipſo gentes, tam Juſtiniani, quam Mauricii temporibus, e patriis ſedibus dicuntur in Europam migraſſe, ut idem Simocatta refert lib. 7.

1 Omnis Turcorum dominatus in octo Tribus diviſus, & unicuique Tribui unus Dux præpoſitus *Menander* loc. cit. octo vero hæ Turcorum gentes principibus ſuis ſubjectæ non ſunt, ſed ſingulæ pro fluminibus, quibus diſtinguuntur, mutuo inter ſe contractu ſtatuerunt quamcumque partem bello infeſtari contigerit, ei communiter omni ſtudio & cura ſuppetias ferre. Habent autem primum Ducem exercitus Principem e proſapia Arpade . . & habet unaquæque gens peculiarem Principem. *Porphyrog. de adm. Imper. cap.* 40.

lib. 7. cap. 8. *Justiniano Augusto imperium obtinente, ex hisce gentibus Var, & Chunni exigua pars a primævo genere illo profugiens, in Europam se intulit, qui se Abares & Principem suum Chaganum honoris causa nominarunt*. Et mox de aliis, qui sub Mauricio ad eosdem Varchonitas, honoris causa Abaros dictos, profugerunt. *Harum victoriarum lætitiam Chaganus Mauricio per Legatos significavit. Per idem tempus & Tarniach, & Cotzageri (hi populi etiam ex Var, & Chunni gentibus erant) a Turcis profugi, Europam immigrant, & Abaribus* (imo Pseudabaribus) *Chagano subjectis se admiscent*. Turcis olim subjectos fuisse Abares sive Hunnos, Var & Chunni dictos, præter Menandrum & Theophylactum Simocattam, Corippus etiam Grammaticus tradit lib. 3. de laudibus Justini minoris, qui Abarum Legatos ad Imperatoris præsentiam deductos, hac oratione usos fingit:

Crudus & asper Avar dictis sic cœpit acerbis:
Rex Avarum Chagan debellans intima mundi,
Famosos stravit magna virtute tyrannos,
Innumeros populos, & fortia regna subegit.

Cui inter cætera respondit Justinus, quæ ostendant, a populis potentioribus victos fugatosque, in alias oras commigrasse.

Quid profugos laudas, famaque attollis inani
Extorrem populum? quæ fortia regna subegit?
Effera gens Avarum proprias defendere terras
Non potuit, sedesque suas fugitiva reliquit.
Tu velut ignarus falsis rumoribus audes
Vana loqui, turpique dolo nova somnia fingis.

Quo igitur tempore Var, & Chuni in Europam migrarunt, a Turcorum Chagano ejecti; eodem quoque videntur Bulgari, Chrobati, Servii, Oguri, e propriis sedibus expulsi, in eam, quam Porphyrogenitus vocat, Chrobatiam magnam, & Serviam Albam abiisse.

XIII. Cur Bulgari, Chrobati, & Servii, sub Heraclio Imp sedes sibi in Romani Imperii terris quæsiverint.

Cur vero iidem Bulgari, Chrobati, & Servii, sub Heraclio alias sibi sedes in Romani Imperii terris quæsiverint, causam dedisse existimo, tum Chagani Abarum quam supra descripsi insolentiam, tum etiam motum in Romanos a Chosroë Persarum Rege bellum. Tunc enim, quemadmodum

Theophanes ad annum Heraclii XVI. Divinæ Incarn. 617. hoc est, æræ vulgaris 626. narrat, Heraclio in Persas movente, „ Chazari Caspiis portis diruptis in Persidem irrumpunt, & „ Ziebelo Duce, cui a Chagano secunda dignitas inerat, „ Adroëgam (1) provinciam penetrant. Quocumque vero „ progrederentur, Persas abducebant captivos, & urbes pa- „ gosque igne devastabant. Interea Imperator e Lazica sol- „ vens, illis se adjungere & occurrere studuit. Quum Ziebe- „ lus Imperatorem conspexit, obviam progressus, ejus col- „ lum exosculatus est, ipsumque adoravit, Persis ex urbe „ Tiphili spectatoribus: Turcorum autem exercitus omnis in „ terram procidens & in faciem pronus, quasi majestatis hor- „ rore concepto, insolito honoris genere, Gentilibus tamen „ solemni, Imperatorem prosequutus est: ac pariter exerci- „ tus Præfecti super saxa ascendentes, eodem corporis habitu „ procubuerunt. Ad hæc Ziebelus Imperatori, ejus quippe „ verbis delectabatur, & ejus prospectu ac prudentia plane „ stupefactus hærebat, filium suum, cui lanugo primum e „ malis tunc oriebatur, obtulit. Selectos tandem viros stre- „ nuos ad quadraginta millia Ziebelus belli socios Imperato- „ ri assignavit: & in propriam postmodum regionem secessit ". Qui Chazari hic dicuntur, iidem tam a Theophane quam ab aliis, vocantur *Turci*, & *Turci Orientales*: quorum sedes tunc erat juxta fluvium Etel sive Volgam cum Boëbodo, suo ac Duce Lebedia: postea a Patzinacitis inde pulsi, eorum quidem pars Orientem versus secessit; altera vero pars Occidentem versus sedes posuit in magna Moravia, incolis ejus expulsis. Vide Porphyrogenitum de adm. Imp. cap. 37. & seq. Itaque Heraclius fœdere cum Turcis illis Orientalibus inito, animo quoque reputans injurias a Chagano Abarum Romanis sibique illatas, Chrobatis, Serviis, Bulgaris, ad infringendam Abarum potentiam, inhabitandas Romani Imperii terras concessit. Porphyrogenitus cap. 30. " Abares itaque interfe- „ cerunt omnes cives " (Romanos Dalmatiæ incolas) " & ex „ eo tempore Dalmatiam universam occuparunt, sedemque „ illic suam collocarunt, exceptis oppidulis mari adjacenti- „ bus,

1 Nicephor. *Adorsadiganum*. Elmacinus, *Aderbigianam*: idest, Medlam.

„ bus, quæ ſeſe ipſis non tradiderunt, ſed in Romanorum „ poteſtate permanebant, eo quod ex mari victitarent. Videntes itaque Abares pulcherrimam eſſe hanc terram, ſedes „ illic poſuerunt. Chrobati vero tunc habitabant ultra Bagibaream (ideſt, *Carpathios montes*) ubi nunc ſunt (1) Belo-„ Chrobati. Una autem generatio (hoc eſt, *una Chrobatorum* „ *Tribus*) nempe quinque fratres, Clucas, Lobelus, Coſentzes, „ Muchlo, & Chrobatus, duæque ſorores, Tuga, & Buga, una „ cum ſuis populis diſcedens ab ipſis, in Dalmatiam venit, „ ubi Abares incolas invenerunt, belloque per annos aliquot „ inter eos geſto, vicerunt Chrobati; Abarumque alios quidem interfecerunt, alios vero parere ſibi coëgerunt; atque „ ex illo tempore a Chrobatis poſſeſſa hæc regio fuit, ſuntque etiamnum in Chrobatia Abarum reliquiæ, & Abares „ eſſe cognoſcuntur. Cæteri vero Chrobati verſus Franciam „ commorabantur, & appellantur hodie Belo-Chrobati, ſive Chrobati albi, qui proprio Principi ſubjecti ſunt. Parent autem Othoni Magno Regi Franciæ, quæ & Saxonia; „ baptiſmique expertes, affinitatem cum Turcis & amicitiam „ contrahunt. At a Chrobatis qui in Dalmatiam venerunt, „ pars quædam ſeceſſit, & Illyricum atque Pannoniam occupavit: habebantque etiam ipſi Principem ſupremum, qui „ ad Chrobatiæ tantum Principem, amicitiæ ergo, legationem mittebat. Per aliquot vero annos etiam Dalmatiam incolentes (2) Chrobati, Francis ſubjiciebantur, quemadmodum & antea, dum in ipſorum terra degerent. Tanta autem in eos crudelitate utebantur Franci, ut lactentes adhuc „ eorum pueros occidentes, canibus objicerent. Quæ res „ quum intolerabilis Chrobatis eſſet, facto diſſidio, Principes quos ex ipſis habebant, interemerunt; unde magnus „ contra eos exercitus movit e Francia; & poſt ſeptem annorum bellum, ægre tandem ſuperiores facti Chrobati, omnes Francos eorumque Principem Cotzilin e medio ſuſtulerunt. Et exinde liberi, ac ſui juris facti, ſacrum Baptiſma

 „ a Ro-

1 Pagius ad ann 630 num 14 *Belo-Chrobati, ideſt Sarmatæ. Turcia, Hungaria hodierna. Francia, Germania.*

2 Legendum: *Per aliquot vero annos iſti Chrobati:* uti mox dicam.

„ a Romano Pontifice petierunt; missique Episcopi, ipsos „ baptizarunt, Principatum tenente Porino. Divisa autem „ est eorum regio (1) in Zupanias XI. quarum nomina (2), „ Chlebiana, Tzentzena, Emota, Pleba, Pesenta, Para- „ thalassia, Brebera, Nona, Tnena, Sidraga, Nina; ipso- „ rumque Banus tenet Cribasam, Litzam, & Gutzecam.

XIV. Tres Chrobatorum Tribus.

Ex his colligitur, Chrobatos in tres Tribus fuisse divisos: quarum prima in Chrobatia magna sedes habebat, ubi Belo-Chrobati, versus Franciam sive Germaniam, qui proprium Principem habentes, subjecti erant Othoni Magno, Franciæ & Saxoniæ Regi; quumque essent baptismi expertes, affinitatem, & amicitiam contrahebant cum Turcis, idest Hungaris, qui ab anno 889. Pannoniam occupaverant. Altera Chrobatorum pars a Belo-Chrobatis dissidens, Ducibus quinque fratribus duabusque sororibus in Dalmatiam venit, ejectisque Abaribus, loca illa possedit, & hi quoque Chrobati per aliquot annos Francis subjecti erant: sed postea, propter Francorum crudelitatem, jugo excusso, liberi ac sui juris facti, baptismum a Romano Pontifice petierunt. Tertia demum pars, ab ista secunda secessit, & Illyricum atque Pannoniam, quæ olim Savia sive Interamnia dicebatur, inter flumina scilicet Savum & Dravum, occupavit: reliquas enim Pannonias usque ad annum 799. Abares, tum ab anno 889. Hungari possederunt: & hæc quidem Chrobatorum tertia Tribus, etiam ipsa Principem supremum habebat, qui ad Chrobatiæ magnæ Principem, amicitiæ ergo, legationem mittebat.

XV. Cangii sententia de Chrobatis expenditur.

Quo vero tempore hæc gesta sint, ex eodem Porphyrogenito tradit Cangius cap. 5. de Familiis Dalmaticis in hæc verba. " Croati, quos ita nuncupatos ajunt voce (3) Slavica, „ quæ

1 *Zupanias* XI. Ita Cod Porphyrogeniti. At Cangius de Famil. Dalmat. cap. 5. num 4. pag. 297. Croatorum regionem asserit in XII. Jupanias seu præfecturas fuisse divisam.

2 Chlebiana hodie *Hliuno*. Tzentzena, *Cetina*. Emota, *Imota*. Pleba, *Plieva* in Bosna. Pesenta, & Tnena, *Knin*. Nona, *Nin*. Sidraga, in Diœc. Scardonen. Nina, an eadem ac Nona, & in duas Zupanias divisa? Cribasa, *Kerbava*. Litza, *Lika*. Gutzeca, in Diœc. Signien. *Bandurius*.

3 *Croati*. Voce Sclavica *Hruati*. Ita Porphyrogenitus, & ex eo cæteri Scri-

„ quæ *terram multam possidentes* sonat, istam Dalmatiæ partem occupaverunt, imperante Heraclio. Nam quum Avares, seu Hungari (1) transmisso Danubio hasce invasissent provincias, Croatis, qui tum in Romanorum partes concesserant, evocatis, eorumque opera exactis Avaribus, hanc Dalmatiæ partem incolendam concessit idem Augustus: qua quidem tempestate Porga (2) Croatis imperabat. Tum quippe quinque fratres, Clucas, Lobelus, Cosentzus, Muchlo, & Chrovatus, cum Tuga, & Vuga sororibus, & ingenti contribulium numero, finibus suis excedentes, has Dalmatiæ maritimas oras ingressi, Avaribus, commisso prælio, partim fusis, partim in suas partes transire coactis, istius effecti provinciæ domini, principatum constituerunt diversum ab eo, unde primo erant orti, electo Principe, qui ad summum Croatiæ Principem legatos in obsequii argumentum subinde mittere consueverat, Imperatoribus Constantinopolitanis ratione clientelæ cæterum obnoxii. Iis igitur post debellatos Avares concessa hac provincia, Episcopos & Sacerdotes misit Heraclius, a quibus Christianos ritus edocerentur. Ex quo Croati deinceps baptizati appellati, ad Croatorum Alborum, a quibus prodierant, discrimen, qui longe postea Christianam Religionem amplexi sunt. Minor porro fuit Croatorum Baptizatorum, quam Alborum, potentia, propter assiduos Francorum, Turcorum & Patzinacitarum, quibus continuo divexabantur, incursus". Hæc Cangius. Verum his contraria scribit Porphyrogenitus cap. 31. circa finem. Nam de Chrobatis quidem baptizatis: " Baptizatæ, *inquit*, Chrobatiæ urbes „ habitatæ istæ (3) sunt: Nona, Belogradum, Belitzin, Scor-

„ dona,

Scriptores. Quid? Si Chrobati dicti a Chrobato, uno ex quinque illis fratribus? aut a Chrobato altero progenitore, a quo cæteri Chrobati albi? nam Slavi, & Hunni a Ducibus suis, ut plurimum, vel a locis, sunt nomen sortiti.

1 *Avares* seu *Hungari*. Nondum Hungari Pannoniam occupaverant, quum hæc sub Heraclio sunt gesta: sed Hunni, Abares dicti, ibi sedes fixerant.

2 *Porga*. Imo Porgæ pater, teste Porphyrogenito.

3 Nona, Slave *Nin*. Belogradum, *Alba maris*, seu *Zara vecchia*. Belizin, *Belina* in Bucoviza Scordona, *Scardona*, Slave *Scradin* Chlebena, *Hliuno*. Stolpum, *Stulpa* prope Bistrizam flumen Hliuni. Tenen, *Knin*. Cori, *Karin*. Claboca, *klapaz* prope fontes Unæ. *Landurius*.

„ dona, Chlebena, Stolpum, Tenen, Cori, Claboca; „ exhibetque equitum sexaginta millia, peditum centum „ millia, & sagenas octoginta, conduras centum. Et sagenæ „ quidem quadraginta viros habent; conduræ vero viginti; „ nempe quæ majores; nam minores, decem viros tantùm „ habent. Atque hæc quidem Chrobatiæ potentia & copiæ „ fuerunt usque ad principatum Crasemere, quo mortuo, „ quum Mirosthlabus filius postquam quadriennium genti „ præfuisset, a Pribunia Bano interfectus esset, plurimis obor- „ tis dissidiis ac factionibus, equitum peditumque numerus „ valde imminutus est, item sagenarum ac condurarum. Et „ sagenas quidem nunc (*Anno Christi* 949.) triginta habet, „ conduras magnas parvasque, & equitatum peditatumque. „ Magna autem Chrobatia, quæ etiam Alba cognominatur, „ in hodiernum usque diem sine baptismo est, quemadmo- „ dum & finitimi Servii: equitem peditemque non habet tam „ numerosum, quam baptizata Chrobatia; quippe frequen- „ tibus incursionibus infestata Francorum, Turcorum, Pat- „ zinacitarum: neque sagenas, neque conduras item, „ aut navigia ad mercatum habet, utpote a mari remota: „ a quo quidem triginta dierum itinere distat: Mare autem „ a quo totidem dierum itinere distat, illud est quod Ni- „ grum appellatur.

XVI. *Chrobati in Dalmatia sub Heraclio: eorumque mores, ex Porphyrogenito.*

Cæterum Chrobatos Dalmatiam incoluisse Heraclii temporibus disertis verbis scribit Porphyrogenitus eod. cap. 31. *Chrobati, qui Dalmatiæ partes nunc inhabitant, a Chrobatis baptismi expertibus, qui & Albi appellantur, originem ducunt; qui sane ultra Turciam prope Franciam incolunt, & Sclavis contermini sunt non baptizatis Serviis..... Atque hi ipsi Chrobati ad Romanorum Imperatorem Heraclium confugerant, antequam Servii confugissent ad eundem Imperatorem Heraclium; quo tempore Abares* (1) *armis inde Romanos ejecerant, quos Roma adductos, Diocletianus Imperator illic habitare fecerat, unde & Romani nuncupati sunt, quod Roma venientes, sedes posuissent in illis regionibus, nempe Chrobatia & Servia, uti nunc vocantur. Pulsis vero Romanis iilis ab Abaribus, tempore ejusdem Ro-*

1 Abares. Anno Mauricii 17. in Dalmatiam suscepta expeditione, Balben, & circumpositas XL. civitates devastarunt. *Simocatta, & Theophanes.*

Romanorum Imperatores Heraclii, desolata eorum regia jacuit: quapropter jussu hujus Imperatoris, iidem Chrobati armis arreptis, Abares ex illis locis expulerunt, & in ipsorum terra, quam etiam hodie tenent; sedes collocarunt. Erat autem Chrobatis illis tunc temporis Princeps Porgæ pater; Heracliusque Imperator Roma per Legatum Sacerdotibus accersitis, constitutoque ex ipsis Archiepiscopo (1)*, Episcopo, Presbyteris & Diaconis, Chrobatos baptizavit. Et tunc quidem temporis Chrobatorum Princeps erat Porga. Regia autem hæc, quam incoluerunt Chrobati, ab initio sub potestate erat Romanorum Imperatoris.* Pergit de eorum moribus. *Hi autem Chrobati baptizati extra limites propriæ terræ non libenter aliis bellum inferunt; idque quia oraculum quoddam sive statutum acceperunt a Romano Pontifice, qui sub Heraclio Romanorum Imperatore Sacerdotes misit, eosque baptizavit. Chrobati siquidem post acceptum baptismum pepigerunt, & chirographis propriis datis Sancto Petro Apostolo juraverunt, nunquam se alienam terram armis invasuras, sed pacem habituros cum omnibus volentibus; & imprecationem vicissim a Romano Pontifice acceperunt, ut si quando aliæ gentes ipsorum Chrobatorum terram invaderent, belloque infestarent, pro iis pugnaret vindexque esset eorum Deus, victoriam conciliante Petro Christi discipulo. Multis vero annis elapsis in diebus Principis Terpemere, qui pater fuit Principis Crasemere, e Francia, quæ inter Chrobatiam & Venetiam media est, veniens vir quidam* (2) *Martinus nomine, maxime quidem pius, sed habitu seculari, quem iidem quoque Chrobati miracula fecisse plurima dicunt; hic porro vir pius imbecillus admodum & pedibus mutilatus, ita ut a quatuor bajulis quocumque vellet deferretur, illud Sanctissimi Pontificis mandatum Chrobatis ad ultimum vitæ finem servandum esse itidem sanxit, eadem etiam illis quæ antea Pon-*

---

1 Pagius. *Heracliusque Imperator Roma per Legatum Sacerdotibus accersitis, constitutoque ex ipsis Archiepiscopo, Presbyteris, & Diaconis, Chrobatos baptizavit.* Archiepiscopus tantum, non Episcopus.

2 *Martinus.* Joannes PP. IV. circa ann. 641. misit per omnem Dalmatiam seu Istriam multas pecunias per sanctissimum & fidelissimum Martinum Abbatem propter redemptionem captivorum, qui deprædati erant a gentibus. *Anastasius Bibliothecarius.* In margine, *Slavos intelligit.* Quid? Si Porphyrogenitum de hoc Martino loquentem, veram narrationem falsis rumoribus permistam tradere dicamus?

Pontifex, imprecatus. Quapropter neque sagenæ ipsorum Chrobatorum, neque conduræ, unquam ad aliquem bello infestandum abeunt, nisi si quis eos adoriatur. Sed hujusmodi navigiis Chrobati, qui mercatus frequentant, ad emporia proficiscuntur, oppidatim circumeuntes Paganiam & sinum Dalmatiæ Venetias usque. Chrobatiæ autem Princeps ab initio, idest, ab Heraclii Imperatoris temporibus, Romano Imperatori, non Bulgariæ Principi subditus erat. Neque Bulgarus cum Chrobatis bellum gessit, præter Michaëlem (1) *Borisem Bulgariæ Principem, qui sumptis armis bellum ipsis intulit; sed quum nihil efficeret, muneribus datis & acceptis, pacem fecit. Neque Chrobati unquam Bulgaris tributum dederunt, sed alteri alteros sæpe amicitiæ ergo donis cohonestarunt.*

XVII.

Pagius Chrobatorum in Dalmatiam adventum ponit ad annum 630. Incertum tamen, ait, quo primum tempore Archiepiscopus Spalatensibus, sit datus? Verum id extremis Heraclii temporibns contigisse ostenditur.

Pagius ad annum 630. num. XIV. id sub Heraclio Imperatore factum scribit. *Constantinus*, inquit, *Porphyrogenitus lib. de Admin. Imper. cap. 31. prodit, Croatos, quos Chrobatos appellat, Heraclii Imperatoris temporibus Baptismum suscepisse: quumque rei gestæ annum non exprimat, hic de eorum adventu in Dalmatiam & conversione ad Religionem Christianam ejus verba referam.* Productis autem iis quæ supra recitavimus, addit. *Roma autem accersitos Sacerdotes, qui Croatos baptizarunt, ut Porphyrogenitus docet, Latinus ritus ipsorum demonstrat, & Archiepiscopum ex ipsis constitutum fuisse testatur etiam Thomas Archidiaconus Spalatensis cap. XI. ubi Joannem Legatum Summi Pontificis, patria Ravennatem, primum electum Spalati Archiepiscopum tradit, qui olim Salonitanus totiusque Croatiæ Primas, ad hodiernum usque diem nuncupatur, ut tradit Joannes Lucius in Hist. de Regno Dalmatiæ & Croatiæ lib. 1. cap. XI. Verum quo primum tempore Spalatensibus Archiepiscopus datus, a nemine proditur.* Hæc Pagius. Atqui proditur primum a Porphyrogenito loc. cit. qui id contigisse sub Heraclio Imperatore scribit: deinde proditur a Thoma Archidiacono capite XI. Cod. Vat. manuscr. 7019. pag. 11. his verbis: *Interea Summus Pontifex* (non alius certe sub Heraclio Imperatore post bellum Persicum, nisi Honorius Papa, qui vitam produxit usque ad Octobrem anni 638. eique post anni unius, & men-

1 Michaël Borosis, al Vorizes, [illegible], Presiami filius, Bulgariæ Rex sub Basilio Macedone. Cangius de Famil. Dalmat. cap. 6. pag. 311.

& mensium septem ac dierum septemdecim interpontificium successor datus Severinus quum anno 640. decessisset, Joannes IV. natione Dalmata die 24. Decembris anni 640. Summus Pontifex consecratus est:) *Interea Summus Pontifex misit quemdam Legatum Joannem nomine, patria Ravennatem, qui partes Dalmatiæ & Croatiæ peragrando, salutaribus monitis Christicolas informaret. In Ecclesia autem Salonitana, a tempore subversionis, Præsul non fuerat ordinatus. Venerabilis ergo Joannes cœpit Clerum & populum exhortari, ut Archiepiscopatum civitatis antiquæ intra se instaurare deberent: quod illis valde gratum extitit & acceptum. Tunc coadunato Clero, ut moris erat, electio in persona dicti Joannis concorditer ab omnibus celebrata est. Qui per dominum Papam consecratione suscepta, tamquam bonus Pastor ad proprias oves accessit, non animo cumulandi pecunias, quum Ecclesia tunc esset pauperrima, sed caritatis studio de animarum salute lucrum spirituale quærere satagebat. Ipsi concessum a Sede Apostolica, ut totius dignitatis privilegium, quod Salona antiquitus babuit, obtineret Ecclesia Spalatensium. Tunc cœpit Ecclesiam Clerumque componere, instare doctrinæ, prædicationi vacare, curamque Pastoralis officii multum solicite exercere. Etenim per Dalmatiæ & Sclavoniæ regiones veniendo restaurabat Ecclesias, ordinabat Episcopos, Parochias disponebat, & paulatim rudes populos ad informationem Catholicam attrahebat.* Cætera vide apud Joannem Lucium, qui Thomæ Archidiaconi historiam evulgavit.

XVIII. Bandurius & Lucius Chrobatos asserunt non sub Heraclio, sed sub Justiniano Rhinotmeto Constantini Pogonati filio, in Dalmatiam advenisse.

Quamquam clarum sit Porphyrogeniti de Chrobatis sub Heraclio Imp. Dalmatiam occupantibus & Christiana sacra amplexis testimonium; Bandurius tamen not. in hunc ipsius Porphyrogeniti locum num. 211. pag. 89. edit. Paris. Lucium sequutus, non sub Heraclio Seniore, sed sub Justiniano Rhinotmeto, quem Heraclium Juniorem vocat, hæc contigisse autumat. Sic enim scribit. *Hæc Porphyrogenitus*, inquit Lucius, *de Croatis jugum Francorum excutientibus, & baptismum suscipientibus, tempore ejusdem Heraclii Senioris, scripta reliquit; quum vero Francorum historici de Croatis mentionem non faciant, sed quædam tantum de Slavis scribant tempore Heraclii gesta, ideo referenda sunt. Dagobertum enim Francorum Regem Avares & Slavos suæ ditioni subegisse, regni ejus anno*

 septi-

septimo, gestorum ejus Scriptor tradit. Sed sicuti Avares tunc Pannonias incoluisse constat; ita Slavos Francis in Germania a Septentrione, in Illyrico vero ab Occidente conterminos fuisse patet. De quibus autem Slavis hæc intelligi debeant, an de Septentrionalibus, vel de Orientalibus, incompertum est. Similiter ea, quæ idem auctor tradit, Langobardos ad solatium Dagoberti, nono ejus anno, hostiliter in Slavos perrexisse, & victoriam obtinuisse, ad quos Slavos referenda sint, non constat: tamen de Orientalibus, qui Langobardis proximi, Forojuliensique eorum Ducatui contermini erant, intelligi debere videtur; qui nomine Carnuntum, sive Carantanorum nuncupati, nunc autem in Carnos, Stirios, & Carinthios distincti sunt, quos subditos fuisse Francorum Imperio, & in Regno Bojoariæ comprehensos, Wolfangus Lazius post alios tradit: quibus Croati addi possunt, quos ex Porphyrogenito tunc Francis subditos fuisse argui potest; sed ipsorum jugum excussisse, & Baptismum suscepisse imperante eodem Heraclio, temporibus examinatis, evenire non potuit. At sicuti Heraclium expeditionibus Asiaticis impeditum, in Illyrico aliquid egisse, nullus præter Porphyrogenitum scribit; ita de Heraclio Juniore (idest, Justiniano Constantini Pogonati filio) *ante ejus expulsionem Zonaras: ,,,, Cum Bulgaris fœdus rupit, neque tributum, quod pater Constantinus Pogonatus ignominiosum nomini Romano pepigerat, solvit; sed expeditione in plagas Occidentales suscepta, multas Slavicas gentes partim in deditionem accepit, partim bello domuit, unde novas legiones conscripsit, delectis fortissimorum juvenum circiter* 30. *millibus, quos populum acquisitum appellavit ,,,, Paucis verbis multa complectitur Zonaras; sed clarius Cedrenus ,,,, Anno secundo profectus in Armeniam, recepit Mardaitas in Libano degentes, aheneum murum destruens: Pacem quoque cum Bulgaris factam confudit, formam a patre præscriptam perturbans, & equestres exercitus in Thraciam traduxit. Anno tertio Justinianus expeditionem in Slavinos & Bulgaros suscepit; atque hos quidem obviam sibi factos quum pepulisset, excursione ad Thessalonicam usque facta, multas Slavinorum multitudines partim ad se deficientes, partim bello superatos subegit, inque Opsicianam regionem deportavit: in reditu autem a Bulgaris intra fauces angustiarum interceptus, multis suorum amissis, ægre evasit ,,,, Ideo si* Heraclii

raclii Junioris tempore sequutum poneretur Croatorum baptismum, rectius temporibus congruerent, quæ idem Porphyrogenitus de Croatis Francorum jugum excutientibus, baptismumque suscipientibus refert loc. cit. quæ cum supra relatis ex Zonara & Cedreno convenire possunt: Croatosque & Serblos primos ex Slavis fidem Christianam suscepisse conjecturi potest. Roma autem accersitos Sacerdotes, qui Croatos baptizarunt, ut Porphyrogenitus ait, Latinus ritus ipsorum demonstrat, & Archiepiscopum ex ipsis constitutum fuisse, concordat Porphyrogenitus cum Archidiacono Spalatensi, qui Joannem Legatum Summi Pontificis, patria Ravennatem, primum electum Spalati Archiepiscopum tradit cap. XI. *qui olim Salonitanus Dalmatiæ totiusque Croatiæ Primas, ad hodiernum usque diem nuncupatur, ut clarius postea patebit; tempus autem non tradit; ideo si ad hæc tempora Archiepiscopi electio poneretur, suppleretur quod Archidiacono simul & Porphyrogenito deest. Sed sicuti Roma accersitum Archiepiscopum, ita e Dalmatia Episcopum & Presbyteros, jam gnaros linguæ Slavæ, Croatis datos fuisse, par est credere; Croatosque baptizatos inde mitiores redditos, ut Porphyrogenitus ait. Ad hæcque tempora connubia inter Slavos & Dalmatas juncta dicendum est, ut Archidiaconus asserit de Spalato, quod ad reliquas quoque Dalmatarum civitates extendi debere, auctorum silentium suadet conjectari.* Hactenus Bandurius & Lucius.

XIX. **Impugnatur Lucii ac Bandurii de Chrobatis sententia, & primo ostenditur Slavos sub Dagoberto Francorum Rege a Chrobatis esse diversos.**

Verum in hanc Bandurii & Lucii sententiam concedere nequeo. Nam primo quod de Slavis sub Dagoberto Francorum Rege refertur, id non de Slavis Dalmatiæ aut Illyrici intelligendum est, sed de Slavis Septentrionalibus juxta Balticum mare habitantibus, qui Winidi seu Winuli & Wilzi appellantur: deque Hunnis Abaribus Pannoniæ incolis. Audiamus eundem ipsum Sandionysianum Monachum, qui Gesta (1) Dagoberti scripsit: Sic autem habet ad annum Dagoberti VII. Chr. 634. pag. 579. *Timorem vero tam fortem sua concusserat judicialis potentia, ut etiam devotione concurrerent ejus se tradere ditioni; quatenus gentes etiam, quæ circa limitem Avarorum & Sclavorum consistunt, eum promte expeterent, ut ille post tergum eorum iret feliciter, in tantum ut Avari & Sclavi, cæterarumque gentium nationes manu publica ipsius ditioni*

1 Prodiit inter Francor. historiæ Scriptores tom. 1. pag. 572.

tioni se subjiciendas fiducialiter sponderent. Et ad annum IX. pag. 580. *Eo igitur anno Sclavi, cognomento Winidi, quorum regnum Samo tenebat, negociatores Francorum cum plurima multitudine interficiunt & rebus exspoliant. Hæc autem res fuit initium scandali inter Dagobertum Regem Francorum, & Samonem Regem Sclavorum*. Et post pauca. *Igitur cum tribus turmis legionum super Winidos exercitus ingreditur. Etiam & Langobardi ad solatium Dagoberti hostiliter in Sclavos perrexerunt. Sclavi autem his & aliis locis se e contrario reparantes, Alamannorum exercitus cum Rodoberto Duce in parte qua ingressus est, victoriam obtinuit. Langobardi item cum Dagoberto victoriam obtinuerunt, & plurimum numerum captivorum de Sclavis Alamanni & Langobardi secum duxerunt. Rex vero terram illam devastans, ad proprium Regnum* (Austrasiorum scilicet) *reversus est*. Eadem leguntur apud Reginonem: *Dagobertus Rex cum Sclavis congreditur, eosque superavit, quibus præerat tunc Dux nomine Samo*. Et Sigebertus Gemblacensis ad ann. Chr. 634. *Dagobertus Rex Sclavos bello devicit*. Et ad ann. 642. *Dagobertus Saxonibus contra Winidos sibi auxiliantibus, annuum quingentarum vaccarum tributum eis indulget*. Fredegarius cap. 68. pag. 759. *Eo anno Sclavi, cognomento Winidi, in Regno Samonis, negotiantes Francorum quum interfecissent, & rebus exspoliassent*: & cætera, ut supra. Chronicon Moissiacense. *Anno X. Dagoberti, quum ei nunciatum fuisset exercitum Winidorum Toringa fuisse ingressum, cum exercitu de Regno Austrasiorum de Metis urbe promovens, Mogontiam adgreditur, disponens Rhenum transire. Saxones missos ad Dagobertum dirigunt, petentes ut eis tributa, quæ fisci ditionibus dissolvebant, indulgeret; Winidis resistere spondent, & Francorum limites de illis partibus custodire promittunt. Quod Dagobertus præstitit. Exinde jam Saxones tributa quæ reddere consueverant, per præceptionem Dagoberti habent indultum, quingentas vaccas inferendales annis singulis a Chlotario Seniore censiti solvebant*. Itaque de Sclavis hic sermo est, qui Winidi vocantur, quique Samoni subjecti erant, non de Slavis Dalmatiæ incolis. Quis autem Samo fuerit, Sclavorum eorum Dux, quos Dagobertus devicit, Fredegarius narrat cap. 47. pag. 754. in hæc verba:

Anno

Anno XL. regni Chlotarii, homo nomine Samo, natione Francus, de pago Sennonico, plures secum negotiantes adscivit, & ad exercendum negotium in Sclavos, cognomento Winidos, perrexit. Sclavi jam contra Abares, cognomento Chunos, & Regem eorum Gaganum, cœperant rebellare. Winidi Befulci Chunis fuerant jam ab antiquitus, ut quum Chuni in exercitu contra gentem quamlibet adgrediebant, Chuni pro castris adunato illorum stabant exercitu. Ideo Befulci vocabantur a Chunis, eo quod duplici in congressione certaminis vestita prælia facientes, ante Chunos præcederent. Chuni ad biemandum annis singulis in Sclavos veniebant; uxores Sclavorum & filias eorum stratu sumebant; tributa super alias oppressiones Sclavi Chunis solvebant. Filii Chunorum, quos in uxoribus Winidorum & filiabus generaverant, tandem non sufferentes malitiam ferre & oppressionem, Chunorum dominationem negantes, (ut supra memini) cœperunt rebellare. Quum in exercitu Winidi contra Chunos fuissent adgressi, Samo negotians, (quomodo memoravi superius) cum ipsis in exercitu perrexit, ibique tanta ejus fuit utilitas, ut de Chunis nimia multitudo gladio Winidorum trucidaretur. Winidi cernentes utilitatem Samonis, eum super se eligunt Regem, ubi XXXV. *annos regnavit feliciter. Plurima prælia contra Chunos in suo regimine Winidi inierunt. Suo consilio & utilitate Winidi semper superarunt. Samo* XII. *uxores ex genere Winidorum habebat, de quibus* XXII. *filios & XV. filias habuit.* Talis ergo Samo fuit, talesque Sclavi ejus subditi, contra quos Dagobertus bellum gessit: Winidi nimirum, non Dalmatæ aut Illyrici, uti Bandurius & Lucius perperam autumant. In eundem errorem impegit vir cæteroquin eximius Joannes Bollandus in Actis Sanctorum Tom. I. Februarii ad diem v. ubi de B. Domitiano Carinthiæ Duce agit §. IV. pag. 697. Ibi enim recitatis Fredegarii verbis tam de Samone Winidorum Duce, quam de Dagoberto Francorum Rege, non distinguit Sclavos Winidos, ab iis, qui in Carinthia & Pannonia inferiore cum Hunnis conjuncti, vel Hunnis subjecti degebant.

Deinde quos Bandurius & Lucius ex Zonara & Cedreno narrat, a Justiniano Pogonati filio, anno ejus tertio, excursione ad Thessalonicam usque facta, *Slavinos* plurimos partim ad se deficientes, partim bello superatos, subactos fuisse, inque — XX. Slavini a Justiniano Rhinotmeto subacti, a Chrobatis diversi.

que Opsicianam regionem deportatos; ii, inquam, Slavini non sunt confundendi cum Slavis Chrobatis Dalmatiam sub Heraclio possidentibus; sed ex eorum genere ut plurimum erant, quos supra cap. 8. num. xv. pag. 390. ex Jornande retuli, sub Theodemiro Gothorum Rege Naisitana Illyrici urbe exeuntes, Thessalonicam petiisse; initoque cum Romanis fœdere, hæc loca quæ incolerent, ab Hilariano Patricio, qui ibi cum exercitu, a Leone Imp. directus, morabatur, accepisse, videlicet, Cerapallas, Ecopam, Medianam, Petinam, Beream, & alia quæ *Svith* vocabantur: ubi (Jornande teste) Gothi cum Rege suo armis depositis, composita pace quievere. Quod vero Gothi illi sub Justiniano Pogonati filio *Slavini* dicti sint, non est mirum: nam, ut sæpe observavimus, hæc barbarorum gentium nomina misceri & confundi solent, *Scythæ*, *Slavi*, *Hunni*, *Gothi*: eo quod e Scythia omnes prodierint.

XXI. A Chrobatis e Dalmatia, jussu Heraclii, ejecti Hunni Abares, qui eam regionem sub Mauricio occupaverāt.

Tertio, quod Bandurius scribit, Heraclium Asiaticis expeditionibus impeditum, in Illyrico aliquid egisse, a nemine præter Porphyrogenitum prodi; falsum esse, supra demonstravi ex Theophylacto, Theophane, & aliis, qui ad ann. Mauricii XVIII. tradunt, Chaganum Abarum in Dalmatiam irrupisse, & Balben cum XL. castellis occupasse, ac diripuisse. Huc itaque respicit Porphyrogenitus, quum ait, Heraclium Chrobatos in Dalmatiam immisisse, ut inde Abares ejicerent. Præterquam quod Heraclius reportata anno 628. de Persis victoria, nullam aliam Asiaticam expeditionem ab eo anno usque ad obitum suscepit.

XXII. Justinianus Rhinotmetus nusquam Heraclius dictus: neque in Chrobatos Dalmatiam occupantes ullam suscepit expeditionē.

Quarto, quod idem Bandurius ait de Croatis, sub Justiniano Rinotmeto Constantini Pogonati filio, jugum Francorum excutientibus, Baptismumque suscipientibus; id, inquam, nulla ratione probari potest. Primo, quia nullo auctore asseritur, imo contra expressum Porphyrogeniti, Zonara & Cedreno longe antiquioris scriptoris, testimonium. Secundo, quia Justinianus Imperator, Flavii quidem prænomen assumsit, nomen tamen *Heraclii* gessisse non legitur: quamobrem non video, unde *Heraclii Junioris* nomen ei Imperatori Lucius & Bandurius arcessant. Tertio, Justinianus in Slavinos & Bulgaros arma movisse dicitur apud Zonaram & Ce-

& Cedrenum; hoc est, in Bulgaros cis Danubium commorantes, & in Slavos in Macedoniæ thema invadentes; non autem in Slavos Dalmatiam occupantes, de quibus Porphyrogenitus loquitur; ac proinde allatum Zonaræ ac Cedreni testimonium ad rem propositam non facit; eoque magis, quia eodem Cedreno, ac Theophane testibus, Justinianus perhibetur excursionibus subinde Thessalonicam usque habitis, immensum Slavorum numerum e patria eductum, ad Opsicii partes, trajecto Abydi freto, habitare decrevisse; a Bulgaris autem in reditu, intra compressos montes & clusuræ angustias interceptus, multis ex exercitu cum cæsis, tum vulneratis, vix periculum superare & in oppositam partem transire valuisse: quæ omnia ad Slavos Dalmatiæ, sive Chrobatos referri nequeunt.

XXIII. Chrobati sub Heraclio Dalmatiam occupantes, statim baptismum susceperunt, præter Arentanos. Quos vero ait Porphyrogenitus, Francorum jugum excussisse, non ii sunt qui in Dalmatia permanserunt, sed qui in Pannoniam & Illyricum, ab iis secedentes, migraverant.

Postremo, quod Chrobatos a Francis rebellasse scribit Porphyrogenitus, a Bandurio & Lucio perperam conjungitur cum Baptismo ab iisdem Chrobatis suscepto. Nam Chrobati, qui e Chrobatia magna in Dalmatiam jussu Heraclii migrarunt, statim quidem sub eodem Heraclio Baptismum susceperunt, ut supra dictum est, præter eos, qui Arentanam incoluere, quæ proinde *Pagania* idcirco dicta fuit, eo quod Chrobati ibi degentes ab idolorum cultu non statim revocati sunt. An vero, sicut Chrobati in Chrobatia magna degentes, Francis subjecti fuere, sic etiam alii Chrobati Dalmatiam sub Heraclio occupantes, sub Francorum potestate fuerint, nec Baptismum susceperint, nisi postquam ab iis deficientes, in libertatem seipsos asseruerunt, hoc non ita facile ex verbis Porphyrogeniti definiri potest; sed neque si Porphyrogenitus id affirmaret, ullam veri similitudinem haberet. Et capite quidem 31. Porphyrogenitus, nulla Francorum facta mentione, disertis verbis testatur, Chrobatos, ejectis Abaribus Dalmatiam occupasse, simulque evocatis Roma Sacerdotibus, Baptismum accepisse: quin imo hæc subjungit: " Regio autem hæc, quam incoluerunt Chrobati (*idest Dalmatia*) ab
" initio sub potestate erat Romanorum Imperatoris; unde
" etiam in hodiernum usque diem Palatia ac Hippodromus
" Diocletiani Imperatoris supersunt in regione Chrobatorum
" in urbe Salona, quæ est proxima urbi Aspalato ". Quibus ver-

verbis clare oftendit, Dalmatiam a Chrobatis juffu Heraclii occupatam nequaquam fub poteftate Francorum fuiffe, fed olim quidem Romanorum Imperatoribus Byzantii degentibus paruiffe, poftea vero ad Abarum ditionem tranfiiffe, nimirum anno XVII. Mauricii, uti fupra diximus: idque confirmat idem Porphyrogenitus cap. 30. ubi afferit, quum Maritimarum Dalmatiæ urbium Latini incolæ Slavis permifti, *ex quo dicti Slavi*, ideft Chrobati, *inhabitarunt*) *continentem colere vellent*, *nec poffent*, (*a Chrobatis enim prohibebantur*, *quum nondum illis tributa penderent*: *nam ea quæ hodie Sclavis*, ideft Chrobatis, *pendunt*, *tunc Prætori exhibebant*:) iis Bafilium Macedonem Imperatorem auctorem fuiffe: " ut ea omnia, quæ „ Prætori folvebant, Sclavis, pacis caufa, darent, & Prætori „ exiguum aliquid penderent, ad oftendendam dumtaxat „ Romanis Imperatoribus & ipforum Prætori debitam fubje- „ ctionem ac fervitutem ". Quod indicio eft, & Dalmatas maritimos Romanis Imperatoribus, non Francis, fubjectos fuiffe; & Chrobatos ipfos mediterranea poffidentes, fui juris ac liberos ab initio extitiffe, Romanorum tamen Fœderatos, uti erant Bulgari, de quibus fupra ex Nicephoro: " Cubratus Ogaranæ confobrinus, Hunnogundorum Dominus, „ contra Abarorum Chaganum rebellat, populumque omnem quem ab ipfo acceperat, contumeliofe habitum, patriis fedibus expellit; inde Legatione ad Heraclium miffa, „ pacem cum eo componi, quam ad finem ufque vitæ fuæ „ confervarunt ".

XXIV. Locus Porphyrogeniti de Chrobatis exponitur.

Itaque, ut idem Porphyrogenitus fibi conftet, dicendum eft, quum Chrobatos dicit Francis olim fuiffe fubjectos, ab iis autem propter crudelitatem ipforum defeciffe, & exinde liberos factos, facrum Baptifma a Romano Pontifice petiiffe; quum id, inquam, de Chrobatis dicit, non eos Chrobatos defignaffe, qui in Dalmatia fedes fixerant, fed alios, qui ab iftis fecceffione facta, Illyricum & Pannoniam occuparant: ac proinde e textu Porphyrogeniti expungenda hæc verba, καὶ οἱ ἐν Δελματίᾳ ὄντες Χρωβάτοι, *etiam Dalmatiam incolentes Chrobati*, & fic legendum cap. 30. pag. 95. " Chrobati tunc habitabant ultra Bagibaream, ubi nunc funt Belo- „ chrobati. Una autem generatio, nempe quinque fratres „ duæ-

„ duæque forores, una cum fuis populis difcedens ab ipfis, in „ Dalmatiam venit (*fub Heraclio*) ubi Abares incolas invenerunt (*a tempore Mauricii*) belloque per annos aliquot „ inter eos gefto, vicerunt Chrobati, Abarumque alios quidem interfecerunt, alios vero parere fibi coegerunt: atque „ ex illo tempore a Chrobatis poffeffa hæc regio fuit " (fub clientela tamen Heraclii Imp. qui Roma per Legatum Sacerdotibus accerfitis, conftitutoque Archiepifcopo, Presbyteris & Diaconis, Chrobatos illos baptizavit, exceptis iis, qui Arentanam regionem incoluere, qui diu poftea, nimirum fub Bafilio Macedone, baptizati funt:) " Sunt etiamnum in Chrobatia Abarum reliquiæ & Abares effe cognofcuntur. Cæteri „ vero Chrobati verfus Franciam commorabantur, & appellantur hodie Belochrobati, five Chrobati Albi, qui proprio „ principi fubjecti funt. Parent autem Othoni magno Regi „ Franciæ feu Saxoniæ; baptifmique expertes, affinitatem „ cum Turcis & amicitiam contrahunt. (*Hi in Moravia fedes habebant, ut ex charta Bandurii conftat:*) At a Chrobatis, qui in Dalmatiam venerunt, (*de quibus fupra facta eft mentio*) pars quædam feceffit, & Illyricum atque Pannoniam occupavit; habebantque etiam ipfi Principem fupremum, qui ad Chrobatiæ (*Albæ*) tantum Principem, amicitiæ ergo, legationem mittebat. Per aliquot vero annos ifti Chrobati (1) Francis fubjiciebantur, quemadmodum & antea, dum in ipforum terra (*nimirum in Chrobatia Alba*) degerent. Tanta autem in eos crudelitate utebantur „ Franci, ut lactentes adhuc eorum pueros occidentes, canibus objicerent. Quæ res quum intolerabilis Chrobatis „ effet, facto diffidio, Principes quos ex ipfis habebant, interemerunt; unde magnus contra eos exercitus movit e „ Francia, & poft feptem annorum bellum ægre tandem fuperiores facti Chrobati, omnes Francos, eorumque Principem Cotzilin e medio fuftulerunt. Et exinde liberi ac fui „ juris facti, facrum baptifma a Romano Pontifice petierunt; „ miffique Epifcopi, ipfos baptizarunt, principatum tenente Porino ". Tres igitur deftinguendæ Chrobatorum gentes,

1 Sic legendum, pro, *etiam Dalmatiam incolentes Chrobati*. Nimirum ifti Chrobati, qui e Dalmatiæ incolis fecefferant.

tes, ut supra monui: nimirum, prima eorum, qui in magna seu Alba Chrobatia sunt, hoc est in Moravia, qui Francis subjiciebantur, & quo Porphyrogenitus tempore scribebat, Othoni Germaniæ Regi. Altera eorum, qui Dalmatiam, pulsis Abaribus, occuparunt, qui sub Heraclio baptizati sunt. Tertia eorum, qui a Chrobatis Dalmatiæ incolis secedentes, in Illyricum & Pannoniam abierunt, Francis subjecti. Hi demum a Francis deficientes, baptismum susceperunt, non quidem sub Heraclio, aut Justiniano Rhinotmeto, sed sub Basilio Macedone, quemadmodum scribit Porphyrogenitus in Avi vita cap. 54. aut sub Michaele ac Theodora, uti ex Chronico Andreæ Danduli colligitur, ubi de Svetopolco hæc habentur: " Hujus autem B. Cyrilli prædicatione Svetopolis „ Rex Dalmatiæ, qui ab Odrillo germano Totilæ Regis Go- „ thorum originem duxerat, cum toto suo populo Fidem Ca- „ tholicam suscepit.

Cæterum, quæ causa Chrobatos impulerit, ut e Dalmatia in Illyricum & Pannoniam secederent, & a quo Francorum Principe admissi fuerint, quove tempore ea, quam Porphyrogenitus describit, defectio ipsorum contigerit, quamquam nec ipse Porphyrogenitus explicat, neque apud Græcos alios scriptores id expressum legitur; ex iis tamen, quæ de Sclavis & Abaris a Francicæ Historiæ scriptoribus narrantur, quæque nos ad Tertiam hujus Libri Partem rejicimus, planum compertumque fiet.

FINIS TOMI PRIMI.

INDEX

INDEX CAPITUM
TOMI PRIMI.

LIBER PRIMUS.

Kalendarium Ecclesiæ Slavicæ, sive Græco-Moschæ.

PARS I.

De Tabulis Capponianis.

XII. Ka-

II. Ka-

XIV. Osten-

PARS II.

Origines Ecclesiasticæ Slavorum, Russorum, Moscovitarum, Bulgarorum.

Con-

III. Go-

CAP. XI.

